

שבוע פרשת דברים – חזון

(22 – 28 July 12)

ג' – ט' מנחם אב ה'תשע"ב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָה לְרַעְךָ בְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדָשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יֵשֵׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות ב"ל"ה"י) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלָאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֹאמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעֵד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֵמֶת
וַיֵּשֶׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוּשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תַּהַלְתּוֹ עֲמִידַת לָעֵד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרְא אֶת־יְהוָה פִּמְצוֹתָיו חֲפִץ מֵאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיִּשְׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאָה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱכִיּוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד קִרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנָיו יַחַלֵּק וְנִמְסָה תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

לזכות

הרב ר' שלום דובער בן רבקה נעמי

ליום הולדתו ז' מנחם אב

מפתח כללי

מסכת נדה עם ביאורים	ב	א) סדר הנחת תפילין	ב
מדף סב עד דף סח	ד	ב) מזמורי תהלים קי"א קי"ב	ד
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	ה	ג) מאמר ד"ה איכה ישבה בדד	ה
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	ה	ד) משיחות שבת פרשת דברים	ה
אדמו"ר הזקן	יח	ה) לקוטי שיחות – פרשת דברים	יח
שולחן ערוך הלכות שבת	כח	ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי	כח
אדמו"ר הזקן	לג	ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה	לג
לקוטי תורה	לד	ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת דברים	לד
אדמו"ר הזקן	לו	ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת דברים	לו
שערי אורה	לז	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת דברים	לז
אדמו"ר האמצעי	סא	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)	סא
מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	סב	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת דברים	סב
אדמו"ר ה"צמח צדק"	עד	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עד
תורת שמואל תרל"ב	עז	יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת דברים	עז
אדמו"ר מוהר"ש	קא	טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת דברים	קא
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	קב	טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת דברים	קב
אדמו"ר מוהרש"ב	קג	יז) נביאים וכתובים	קג
ספר המאמרים קונטרסים	קד	יח) משיחות כתובות	קד
אדמו"ר מוהרי"צ	קז	יט) עין יעקב מסכת יומא	קז
לקוטי דיבורים	קח		קח
אדמו"ר מוהרי"צ	קט		קט
דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	קכ		קכ
אדמו"ר מוהרי"צ	קכא		קכא
אגרות קודש	קכב		קכב
אדמו"ר מוהרי"צ	קכג		קכג
הלכות בית הבחירה	קכד		קכד
ביאורים לפרקי אבות פרק ג	קכה		קכה
חומש לקריאה בציבור	קכז		קכז
לוח זמנים לשבוע פרשת דברים	קכח		קכח
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	קכט		קכט
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	קכצ		קכצ

שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:

- יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת דברים פ
- טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת דברים קג
- טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת דברים קיב

- יז) נביאים וכתובים
- יח) משיחות כתובות
- יט) עין יעקב מסכת יומא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הנביא ירמיהו מקונן על חורבן ירושלים ואומר:

1 הנביא ירמיהו מקונן על חורבן ירושלים ואומר:
2 **אֵיכָה יִשְׁכָּה בֶּדֶד הָעִיר רַבָּתִי עִם גּוֹ' וּמִבְּאֵר¹ כ"ק אֲדַמּוּר**
3 **ה'צִמַּח צֶדֶק** השלישי בשושלת אדמו"רי חב"ד (**צִמַּח שְׁמוּ²** של מלך
4 המשיח וכיוון שמדובר על החורבן והגאולה יש לשים לב לרמז הטמון בכך
5 שאדמו"ר הצמח-צדק (שנקרא
6 כך על שם ספרו) נקרא בכינוי
7 שרומז לגאולה) **שִׁישְׁכָּה**
8 **בֶּדֶד הוּא כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר³**
9 **הַיּוֹי' בֶּדֶד יִנְחֲנוּ, בָּטַח**
10 **בֶּדֶד עֵין יַעֲקֹב. וְזֶה**
11 **נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי רַבָּתִי עִם**
12 **כו' כ**לומר, בעוד שהפירוש
13 הפשוט בפסוק הוא קינה על
14 מצבה הירוד של ירושלים לאחר
15 החורבן, ה'צמח צדק' מבאר את
16 הדברים, לאור תורת החסידות,
17 בצורה חיובית ומפרש את
18 הפסוק כמדובר לא על חורבן
19 אלא על מצב שבו ניכר כיצד ה'
20 מְנַחֵם את בני יעקב לבטח
21 ומדובר במעלות ודרגות גבוהות
22 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְקַמֵּן.
23 וְצִרְיָה לְהִבִּין וְהָרִי אֵיכָה
24 הוּא לְשׁוֹן תְּמִימָה
25 וּפְלִיאָה, וּלְפִי הַפְּרוּשׁ
26 הַחֲסִידִי שִׁישְׁכָּה בֶּדֶד הוּא
27 שִׁישְׁכָּה לְתַעֲלוֹ לְבַחֲנִית
28 הַיּוֹי' בֶּדֶד יִנְחֲנוּ, בָּחִינָה
29 בֶּדֶד (מְחוּץ לְמַחֲנֶה -
30 לְמַעֲלִיּוֹתָא לְמַעֲלָה, כְּמוֹכָן
31 הַטּוֹב וְהַחֲיוֹבִי שֶׁל הַמוֹשֵׁג
32 "מְחוּץ לְמַחֲנֶה", הֵינּוּ מַעַל
33 לְמַעֲלָה) (לְמַחֲנֶה)
34 מְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הֵינּוּ הַסֵּדֶר הַרְגִּילִי שֶׁל יִידֵית וְהַתְגַּלוֹת הָאוֹר הָאֱלוֹקִי
35 מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה מְדֻרְגָּה לְדֻרְגָּה כְּמוֹ שֶׁלִּשְׁלֹשׁ (שֶׁרֶשֶׁרֶת) שֶׁהַטְּבַעוֹת שֶׁלָּהּ אַחֲחוֹת
36 זוּ בְּזוּ מִהִי תְּמִימָה וְהַפְּלִיאָה בְּזֶה לְמַה הַדְּבָר מְעוֹרֵר תְּמִימָה (וְצַעַר)
37 וְהָרִי זֶה דְּבָר טוֹב וְחִיּוּבִי? גַּם צִרְיָה לְהִבִּין קָשׁוֹר הַקֶּשֶׁר וְהַשִּׁיבוֹת שֶׁל
38 פְּרוּשׁ זֶה פִּירוּשׁ הַכְּתוּב 'אֵיכָה יִשְׁכָּה בֶּדֶד' לְפִי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת עִם פְּרוּשׁ
39 הַפְּשׁוּט, דְּפִירוּשׁ הַפְּשׁוּט בְּאֵיכָה יִשְׁכָּה בֶּדֶד הוּא גִּדְּל
40 הַיִּירִידָה כּו' חו קינה על כך שהעיר שעבר היה בה קהל גדול ורב, "רבתי

בס"ד, שבת פרשת דברים (תשעה באב, נרחה) תשל"א*.

אֵיכָה יִשְׁכָּה בֶּדֶד הָעִיר רַבָּתִי עִם גּוֹ' וּמִבְּאֵר¹ כ"ק
אֲדַמּוּר ה'צִמַּח צֶדֶק' (**צִמַּח שְׁמוּ²**) שִׁישְׁכָּה בֶּדֶד
הוּא כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר³ הַיּוֹי' בֶּדֶד יִנְחֲנוּ, בָּטַח בֶּדֶד עֵין יַעֲקֹב.
וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי רַבָּתִי עִם כּו' כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְקַמֵּן.
וְצִרְיָה לְהִבִּין וְהָרִי אֵיכָה הוּא לְשׁוֹן תְּמִימָה וּפְלִיאָה,
וּלְפִי הַפְּרוּשׁ שִׁישְׁכָּה בֶּדֶד הוּא שִׁישְׁכָּה לְתַעֲלוֹ לְבַחֲנִית
הַיּוֹי' בֶּדֶד יִנְחֲנוּ, בָּחִינָה בֶּדֶד (מְחוּץ לְמַחֲנֶה -
לְמַעֲלִיּוֹתָא) לְמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, מִהִי תְּמִימָה
וְהַפְּלִיאָה בְּזֶה. גַּם צִרְיָה לְהִבִּין קָשׁוֹר פְּרוּשׁ זֶה עִם
פְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט, דְּפִירוּשׁ הַפְּשׁוּט בְּאֵיכָה יִשְׁכָּה בֶּדֶד הוּא
גִּדְּל הַיִּירִידָה כּו', שְׁלֹכֵן קוֹרְאִין אֵיכָה בְּתַשְׁעָה בָּאֵב שְׁאֵז
הָיָה הַחֲרָבָן, וּמַהוּ הַקָּשׁוֹר שֶׁל פְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט עִם פְּרוּשׁ
ה'צִמַּח צֶדֶק' שִׁישְׁכָּה בֶּדֶד הוּא לְמַעֲלִיּוֹתָא. וְיוֹכֵן זֶה
בְּהַקְדִּים תַּחֲלָה גִּדְּל הָעֲלוֹי (לְפִי פְּרוּשׁ ה'צִמַּח צֶדֶק' עַל
הַפְּסוּק) בִּישְׁכָּה בֶּדֶד, שֶׁהוּא עֲנִין בָּטַח בֶּדֶד עֵין יַעֲקֹב.
שֶׁהֲדִיּוֹק בָּטַח בֶּדֶד עֵין יַעֲקֹב (יַעֲקֹב דּוֹקָא) הוּא כְּמַאֲמַר
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴ לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁפְּתוּב בּוֹ הֵר כּו' וְלֹא
כִּי־צִחֵק שֶׁפְּתוּב בּוֹ שְׂדָה כּו' אֲלֹא כִּי־עַקֵּב שֶׁקָּרָא בֵּית.
וְהֵינּוּ שֶׁהָעֲלוֹי דְּכָטַח בֶּדֶד עֵין יַעֲקֹב שִׁיחָה לְעִתִּיד-לָבֵא,
וּבִפְרָט בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, הוּא עֲנִין כִּי־עַקֵּב שֶׁקָּרָא
בֵּית, שְׁנַחֲלַת יַעֲקֹב הִיא נַחֲלָה בְּלִי מִצָּרִים⁵, בָּחִינָה רַעְוָא
אֲלֹא כִי־עַקֵּב שֶׁקָּרָא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בֵּית ("וַיִּקְרָא שֵׁם הַמִּקְדָּשׁ הַהוּא בֵּית
אֶל-"). וְהֵינּוּ שֶׁהָעֲלוֹי דְּכָטַח בֶּדֶד עֵין יַעֲקֹב שִׁיחָה כְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל
לְעִתִּיד-לָבֵא, כִּימֹת הַמִּשְׁחָה וּבִפְרָט בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי,
הוּא עֲנִין כִּי־עַקֵּב שֶׁקָּרָא בֵּית, שְׁנַחֲלַת יַעֲקֹב הִיא נַחֲלָה בְּלִי
מִצָּרִים⁵, לֹא גְבוּלוֹת, כְּנֹאמַר בַּהֲבַטְחָה שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בִּירוּךְ-הוּא לִיעֲקֹב אֲבִינוּ
וּפְרַצַת יִמָּה וְקִדְמָה צְפוּנָה וְנִגְבָּה" תוֹךְ פְּרִיצָה מוֹחֲלֶטֶת שֶׁל כָּל הַגְּבוּלוֹת
בָּחִינָה רַעְוָא דְּרַעְוִין, מִלּוּלִית: רַצוֹן הַרְצוּנוֹת וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הִיא

(* יצא לאור בשעתו, "ט"ו מנחם אב, עש"ק נחמו, ה'תשל"א". 1) בתוכן המאמר – ראה רשימות הצ"צ לאיכה (ע' ה', יג (אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'לד. א'מב) ועוד). ד"ה איכה ישבה עת"ר לכ"ק אדמו"ר נ"ע (נדפס ברשימות שם ע' נב. סה"מ עת"ר ע' ריג ואילך).
2) צמח (צדק) בגימטריא מנחם (מענדל) חושבני' דהדין כחושבנא דהדין הוא צמח הוא מנחם ודא מסייעא להו כו' (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד). 3) דברים לב, יב. שם לג, כח. 4) פסחים פח, א. 5) משא"כ ביהמ"ק הא' והב' – ג"כ נחלה (מכילתא בשלח טו,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁלֹמֶעֱלָה מִבֵּית רֹאשׁוֹן, וַיָּכֻמוּ שְׁכֵנֵיהָ¹⁴ גָּדוֹל יְהִיָּה כְּבוֹד
2 הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרֹאשׁוֹן דְּקָאֵי שֶׁהָכֻנָּה עַל בֵּית שְׁנֵי
3 שְׁהִיָּה גָּדוֹל מִבֵּית רֹאשׁוֹן בְּכַנְיָן וּבְשָׁנִים¹⁵, כִּי הִבִּית הַשְּׁנִי הִיָּה
4 בֵּית יוֹתֵר גָּדוֹל וּמִפּוֹאֵר מֵהַבֵּית הָרֹאשׁוֹן וְגַם עֵמֶד יוֹתֵר שְׁנַיִם (וּרְאָה עוֹד
5 בַּהֲרַחֲבָה בַּמֶּאֱמָר דִּיבּוּר-הַמִּתְחִיל
6 "גָּדוֹל יְהִיָּה כְבוֹד הַבֵּית" שִׁיצֵא
7 לְאוֹר ב'דָּבָר מִלְּכּוֹת' בִּשְׂבֹּעַ
8 שְׂעֵבֶר עִם בִּיאוֹר בְּדֶרֶךְ אִפְשֵׁר)²
9 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַם
10 בְּעֵנֶיךָ הַחֲרֹפֶן דְּבֵית שְׁנֵי, 4
11 שְׂגֵם הוּא יִירֵדָה גְּדוּלָּה לְצוּר 5
12 עֲלֶיהָ גְּדוּלָּה כִּיּוֹן שִׁיִּגְיָעוּ
13 לְאַחֲרֵי-זֶה לְהַעֲלוֹי דְּבֵית
14 הַשְּׁלִישִׁי שִׁיִּבְנָה בְּקֶרֶב
15 מִמֶּשׁ עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
16 צִדְקָנוּ, שֶׁהוּא נֶעֱלָה מִבֵּית רֹאשׁוֹן וְגַם מִבֵּית שְׁנֵי, 4
17 מִבֵּית רֹאשׁוֹן וְגַם מִבֵּית
18 שְׁנֵי, וַיָּכֻמוּ חֲכָמֵינוּ
19 וְ"ל (שְׁהוּבָא לְעִיל) לִגְבִּי 12
20 הַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל בֵּית
21 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי לֹא
22 כָּאֲבֵרָהּ שְׁכֵנֹת בּוֹ הֵר, 14
23 וְלֹא כִּי־צִחֶק שְׁכֵנֹת בּוֹ
24 שָׂדֶה אֲלֹא כִּי־עֵקֶב שֶׁקָּרָאוּ
25 בֵּית.
26 וְזֶהוּ גַם כֵּן הֵהָמָשׁ
27 בְּכֵתוֹב בְּהַתָּאם לְפִירוּשׁ הַחֵלֶק
28 הָרֹאשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוֹק "יֵשְׁבָה
29 בְּדָר" בְּמוֹכֵן הַחִיּוּבִי (שֶׁהָכֻנָּה,
30 כְּאִמּוֹר, לְעִלָּה שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד
31 לְבוֹא) יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּמוֹכֵן הַחִיּוּבִי
32 גַם אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוֹק הַיָּתֵד כְּאִמּוֹר וּדְרָשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַכְּתוּב
33 מְדִיק וְאוֹמֵר "כְּאִמּוֹר" כִּכ"ף הַדְּמִיּוֹן וְלֹא אֲלֵמָנָה מִמֶּשׁ חֲסִי-
34 וְשָׁלוֹם¹⁶, כִּי מִכֵּיּוֹן שֶׁהַכְּתוּב בִּירֵידָה שֶׁל הַגְּלוּת וְהַחֲרוּבִן הִיא
35 בְּשִׁבְלִי הַעֲלִיָּה הַגְּדוּלָּה שֶׁתִּהְיֶה לְאַחֲרֵי-זֶה, לְעֵתִיד לְבוֹא, הֵרִי
36 אֵין זֶה יְרִידָה אֲמִתִּית, כִּי רַק דָּבָר נִצְחִי הוּא אִמֶּת מוֹחֲלֶטֶת וְאִילוּ
37 הִירִידָה הִיא זְמַנִּית בְּלָבָד וּמִטְרָתָה הִיא הַעֲלִיָּה שֶׁתִּבְּרָא אַחֲרֶיהָ וְלִכְּן
38 הִיָּתֵד כְּאִמּוֹר בְּכ"ף הַדְּמִיּוֹן.
39 (ב) וְהַעֲנִין הוּא, כְּמוֹ שֶׁמֶבְאָר כ"ק אֲדָמוּר (מִהוֹרֶש"ב)¹⁷
40 בַּמֶּאֱמָר עַל הַפְּסוֹק "אִכֶּה יֵשְׁבָה" שֶׁתְּכַלִּית פְּנוֹתָהּ וְהַמִּטְרָה שֶׁל הַבְּרִיאָה
41 הוּא כְּדִבְרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁנִּתְאַנָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה

מִבֵּית רֹאשׁוֹן, וַיָּכֻמוּ שְׁכֵנֵיהָ¹⁴ גָּדוֹל יְהִיָּה כְּבוֹד
הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרֹאשׁוֹן דְּקָאֵי עַל בֵּית שְׁנֵי שְׁהִיָּה גָּדוֹל
מִבֵּית רֹאשׁוֹן בְּכַנְיָן וּבְשָׁנִים¹⁵, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַם
בְּעֵנֶיךָ הַחֲרֹפֶן דְּבֵית שְׁנֵי, שִׁיִּגְיָעוּ לְאַחֲרֵי-זֶה לְהַעֲלוֹי
דְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי שִׁיִּבְנָה בְּקֶרֶב מִמֶּשׁ עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
צִדְקָנוּ, שֶׁהוּא נֶעֱלָה מִבֵּית רֹאשׁוֹן וְגַם מִבֵּית שְׁנֵי,
וַיָּכֻמוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (שְׁהוּבָא לְעִיל) לֹא כָּאֲבֵרָהּ
שְׁכֵנֹת בּוֹ הֵר, וְלֹא כִּי־צִחֶק שְׁכֵנֹת בּוֹ שָׂדֶה אֲלֹא כִּי־עֵקֶב
שֶׁקָּרָאוּ בֵּית. וְזֶהוּ גַם כֵּן הֵהָמָשׁ בְּכֵתוֹב הַיָּתֵד כְּאִמּוֹר
וְלֹא אֲלֵמָנָה חֲסִי-וְשָׁלוֹם¹⁶, כִּי מִכֵּיּוֹן שֶׁהַכְּתוּב בִּירֵידָה
הִיא בְּשִׁבְלִי הַעֲלִיָּה שֶׁתִּהְיֶה לְאַחֲרֵי-זֶה, הֵרִי אֵין זֶה
יְרִידָה אֲמִתִּית, וְלִכְּן הִיָּתֵד כְּאִמּוֹר בְּכ"ף הַדְּמִיּוֹן.

(ב) וְהַעֲנִין הוּא, כְּמוֹ שֶׁמֶבְאָר כ"ק אֲדָמוּר
(מִהוֹרֶש"ב)¹⁷ שֶׁתְּכַלִּית פְּנוֹתָהּ הַבְּרִיאָה
הוּא שֶׁנִּתְאַנָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים,
שְׁכֵנֹת זֶה נִשְׁלָמָה עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
כְּמֶאֱמָר בְּמִי נִמְלָךְ (עַל כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה) בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם
שֶׁל צְדִיקִים¹⁸. וְהִנֵּה בְּתַחֲלֵת הַבְּרִיאָה עוֹלָם עַל מְלוּאוֹ
נִבְרָא¹⁹, עֵקֶר שְׁכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הִיָּתֵד²⁰, שֶׁפְּרוּשׁ עֵקֶר
שְׁכִינָה הוּא בְּחִינַת אוֹר הַסּוֹכֵב. דְּשְׁכִינָה הוּא בְּחִינַת אוֹר
הַמְּמַלָּא, שְׁכִינָה עַל שֵׁם שְׁשׁוֹכֶנֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת²¹, אֲבָל

שְׁכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הִיָּתֵד²⁰, שֶׁפְּרוּשׁ עֵקֶר שְׁכִינָה הוּא בְּחִינַת
אוֹר הַסּוֹכֵב כְּמִבּוֹר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי בֹא לְעוֹלָם בְּשֵׁנִי
וּפְנִינִים הַנּוֹקְרִים "אוֹר הַסּוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין" וְ"אוֹר הַמְּמַלָּא כֹּל עֲלָמִין". אוֹר
הַסּוֹכֵב הוּא הַתְּגִלּוֹת הָאוֹר הָאִינְסוּפִי הַבְּלִי מוֹגֵבֶל שְׁמֵאֵר עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת
וְהַנִּבְרָאִים בְּשׁוּוֹה, בְּדֶרֶךְ "מִקְיָה", וְנִקְרָא "סוֹכֵב" עַל שֵׁם שְׁמֵאֵר עַל הָעוֹלָמוֹת
מִלְּמַעְלָה מְבַלִּי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם. וְאוֹר הַמְּמַלָּא הוּא הַתְּגִלּוֹת הָאוֹר כְּפִי שְׂבֹא
בְּגָבּוֹל וְצִמְצוּם בְּהַתָּאמָה לְכָל עוֹלָם וְלָכֵל נִבְרָא לְפִי עֲנִיּוֹ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל אֶחָד
מֵהֶם בְּפָנִימִיּוֹת וְ"עֵיקֶר שְׁכִינָה" הוּא אוֹר הַסּוֹכֵב. דְּשְׁכִינָה הוּא בְּחִינַת
אוֹר הַמְּמַלָּא, וְלִכְּן הִיא נִקְרָאת שְׁכִינָה עַל שֵׁם שְׁשׁוֹכֶנֶת
וּמִתְלַבֶּשֶׁת²¹ כֹּל עוֹלָם וּבְכָל נִבְרָא לְפִי עֲנִיּוֹ בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית, אֲבָל

בְּתַחְתּוֹנִים, הָעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן נִבְרָא כְּדִי לְהַשְׁלִים אֶת ה'תְּאוּוֹה' שֶׁל
הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי יִשְׁכֹּן וְיִתְגַּלֶּה דּוּקָא בְּעוֹלָם תַּחְתּוֹן, גְּשָׁמִי
וְחוּמִרִי שְׁכֵנָה זֶה נִשְׁלָמָה וְיֵצֵא אֶל הַפּוֹעַל עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה
הָרוּחָנִית דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּמֶאֱמָר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה בְּמִי
נִמְלָךְ בְּמִי הַתִּיעֵץ, הַקְּדוּשָׁה
בְּרוּךְ-הוּא (עַל כָּל הַבְּרִיאָה
כְּלָה) הָאֵם לְבִרּוֹא אֶת הָעוֹלָם
בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל
צְדִיקִים¹⁸ זֹאת מִשׁוּם
שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם
אֱלֹהִים שֶׁבְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר מִיִּשְׁמִי
וּמִבְּאִים לִידֵי קִיּוֹם אֶת רְצוֹנוֹ
וְתַאוּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא
שֶׁהָעוֹלָם הַגְּשָׁמִי וְהַחוּמִרִי יִהְיֶה
'דִּירָה', מְקוֹם מִשְׁכָּן, לְאֱלוּקוֹת.
וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר מִהִי פְעוּלָתָם
הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעִשִׂית הָעוֹלָם לְדִירָה
לְאֱלוּקוֹת לְעוֹמֶת הַשְּׂרָתָה
הַשְּׂכִינָה וְגִלּוֹי הָאֱלוּקוֹת שִׁישׁ
בְּעוֹלָם מִצַּד הַבְּרִיאָה עֲצֻמָּה וְגַם
לְעוֹמֶת עֲבוּדָת ה' עַל יְדֵי אֲדָם
הָרֹאשׁוֹן וְעַל יְדֵי הָאֲבוֹת:
וְהִנֵּה בְּתַחֲלֵת הַבְּרִיאָה
עוֹד לְפָנֵי שְׁהִיָּתָה עֲבוּדָת ה' שֶׁל
הַנִּבְרָאִים עוֹלָם עַל מְלוּאוֹ
נִבְרָא¹⁹, הָעוֹלָם נִבְרָא כְּדָבָר
מִלָּא וְשֵׁלֶם, וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים
מִבְּחִינָה רוּחָנִית הִיא שְׂעֵם בְּרִיאַת
הָעוֹלָם הִיא בְּעוֹלָם הַזֶּה גִּלּוֹי
אֱלוּקוֹת, כְּדִבְרֵי הַמִּדְרָשׁ עֵקֶר
שְׁכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הִיָּתֵד²⁰, שֶׁפְּרוּשׁ עֵקֶר שְׁכִינָה הוּא בְּחִינַת
אוֹר הַסּוֹכֵב כְּמִבּוֹר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי בֹא לְעוֹלָם בְּשֵׁנִי
וּפְנִינִים הַנּוֹקְרִים "אוֹר הַסּוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין" וְ"אוֹר הַמְּמַלָּא כֹּל עֲלָמִין". אוֹר
הַסּוֹכֵב הוּא הַתְּגִלּוֹת הָאוֹר הָאִינְסוּפִי הַבְּלִי מוֹגֵבֶל שְׁמֵאֵר עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת
וְהַנִּבְרָאִים בְּשׁוּוֹה, בְּדֶרֶךְ "מִקְיָה", וְנִקְרָא "סוֹכֵב" עַל שֵׁם שְׁמֵאֵר עַל הָעוֹלָמוֹת
מִלְּמַעְלָה מְבַלִּי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם. וְאוֹר הַמְּמַלָּא הוּא הַתְּגִלּוֹת הָאוֹר כְּפִי שְׂבֹא
בְּגָבּוֹל וְצִמְצוּם בְּהַתָּאמָה לְכָל עוֹלָם וְלָכֵל נִבְרָא לְפִי עֲנִיּוֹ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל אֶחָד
מֵהֶם בְּפָנִימִיּוֹת וְ"עֵיקֶר שְׁכִינָה" הוּא אוֹר הַסּוֹכֵב. דְּשְׁכִינָה הוּא בְּחִינַת
אוֹר הַמְּמַלָּא, וְלִכְּן הִיא נִקְרָאת שְׁכִינָה עַל שֵׁם שְׁשׁוֹכֶנֶת
וּמִתְלַבֶּשֶׁת²¹ כֹּל עוֹלָם וּבְכָל נִבְרָא לְפִי עֲנִיּוֹ בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית, אֲבָל

שהש"ר פ"א, טז (ג). (14) חגי ב, ט. (15) ב"ב ג, סע"א ואילך. (16) סנהדרין קד, סע"א. איכ"ר פ"א, ג. וראה רשימות הצ"צ שם ע' יט (אוה"ת שם ע' א'מדה). (17) ד"ה איכה עת"ה הנ"ל. (18) ראה רות רבה פ"ב, ג. סד"ה כי עמך מקו"ח ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 17 ואילך). (19) ראה ב"ר פ"ד, ז. פ"ג, ג. (20) ב"ר פ"ט, ז. ו"ש. (21) תנאי פמ"א (נז, ב). וראה שם פנ"ב.

ביאור בדרך אפשר

1 עָקַר שְׁכִינָהּ הוּא בְּחִינַת אֹר הַסּוֹכֵב וְעַד לְאֹר הַסּוֹכֵב
 2 שְׁלֹמֶעֱלָה מְעוֹלְמוֹת, כְּאֹמֹר, אֹר הַסּוֹכֵב אֵינוֹ מְתַלְבֵּשׁ בְּעוֹלְמוֹת
 3 בְּפִנִּימִיּוֹת אֲלָא מֵאִיר עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה, וְהַהֲרָה שְׁלֹו הִיא עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל
 4 הַנִּבְרָאִים בְּשׁוּוֹה וְעַם זֹאת יֵשׁ גַּם בְּאֹר הַסּוֹכֵב עֲצֻמוֹ הַבְּדִלִים, כִּי הָאֹר הַמֵּאִיר
 5 עַל הָעוֹלָמוֹת נִקְרָא "סוֹכֵב כָּל
 6 עֲלָמִין" לְהוֹרוֹת שְׁעַם הַיּוֹנוֹת
 7 לְמַעְלָה מְעוֹלְמוֹת יֵשׁ לוֹ שְׂיִיכּוֹת
 8 מְסוּיִמֹת לְעוֹלָמוֹת, וְאִילוֹ אֹר
 9 הַסּוֹכֵב עֲצֻמוֹ הוּא לְמַעְלָה
 10 מִהָעוֹלָמוֹת וְ"עֵיקַר שְׁכִינָה" הֵינּוּ
 11 (גַם) הָאֹר שֶׁלְּמַעְלָה מְעוֹלָמוֹת
 12 וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הִיא
 13 שְׁבַתְחִילַת הַבְּרִיָּאָה גַם הָאֹר
 14 הַנֶּעֱלָה הַזֶּה הָאִיר בְּעוֹלָם
 15 וְכִמְבָּאֵר בְּאַרְפֵּה בְּהַמְשָׁךְ
 16 מֵאֲמָרֵי הַהִלּוּלָא²² קְבוּצַת
 17 מֵאֲמָרִים הָעוֹסְקִים בְּנוֹשָׁא אַחַד
 18 נִקְרָאת 'הַמְשָׁךְ', וְעֵינִין זֶה (שֶׁל)
 19 הַשְּׂרָאָה הַשְּׁכִינָה בְּעוֹלָם בְּתַחֲלִילַת
 20 הַבְּרִיָּאָה, סִילּוֹק הַשְּׁכִינָה עַל יָד
 21 שְׁבַעַה חֲטָאִים וְחֻזְרַת הַשְּׁכִינָה עַל
 22 יָדֵי שְׁבַעַה צְדִיקִים עַד לְחֻזְרָתָהּ
 23 הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה בֶּאֱרִץ בְּמִתָּן
 24 תּוֹרָה וְהַקְמַת הַמְשָׁכֵן, שְׁלִימוֹת
 25 הַשְּׂרָאָה (הַשְּׁכִינָה) מְבֹאֵר
 26 בְּהַרְחָבָה ב'הַמְשָׁךְ' דִּיבּוּר
 27 הַמִּתְחִיל 'בְּאֵתִי לִגְנֵי אַחוֹתֵי כְּלָה' שֶׁאֵת תַּחֲלִילָתוֹ מִסֵּר הַרְבֵּי הַרִי"צ לְפָרְסוֹם
 28 לִי"ד שְׁבַת תש"י, יוֹם הַסְתַּלְקוֹתוֹ וּמִיָּדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּיוֹם הַהִילּוּלָא יו"ד שְׁבַת
 29 נִהַג הַרְבֵּי לומר מֵאֲמָר חֲסִידוֹת שְׁעוֹסֵק בְּעֵינֵי 'הַמְשָׁךְ' זֶה.
 30 וְכַעַת הוֹלֵךְ וּמְבַאֵר, כְּאֹמֹר, אִיזָה עֵינִין בְּתַגְלּוֹת 'עֵיקַר שְׁכִינָה' בְּעוֹלָם הִיא
 31 קִיִּים בְּעוֹלָם עִם בְּרִיאָתוֹ, וְמָה הַתְּחַדָּשׁ וְנוֹסֵף עַל יָדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם:
 32 וְהִגָּם שְׁהַמְשָׁכַת אֹר הַסּוֹכֵב נַעֲשֶׂה עַל־יָדֵי עֲבוֹדַת אָדָם
 33 הָרָאשׁוֹן וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא כְּפִ"ל, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל שׁוֹ הַמְשַׁמְעוֹת
 34 הַפְּנִימִיּוֹת בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא 'נִמְלָךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים'
 35 לְפָנֵי הַבְּרִיָּאָה, כִּי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם הַמִּיִּשְׁמִים אֶת הַמַּטָּרָה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם,
 36 וְאֵם כֵּן יֵשׁ לְבָאֵר אֵיךְ הַדְּבָרִים אֵינֶם סוֹתְרִים לְאֹמֹר כֵּאֵן שֶׁהַשְּׂרָאָה "עֵיקַר
 37 שְׁכִינָה" בְּעוֹלָם הֵייתָה כְּבִר בְּרִיָּאָה מִצַּד עֲצֻמָּה, לְפָנֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם? עַל כֵּן
 38 בָּא הַמַּעֲנֶה כִּי מְפַל־מְקוֹם לְמִירוֹת שֶׁאֵכָן נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן הַמְשַׁלְּמוֹת אֶת
 39 הַכּוֹנוּנָה שֶׁל גִּילּוֹי אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם הִנֵּה מִיָּד בְּתַחֲלִילַת הַבְּרִיָּאָה - עוֹלָם
 40 עַל מְלֹאוֹ נִבְרָא, פְּרוּשׁ (לֹא שֶׁהִיָּתָה הַמְשָׁכַת עָקַר שְׁכִינָה
 41 בְּפִעֲלָה, שֶׁהָרִי זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יָדֵי עֲבוֹדָה דְּוָקָא²³, וְהַדְּבָר אֵכָן לֹא
 42 קִיִּים בְּעוֹלָם מִצַּד עֲצֻמוֹ, לֹא עֲבוֹדַת ה' מִצַּד הַנִּבְרָאִים כִּי אֵם) שְׁנִבְכָּרָא

ביאור בדרך אפשר

43 הָעוֹלָם בְּאֲפָן שְׁיִהְיָה מְכָשֵׁר וְרָאוּי לְגִלּוֹי אֹר דְּעָקַר שְׁכִינָה,
 44 וְהָעוֹבְדָה שֶׁהוּא מְסוּגֵל לְכָךְ מִצְדִּיקָה אֶת הַהֲגֵדָה 'עַל מְלֹאוֹ נִבְרָא' בְּמוֹכֵן
 45 שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא 'מֵלֵא' וְשִׁלְמָה' וְהַמְשָׁכָה בְּפִעֲלָה הִיא עַל־יָדֵי
 46 הָעֲבוֹדָה דְּוָקָא. וְזֶהוּ עֵינִין וְנִיחָהּ בְּגִנְיָעֵדֵן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ,
 47 בְּמִשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים,
 48 הֵינּוּ שֶׁהַכּוֹנוּנָה וְהַמַּטָּרָה בְּכָךְ
 49 שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הֵנִיחַ אֶת
 50 הָאָדָם בְּגֵן עֵדֵן כְּדִי 'לְעַבְדוֹ'
 51 וְלִשְׁמֹרוֹ' הִיא מִשְׁוֹם שְׁעַל־יָדֵי
 52 עֲבוֹדַת אָדָם הָרָאשׁוֹן
 53 נַעֲשֶׂה תּוֹסְפּוֹת אֹר אֱלֹקִי
 54 נַעֲלָה בְּגִין־עֵדֵן. דְּגִין־עֵדֵן
 55 מִצַּד עֲצֻמוֹ כְּפִי שֶׁנִּבְרָא
 56 מִלְּכַתְחִילָה וְקוֹדֵם שֶׁהָאָדָם הָחַל
 57 לְעַבְדוֹ בּוֹ אֶת עֲבוֹדָתוֹ הוּא
 58 בְּחִינַת אֹר הַמְּמַלָּא וְעֵדִין
 59 לֹא הָאִיר בּוֹ אֹר הַסּוֹכֵב (וְמָה)
 60 שְׁעוֹלָם עַל מְלֹאוֹ נִבְרָא
 61 וְגַם גֵּן עֵדֵן נִבְרָא כְּדָבָר 'מֵלֵא'
 62 וְשִׁלְמָה' הוּא רַק שְׁהִיָּה
 63 מְקוֹם מְכָשֵׁר לְגִלּוֹי אֹר
 64 (הַסּוֹכֵב, כְּפִ"ל) וְרַק עֲבוֹדַת
 65 הָאָדָם יֵשׁ לָהּ אֶת הַכּוֹחַ לְהוֹסִיף
 66 בְּגֵן עֵדֵן אֹר אֱלֹקִי וְלִגְלּוֹת בּוֹ
 67 אֶת אֹר הַסּוֹכֵב (וְכִאֲמֹר)
 68 שֶׁהַכּוֹנוּנָה וְהַמַּטָּרָה שֶׁל 'דִּירָה'
 69 בְּתַחֲתוֹנוֹתֵינוּ נִשְׁלַמַת דְּוָקָא עַל יָדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם), וְכֵן גַּם לְגַבִּי תַּגְלּוֹת "עֵיקַר
 70 שְׁכִינָה" בְּעוֹלָם בְּכָלִל בְּתַחֲלִילַת הַבְּרִיָּאָה שֶׁאֵין הַכּוֹנוּנָה לְגִילּוֹי אֹר הַסּוֹכֵב כָּל
 71 עֲלָמִין בְּפִעֲלָה אֲלָא לְכָךְ שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא כְּמִקּוֹם רָאוּי וּמוֹכָשֵׁר לְהַתְּגַלּוֹת אֹר
 72 זֶה (לְאַחֵר מִכֵּן, עַל יָדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם) וּלְפִי שְׁעָה הָאִיר רַק אֹר ה'מֵמַלָּא כָּל
 73 עֲלָמִין' אֲלָא שְׁבַבְחִינָת אֹר הַמְּמַלָּא גּוֹפָא, יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין הָאֹר
 74 וְהַגִּילּוֹי שְׁבַעַה בְּכָלִל וּבֵין הָאֹר וְהַגִּילּוֹי שֶׁבֵּן עֵדֵן בְּפִרְטָא יֵשׁ מַעְלָה
 75 בְּגִין־עֵדֵן עַל כָּלִיל הָעוֹלָם בְּב' דְּבָרִים, הָא' שֶׁהָאֹר
 76 הַמְּתַלְבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת הוּא מְבַחֲחִינָת ז' תַּחֲתוֹנוֹת, וּבְגִין־עֵדֵן
 77 מֵאִיר ג' רָאשׁוֹנוֹת עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת מִתַּחֲלָקוֹת, בְּאֹפֶן כָּלְלִי, לְשֵׁתִי
 78 קְבוּצוֹת - ג' רָאשׁוֹנוֹת הֵם שְׁלוֹשַׁת הַמוֹחִין "חֲכֵמָה, בִּינָה, דַּעַת" וְז' תַּחֲתוֹנוֹת
 79 הֵם שְׁבַע הַמִּידוֹת חֶסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת, נִצּוּחַ, הוֹד, יִסּוּד וּמִלְכּוּת. וְאַחַד
 80 הַהִיבְטִים שֶׁבָּהֶם אֹר הַמְּמַלָּא שֶׁהָאִיר בְּגֵן עֵדֵן נַעֲלָה מֵאֹר הַמְּמַלָּא שֶׁהָאִיר
 81 בְּעוֹלָם כּוֹלוֹ שֶׁהָאֹר שֶׁהָאִיר בְּעוֹלָם הוּא מִז' תַּחֲתוֹנוֹת וְאִילוֹ הָאֹר שֶׁהָאִיר בְּגֵן
 82 עֵדֵן הוּא מִז' רָאשׁוֹנוֹת וְאֹר הַמוֹחִין נַעֲלָה מֵאֹר הַמִּידוֹת. וְהַב' וְהַב'
 83 דְּבַעֲלָמוֹת רַק יִדְעֵת הַמְּצִיאוֹת, וּבְגִין־עֵדֵן גִּלּוֹי הַמַּהוּת,
 84 כֹּאשֶׁר יֵשׁ גִּילּוֹי אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָמוֹת, הִרִי לְמִירוֹת הַגִּילּוֹי, מְבַחֲחִינָת הָעוֹלָמוֹת

(22) בְּאֵתִי לִגְנֵי הַשִּׁי"ת. (23) לְהַעֲרִיר דִּיתִירָה מִזֹּו מְצִינוֹ (דְּבַפְרִטִּיּוֹת) אֲמַחֲזִ"ל שֶׁהִ' הָעוֹלָם חָסֵר (וּאֲפִילוֹ לְאַחֲרֵי עֲבוֹדַת אֲדָה"ר דֹּאמֵר
 בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוּהוּ גו' וּפְעַל זֶה בְּכָל הַבְּרִיָּאָה (פְּרָדְרָא פִּי"א)) – עַד שֶׁבָּא שְׁבַת (בִּר"ר ספ"י).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והנבראים, האלוקות היא עדיין דבר נבדל ממצאותם, מופשט ורחוק מגדרי
2 המציאות הגשמית המוחשית בה הם נותנים, והאלוקות נתפסת בהם כידיעה
3 של מציאות שקיימת אבל ללא השגה ברורה ופנימית מה מהותה של המציאות
4 הזו, דבר שקיים לגביהם רק ביחס למציאות גשמית, ואילו בגן עדן המקום
5 נעלה ומוזכך והגילוי הוא
6 בעוצמה כזו שיש גם השגה של
7 המהות עצמה **אָבֵל** למרות
8 עוצמת הגילוי **כָּל זֶה הוּא**
9 **רַק בַּחֲנִינָה מְמַלֵּא כָּל**
10 **עֲלָמִין. וַיִּנְיַחְהוּ ה' אֶת**
11 **הָאָדָם בְּגֶן-עֵדֶן לְעֹבְדָהּ**
12 **וּלְשִׁמְרָהּ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה**
13 **בַּמַּצְעוֹת עֲבוֹדָתוֹ יִמְשִׁיף**
14 **בַּחֲנִינָה אֹרֶן הַסּוּבֵב, שְׁהִיא**
15 **כַּאֲמֹר בַּחֲנִינָה עֶקֶר שְׂכִינָה.**
16 **אָמֵנָּה, גַּם בַּחֲנִינָה לְעֹבְדָהּ**
17 **שֶׁהִיָּתָה בְּגֶן-עֵדֶן עִם כָּל**
18 **מַעֲלָתָה כְּתוּר עֲבוֹדַת הָאָדָם**
19 **שֶׁלֹּכַן יֵשׁ בָּהּ אֶת הַכּוֹחַ לְהַמְשִׁיךְ**
20 **וּלְגַלּוֹת גַּם אֶת בַּחֲנִינָה 'סוּבֵב כָּל**
21 **עֲלָמִין' אֵינֹה בְּעֶרְףָּהּ הִיא לֵאלֹא**
22 **יָחַס, דְּמִיּוֹן וְהַשְׁוָאָה**
23 **לְהַעֲבֹדָהּ שֶׁל הָאָדָם לְמַטָּה**
24 **דְּלֹאֲחֲרֵי מִתְּנִי-תוֹרָה,**
25 **שְׁכּוּחָה וּפְעוּלָתָה הִיא לֵאמֹר**
26 **שִׁיעוֹר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עֲבוֹדַת הָאָדָם**
27 **כְּפִי שֶׁהִיָּתָה בְּגֶן עֵדֶן וּכְמֵאֲמָר**
28 **רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁴ עַל הַפֶּסוּק "לִרְיָח שְׂמִינִךְ טוֹבִים, שְׂמֵן תּוֹרֶךְ שְׂמִיךְ" בְּעֵינֵינוּ**
29 **מִצֹּת הָאֲבֹת, שְׁקִימוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִיתָה וְעִבְדוּ אֶת ה'**
30 **בַּעֲבוּדָה רֹחֲנִית מֵעֵין הַעֲבוּדָה שֶׁל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁרִיחֹת**
31 **הִיוּ וְלַעֲמֹת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה שֶׁנִּמְשַׁל לְשִׁמְךָ**
32 **שְׁחֹדֵר וּמִפְּעָפֶע כְּתוּר הַדְּבָר שֶׁבּוּ נֹתֵנִים אֶת הַשְּׂמֵן, הַמִּצְוֹת שֶׁל הָאֲבֹת נִמְשְׁלוּ**
33 **לִרְיָח שֶׁמֶתְנַדֵּף וְלֹא מִשְׁאִיר רוֹשֵׁם (וְלֹכֵן רַק קִיּוֹם הַמִּצְוֹת לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה**
34 **מִקֵּדֶשׁ אֶת הַמִּצְוֹת הַגִּשְׁמִית שֶׁכַּאֲמַצְעוּתָהּ מִקְיָיִמִים אֶת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ צֶמֶר**
35 **הַצִּיצִית וְעוֹר הַתְּפִלִּין, אֲבָל מַעֲשֵׂי הָאֲבֹת לֹא גִרְמוּ אֶת הַחֲדָרָה הַקְּדוּשָׁה בְּתוֹךְ**
36 **הַמִּצְוֹת הַגִּשְׁמִית). וְאַף שֶׁאֲמָרוּ זֶה בְּנוֹגֵעַ לְהָאֲבֹת, וּמֵאֲמָר חֲכָמֵינוּ**
37 **ז"ל הָאֲמֹר לֹא מִתִּיחַס בְּמִפּוֹרֶשׁ לְעֲבוֹדַת ה' שֶׁל אָדָם הָרָאוֹן בְּגֶן עֵדֶן הָרִי**
38 **לְמַעֲשֵׂה הַדְּבָרִים נִכּוֹנִים גַּם בִּיחֹס הַחֲבָדֵל בֵּין פְּעוּלַת ה' לְעֹבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ בְּגֶן**
39 **עֵדֶן לְפַעּוּלַת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת לֵאחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה בִּינֵי עֵדֶן מִתְּנִי-תוֹרָה הִיָּתָה**
40 **כְּדִבְרֵי הַמִּדְרָשׁ הַגִּזְרָה דְּעֲלִיּוֹנִים לֹא יִרְדּוּ לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לֹא**
41 **יַעֲלֻ לְמַעְלָה כו'²⁵ וְהַגִּזְרָה כְּטַלָּה רַק בְּמִתֵּן תּוֹרָה שֶׁבּוּ נִאֲמַר "וִירֵד ה'**
42 **עַל הָרַם סִינַי", עֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ לְמַטָּה, "וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה", תַּחְתּוֹנִים יַעֲלֻ**

למעלה – **הָרִי גַם בְּנוֹגֵעַ לְאָדָם הָרָאוֹן הִיָּה בֶּן** וכשם שהמצוות
של האבות נמשלו לריח שאינו מותר רושם כך גם לגבי עבודת אדם הראשון
בגן עדן. **וְאַף שֶׁנֶּצֶטָּה (וְלֹכֵן הִיָּתָה בּוֹ הַמַּעֲלָה דְּמִצְוָה וְעוֹשָׂה**
והרי אמרו חכמינו ז"ל "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה) –
עַל-כָּל-פָּנִים בְּשֵׁשׁ מִצְוֹת
מתוך שבע מצוות בני נח (והם)
– ברכת ה', עבודה זרה, גילוי
ערויות, שפיכות דמים, גזל,
דינים, ורק איסור אבר מן החי
נאמר לנח אחרי המבול) – מכל
מקום הצווי **כְּמוֹ שֶׁהוּא**
לְמַטָּה בעולם הזה **קִדְּם**
מִתְּנִי-תוֹרָה אֵינֹה כְּמוֹ
הַצְּוִי לֵאחֲרֵי מִתְּנִי-תוֹרָה,
ואין להשוות ביניהם **בִּינֵי**
שֶׁהַעֲלִיּוֹנִים לֹא יִרְדּוּ
עֲדִין לְמַטָּה ועדיין הייתה
'גזרה' שצורה מעין מחיצה בין
מעלה ומטה, כך שדווקא עבודת
בני ישראל אחרי מתן תורה
מקדירה קדושה בגשמיים
ומביאה למילוי רצונו של
הקדוש-ברוך ששהיה לו דירה
בעולם הזה התחתון.
וְגַם לְפִי הַמְּבָאֵר בְּמֵאֲמָר
שֶׁל הַרְבֵּי הַרְשֵׁב שֵׁם
שֶׁעֲבוֹדַת אָדָם הָרָאוֹן
הִיָּתָה נִעְלִית יוֹתֵר מֵעֲבוֹדַת הָאֲבֹת, כִּי אָדָם הָרָאוֹן הִיָּה
יִצִּיר כְּפִיו של הקדוש-ברוך-הוא, ומעלה זו לא הייתה באבות **וּבְגֶן-**
עֵדֶן²⁶ שהוא מקום נעלה ומוזכך ביחס לשאר העולם **כו', מְכַל-מְקוֹם**
למרות המעלות של האדם ביחס לאבות **הָרִי (כְּמֵבָאֵר בְּמֵאֲמָר שֵׁם)**
אֵין זֶה בְּעֶרְףָּהּ עדיין, עם כל המעלות אפילו ביחס לקיום המצוות של
האבות, אין זה דומה כלל **לְבַחֲנִינָה שְׂמֵן תּוֹרֶךְ שְׂמִיךְ,** דבר שאמור רק
לגבי קיום המצוות של בני ישראל לאחר מתן תורה שנמשל לשמן אשר בניגוד
לריח שמתנדף ולא נשאר ממנו רושם כי הוא לא עצם הדבר אלא רק הריח
והארה והתפשטות חיצונית של הדבר עצמו, השמן הוא משל להמשכה
והתגלות של הדבר עצמו וזה עניינה והמעלה המיוחדת של עבודת בני ישראל
בקיום המצוות לאחר מתן תורה שיש בה **הַמְּשָׁכָה עֲצָמִית** של האלוקות
(ולא רק הארה חיצונית מועטת) **דְּמִתְּנִי-תוֹרָה.**
אָמֵנָּה, גַּם הַעֲבֹדָה שֶׁלֹּאֲחֲרֵי מִתְּנִי-תוֹרָה עם כל מעלתה הגדולה
כמבואר לעיל, עדיין איננה העבודה המושלמת ביותר כי **אֵינֶה בְּעֶרְףָּהּ** ואין
לה כל יחס ודימיון והשוואה **לְהַגְלֹלֵי אֱלֹקוֹת שֶׁהִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ**

(24) שהש"ר פ"א, ג (א). (25) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. (26) דהייתה עשיית יציר כפיו של הקב"ה (שלימות האדם) ובג"ע (שלימות המקום) – ראה המשך וככה תרל"ז פ"ב וכ"א.

איכה ישבה בדד העיר רבתי עם גו'

ביאור בדרך אפשר

1 (בגלל עצם עניין השראת השכינה בבית המקדש בכלל ובפֶּרֶט על-ידי
2 לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ שְׂבָבִית הַמִּקְדָּשׁ כיוון שהעבודה שהייתה בבית
3 המקדש פעלה המשכה והתגלות של תוספות אור, יותר מאשר היה בבית
4 המקדש מצד עצמו), הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר הָיוּ, שָׁאֵז דִּוְקָא מפני
5 מעלתו המיוחדת של המקום
6 שבו בחר ה' ולכן הוא נעלה
7 יותר מכל חלקי העולם נַעֲשֶׂה
8 בית המקדש דִּירָה לוֹ
9 יִתְפָּרֵךְ, דִּירָת קָבֵעַ חוֹ
10 מעלה גם ביחס למשכן שהיה רק
11 דירת עראי (ולכן קדושת המקום
12 שבו עמד המשכן הייתה רק לפי
13 שעה, כל עוד המשכן עמד, אבל
14 לאחר שהמשכן פורק ממקומו
15 לא נשארה במקום קדושה, ואילו
16 המקום שבו היה בית המקדש
17 נשאר בקדושתו גם לאחר
18 החורבן). ובבית המקדש
19 גּוּפָא עצמו גְּדוּל הַעֲנִין
20 דִּירָה לוֹ יִתְפָּרֵךְ (על
21 משקל הכתוב "גדול יהיה כבוד
22 הבית" שהובא לעיל) בְּבִית
23 שְׁנִי, יותר מאשר בבית ראשון,
24 כִּי אֵף שְׂבָבִית שְׁנִי חֲסָרוֹ
25 ה' דְּבָרִים²⁷ שהיו בבית

26 ראשון ולא היו בבית שני (הארון עם הכפורת והכרובים, האש (שירדה על
27 המזבח מלמעלה), השארת השכינה, רוח הקודש, האורים ותומים) מְכַל-
28 מָקוֹם למרות שהחיסרון של חמשת הדברים הללו מבטא ירידה רוחנית של
29 בית המקדש השני לעומת בית המקדש הראשון, בכל זאת גְּדוּל כו' הבית
30 השני מִבֵּית הָרָאשׁוֹן בְּבִינָן (מָקוֹם) וּבִשְׁנִים (זְמַן) - הַגְּדִירָת
31 הַתַּחְתּוֹנִים שני הדברים שבהם הונבראים התחתונים מוגדרים, גרדי הזמן
32 והמקום - מִצַּד הָעוֹלָם גּוּפָא עצמו, וכיון שהמשמעות של עניין השראת
33 השכינה ועשיית דירה לקדוש ברוך הוא בעולם הזה התחתון היא שהעולם
34 עצמו, עם כל הגדרים וההגבלות שלו הופך למקום ראוי להשראת השכינה,
35 הרי כיוון שבבית שני הייתה תוספת ומעלה בעניין גרדי הזמן והמקום לעומת
36 בית ראשון, יש בו תוספת מעלה לעניין שלימות ה'דירה' בתחתונים. נמצא
37 שיש כמה דרגות בהשראת השכינה בעולם, ועשיית העולם ל'דירה' לאלוקות:
38 בתחילת הבריאה הייתה התגלות אור הממלא כל עלמין והעולם היה כלי ראוי
39 ומוכשר להתגלות אור הסובב כל עלמין; בעולם עצמו יש מעלות בהשראת
40 השכינה בגן עדן לעומת שאר חלקי העולם, ומעלה נוספת על עבודת האדם
41 ל'עבדה ולשמרה', למטה מעבודת אדם הראשון היא עבודת האבות; למעלה

ביאור בדרך אפשר

42 משניהם היא עבודת בני ישראל לאחר מתן תורה וכוה גופא יש מעלה יתירה
43 בבית המקדש; ובבית המקדש גופא יש מעלה בבית שני על בית ראשון.
44 אֲמָנָם למרות המעלה של עבודת בני ישראל גם בזמן הזה ובמיוחד בזמן
45 שבית המקדש היה קיים הרי עֲקָר הַדִּירָה לאלוקות בעולם הזה התחתון
46 יִהְיֶה לְעֵתִיד-לָבָא בימות
47 המשיח דִּוְקָא, על-ידי
48 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׂיִקְיָמוּ
49 אַז, כיוון שָׁאֵז יִהְיֶה קִיּוֹם
50 הַמִּצְוֹת בְּתַכְלִית
51 הַשְּׁלֵמוֹת, ובמעלה הרבה יותר
52 גדולה מאשר קיום המצוות בזמן
53 הזה ואפילו בזמן שבית המקדש
54 היה קיים כְּמֵאמָר²⁸ כפי
55 שאומרים בתפילת מוסף כאשר
56 מבקשים על הגאולה וְשֵׁם
57 נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ כְּמִצְוֹת
58 רְצוֹנָךְ, שֵׁם בבית המקדש
59 השלישי דִּוְקָא, וְכִמּוֹ
60 שְׂמִיכָא בְּאַרְכָּה כ"ק
61 אֲדָמוֹר מִהֶרֶץ²⁹
62 שאמנם גם קיום המצוות בזמן
63 הזה פועל המשכת אלוקות
64 בעולם אבל רק לעתיד לבוא
65 יהיה העניין בתכלית השלימות
66 'כמצוות רצונך', כי אז יושלם

לגמרי הבידור והעלוי של העולם הזה, ולא יישאר שום פרט שלא שייך לצד
67 הקדושה.

68 (ג) וְהִנֵּה גְּדֹל הָעֲלִי שְׂיִהְיֶה לְעֵתִיד-לָבָא, אשר כתוצאה ממנו
69 דווקא עבודת ה' בקיום המצוות בימות המשיח פועלת את עניין ה'דירה'
70 לקדוש-ברוך-הוא בעולם בתכלית השלימות יוֹכֵן מְגִדֵּל הַפְּלָאָה
71 הָעֲבוּדָה שְׂבִינָן הַגְּלוּת שְׂלִפְנִי-זֶה - הִכְנָה וְהִקְדָּמָה לְזֶה³⁰
72 ומאחר שהעבודה בזמן הגלות היא ההכנה והקדמה הראויה לעבודה בימות
73 המשיח, ברור שהבנת המעלה המיוחדת של עבודת ההכנה מלמדת על מהותה
74 של העבודה בימות המשיח עצמה, כדלהלן.

75 דְּהִנֵּה יְדוּעָ³¹ מֵאֲמָר כ"ק אֲדָמוֹר הִזְקֵן בְּשֵׁם הַבְּעַל-שֵׁם-
76 טוֹב עַל הַפְּסוּק³² כֵּן בִּקְדָשׁ חֲזִיתִךְ, הִלּוּאִי בְּזִמְן הַבֵּית
77 חֲזִיתִךְ, כלומר, שלפי פנימיות הדברים הפסוק מדבר במעלתו של זמן
78 הגלות ואומר - הלוואי שבזמן שהיה קיים בית המקדש, כאשר היה גילוי
79 אלוקות לעין כל, הייתה לבני ישראל תשוקה וצימאון לאלוקות כמו שיש להם
80 כעת בזמן הגלות (דווקא בגלל הריחוק וההעלם והסתר המעורר צימאון
81 וגעגועים) וְכִידוּעָ³³ גם בְּפָרוּשׁ על פי החסידות בדברי הכתוב וְהָאִישׁ

(27) יומא כא, ב. וראה לקו"ת ר"ה נז, ג. (28) נוסח התפלה (דמוסף). (29) המשך וככה הנ"ל פ"ז ואילך. (30) שהרי התכלית והשלימות דאז תלוי במעשינו ועבודתינו בגלות (תניא רפ"ז). (31) ראה ד"ה תשורי תרפ"ט (ספר המאמרים - קונטרסים ח"א נג, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 215) פ"ט. (32) תהלים סג, ג. (33) ד"ה ויאמר משה תרע"ט (סה"מ עטר"ת ע' תסד. נעתק בלקו"ד ח"א קי, א).

ביאור בדרך אפשר

1 מֹשֶׁה עָנִיו מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה³⁴, שְׂבִיתוֹת
2 הוּא הַעֲנוּוֹת הַגְּדוּלָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הֵייתָה בְּמִיּוּחַד כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה אֶת
3 הַדּוֹר דְּעֵקֶבְתָּא דְּמִשְׁיחָא, הַדּוֹר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיהִיָּה בְּסֻמּוֹן לִימֹת
4 הַמִּשְׁחָה, כֹּאשֶׁר הָעֵקֶבִיִּים שֶׁל הַמִּשְׁחָה כָּבֵד מִתְקַרְבִּים שְׂיִהְיוּ אֶז בְּסוּף הַגְּלֻלָּת,
5 קְרֹב לִימֹת הַמִּשְׁחָה רַבִּיו
6 הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים וְכו' 1
7 עַל אֲלוּקוֹת וְעַל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה
8 וְהַמְצוּת וּבְכָל זֶה לְמֹת
9 הַהַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים יִלְמְדוּ
10 תּוֹרָה וְיִקְיָמוּ מִצְוֹת וְלֹא זֶה
11 בְּלִבְךָ אֲלֹא שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה
12 וְהַמְצוּת בּוֹמֵן הַגְּלוּת וְהַהַעֲלָמוֹת
13 וְהַסְתָּרִים עוֹד יִהְיֶה וּבִכְאֵן
14 דְּמוֹסִיף וְהוֹלֵף מוֹסִיף
15 וְאוֹר, עוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּדוֹרוֹת
16 קוֹדְמִים שֶׁבָּהֶם לֹא הָיוּ הַהַעֲלָמוֹת
17 וְהַסְתָּרִים גְּדוּלִים וְחֻמוֹרִים כָּל כֵּךְ
18 הִנֵּה עֲבוּדָה זֹאת שֶׁל הַדּוֹר
19 דְּעֵקֶבְתָּא דְּמִשְׁחָא פְּעֻלָּה
20 עֲנוּה וּבִטּוֹל אֲצֵל מֹשֶׁה.
21 וּמֹשֶׁה אָמַת³⁵ וְכָל דְּבָרָיו
22 וְכָל הַתְּחַוּוֹת וְהַכּוֹנוּת שֶׁלֹּא הֵם
23 אִמַּת לְאִמִּיתָה וְאִמְרוּ
24 רַבּוּתֵינוּ ז"ל³⁶ שֶׁהִסִּיכָה לָכֵךְ
25 שֶׁכֹּאשֶׁר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שָׁמַע מֵה' אֵת
26 שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מִידוֹת הַרְחִמִים
27 הוּא נָפַל עַל פָּנָיו הֵיא כִּי מֵדַת
28 אָמַת רָאָה, וְכִיוּן שְׁמִידָתוֹ
29 הֵיא מִידַת הָאִמַּת הָרִי דְּוֹקָא
30 מִידַת הָאִמַּת הָעֲלִינָה הֵיא זֶה
31 שְׁגוּרָמַת לֹא הַתְּפַעֲלוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת
32 הָרִי מוֹכֵן מִזֶּה שְׁמִשָּׁה רַבֵּנוּ
33 חֹשׁ עֲנוּוֹת לְעוֹמֵת הַדּוֹר שֶׁל
34 הַהַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים קְרֹב

35 לִימֹת הַמִּשְׁחָה, שְׂכָן הוּא בְּאִמַּת, שְׂשִׁינָה לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר וְלֹא רֵק
36 בְּמַחֲשָׁבָה שְׁמִקּוּרָה בְּעֲנוּוֹת בְּלִבְךָ
37 אִפִּילוּ לְגִבִּי עֲבוּדַת מֹשֶׁה לְמֹת שׁוּבוֹן וּפְשׁוּט שְׁבִדֵּךְ כָּל עֲבוּדָתוֹ שֶׁל
38 מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נְעִלִית לֹאִין שִׁיעוּר מִעֲבוּדָתוֹ שֶׁל אָדָם פְּשׁוּט, כָּכָל זֹאת בְּקִיּוֹם
39 הַמְצוּת בְּסוּף זְמַן הַגְּלוּת יֵשׁ מַעֲלָה שְׁלֹא קִיַּמְתָּ אִפִּילוּ בְּעֲבוּדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
40 רַבֵּנוּ. וּמִזֶּה מְגוּדָה מַעֲלָה שֶׁל הַעֲבוּדָה בּוֹמֵן הַגְּלוּת שֶׁהֵיא הַהִכָּנָה וְהַהֲקָדָמָה
41 לְעֲבוּרָה בִּימֵת הַמִּשְׁחָה מוֹכֵן גְּדֵל הָעֲלִי שְׂיִהְיֶה לְעֵתִיד־לְבָא,

ביאור בדרך אפשר

42 מִכְּיוֹן שֶׁהַגְּלוּי יִהְיֶה לְאַחֲרֵי וְעַל־יְדֵי עֲבוּדָה נְעִלִית כְּזֹאת שֶׁהֵיא
43 הַגּוֹרָמַת אֵת הַגְּלוּי הַגְּדוֹל וְהַמּוֹפְלָא שִׁיהִיָּה לְעֵתִיד לְבָא.
44 וְכֵּן יוֹכֵן גַּם כֵּן הַטַּעַם לְאַרְיִכוֹת הַגְּלוּת הַזֶּה, הַנִּמְשָׁכַת כָּל כֵּךְ
45 הַרְבֵּה זְמַן, כְּמַעַט אֲלֵפִיִּים שָׁנָה, הַרְבֵּה יוֹתֵר מִהַגְּלוּתִים הַקּוֹדְמוֹת כִּי מִכְּיוֹן
46 שְׁגָלוֹת זֶה הוּא הַקְּדָמָה
47 לְגִלּוּי אֲלוּקוֹת נְעִלָה
48 בְּיוֹתֵר, שְׁלִמְעָלָה יוֹתֵר
49 מְוַיְנִיחָהוּ בְּגֻן־עֵדֶן דְּאָדָם
50 הָרִאשׁוֹן, לְמַעֲלָה יוֹתֵר גַּם
51 מִמִּתְּנִי־תוֹרָה, וְלַמַּעֲלָה יוֹתֵר
52 גַּם מִבֵּית רִאשׁוֹן וּמִבֵּית
53 שְׁנִי, לָכֵן כְּדִי לְהַגִּיעַ לְעִלּוּי
54 כָּל כֵּךְ נִפְלָא הַגְּלוּת הוּא
55 בְּאַרְיִכוֹת גְּדוּלָה כְּזֹאת,
56 בְּכָדִי שְׁעַל־יְדֵי עֲבוּדַת
57 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁחָה זְמַן
58 הַגְּלוּת יִגִּיעוּ בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ
59 לְבֵית הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא
60 גְּלוּי נְעִלָה בְּיוֹתֵר, בְּטַח
61 בְּדָד עֵין יַעֲקֹב, נִחְלָה בְּלִי
62 מְצָרִים כְּמַבְאֹר לְעִיל בְּתַחֲלִית
63 הַמַּאמָר.
64 (ד) וְהִנֵּה בְּכָדִי שְׂבִיחִינָה
65 בְּדָד לְמַעֲלִיּוֹת (גִּלּוּי אֲלוּקוֹת
66 שְׁלִמְעָלָה מִסֹּדֵר הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹת,
67 כְּאִמּוֹר לְעִיל) יִמְשָׁף לְמִטָּה
68 וְיִתְגַּלֵּה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבִכְאֵן
69 דִּישְׁבָּה - הַתִּשְׁבּוּת
70 שְׁמִשְׁמַעֲהָ הַמִּשְׁכָּה פְּנִימִית
71 שְׁמִתִּישְׁבָּת וְנִקְלַטָּה הֵיטֵב וְלֹא
72 נִשְׁאֲרָת 'מִקִּיף' מִלְּמַעֲלָה,
73 צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַהִמְשָׁכָה
74 הַנְּעִלִית בְּמִדְּרָגוֹת דְּסֹדֵר
75 הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹת, הֵינּוּ שְׁבִתוֹן
76 הַגְּדֵרִים שֶׁל סֹדֵר הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹת הַמּוֹגֵדֵר וְהַמְצוּמָצֵם תִּהְיֶה הַתְּגַלּוּת לְמַעֲלָה מִסֹּדֵר
77 הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹת.
78 וְזֶהוּ מֵה שְׂפָתוֹב אִיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָד, שֶׁהִמְשָׁכַת בְּחִינַת בְּדָד
79 שְׁלִמְעָלָה מִהַעֲלָמוֹת לְמִטָּה, וּבִכְאֵן דִּישְׁבָּה (בְּהַתִּשְׁבּוּת), הוּא
80 עַל־יְדֵי אִיכָּה. דִּהְנֵה א' רוּמָזָה לְכִמָּה דְּרָגוֹת זֶה עַל־גִּבִּי זֶה.
81 וְכִמָּה לְמַשֵּׁל א' דְּאָחֵד - שְׁעִינִיָּה הוּא א' שְׁלִמְעָלָה מִח' וְד', ז'
82 רְקִיעִים וְאֶרֶץ שְׁבִיחָה הֵם שְׁמוֹנֵה בְּגִימָטְרִיא ח' וְד' רוּחוֹת הָעוֹלָם

הַגְּדֵרִים שֶׁל סֹדֵר הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹת הַמּוֹגֵדֵר וְהַמְצוּמָצֵם תִּהְיֶה הַתְּגַלּוּת לְמַעֲלָה מִסֹּדֵר
הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹת.
וְזֶהוּ מֵה שְׂפָתוֹב אִיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָד, שֶׁהִמְשָׁכַת בְּחִינַת בְּדָד
שְׁלִמְעָלָה מִהַעֲלָמוֹת לְמִטָּה, וּבִכְאֵן דִּישְׁבָּה (בְּהַתִּשְׁבּוּת), הוּא
עַל־יְדֵי אִיכָּה. דִּהְנֵה א' רוּמָזָה לְכִמָּה דְּרָגוֹת זֶה עַל־גִּבִּי זֶה.
וְכִמָּה לְמַשֵּׁל א' דְּאָחֵד - שְׁעִינִיָּה הוּא א' שְׁלִמְעָלָה מִח' וְד', ז'
רְקִיעִים וְאֶרֶץ שְׁבִיחָה הֵם שְׁמוֹנֵה בְּגִימָטְרִיא ח' וְד' רוּחוֹת הָעוֹלָם

תְּשׁוּרֵי שֵׁם. וְעִיג"כ תו"א ד"ה מי שם פה (נב, ב). (34) במדבר יב, ג. (35) תנחומא קורח יא. לקו"ת מסעי (צב, ד ואילך). (36) סנהדרין קיא, סע"א. וראה "היום יום" ע' ל [כ אדר א.]. (37) ואף שמשנה רע"מ המשיך מס"נ זו ויראה כו' (ראה תניא ספכ"ה ורפמ"ב. לקו"ת ר"פ ואתחנן. ועוד) — הרי המעשה הוא עיקר. וגם צריך ליגיעה כו'.

ביאור בדרך אפשר

1 א' - אֵלֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם, נמצא שהאות אל"ף רומזת לדרגה שמעל
2 דרגה אחרת, כשם שבמילה "אחד" האל"ף רומז לאלופו של עולם, הוא
3 הקדוש-ברוך-הוא שלמעלה מדרגת העולם (המורכב משבעה רקיעים וארץ
4 וארבע רוחות) אָבֵל א' דְּאִיכָה, שבה הא' מופיעה בראש המילה ואחריה
5 באה האות יו"ד, היינו א'
6 לְמַעַל מִי' - רומזת
7 לאלוקות כפי שהיא לְמַעַל
8 מֵעֵינֵי עֶשֶׂר סְפִירוֹת שגם
9 הם כמובן כוחות ואורות
10 אלוקיים אלא שהאור האלוקי
11 שבספירות יש לו 'ציור' והגדרה
12 מסוימת והחכמה היא ענין שונה
13 מהחסד וכן הלאה (וַיֵּשׁ לֹמֵר
14 שהא' הקודמת ליו"ד ב'איכה'
15 רומזת לא רק לאלוקות שלמעלה
16 מעשר ספירות סתם אלא גם
17 לאלוקות לְמַעַל גַּם
18 מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת³⁸
19 כמבואר בקבלה וחסידות, עשר
20 הספירות העליונות קיימות
21 ופועלות בצורה מוגדרת בעיקר
22 החל מעולם האצילות ומטה,
23 אבל באופן 'נעלם' ('עשר'
24 ספירות הגנוזות") הן קיימות גם
25 באור אין סוף שלמעלה מהאצילות כי בעצם כל המשכה והתגלות מאלוקות
26 היא באמצעות עשר הספירות הללו אלא שבספירות ה'גנוזות' החלוקה בין
27 הספירות לא ניכרת כל כך והם בהתכללות והתאחדות יותר מאשר בספירות
28 כפי שהן בעולם האצילות ומטה), וְהָאֵל"ף שלמעלה מהיו"ד, היינו
29 האלוקות שלמעלה מהספירות נִמְשָׁךְ בְּהִיוּ"ד (שְׂבָאִיכָה) הַרְוִמֹז
30 לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאִצִּילוֹת, וְאַחֲרֵיכֶּן - בְּ"כָה" (דְּאִיכָה) שְׂקָאִי
31 שמכוון עַל בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת, שגם בה יש המשכת והתגלות אלוקות
32 שלמעלה מהעולמות וּבִפְרָט - מְלָכוֹת כְּמוֹ שְׁשִׁיכַת כָּכָר, או גַּם
33 - כְּמוֹ שְׁפִירָה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּבִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה³⁹ ספירת
34 המלכות, האחרונה מבין עשר הספירות, נמשלה לדיבור (ככתוב "בדבר מלך
35 שלטון") כי כשם שהדיבור מגלה כלפי חוץ את השכל ואת הרגש שבתוך
36 האדם, כך בחינת המלכות שבכל עולם ממשיכה ומורידה ומגלה את האור
37 שבספירות שבאותו עולם, המורכבות ממוחין ומידות, אל העולם שלמעלה
38 ממנו. ולעניינו האותיות "כה" שבמלה "איכה" הן רמז לספירת המלכות וכיוון
39 שהאל"ף שבראש המילה היא לא רק על גבי היו"ד אלא גם על גבי ה"כה"
40 הדבר מלמד שהאור האלוקי העליון הורמו באל"ף נמשך במלכות כדי לרדת
41 לעולמות הבאים, ויש בכך שני עניינים - ירידה והמשכה בספירת המלכות של

ביאור בדרך אפשר

עולם האצילות כפי שיש לה קשר ושייכות להמשכת ענייני האצילות לעולמות
שלמטה מאצילות, בריאה, יצירה ועשייה או גם ירידת והמשכת האור האלוקי
שלמעלה מעשר הספירות גם למלכות כפי שכבר ירדה מעולם האצילות
ומתלבשת בעולמות בריאה, יצירה ועשייה, כדי להאיר בהם עצמם. ומוסיף
ומפרט לגבי שני העניינים הללו
בספירת המלכות: וְכִידוּע'⁴⁰
הַהֶפְרָשׁ ההבדל שֶׁבֵּין זֶה
לְכָה, שהם שני הביטויים
המופיעים בפסוקים ולכאורה הם
דומים אבל לאמיתו של דבר יש
ביניהם הבדל משמעותי שְׁזָה
הוא עֵינֵי מְרָאָה בְּאֶצְבָּעוֹ
וְאוֹמֵר זֶה, היינו שהדבר גלוי
ונראה לעין וניתן להצביע עליו,
וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוא גַּם
לְשׁוֹן זֹאת (שְׁהִיא גַּם בֵּין
עַל-דֶּרֶךְ בְּחִינַת זֶה, אֵלָּא
שְׁזֹאת הוא בְּחִינַת
נוֹקְבָא⁴¹ כמבואר בקבלה
וחסידות זכר ונקבה הם משל
לעניין 'משפיע' ו'מקבל' שקיים
בהמשכת האורות וההשפעות
העליונות באלוקות. ו'מקבל',
בחינת נוקבא, נקרא בשם 'זאת'.
והעניין קשור במיוחד לנושא המדובר כאן, בחינת המלכות, כי כיוון שעיקר
עניינה הוא להעביר את ענייני המוחין והמידות שבספירות שלמעלה ממנה ואין
לה תוכן ועניין מצד עצמה הרי היא בחינת נוקבא, מקבל), שְׁהִיא בְּחִינַת
הַמְּלָכוֹת כְּמוֹ שְׁהִיא בְּאֶצְבָּעוֹת⁴², וּבְחִינַת כָּה שגם היא התגלות
אבל איננה גלויה ונראית כל כך כמו בחינת "זה" הוא בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת
בדרך כלל, וּבִפְרָט - כְּמוֹ שְׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּבִרְיָאָה-יְצִירָה-
עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת כְּדִמּוּתָנוּ כי על עולם האצילות נאמר בחסידות שהוא
"אלוקות ממש" אבל העולמות בריאה-יצירה-עשייה הם רק "כדמותנו" כי אין
בהם התגלות אלוקות כמו באצילות ולכן המלכות כפי שהיא בעולמות אלו
נקראת "כה" ולא "זה". וְזֶהוּ עֵינֵי אִיכָה יִשְׁכָּה בְּדָד, שְׂפָדָד הוא
בְּחִינַת יָחִיד שְׁלִמְעָלָה גַּם מִבְּחִינַת אֶחָד, כמבואר בחסידות לגבי
אחדות ה' וביטול העולמות לגבי אלוקות ש'אחד' עדיין אינו תכלית האחדות
כי המושג 'אחד' יכול להתפרש גם כראשון ואחריו בא שני, ואילו 'יחיד' מורה
על אחדות מוחלטת שאין כל מציאות אחרת חוץ ממנו. ולעניינו - 'בדד'
משמעו כמו יחיד שאין שום מציאות מלבדו כִּי הָאֵל"ף דְּכָאֵן (דְּאִיכָה)
הוא - אֶחָד במשמעות דומה ל'יחיד', כלומר אחד וְאֵין שְׁנֵי לו, ובלשון
הפסוק גַּם בֵּין וְאֶחָד אֵין לו⁴³, היינו שמלבד הקדוש-ברוך-הוא בעצמו

(38) עיין רשימות לאיכה ריש ע' ו' (אוה"ת שם ס"ע א'לד). (39) להעיר ממשנ"ת עה"פ ומה ראו על ככה (תו"א בהוספות קיח, ד).
(40) ספרי ר"פ מטות. לקו"ת מטות פב, סע"א ואילך. (41) ראה לקו"ת צו ח, ב. (42) וכידוע בפירוש ואמונה כל זאת וקיים עלינו
(לקו"ת עקב יז, ב). (43) קהלת ד, ח. וראה רשימות הצ"צ עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אין שום מציאות אחרת, והכוונה לאלוקות כפי שהיא
2 הבחינה העליונה ב'כתר עליון' הנקראת 'עתיק יומין' על שם שהוא נעתק
3 ונברל ונעלה מהתגלות ב'יומין' הם המידות שבעשר הספירות **שְׁאִין בּו**
4 **הַתְּחִלָּקוֹת כָּלָל** גם לא התחלקות לעשר ספירות עליונות, אלא ניכר בו
5 כיצד הקדוש-ברוך-הוא הוא
6 אחר ויחיד **וְכִידוּעַ** ו**כִּידוּעַ**
7 **בְּקִבְלָהּ** ⁴⁴ **שְׁזוּגוֹ** (היינו
8 חיבור ויחוד בין מִין דּוּכְרִין
9 **וּמִין נוֹקְבִין** – בדרך כלל,
10 "מין דוכרין", מי הזכר, מכוונים
11 לכוחות של הקדוש-ברוך-הוא,
12 המשפיע, מלמעלה למטה, ו"מין
13 נוקבין", מי הנקבה, מכוונים
14 להתעוררות של בני ישראל,
15 המקבלים, מלמטה למעלה.
16 ומבואר בחסידות כי מאחר
17 והעולם נברא וקיים בחסדו של
18 ה', בני ישראל צריכים לעורר,
19 כביכול, את הרצון העליון
20 באמצעות 'העלאת מין נוקבין'
21 לעשות זאת ולהמשיך 'מין
22 דוכרין'. ואילו בבחינת עתיק אין
23 לעולמות ולנבראים שום תפיסת
24 מקום ולכן ההתעוררות שנוצרת
25 מחיבור בין מין נוקבין ומין
26 דוכרין **שְׁבַעֲתִיק הוּא**
27 **מִיָּגִיה וּבִיָּה**, ממנו ובו עצמו

28 ולא בעקבות פעולתם של בני ישראל **הִנֵּה לְעֵתִיד-לְבֹא יִמְשֹׁךְ גַּם**
29 **בְּחִינַת בְּדָד** האלוות כפי שהיא בעתיק והיא מבודדת ונבדלת לגמרי
30 מהעולמות, גם היא תבוא **בְּגִלּוּי לְמִטָּה וּבְהִתְיַשְׁבוּת** ⁴⁵ בקליטה פנימית
31 עמוקה.

32 (ה) **וְהִנֵּה יְדוּעָה תּוֹרַת הָרֵב הַמְּגִיד** ⁴⁶ ממעורר **שְׁבַד ב'**
33 **דְּלָתִינִין**. העובדה שבמילה 'בדד' האות ד' מופיעה פעמיים היא רמז ד'
34 **דְּמִשְׁפִּיעַ וְד' דְּמִקְבֵּל. וְלִכְאוּרָה, הָרִי דְלָת הוּא עֲנִין דְלוּת,**
35 כמו בלשון הפסוק **דְלוּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ** (ומאחר ואני דל ואביון, הרי אני זקוק
36 לישועה), והרי העני מקבל מהעשיר ואינו משפיע, **וְאִיךָ שִׁנְךָ אִם כֵּן דְלָת**
37 **דְּמִשְׁפִּיעַ. וּמִבְּאֵר שֵׁם** בתורת המגיד **שֶׁהוּא כְּמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ**

38 **וְלִי יוֹתֵר מִשְׁהַעֲגֵל רוּצָה לִינֵק הַפָּרָה רוּצָה לְהִנִּיק, וְהִינוּ**
39 **שֵׁישׁ כֶּסֶף וְתִשׁוּקָה בְּמִשְׁפִּיעַ לְהַשְׁפִּיעַ לְהַמְקַבֵּל, וְזֶהוּ דְלָת**
40 **דְּהַמְשָׁפִיעַ** כי הרצון של המשפיע לתת הוא רצון חזק וכל עוד שהוא לא
41 ממלא ומגשים את הרצון הזה הוא חסרן ובעניין זה יש דימוין התחושה
42 של המשפיע לתחושה של
43 המקבל שחסר לו השפעה.
44 **וְאִילִי יֵשׁ לְקִשָּׁר זֶה עִם**
45 **מָה שְׁנִתְבָּאָר** בחסידות
46 **בְּעֲנִין לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ**
47 **תְּכַסֶּף** שאמנם הקדוש ברוך
48 הוא עשה ויצר את הנבראים ואם
49 כי לכאורה הם לא יכולים
50 להוסיף לו ולתת לו דבר שלא
51 קיים בו, ובכל זאת יש למעלה
52 כוסף ותשוקה, כביכול,
53 למעשיהם ועבודתם של
54 הנבראים, בדומה לרצונו של
55 המשפיע לתת. **וְהִנֵּה כְמוֹ**
56 **שֶׁרָצוֹן (הַדְלָת)**
57 **דְּהַמְשָׁפִיעַ הוּא שִׁתְמָלָא**
58 **חֶסְרוֹן דְּהַמְקַבֵּל,** ואין
59 הכוונה שהמשפיע ירצה לתת
60 כדי למלא את הרצון שלו ולגרום
61 לעצמו סיפוק **כֵּן רָצוֹן**
62 **(דְלָת) הַמְקַבֵּל צְרִיךְ**
63 **לְהִיּוֹת שִׁתְמָלָא חֶסְרוֹן,**
64 **כְּכִיכּוֹל, דְּהַמְשָׁפִיעַ** כל זמן

65 שלא נתן בפועל, ולא כדי להשלים את מה שחסר לו, למקבל, **וְכִידוּעַ**
66 **בְּפִרוּשׁ הָרֵב הַמְּגִיד בְּמִשְׁנָה אֵין עוֹמְדִין לְהַתְפַּלֵּל אֱלָא מִתּוֹךְ**
67 **כְּבֹד רֹאשׁ** ⁴⁸, ובפשטות הכוונה שהמתפלל צריך לגשת לתפילה ברצינות
68 ובכבוד ראש, ואילו בפנימיות הדברים הכוונה היא **שֶׁהַתְּפִלָּה צְרִיכָה**
69 **לְהִיּוֹת עַל ה'כְּבֹד רֹאשׁ' שְׁלֹמֶעֱלָה,** כביכול, כדברי חכמינו
70 **שֶׁשְׂכִינָה אוֹמְרָת** ⁴⁹ כאשר יהודי מצטער ונעש על חטאיו בבית הדין
71 **קִלְנִי מִרְאשֵׁי קִלְנִי מְזוֹרְעִי** (ומפרש רבי עובדיה מברטנורה: "ראשי
72 כבד עלי זרועי כבד עלי כאדם שהוא עייף"). **וְכֵן מִשְׁמַע פְּרוּשׁ**
73 **הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב** ⁵⁰ **עַל הַפְּסוּק** ⁵¹ **זֹאת אָשִׁיב אֶל לְבִי עַל כֵּן**
74 **אוֹחִיל, זֹאת - הַשְּׂכִינָה** והאדם צריך לשים אל ליבו את צער השכינה.

75 **שֶׁלֹא נָתַן בְּפִעֻלָּה, וְלֹא כְּדִי לְהַשְׁלִים אֶת מָה שְׁחָסַר לוֹ, לְמַקְבֵּל, וְכִידוּעַ**
76 **בְּפִרוּשׁ הָרֵב הַמְּגִיד בְּמִשְׁנָה אֵין עוֹמְדִין לְהַתְפַּלֵּל אֱלָא מִתּוֹךְ**
77 **כְּבֹד רֹאשׁ** ⁴⁸, ובפשטות הכוונה שהמתפלל צריך לגשת לתפילה ברצינות
78 ובכבוד ראש, ואילו בפנימיות הדברים הכוונה היא **שֶׁהַתְּפִלָּה צְרִיכָה**
79 **לְהִיּוֹת עַל ה'כְּבֹד רֹאשׁ' שְׁלֹמֶעֱלָה,** כביכול, כדברי חכמינו
80 **שֶׁשְׂכִינָה אוֹמְרָת** ⁴⁹ כאשר יהודי מצטער ונעש על חטאיו בבית הדין
81 **קִלְנִי מִרְאשֵׁי קִלְנִי מְזוֹרְעִי** (ומפרש רבי עובדיה מברטנורה: "ראשי
82 כבד עלי זרועי כבד עלי כאדם שהוא עייף"). **וְכֵן מִשְׁמַע פְּרוּשׁ**
83 **הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב** ⁵⁰ **עַל הַפְּסוּק** ⁵¹ **זֹאת אָשִׁיב אֶל לְבִי עַל כֵּן**
84 **אוֹחִיל, זֹאת - הַשְּׂכִינָה** והאדם צריך לשים אל ליבו את צער השכינה.

(44) ראה שער הפסוקים פ' וירא עה"פ ותהר ותלד. וראה ע"ח שט"ל ד"ד ("כדי לברר א"א (כ"ה ברוב הדפוסים ולא או"א) כו' אחד קראתיו בלא שותפא"). שט"ז פ"ד. וראה ג"כ סהמ"צ להצ"צ מצות פו"ר בסופה. (45) להעיר מהידוע דפני' עתיק יתגלה רק לע"ל (פע"ח שער הק"ש פט"ו וראה ד"ה כי ישאלך ש"ת בסופו ובהערות לשם), פני' התורה תורתו של משיח (ראה פרש"י שה"ש א, ב) ולימוד ה"ז בהתיישבות דוקא. (46) לקו"א ד"ה טעם למה אין נזכר בשמו"ע מלכות (לט, ג). (47) פסחים קיב, סע"א. (48) או"ת על אגדות חז"ל לברכות רפ"ה (קח, ג). וראה ד"ה אין עומדין (דרמ"צ ח"ב רנג, א ואילך. מאמרי אדה"ו על מארז"ל ע' מ.). (49) משנה סנהדרין מו, א. (50) צפע"נ (לבעל המחבר תולדות יעקב יוסף) צב, ג. (51) איכה ג, כא.

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) וְזֶהוּ אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדַד הָעִיר רַבְתִּי עִם גּוֹ', אֵיכָה בְּתַמְיָהָ
2 כְּמוֹכֵן שֶׁל אִיךָ יִתְכֵן – דִּישָׁרְאֵל שְׁהִיו בְּדִרְגָּתָ עִם, מְצִיאוֹת חֲשׁוּבָה
3 בְּפִנֵּי עֲצָמָה, עִם מַלְשׁוֹן גְּחָלִים עֹמְמוֹת כְּבוֹיֹת וּנְפִרְדוֹת מֵהָאֵשׁ כו',⁵²
4 וְרַבְתִּי עִם (כְּפִשׁוּטוֹ) שְׂבִיעִיר הָיוּ אֲנָשִׁים רַבִּים) רַבּוֹי הֶהֱתַחֲלָקוֹת כו'

5 לְסוּגִים רַבִּים וְשׁוּנִים וְרַבְתִּי

6 בְּדַעוֹת⁵³ שְׁהִיה בָּה גַם רַבּוֹי 1
7 הַדַּעוֹת, דַּעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת 2
8 תַּחְתּוֹן⁵⁴ כְּמִבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת 3
9 שְׁעִינִין אַחֲדוֹת ה' וְכִיטוֹל 4
10 הָעוֹלָמוֹת קִיִּים, בְּאוֹפֶן כָּלְלִי, 5
11 בְּשֵׁנִי אֹפְנִים בְּדַעַת עֲלִיּוֹן – כְּפִי 6
12 שֶׁהוּא מִצַּד הָאֱלֹקוֹת, וְכַדַּעַת 7
13 תַּחְתּוֹן – כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד הָאָדָם. 8
14 בְּעִנִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, דַּעַת 9
15 עֲלִיּוֹן, הָאֱלֹקוֹת הֵיא הַמְצִיאוֹת 10
16 הָאֱמִיתִית וְהָעוֹלָם לֹא נִחְשָׁב כָּלְלִי. 11
17 וּבְעִנִּי הָאָדָם, דַּעַת תַּחְתּוֹן, 12
18 הָעוֹלָם הוּא מְצִיאוֹת יִשׁ' 13
19 וְהָאֱלֹקוֹת הֵיא אִיךְ. דִּהְיָה 20
21 כְּתִיב⁵⁵ כִּי אֶל-דַּעוֹת 22
23 הָיוּ (דַּעוֹת לְשׁוֹן 24
25 רַבִּים⁵⁶), וְהַכּוּוֹנָה, כְּאִמּוֹר, 26
27 שֶׁהֵיחַס בֵּין הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 28
29 לְעוֹלָמוֹת בָּא בְּשֵׁנִי הָאֹפְנִים 30
31 הָאֱמִירִים שֶׁל 'דַּעַת עֲלִיּוֹן' וְדַעַת 32
33 תַּחְתּוֹן וְיִדְוֹעַ תּוֹרַת 34
35 אֲדָמוֹר⁵⁷ הַזֶּקֶן 36
37 שְׂצָרִיכִים לְהִיטֵן 38
39 מִתְאַחֲדִים יַחַד, עַד כִּדִּי כֶךְ

40 שְׂגֵם בְּדַעַת תַּחְתּוֹן תִּהְיֶה הַתְּגִלּוֹת שֶׁל 'דַּעַת עֲלִיּוֹן' וְלִמְעָלָה מִזֶּה -
41 שְׂמַעְעָלָה וּמִטָּה שׁוֹיִן, אֶל-דַּעוֹת הָיוּ' - שְׂפּוֹלֵל ב' הַדַּעוֹת
42 יַחַד, כִּי לֹאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר הַתַּחְתּוֹנִים בְּטָלִים לְאֱלֹקוֹת כְּפִי שֶׁהִדְבִּירִים הֵם מִצַּד
43 'דַּעַת עֲלִיּוֹן' וּבְכָל אֹפֶן, הִנֵּה הֵיא הָעִיר שֶׁבָּה נִמְצָאִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵיא רַבְתִּי
44 בְּדַעוֹת, דַּעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן וּבְכִמְיָה אֹפְנִים כִּי בְּכָל אֶחָד
45 מִשְׁנֵיהֶם, דַּעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן, יֵשׁ דִּרְגוֹת רַבּוֹת וְשׁוּנוֹת. הִיטָה כְּאֶלְמָנָה
46 - כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהִמְצִיב שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת דּוּמָה לֹאֲשֶׁה
47 שְׂבִיעִי הָלַךְ לְמִדִּינַת הָיִם⁵⁸ וְהֵיא נִשְׁאָרָה לְבַדָּה, עֲנִין בַּעֲלָה -
48 בְּאֶתְפָּסֶיא, כִּי בְּהִיטוֹ רַחוּק הוּא מִכּוּסָה וְנִעְלָם, וְכֶךְ כְּכִיטוֹל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-

ביאור בדרך אפשר

39 הוּא מִכּוּסָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת רַבְתִּי בְּגוֹיִם הוּא עֲנִין
40 הֶהֱתַלְבְּשׁוֹת בְּעִנִּינִי ע' אֲמוֹת כו', בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, כְּאִשֶּׁר שׁוֹרֵר בְּעוֹלָם
41 הָעָלָם וְהִסְתַּר עַל עֵינֵינוּ אֱלֹקוֹת, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲסוּקִים בְּצוּרָה קְרוּבָה וּטְרוּדִים
42 'בְּהִתְלַבְּשׁוֹת' בְּעִנִּינֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם שְׂרָתִי בְּמִדִּינוֹת - גַּם כֹּחַ
43 הֶהֱתַנְשְׂאוֹת וְהֶתְקַף שִׁישְׁנו

44 בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִיטֵן 'שְׂרִים'
45 וְחֲזוּקִים בְּאֲמוֹתָם וּבְקִיּוֹם
46 הַמְצוּוֹת הוּא - בְּמִדִּינוֹת⁵⁹
47 וְגַם הוּא נִתָּן בִּידֵי הַגּוֹיִים וְהָעִיר
48 רַבְתִּי עִם וְכָל שֶׁאֵר הַמַּעֲלֹת שֶׁלָּה
49 הִיטָה לְמַסִּי לְגוֹיִים. אָבֵל כָּל
50 זֶה הוּא לְעִלְיוֹנָא בְּאוֹפֶן
51 חֲיוּבִי, לְמַעֲלִיוֹת: שְׂרָתִי
52 אוֹתִיּוֹת תְּשָׁרִי, שְׂאֵז בְּנִין
53 הַמְּלָכוֹת לְהִיטֵן שְׂרָתִי
54 בְּמִדִּינוֹת⁶⁰, כְּמִבּוֹאֵר
55 בְּהִרְחִיבָה בְּקַבְלָה וְחֲסִידוֹת שְׁמִידִי
56 שֶׁנָּה בְּשֶׁנָּה לְקִרְאָת רֹאשׁ הַשָּׁנָה
57 יֵשׁ הִסְתַּלְקוֹת וְהִתְעַלְמוֹת שֶׁל
58 הָרַצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְבִרּוֹא אֶת הָעוֹלָם
59 מִחֲדָשׁ וּלְקִיּוּמוֹ וְלִהְיוֹתוֹ, וּבְנֵי
60 יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם, וּבְמִיּוּחַד
61 עַל יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר, מְעוּרָרִים
62 וּמְמַשְׂכִּים וּמְגִלִּים אֶת הָרַצוֹן
63 הָעֲלִיּוֹן מִחֲדָשׁ, חֲזַת עַל יְדֵי
64 שְׂמִקְבָּלִים עֲלֵיהֶם מִחֲדָשׁ אֶת
65 מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
66 וּלְפִי זֶה הִיטָה לְמַסִּי לְשַׁבָּח
67 וּלְמַעֲלִיוֹת הוּא הַבְּטוּל

68 דְּקַבְּלַת עוֹל' שֶׁהָאָדָם מִבְּטָל אֶת רִצּוֹנוֹ וּמִקְבָּל עַל עֲצָמוֹ עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם,
69 שְׂדִינָא בְּזִמְנֵי הַהֶעָלָם וְהִסְתַּר עַל הָאֹרֶךְ הָאֱלֹקִי, כְּשֶׁהֵיא רַבְתִּי
70 עִם גּוֹ' שְׂרָתִי בְּמִדִּינוֹת, וְנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת וּבִירִידָה רֹחֲנִית הִנֵּה אֵז
71 דְּוִקָּא הוּא הַבְּטוּל דְּקַבְּלַת עוֹל', שְׁהִיטָה לְמַסִּי אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
72 הוּא, אֲשֶׁר הָאָדָם אֵינוֹ מְצִיאוֹת לְעִצְמוֹ וְהוּא רַק לְמַסִּי לְעַבְדוֹת ה'.
73 וְכִידְוֹעַ שְׁהַעֲבֹדָה בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת כְּאִשֶּׁר שׁוֹרֵר בְּעוֹלָם חוּשֶׁךְ רֹחוּנִי,
74 וּבְכַפְּרָט בְּעַקְבִּיתִיָּה דְּמִשְׁחָא בְּסוּף זִמְנֵי הַגְּלוּת, כְּאִשֶּׁר הַחוּשֶׁךְ הוֹלֵךְ
75 וּמִתְגַּבֵּר עוֹד יוֹתֵר וְנִעֲשֶׂה חוּשֶׁךְ כְּפֹל וּמְכּוּפֵל, אִזִּי עֵיקֶר עֲבוּדַת ה' הוּא לֹא
76 בְּכַחֲשִׁית הַמוֹחִין וְלֹא בְּכַחֲשִׁית הַמִּדּוֹת, כִּי כְּאִשֶּׁר אִין גִּילּוֹי אֱלֹקוֹת

(52) ראה שעה"ה רפ"ז. (53) סנה' קד, סע"א ואילך. איכ"ר פ"א, ד. (54) רשימות לאיכה ע' ה (אוה"ת שם ע' א"לד). (55) שמואל-א ב, ג. (56) בכללות דעות – תרין (ראה תקו"ז ריש תס"ט), ד"ע וד"ת. אבל בכאו"א אפ"ל (כמו בכל דבר שכל) באופן דהשכלה או הבנה וכו'. וכן בעבודה: ביחו"ע תמיד, רק בשעת התפילה וכו'. (57) לקו"ת שה"ש ל, א. ועייג"כ ד"ה לך הוי' הצדקה (נדפס בסדר סליחות). (58) סנהדרין קד, סע"א. איכ"ר פ"א, ג. וראה רשימות לאיכה ע' יח (אוה"ת שם ע' א"מו). (59) להעיר מביאור מחז"ל הוי' זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים – מל' באצילות סופא דכל דרגין, מל' בבי"ע (ראה לקוטי הש"ס להאר"ז"ל לברכות סא, א). (60) רשימות לאיכה (מילואים) ע' עא (אוה"ת שם ריש ע' א'נ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 קשה לאדם להתבונן באלוקות במוחו בעומק הראוי ולעורר בעצמו רגשי
2 אהבה ויראה לה' במידותיו **כִּי אִם** העיקר הוא **הַעֲבֹדָה דְּקִבְלַת עוֹלָם**
3 **(וְכַנ"ל בַּפְּרוּשׁ הָאִישׁ מִשֶּׁה עָנִיו)** שהענווה שלו הייתה לעומת
4 העבודה של הדור דעקבא דמשיחא). **וְעַל־יְדֵי־זֶה דְּוָקָא** אף-על-פי
5 שבימים כתיקונם, העבודה

6 בקבלת-עול נמוכה יותר
7 מהעבודה במוחין ומידות שהם
8 כוחות נעלים לאין שיעור בנפש
9 האדם, בכל זאת דווקא עבודה
10 זו, בגלל שהיא מתוך ביטול
11 המציאות האישית ומתוך מסירות
12 נפש - **נַעֲשֶׂה יִשְׁכָּה בָּדָד**,
13 **גִּלּוּי בַּחֲבִינַת בָּדָד**
14 **שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת**,
15 **יְחִיד, שְׁלֹמֶעֱלָה גַם**
16 **מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת**,
17 כמבואר לעיל באריכות -
18 **בְּאִפְּן דִּישְׁכָּה**, התיישובות
19 בפנימיות בתוך גרדי העולם.
20 **וּכְבֹּאֹר כ"ק אֲדָמוּר**
21 **הָאֲמָצְעִי**⁶¹ בַּפְּרוּשׁ הכתוב
22 ב'פֶּתַח אֱלֹהֵי אֲנֶת הוּא חַד
23 **וְלֹא בַּחֲשָׁבֹן, שֶׁהוּא**
24 **לְמַעַלְלָה** לא רק מעשר ספירות
25 כפי שהן מאירות בעולם
26 האצילות אלא **גַּם מַעֲשֵׂר**
27 **סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת** שאמנם אין
28 בהן 'ציור' ו'גדר' כמו בספירות
29 שבעולמות אבל כיוון שגם הן
30 במספר עשר, הדבר מחייב שיש
31 בהם חלוקה כלשהי בין ספירה
32 לספירה, ואילו הקדוש-בכור-
33 הוא בעצמו נעלה אפילו

34 מהתחלקות זו והוא אחד לא בחשבון של אחד שיש אחריו שני אלא כאחד
35 ויחיד שאין שום מציאות מלבדו.

36 **וּבִזְהָ יוֹכֵן תוֹוֹף ב' הַפְּרוּשִׁים בְּאִיכָה יִשְׁכָּה בָּדָד, פְּרוּשׁ**
37 **הַפְּשׁוּט, וּפְרוּשׁ ה'צֶמַח צֶדֶק' שֶׁקָּאֵי עַל הָעֲלוּי וְהַגְּלוּי**
38 **דְּבַחֲבִינַת בָּדָד**, וכפי שנוכר בתחילת המאמר שכאשר יש לעניין אחד כמה
39 פירושים יש ביניהם קשר ושייכות, ובעניינו - אף שהפירוש הפשוט הוא קינה
40 וצער, והפירוש על פי חסידות מדבר על דרגות נעלות באלקות, בכל זאת הם
41 קשורים זה בזה **כִּי הַגְּלוּי דְּבַחֲבִינַת בָּדָד** האור האלוני הנעלה
42 **שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הוּא עַל־יְדֵי הַעֲבֹדָה דְּקִבְלַת עוֹלָם**

בַּבְּחִינַת הַמַּדּוֹת, כִּי אִם הַעֲבֹדָה דְּקִבְלַת עוֹלָם (וְכַנ"ל
בַּפְּרוּשׁ הָאִישׁ מִשֶּׁה עָנִיו). **וְעַל־יְדֵי־זֶה דְּוָקָא נַעֲשֶׂה**
יִשְׁכָּה בָּדָד, גִּלּוּי בַּחֲבִינַת בָּדָד שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת,
יְחִיד, שְׁלֹמֶעֱלָה גַם מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת - בְּאִפְּן
דִּישְׁכָּה. וּכְבֹּאֹר כ"ק אֲדָמוּר הָאֲמָצְעִי⁶¹ **בַּפְּרוּשׁ אֲנֶת**
הוּא חַד וְלֹא בַּחֲשָׁבֹן, שֶׁהוּא לְמַעַלְלָה גַם מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת
הַגְּנוּזוֹת. וּבִזְהָ יוֹכֵן תוֹוֹף ב' הַפְּרוּשִׁים בְּאִיכָה יִשְׁכָּה
בָּדָד, פְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט, וּפְרוּשׁ ה'צֶמַח צֶדֶק' שֶׁקָּאֵי עַל
הָעֲלוּי וְהַגְּלוּי דְּבַחֲבִינַת בָּדָד, כִּי הַגְּלוּי דְּבַחֲבִינַת בָּדָד
שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הוּא עַל־יְדֵי הַעֲבֹדָה דְּקִבְלַת
עוֹלָם שְׁבִזְמָן הַגְּלוֹת דְּוָקָא, כַּנ"ל. וְזֶהוּ אִיכָה יִשְׁכָּה בָּדָד
גו' אִיכָה לְשׁוֹן תְּמִימָה וּפְלִיאָה, שְׁיָבֹא מִרְבָּתִי עִם,
עוֹמָמוֹת וְרַבָּתִי בִּזְהָ וְכו', לְבָדָד שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
וּבְאִפְּן דִּישְׁכָּה, הוּא עָנִין שֶׁל פְּלִיאָה. (וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר
שֶׁהַגְּלוּי וְהַתִּיּוֹבוֹת דְּבַחֲבִינַת בָּדָד שְׁלֹמֶעֱלָה
מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, הֲרִי זֶה שְׁלֹא עַל־פִּי הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, לְמַעַלְלָה
מִשְׁעֵם וְדַעַת⁶². **וְלָכֵן גַּם הַעֲבֹדָה שְׁעַל־יְדֵי־זֶה יִמְשָׁף**
הַגְּלוּי דְּבַחֲבִינַת בָּדָד, הוּא עָנִין עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה⁶³, **שְׁעָנִין**
הַתְּשׁוּבָה הוּא הַעֲבֹדָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת בְּנֶפֶשׁ
הָאָדָם).

(ז) **וְהִנֵּה הַשְּׂיִכּוֹת דְּבַחֲבִינַת בָּדָד, בַּחֲבִינַת יְחִיד, לִיעֲקֹב**
דְּוָקָא (כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב) הוּא,
כִּי הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל שֶׁבָּדָד הוּא בַּחֲבִינַת עֲתִיק, שְׁלֹמֶעֱלָה
מִב' הַקּוּיִן יָמִין וּשְׂמָאל, וּכְמֵאֲמָר⁶⁴ **וְלִית שְׂמָאלָא בְּהָאִ**

להחזיר את האדם למצב שהיה קודם החטא, ואף למעלה מזה, כי החטא נעשה
על ידי הכוחות הגלויים והרגילים של האדם ואילו בעבודת התשובה מתגלים
כוחות מעומק ופנימיות הנפש, למעלה מהכוחות הרגילים הפועלים לפי 'סדר
השתלשלות' מסודר והדרגתי).

(ז) **וְהִנֵּה הַשְּׂיִכּוֹת דְּבַחֲבִינַת בָּדָד, בַּחֲבִינַת יְחִיד, לִיעֲקֹב דְּוָקָא**
(כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב) הוּא, כִּי הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל
שֶׁבָּדָד הוּא בַּחֲבִינַת עֲתִיק, הַבְּחִינָה הָעֲלִינָה וְהַפְּנִימִיּוּת בַּבְּחִינַת ה'חֵתֶר'
שְׁלֹמֶעֱלָה מִב' הַקּוּיִן יָמִין וּשְׂמָאל ואינו מוגדרת כאחד מהם,
וּכְמֵאֲמָר⁶⁴ **הוּוּהָ וְלִית שְׂמָאלָא בְּהָאִ עֲתִיקָא** ואין שמאל ב'עתיק'.

43 **שְׁבִזְמָן הַגְּלוֹת דְּוָקָא, וְהִרִי הַקִּינָה וְהַצֵּעַר נִאֲמָרוּ עַל הַגְּלוֹת כַּנ"ל.**
44 **וְזֶהוּ אִיכָה יִשְׁכָּה בָּדָד גו' אִיכָה לְשׁוֹן תְּמִימָה וּפְלִיאָה,**
45 **וְהַפְּסוֹק מִתְּפִלָּא אִין יִיתֵכֵן שְׁיָבֹא מִרְבָּתִי עִם, עוֹמָמוֹת כְּמוֹכֵן שֶׁל**
46 **דְּבַר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצָמוּ וְרַבָּתִי בִּזְהָ עִם** 'דעת תחתון' באלוקות וכו', שהוא
47 מצב נחות וירוד **לְבָדָד**
48 **שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת**
49 **וּבְאִפְּן דִּישְׁכָּה, וּמַעֲבָר**
50 **מִמַּצְב כָּל כֵּךְ נִחוּת לְמַצְב כָּל כֵּךְ**
51 **נַעֲלָה הוּא עָנִין שֶׁל**
52 **פְּלִיאָה. (וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר**
53 **וְלִהְיוֹסִיף הַסֵּבֶר מְדוּעַ מִתִּיחִסִּים**
54 **לְעִלְיָה הוּוּ בְּתִמְיָה וּפְלִיאָה**
55 **שֶׁהַגְּלוּי וְהַתִּיּוֹבוֹת**
56 **דְּבַחֲבִינַת בָּדָד שְׁלֹמֶעֱלָה**
57 **מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, הֲרִי זֶה**
58 **שְׁלֹא עַל־פִּי הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת,**
59 **לְמַעַלְלָה מִשְׁעֵם וְדַעַת**⁶² **כִּי**
60 **לְפִי הַכִּלְיִים וְהַגְּדִירִים שֶׁל סֵדֶר**
61 **הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת אֲכָן אִין מְקוֹם**
62 **לְהַמְשִׁכַת אֲוֵרוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה**
63 **מִגְדִּירִים אֱלֹה בְּאִפְּן שִׁיבּוּא**
64 **בְּהַתִּיּוֹבוֹת וְיִיקְלִטוּ בְּפִנִּימִיּוֹת.**
65 **וְלָכֵן גַּם הַעֲבֹדָה שֶׁל הָאָדָם**
66 **לְמַטָּה שְׁעַל־יְדֵי־זֶה יִמְשָׁף**
67 **הַגְּלוּי דְּבַחֲבִינַת בָּדָד, הוּא**
68 **עָנִין עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה**⁶³,
69 **כְּמוֹכָא בְּמִקְוֹת רַבִּים**
70 **שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא הַעֲבֹדָה**
71 **שְׁמִיבִיאָה אֶת הַגְּאוּלָּה שְׁעָנִין**
72 **הַתְּשׁוּבָה הוּא הַעֲבֹדָה**
73 **שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת**
74 **בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם כְּמוֹכָא**
75 **בְּחִסְדוֹת שֶׁהַתְּשׁוּבָה מְסוּגֶלֶת**

76 להחזיר את האדם למצב שהיה קודם החטא, ואף למעלה מזה, כי החטא נעשה
77 על ידי הכוחות הגלויים והרגילים של האדם ואילו בעבודת התשובה מתגלים
78 כוחות מעומק ופנימיות הנפש, למעלה מהכוחות הרגילים הפועלים לפי 'סדר
79 השתלשלות' מסודר והדרגתי).

(ז) **וְהִנֵּה הַשְּׂיִכּוֹת דְּבַחֲבִינַת בָּדָד, בַּחֲבִינַת יְחִיד, לִיעֲקֹב דְּוָקָא**
(כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב) הוּא, כִּי הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל
שֶׁבָּדָד הוּא בַּחֲבִינַת עֲתִיק, הַבְּחִינָה הָעֲלִינָה וְהַפְּנִימִיּוּת בַּבְּחִינַת ה'חֵתֶר'
שְׁלֹמֶעֱלָה מִב' הַקּוּיִן יָמִין וּשְׂמָאל ואינו מוגדרת כאחד מהם,
וּכְמֵאֲמָר⁶⁴ **הוּוּהָ וְלִית שְׂמָאלָא בְּהָאִ עֲתִיקָא** ואין שמאל ב'עתיק'.

(61) תו"ח פ' נח (סו, סע"ד ואילך). (62) ע"ד פי' מלמטלמ"ע לא ידענו (לקו"ת חוקת סד, א). (63) כפס"ד הרמב"ם ה' תשובה פ"ז ה"ה. ובכ"מ בס' תורת החסידות. (64) זח"ג קכט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זה (כלומר, חסד והשפעה הם בקו הימין, וגבורה וצמצום הם בקו השמאל
2 אבל בעתיק' הגבורה היא לא צמצום והגבלה אלא תגבורת ההשפעה) ולגבי
3 מדריגות האבות, אברהם הוא מידת החסד, יצחק הוא מידת הגבורה,
4 שמאל. ומכיון שקו השמאל לא קיים בעתיק' ולכן גילוי בחינה זו בחינת

5 עתיק' הוא על-ידי

6 העבודה בקו השלישי
7 דווקא מידת התפארת (מידת
8 האמת) שהיא מידתו של יעקב
9 ולכן גילוי זה קשור דווקא
10 ביעקב. וכמו שכתוב ציון
11 במשפט תפדה, ומפרש
12 כ"ק אדמו"ר ה'צמח
13 צדק' 65' שהמשפט הוא
14 דווקא בשלשה 66' כו' וכשם
15 שמשפט בבית הדין הוא דווקא
16 בשלושה דיינים, כך ברוחניות
17 הפדייה והגאולה על 'משפט'
18 היא דווקא על ידי פעולת כל
19 שלוש הקוין יחד דהינו
20 חסד-גבורה-תפארת.
21 והינו שעשיית הדיירה לו
22 יתברך ובאפן של שלמות
23 שתהיה דווקא לעתיד לבוא,
24 בימות המשיח, הוא על-ידי
25 העבודה בכל ג' הקוין
26 דווקא, וכבאר כ"ק
27 מו"ח אדמו"ר במשנה,
28 על שלשה דברים העולם
29 עומד 67', שעל-ידי
30 העבודה בג' הקוין,
31 תורה עבודה וגמילות-
32 חסדים, העולם עומד,
33 שגשגלמה הפונה דבריות
34 העולם הרי שדווקא עבודה

35 בשלושה קוין גם יחד (ימין, שמאל ואמצע – חסד, גבורה, תפארת) העולם
36 בא לידי שלימות, וכפי שנתבאר לעיל, תכלית השלימות היא שיהיה 'דירה'
37 לאלוקות באופן הכי נעלה, כפי שיהיה בימות המשיח. וזהו גם כן ענינו
38 של בית השלישי, קו השלישי, בחינת נחלה בלי מצרים
39 דיעקב, שבו תהיה (גם) ההתפללות דבית ראשון ובית
40 שני 68' כמבאר בחסידות שהמעלה המיוחדת של בית המקדש השלישי
41 נעוצה בעבודה שהוא כולל בתוכו גם את המעלות של הבית הראשון וגם את

42 המעלות של הבית השני. וזה השלימות בגילוי האלוקות למטה שתהיה
43 בימות המשיח בעולם הזה יהיה למעלה גם מכמו שהיה בגן-עדן
44 מקדם, היינו גם מכמו שהיה בגן-עדן קדם החטא 69', כפי
45 שנתבאר לעיל במעלת העבודה דאדם הראשון בגן עדן קודם החטא והגירוש
46 שהיה בכוחו לפעול המשכת אור

47 ה'סובב כל עלמין' והיו בעבודתו
48 מעלות לגבי עבודת האבות
49 וכידוע בענין אדם
50 ומשיח, שאדם הוא
51 ראשית-תבות אדם דוד
52 משיח 70', והצורף הוא
53 בסדר אדם – שמורה
54 על סדר וכו', ועליה מדרגה
55 לדרגה באופן מסודר כפי שנרמז
56 בכך שאדם, דוד ומשיח מרומים
57 באדם' לפי סדר התגלותם
58 בעולם מה-שאינן
59 במשיח כתיב 71' הנה
60 ישפיל עבדי ירום ונשא
61 וגבה מאד, מאד אותיות
62 אדם, אבל אף שהצורף
63 שונה וגם 'מאד' הוא אותן
64 אותיות וראשי תיבות של 'אדם',
65 הסדר שונה וכאן הם מופיעים
66 לא לפי הסדר של ההתגלות
67 שלהם אלא כפי שהם במלה
68 'מאד', היינו בצורף המורה
69 על בלי-גבול, הפך ענין
70 הצורף דאדם שהוא לפי סדר
71 מסודר, כי ענינו של משיח
72 שנאמר בו 'מאד' הוא פריצת
73 הגדרים ולמעלה מהסדר.
74 (ח) והנה כאמור לעיל את
75 הגלוי אלוקות שיהיה בעולם

76 בתכלית השלימות שהוא הגילוי דלעתיד ממשיכים על-ידי העבודה
77 עכשו דווקא כי העליה היא לפי ערך הירידה ומפני שכעת העבודה היא
78 בביטול וקבלת עול. שמה מוכן שישנה מעלה בעבודה דעכשו
79 גם על הגלוי דלעתיד, כיון שהיא זו הגורמת את הגילוי המושלם
80 שיהיה לבוא וכמו שמבאר כ"ק אדמו"ר מהר"ש בפרוש
81 המשנה 72' יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם
82 הנה מכל חיי עולם הבא, ולכאורה תמוה, הרי בעולם הזה אין גילוי

(65) בהגהות לד"ה ציון במשפט תפדה (ע' ח'. אוה"ת דברים ע' לב.) (66) אבל הג' צ"ל בהתאחדות גמורה – ב"ד אחד, מציאות אחת. (67) אבות פ"א מ"ב. ד"ה זה דשנת ש"ת. (68) ראה זח"ג רכא, א. (69) ראה לקו"ת בסופו. וש"נ. (70) תו"א מו, ד. המשך וככה הנ"ל פ"כ. (71) ישעי' נב, יג. וראה המשך וככה שם. (72) וככה שם פ"ב. פט"ו. אבות פ"ד מ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אלוהים ובעולם הבא הנשמות נהנות מזיו השכינה ואם כן איך ייתכן ששעה
2 אחת בעולם הזה יש לה יתרון ("יפה") לעומת "כל חיי העולם הבא? אלא
3 הביאור: דמאחר שהעבודה
4 בתשובה ומעשים טובים
5 בעולם הזה הוא הגורם
6 לחיי עולם הבא (ולא רק
7 לגן עדן אלא כולל גם
8 הגלויים דלעתיד שהם
9 תכלית השלימות של גילוי
10 האלוהות) הרי בהכרח
11 שיש מעלה בעבודה
12 בעולם הזה על הגלויים
13 דלעתיד, כי דבר הגורם
14 הוא חזק יותר מהדבר
15 שנעשה על-ידו.
16 וגם בענין התענוג האלוהי
17 העליון, שבחינת נחלה בלי
18 מצרים דיעקב הוא בזמן
19 דרעוא דרעיון רצון הרצונות
20 (ענין התענוג שהוא המקור
21 והשורש של כל הרצונות), יש
22 מעלה בעבודה דעכשו
23 בזמן הגלות דנקא לעומת
24 התענוג שיהיה לעתיד לבוא,
25 וכמו שמבאר שם במאמר
26 של הרבי מהר"ש לפני-זה⁷³
27 שהתענוג האלוהי העליון
28 דלעתיד הוא (בכללות)
29 'נחת רוח' דהנבא, שנפעל כתוצאה ממעשיו של הנבא דהתענוג
30 דתשובה ומעשים טובים בעולם הזה הוא (בכללות) 'נחת

רוח' דהבורא, נחת רוח לפני⁷⁴ שאמרתי ונעשה רצוני
ש'בורא' נעלה מ'נבא' לאין שיעור וללא כל יחס.
וזהו שעל-ידי מעשינו
ועבודתנו דעכשו,
ממשיכים שבקרב ממש
יבנה ויתגלה⁷⁵ בית
השלישי, בחינת בטח
בדד עין יעקב, שתהיה
בו גם ההתפללות דבית
ראשון ובית שני, וכך יהיו
בו כל המעלות גם יחד ואז
הוי' בדרך ינחנו (לכל
אחד ואחד מבני ישראל)
וירומם ויעלה אותו אף-על-
פי (ועל-ידי) שימצאו
בארץ מדבר וכתהו גו'
(עבודה בזמן הגלות), כי
מתוך גודל הירידה באים לגודל
העלייה ויבא האדם
מהמדבר שהוא ירידה גדולה
לבדד ינחנו שהוא עלייה
גדולה, באפן דכתיב לעיל
מיניה לפני זה כנשר יעיר
קנו, ברחמים ובחמלה
כטבעו של הנשר שמרחם על
גחליו ומגן עליהם – שבקרב
ממש תבוא הגאולה
בחסד וברחמים, ותהיה
אז ההתגשמות בפועל של שלמות הפונה דנתאנה הקב"ה להיות
לו יתברך דירה בתחתונים.

31 וזהו שעל-ידי מעשינו
32 ועבודתנו דעכשו,
33 ממשיכים שבקרב ממש
34 יבנה ויתגלה⁷⁵ בית
35 השלישי, בחינת בטח
36 בדד עין יעקב, שתהיה
37 בו גם ההתפללות דבית
38 ראשון ובית שני, וכך יהיו
39 בו כל המעלות גם יחד ואז
40 הוי' בדרך ינחנו (לכל
41 אחד ואחד מבני ישראל)
42 וירומם ויעלה אותו אף-על-
43 פי (ועל-ידי) שימצאו
44 בארץ מדבר וכתהו גו'
45 (עבודה בזמן הגלות), כי
46 מתוך גודל הירידה באים לגודל
47 העלייה ויבא האדם
48 מהמדבר שהוא ירידה גדולה
49 לבדד ינחנו שהוא עלייה
50 גדולה, באפן דכתיב לעיל
51 מיניה לפני זה כנשר יעיר
52 קנו, ברחמים ובחמלה
53 כטבעו של הנשר שמרחם על
54 גחליו ומגן עליהם – שבקרב
55 ממש תבוא הגאולה
56 בחסד וברחמים, ותהיה
57 אז ההתגשמות בפועל של שלמות הפונה דנתאנה הקב"ה להיות
58 לו יתברך דירה בתחתונים.
59
60

(73) וככה שם פי"ב. (74) ראה תניא פל"ו: שכך עלה ברצונו ית' להיות נח"ר לפניו ית' כו'. (75) ראה רש"י ותוס' (סוכה מא, סע"א) "גילה ויבוא משמים", והוא ע"פ תנחומא נח, יא. זח"א כח, א. ועוד. וברמב"ם הל' מלכים רפ"א ובסופו (ע"פ ויק"ר פ"ט, ו. ועוד) דמשיח בונה ביהמ"ק.

**בס"ד. משיחות שבת פרשת דברים, שבת חזון, תשעה באב (נדחה),
יום א', עשירי באב (לפני תפילת ערבית*),
ויום ב', י"א באב (לאחרי תפילת ערבית) ה'תנש"א**

— תרגום מאידית —

1 א. ימים אלו — ובפרט בבואנו משבת תשעה באב
2 (נדחה) — מסוגלים ביותר לביאת משיח צדקנו:
3 נוסף על כך שזהו עיקר באמונת ישראל ("אני
4 מאמין") ש"אחכה לו בכל יום שיבוא"¹, בפירושו
5 "שיבוא בכל יום" — ובפרט בעת הזאת ככלל,
6 כמדובר לאחרונה כמה וכמה פעמים, שלפי כל סימני
7 הגאולה, "הנה זה (משיח) בא"² תיכף ומיד ממש (ומה
8 שעדיין לא בא, אינו מובן כלל) — הרי זה מודגש
9 יותר בימים דחודש אב, כדאיתא במדרש³: "עלה אריה
10 במזל אריה (חודש החמישי) והחריב את אריאל (בית
11 המקדש) כו' על מנת שיבוא אריה (זה הקב"ה) במזל
12 אריה (והפכתי אבלם לששון)⁴ ויבנה אריאל". זאת
13 אומרת שבחודש אב יִבְנֶה בית המקדש השלישי,
14 "מקדש אדני כוננו ידיך"⁵, ויתירה מזה: זוהי הכוונה
15 והתנאי, ש"על מנת" כן אירע חורבן בית המקדש
16 בחודש זה⁶.

17 וכמודגש גם בשמו של החודש (כפי שנקרא על-פי
18 "מנהג ישראל (אשר) תורה היא"⁷) — "מנחם אב"⁸,
19 שלפני "אב" (לפני שם החודש בתורה)⁹ מקדימים
20 "מנחם" — נחמת הגאולה, המורה שבחודש זה תבוא
21 נחמת הגאולה ("מנחם"), הנחמה על כל עניני אב,
22 על-ידי שמהפכים את הענינים שהם בלתי-רצויים
23 דהירידה בחודש אב להעליה הכי גדולה ("מנחם"¹⁰)

(* בשעה 8:35 בערב נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לבית הכנסת ואמר שיחה. ואח"כ נתן לכאו"א שטר של דולר ע"מ לתת אותו (או חילופו) לצדקה ובהוספה מדילי. ואח"כ התפללו תפילת ערבית. ולאחרי התפילה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות דאביו ז"ל. המו"ל.

(1) עיקר הי"ב מהי"ג עיקרים — בנוסח "אני מאמין" שנדפס בכמה סידורים. וראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פרק חלק.
(2) שה"ש ב, ח. ובשהש"ר עה"פ.
(3) יל"ש ירמ' רמז רנט.
(4) ירמ' לא, יב.
(5) בשלח טו, יז.
(6) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 10 ואילך.
(7) תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. ובכ"מ — נסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2.
(8) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 214. וש"נ.
(9) משנה תענית פ"ד מ"ה:ו. תרגום שני למג"א ג, ז. תיב"ע שלח יג, כה. ועוד.
(10) שזהו גם שמו של משיח, כדלקמן בפנים.

24 — "שיבוא אריה במזל אריה ויבנה אריאל" (אשר
25 "על מנת" כן היתה הירידה), כנ"ל.
26 ב. בחודש מנחם-אב עצמו הרי זה מודגש יותר
27 ביום תשעה באב, הן מצד כללות היום, וגם מצד
28 קביעותו בשנה זו ביום השבת:
29 אמרו חכמינו ז"ל¹¹ שביום תשעה באב (יום שחרב
30 הבית) "יליד מלכא משיחא". וענין זה חוזר ונפעל
31 מחדש בכלל¹² תשעה באב¹³. וכיון שביום הולדתו של
32 אדם "מזלו גובר"¹⁴, נמצא, שבתשעה באב מתגבר
33 מזלו של משיח צדקנו והוא יום מסוגל לגאולה
34 האמיתית והשלימה.
35 וענין זה נוגע גם להלכה למעשה, כדאיתא בכתבי
36 האריז"ל¹⁵, שאומרים תפלת נחם ("פסוקי נחמה")
37 ביום תשעה באב במנחה — "כי אז במנחת ט' באב
38 נולד המשיח הנקרא¹⁶ מנחם"¹⁷.
39 ויש לומר, שכאשר תשעה באב חל בשבת
40 (כקביעות שנה זו), והתענית (ואמירת נחם) נדחית
41 ליום א', אזי נדחים רק הענינים שהם בלתי-רצויים —
42 ענין הצום ודיני עינוי ואבילות כו', אבל הענינים
43 החיוביים והרצויים — שביום זה נולד מושיען של
44 ישראל — אינם נדחים, ואפילו לא נחלשים חס-
45 ושלום על-ידי השבת. ואדרבה: הענינים הטובים ישנם
46 יותר בגלוי ובתוקף ביום השבת¹⁸.

(11) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא. וראה במדב"ר פ"ג, ה (בסופו).

(12) כידוע בנוגע לכל עניני קדושה, שביום השנה חוזרים וניעורים הענינים כפי שהיו בפעם הראשונה ביום זה, ואדרבה: בכל שנה — באופן נעלה יותר. וכידוע פירוש האריז"ל ב"הימים האלה נזכרים ונעשים" (רמ"ז בס' תיקון שובב"ם, הובא ונת' בס' לב דוד להחיד"א פכ"ט. וראה משנה גיטין ספ"ג. וראה גם מחצית השקל לשו"ע או"ח סתס"ח ס"י).

(13) ראה סד"ה אל תצר את מואב לאדמו"ר האמצעי (מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' קב). וראה יפה ענף (השלם) לאיכ"ר שם.

(14) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח, ובקה"ע ופני משה שם.
(15) שער הכוונות ענין ט"ב בסופו, הובא בברכ"י או"ח סתקנ"ט אות ד.

(16) ירושלמי ברכות ואיכ"ר שם. וכ"ה בסנהדרין צח, ב.
(17) וזהו גם הטעם שאומרים ברכת הלכנה במוצאי ת"ב "כי בט' באב נולד משיח" (פע"ח שכ"ג — כוונת ט"ב ובין המצרים בסופו. משנת חסידים סוף מס' תמוז ואב).
(18) ראה גם לקו"ש חלק ל"ט ע' 8, (שבת חזון תנש"א) ס"א.

33 ("מאב שיש לו בן יקר ועשה לו מלבוש יקר וכו'"),
 34 אף-על-פי שהנמשל קאי אודות בית המקדש), שמורה
 35 שגילוי המקדש נמשך יותר בגלוי בבחינת לבוש²⁸
 36 (מקיף הקרוב), שקרוב יותר לאדם (ממקיף הרחוק
 37 דבית)²⁹, על-דרך הענין דבגדי כהונה (במקדש) —
 38 מוכן איפוא (במכל-שכן מכל שבת), שהגילוי של
 39 מושיען של ישראל ביום זה הוא ביתר שאת וביתר
 40 עוז. וכמודגש גם בסיום הפטרת שבת חזון: "ציון
 41 במשפט תפדה ושביה בצדקה"³⁰.

42 ג. העילוי הנ"ל דשבת תשעה באב מודגש יותר
 43 בענין האכילה ושתיה שביום זה, כאשר ישנה המצוה
 44 של עונג שבת, "לענגו בעונג אכילה ושתיה"³¹, "דגים
 45 גדולים . . . בשר ויין"³², עד שאפילו בנוגע לסעודה
 46 השלישית (בתשעה באב שחל בשבת), סעודה
 47 המפסקת — הדין הוא³³ ש"אוכל בשר ושתיה יין
 48 בסעודה המפסקת ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת
 49 שלמה בעת מלכותו".

50 מזה מוכן, שביום תענית שחל בשבת ישנה לא רק
 51 שלילת העינוי שבהעדר אכילה ושתיה, אלא גם
 52 ובעיקר — השמחה והתענוג שישנם באכילת בשר שמן
 53 ושתית יין ישן נויש לומר, שביום תענית שחל בשבת
 54 צריכים להוסיף בזה יותר מבשאר שבתות השנה, כדי
 55 לשלול את הקסלקא-דעתא של יום התענית³⁴.

56 והביאור בזה הוא — כמדובר כמה פעמים³⁵ —
 57 שתענית בפנימיותו הוא ענין טוב — "יום רצון
 58 לה"³⁶. והכוונה הפנימית שבתעניות היא — שיתגלה
 59 ענינם הטוב, יהפכו ימים אלו "להיות ימים טובים וימי
 60 ששון ושמחה"³⁷, כפי שיתגלה בגאולה האמיתית
 61 והשלימה. והענין הפנימי דהתענית מודגש בגלוי כאשר

1 והטעם לזה — יש לומר: כיון שכל עניני העולם
 2 — כולל גם הענינים הכי נעלים בסדר השתלשלות
 3 (כמו המלאכים ואפילו עשר ספירות כו') — נבראו
 4 "בשביל ישראל" ("בשביל התורה")¹⁹, ו"מחשבתן
 5 של ישראל" "קדמה לתורה"²⁰ (התורה ניתנה בשביל
 6 בני ישראל, שנאמר צו את בני ישראל, דבר אל בני
 7 ישראל)²¹ — לא תיתכן איפוא שום מציאות בעולם,
 8 כולל קביעות בזמן (התלוי במהלך השמש והלבנה
 9 והמזלות)²² שנברא בשביל ישראל, אשר תפריע או
 10 תחליש חס-ושלום שום המשכה וגילוי דקדושה בבני
 11 ישראל, כולל ועל-אחת-כמה-וכמה ענין כה עיקרי
 12 בבני ישראל כמו לידת והתגברות מזלו של משיח
 13 (בתשעה באב).

14 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות יום
 15 השבת (קביעת תשעה באב בשבת): כיון שבני ישראל
 16 הם "בן זוגך"²³ של שבת [הן שבת והן בני ישראל,
 17 הרי הם נבדלים ולמעלה מעניני העולם]²⁴ (שאר ימי
 18 השבוע, שלכל אחד מהם ישנו "בן זוג"), ושבת קשור
 19 עם הגילוי דהגאולה כמודגש בשירו של יום, "מזמור
 20 שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום
 21 שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁵ (וכל שבת הוא
 22 מעין זה)²⁶ — אי אפשר לומר, ששבת תדחה חס-
 23 ושלום את הענין הנעלה שבבני ישראל של לידת
 24 משיח צדקנו בתשעה באב. אלא אדרבה: שבת דוחה
 25 כל הענינים שהם בלתי-רצויים דבני ישראל (צום ועינוי)
 26 וענינים של היפך הגאולה, והוא מגלה יותר ומחזק
 27 ביתר שאת וביתר עוז את עניני הגאולה בתשעה באב,
 28 הענין דלידת המשיח ביום זה.

29 ובפרט ששבת זה (תשעה באב) הוא שבת חזון,
 30 חזון מלשון מחזה: בשבת זה "מראין לכל אחד ואחד
 31 מ'ישראל המקדש דלעתיד מרחוק" (כידוע ה'תורה'
 32 בזה)²⁷, ובפרט שמבארים זאת במשל מלבוש ובגד

(19) פרש"י בראשית א, א.

(20) ב"ר פ"א, ד.

(21) ראה תדבאר פ"ד.

(22) השייכים להנהגת העולם ואוה"ע, ולא לישראל, כמ"ש (ירמי' י"ד, ב) "אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה", ואמחז"ל "אין מזל לישראל" (שבת קנו, א. נדרים לב, א).

(23) ב"ר פ"א, ח.

(24) כמאחז"ל ששבת "מיקדשא וקיימא" (ביצה יז, א), "קדש מלה בגרמ" (זח"ג צד, ב).

(25) תמיד בסופה.

(26) ראה המשך תרס"ו ע' תקמב. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קכו. ועוד.

(27) מהרה"ח ר' הלל מפאריטש בשם הרב מבארדיטשוב נבג"ם — נעתקה באוה"ת נ"ך ע' א'צז בשוה"ג — על רשימת הצ"צ שם

"ומחזון תחזינה עינינו". נתבאר בלקו"ש ח"ט ע' 24 ואילך. חכ"ט ע' 18 ואילך. חלק ל"ט שם. שיחת ש"פ דברים תשמ"ז.

(28) ולהעיר מהנהגת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בתשעה באב, שהי' לובש הטלית — בבוקר — ופושטו כו' (שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר — ספר המנהגים חב"ד ע' 47), והרי הטלית הוא לבוש שמעוטף בו ראשו ורובו. ואולי יש לקשר זה עם הגילוי דמשיח (וביהמ"ק השלישי) בתשעה באב גם בבחי' לבוש (מקיף הקרוב), ע"ד בגדי כהונה, ככפנים.

(29) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ט שם.

(30) ישע"י א, כז.

(31) שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"א.

(32) שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

(33) שו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י.

(34) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1091.

(35) ראה לקו"ש חלק לג ע' 158 ואילך. שיחת ש"פ בלק, י"ז תמוז (נדחה) תשמ"ח (התועדויות תשמ"ח ח"ד ע' 25 ואילך), שנה זו (לעיל ע' 31 ואילך). ועוד.

(36) ישע"י נח, ה. וראה אגה"ת ספ"ב.

(37) לשון הרמב"ם סוף הלכות תעניות.

1 התענית חל להיות ביום השבת — שאז נדחה ענין
2 הצום, אך לא ענינו הטוב ("יום רצון לה"), ואדרבה:
3 היות שכל שבת הוא יום רצון³⁸, "חמדת ימים אותו
4 קראת"³⁹, ומצוה לענגו כו', וזהו יום הקשור עם
5 הגאולה (כנ"ל) — הרי אז ה"עת רצון" דהתענית היא
6 ביתר שאת וביתר עוז, ואזי התענית הוא כ"יום טוב
7 ויום ששון ושמחה"³⁷, מעין ודוגמת כפי שיהיה בימות
8 המשיח, ועד שדחיית התענית על-ידי שבת נותנת הכח
9 לדחותה לגמרי (בימות המשיח), כפי שמודגש במיוחד
10 בתשעה באב שחל להיות בשבת "ודחינהו לאחר
11 השבת, ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה"⁴⁰.

12 ויש לומר, שענין זה ישנו בהדגשה יתירה בסעודת
13 תשעה באב שחל בשבת — שכן בתשעה באב ישנו
14 הגילוי דלית המשיח (כנ"ל), ובפרט לאחר חצות
15 היום, בזמן תפילת מנחה (כש"נולד המשיח"), ובפרט
16 בסעודה המפסקת — הסעודה השלישית של השבת,
17 כי הסעודה השלישית בכל שבת, הרי היא קשורה⁴¹
18 עם הסעודה דלעתיד לבוא, סעודת לויתן ושור הבר
19 ושתיית יין המשומר⁴² (סעודה גשמית⁴³), ועל-אחת-
20 כמה-וכמה הסעודה השלישית (הסעודה המפסקת) של
21 שבת תשעה באב, כאשר "נולד המשיח"⁴⁴.

22 ד. ויש לומר יתירה מזו: כאשר תשעה באב חל
23 בשבת והתענית נדחת לעשירי, אזי ישנו מעין המעלה
24 דתשיעי ועשירי בתשרי (ערכ יום הכיפורים ויום
25 הכיפורים) — כדברי חכמינו ז"ל⁴⁵ — "כל האוכל
26 ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה
27 תשיעי ועשירי".

28 ובהקדים השייכות דתשעה באב עם יום הכיפורים:
29 ימי⁴⁶ הצומות — שכולם מדברי קבלה ומדרבנן
30 — יש להם שייכות, הם מעין ונמשכים מהצום דיום
31 הכיפורים שהוא מן התורה. כידוע שכל מצוות דרבנן

(38) וכמ"ש במנחת שבת "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" (תהלים
סט, יד. וראה זח"ג קכט, א).

(39) נוסח תפלת עמידה דש"ק.

(40) מגילה ה, ריש ע"ב. וראה שיחות שבהערה 35.

(41) ראה בי"ח או"ח סרצ"א ס"ה.

(42) ראה ברכות לד, ב. פסחים קט, ב. ב"ב עה, א. ויק"ר פי"ג,
ג. ועוד.

(43) ראה לקו"ת ר"פ שמיני. תו"ח תולדות יב, ד ואילך. ספר
הליקוטים-דא"ח להצ"צ ערך לע"ל ע' תרמו ואילך. וש"נ. ועוד.

(44) ועפ"ז יש לומר בדיוק הלשון (דלעיל בפנים) בנוגע אכילת
סעודה המפסקת "אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו", "כסעודת"
(בכ"ף הדמיון) דייקא, כי סעודה דלעת"ל היא שלא בערך לסעודת
שלמה בעת מלכותו.

(45) יומא פא, ב. וש"נ.

(46) בהבא להלן, ראה בארוכה שיחת צום גדלי' שנה זו ס"ב ואילך
(התועדויות תנש"א ח"א ע' 33 ואילך).

הם "כעין דאורייתא"⁴⁷, עד שהם "יוצאות ונמשכות
ממצוות התורה" (דוגמתן)⁴⁸.

מבין הד' צומות גופא, הרי תשעה באב הכי דומה
ליום הכיפורים — "אין בין תשעה באב ליום
הכיפורים כו"⁴⁹, "תשעה באב לילו כיומו לכל דבר כו"
ובין השמשות שלו אסור כיום הכיפורים"⁵⁰.

ובפרט על-פי דברי חכמינו ז"ל⁵¹, שמשווים היום
טוב' דט"ו באב — שבא כתיקון על הדברים שאירעו
בתשעה באב ("יום⁵² שכלו בו מתי מדבר"⁵³, כאשר
תמה הגזירה של מתי מדבר שאירעה בתשעה באב⁵⁴) —
עם יום הכיפורים — "לא היו ימים טובים לישראל
כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים כו"⁵⁵.

ובפנימיות הענינים⁵⁵: גודל העילוי דתשעה באב,
הזמן דלית המשיח (שבזמן הגלות הרי זה בהעלם)
מתבטא בגלוי בחמשה עשר באב, כאשר "קיימא
סיהרא באשלמותא"⁵⁶, אזי נעשית עליה ושלמות
בלבנה (ספירת המלכות), בחינת דוד מלכא משיחא
(כמו שאומרים בקידוש לבנה), לאחר גודל הירידה
וההעלם שבזה בתשעה באב (בזמן הגלות), "על מנת
שיבוא אריה במזל אריה ויבנה אריאל". ומעין גילוי זה
קיים בשבת תשעה באב — כאשר ישנו בגלוי רק הטוב
הפנימי (לית המשיח) בתשעה באב. ולכן (גם) "לא
היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב" — בגלל
גודל העליה דט"ו באב, "שאז מאיר מעין גילוי דלעתיד
שאין בו הפסק"⁵⁷, הקשור עם בנין בית המקדש⁵⁸.

ולכן משווים את גודל היום טוב' דחמשה עשר
באב עם יום הכיפורים — כי ב"אחת בשנה"⁵⁹ דיום

(47) פסחים ל, ב. וש"נ.

(48) אגה"ק סכ"ט: "ד' מצוות דרבנן אינן נחשבות מצות בפני
עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף (ראה יג, א*), אלא הן יוצאות
ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג".

(49) פסחים נד, ב.

(50) רמב"ם הל' תעניות פ"ה ה"ז. וראה טוש"ע או"ח סתק"ג.

(51) תענית כו, ב במשנה.

(52) שם ל, ב בגמרא.

(53) וכן שאר הטעמים בגמרא שם שייכים לתיקון המאורעות
דתשעה באב — ראה לקו"ש חכ"ד ע' 51 ואילך. שיחת ט"ו באב
תשמ"ז ס"ג. ועוד.

(54) פרש"י ותוס' תענית שם, סע"ב — מאיכ"ר פתיחתא לג.

(*) וראה לקו"ש חט"ו ע' 138 הערה 8. וש"נ.

(55) ראה אוה"ת ואתחנן ע' ב'קצו ואילך. נ"ך ע' א'צ"ו. ד"ה נחמו
עת"ר (ע' רכא ואילך).

(56) שמו"ר פט"ו, כו. זח"א קנ, רע"א.

(57) ד"ה נחמו עת"ר (ע' רל). וראה אוה"ת ואתחנן ונ"ך שם.

(58) ראה חדא"ג מהרש"א מנשה תענית שם, ש"טעמי שמחתו
(דחמשה עשר באב).. תלויים בבנין המקדש".

(59) ס"פ תצוה. אחרי טז, ל.

1 [ואדרבה, עם הוספה (כנ"ל), ויש לומר שזה על-דרך
2 האכילה ושתייה בתשיעי בתשרי שצריכה להיות "כפי
3 שיעור ב' ימים ערב יום הכיפורים ויום הכיפורים"⁷⁰],
4 שעל-ידי-זה "מעלה עליו הכתוב" — הכתוב (תורה)
5 עצמו פועל בו (בְּאוֹכֵל) עליה (מעלה עליו הכתוב),
6 ועליה "כאילו התענה תשיעי ועשירי", יש לו המעלה
7 (על-ידי האכילה ושתייה בתשיעי) של "התענה" —
8 מעין עולם הבא ש"אין⁷¹ בו לא אכילה ולא שתייה"⁷²
9 — "תשיעי ועשירי", שני ימים.
10 יתירה מזו: כיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא",
11 כולל גם "שיבוא בכל יום", ביום זה ממש (שבת
12 תשעה באב ה'תנש"א), שאזי התענית תִּדְחָק לגמרי,
13 ותשעה באב יהיה יום טוב גדול — מובן איפוא
14 שה"מעלה עליו הכתוב" (העליה) שנעשה על-ידי
15 "האוכל ושתייה בתשיעי" (מעשינו ועבודתנו בתשעה
16 באב זה) אינה באמצעות "התענה" (תשיעי ועשירי),
17 שכן תהיה אז אכילה ושתייה גם בעשירי באב⁷³,
18 ובאכילה ושתייה זו תהיה מעלה גדולה ביותר, ובפרט
19 שבפשוטות יהיה זה קשור גם עם חנוכת בית המקדש
20 השלישי, שירד למטה תיכף ומיד ממש⁷⁴, על-דרך —
21 ויתירה מזה — המעלה וזכות של האכילה ושתייה
22 ביום הכיפורים (עשירי בתשרי) בחנוכת בית ראשון⁷⁵
23 [ובמכלל-שכן וקל-וחומר, שכן בימות המשיח תבטל
24 לגמרי התענית דתשעה באב (מה-שאינ-כן דחיית
25 התענית ביום הכיפורים בחנוכת בית ראשון היתה רק
26 הוראת שעה)].
27 ולהוסיף, שבקביעות שנה זו (כשישנו "האוכל
28 ושתייה בתשיעי") הרי עשירי באב חל ביום אחד
29 בשבוע — שהוא בדוגמת יום אחד הראשון (של
30 מעשה בראשית) — כאשר "הקב"ה היה יחיד
31 בעולמו"⁷⁶; ואם משיח בא תיכף ומיד ממש, הרי מחר,
32 יום אחד עשירי באב, תאיר אחדותו יתברך בתכלית
33 הגילוי — על-דרך הגילוי ד"אחת בשנה" דעשירי
34 בתשרי (יחידה שקשורה עם יחיד שלמעלה⁷⁷) —
35 "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד

1 הכיפורים — שקשור עם גילוי היחידה⁶⁰ (משיח,
2 בחינת יחידה הכללית⁶¹) — נעשה גם עליית המלכות
3 בפנימיות עתיק, "שהוא גם כן מעין דלעתיד"⁶²
4 (וקשור גם עם בית המקדש⁶³).
5 ולהוסיף, שהסיום ד"שבעה דנחמתא" (שבא אחרי
6 תשעה באב) הוא בראש השנה⁶⁴ ("מאחר תשעה באב
7 עד ראש השנה"⁶⁵), אשר, שלימותו של ראש-השנה
8 הוא — ביום הכיפורים⁶⁶ (ראש-השנה בבחינת
9 פנימיות⁶⁷). ויום הכיפורים הוא "יום חתונתו זה מתן
10 תורה" (דלוחות האחרונות)⁶⁸ — הסיום של הארבעים
11 יום האחרונים של משה בהר, שהתחילו בראש-חודש
12 אלול, לאחר הארבעים ימים האמצעיים מ"ז תמוז עד
13 ראש-חודש אלול (כולל תשעה באב וט"ו באב)⁶⁹.
14 ועל-פי המדובר לעיל, שבשבת תשעה באב מתגלה
15 הטוב הפנימי וגודל העילוי דתשעה באב (מעין
16 דיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים
17 בגאולה האמיתית והשלמה) — נמצא, שבתשעה
18 באב עצמו, ישנו על-דרך הגילוי דיום הכיפורים (רק
19 שבזמן הגלות הוא בהעלם באותם השנים שתשעה
20 באב חל להיות בימי החול).
21 ה. על-פי השייכות הנ"ל של תשעה באב עם יום
22 הכיפורים — יש לומר, שזה שכתוב בנוגע ליום
23 הכיפורים אשר "כל האוכל ושתייה בתשיעי, מעלה
24 עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", הנה
25 על-דרך ומעין זה ישנו בקביעות שנה זו כשתשעה
26 באב חל בשבת, שאז שייך לקיים "האוכל ושתייה
27 בתשיעי" (בתשיעי באב) בגלל מצות עונג שבת

(60) ראה תוד"ה עד אחת — מנחות יח, א. וראה עטרת ראש שער יוהכ"פ פ"ב ואילך. ובארוכה — ברכת ערב יוהכ"פ תשמ"ז. וש"נ.
(61) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד. וראה סה"מ תרצ"ט ע' 207. ובכ"מ.
(62) ד"ה נחמו שם (ע' רלא). וראה אוה"ת שם. המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמו).
(63) ראה מפרשי המשנה תענית שם (רע"ב. רש"י על הרי"ף) ש"יום שמחת לבו זה בנין ביהמ"ק" קאי על יוהכ"פ שבו נתחנך המקדש.
(64) ולהעיר מהיש נוהגין שמחמשה עשר באב ואילך מברכים ומאחלים "כתיבה וחתומה טובה" (שהיא גם הגימטריא ד"חמשה עשר באב") — שער ישכר ענין יום תבר מגל דרוש ב. דרכי חיים ושלום סתרפ"ד.
(65) רמב"ם סדר תפלות כל השנה בסופו.
(66) ולהעיר גם ש"ארי" (המזל דחודש אב) ר"ת "אלול, ראש השנה, יוהכ"פ, הושענא רבה" (שלה"י ריש מס' ר"ה (ריג), א). הובא באוה"ת נ"ך ע' תסז. ס"ע א"נז). וראה שיחת ט"ו באב תשמ"ז בסופה.
(67) לקו"ת ר"ה (נח, א).
(68) משנה תענית שם (כו, ב) ובפרש"י.
(69) וראה שיחת ט"ו באב שם ס"ו ובהערה 83, ש"ל שבט"ו באב מתחילה ההכנה ד"יום חתונתו זה מתן תורה".

(70) פנ"ח שער יוהכ"פ פ"א. סידור אדה"ז לאחר סדר כפרות. אשל אברהם (להרה"צ כו' מבוטשאטש) או"ח ר"ס תרד.
(71) ברכות יז, א.
(72) ראה המשך תרס"ו שם.
(73) ורק "כאילו התענה", שתה"י המעלה ד"עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה, ביחד עם המעלה דסעודה לע"ל (ראה תשובות וביאורים סי"א בסופו בהערה).
(74) ראה רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א.
(75) מו"ק ט, א.
(76) פרש"י בראשית א, ה.
(77) ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א. הובא בלקו"ת ראה כה, א.

1 וישמו אחד⁷⁸. ויש לומר שזה גם מתאים לכך שיום
2 עשירי בחודש קשור עם "העשירי יהיה קודש"⁷⁹, קדש
3 מלה בגרמיה.

4 ו. ויש להוסיף, שבקביעות שנה זו, כשתשעה באב
5 חל בשבת, וגם ההתחלה של "בין המצרים" (שבעה
6 עשר בתמוז) חל בשבת (והתענית נדחית) — נמצא
7 שההתחלה והסיום ד"תלתא דפורענותא" אינה עם ענין
8 של פורעניות חס-ושלום, אלא אדרבה — עם יום
9 השבת, "חמדת ימים", ומצוה לענגו כו', וכיון
10 ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" הרי מחר גם לא תהיה
11 תענית (ואפילו אם משיח יתעכב חס-ושלום, הרי זו
12 תענית מחוץ לה"תלתא דפורענותא" שכבר נסתיימו
13 בשבת).

14 ויש לומר, שזה מבטא בגלוי גם את התוכן הפנימי
15 של ה"תלתא דפורענותא" — כפי שהם כנגד ג'
16 המוחין⁸⁰ [אלא שבזמן הגלות נמצאים ג' המוחין
17 בהעלם ובהסתלקות⁸¹], כפי שזה יתגלה בשלימות
18 בגאולה האמיתית והשלימה, כאשר יהיה הכיבוש של
19 כל עשר הארצות — נוסף לשבע ארצות, כנגד בירור
20 ז' המדות, גם ג' הארצות דקניזי וקדמוני, כנגד ג'
21 המוחין⁸². ואדרבה: כיון שהגילוי דג' המוחין נעשה
22 לאחר ההעלם, הרי זה ביתר שאת וביתר עוז, כיתרון
23 האור מן החושך⁸³.

24 ויש לקשר זה גם עם פרשיות השבוע של "שלושת
25 השבועות" — פינחס, מטות-מסעי, דברים⁸⁴: הצד
26 השווה של ג' הפרשיות הוא, שבהם מדובר אודות
27 חלוקת הארץ: בפרשת פינחס — "לאלה תחלק הארץ
28 בנחלה גו' אך בגורל יחלק את הארץ"⁸⁵; בפרשת
29 מטות — בקשת בני גד וראובן "ויתן את הארץ הזאת

(78) זכרי' יד, ט.

(79) בחוקתי כז, לב.

(80) דרוש הרה"ח ר' הלל מפאריטש ד"ה איתא בפסיקתא כו' (י"ל בקופרי). וכנראה מיוסד על דרוש כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

(81) והטעם לתלתא דפורענותא — אף שתלתא מורה על חזקה וקיום (ב"מ קו, ב. ו"ש) ששייך דוקא בקדושה, ולא בענין הפורעניות — יש לומר א' מהביאורים בזה: כדי שתהי' שלימות ענין הבחירה, שהרי "זה לעומת זה עשה אלקים" (קהלת ז, יד), שבכל דבר שבקדושה (כולל ענין של חזקה בשלשה) יש לעומת זה; והכוונה היא (על מנת) להפוך ה"זה" (דלעומת זה) לקדושה — זדונות נעשו לו כזכיות, ועד זכיות ממש. וראה גם שיחת ש"פ מטו"מ תש"נ (התוועדות תש"נ ח"ד ע' 75 ואילך).

(82) רד"ה אל תצר את מואב — מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.

(83) קהלת ב, יג.

(84) בהבא להלן — ראה גם שיחת י"ז תמוז וש"פ פינחס תש"נ ס"ה (התוועדות שם ע' 44 ואילך).

(85) כו, נג. נה.

לעבדיך לאחוזו . . מעבר הירדן מזרחה⁸⁶, ובפרשת
31 מסעי — "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה גו' אשר
32 תתנחלו אותה בגורל גו"⁸⁷; ובפרשת דברים —
33 בהתחלת הפרשה, "פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי
34 ואל כל שכניו וגו' ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר
35 הגדול נהר פרת", "ראה נתתי לפניכם את הארץ בואו
36 ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם גו"⁸⁸,
37 ובסיום הפרשה, כיבוש ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני
38 גד ובני ראובן⁸⁹.

39 ובפרשיות יותר — בג' פרשיות אלה מדובר אודות
40 חלוקת הארץ כולה, לא רק בעבר הירדן מערבה, אלא
41 גם בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד ובני ראובן), שזה
42 היה ההתחלה של כיבוש וחלוקת ארץ ג' אומות קיני
43 קניזי וקדמוני, "אדום ומואב ועמון"⁹⁰ . . (ש)עתידי
44 להיות ירושה לעתיד⁹¹. ויש לומר, שמרומזים כאן ג'
45 המוחין שבאים יחד עם ז' המדות (כיבוש ז' ארצות
46 מעבר הירדן מערבה) בג' השבטות של "שלושת
47 השבועות" (כאשר קורין ג' פרשיות אלה בשנה זו)
48 שמהם באים לה"שבע דנחמתא" שלאחרי זה.

49 ובעבודת האדם הרי זה מורה על העבודה ד"עשה
50 כאן ארץ ישראל⁹² — כיבוש וחלוקת חלקו בעולם,
51 ולעשותו "ארץ ישראל", דירה לו יתברך בתחתונים⁹³,
52 ובתכלית השלימות — במחשבה דיבור ומעשה,
53 כהכנה ל'עתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל
54 הארצות⁹⁴, כמדובר לעיל⁹⁵.

55 ז. ויש לומר, שהענין דגילוי המשיח בתשעה באב
56 (במנחה), וכפי שהוא קשור עם העבודה בארץ ישראל
57 — מודגש יותר בפרשה שקורין בתפילת מנחה של
58 שבת תשעה באב (שבת חזון), פרשת ואתחנן:

59 על-פי הכלל שהתורה היא נצחית⁹⁶ ותורה מלשון
60 הוראה⁹⁷, כל הענינים בתורה הם נצחיים לעולם ועד,
61 ונותנים הוראות נצחיות לבני ישראל בכל זמן ובכל

(86) לב, ה. יט.

(87) לד, ב. טו.

(88) א, ז"ח.

(89) ב, כד ואילך.

(90) עי"ז ש"עמון ומואב טיהרו בסיחון" (גיטין לח, א. ו"ש"נ) — ראה שיחת ש"פ חוקת תש"נ ס"ז (התוועדות תש"נ ח"ג ע' 402 ואילך).

(91) פרש"י לך לך טו, יט.

(92) אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה ואילך.

(93) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא פל"ו. ובכ"מ.

(94) ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.

(95) שיחת ש"פ פינחס שנה זו (לעיל ע' 51 ואילך).

(96) תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(97) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

זאת אומרת ש"אף-על-פי שנגזרה גזירה [שמשלה לא
יכנס לארץ ישראל], אמר לו, ממך למדתי שאמרת לי
ועתה הניחה לי וכי תופס הייתי בך אלא לפתוח פתח,
שבי היה תלוי להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור
לעשות עכשיו"¹⁰⁷, "אתה אין מי שימחה בידך, אם
תמחול לי ותבטל גזירתך"¹⁰⁷.

שכן, היות שמדובר אודות הכניסה לארץ ישראל
והבאת הגאולה השלימה לכל בני ישראל — הנה הגם
שידע על הגזירה, המשיך משה לעשות כל התלוי בו
להתפלל, ועוד פעם להתפלל, ושוב להתפלל, עד —
להתפלל תקט"ו תפילות [או תפילה שחודרת דרך כל
ט"ו הפעמים של ת"ק דרגות דסדר השתלשלות, בין
רקיע לרקיע מהשבעה רקיעים ובין רקיע לארץ]¹⁰⁸ —
שזא זה יפעל שהקב"ה יבטל גזירתו ויתן לו להכניס
את בני ישראל לארץ ישראל.

יתירה מזה: אפילו לאחר שאמר לו הקב"ה "אל
תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"¹⁰⁹ — הרי ספק גדול
אם משה קיבל זאת, כביכול. שכן, הכלל הוא ש"כל
מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא"¹¹⁰, הנה
אפילו כשהבעל הבית האמיתי (הקב"ה) מצוה על
משה "צא", "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" —
מסתבר לומר, שמשה מסר את נפשו והמשיך לבקש
ולהתפלל להיכנס לארץ ישראל [וביחד עם זה כפשוטו,
שזה לא יזיק חס-ישראל ליהודי אחר, יהושע בן נון,
שהועידו הקב"ה עוד לפני-כן להכניס את בני ישראל
לארץ ישראל];

ואפילו אילו היה בידי משה לפעול על-ידי תפילתו
להיכנס לארץ ישראל (ובודאי יכל לפעול זאת, במכל-
שכן מתפילת כל צדיק כנ"ל) — הרי להיותו רועה
ישראל אמיתי, ורבי אמיתי, מלמד תורה לישראל
אמיתי — אינו יוצא מהגלות בהשאירו שם את
תלמידיו (כפי שהדין הוא, ש"תלמיד שגלה כו' מגלין
רבו עמו"¹¹¹), אלא ששלימות הגאולה שלו מתבטאת
כאשר ביחד איתו נגאלים כל תלמידיו¹¹² (במכל-שכן
מהקצה ההפכי, ש"הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו"¹¹¹).
ובמילא מובן, שתפילת משה להיכנס לארץ ישראל
כללה בתוכה, שגם בני ישראל שבדורו (דור דיעה), דור
המדבר, יכנסו איתו לארץ ישראל בגאולה השלימה.

ומכאן ישנו גם הלימוד לדורות — בנוגע

1 מקום — מתעוררת השאלה: מהי ההוראה הנצחית
2 מ"ואתחנן אל ה'", תפילת משה להקב"ה להיכנס
3 לארץ, תפילה ובקשה שלא נתקיימה אז, ובמילא הרי
4 זה לכאורה בגדר ד"מאי דהוה הוה"⁹⁸?

5 והביאור בזה: מובן ופשוט שתפילתו של משה
6 קיימת כל הזמן בתוקף ובודאי אף תקויים, במכל-שכן
7 מתפילתו של כל צדיק [ובמכל-שכן מזה ש"צדיק גוזר
8 והקב"ה מקיים"⁹⁹], על-אחת-כמה-יכמה תפילתו של
9 משה רבינו (שאפילו מעשה ידיו הם נצחיים¹⁰⁰, על-
10 אחת-כמה-יכמה תפילתו לה'), ובפרט שמשה התפלל
11 על-זה תקט"ו (כמנין "ואתחנן") תפילות¹⁰¹.

12 אילו זכו היתה תפילת משה מתקיימת בשעתו,
13 והוא היה מכניס את בני ישראל לארץ ישראל, ובונה
14 את בית המקדש, ואזי היה זה בית נצחי, בגאולה
15 הנצחית — הגאולה השלימה, כמבואר בספרים¹⁰².

16 מפני סיבות שונות הרי תפילת משה בשעתה לא
17 נתקיימה בפועל בעולם הזה הגשמי (בגלל הגזירה
18 שהיתה אז, שמשה צריך להישאר עם בני דורו במדבר,
19 כדלקמן), אבל להיותה תפילה של משה (ועוד תקט"ו
20 תפילות) בודאי תקייים, אלא אחר-כך — בגאולה
21 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ש"גואל
22 ראשון (משה) הוא גואל אחרון"¹⁰³, והוא מכניס את
23 כל בני ישראל לארץ ישראל, בגאולה שאין אחריה
24 גלות¹⁰⁴, ובבנין בית המקדש השלישי, בית נצחי¹⁰⁵.

25 ומכל האמור יוצא, שתפילתו של משה קיימת
26 לעולם ופועלת פעולתה, רק לא בזמן ההוא, אלא
27 לאחר זמן — כשתבוא הגאולה הנצחית, ומשה —
28 גואל ראשון הוא גואל אחרון — מכניס את כל בני
29 ישראל לארץ ישראל.

30 ח. על-פי-זה יובן גם מהי ההוראה הנצחית מהנ"ל
31 בכל הדורות:

32 משה התחיל תפילתו באמרו¹⁰⁶ "אתה החילות
33 להראות את עבדך — פתח להיות עומד ומתפלל"¹⁰⁷,

(98) לשון חז"ל — פסחים קח, א. ובכ"מ.

(99) תנחומא וירא יט. וראה שבת נט, ב.

(100) סוטה ט, סע"א.

(101) דב"ר פ"א, י.

(102) מגלה עמוקות אופן קפה (הובא בילקוט ראובני פ' ואתחנן).
אלשיך, אוה"ח ועוד ריש פ' ואתחנן. שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"ב
חינוך בתחלתו. אוה"ח ואתחנן ע' סה. צג. ב"דא. ועוד.

(103) ראה שמור"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. ועוד.

(104) ראה מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים

קטז, ב.

(105) זח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

(106) ואתחנן ג, כד.

(107) פרש"י שם.

(108) אוה"ח ואתחנן ס"ע קיג, ע"פ תוד"ה ורגלי — חגיגה יג, א.

(109) ואתחנן ג, כו.

(110) פסחים פו, ב. ועוד.

(111) רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ז ה"א.

(112) וראה דב"ר פ"ב, ט.

1 לאתפשטותא דמשה בכל דור ודור¹¹³, עד משה
2 שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועל-דרך-זה
3 בנוגע לבחינת משה שישנו בכל יהודי¹¹⁴ — שמבלי
4 הבט על התפילות והבקשות שהיו עד עתה, צריכים
5 עוד פעם ושוב להתפלל ולבקש מהקב"ה "עד
6 מתי"¹¹⁵...

7 והדבר בטוח שהתפילה והבקשה מתקיימים, ותיכף
8 ומיד ממש — ובאופן ד"מתנת חנם" ("ואתחנן", "אין
9 חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם"¹¹⁶), שלא בערך
10 להעבודה — באה הגאולה האמיתית והשלימה על-
11 ידי משיח צדקנו, "גואל ראשון הוא גואל אחרון", וכל
12 בני ישראל הולכים לארץ ישראל, בגאולה הנצחית,
13 ויורד למטה בית המקדש השלישי שעומד מוכן ובנוי
14 למעלה⁷⁴.

15 ט. ענין זה מתחזק יותר בעמדנו עכשיו בבית
16 משולש, בית הכנסת, בית המדרש ובית מעשים טובים
17 וגמילות חסדים, ובמיוחד — מכ"ק מו"ח אדמו"ר
18 נשיא דורנו, משה שבדורנו — שזה מעין והכנה לבית
19 המקדש השלישי, שאף הוא בית משולש¹¹⁷: ביתי בית
20 תפילה¹¹⁸, בית תורה (מקום סנהדרין ליד לשכת
21 הגזית¹¹⁹), ובית גמילות חסדים (שנמשך על-ידי)
22 הקרבת הקרבנות¹²⁰.

23 ובבית המשולש גופא נמצאים כעת בהתוועדות
24 יחדיו עם כמה עשירות מישראל, "ברוב עם הדרת
25 מלך"¹²¹, אשר נוסף לזה שכל יהודי הוא 'בעל הבית'
26 על כל המציאות, ועל-אחת-כמה-וכמה על מציאותו
27 הפרטית ועבודתו הפרטית ד"אדם כי יקריב — מכס
28 קרבן לה"¹²², "מכם" דוקא¹²³, ועל-ידי-זה הרי הוא
29 מקריב גם את כל עניני העולם (דומם-צומח-חי-

(113) זח"ג רעג, א.

(114) תניא רפמ"ב.

(115) ראה לקו"ש ח"ל ע' 182 ואילך. וש"נ.

(116) פרש"י ר"פ ואתחנן.

(117) נוסף על זה שביהמ"ק השלישי כולל בתוכו גם בית ראשון
ובית שני, "אלה פקודי המשכן משכן", הב' מקדשות שנתמשכנו בשני
חורבנין (פרש"י ר"פ פקודי) ויוחזרו לע"ל (כפשטות ענין המשכון).

(118) ישע"י נו, ז.

(119) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא ס"פ יתרו. פרש"י ר"פ
משפטים. מדות פ"ה מ"ד. סנהדרין פו, ב (במשנה). רמב"ם הל'
סנהדרין פ"ד ה"ב.

(120) ראה בארוכה מכתב בין עשירי בשבט וט"ו בשבט תשמ"ז
(התוועדיות תשמ"ז ח"ב ע' 414 ואילך). שיחת ש"פ תרומה תשמ"ז.
וש"נ.

(121) משלי יד, כח.

(122) ויקרא א, ב.

(123) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. "היום יום" כ אדר שני.

30 מדבר¹²⁴ שכלולים בו¹²⁵ (ובקרבן¹²⁶) — הרי זה ביתר
31 שאת וביתר עוז כאשר מתבטא הדבר באמצעות כמה
32 וכמה עשירות מישראל, שנמצאים באחדות, אשר
33 האהבה ואחדות בין בני ישראל מבטלת סיבת
34 הגלות¹²⁷, ובמילא — מתבטל המסובב (גלות), ותיכף
35 ומיד ממש באה הגאולה.

36 ובפרט שנוסף לכך הרי זה זמן זכאי — שבת
37 תשעה באב בזמן תפילת מנחה, כשנעשית התגברות
38 חרשה ד'לית ו' מזל משיח צדקנו, ונוסף לזה —
39 בשנת ה'תשנ"א, 'ראשי תיבות' היו תהיה שנת נפלאות
40 אראנו, עד להנפלאות של הגאולה האמיתית והשלימה
41 (שעליהם נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
42 נפלאות"¹²⁸).

43 ומכל האמור מובן — שזמן זה ומקום זה, הם זמן
44 ומקום הכי מסוגלים לביאת משיח צדקנו.

45 ובפשטות — שיהודי מאמין באמונה שלימה,
46 שמשיח צדקנו, "מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק
47 במצוות כו"¹²⁹, ובתור "משיח ודאי" (על-ידי-זה
48 ש"עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי
49 ישראל"¹³⁰ — נכנס כעת ממש לבית הכנסת, יבוא
50 ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, הוא מוליך את
51 כולם בתוך כלל ישראל לארץ הקודש, לירושלים עיר
52 הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי,

53 וכאמור — תיכף ומיד ממש, ברגע זה ממש בשבת
54 תשעה באב ה'תשנ"א, כך שעשירי במנחם-אב —
55 עשירי יהיה קודש — נעשה קודש, נהפך ליום טוב
56 ולששון ולשמחה,

57 ועל-אחת-כמה-וכמה אחד עשר במנחם-אב,
58 שקשור עם "אחד עשר יום מחורב" (שבפרשתנו¹³¹),
59 בחינת אחד עשר דמתן תורה בהר סיני (חורב), הגילוי
60 דבחינת כתר (עד פנימיות הכתר)¹³², כפי שתורה היא
61 בשורשה למעלה מעלה, למעלה מה'עשר ספירות',
62 וביחד עם זה נמשך מזה בכל ה'עשר ספירות' (כך
63 שישנו כבר "מהלך" מ"אחד עשר יום"), ובעבודת
64 האדם — הענין דברכת התורה ("אשר נתן לנו את

(124) ראה תניא פל"ד (מג, ב).

(125) ראה תניא פל"ח.

(126) ראה טעמי המצוות (להאריז"ל) ר"פ ויקרא. ובכ"מ.

(127) יומא ט, ב.

(128) מיכה ז, טו.

(129) רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ד.

(130) רמב"ם שם.

(131) א, ב.

(132) ראה יהל אור ע' מח. אוה"ת פרשתנו ע' יט. סה"מ עטר"ת

ע' תקפו. ועוד.

33 שהחלטות הטובות (בשייכות עם העבודה בזמן
34 הגלות) הם "אם חס-ושלום משיח יתעכב".

35 ובאמת, גם לאחר ביאת המשיח, ישאר ויהיה
36 המשך מהתורה והעבודה (והחלטות הטובות) בזמן
37 הגלות, כידוע הביאור¹⁴⁴ במאמר חכמינו ז"ל¹⁴⁵ "אשרי
38 מי שבא לכאן ותלמודו בידו", שההכנה והכלי
39 להגילויים והעבודה בגן-עדן ועל-דרך-זה בגאולה¹⁴⁶,
40 הרי זה על-ידי "תלמודו בידו" בזמן הזה, שרובו קשור
41 עם זמן ומקום הגלות, ועל-ידי-זה "לוקחים" את
42 התורה בגן-עדן ולעתיד-לבוא (אף-על-פי שגן-עדן,
43 ועל-אחת-כמה-וכמה גאולה — הרי הם היפך
44 הגלות). ועל-דרך-זה בנוגע לכללות העבודה בזמן
45 הזה, אשר "תכלית השלימות הזה של ימות המשיח
46 ותחיית המתים כו' תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן
47 משך הגלות"¹⁴⁷, עד ש"גאולה" נעשית דוקא על-ידי
48 העבודה לגלות את האל"ף דאלופו של עולם ב"גולה"
49 (גלות), גאולה¹⁴⁸.

50 ובנוגע לפועל — החלטות טובות בקשר עם ימים
51 אלו:

52 בהתאם לסיום הפטרת שבת חזון "ציון במשפט
53 תפדה ושביה בצדקה"³⁰ — ש"משפט" קאי על
54 תורה¹⁴⁹ ו"צדקה" קאי על כללות כל המצוות אשר
55 נכללים במצות צדקה¹⁵⁰ — שיוסיפו בימים אלו
56 בלימוד התורה וקיום המצוות, ובמיוחד - מצות
57 צדקה, החל ביום שבת זה (באופן המותר), ועל-אחת-
58 כמה-וכמה במוצאי שבת וביום ראשון¹⁵¹ ובמוצאי יום
59 ראשון, ובימים שלאחר זה.

60 וב"משפט" (תורה) עצמו — הרי בהמשך למה
61 שדובר בהתוועדויות שלפני זה, כאן המקום לעורר עוד
62 פעם מחדש, שאם חס-ושלום משיח יתעכב, להמשיך,
63 ובחיות חדשה והתחזקות (בכל יום יהיו בעיניך
64 חדשים¹⁵²), לערוך "סיומים" במסכתות הש"ס
65 ("משפט") ב"תשעת הימים", כולל — ביום שבת

1 תורתו", תורתו של הקב"ה, "חמדה גנוזה"¹³³, עד כפי
2 שאורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד¹³⁴), שבא
3 ונמשך אחר-כך בפרטי עניני תורה שיהודי לומד (עם
4 עשר כחות נפשו). ועל-דרך-זה ישנו הגילוי ביום אחד
5 עשר בכל חודש¹³⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה בחודש
6 מנחם-אב — שקשור עם הגאולה (כנ"ל), ועם הגילוי
7 ד"תורה חדשה מאתי תצא"¹³⁶ — שלימות הגילוי
8 ד"אחד עשר יום מחורב", בחינת אחד עשר שבתורה
9 חדשה "מאתי", עצמותו יתברך, ובאופן של "תצא",
10 המשכה בכל הדרגות שלמטה מזה.

11 ועל-אחת-כמה-וכמה שישנה הגאולה בימים
12 שלאחרי זה, יום שני — כפליים דויה ערב ויהי בוקר,
13 יום שלישי שהוכפל בו כי טוב¹³⁷, כפליים לתושיה¹³⁸
14 (שתורה נקראת תושיה¹³⁹), שכפל קשור עם גאולה¹⁴⁰,
15 ויום רביעי (בן זוגו דיום ראשון), ויום חמישי (בן זוגו
16 דיום שני), ויום ששי (בן זוגו דיום שלישי),

17 ועל-אחת-כמה-וכמה יום הששי זה — חמשה
18 עשר באב, כשקיימא סיהרא באשלמותא דכל חודש
19 אב, וישראל דומין ומונין ללבנה¹⁴¹, והם עתידים
20 להתחדש כמותה¹⁴².

21 י. הגם ש"אני מאמין" ש"הנה זה (משיח) בא"
22 ביום זה ממש (כנ"ל) — התורה מורה ליהודי, שעליו
23 תמיד לעשות עבודתו כדבעי ובשלימות לפי מצבו
24 בהווה, כולל — עשיית הכנות מתאימות, והכנה
25 רבתי¹⁴³, לעניני הקדושה שעליו לעשות מחר
26 ומחרתיים ולאחר זמן.

27 וכרגיל בהתוועדויות אלו וכיוצא בזה, לקבל
28 החלטות טובות להוסיף בכל עניני תורה ומצוות,
29 ובהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה,
30 ונהוג להקדים ולהוסיף (לפני קבלת ההחלטות) —
31 "אם חס-ושלום משיח יתעכב", כי "אחכה לו" שיבוא
32 ביום זה ממש (כנ"ל), במילא מבהירים בזאת

(133) שבת פח, ב.

(134) זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב
ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ד (סד, א). ועוד.

(135) ראה גם התוועדויות תשמ"ט ח"ג ע' 6 ואילך.

(136) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(137) פרש"י בראשית א, ז.

(138) איוב יא, ו. שמו"ר רפמ"ו.

(139) סנהדרין כו, ב. וראה אגה"ק סכ"ב.

(140) ראה יל"ש ר"פ לך. אוה"ת לך תעדר, א. ד"ה לך לך תרכ"ז.
תר"ל. ועוד.

(141) סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. ועוד.

(142) נוסח ברכות קידוש לבנה.

(143) ראה ביצה ד, ב. ובכ"מ. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך
הזמנה (א) ס"ג. וש"נ.

(144) ראה לקו"ת ואתחנן ו, ג. שה"ש כב, ד. ובכ"מ.

(145) פסחים נ, א. קה"ר פ"ט, ח.

(146) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 בהערה.

(147) תניא רפ"ז.

(148) ראה שיחת ש"פ אחו"ק וש"פ אמור שנה זו (התוועדויות

תנש"א ח"ג ע' 177 ואילך; ע' 217 ואילך).

(149) לקו"ת ר"פ דברים.

(150) ראה ב"ב ט, ב. תניא פל"ז (מת, ב).

(151) להעיר שכ"ק אדמו"ר שליט"א נתן שטרות של דולר על מנת

לחלקן לצדקה — במוצאי שבת, ליל עשירי באב, לאחרי אמירת

איכה. וכן בעשירי באב לאחרי תפילת מנחה, ופעם שלישית —

לאחרי השיחה לפני תפילת ערבית. המו"ל.

(152) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

קרויין אדם¹⁵⁶, שנברא ביום הששי כנגד) אלף⁴¹
הששי¹⁵⁷, ערב והכנה לה"יום שכולו שבת ומנוחה⁴²
לחיי העולמים", עד באופן של "מתנת חנם" (גילוי⁴³
שלא בערך), על-דרך כפי שזה נפעל על-ידי "ואתחנן⁴⁴
אל ה'".⁴⁵

ובפרט בעמדנו באלף הששי עצמו, לאחר "חצות"⁴⁶
האלף, לאחר שנת ה'ת"ק¹⁵⁸, ולאחרי הקיצים השונים⁴⁷
שכבר חלפו, בשנת תר"ח¹⁵⁹ ושנת תרס"ו¹⁶⁰, עד —
ההכרזה של נשיא דורנו "לאלתר לתשובה לאלתר⁴⁹
לגאולה" (בשנות תש"א-תש"ג)¹⁶¹, אשר בשנים אלו⁵⁰
ניתוסף יותר ויותר בגילוי פנימיות התורה. ובהמשך⁵¹
השנים ניתוסף בזה עוד ועוד, עד — הפצת המעיינות⁵²
חוצה בכל קצוי תבל, אפילו בפינה נדחת בעולם, ולא⁵³
רק שהגיעו לשם התוצאות דהפצת המעיינות חוצה,⁵⁴
אלא גם המעיינות דפנימיות התורה בעצמם.⁵⁵

יג. ויהי-רצון, שעוד קודם חמשה עשר באב, ועוד⁵⁶
לפני הימים שלפניו, עד תיכף ומיד ממש — תבוא כבר⁵⁷
הגאולה, ואזי נחגוג את השמחה הכי גדולה, שמחה⁵⁸
שלמעלה מכל מדידה והגבלה — השמחה על זה שבאה⁵⁹
הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,⁶⁰
ויביאו על-זה קרבן תודה על היציאה מ'בית⁶¹
האסורים" הכללי דהגלות (במכל-שכן מזה שיחיד⁶²
מחוייב בקרבן תודה על שהוא — יחיד — יוצא⁶³
מבית האסורים הפרטי שלו), "יודו לה' חסדו⁶⁴
ונפלאותיו לבני אדם"¹⁶² (כפי שאומרים לפני מנחה⁶⁵
ביום הששי, בערב שבת), ההודאה על כל ארבעת⁶⁶
הענינים שכולם קשורים עם גלות — כמבואר בדרושי⁶⁷
הגאולה דכ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶³ נויש לומר שבזה⁶⁸
התחיל ה"לאלתר לגאולה".⁶⁹

וממשיכים את השמחה בימים שלאחרי זה, עד⁷⁰
שחוגגים ה'יום טוב' גדול דחמשה עשר — ולפני זה,⁷¹
ה'יום טוב' גדול דעשירי באב שיהפך לשמחה כו',⁷²
וימים שלאחרי זה — בשמחה גדולה שלמעלה מכל⁷³
מדידה והגבלה, בהתאם להוראת חכמינו ז"ל ש"לא⁷⁴

קודש זה (ולקשר הסיום בשבת עם סעודה), ולאחרי-זה¹
גם במוצאי שבת וביום ראשון עשירי באב (באופן²
המותר), ועל-אחת-כמה-וכמה במוצאי יום ראשון,³

והיות שהימים שלאחרי-זה — עד חמשה עשר⁴
באב — הם המשך לתשעה באב — הרי אם משיח⁵
יתעכב חס-ושלום בימים הבאים — מציעים,⁶
שימשיכו בעריכת "סיומים" גם בימים שלאחרי-זה,⁷
עד חמשה עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה"סיום"⁸
(ב"משפט") גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים⁹
— לקשר גם את ה"סיום" — "יומא טבא לרבנן"¹⁵³
עם סעודה והתועדות.¹¹

ויש לפרסם זה בכל מקום האפשרי, הן במקומות¹²
שכבר קיימו זאת בימים שלפני-זה — שימשיכו בזה,¹³
ובתוספת חיות וחיוזוק, ועל-אחת-כמה-וכמה במקומות¹⁴
שאליהם הפרסום לא הגיע — שיגיעו לשם ויפעלו¹⁵
לעשיית "סיומים" גם שם, ולהוסיף ב"משפט"¹⁶
וב"צדקה" בכלל.¹⁷

יא. בקשר עם חמשה עשר באב — יום הששי הבא¹⁸
עלינו לטובה — כדאי שיעשו בכל מקום ומקום¹⁹
התועדות גדולה בשמחה גדולה, לקבץ יהודים,²⁰
אנשים נשים וטף, ולדבר דברי תורה, ומה טוב —²¹
לעשות "סיום" מסכת, ולתת נתינה לצדקה, ולקבל²²
החלטות טובות להוסיף בכל עניני תורה ומצוות ובכל²³
ענינים טובים.²⁴

והיות שחמשה עשר באב חל בשנה זו ביום הששי²⁵
(שאז יכולה להתעורר שאלה בנוגע לעשיית²⁶
התועדות), שיעשו ההתועדות בליל אור לששי,²⁷
והתועדות גדולה בשמחה גדולה, הרי זה יוריד את²⁸
כל השאלות.²⁹

ובהדגשה — התועדות מתוך שמחה וטוב לבב,³⁰
בהתאם לכך ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה³¹
עשר באב", עד לשמחה הכי גדולה, בדוגמת שמחת³²
נישואין, שבה קשורה השמחה ו'יום טוב' גדול דט"ו³³
באב ("שבהן"¹⁵⁴ בנות ירושלים (ויש גורסין¹⁵⁵: בנות³⁴
ישראל) יוצאות כו' וחולות בכרמים כו'"). ובפרט³⁵
על-פי מנהג ישראל שבימים אלו (לאחרי תשעה באב),³⁶
מרבית בשידוכין וחתונות בישראל (ובפרט שזה³⁷
לאחרי ההפסק בזה ב"שלושת השבועות").³⁸

יב. ולהוסיף, שהקביעות דחמשה עשר באב בשנה³⁹
זו ביום הששי מרמז על סיום עבודת בני ישראל (אתם⁴⁰

(156) יבמות סא, רע"א. ובכ"מ.

(157) ראה רמב"ן ובחיי בראשית ב, ג.

(158) ראה התועדות תש"נ ח"ב ע' 183. וש"נ.

(159) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 237. אגרות-קודש אדמו"ר

מהררי"צ ח"א ע' תפח.

(160) ראה שיחת אה"ש תש"ל (נדפסה בהמשך תרס"ו בהוספות.

לקו"ש ח"ז ע' 209).

(161) "קול קורא" ב"הקריאה והקדושה" תש"א-תש"ג

(אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח

ואילך. ח"ו ע' תל ואילך).

(162) תהלים קד, ח.

(163) סה"מ תרפ"ז ד"ה ברוך הגומל הב' (ע' ריא ואילך).

(153) שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ו.

(154) משנה תענית שם (כו, ב).

(155) ראה שינויי נוסחאות למשניות. וש"נ. וראה לקו"ש ח"ט ע'

14 וכאמור, תיכף ומיד ממש, ביום זה ממש. שכן,
15 כמדובר כמה וכמה פעמים, שסיימו כבר כל הענינים,
16 ובית המקדש עומד ומוכן למעלה, ועל-דרך-זה בנוגע
17 לכל הענינים — כבר "הכל מוכן לסעודה", ישנם כל
18 הענינים מוכנים כבתיבה סגורה, ונתנו התיבה והמפתח
19 לכל יהודי¹⁶⁸,
20 הדבר היחידי שעליו מחכים הוא — שיהודי יצעק
21 עוד צעקה, עם עוד בקשה ותביעה ועוד תזכורת: "עוד
22 מחי? ...!"
23 ועל-ידי-זה הוא פועל שמישיח צדקנו נכנס עכשיו
24 לבית הכנסת הזה, ולוקח את כל היהודים כאן בתוך
25 כלל ישראל לארצנו הקדושה, ירושלים עיר הקודש,
26 להר הקודש, לבית המקדש השלישי, ועוד בשבת חזון
27 זה — זוכים ל"ותחזינה¹⁶⁹ עינינו בשוכך לציון
28 ברחמים", ועוד והוא העיקר — תיכף ומיד ממש.

1 היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב", נעלה
2 יותר מהשמחה ד"מועדים לשמחה" בשלש רגלים
3 (אף-על-פי שאז מקריבים 'שלמי שמחה' מן התורה),
4 ויותר נעלה אפילו משמחת "עד דלא ידע" דפורים¹⁶⁴
5 והשמחה דשמחת תורה בשנים שעברו,
6 ועל-דרך-זה ימשיכו לחגוג את כל ההתוועדויות
7 ושמחות, ואדרבה — עם שמחה למעלה ממדידה
8 והגבלה (כיון שדוקא "אז — ימלא שחוק פינו"¹⁶⁵),
9 כולל גם השלימות בשמחת נישואין — כמו שכתוב¹⁶⁶
10 "מהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים,
11 קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה כו'",
12 עד להשמחה הכי גדולה — הנישואין דכנסת
13 ישראל והקב"ה, בגאולה האמיתית והשלמה¹⁶⁷.

(164) מגילה ז, ב.

(165) תהלים קכו, ב. ברכות לא, א.

(166) ברכה אחרונה דנוסח ברכות נישואין.

(167) שמו"ר ספט"ו. נתבאר בלקו"ת שה"ש מח, א-ב.

(168) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 289. וש"נ.

(169) ראה לשון הצ"צ הנ"ל הערה 27.

המשך ביאור למס' נדה ליום שבת קודש עמ' ב

נמרא

1 הגמרא מביאה ברייתא, לבאר טעם מחלוקת רבי אליעזר ורבי
2 יהושע: **תניא, אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע, לדבריך** שעלו
3 להם לחשבון היום הראשון והשביעי, **אתה מונה** שבעה נקיים
4 **בסירוגין** — בהפסקה ודילוג, **והרי התורה אמרה** בזבה (ויקרא טו כח)
5 **וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר**, ולשון **אחר** משמע שיהיה
6 זמן אחד שהוא **אחר לכולן** — לכל שבעת הימים, ולא שיהיה זמן
7 נפרד אחרי יום זה וזמן נפרד אחרי יום זה, אלא יהיו רצופים באופן
8 **שלא תהא טומאה של זיבה מפסקת ביניהן**. **אמר לו רבי יהושע**
9 **לרבי אליעזר, ואתה שאמרת** שאי אפשר למנות בסירוגין, האם **אי**
10 **אתה מודה בזה שראא קרי** באחד מימי ספירתו, וכן **בנויר שהילך**
11 **תחת אחת הסככות** ו—ענפי אילן הסוככים על הארץ וכן תחת אחת
12 **הפרעות** ו—אבנים גדולות הבולטות מן הגדר ומאחילות על הארץ
13 **שיש ספק שמא קבור שם מת**, **שמונה בסירוגין** — שהוא, וכן הנזיר,
14 מצרף למנצן את הימים הקודמים עם הימים הבאים, ואינו סותר אלא
15 אותו היום, **והרי התורה אמרה** לגבי נזיר שנשטמא במת ודאי (במדבר
16 ו יב) **והימים הראשונים יפלו**, שצריך לחזור ולמנות נזירות
17 כבתחילה. הרי שאף על פי שהתורה אמרה בזיבה ובנזירות שצריך
18 שיהיו הימים רצופים, מצינו בהם אופן לספור בלי שיהיו רצופים.
19 מבררת הגמרא: **ורבי אליעזר** מדוע לא למד אף הוא מזב ונזיר
20 שאפשר למנות בסירוגין. משיבה הגמרא: רבי אליעזר סבר, **בשלמא**
21 **התם בוב שראה קרי**, אינו סותר את הימים הקודמים כי לגבי ראית
22 קרי **לשמאה בה' אמר רחמנא** (ויקרא טו לב), ולשון **בה'** משמע
23 **שאינה סותרת אלא יומה** — יום הראייה בלבד. ואי משום **איחלופי**
24

25 — ואם תאמר שיש להחמיר מדרבנן שתסתור את הימים הקודמים
26 שמא יאמרו שגם ראיית זוב אינה סותרת אותם, הרי **זב כבעל קרי**
27 **לא מיחלף** — לא יטעו להחליפם זה בזה, מפני שזיבה וקרי הם שני
28 ענינים שונים. ולגבי **נויר שהילך על גבי סככות ופרעות נמי אין**
29 להחמיר מדרבנן שיסתור את הימים הקודמים שמא יאמרו שגם
30 טומאת מת ודאית אינה סותרתם, שהרי **מדרבייתא**, כדי לסתור,
31 **אהל מעליא בעינן** — צריכים שיכנס לאוהל המת ודאי, ורפנן הוא
32 **דנזיר** — הם שגזרו במהלך תחת סככות ופרעות שיסתור אותו יום,
33 ואוהל ספק שהוא דין דרפנן, באוהל ודאי שהוא **דאורייתא**, לא
34 **מיחלף**. אבל **הכא** לגבי זבה שבדקה ראשון ושביעי, אי חיישינן
35 **דלמא תואי כספק** — אם אנו חוששים שמא ראתה באותם ימים
36 מסופקים שבינתיים ולכן לא מצרפים אותם לחשבון, ואף על פי כן
37 את היום הראשון מצרפים, **אתי לאיחלופי** בראש זיבה ודאי, כי
38 יחשבו שמה שלא מנתה זו את הימים שבינתיים מפני שראתה בהם,
39 וחכמים היו צריכים לגזור שלא יעלה לה היום הראשון לחשבון.
40 **תני, רבי יוסי ורבי שמעון אמרי, נראין דברי רבי אליעזר** שאמר
41 שגם הימים שבינתיים עולים לה לחשבון, **מדברי רבי יהושע** שרק
42 יום ראשון ושביעי עולים לה. כי אם נחשוש שמא ראתה בינתיים,
43 מדוע לא תסתור גם יום ראשון. ודברי רבי עקיבא שצריך שיהיו
44 כולם בדוקים, נראין **מדברי רבנן**. אבל **הלכה ברבי אליעזר**.
45 **איבעיא להו, הני והזבה שפדקו עצמן יום ראשון**, ובדקו שוב ביום
46 השמיני שהוא לאחר שבעת ימי ספירתם, ובשניהם **מצאו טהור**,
47 ושא"ר הימים שבינתיים לא בפקו,

לקוטי שיחות פרשת דברים כרך י"ט

מתורגם ללשון הקודש

- 20 ב"מפי עצמו" אין הכוונה, חס וחלילה, שמשה אמר
21 ב"משנה תורה" דברים עצמיים משלו⁷, אלא כפי שרש"י
22 מסביר במקום אחר⁸: "משה לאו מאליו היה שונה להם
23 משנה תורה... אלא כמו שקבלה הוא והיה חוזר ומגיד
24 להם, וכל מה שכתוב בדברות האחרונות היה כתוב
25 בלוחות וכן שמע בסיני⁹; וכפי שנאמר בתוספות⁹, שמה
26 ש"משה מעצמו אמרם" היה "ברוח הקודש".
27 וצריך להבין: אם גם במשנה תורה לא אמר משה את
28 דבריו שלו, אלא ברוח הקודש – "שכינה מדברת מתוך
29 גרונו"¹⁰, שלכן¹¹ אמר "ונתתי מטר..."¹², כי "רוח הוי' הוא
30 שדיבר"¹³ – אם כך, מדוע נאמר על כך "מפי עצמו"?
31 אותה שאלה קיימת גם על דברי הגמרא¹⁴, ש"אפילו
32 למאן דלא דריש סמוכים בעלמא, במשנה תורה דריש"
33 (=אפילו מי שאינו דורש סמוכים, במשנה תורה הוא
34 דורשם) וראב"ן¹⁵ מסביר: "וטעמא משום דכל התורה מפי
35 הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר אבל משה שסידר
36 משנה תורה פרשה אחר פרשה, לא סידר אלא להדרש".
37 ואינו מובן בזה: משה אמר את ה'משנה תורה' "ברוח
38 הקודש", ומדוע, אם כן, תלוי הסדר בחומש דברים במשה,
39 בעוד אשר בארבעת הספרים הראשונים, שגם הם הועברו
40 לבני ישראל באמצעות משה, אין הדבר כך?

ג.

התורה נעלית מן העולם

- 41 ההסבר לכך:
42 חז"ל¹⁶ אומרים שהתורה קדמה לעולם באלפיים שנה.

להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד השמיני. ואבהוה דכולהי – רמב"ם הל' תפלה
פ"ג ה"ו*.

- (8) סנהדרין נו, ב ד"ה כאשר צוך.
(9) מגילה שם ד"ה משה.
(10) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 69.
(11) לקו"ת בחקותי ג, א.
(12) עקב יא, יד.
(13) ראה זח"ג (ז, רע"א. רסה, א): מפי עצמו מפי ההוא קול דאחיד ב'.
(14) ברכות כא, ב. יבמות ד, א.
(15) ס' לד (נעתק בהגהות מהר"ב רנשבורג יבמות שם). ופליג על תוספות
יבמות שם סד"ה וכו'. רמב"ן וריטב"א שם.
(16) ראה מדרש תהלים צ, ג. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. זח"ב מט,
א. ועוד.

א.

שני הפירושים לתוכנם של דברי משה לישראל, וההבדל ביניהם

- 1 על הפסוק¹ "ויהי בארבעים שנה... דבר משה אל בני
2 ישראל..." יש שני פירושים של שני פשטנים לגבי דבריו
3 של משה לישראל:
4 (א) רש"י מביא מספרי², שהיו אלו דברי תוכחה
5 ("שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה").
6 (ב) ספורנו אומר: "החזיר להם כל התורה כולה עד
7 הנה בכלל"³.
8 שני הפירושים אינם סותרים זה את זה, כי "הא והא
9 איתנהו ביה" (=גם זה וגם זה נמצאים בו)⁴: בספר דברים
10 ישנם דברי תוכחה, וגם חזרה על "כל התורה כולה"⁵,
11 כמודגש בשמו – משנה תורה. ההבדל בין שני המפרשים
12 הוא: על מה הדגש, מהו העיקר.
13 אך יש להבין: "דבר משה..." מוסב על ספר דברים
14 כולו, ויש, אם כך, לומר, ששני הדברים – (א) דברי
15 תוכחה (ב) משנה תורה – כוללים זה את זה, או שיש להם
16 תוכן משותף.

ב.

דברי הגמרא על ההבדל בין "דברים" לחומשים האחרים

- 17 על ההבדל שבין ארבעת הספרים הראשונים לבין ספר
18 דברים נאמר בגמרא⁶, שארבעת הראשונים הם "מפי
19 הגבורה", ואת משנה תורה אמר משה "מפי עצמו".

(1) פרשתנו א, ג.

(2) עה"פ. וכן עה"פ א, א.

(3) ראה חגיגה (ו, ריש ע"ב. ושי"ן): ונשתלשו בערבות מואב. וראה פרש"י
שם ד"ה ונשתלשו. פרש"י עה"ת ר"פ בהר. ולהעיר מפרש"י פרשתנו א, ה.
(4) ראה הקדמת הרמב"ן לספר דברים. צרור המור ריש פרשתנו. ועוד.
(5) ראה טעהמ"צ להאריז"ל פ' האזינו: ספר דברים הוא משנה תורה וחזרו
וכולל כל מה שבחומשים ראשונים כו'. ולהעיר מפרש"י זבחים (קטו, סע"ב):
ונשתלשו בערבות מואב, משנה תורה כו'.

(6) מגילה לא, ב. – בגמרא איתא "קללות שבמשנה תורה" (ועיי"ש
בפרש"י ד"ה משה. פרש"י תבא כה, כג), וכ"ה בזהר דלקמן הערה 13. אבל
בזח"ג רסא, א: האי דאקרי משנה תורה משה מפי עצמו אמרן. וראה ש"ך
עה"ת, אוה"ח ריש פרשתנו. ועוד. וראה בארוכה אוה"ת ריש פרשתנו.
(7) שהרי "האומר שאין התורה מעם ה'.. אפילו תיבה אחת, אם אמר משה
אמרו מפי עצמו ה"ז כופר בתורה" – רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח. פיה"מ

(* בפסקי דינים להצ"צ חידושים על הרמב"ם שם (ע' 686) ואף שכ' התוס' וברורה"ק, מ"מ עכ"פ אי"ז דומה למפי הגבורה. עכצ"ל דזור רק בקללות שבמשנה תורה אבל כל ספר
משנה תורה משה מפי הגבורה אמרו.

אבל לכאורה אין כוונתו לפרש כן במקום שלא נזכר "קללות" (זח"ג דלעיל הערה 6), והרי בלא"ה עכצ"ל דכמה דרגות ב"מפי הגבורה" ועד "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה
שמעננס" (מכות כד, רע"א).

22 בהתאם לדרגת המקשר, וכך יכולים אחר-כך המקבלים
23 לקבל את ההשפעה בכלי ההשגה שלהם.
24 זה ההבדל בין ארבעת הספרים הראשונים לבין משנה
25 תורה²⁸:

26 בארבעת הספרים הראשונים היה משה מקשר בדרך
27 של "מעבר", ובלשון רש"י²⁹: נעשה שליח, ודברי התורה
28 לא נתפסו בהשגתו שלו באופן של התלבשות, אלא נשארו
29 בדרגה של "מפי הגבורה", לעומת זאת במשנה תורה,
30 למרות שנאמר "ברוח הקודש", אך "רוח ה'" נתפסה
31 בהשגת משה בדרך של התלבשות, ולכן נקרא "מפי
32 עצמו"³⁰,

33 זהו גם ההסבר לכך, שאפילו לפי הדעה ש"לא דריש
34 סמוכים", הרי "במשנה תורה דריש":

35 ארבעת הספרים הראשונים לא התלבשו בשכלו של
36 משה, ולכן למרות שסדר הפסוקים מדויק ביותר³¹, בכל
37 זאת הסדר "עליון" יותר, ה"סמוכים", איננו לפי הבנת
38 הנבראים, ולפיכך "לא דריש סמוכים".

39 לא כך במשנה תורה. שם התלבש דבר ה' בהשגת
40 משה, וגם סדר הדברים והפסוקים בנוי לפי הבנת משה
41 והנבראים, ולכן "דריש סמוכים".

ה.

השפעה באופן "מעבר" נשאת מעל למקבלים

42 אך יש להבין: מדוע עשה ה' כך, שמשנה תורה

1 "קדמה" – לא (רק) בזמן, אלא (בעיקר) בחשיבות¹⁷. תורה
2 בפני עצמה היא נעלית לחלוטין מן העולם. לפיכך, כדי
3 שהתורה תרד לעולם, צריך הדבר להיעשות על-ידי
4 "ממוצע", שיש לו שני הצדדים¹⁸ – הוא גם נעלה מן
5 העולם, וגם בתוך העולם – וכך הוא יכול לחברם.

6 המקשר בין התורה לעולם הוא משה רבינו, שיש בו
7 שני הקצוות¹⁹: מצד אחד הוא היה בשיא ההתבטלות
8 העצמית, העדר מציאות "ונחנו מ"ה"²⁰ – התבטלות
9 שמעבר לעולם, ומצד שני הוא היה שלימות המציאות²¹
10 כפי שהיא בעולם (ולכן הוא היה "בעל קומה"²² – "עשר
11 אמות"²³, הרבה יותר מקומתו של אדם רגיל: ג' אמות²⁴)
12 – וכך הוא יכול היה לחבר בין התורה, שמעל לעולם, לבין
13 העולם.

ה.

שתי דרכים לקישור: "מעבר" ו"התלבשות"

14 ישנן שתי דרכים²⁵ למעבר השפעה באמצעות
15 "ממוצע"²⁶:

16 (א) דרך "מעבר"²⁷ – ההשפעה איננה מתאחדת עם
17 המקשר באופן של התלבשות בו, ואין הממוצע משנה את
18 ההשפעה, הוא רק מעביר אותה, כמות שהיא, מדרגה
19 גבוהה לנמוכה.

20 (ב) דרך "התלבשות"²⁷ – ההשפעה מתלבשת
21 ומתאחדת עם המקשר, ונעשים בה שינויים. היא משתנה

מתמצמם בהם לפי ערכם (ד"ה יין ושכר שבהערה הבאה. המשך תרס"ו ע'
תכה. ועוד). וראה בארוכה שיחת ש"פ מט"מ הנ"ל. לקמן ע' 151.
(26) ראה בכ"ז אוה"ת שמיני (כ"ך ב') ד"ה יין ושכר פ"ו. סד"ה פנים
בפנים שם (ע' קצד"ה). וראה ד"ה עוטה אור ה"ש.ת. ובכ"מ.
(27) ראה החילוק דמעבר והתלבשות – תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש
בפע"ח (קנח, א). לקו"ת מסעי פט, ב ואילך. ובארוכה ד"ה יין ושכר הנ"ל.
ועוד.

(28) ראה אוה"ת פרשתנו ע' ו'. ועייג"כ לקו"ת שה"ש כ, ג. אוה"ת אמור
ע' תתמ"א (סה"מ תרכ"ו ע' שטו ואילך).

בד"ה פנים בפנים שם מבואר, דממוצע דמשה הוא בדרך מעבר לבד
(וממוצע שבנעולמות הוא בדרך התלבשות. וראה ג"כ ד"ה עוטה אור שם.
ובכ"מ) – אבל מובן, שכמה מדריגות ב"מעבר" ו"התלבשות", שלכן
ההתלבשות דמשנה תורה נק' מעבר בערך ההתלבשות דממוצע שבעולמות
[שלכן גם משנה תורה היא "דבר ה' ממש" – ראה ד"ה פכ"פ שם, שזה
שתורה היא "דבר ה' ממש" הוא לפי שהממוצע דמשה הוא רק בדרך מעבר],
אף שבערך ד' ספרים הראשונים נק' התלבשות. ואכ"מ.

(29) מגילה שם ד"ה משה מפי הגבורה (הובא בלקו"ת שם).
(30) ראה ג"כ תפארת ישראל – למהר"ל מפראג – פמ"ג.

(31) ראה של"ה תושבע"פ (תב, ב) – דאף שאין מוקדם ומאוחר בתורה,
"תורתנו הקדושה אשר היא בתכלית השלימות ובוודאי היא המסורת בתכלית
הסידור כו'", עיי"ש.

(17) ראה ד"ה איתא במדרש תילים תרנ"ג (סה"מ תש"ח ס"ע 272).
ובכ"מ.

(18) בדוגמת מתורגמן שיש לו איזה קצת ערך אל המשפיע ולכן ביכלתו
לקבל ההשפעה מן המשפיע ויש לו ג"כ ערך אל העם שע"י יכולים לקבל
ההשפעה כו' (ראה בארוכה ד"ה פנים בפנים תרנ"ט (ע' קצ ואילך). המשך
תרס"ו ע' קב"ג). וראה בארוכה שיחת ש"פ מט"מ תשל"ו.

(19) להעיר גם ממחז"ל (דב"ר פ"א, ד. מדרש תהלים (באבער) מזמור צ')
דמשה "מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה האלקים" – ראה רד"ה פכ"פ שם.
וגם בנבואתו ב' קצוות שבפנים: דרגת נבואתו למעלה מכל הנביאים,
ולאידך ה' "עומד על עומדו" (לא ככל הנביאים שהיו "יראים ונבהלים
ומתמוגגין") – ראה בכ"ז רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו. פיהמ"ש סנהדרין פ'
חלק יסוד השביעי. ח' פרקים פ"ו.

(20) לשון הכתוב בשלח טז, זח.

(21) להעיר מפיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד השביעי: הנבחר מכל
מין האדם.

(22) ראה שבת צב, א. ובנדרים (לח, א): גבור ועשיר* כו' וכולן ממש.

(23) ברכות נד, ב. וש"נ. וראה שבת שם.

(24) ראה עירובין מח, א. וברשב"ם ורמב"ן ב"ב (ק, סע"ב) שזהו ביחוד
עם הראש.

(25) דוגמא הכי פשוטה: כתיבת דבר שכל ע"י אצבעות היד, שאין האצבע
משנה השכל, והשכל עובר דרך האצבעות רק דרך מעבר לבד: התלבשות
השכל במוח, או בשאר כחות הנפש (כגון התלבשות השכל במוח), שהשכל

(* על השנינויים בין מס' שבת, נדרים ורמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז בתחילתו – ראה לקוטי לוי"צ אגרות קודש ט"ע תא ואילך. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 82 ואילך.

1 "יתלבש" בהשגתו של משה, כך שייקרא "מפי עצמו"?
2 הרי לכאורה זהו ענין של ירידה.

3 ההסבר לכך הוא:

4 כאשר ההשפעה איננה מתאחדת עם ה"מוצע", היא
5 נשארת נעלית מהשגת המקבלים, כי במהותה היא איננה
6 בהשגתם והמקשר איננו משנה בה, וההשפעה שהמקבלים
7 "מקבלים" בהשגתם שלהם, איננה בערכה של ההשפעה
8 עצמה.

9 לפיכך, אם התורה היתה יורדת באמצעות משה רק
10 באופן של "מעבר", לא היו בני ישראל יכולים להשיג
11 בכלי ההבנה שלהם את עצם התורה, ולקבל את "דבר ה'",
12 הנעלה מהשגה³². שכלם היה משיג רק הארה מ"דבר
13 ה'"³³.

14 פעולתו של משנה תורה היא, שעל-ידי כך שמשנה
15 "החזיר להם כל התורה כולה" כפי שהיא נתפסה בכלי
16 ההשגה שלו – "מפי עצמו" – מקבל כל יהודי הלומד תורה
17 אחר-כך, בכל מצב שהוא (ואפילו כאשר הוא אינו טהור
18 ר"ל) את התורה בעצמה – "דברי כאש"³⁴, "דבר ה'
19 ממש"³⁵.

20 וכיוון שמשנה "החזיר להם" את "כל התורה כולה" –
21 חל ענין זה גם על לימוד ארבעת הספרים.

22 משה הוא הממוצע המקשר בין כל ישראל לבין
23 הקב"ה³⁶, גם אלה השרויים במצב השפל ביותר (כפי
24 שידוע בענין "מאין לי בשר"³⁷, שמשנה לא היה מסוגל
25 להשפיל את עצמו בהשפעה של בשר – תאוה³⁸ – עד
26 אשר אמר לו הקב"ה "אספה לי שבעים איש מזקני
27 ישראל... ואצלתי מן הרוח אשר עליך"³⁹... – גם השפעה
28 זו צריכה היתה לעבור באמצעות משה, כי כל ההשפעות
29 לישראל באות דוקא באמצעות משה⁴⁰).

30 לפיכך, על-ידי שהתורה התלבשה ב"מוצע" של משה

(32) והכלי לדבר ה' הוא רק ע"י ביטול בתכלית, לימוד באופן דתען לשוני
אמרתך כר' כעונה אחרי הקורא.

(33) ראה ד"ה פכ"פ שם, "שאם ה' מרגיש ה' מתעצם הדבר ה' בו ואח"כ
ה' יוצא א"כ אין זה דבר ה' ממש כ"א דבר משה מה שקיבל מה' כו".

(34) ראה ברכות כב, א.

(35) ראה גם לקו"ש חל"ו ע' 41 ואילך.

(36) ד"אנכי עומד בין ה' וביניכם גר"ו" (ואתחנן ה, ה).

(37) בהעלותך יא, יג.

(38) תו"א יד, א. ובכ"מ. וראה ג"כ לקו"ת בהעלותך לא, ד. לג, ב.

(39) בהעלותך שם, טז"י.

(40) ד"ה צאינה וראינה תר"ס. המשך ר"ה תרצ"ה פי"ט (סה"מ קונט" ח"ב
שלג, ב).

(41) ע"ז יט, א.

31 רבינו, בכל "עשר אמותיו", גם באמה הנמוכה ביותר, הרי
32 מגיעה התורה לכל ישראל, אפילו לפשוט ביותר.

1.

שני הקצוות ביחד אפשריים בדבר שמקורו בעצמותו ית'

33 כיצד, בכל זאת, ייתכנו שני ההפכים ביחד, שתורה
34 המתלבשת בשכל הנכבד ונקראת על שמו⁴¹ והוא יכול
35 למחול על כבודו שמצד התורה⁴², היא, ביחד עם זאת
36 "דבר ה'"⁴³?

37 זאת מפני ש'משנה תורה' נובעת מעצמותו של
38 הקב"ה⁴⁴, הנעלה מפירוד, לגבי אורות וגילויים, הרי אפילו
39 האורות העליונים ביותר אינם נעלים מפירוד, ולפיכך, או
40 שהם מתגלים במלוא תוקפם, ללא "התלבשות", או
41 שחלים בהם שינויים וירודות, אם הם מתלבשים בנכבדים.

42 רק בדבר שמקורו בעצמותו יתברך, שמעל להפרדה
43 ושינויים, ייתכנו שני הענינים כאחד⁴⁵: ההשפעה יורדת
44 ומתלבשת בנכבד, עד שנאמר על כך⁴⁶ "מפי עצמו" –
45 השגת הנכבד, ובה בשעה היא במהותה "דבר ה'"⁴⁷.

46 זהו ההבדל בין ארבעת הספרים הראשונים לבין משנה
47 תורה:

48 ארבעת הספרים הראשונים הם "מפי הגבורה". יתר-
49 על-כן, כפי שאומר רמב"ן⁴⁸, הם נכתבו בלשון "שלישי
50 המדבר" ומספר (ש"וידבר ה' אל משה" וכדומה) –
51 ומוסבר בחסידות⁴⁹, שזוהי עצמות ה' הנעלית משם הוי',
52 ולפיכך בכוחה לחבר בין "הוי'" לבין "משה".

53 בכל זאת, עצם העובדה שזה מכונה "שלישי המדבר",
54 המקשר בין שניים – מורה שיש כאן הפרדה.

55 ואילו 'משנה תורה' נובע מעצמותו יתברך, הנעלית
56 מ"שלישי המדבר". לכן ייתכנו שני הקצוות – "מפי
57 עצמו", ו"דבר ה'" – להיות בו יחדיו.

(42) קידושין לב, ריש ע"ב.

(43) ראה לעיל הערה 33.

(44) ראה אוה"ת פרשתנו ע' ז'. אמור ע' תתמא (סה"מ תרכ"ו ע' שי"ח).

(45) להעיר ג"כ מר"ה זאת תורת הבית תרפ"ט (סה"מ קונט" ח"א מא, ב
ואילך), דדוקא משום שהנשמה היא עצמי יכולה להתלבש בגוף כו.

בהתלבשות ממש, כי העצמי אינו מקבל העלמות והסתרים, עיי"ש בארוכה.

(46) ראה אוה"ת אמור שם (ס"ע תתמ. סה"מ תרכ"ו שם): כאלו משה מפי

עצמו אמרן כו.

(47) להעיר מתו"א בא ס, ב"ג.

(48) בפתיחתו לפירוש עה"ת.

(49) אוה"ת ריש פרשתנו. וראה שם אמור ע' תתלט ואילך (סה"מ תרכ"ו

ע' שטו ואילך).

ז.

ענין התשובה - "משנה תורה" של עבודת האדם

1 בעבודת האדם קיים ענין דומה למשנה תורה בעבודת
2 התשובה:

3 ההתעוררות לתשובה נובעת מבעל התשובה עצמו⁵⁰,
4 שהרי לפני החטא הוא היה מנותק מאלקות ר"ל, ויוצא,
5 שהתעוררותו לתשובה אינה נובעת מגילוי אור מלמעלה,
6 אלא ממנו עצמו.

7 אך קיים כלל⁵¹, שכל התעוררות באה על-ידי מתן כח
8 מלמעלה. הענין הוא, שהכח לתשובה נובע מ"העלם
9 העצמי דאין-סוף"⁵², הבא באופן נסתר, כך שנראה,
10 שהתשובה באה מבעל התשובה בעצמו, בדומה לאמור על
11 "מפי עצמו" של משנה תורה.

12 זהו הקשר בין שני הפירושים לתוכנו של ספר דברים
13 – (א) דברי תוכחה, (ב) "החזיר להם כל התורה כולה":
14 תכליתם של דברי תוכחה היא התשובה, ובעבודת
15 התשובה יש אותו ענין כמשנה תורה⁵³, כמוסבר לעיל.

ח.

חסידות חב"ד - "משנה תורה" - הכנה לגאולה

16 מובן, שכמו שהיה צורך בהתעלות של משנה תורה
17 כהכנה לכניסתם הראשונה של ישראל לארץ ישראל⁵⁴, כך
18 גם עתה, בהכנות לכניסה לארץ ישראל על-ידי משיח
19 צדקנו.

20 זהו גילוי תורת החסידות, ובמיוחד תורת חסידות
21 חב"ד, שיש להן אותו תוכן כמשנה תורה: בחסידות חב"ד
22 מוסברים עניני אלקות באופן שחב"ד של בני-אדם
23 מסוגלים להבין, עד שנהיה "יחוד נפלא... להיות לאחדים
24 ומיוחדים ממש מכל צד ופינה"⁵⁵.

25 עם זאת אין הדברים משתנים ח"ו, הם נשארים
26 אלקות⁵⁶.

27 הכח לכך נובע מהיות תורת החסידות גילוי של בחינת
28 "יחידה" שבתורה (כפי שהוסבר פעם⁵⁷ בהרחבה), "עצם
29 פנימיות התורה"⁵⁸, ולכן אין היא משתנה גם כאשר היא
30 מושגת בשכל אנושי.

31 זהו גם הקשר בין תורת החסידות לבין "יפוצו
32 מעינותיך חוצה, – שה"מעין" עצמו צריך לצאת "חוצה"⁵⁹
33 – כי ההשפעה על "חוצה", שאין לו לכאורה, שום קשר
34 ל"מעיינות", יכולה להיעשות רק בכח של ה"מעין"
35 עצמו⁶⁰.

36 לפיכך זוהי ההכנה ל"קאתי מר"⁶¹, שאז יתגלה "וידע
37 כל פעול כי אתה פעלתו"⁶², שגם ה"חוצה" שב"חוצה"⁶³
38 – ה"פעול" בעצמו, כפי שהוא בחיצוניות, שאין נראה
39 הקשר שלו אל כח הפועל – מאוחד עם הקב"ה, מפני
40 "שאתה"⁶⁴ – עצמותו ית' – "פעלתו"⁶⁵.

(משיחת ש"פ וארא תשכ"ו)

(57) קונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ה' ואילך.
(58) ד"ה פדה בשלום תרפ"ה, בשם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (י"ט
כסלו עטר"ת – סה"מ עטר"ת (קה"ת, תשמ"ח) ע' תרעג).
(59) ספר השיחות תש"ד ע' 106. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 304.
ועוד.

(60) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 10-309.
(61) אגה"ק דהבעש"ט – נרפסה בסו"ס בן פורת יוסף. ובכ"מ.
(62) נוסח התפלה דר"ה.
(63) ראה בכתבי האריז"ל (בסידורו שם. ועוד) ש"פעול" קאי על עש"י.
(64) ראה ד"ה תפלין דמארי עלמא תרנ"ג פ"ב. חכמות בחוץ תרצ"ד פ"ב
(סה"מ קונטרסים ח"ב רצו, א"ב). ועוד.
(65) ראה ביאורה"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ד"ה ולקחתם תרס"א. ובכ"מ
– דיש הנבוא שייך ליש האמיתי דוקא.

(50) ראה בכ"ז המשך תער"ב ח"ג ע' א' שכו ואילך. וראה גם לקו"ש
[המתורגם] ח"ט ע' 65 ואילך ובהערות שם.
(51) ראה המשך תער"ב שם ע' א' שכו: בהכרח שזהו ע"י אור עליון
דוקא. וראה ויק"ר פכו, ב.
(52) המשך תער"ב שם ע' א' שלג.
(53) עפ"י המבואר בפנים השייכות דדברי תוכחה (תשובה) ומשנה תורה,
דבשניהם הו"ע ד"מפי" עצמו" – כי ההתעוררות מלמעלה לתשובה היא
באופן נעלם – יומתק זה שהדברי תוכחה (דריש פרשתנו) "הוכרים ברמז"
(פרש"י ריש פרשתנו).
(54) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 70 ואילך.
(55) תניא פ"ה.
(56) שלכן צ"ל זהירות יתרה לשמור "דברי הרב" – סה"מ תש"ח ע' 296.
ועוד.

ב"ה, ט"ז תמוז, תשי"ט
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מ"ג תמוז - יום גאולת כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע - עם המצורף אליו.

ומועתק בזה ממה שנרשם ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א על המכתב והמצורף אליו:

(א) מפרש בתנחומא במדבר, שאף שלדורות אין לוקה המוות על דברי הנביא - לדור המדבר ניתנה כפרה זו (על מיתה בידי שמים).

הנה באם נרצה לפרש דלתנחומא סברא מדילי' וחידוש - שאין לו כל יסוד באיזה מקום שהוא, הרי אז בטלה מלכתחילה קושית השואל. ואין לחפש חידושים, כ"א לפרש התנחומא כפשוטו - דסבירא לי' (שבדור המדבר?) חייבי מיתות לוקים ומתכפרים עי"ז.

ולדעתי - תמוה לפרש דהתנחומא יחדש מלקות בהמוות על דברי נביא, היפך מעיקר הגיוני דלאו הבא מכלל עשה עשה.

(ב) בענין כניסת כלב לבית הכנסת.

אין להביא ראי' - מקס"ד דספרי, לאסור בפועל. ואין ללמוד איסורים מעניני דרוש, אפילו אם ת"ל שמשמע איסור זה בספר כלי יקר ובפרט כנרשם גם על גליון השו"ת ששלח, שאין ראי' מהכלי יקר, כי הסגנון אין נכון וכו' - רגיל במפרשים אפילו בפירוש טעמי איסורים.

(ג) ועוד להעיר (ולפלא שלא מצאתי לעי"ע מי שעמד עי"ז) שטעם הכלי יקר, וגם דספר החינוך, בהנוגע לכלב, מופרך ממ"ש (יומא כ"א ע"ב) אשר במקדש שני, אש שעל המזבח רבוצה ככלב. ואת"ל - הרי זוהי גם ראי' שאין איסור בהבאת כלב לביהכ"נ.

ולכאורה הי' מקום לפרש את הנ"ל (בדוחק עכ"פ) שאין הכוונה שהאש הייתה בצורת כלב (או ארי' - במקדש ראשון), אלא שאמרו זה על אופן רביצת האש, אשר במקדש ראשון הי' כמש"נ רבץ כארי' וכלביא מי יקימנו, ז. א. בקביעות ולא קופץ ועולה, מה שאינו כן בכלב.

ואינו, כי גם צורת ארי וכלב היו שם, וכפירוש רש"י על אתר, ובזח"ג (ריא, א), בתקו"ז תקון כ"א (סב), ועוד דחמאן דיוקנא דארי' וכלב.

(ד) בסוף השו"ת, דאין חיוב ללכת לביהכ"נ כו' - עיין שו"ע או"ח ס"צ ס"ט ואילך וש"נ - ומפורש בכ"מ דישתדל ומצוה לרוץ וכו' וכו'. ומש"כ בשם מהרי"ל - במג"א בסי' תט"ו סק"ב דנסתפק למהרי"ל אבל לפי מ"ש כו' ודאי כו'. (בא"ח החדש שם - שבשו"ת חו"י סק"ב ושו"ת ר"מ זיסקינד סוס"א דחו דברי המג"א, ואינם תח"י).

ובכגון דא עוד נקודה מיוחדת בדבר, ע"פ הפס"ד בשו"ע או"ח סוף סי' פ"ה, כי הוא עצבון גדול שהכל מתאספים והם יעמדו חוץ (אף שבשו"ע הוא רק שבועים בחדש וגם זה לא לתמיד, משא"כ בסומא וכו'), מובן שאפשר לסדר הכניסה לביהכ"נ בעזר בן אדם, אבל המדובר כאן - אם יש ענין בכניסתו (שזהו או משום צער או - לגודל הענין דתפלה בביהכ"נ דוקא) שאז יש לחפש דרכים לאפשר הכניסה, וק"ל.

בטח יאשר קבלת המכתב, ות"ח.

בכבוד ובברכה.

נוסח התפלה

לחיים טובים ולשלום¹

שלשה דברים אלו נמשכים על ידי תקיעת שופר.
חיים — הוא גבורה, כמו שכתוב² מעוז חיי, והוא
נמשך על ידי שברים, שכנגד יצחק³, גבורה.
טוב — הוא חסד, כמו שכתוב⁴ אך טוב וחסד, והוא
נמשך על ידי תקיעה, שכנגד אברהם, חסד.
שלום — הוא תפארת, העושה שלום בין חסד
וגבורה, והוא נמשך על ידי תרועה, שכנגד יעקב,
תפארת.
ומקדימים חיים לטוב, כי בראש השנה מדתו של
יצחק, גבורה, היא העיקר.
(ליקוטים ואגרות עמ' ר-רא)

ה' גבור מלחמה⁵

יש לבאר השייכות של מלחמה לראש השנה.
מלחמה — היא משם אלקים, גבורה.
מלחמ"ה — גימטריא קכ"ג, היינו ק"כ צירופי שם
אלקים וג' אותיות דין⁶.
ומלחמה דקדושה, מה שהנלחם נכבש תחת יד
הלוחם, היא המתקת הדינים והגבורות, וגם כללות ענין
ראש השנה הוא המתקת הגבורות.
רא"ש השנ"ה — גימטריא עשר פעמים אלקי"ם
ואחד יותר, רמז להמתקת הגבורות⁷.
(ליקוטים ואגרות עמ' שיא)

לשנה טובה תכתב ותחתם⁸

סתם שנה טובה — היא ברכת המזון, שיהיה המזון
לטובה ולשובע. ועל דרך ברכת השנים בשמונה עשרה,
שהיא ברכת המזון.
ואנו מבקשים שהכתיבה והחתומה תהייה לשנה
טובה, מזון לטוב, על ידי תקיעת שופר שלמחרת.

זהו שקישרו רז"ל⁹ תקיעת שופר לרדיית פת (ששתיהן
חכמה ולא מלאכה), כי על ידי תקיעת שופר נמשך פת,
כמאמר¹⁰ כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה
(על ידי תקיעת שופר שבו).

(ליקוטים ואגרות עמ' רלח)

לשנה טובה תכתב ותחתם

בדרך פרט, הכתיבה היא בראש השנה והחתומה
ביום הכפורים, כמאמר¹¹ בראש השנה יכתובין וביום
צום כפור יחתמון.
אך בדרך כלל, הן הכתיבה והן החתימה נעשות
בראש השנה, כמאמר¹² צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין
לאלתר לחיים.

וכמו שאומרים בליל ראש השנה, לשנה טובה תכתב
ותחתם.

וממה שאומרים זה בליל ראש השנה, ולא ביום,
מוכח שהכתיבה והחתומה לטוב נעשית עוד לפני
תקיעת שופר, בליל ראש השנה, אך גמר הדבר הוא
על ידי תקיעת שופר, שעל ידה עולה הקב"ה מכסא דין
ויושב על כסא רחמים¹³.

(ליקוטים ואגרות עמ' רי)

(9) ראש השנה כט, ב.

(10) ביצה טז, א.

(11) תפלת מוסף של ימים נוראים.

(12) ראש השנה טז, ב.

(13) ויקרא רבה פכ"ט, ג. ולהעיר מענין הסליחה, דלכאורה פשוט שיום
הסליחה הוא יום הכיפורים, ובכל זה אמרו רז"ל (מדרש תהלים קל, ד)
הסליחה מופקדת אצלך מראש השנה. ובספר המאמרים תר"ל עמ' חצר:
עיקר הסליחה נאמר ביום הכיפורים, אך הסליחה מתחלת בראש השנה
(לקוטי שיחות חכ"ט עמ' 533).

ולהעיר משלחן ערוך אדמו"ר הזקן (או"ח סו"ס תקפב): נוהגין שכל
אחד ואחד אומר לחברו לשנה טובה תכתב (ואינו מזכיר חתימה) . .
אין לומר דבר זה ביום ב' של ראש השנה אחר חצות היום, לפי שכבר
נגמרה הכתיבה של ראש השנה (כתיבה ולא חתימה). אבל למנהגנו (על
פי מה שכתב אדמו"ר הזקן בסידורו) לומר לשנה טובה תכתב ותחתם,
הרי ביום ב' אחר חצות היום (שאז אין לומר דבר זה) כבר נגמרה גם
החתימה.

ועל פי מ"ש אאמו"ר אולי יש מקום לאמירת לשנה טובה תכתב ותחתם
גם בליל ב', קודם תקיעת שופר דיום ב', כיון שגמר ושלימות הכתיבה
והחתומה לטוב הוא על ידי תקיעת שופר דיום ב', משא"כ ביום ב' אחר
צצות (לאחרי תקיעת שופר) אין לומר דבר זה, לפי שכבר נגמרה ה"כ
תיבה והחתומה.

ועל פי זה יומתק שבסידור כותב רק נוהגין בליל ראשון של ראש השנה
לומר לחברו לשנה טובה תכתב ותחתם (ואינו מוסיף אודות הזמן שאין
לומר דבר זה), ובשלחן ערוך מוסיף ואין לומר דבר זה ביום ב' אחר
חצות.

ועדיין צ"ע (ספר השיחות תנש"א ח"א עמ' 37).

(1) שם.

(2) תהלים כז, א

(3) זח"ג נד, א.

(4) שם כג, ו.

(5) תהלים כד, ח. — תפלת ערבית של ראש השנה.

(6) מאורי אור מערכת מלחמה.

(7) ועיין אגרת הקדש סי"ד.

(8) ברכת ליל ראשון של ראש השנה.

מבעל אחוזה לחוטב עצים

בין המפונים ממכרינו היה יהודי מחרקוב, אמיד למדי. הוא רכש עגלה עם סוסים, והיה נוסע הרחק אל היער כדי לכוות עצים ממין "סאקסאול"¹⁰³, הבוער היטב ומפיק אש טובה. הוא הפך עיסוק זה למקור פרנסתו. האיש הביא גם לנו עגלה מלאה עצים, אותם אחסנו בסוכה שבנינו בעצמנו¹⁰⁴. מאז הוקל לנו במקצת בנושא ההסקה.

לאחר שהעצים היו ברשותנו, החלה פרשה חדשה — חטיבת העצים. מומחים בנושא זה לא היינו. בעל-האחוזה מרומניה¹⁰⁵ נזכר כיצד פועליו היו עושים זאת למענו בעבר, ומיד למד את תורת החטיבה וחטב את העצים בעצמו.

כך פתרנו לעצמנו עם הזמן קשיים שונים, אם-כי היינו יגעים מאוד בשל כך. ללא כוחות פיזיים הכל נעשה קשה יותר.

מניין לתפילות הימים הנוראים

בינתיים קרב זמנם של חגי חודש תשרי¹⁰⁶. אם בשנה הקודמת¹⁰⁷ התפללנו בימים הנוראים כשאנו נעולים בחדרנו, מסתתרים כדי שאיש לא יראה אותנו — הרי בשנה זו שכרו כבר היהודים המפונים דירה באזור מרוחק בכפר (לא במרכז הכפר), וקיימו שם מניין לתפילות. ספר-תורה נשלח אלינו מעיר המחוז קזיל-ארדא. במניין השתתף ציבור רחב למדי — גברים ונשים, צעירים וזקנים, אנשים מכל הסוגים.

מטבע הדברים, בעלי הוא שהורה להם כיצד לנהוג בכל הפרטים, והם היו פונים אליו כל העת כדי להתייעץ כיצד להוציא הכל אל הפועל. אילו היה בעלי מנהיג את המניין בגלוי — היה הדבר מזיק לעצם העניין בכלל, ומאליו מובן שלבעלי היה הדבר עלול לגרום רעה. אולם בעלי לא התחשב בכך, והכל עבר בשלום.

לבבות שבורים ביום-הכיפורים

ביום-הכיפורים בשנה שעברה¹⁰⁷ — זוכרת אני — ישבנו בחדרנו בשלושה (השלישי היה היהודי הגולה שהתארח אצלנו בכל יום-טוב). מחזור — הבאתי מביתי. את הטעם שהרגשנו אז בשעת התפילה — אין באפשרותי לתאר.

תוך כדי תפילה — זוכרת אני — הבחנו דרך החלון (על-אף שהווילון כיסה את החלון היטב, כדי שלא ניתן יהיה לראות דרכו) באדם צעיר המציץ אל תוך הבית. מובן שנבהלנו מאוד, שמא מדובר במרגל. האורח פחד להכניס את האיש הביתה, אולם בעלי ז"ל פתח את מנעול הדלת והורה לו להיכנס.

היה זה גולה צעיר מליטא. לאן התגלגלו הוריו — לא ידע; אותו עצמו גייסו ושלחו לשם לעבודת כפייה. פעם, כשנסע בעגלה במסגרת עבודתו, הבחין בבעלי, ומיד החליט שעליו לברר היכן הוא מתגורר. הוא ראה איכשהו בפניו של בעלי — כך סיפר — שבמחיצתו ייקל עליו לשפוך את לבו ביום-הכיפורים. הדבר היה שבוע לפני יום-הכיפורים, ובמהלך שבוע זה עלה בידו למצוא את כתובתנו.

הצעיר ידע תפילות רבות בעל-פה. עד השעה אחת-עשרה עבד, נוסע ממקום למקום בעגלתו. הוא פחד

(103) = עציון.

(104) ראה לקמן ע' 000.

(105) ראה לעיל ע'...

(106) הרבנית עוברת כאן לספר על החלק האחרון של תקופת הגלות, והכוונה היא לחודש תשרי תש"ד.

(107) תש"ג.

לבקש שישחררוהו מעבודתו ליום זה, ולכן עבד כמחצית היום, ובשעה שתים-עשרה כבר היה בביתנו, כשבגדי החול כבר אינם עליו.

כעבור מחצית השעה נכנסה לחדרנו יהודייה, כולה פחד וחרדה. היא הגיעה לכאן מניקולייב עם בעלה, ושמעה ממישהו שאנו מתגוררים כאן. מקום מגוריה היה במרחק ארבעה קילומטרים מכפרנו. בעלה טען שאם הקב"ה יכול היה לעולל כך לעם ישראל — אין הוא רוצה להתפלל אליו; האשה, לעומת זאת, טענה שדוקא עכשיו רוצה היא להתפלל יותר מבכל השנים, ולכן צעדה את המרחק הרב ברגל — כשהיא שרויה, כמובן, בצום, ובנוסף לכך חוששת לשאול לכתובתנו, שכן הליכה אל רב — ולא עוד אלא רב גולה — היתה מעשה שהצריך זהירות רבה.

בראותי התכנסות זו של מתפללים, איש איש עם תנאי חייו הקשים ולבו השבור — אינני יודעת מה עוד יכול לגרום שברון-לב כה גדול.

אגרות קודש

ב"ה, י' תמוז, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

צנמ"ס כו' מו"ה שלמה יוסף שי'

שלום וברכה!

בהמשך לבקורו אצלי של מר חיים משה שי' שפירא, נתגלגלה השיחה גם בנוגע לכת"ר, ורצוני להודיע לכת"ר תוכן הדברים בזה.

מר משה חיים שי' אמר לי כי בקשר עם הבחירות הבע"ל יש סברה אצל המזרחי - הפועל המזרחי להעמיד את כת"ר על רשימתם.

על זה עניתי לו - שאפילו אם תהי' חזית דתית מאוחדת (שכשאני לעצמי - עדיין לא נתייאשתי מתקוה זו, אע"פ שעל פי השמועה אין התלהבות בין המפלגות לרעיון זה), גם אז לא הי' נראה לי שהרב זוין שי' יופיע על הרשימה, כיון שהודות להשפעתו בהחוגים שונים ונרחבים - כוחו יפה יותר בתור אדם בלתי פוליטי, משא"כ אם יופיע על איזו רשימה תוקטן השפעתו. ולדוגמא, אילו הרב הרצוג שליט"א מחליט להנפש ולהתפנות ממשרתו, הרי לפי השערתי תהי' להרב זוין שליט"א השפעה בהשאלה מי יהי' המועמד לממלא מקום, משא"כ אם יהי' קשור ברשימה מפלגתית, אפילו מאוחדת מכל הרשימות הדתיות. ולדעתי ענין זה חשוב יותר...

לפלא וגם מצער, שמתעכבת כל כך הופעת הכרכים הבאים של האנציקלופדי' התלמודית. ודרך אגב, גם זה הזכרתי בשיחתי עם הנ"ל, שמסופקני במאד מאד אם השתתפות כת"ר בכנסת - חשובה יותר מאשר המפעל הכי חשוב דאנציקלופדי' התלמודית, שזמנו מוקדש למפעל זה ואין למעטו על ידי הופעתו והשתתפותו בכנסת, שהרי זה יכול להיעשות על ידי אחרים.

בודאי יודיעני כת"ר באם יהי' המשך בהאמור, וכן בכלל בנקודות האמורות לעיל.

בכבוד ובברכה ובנוסח ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר, א געזונטן זומער ולבשורות טובות,

מ. שניאורסאהן

א, יב – איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם

א. במדרש ילקוט (ילקוט שמעוני ישעי' שפט) איתא וז"ל איכה אשא לבדי (דברים א, יב) משל למטרונה שהי' לה ג' שושבינין אחד ראה אותה בשלוותה, ואחד ראה אותה בפחזותה, ואמר איכה אשא לבדי, ישעי' ראה אותם בפחזותן ואמר (ישעי' א, כא) איכה היתה לזונה, ירמי' ראה אותן בניולן ואמר איכה ישבה בדד ע"כ. ובמדרש רבה (איכה רבה פ"א ס' א') הנוסחה שלשה נתנבאו בלשון איכה עיין שם.

וקשה מה שאמר ג' נתנבאו בלשון איכה וכו', דמאחר דלא ראי זה כראי זה, דבבחינה שראה זה אותם לא ראה אותם חבירו, אין להבין למה באמת אמרו לשון אחד. ועוד לפי הנוסחה דג' נתנבאו בלשון איכה מה שייכא נביאות מה שבעיניהם ראו הנהגת דורם דעל מה שראה בעיניהם אמר כל אחד דבריו ואין צריך לזה נבואה.

אמנם אפשר לבאר הענין על פי מדרש איכה רבתי (איכה רבה פתיחתא ד) רבי אבהו פתח והמה כאדם עברו ברית (הושע ו, ז) זהו אדם הראשון אמר הקב"ה אדם הכנסתיו לגן עדן וצויתיו ועבר עליהם ודנתי אותו בגירושין ובשילוחין וקוננתי עליו איכה אף אתכם הכנסתי לארץ ישראל וכו' וקוננתי עליכם איכה ישבה וכו' ע"ש.

ולכאורה קשה מה מלמדים בזה מי לא ידע את זאת דאדם הראשון הכניס לגן עדן וכו' ואת ישראל הכניס לארץ ישראל ואין אנו צריכים ללמוד אחד מחבירו זה מפורש להדיא כמו זה, אבל נראה דבא ללמדינו דסיבה אחת לשניהם שחטאו על ידי שנתגאו מרוב טובה ובעטו בו דכמו שהכניס את אדם הראשון לגן עדן וכו' כך הכניס את ישראל לארץ טובה כגן ה', כאן וכאן קונין בלשון איכה לומר ששלוותן גרמה להם שחטאו ואחר כך נתנוולו.

וזה שאמר שלשה התנבאו בלשון איכה:

דמשה רבינו ראה אותם בשלוותן שצפה בנבואה מה יגיע עליהם על ידי אותה השלוה, דהיינו שמתוך כך יהיו לזונה, כמשל מי שיש לו בן יחידי רחצו והלבישו תלה לו כיס של זהב והשיבו בשוק של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא (ברכות לב, א), ולכך על ידי נבואה אמר איכה אשא, דבמלת איכה נתנבא משה על של ישעי' דמן שלוותן שראה אותם בה משה רבינו יגיע מזה נזק שיעמוד ישעי' ויאמר אליהם איכה היתה לזונה, שעל ידי רוב טוב ישכחו את ה' וילכו אחר שרירות לבם ויהיו לזונה, לזונה דייקא, לרמוז על משל הנ"ל שהושיבו בשוק של זונות.

וישעי' שראה אותם בפחזותן לאחר שכבר בעטו בהקב"ה ונתקיימה נבואת משה רבינו הנ"ל אמר הוא איכה היתה לזונה, נתנבא גם כן במלת איכה לרמוז על איכה ישבה בדד שאמר ירמי', לרמוז על שעונתם אלו יגרם להם חורבן ועל ידי כן עתיד ירמי' לקונן עליהם איכה.

וירמי' לאחר שנתקיים נבואת ישעי' ונחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים, אמר איכה ישבה בדד, רמז במלת איכה על של משה רבינו לומר שמתוך הצרה גדולה והחורבן יחזרו בתשובה ויתחרטו ואז יש להם תקנה שיחזרו לארץ ישראל, והיינו שאמר לשון איכה להורות שיחזור עוד חלילה וישונו לאותו מעלה שהיו בימי משה לאחר שיעשו תשובה.

והוא מה שאמרו רז"ל (יבמות מז, א-ב) דישראל אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות, כי ברוב טוב וישמין ישורון ויבעט (דברים לב, טו) כמו שנתנבא משה רבינו, ועל ידי רוב פורענות שאינם יכולים לסבול עושים תשובה וחוזרים ומקבלן ומושיבין על אדמתן כמו שהיו בימים קדמוניות בימי משה, הרי כל אחד נתנבא על העתיד.

זרע ברך

ב. מדרש אגדה ג' נתנבאו בלשון איכה, אפשר עוד [לפרש] דהוצרך למשל דהנה ע"פ (הושע ו, ז) והמה כאדם עברו ברית, אמרו ז"ל (פתיחתא דאיכה רבה ד) אמר הקב"ה לאדם הושבתיו בגן עדן וצויתיו ועבר וגרשתיו וקוננתי איכה' ולישראל כן, וכדי שלא תאמר דישראל יהי' סופם כאדם שלא שב לזה אמר משל למטרונה שהיא אשה ואי אפשר לגרשה מכמה טעמים והיו לה ג' שושבינין דהשושבינין בעת חופתה, וג' אלה משה ישעי' ירמי' נחשבין בעת חופתה להיות שעתיד לחזור כמו שהיא מטרונה, משה בשלוותה ישעי' בפחזותה, והול"ל קרי' נאמנה איכה היתה לזונה הול"ל² אבל אמר היתה לשעבר ולא היא ורמז אחר איכה היתה לזונה אני בטוח קרי' נאמנה שתחזור המטרונה כקדם, וירמי' בעידן עקתא אמר היתה כאלמנה ולא אלמנה לפי שעתיד לחזור אלי', והיינו ג' שושבינין שכלם רומזים שלותה ואינו כאדם הראשון שנתגרש עד מותו אבל ישראל מטרונה.

חדרי בטן

(1) ז"ל המדרש שם: וקוננתי עליו איכה שנאמר ויאמר לו איכה, איכה כתיב, אף בניו הכנסתי אותם לארץ ישראל שנאמר וכו' וצויתם שנאמר וכו' ועברו על ציווי שנאמר וכו' ודנתי אותם בגירושין וכו' וקוננתי עליהם איכה ישבה בדד.

(2) הלשון מגומגם קצת, וז"ל בנחל אשכול ריש איכה, והול"ל איכה קרי' היתה נאמנה היא לזונה.

♦ יום ראשון ג' מנחם-אב ♦

א אלין פתגמא די מליל משה עם כל ישראל בעברא דירדנא אוכח יתהון על דחבו במדברא ועל דארגיוזו במישרא לקבל ים סוף בפארן דאטפלו על מנא ובחצרות דארגיוזו על בשרא ועל דעבדו עגל דדהב:

א (א) אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל-ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין-פארן ובין-תפל ולבן וחצרות ודי זהב:

כז"א אלה הדברים • (ספרי) לפי שהן דברי תוכחות, ומנה פאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל. אל-כל-ישראל • אלו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים: אתם הייתם שומעים מכן עמרם ולא השיבותם דבר מכן וכן! אלו היינו שם, היינו משיבין אותו; לך כנס פלם ואמר להם: הרי פלם פאן, כל מי שיש לו תשובה, ישיב. במדבר • לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו "במדבר"? אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו: (שמות טו ג) "מי יתן מותנו וגו'". בערבה • בשביל הערבה, שחטאו כבעל פעור בשטים, בערבות מואב. מול סוף • על מה שהמרו בים-סוף כבואם לים-סוף, שאמרו (שם יד א): "המבלי אין קברים במצרים"? וכן כנסעם מתוך הים, שנאמר (תהלים קו ו): "וימרו על ים בים סוף", כדאיתא בערכין (טו). בין-פארן ובין-תפל ולבן • אמר רבי יוחנן: חזונו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תפל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כא ה): "ונפשנו קצה בלחם הקלקל", ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים. וחצרות • במחלקתו של קרח (ספרי). דבר אחר, אמר להם: היה לכם ללמד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום. ודי זהב • הוכיחן על העגל שעשו בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב: c): "וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק י"ד עמוד 1 ואילך – מתוך "לקראת שבת")

למוד זכותן של ישראל בתוכחה

אלה הדברים גו' במדבר בערבה מול סוף בין-פארן ובין-תפל ולבן וחצרות ודי זהב:

מנה פאן כל המקומות שהכעיסו כו' סתם את הדברים כו' מפני כבודן של ישראל (א, א. ובפירוש רש"י). יש לומר על דרך הרמז, שמפני כבודן של ישראל נרמז בפסוק (ובפירוש רש"י כאן) גם למוד זכות על מה שהכעיסו לפניו בכל המקומות – שהיה בהם פרט מסיים שגם לבני ישראל לחטא: במדבר – דזה שאמרו "מי יתן מותנו וגו'" (בשלה טו, ג) היה מפני ששהו "במדבר הגדול והנורא . . וצמאון אשר אין מים" (עקב ח, טו). בערבה – דהחטא בשטים היה מפני ששהו במקום פריצות – ערבות מואב ש"ז (מואב) שלא היתה צנועה, פרסמה" (רש"י ד"ה מואב וירא יט, לז).

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

וטרם שיתחיל בבאור התורה התחיל להוכיחם ולהזכיר להם עונותיהם, כמה ימרוהו במדבר וכמה התנהג עמם הקדוש ברוך הוא במדת הרחמים, וזה להודיע חסדיו עמם. ועוד שיתבאר בדבריו שלא יחזרו לקלוקלם פן יספו בכל חטאתם. ולחזק להם, בהודיעו אותם כי במדת רחמים יתנהג עמם לעולם. שלא יאמרו אדם, לא נוכל לרשת את הארץ כי אין אדם אשר לא יחטא ומיד תהיה מדת הדין מתוחה כנגדנו ונאבד, ולכן הודיעם משה רבינו כי הקדוש ברוך הוא רחמן מלא רחמים, כי הסליחה והמחילה מקונו יתברך סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו, וקענין שאמר בתוב (תהלים קד) כי עמך הסליחה למען תורא:

המוציא שם רע (להלן כב) והגרושין באשה (להלן כד) ועדים זוממין (להלן יט), וזולתן: וכבר נאמרו לו פלן בסיני או באהל מועד בשנה הראשונה קדם המרגלים, כי בערבות מואב לא נתחדשו לו אלא דברי הברית כאשר נתפרש בו (להלן כח ט), ועל פן לא נאמר בספר הזה וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל, או דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מצוה פלונית. אבל לא נכתבו המצוות בספרים הראשונים שידבר עם יוצאי מצרים, כי אולי לא נהגו באותן המצוות רק בארץ אף על פי שהן חובות הגוף כאשר בא בענין הנסכים (במדבר טו), או מפני שאינן דאירות לא הזכיר רק בבנים נוחלי הארץ:

הספר הזה ענינו ידוע שהוא משנה תורה, יבאר בו משה רבינו לדור הנכנס בארץ רב מצות התורה הצריכות לישראל. ולא יזכיר בו דבר בתורת כהנים, לא במעשה הקרבנות ולא בטקרת הכהנים ובמעשיהם, שקבר באר אותם להם והכהנים וריוזים הם לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה. אבל בישראל יחזיר המצוות הנוהגות בהם, פעם להוסיף בהן באור, ופעם שלא יחזיר אותן רק להזהיר את ישראל ברב אזהרות. כמו שיבאו בספר הזה בעניני צבודה וזה אזהרות מרבית זו אחר זו בתוכחות, וקול פחדים אשר יפחיד אותם בכל ענשי העברות: ועוד יוסיף בספר הזה קצת מצוות שלא נזכרו כלל, כגון היבום (להלן כה) ודין

מול סוף – שָׁזָה שְׁהִמְרוּ עַל יָם סוּף הוּא מִפְּנֵי שֶׁבִּדְרָךְ הִטְבַּע לֹא הָיָה דֶּרֶךְ לְהִנָּצֵל. דִּמְצַד אֶחָד הָיוּ הַמִּצְרִים, וּמִצְד שְׁנֵי הַמַּיִם. פָּאָרָן – "עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ בַּמִּדְבָּר פָּאָרָן עַל-יְדֵי הַמְּרַגְלִים" (רש"י) – דָּזָה שֶׁחֲטָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה מִפְּנֵי זֶה שֶׁהַמְּרַגְלִים הִסִּיתוּ אוֹתָם, וְלֹא מִצַּד-עֲצָמָם.

תִּפְּלוּ וְלָבָן – "תִּפְּלוּ עַל הַמֶּן שֶׁהוּא לָבָן". דָּזָה שֶׁהִתְלוּנָנוּ עַל הַמֶּן, הָיָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בְּצַבֵּעַ הַמִּצְוָה שֶׁטָּעְמוּ בָּמֶן, וְכִדְאִיתָא בְּיוֹמָא (עד, סע"ב ופרש"י) שֶׁ"אֵינוֹ רוֹאֶה וְאוֹכֵל" – "אֲכִילַת הַמֶּן טוֹעֵם בּוֹ כֹּל הַמֵּינִים וְאֵינוֹ רוֹאֶה בּוֹ אֲלֵא מֶן".

חֲצֵרוֹת – "בַּמִּחְלָקָתוֹ שֶׁל קִרְחָ" (רש"י) – שָׁזָה שֶׁחֲטָאוּ בַּמִּחְלָקָת קִרְחָ הָיָה מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיתָם קִרְחָ, וְלֹא מִצַּד-עֲצָמָם. דִּי זָהָב – שֶׁ"הוֹכִיחוּ עַל הָעָגֵל שֶׁעָשׂוּ בְּשִׁבִּיל רֹב זָהָב שֶׁהָיָה לָהֶם" (רש"י), דָּזָה שֶׁחֲטָאוּ בְּעָגֵל הָיָה "בְּשִׁבִּיל רֹב זָהָב שֶׁהָיָה לָהֶן". רַמְבַּ"ן

(ב) אֶחָד עָשָׂר יוֹם מִחֻרֵּב דֶּרֶךְ הַר-שִׁעִיר עַד קֶדֶשׁ בְּרִנֵּעַ: כּ מִהֶלֶךְ חֹד עָשָׂר יוֹמִין מִחֻרֵּב אֶרֶץ טוֹרָא דְשִׁעִיר עַד רָקִם גִּיאָה:

רש"י אֶחָד עָשָׂר יוֹם מִחֻרֵּב • אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: רְאוּ מַה שֶּׁגִּרְמַתְּם:

אֵין לָכֶם דֶּרֶךְ קֶצֶרָה מִחֻרֵּב לְקֶדֶשׁ בְּרִנֵּעַ דֶּרֶךְ הַר שִׁעִיר, וְאַף הוּא מִהֶלֶךְ י"א יוֹם, וְאַתֶּם הִלַּכְתֶּם אוֹתוֹ בְּשִׁלְשָׁה יָמִים, שֶׁהָיָה בְּעֶשְׂרִים בְּאֵיר נִסְעוּ מִחֻרֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר י יא): "וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ וַגּו'", (תענית כט) וּבִכ"ט בְּסִינּוֹן שֶׁלְּחוּ אֶת הַמְּרַגְלִים מִקֶּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ. צֵא מִהֶם שְׁלִשִּׁים יוֹם שֶׁעָשׂוּ בַּקְּבֻרוֹת הַתְּאֵנָה, שֶׁאֲכָלוּ הַבָּשָׂר חֹדֶשׁ יָמִים, וְשִׁבְעָה יָמִים שֶׁעָשׂוּ בַּחֲצֵרוֹת לְהַסְגֵּר שֵׁם מֵרִים, נִמְצָא, בְּג' יָמִים הִלְכוּ כֹל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, וְכָל כֶּף הָיְתָה שְׂכִינָה מְתַלַּבֶּטֶת בְּשִׁבִּילָכֶם לְמַהֵר בִּיאַתְכֶם לְאָרֶץ, וּבְשִׁבִּיל שֶׁקָּלַלְתֶּם הַסֵּב אֶתְכֶם סְבִיבוֹת הַר שִׁעִיר אֲרֻבַּעִים שָׁנָה. רַמְבַּ"ן

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מַחֲדוֹת בְּלוֹם. אַבְרָמֹוֹבִיץ

רָאָה לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלֹא צִוְּהוּ הַשֵּׁם בְּזֶה, מִלְשׁוֹן הוֹאֵל נָא וְלִין (שופטים יט ו), וְלוֹ הוֹאֵלְנוּ וְנִשָּׁב (יהושע ז ז), וְכֵן רַבִּים:

(ב) וְטַעַם אֶחָד עָשָׂר יוֹם מִחֻרֵּב. יוֹדִיעֵנוּ הַכְּתוּב שֶׁעוֹר הַמִּדְבָּר. כִּי מִחֻרֵּב שִׁצְאוּ מִשָּׁם עַד קֶדֶשׁ בְּרִנֵּעַ מִהֶלֶךְ אֶחָד עָשָׂר יוֹם בְּלֶכֶד, כִּי קְרוֹב הוּא דֶּרֶךְ הַר שִׁעִיר וְקֶדֶשׁ בְּרִנֵּעַ הוּא סוּף הַמִּדְבָּר בְּגִבּוֹל הַר הָאֱמֹרִי שֶׁהוּא נִחְלַת יִשְׂרָאֵל, וְשֵׁם אֶרֶץ סִיחּוֹן וְעוֹג אֲשֶׁר שָׁם בָּאָר הַתּוֹרָה בְּגִיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר. וְאַחֲרֵי כֵן אָמַר שֶׁהֵם הִלְכוּ דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כֹל הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְאַחֲרֵי כֵן יִסְפַּר כִּי בְּקֶדֶשׁ בְּרִנֵּעַ שֶׁהוּא בַּתְּחוּם נִחְלַתָם בְּקִשּׁוֹ מִרְגְּלִים, וְנִשְׁתַּבַּח דִּרְכָם וְהִלְכוּ דֶּרֶךְ יָם סוּף לְאַחֲרֵי וְלֹא לְפָנִים עַד מַלְאֵת אֲרֻבַּעִים שָׁנָה: וּבְעֵבֶר שֶׁלֹּא הָיָה יִשְׂרָאֵל עֹתָה בַּמִּדְבָּר כִּי כָּבֹד נִכְנְסוּ בְּאֶרֶץ מוֹאָב הַנּוֹקְדָה, דִּרְשׁ אֲוִנְקֵלוֹס כִּי "בַּמִּדְבָּר בְּעֵרְבָה" רְמִזִּים הֵם לְתוֹכָחוֹת. וְעוֹד כִּי מִדּוּעַ יִזְכֵּיר כֹּל אֵלֶּה הַמִּקְוִמוֹת, וְיִתֵּן סִימְנִים וּמִצְוִים יוֹתֵר מִן הַמִּזְכָּר שָׁדָה:

וְשִׁעִיר הַכְּתוּב לְרַעְיוֹנוֹ, אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבָר מֹשֶׁה אֵל כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, דָּבָר בַּמִּדְבָּר בְּעֵרְבָה וּבְמֹל סוּף בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תִּפְּלוּ וְלָבָן וְחֲצֵרוֹת וְדִי זָהָב וְאַחֲרֵי עָשָׂר יוֹם מִחֻרֵּב, כִּי הִזְכִּיר לָהֶם כֹּל מַה שֶּׁעָשׂוּ בַּמִּקְוִמוֹת הָאֵלֶּה. וְאַחֲרֵי כֵן אָמַר הַכְּתוּב כִּי שָׁם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַנּוֹקְדָה הוֹאֵל לְבָאָר הַתּוֹרָה אַחֵר הוֹכִיחוּ אוֹתָם, וְצִנֵּן וַיֹּאמְרוּ ה' אֱלֹהֵינוּ דָּבָר אֱלֹהֵינוּ בַּחֲדוֹר לֵאמֹר. וְכָף הוּא נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי (דברים א) עַל דַּעַת רַבִּי יְהוֹדָה, אֲבָל רַבִּי יוֹסִי כֵּן דוֹרְמִסְקִית עָשָׂה אוֹתָן מִקְוִמוֹת שֶׁנֶּקְרָאוּ כֵּן:

מִפְּנֵי שֶׁלְּהַדְּרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֲרֵי כֵן הוֹדִיעֵם יַחֲדוּ הַשֵּׁם שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד (להלן ו ד), וְכָל הַמִּצְוֹת שֶׁבִּסְפָּר הִזָּה. וְלִכְפֹּף יִפְרַשׁ בְּכָאן "אֲשֶׁר דָּבָר מֹשֶׁה אֵל כֹּל יִשְׂרָאֵל" וְשֵׁם "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֵל כֹּל יִשְׂרָאֵל", כִּי בָאוּר הַתּוֹרָה וְתִשְׁלוּם הַמִּצְוֹת צָרִיף לְהִיּוֹת בְּמַעֲמָד כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּאֲשֶׁר הָיָה בְּתַמֵּן הַתּוֹרָה. וּמִפְּנֵי שֶׁהָאֲרִיף בְּדִבְרֵי הַפְּתִיחָה הַזֹּאת, תִּזְוֹר הַכְּתוּב לְמִקְוִם שֶׁפִּסַּק בַּתְּחִלָּת בָּאוּר הַתּוֹרָה וְאָמַר (להלן ד מד מזה) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דָּבָר מֹשֶׁה אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם:

וְהַזְכִּיר (להלן ד מו) כִּי הָיָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּגִיא בְּאֶרֶץ סִיחּוֹן, וְהִיא אֶרֶץ מוֹאָב הַנּוֹקְדָה בְּכָאן, כִּי יִשְׂרָאֵל לֹא נִכְנְסוּ לְאֶרֶץ מוֹאָב רַק בְּאוֹתוֹ הַחֲלָק שֶׁשָּׁהָר אֱלִיָּהִם בְּסִיחּוֹן כְּמוֹ שֶׁנֶּחְבָּר בְּסִפְרֵי שֶׁל מֶעֱלָה (במדבר כא יג): וְהִנֵּה הַזְכִּיר בְּכָאן שְׁנֵי דְבָרִים. אָמַר שֶׁדָּבָר מֹשֶׁה אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אוֹתוֹ אֱלִיָּהִם, וְזֶה רְמִזָּה אֵל הַמִּצְוֹת שִׁיאֲמַר לָהֶם בְּסִפְרֵי הִזָּה שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ עַד הִנֵּה בַּתּוֹרָה. וְאָמַר שֶׁהֵם כֹּל אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ הַשֵּׁם לֹא הוֹסִיף וְלֹא גָרַע עַל מַה שֶּׁנִּצְטָוָה, וְהַזְכִּיר זֶה בְּעֵבֶר שֶׁלֹּא אָמַר בָּהֶם "וַיִּדְבֹּר ה' אֵל מֹשֶׁה", וְלָכֵן כָּלֵל אוֹתָם עֹתָה שֶׁהֵם כָּלֵם כֹּל אֲשֶׁר נִצְטָוָה מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאָמַר עוֹד כִּי הוֹאֵל מֹשֶׁה בָּאָר אֶת הַתּוֹרָה, וְזֶה רְמִזָּה בְּמִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ כָּבֹד שִׁיחֹזֹר אוֹתָם לְבָאָר אוֹתָם וְלַחֲדַשׁ בָּהֶם דְּבָרִים:

וְטַעַם "הוֹאֵל מֹשֶׁה", שֶׁנֶּחְבָּר לְבָאָר לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, וְהַזְכִּיר כֵּן לְהוֹדִיעַ כִּי מַעֲמָמוֹ

(א) אָמַר אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבָר מֹשֶׁה אֵל כֹּל יִשְׂרָאֵל. עַל הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר יִזְכֵּיר בְּכָל הַסִּפָּר מִתְחִלַת עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים בְּפִרְשַׁת וְאַתְחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (פסוק ה) הוֹאֵל מֹשֶׁה בָּאָר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר, כִּי עַל הַתּוֹרָה יִדְבֹּר. וַיִּחְסֹר מִפְּסוּק ה' אֱלֹהֵינוּ דָּבָר אֱלִינוּ (פסוק ו) מַלְאֵת אֲמִירָה, וְכְמוֹהוּ כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כֹּל עֲמִילִי, כִּי הִפְרַנִּי אֱלֹהִים (בראשית מא נא נב), כִּי אָמַר:

וְשִׁעִיר הַכְּתוּבִים הָאֵלֶּה, אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר דָּבָר מֹשֶׁה אֵל כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, בְּאֲרֻבַּעִים שָׁנָה לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם בְּאֶחָד לַחֲדַשׁ הָעֲשָׂרִי עָשָׂר, כֹּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אוֹתוֹ אֱלִינוּ, וְהִנֵּה זֶה אַחֲרֵי הַכְּתוּב אֶת סִיחּוֹן וְעוֹג. בְּאֶרֶץ מוֹאָב שָׁם הוֹאֵל מֹשֶׁה לְבָאָר לָהֶם הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר, וַיֹּאמְרוּ ה' אֱלֹהֵינוּ דָּבָר אֱלִינוּ בַּחֲדוֹר לֵאמֹר רֹב לָכֶם שְׂכַת וַגּו':

וְהַטַּעַם, כִּי בְּאֲשֶׁר הוֹאֵל מֹשֶׁה לְבָאָר לָהֶם הַמִּצְוֹת, אָמַר לָהֶם בַּתְּחִלָּת דְּבָרֵינוּ, ה' אֱלֹהֵינוּ דָּבָר אֱלִינוּ בַּחֲדוֹר אַחֲרֵי שֶׁנִּתֵּן לָנוּ עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים שֶׁנִּכְבַּשׁ הָאֶרֶץ מִיַּד וְנִעֲבַר אֶת הַיַּרְדֵּן, וְחִטְאִיתִיכֶם וְרָמּוּ לָכֶם זֶה וְזֶה. וְנִמְשָׁכּוּ דְבָרֵי הַפְּתִיחָה הַזֹּאת, עַד שֶׁהִשְׁלִים בָּהֶם בְּפִסּוּק וְשִׁמְרָתָם אֶת חֲקִיו וְאֶת מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֹב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרֵיךְ וּלְמַעַן תִּתְּרֶיךָ יָמִים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ כֹּל הַיָּמִים (להלן ד מ):

אֲזַ קָרָא מֹשֶׁה אֵל כֹּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו וְאָמַר (להלן א ה) שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֲקִים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דוֹבֵר בְּאֲזִנֵּיכֶם הַיּוֹם, וְהַתְּחִיל בְּבָאוּר הַתּוֹרָה עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים שִׁישְׁמְעוּ אוֹתָם בְּבָאוּר מִפִּי הַמִּקְבֵּל אוֹתָם

שיעור יומי ליום ראשון ג' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – א – פרשת דברים

ג. וַיְהִי בְּאַרְבָּעֵין שָׁנִין בְּחַד עֶשֶׂר יָרְחָא בְּחַד
לְיָרְחָא מְלִיל מִשָּׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּלֵל דִּי
פְּקִיד יְיָ יְתָה לְוַתְּהוֹן:

(ג) וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בַּעֲשֵׁתֵי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּלֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֹתוֹ אֱלֹהִים:

כס"א וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בַּעֲשֵׁתֵי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ • מְלַמֵּד שְׁלֹא הוֹכִיחַן אֱלָא סְמוּךְ לְמִיתָה. מִמִּי
לְמַד? מִיַּעֲקֹב, שְׁלֹא הוֹכִיחַ אֶת בְּנָיו אֱלָא סְמוּךְ לְמִיתָה, אָמַר: רְאוּבֵן בְּנִי, אֲנִי אוֹמֵר לָךְ, מִפְּנֵי מַה לֹּא הוֹכַחְתִּיךָ
כָּל הַשָּׁנִים הַלֵּלוּ? כְּדִי שְׁלֹא תִגְיַחְנִי וְתִלְךָ וְתִדְבֹּק בַּעֲשׂוֹ אַחִי. וּמִפְּנֵי אַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵין מוֹכִיחִין אֶת הָאָדָם אֱלָא
סְמוּךְ לְמִיתָה: כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מוֹכִיחוֹ וְחוֹזֵר וּמוֹכִיחוֹ, וְשְׁלֹא יִהְיֶה חִבְרוֹ רוֹאֶהוּ וּמִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ וְכוּ' כְּדֹא יִתָּא בְּסַפְרֵי.
וְכֵן יִהְיֶשׁע לֹא הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אֱלָא סְמוּךְ לְמִיתָה. וְכֵן שְׁמוּאֵל, שְׁנֵאמַר (ש"א יב): "הִנְנִי, עֲנֹו בִי!". וְכֵן דָּוִד אֶת
שְׁלֹמֹה בְּנוֹ (מ"א ב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (התוודעויות תשמ"ז חלק ד עמוד 176 – מתוך 'לקראת שבת')

גִּדְרֵי הַהוֹכָחָה שְׁבִסְמִיכוֹת לְמִיתָה

וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בַּעֲשֵׁתֵי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גו'
מְלַמֵּד שְׁלֹא הוֹכִיחַן אֱלָא סְמוּךְ לְמִיתָה (א, ג. ובפירוש רש"י)

לְכַאוּרָה צְרִיף-עֵינִין, שְׁהָרִי מַאָז שְׁהוֹצִיא מֹשֶׁה רַבְּנוּ עַל-יוֹשְׁלוֹם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מְצִינֵי פְעָמִים רַבּוֹת שֶׁנֶּתַן לָהֶם דְּבָרֵי
תוֹכָחָה, וּמַהוּ שְׁכַתֵּב רִש"י ש"לֹא הוֹכִיחַן אֱלָא סְמוּךְ לְמִיתָה?"
וְיֵשׁ לִזְמֹר, דְּנִשְׁתַּנּוּ דְּבָרֵי הַתוֹכָחָה שְׁבִפְרָשְׁתַּנּוּ מִמָּה שְׁהוֹכִיחֵם מֹשֶׁה לְפָנָי כֵּן.
דְּהִנָּה, בְּכָל הַפְעָמִים שְׁהוֹכִיחֵם לְפָנָי-זֶה, הִיָּה זֶה בַּשַּׁעַת מַעֲשֶׂה, וְלִכֵּן לֹא הִיָּתָה זֶה תוֹכָחָה גְרִידָא, כִּי-אִם גַּם עַל-מִנָּת לְאִפְרוּשֵׁי
מַאֲסוּרָא וְכוּצָא בָּזָה.

מַה-שְּׁאֵין-כֵּן בְּנִדּוּן-דִּידוֹן, שְׁהִיָּתָה הַתוֹכָחָה עַל כָּל הַמַּאֲרָעוֹת הַרְבִּים שְׁאָרְעוּ בַּמִּדְבָּר, וְלֹא עַל חֲטָא שְׁחָטָאוּ בּוֹ עַכְשָׁו, וּבִפְרָט
שְׁהַדְבָרִים נֶאֱמָרוּ לֹא לְחֻטָּאִים עֲצָמִם כִּי אִם בְּפָנָי בְּנִיָּהִם.
וְאִם-כֵּן הִיוּ הַדְבָרִים דְּבָרֵי תוֹכָחָה בְּלִבָּד, וְעַל-זֶה כַּתֵּב רִש"י ש"לֹא הוֹכִיחַן אֱלָא סְמוּךְ לְמִיתָה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר-שיחות חלק ל"ז עמוד 38 – מתוך 'לקראת שבת')

הַצָּרָה בַּפְּרוּשׁ הַתּוֹרָה בְּשַׁבָּעִים לְשׁוֹן

וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה . . הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאֹמְרֵי:
בְּשַׁבָּעִים לְשׁוֹן פְּרָשָׁה לָהֶם (דברים א, ג.ה. ובפירוש רש"י)

לְכַאוּרָה הַדְבָר צְרִיף-עֵינִין, לְשֵׁם מַה הִצָּרָה מֹשֶׁה לְפָרֹשׁ אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּעִים לְשׁוֹן?
יֵשׁ שְׁכַתְּבוּ ש"מִפְּנֵי שְׁרָאָה מֹשֶׁה רַבְּנוּ עַל-יוֹשְׁלוֹם שִׁישְׁרָאֵל יִגְלוּ לְבִין שַׁבָּעִים אֲמוּת, לְפִיכָף בָּאֵר אוֹתָהּ בְּשַׁבָּעִים לְשׁוֹן, שְׁבָאִיזָה
מְקוֹם שִׁישְׁרָאֵל יְבוֹאוּ, וְלִמְדוּ בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן" (הובא בַּאֲמָרֵי שֹׁפָר לְפִירוּשׁ רִש"י תבא כז, ח).
אִף אֵין בָּזָה יֵשׁוּב לְזֶה שְׁהִצָּרָה מֹשֶׁה בַּעֲצָמוֹ לְלַמְּדָה לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּעִים לְשׁוֹן, בַּעֲדֵי שֶׁרַבִּם כָּכֵלִם לֹא הִבִּינוּ אֶת הַלְשׁוֹנוֹת בְּהֵם
פֶּרֶשׁ הַתּוֹרָה. וְדַחַק לִזְמֹר שְׁכָל זֶה הוּא עֲבוּר הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, כְּשִׁיגְלוּ לְבִין הָאֲמוּת, שְׁהָרִי הִיוּ יְכוֹלִים לְתַרְגְּמָה לְאַחַר זְמַן, וְלֹא
עַל-יְדֵי מֹשֶׁה דִּקְא.

וְיֵשׁ לַחֲדָשׁ, שְׁבָזָה נִפְעַל שְׁתַּהֲיָה חִלּוּת גִּדְרֵי הַקִּדְשָׁה דְּתוֹרָה גַּם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּשַׁבָּעִים לְשׁוֹן. דְּבִלְעָדִי זֹאת יֵשׁ מְקוֹם לִזְמֹר, שְׁכִינּוֹן
שְׁתַּהֲנָה תּוֹרָה בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ, הָרִי אֵין קִדְשַׁת הַתּוֹרָה, וְגִדְרֵי לְמִוּד הַתּוֹרָה, חֲלִים כְּשִׁלּוּמִד עֲנִינֵי הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹנוֹת אַחֲרִים.
וְלִכֵּן הִיָּה צוּרָה בַּפְּעֻלָּה מִיַּחְדָּת בַּחֲדוּשׁ קִדְשַׁת הַתּוֹרָה גַּם בְּשַׁבָּעִים לְשׁוֹן (וּנְפַקָא-מִינָּה לְהִלָּכָה בָּזָה – הָאִסּוּר לְדַבֵּר דְּבָרֵי תּוֹרָה
בְּשָׂאֵר לְשׁוֹן כְּשֶׁהוּא עָרוּם; חִיּוּב בִּרְכַּת הַתּוֹרָה כְּשִׁמְדָּבָר בְּשָׂאֵר לְשׁוֹן. וְעוּד).
וְכִינּוּ שְׁנִתְּנִית הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הִיָּתָה עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוּ עַל-יוֹשְׁלוֹם, הָרִי גַּם פְּעֻלַּת עֲנִין זֶה, דְּחִלּוּת קִדְשַׁת הַתּוֹרָה עַל הַשַּׁבָּעִים
לְשׁוֹן, הִיָּתָה עַל-יְדֵי שְׁפָרֶשׁ מֹשֶׁה רַבְּנוּ בַּעֲצָמוֹ אֶת הַתּוֹרָה לְשַׁבָּעִים לְשׁוֹן בְּפָנָי כָּל יִשְׂרָאֵל.

ד. בְּתֵר דְּמִקָּא יָת סִיחוּן מְלָכָא דְאַמְרָא
דִּיתֵב בְּחֻשְׁבוֹן וְיָת עוֹג מְלָכָא דְמִתְנָן דִּיתֵב
בַּעֲשֵׁתֵרַת בְּאִדְרָעִי:

(ד) אַחֲרֵי הַכְּתוּבָה אֶת סִיחוּן מְלָךְ הָאֲמָרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
בְּחֻשְׁבוֹן וְאֶת עוֹג מְלָךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בַּעֲשֵׁתֵרַת
בְּאִדְרָעִי:

כס"א אַחֲרֵי הַכְּתוּבָה • אָמַר מֹשֶׁה: 'אִם אֲנִי מוֹכִיחֵם קֹדֶם שִׁכְנָסוּ לְקִצַּת הָאָרֶץ, יֹאמְרוּ: מַה לָּזֶה עָלֵינוּ? מַה הִיָּטִיב
לָנוּ? אִינוּ בָּא אֱלָא לְקַנְתָּר וּלְמַצָּא עֲלֵה, שְׁאִין בּוֹ כַּחַ לְהַכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ'. לְפִיכָף הִמָּתִין עַד שֶׁהִפִּיל סִיחוּן וְעוֹג

לפניהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיח. סיחון וגו' אשר יושב וגו' (ספרי) אלו לא היה סיחון קשה והיה שריו בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה. ואלו היה עיר אחת וסיחון שריו בתוכה היה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה. אשר-יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה. עשתרות. הוא לשון צוקין וקשי, כמו: "עשתרות קרנים", ועשתרות זה הוא עשתרות קרנים, שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר (בראשית ד'): "ויכו את רפאים בעשתרות קרנים", ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר (שם ג'): "ויבא הפליט", ואומר (למקן ג'): "כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים". באדרעי. שם המלכות (צ"ל מקום

המלחמה. הגר"א) • רמב"ן

(ה) בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר
ה בעברא דירדנא בארעא דמואב שרי משה
פרש ית אילפן אורייתא הדא למימר:

כז"ל • הואיל • התחיל, כמו (בראשית יח): "הנה נא הואלתי". באר את-התורה • בשבעים לשון פרשה להם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 862)

הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר (א, ה) **בשבעים לשון פרשה להם** (רש"י) יש לשאל, מדוע היה צריך בתרגום התורה, והרי כל ישראל דברו אז לשון קדש? ואפלו אם היה בזה צורך, למה היה משה רבנו עצמו צריך להתעסק בתרגום זה? ויש לומר, למה לפני חטא דור הפלגה דברו כלם שפה אחת, לשון הקדש, והחטא גרם פירוד בעולם, שבעים לשון, כאשר איש אינו מבין את שפת רעהו. מובן אם כן, שתרגום התורה מלשון קדש לשבעים לשון משמעותו – המשכת אחדות גם במקום הפירוד. וזה היה מכרח להעשות על ידי משה דוקא, כי רק ה'גבוה גבוה ב'יתר' יכול לרדת עד 'למטה מטה ב'יתר'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גדל הקשי שבתרגום התורה

הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר:

בשבעים לשון פרשה להם (א, ה. ובפירושו רש"י)

איתא במסכת סופרים (פרק א הלכה ז): מעשה בחמשה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה וננית, והיה אותו היום קשה לישראל, כיום שנעשה בו העגל, שלא היה התורה יכולה להתרגם כל צרכה.

ולכאורה תמוה, הרי התורה כבר נתרגמה ונתפרשה בשבעים לשון על-ידי משה רבנו, ואם כן מדוע דמו תרגום התורה ל"יום שנעשה בו העגל"? וביותר תמוה הטעם "שלא היה התורה יכולה להתרגם כל צרכה" אחרי שכבר נתרגמה ונתפרשה על-ידי משה בשבעים לשון?

ויש לומר הבאור בזה, דדיקו רבותינו ז"ל וכתבו שאותו היום היה כ"יום שנעשה בו העגל" ולא כתבו כ"חטא העגל" וכיוצא בזה. כי יום שנעשה בו העגל, לא היה קשה מצד-עצמו, שהרי אהרן אמר "חג לה' מחר" (תשא לב, ה), כי "בטוח היה שיבוא משה ויעבדו את המקום" (פירוש רש"י שם), ורק שלפועל ביום שלאחרי-זה השפיעו (תשא לב, ו) וחטאו לפני שפא משה, ונמצא שיום עשית העגל לא היה "קשה" מצד-עצמו, ורק שגם לחטא העגל לאחרי-זה.

וכמו כן תרגום התורה אינו "קשה" מצד-עצמו, וכמו שמצינו שמושה תרגם את התורה, אלא שיכול לגרם לענין שלילי, שיטעו בהבנת התרגום, וכמו שמצינו (מסכת סופרים שם) ש"י"ג דברים שנו בה", כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ונמצא שגם תרגום התורה אינו "קשה" מצד-עצמו אלא שיכול לבוא מזה ענין שלילי. וקל-להבין.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מצודות סלעים, ידמה אותם הכתוב לקרני ההבמות, כמו שידמה אותם לשנים, כענין שנאמר (איוב לט כח) על שן סלע ומצודה, וכן על קרנות המזבח (שמות כט יב), וכן בקרן בן שמן (ישעיה ה א) אמר הפרגום בטור רם בארעא שמינא, ושם יעלו עשתרות הצאן התלשים והעזים והיעלים וכיוצא בהן, ולכך יקרא עשתרות קרנים. וכן לבצע ולעשתרות (שופטים ב יג) העבודה נה העשויה כצורת הצאן להגן עליהם כפי סכלותם. ובשפלות הדר בנו עיר ושמה אדרעי, והוא שנאמר (הלן ג א) ויצא עוג מלך

בה רפאים, שנאמר (בראשית יד ה) ויכו את רפאים בעשתרות קרנים. באדרעי, שם מלכות, וכן כתוב עשתרות צאנך (הלן ז יג), בתרגומו. ורבותינו אמרו (חולין פד): למה נקרא שמן עשתרות שמעשרות את בעליהן ומחזקות אותן בעשתרות הללו שהם סלעים תזקים:

והרב מרפיב בו שתי לשונות, ולא ידענו מאיזה מקום הוציא שיהיה עשתרות שם צוקין וסלעים. אבל יתכן שנאמר שהוא שם עדרי הצאן, מלשון עשר דבדרי חכמים, ועשתרות קרנים היו הרים גבוהים שעליהם

(ד) אשר יושב בחשבון. שלא היה שלו, אבל לכה ממלך מואב ובנאה להיות לו בית מלכות. וכן אשר יושב בעשתרות באדרעי, שהיתה ארץ רפאים והוא מלך האמורי, כאשר אפשר בעזרת השם יתברך (הלן ב י, ג יא). ומפני שאמר אשר יושב בעשתרות באדרעי, יורה כי עשתרות שם מקום אשר בו אדרעי. ולשון ספרי (דברים ד), בעשתרות, שהיה קשה בעשתרות. באדרעי, זה מקום מלכות:

וכתב רש"י, עשתרות לשון צוקין וקשי, ועשתרות זהו עשתרות קרנים שהיו

(ו) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דָּבָר אֱלֵינוּ בַּחֲרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שַׁבָּת
בְּהַר הַזֶּה:

כ"י רב לכם שַׁבָּת • כפשוטו, ויש מדרשי אגדה: הרבה גדלה לכם ושכר על ישיבתכם בְּהַר הַזֶּה: עשיתם משפן, מנוחה וכלים, קבלתם תורה, מנייתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 18)

רב לכם שַׁבָּת בְּהַר הַזֶּה (א, ו) על הפסוק רב לכם בגי' לוי (קרח טז, ג) פרש רש"י: הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדלה ואף כאן – ישיבתם כבר בְּהַר הַזֶּה הרבה יותר מדאי. יש כאן הוראה כללית בעבודת האדם לקונו: אם הוא 'יושב' במקום אחד, אם הוא נשאר באותה דרגה בעבודת ה' ואינו מתקדם הלאה, הנה אף שהיא דרגה טובה ונעלית – הרי זה 'הרבה יותר מדאי'. עליו להיות 'מהלך', תמיד עליו לשאף וללכת מחיל אל חיל, בבחינת מעלין בקדש. רמב"ן

(ז) פָּנּוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה
בְּהַר וּבְשִׁפְלָה וּבְגִבְגִּי וּבְחוּף הַיָּם אֶרֶץ הַפְּנִיעִי וְהַלְבָּנוֹן
עַד־הַנֶּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת:

כ"י פָּנּוּ וּסְעוּ לָכֶם • זו דרך ערד וחרמה. ובאו הר האמורי • כמשמעו. ואל-כל-שכניו • עמון ומואב והר שעיר. בערבה • זה מישור של יער. בְּהַר • זה הר המלך. ובשפלה • זו שפלת דרום. ובגב ובחוף הים • אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאימא בספרי. עַד־הַנֶּהָר הַגָּדֹל • מפני שגזר עם ארץ ישראל, קוראו גדול, משל הדיוט אומר: 'עבד מלך, מלך, מלך', 'הדבק לשחור וישתחוו לך', (שבועות כז) 'קרב לגבי דהינא ואדהן'. רמב"ן

(ח) רֵאָה נָתַתִּי לַפְּנִיכֶם אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לְאֶבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם:

כ"י רֵאָה נָתַתִּי • בעיניכם אתם רואים, אני אומר לכם מאמדם ומשמועה. באו ורשו • אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה. אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זין. לַאֲבֹתֵיכֶם • למה הזכיר שוב לאברהם, ליצחק וליעקב? אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים (מלאכי ג כב), ירמו לכל אשר נצטוו בְּהַר וּבְאֶהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר שָׁם בְּחוּרֵב:

וְרֵאִיתִי בִּלְמִדְנוּ מִדְּרָשָׁם, לֹא יָדַעְתָּ, בְּסִינִי, גַּם לֹא שָׁמַעְתָּ, בְּחוּרֵב, גַּם מָאֵז לֹא פִתַּחְתָּ אָזְנוֹךָ (ישעיה מ ח), בערבות מואב, רמז כי חורב מקום אשר שם אהל מועד. רק ר"א אָמַר (שמות ג א ב) כי חורב הוא הר סיני, כי מפני החורב והיושב יהיה שם הסנה, ויקרא בשני שמות ושניהם שונים בטעם:

(ז) פָּנּוּ וּסְעוּ לָכֶם. הזכיר להם הארץ והדרך שילכו בה למסעיהם. ואחרי כן אמר (בפסוק ח) רֵאָה נָתַתִּי לַפְּנִיכֶם אֶת הָאָרֶץ. אשר נשבעתי לאבותיכם, באו ורשו את הארץ. מצוה, לא יעזב והבטחה, כאשר פרשתי (במדבר לג נג):

סיני, כאלו הוא מדבר הר סיני. ואמר הכתוב (שמות יב ב) וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר, שָׁחֲנוּ בְּמִדְבַר בְּמִקוֹם הַנִּקְרָא חוּרֵב וְהוּא נֶגֶד הָהָר: וְאֶפְשָׁר שֶׁגַם הָהָר גַּם הַמִּדְבָּר יִקְרָאוּ סִינִי, כִּי שָׁם אֵילָנֵי הַסֵּנֶה רַבִּים, וְשָׁם סִמּוֹן לְהַר מִקוֹם אוֹ עִיר מוֹשֵׁב שֶׁשִּׁמּוֹ חוּרֵב וְשָׁם עָמְדוּ. וְהַכְּתוּב שָׁאֵמַר (שם ג א) וַיָּבֹא אֵל הַר הָאֱלֹהִים חוּרֵב, שָׁבָא אֵל חוּרֵב אֲשֶׁר שָׁם הַר הָאֱלֹהִים, וְהַסֵּנֶה הָיָה בְּהָר וּמִשָּׁה הָיָה בְּחוּרֵב הַמִּקוֹם אֲשֶׁר לְפָנָיו קְרוֹב לוֹ, אֲשֶׁר עָמַד שָׁם מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל שָׁנָה, וּלְפִיכָף אָמַר (שם פסוק ג) אֶסְכֶּה נָא וְאָרָא, שְׂסוּר מִחוּרֵב עַד הָהָר:

וּפְעָמִים יִקְרָא הַכְּתוּב הָהָר כֵּן, כְּמוֹ שָׁאֵמַר (שם לג ו) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵימָה מִהַר חוּרֵב, כְּלוֹמַר מִן הָהָר אֲשֶׁר בְּחוּרֵב בְּתוֹחוֹ אוֹ לְפָנָיו, אוֹ שֶׁשָּׁם כָּל הָאָרֶץ חוּרֵב, וְהָהָר בְּתוֹכָהּ, וְכֵן זָכְרוּ תוֹרַת

הַבָּשָׂן הוּא וְכָל עֲמֹו לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי, כִּי אֶסֶף אֶת כָּל חֵילוֹ אֶל הָעִיר אֲשֶׁר שָׁם אֶרְמוֹן הַמֶּלֶךְ וְכִסֵּא הַמַּלְכוּת:

וְעַנְיָן סַפְרִי (שם) מִדְּרָשָׁם אָמְרוּ ז"ל, אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעִשְׁתְּרוֹת בְּאֲדָרְעִי, אֵלּוּ לֹא הָיָה עוֹג קָשָׁה וְשָׂרָי בְּעִשְׁתְּרוֹת קָשָׁה הָיָה, שֶׁהַמִּדְיָה קָשָׁה וְכו'. וּלְפִיכָף יִדְרָשׁוּ בְּעִשְׁתְּרוֹת שֶׁהָיָה קָשָׁה בְּעִשְׁתְּרוֹת, כְּלוֹמַר שֶׁהָיָה מִקוֹם מוֹשְׁבֵו כְּמוֹ עִשְׁתְּרוֹת קְרָנִים הָעִיר הַחֲזָקָה שֶׁהָיָה הוּא וּמִשְׁפַּחְתּוֹ מִשָּׁם, כִּי עָתָה אֵינָנו יוֹשֵׁב בְּעִשְׁתְּרוֹת כִּי בְּאָרֶץ אֱמֹרִי הוּא יוֹשֵׁב, וּמִקוֹם מַלְכוּת כְּלוֹמַר הַמִּדְיָה שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בָּהּ אֲדָרְעִי, כִּי שָׁם אָרֶץ מַלְכוּתוֹ הַבָּשָׂן:

(ו) ה' אֱלֹהֵינוּ דָּבָר אֱלֵינוּ בַּחֲרֵב לֵאמֹר. על דַּעֲתִי חוּרֵב שָׁם מִקוֹם קְרוֹב לְהַר סִינִי שֶׁשָּׁם יָשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁנָה הַהִיא, כִּי הַמִּדְבָּר הָיָה גָּדוֹל וְשָׁם הָהָר אֲשֶׁר חִמַּד אֱלֹהִים וּשְׁמוֹ סִינִי, וְעַל כֵּן נִקְרָא כָּל הַמִּדְבָּר מִדְּבַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 5)

ראה נתתי. בעיניכם אתם רואים, אני אומר לכם מאמדם ומשמועה (א, ח)

לרש"י הקשה, בפסוקים הקודמים כבר נאמר שבני ישראל יירשו את ארץ ישראל לגבולותיה, ולשם מה אומר בואו ורשו את הארץ? לכן מפרש שהכתוב מחדש, שבני ישראל יכולים לראות במוחש שארץ ישראל כבר נתונה להם, ולא כפי שהיה עד עכשו, שההבטחה היא בגדר אמד ושמועה. והיכן ראו דבר זה? – בנסיעה הנסית מהר סיני לקדש ברנע, עליה מספר בפסוקים הקודמים, כאשר הלכו בשלשה ימים נסיעה של י"א יום. בנפלאות שראו בנסיעה זו, שבה בקש הקב"ה להביאם לארץ, ראו בחוש שמצד הקב"ה נתונה להם כבר הארץ בפעל. רמב"ן

(ט) ואמר אליכם בעת ההוא לא-אובל לבדי שאת אתכם:
ט ואמרית לכן בעדנא ההיא למימר לית אנא יכיל בלחודי לסוכרא יתכון:

כ"י ואמר אליכם בעת ההוא לאמר • מהו 'לאמר'? אמר להם משה: 'לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא'. לא-אובל לבדי וגו' • אפשר שלא היה משה יכל לדון את ישראל? אדם שהוציאם ממצרים, וקרע להם את הזים, והוריד את המן והגיז את השלול, לא היה יכול לדונם? אלא כף אמר להם: "ה' אליהם הרבה אתכם", הגדיל והרים אתכם על דיניכם, נטל את הענש מכם ונתנו על הדין. וכן אמר שלמה (מלכים א ג): "כי מי יוכל לשפט את עמך הכבד הזה"? אפשר מי שכתוב בו (שם ד): "ויחכם מכל האדם", אומר: "מי יוכל לשפט וגו'?" אלא כף אמר שלמה: אין דיני אמה זו כדיני שאר האמות עובדי כוכבים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל, אין בכך פלוג, אני אם חכמתי ממון שלא פדין, נפשות אני נתבע, שגאמר (משלי כב): "וקבע את-קבעיהם נפש". רמב"ן

(י) יהוה אליהם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים:
י יי אליהם אסגי יתכון והא איתכון יומא דין ככוכבי שמיא למסגי:

כ"י והנכם היום ככוכבי השמים • וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו "והנכם היום"? הנכם משולים פיוס, קנמים לעולם פחמה וכלבנה וכפוכבים.

(יא) יהוה אליהם יסוף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:
יא יי אליהם דאבהתכון יוסף עליכון פותכון אלף זמנין ויברך יתכון כמא די מליל לכון:

כ"י יסוף עליכם ככם אלף פעמים • מהו שוב: "ויברך אתכם כאשר דבר לכם"? אלא אמרו לו: 'משה, אתה נותן קצבה לברכתנו? כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא את אברהם (בראשית יא): "אשר אם יוכל איש למנות וגו'!" אמר להם: 'זו, משלי היא! אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם'.

♦ יום שני ד' מנחם-אב ♦

(יב) איכה אשא לבדי מרחכם ומשאכם וריבכם:
יב אכדין אסוכר בלחודי טרחון ועסקיכון ודינכון:

כ"י איכה אשא לבדי • אם אמר לקבל שכר לא אובל, זו היא שאמרתי (ספרים אחרים: שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא. טרחכם • מלמד שהיו ישראל טרחנין: היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין, אומר: 'יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא! מוסיף אני עליכם דינין'. ומשאכם • מלמד

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מוכנים ומזמנים לבא בארץ, ונסע מחורב לדגלנינו עם שופטינו וזקננו, ותקרבון אלי כלכם עם חכמיכם וראשיכם ובקשתם מרגלים, ונתקלקל הענין:

בהר הזה, על דעת האומרים קדם מתן תורה בא יתרו. וטעם "בעת ההיא", בשבתנו בחורב, אבל הזכיר זה בקאן לומר, הנה קבלנו את התורה והיו עליכם שופטים ושופרים לשפט ולהנהיג אתכם, והנה היינו

(ח) וטעם אשר נשבע ה'. כמו ואל משה אמר עליה אל ה' (שמות כד א), ושמ פרחתי:

(ט) ואמר אליכם בעת ההוא לאמר. קדם שאמר לנו ה' בחורב רב לכם שבת

שיעור יומי ליום שני ד' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – א – פרשת דברים מג
 שְׁהִיּוּ (סנהדרין טז) אֶפְיוֹרְסִין: הַקָּדִים מִשָּׁה לְצֹאתָ, אָמְרוּ: 'מָה רָאָה בֶּן עֶמְרָם לְצֹאתָ, שָׁמָּה אֵינוֹ שָׁפוּי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ'.
 אַחֵר לְצֹאתָ, אָמְרוּ: 'מָה רָאָה בֶּן עֶמְרָם שֶׁלֹּא לְצֹאתָ, מָה אַתָּם סְבוּרִים, יוֹשֵׁב וְיוֹעֵץ עֲלֵיכֶם עֲצוֹת רָעוֹת וְחוֹשֵׁב
 עֲלֵיכֶם מִחֻשְׁבוֹת'! (ספרי אחרים: מִצֹּת וְחֻשְׁבוֹת). • וְרִיבְכָם • מִלֵּמַד שְׁהִיּוּ רוֹגְגִים. וּמִבִּי

(יג) הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם
 יג הָבוּ לָכוֹן גְּבָרִין חֲכִימִין וְסוֹכְלָתָנּוּן וּמִדְעָן
 לְשִׁבְטֵיכוֹן וְאַמְנָנוּן רִישֵׁין עֲלֵיכוֹן:
 וְאַשִּׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם:

כז"א הָבוּ לָכֶם • הִזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְדָבָר. אֲנָשִׁים • וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ נָשִׁים, מָה תִּלְמֹד לומר "אֲנָשִׁים"? צְדִיקִים.
 חֲכָמִים • פְּסוּפִים. וְנִבְנִים • מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. זֶה הָיָא שֶׁשָּׂאֵל אֲרִיֹס אֶת רַבִּי יוֹסִי: 'מָה בֵּין חֲכָמִים
 לְנִבְנִים? חֵכֶם, דּוּמָה לְשִׁלְחָנִי עֲשִׂיר, כְּשֶׁמְבִיאִין לוֹ דִּינָרִין לְרֹאזָה, וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ, יוֹשֵׁב וְתוֹהָה. נְכוּן,
 דּוּמָה לְשִׁלְחָנִי תַגָּר, כְּשֶׁמְבִיאִין לוֹ מְעוֹת לְרֹאזָה, וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ, הוּא מַחְזֵר וּמְבִיא מִשְׁלוֹ. וְיֹדוּעִים
 לְשִׁבְטֵיכֶם • שֶׁהֵם נִכְרִים לָכֶם, שָׂאֵם בָּא לְפָנַי מַעֲטָף בְּטִלְתּוֹ, אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא וּמֵאִיזָה שִׁבְט הוּא וְאֵם הֶגוֹן הוּא,
 אֲבָל אַתָּם מְכִירִין בּוֹ, שָׂאֵתֶם גְּדֻלָּתָם אוֹתוֹ, לָכֵן נֶאֱמַר: 'וְיֹדוּעִים לְשִׁבְטֵיכֶם'. בְּרָאשֵׁיכֶם • רֹאשִׁים וּמְכַבְּדִים
 עֲלֵיכֶם, שֶׁתִּהְיֶה נִזְהָגִין בָּהֶם כְּבוֹד וְרֹאזָה. וְאַשִּׁמָם • חֶסֶד יוֹד * (שם) לִמַּד שֶׁאֲשַׁמּוּתִיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תְּלוּיּוֹת בְּרָאשֵׁי
 דִּגְיָנֵיהֶם, שֶׁהִיא לָהֶם לְמַחֹת וּלְכוֹן אוֹתָם לְדָרֶךְ הַיִּשְׁרָה. וּמִבִּי

(יד) וַתַּעֲנוּ אֹתִי וְהֵאמְרוּ טוֹב-הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:
 יד וַתִּבְרָתָנּוּ יְתִי וְאַמְרָתִין תַּקִּין פִּתְגָמָא דִּי
 מַלְלָתָא לְמַעֲבָד:

כז"א וַתַּעֲנוּ אֹתִי וְגו' • חֲלַטְתֶּם אֶת הַדָּבָר לְהִנָּאֲתְכֶם, הִיא לָכֶם לְהַשִּׁיב: 'מִשָּׁה רַבְּנוּ, מִמִּי נָאָה לְלַמֵּד, מִמֶּךָ אוֹ
 מִתַּלְמִידֶךָ, (ספרי) לֹא מִמֶּךָ, שֶׁנִּצְטַעַרְתָּ עֲלֶיהָ? אֲלֹא יִדְעָתִי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם שֶׁהֵייתֶם אוֹמְרִים: 'עֲכָשׁוּ תִתְּנוּ עֲלֵינוּ דִּגְיָן
 הַרְבֵּה, אִם אֵין מְכִירֵנוּ, אָנוּ מְבִיאִין לוֹ דוֹרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פָנִים'. לַעֲשׂוֹת • אִם הֵייתִי מִתְעַצֵּל, אַתָּם אוֹמְרִים:
 'עֲשֵׂה מַהֲרָה'.

(טו) וְאַקָּח אֶת-רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיֹדְעִים
 וְאֶתְּן אוֹתָם רֹאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֱלֹפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת
 וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשִׁמְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:

כז"א וְאַקָּח אֶת-רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם • מְשַׁכְתִּים בְּדָבָרֵם: אֲשֶׁרִיכֶם, עַל מִי בָאתֶם לְהִתְמַנּוֹת, עַל בְּנֵי אֲבִרְהָם, יִצְחָק

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לב:), וְרַבּוּי חֲכָמִים בֵּית דִּין יָפָה הוּא. וְהָנָה
 בְּמִדְבָּר הָיוּ הַחֲכָמִים מִצּוֹנִן עִמָּהֶם, וְיִכּוּלִים
 לומר גִּלְף לְפָנַי שְׂרֵי הָאֱלֹפִים:
 (יג) וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שְׁהִיּוּ נִכְרִים לָכֶם,
 שָׂאֵם בָּא לְפָנַי מַעֲטָף בְּטִלְתּוֹ אֵינִי
 יוֹדֵעַ מִי הוּא וּמֵאִי זֶה שִׁבְט הוּא, אֲבָל
 אַתָּם מְכִירִים אוֹתוֹ שֶׁגְּדֻלָּתָם אוֹתוֹ, לְשׁוֹן
 רִשִׁי" מִסְפָּרִי (דברים יג). וְאֵם בֶּן, זֵהִיא
 "לְשִׁבְטֵיכֶם" קָשׁוּר עִם "וְיֹדְעִים":
 אֲבָל עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט טַעֲמוֹ, הָבוּ לָכֶם
 לְשִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים. וְעַל דַּעֲתִי,
 טַעַם "וְיֹדְעִים" שֶׁהֵם יֹדְעִים לְשׁוֹפְטִים,
 כְּלוּמַר שֶׁמַּעֲלָתָם יֹדְעָה וְנִכְרַת לְמִנּוּתָם בָּהּ
 שׁוֹפְטִים. וְכִלְל מַעֲלֹת הַשׁוֹפְטִים בְּמִלַּת
 "וְיֹדְעִים", כִּי הַשׁוֹפְטִים צָרִיכִין לְהִיּוֹת אֲנָשִׁי
 חִיל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֲמַת שׁוֹנְאֵי בָּצַע
 כְּאֲשֶׁר אָמַר יְתִר, וְאֵלֶּה הֵיוּ יֹדְעִים לְשׁוֹפְטִים
 מִתְחַלָּה כִּי הָיוּ הִלָּל אוֹמְרִים רָאוּי זֶה לְהִיּוֹת
 שׁוֹפֵט:

לְהִבְיָא יֵשׁ לִי רֵאיוֹת לְהִבְיָא מוֹסִיף אֲנִי
 עֲלֵיכֶם דִּגְיָן:
 וְהָדִין הָזֶה לֹא יִדְעָתִי אוֹתוֹ, שְׁהָא בַּעַל הַדִּין
 יָכוֹל לְהוֹסִיף דִּגְיָן יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה
 בְּדִינֵי מִמּוֹנוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן לְאַחַר שֶׁטַּעַן בְּפִנְיָהֶם
 וְרָאָה שֶׁחֲבָרוּ נֹצֵחַ בְּדִין, שָׂאֵלוּ קָבֵל עָלֵי
 קְרוֹב אוֹ פְסוּל יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ עַד לְאַחַר גָּמַר
 דִּין, אֲבָל תְּכַשְׁרִין לְדוֹן אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ:
 וְשָׂמָּה נִלְמַד מִכָּאן, שֶׁיָּכוֹל אָדָם לומר שְׂנִי
 דִּגְיָן אֲנִי בּוֹרֵר לִי וְתִבְרָר אַתָּה שְׁנִים
 אַחֲרֵים וְהֵם יִכְרְרוּ עוֹד אַחֵד, וְהָיָה הַדִּין
 נִגְמַר בְּחֻמְשָׁה אוֹ בִּיּוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ, אֵינוֹ
 דּוּמָה דִּין הַנִּגְמַר בָּהּ לְדִין הַנִּגְמַר בִּי, וְאִךְ
 עַל פִּי שֶׁג' כּוֹפִין לְדוֹן בְּפִנְיָהֶם, בְּשָׂאֵנוּ
 רוּצָה לְקָבֵל עָלֵינוּ לְדוֹן, אֲבָל רוּצָה לְכָרֹךְ
 יוֹתֵר בּוֹרֵר, דִּתְּנוּה לֵיהּ כְּאוֹמֵר גִּלְף לְמִקּוֹם
 הַנּוֹעַד שֶׁשׁוֹמְעִין לוֹ בְּמִקּוֹם שָׂאִין שֵׁם טַרַח.
 שֶׁבְּכָךְ נִצְטוּנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (להלן טז כ) צִדְקָה
 צִדְקָה תִּרְדֶּף, הִלָּךְ אַחֵר בֵּית דִּין יָפָה (סנהדרין

יב) וְטַעַם טַרַחְכֶם וּמִשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם. עַל דֶּרֶךְ
 הַפֶּשֶׁט רָמַז מִשָּׁה רַבִּינוּ לָהֶם שְׁלֹשֶׁת
 הַדָּבָרִים שֶׁאָמַר לִיתְרוֹ שְׁהִיָּה הוּא עוֹשֶׂה לָעַם
 כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי שָׁם (שמות יח טו). וְהוֹכִיחַן
 לְיִשְׂרָאֵל בְּרָמָז, אָמַר "טַרַחְכֶם" כִּנְגַד וְהוֹדַעְתִּי
 אֶת חֲקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרוֹתַי (שם שם טז),
 כִּי טַרַח גְּדוֹל הָיָה לְלַמֵּד לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם הַחֲקִים
 וְהַתּוֹרוֹת וּפְרוּשָׁם וּבִאֲוָרָם וְסוּדָם. וְהוֹכִיחַ
 "מִשְׁאָכֶם" כִּנְגַד לְדַרְשׁ אֱלֹהִים (שם פסוק
 טו), שְׁהוּא עֲנִין תַּפְלָה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְהוּא
 מִלְשׁוֹן וְנִשְׁאֵת תַּפְלָה (מ"ב יט ד), וְאֵל תִּשָּׂא
 כַּעֲדָם רָנָה וְתַפְלָה (ירמיהו ז טז). "וְרִיבְכֶם",
 כְּפִשְׁטוֹ עֲנִינֵי הַמִּשְׁפָּטִים:
 וְאָמַר "הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים
 וְיֹדְעִים" עַל הַדִּגְיָן בְּלָכֵד, אֲבָל אָמַר
 סָתֵם "וְאַשִּׁמָם בְּרָאשֵׁיכֶם" דֶּרֶךְ עֲנוּה. וְלְשׁוֹן
 רִשִׁי" מִסְפָּרִי (דברים יב), טַרַחְכֶם, מִלֵּמַד
 שְׁהִיּוּ טַרַחְטִין, הִיא אַחֵר מִהֶם רוּצָה אֶת
 בַּעַל דִּינוֹ נֹצֵחַ בְּדִין, אוֹמֵר יֵשׁ לִי עֲדִים

ויעקב, על בני אדם שנקראו 'אחים ורעים', 'חלק ונחלה', וכל לשון חבה. אנשים חכמים וידועים • אכל נבונים לא מצאתי. (ספרי) זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מצא אלא ג': אנשים צדיקים, חכמים וידועים (עין בחזקוני). ראשים עליכם • שתנהגו בהם כבוד, ראשים במקח, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מכירתו לבית הקנפס) אחרון ויצא ראשון. שרי אֵלִים • (סנהדרין ח) אחד ממנה על אֵלף. שרי מאות • אחד ממנה על מאה. ושטרים • מנתי עליכם לשבטיכם, אלו הכופתין והמפין ברצועה על פי הדינין.

(מז) ואצוה את-שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין-איש ובין-אחיו ובין גרו: טו ופקדית ית דיניכון בעדנא ההיא למימר שמעו בין אחיכון ויתדונון קושטא בין גברא ובין אחוהי ובין גיורה:

כ"י ואצוה את-שפטיכם • (ספרי) אמרתי להם: הוּו מתונים בדין, אם בא דין לפניך פעם אחת, שנים ושלש, אל תאמר: כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים בו'. בעת ההוא • (ספרי) משמנתיים, אמרתי להם: אין עכשו כלשעבר: לשעבר, הייתם ברשות עצמכם. עכשו, הרי אתם משעבדין לעבד. שמע • לשון הוּו, אודנ"ט בלע"ז (הענין) כמו: "זכור ושמור". ובין גרו • (ספרי) זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים. (סנהדרין ו) דבר אחר: "ובין גרו", אף על עסקי דירה בין חלקת אחים, אפלו בין תנור לכירים.

(יז) לא-תכירו פנים במשפט בקטן בגדל תשמעון לא תגורו מפני-איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו:

כ"י לא-תכירו פנים במשפט • (ספרי) זה הממנה להושיב הדינים, שלא יאמר: 'איש פלוני נאה, או גבור, אושיכנו דין. איש פלוני קרובי, אושיכנו דין בעיר', והוא אינו בקי בדינין, נמצא מחיב את הזכאי ומזכא את החיב, מעלה אני על מי שמנהו כאלו הכיר פנים בדין. בקטן בגדל תשמעון • (סנהדרין ח) שיהא חביב עליך דין של פרוטה בדין של מאה מנה, שאם קדם ובא לפניך לא תסלקנו לאחרון. דבר אחר: "בקטן בגדל תשמעון", כתרגומו, שלא תאמר: 'זה עני הוא וזה עני, ומצוה לפרנסו, אזכר את העני ונמצא מתפרנס בנקיות'. דבר אחר: שלא תאמר: 'היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשו', וכשיצא לחוץ אומר לו: 'תן לו, שאתה חיב לו'. לא תגורו מפני-איש • (ספרי) לא תיראו. דבר אחר: "לא תגורו", לא תכנס דברך מפני איש, לשון (משלי י) "אוגר בקיץ". כי המשפט לאלהים הוא • מה שאתה נוטל מזה שלא בדין, אתה מזקיני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט. תקרבון אלי • (ספרי) על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד. וכן שמואל אמר לשאול (שמואל א י): "אנכי הראה". אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה', ואימתי הודיעו? כשבא למשח את דוד (שם טז): "וירא את אליאב ויאמר אף נגד ה' משיחו", אמר לו הקדוש ברוך הוא: ולא אמרת "אנכי הראה"? (שם) "אל-תבט אל-מראהו". רמב"ן

(יח) ואצוה אתכם בעת ההוא את כל-הדברים אשר תעשון:

כ"י את כל-הדברים אשר תעשון • אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

והטעם להזכיר זה כאן, כי בידוע שזה הענין צעת יתרו, והוא אמר למשה (שמות יח יט) הנה אתה לעם מול האלהים, שיתפלל עליהם בעת צרתם, ואמר לו (שם כ) והזהרתה אתה את החקים ואת התורות וגו', שילמדם הוא התורה, אף במשפט נמן לו עצה שיקנה שופטים לסייעו, וכבר פרשתי שם (בפסוק כ). ולכן ספר בכאן, כי כאשר מנה שרי

אשר תעשון. אלו עשרה דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות, לשון רש"י מספרי (דברים יח). ואם כן, עם השופטים הנזכרים ידבר, ויקצר בעשרה הדברים שכלם נדרשים מן הכתובים: ועל דרך הפשט, הם החקים והתורות הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון, כי הכל יצוה ויזהיר וילמד לישאל מפיו:

(יז) וטעם כי המשפט לאלהים הוא. כטעם כי לא לאדם תשפטו כי לה' ועמכם בדבר משפט (דח"ב יט). לומר כי לאלהים לעשות משפט בין יצוריו, כי על כן בראם להיות ביניהם ישר וצדק, ולהציל גזול מיד עושקו ונתן אתכם במקומו, ואם תגורו ותעשו חסם הנה חטאתם לה' כי מעלתם בשליחותו: (יח) ואצוה אתכם בעת ההוא את כל הדברים

שיעור יומי ליום שלישי ה' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – א – פרשת דברים

יט וַיִּטְלֹנָא מַחֲרֵב וְהִלִּיכְנָא יָת כָּל מַדְבָּרָא
רַבָּא וְדַחִילָא הָהוּא דִּי חֲזִיתוּן אַרְח טוּרָא
דְּאַמְרָאָה כְּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ אֱלֹהֵנָא וְתָנָא
וְאַחֲמִנָא עַד רָקִם גִּיאָה :

(יט) וַנִּסַּע מִחֵרֵב וַנֵּלֶךְ אֶת כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא
הַהוּא אֲשֶׁר רָאִיתֶם בְּדֶרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וַנָּבֵא עַד קִדְשׁ בְּרִנֵּעַ:

כז"י ◀ המדבר הגדול והנורא • שהיו בו נחשים בקורות ועקרבים כקשתות.

כ וַאֲמַרְיָת לִכּוֹן אֲתִיתוּן עַד טוּרָא דְּאַמְרָאָה
דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא :

(כ) וַאֲמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד־הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

כא חֲזִי יְהִיב יְיָ אֱלֹהֵיךָ הַדְּמִיךָ יָת אֶרְעָא סָק
אַחֲסֵן כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ אֱלֹהֵא דְּאַבְהֶתְךָ לָךְ
לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְקַבֵּר :

(כא) רָאָה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עֲלֶה רֶשֶׁת
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶל־תִּירָא וְאַל־
תַּחַת:

♦ יום שלישי ה' מנחם-אב ♦

כב וַיַּקְרְבוּן לְחַיִּי כְּלָכוֹן וַאֲמַרְתוּן נִשְׁלַח
גְּבָרִין הַדְּמִינָא וַיֵּאֲלִינוּ לָנָא יָת אֶרְעָא
וַיִּתִּיבוּן וְתָנָא פִתְגָמָא יָת אַרְחָא דִּי נִסַּק בָּהּ
וַיִּת קַרְוִיָּא דִּי נַעֲוִל לָהֶן :

(כב) וַתִּקְרְבוּן אֵלַי בְּלָכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לִפְנֵינוּ
וַיַּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשִׁבוּ אֲתָנוּ דְּבַר אֶת־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר נַעֲלַח־בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:

כז"י ◀ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי בְּלָכֶם • בערבוביָא, וְלִהְלֵךְ הוּא אֹמֵר (דברים ח) : "וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם
וַתֹּאמְרוּ הֵן הֶרָאָנוּ וְגו'", אוֹתָהּ קְרִיבָה הִיָּתָה הוֹגְגַת: יְלָדִים מְכַבְּדִים אֶת הַזְּקֵנִים וּשְׁלֹחוֹם לִפְנֵיהֶם, וְזִקְנִים מְכַבְּדִים
אֶת הָרָאשִׁים לְלֶכֶת לִפְנֵיהֶם, אָבֵל כָּאֵן: "וַתִּקְרְבוּן אֵלַי בְּלָכֶם", בְּעֶרְבּוּבִיָּא, יְלָדִים דּוֹחֲפִין אֶת הַזְּקֵנִים, וְזִקְנִים
דּוֹחֲפִין אֶת הָרָאשִׁים. וַיָּשִׁבוּ אֲתָנוּ דְּבַר • (ספרי) בְּאִזְוָה לְשׁוֹן הֵם מְדַבְּרִים. אֶת־הַדֶּרֶךְ וְגו' • אֵין דֶּרֶךְ שְׂאִין בָּהּ
עֲקָמִימוֹת. וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ • תַּחֲלָה לְכַבֵּשׁ. רמב"ן

כג וַיִּשְׁפֹּר בְּעֵינֵי פִתְגָמָא וַדְּבִרִית מִנְכּוֹן תְּרִין
עֶשֶׂר גְּבָרִין גְּבָרָא חַד לְשִׁבְטָא :

(כג) וַיִּיטֹב בְּעֵינֵי הַדִּבֶּר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַנְשִׁים
אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטָא:

כז"י ◀ וַיִּיטֹב בְּעֵינֵי הַדִּבֶּר • בעיני ולא בעיני המקום, וְאִם בְּעֵינֵי מִשָּׁה הִיָּה טוֹב, לְמָה אֲמַרָה בְּתוֹכָחוֹת? מִשָּׁל
לְאָדָם שְׂאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: 'מִכֵּר לִי חֲמוּדָךְ זֶה'. אָמַר לוֹ: 'הֵן'. נֹתָנוּ אֶתָּה לִי לְנִסְיוֹן? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. בְּהִרִים
וּגְבָעוֹת? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. כִּיֹּן שְׂרָאָה שְׂאִין מַעֲכָבוּ כְּלוּם, אָמַר הַלּוֹקֵחַ בְּלָבוֹ: 'בְּטוֹחַ הוּא זֶה שְׁלֹא אֲמַצָּא בּוֹ
מוֹם', מִיָּד אָמַר לוֹ: 'טַל מַעוֹתֶיךָ, וְאִינִי מְנַסְהוּ מַעֲתָה', אִף אֲנִי הוֹדִיתִי לְדְבָרֶיכֶם, שְׂמָא תַּחֲזִירוּ בְּכֶם כְּשֶׁתִּרְאוּ
שְׂאִינִי מַעֲכָב, וְאַתֶּם לֹא תוֹרְתֶם בְּכֶם. וַאֲקַח מִכֶּם • מִן הַבְּרוּרִים שְׂבָכֶם, מִן הַמְּסֻלָּתִים שְׂבָכֶם. שְׁנַיִם עֶשֶׂר
אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטָא • (שם) מִגִּיד שְׁלֹא הִיָּה שְׂבֹט לֹוי עֲמָהֶם. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

זֶה דֶּרֶךְ אָנוּ בְּאִין. כְּלוֹמַר מֵאִין נִכְנֵס בְּאֶרֶץ
שְׂנֵיכְבֵּשׁ אוֹתָן הָעָרִים תַּחֲלָה. וְהוּא מַה
שְׂפִרְשִׁתִּי בְּסֹדֵר שְׁלַח לָךְ (במדבר יג ב), שְׁלֹא
בְּקֶשׁוּ יִשְׂרָאֵל מְרֻגְלִים אֱלָא לְהוֹרוֹת בְּפִנְיֵהם
הַדֶּרֶךְ:

(כג) וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַנְשִׁים. לֹא
שִׁבַּח אוֹתָם בְּנִשְׂאִיתָם וְהִיָּתָם רָאשֵׁי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, כִּי אַחֲרֵי שֶׁהִרְשִׁיעוּ לֹא יִסְפֹּר בְּשִׁבַח
הַרְשָׁעִים:

(במדבר יב א). וַיִּתְּכֵן שְׁהַטְעַם, מִפְּנֵי שְׁנִמְלֵךְ
בְּשִׁכְיָהּ וְעַל פִּי הַגְּבוּרָה נַעֲשֶׂה הַעֲנָן הַהוּא:
(כב) אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה בָּהּ. אֵין דֶּרֶךְ
שְׂאִין בָּהּ עֲקָמִימוֹת. וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר
נָבֵא אֱלֹהֵינוּ, תַּחֲלָה לְכַבֵּשׁ, לְשׁוֹן רִש"י. וְכֵן
בְּסִפְרֵי (דברים כב), אֵין לָךְ דֶּרֶךְ שְׂאִין בָּהּ
עֲקָמִימוֹת, אֵין לָךְ דֶּרֶךְ שְׂאִין בָּהּ כְּמִנּוֹת,
אֵין לָךְ דֶּרֶךְ שְׂאִין בָּהּ פְּרִשּׁוֹת:
וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ, לִידַע בְּאִי

הַאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת לֹא מָנָה אוֹתָם רַק עַל
הַמִּשְׁפָּט, אָבֵל הוּא בְּעֵצְמוֹ לְמַדָּם כָּל הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן עַל פִּי הַתּוֹרָה, כִּי שָׁמַע לַעֲצַת
חוֹתָנוּ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר. וְלֹא הִזְכִּיר מִשָּׁה
עֲצָתוֹ בְּכָאן, וְלֹא אָמַר דְּבַר בְּשֵׁם יְתִירוֹ אֲשֶׁר
אָמַר:

וְנִרְאָה בְּעֵינֵי שְׁלֹא רָצָה לְהַזְכִּירוֹ בְּמַעֲמָד כָּל
יִשְׂרָאֵל, לַעֲנֹתוֹ. אוֹ שְׁלֹא יְהִיָּה לְכַבּוֹד
לוֹ שִׁנְזִכִּיר לְדוֹר הַזֶּה כִּי אִשָּׁה כּוֹשִׁית לָקַח

(כד) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁבֵּל וַיִּרְגְּלוּ כֹד וַאֲתַפְּנוּ וּסְלִיקוּ לְטוֹרָא וַאֲתוּ עַד נַחֲלָא דְאַתְּכָלָא וְאַלִּילוּ יְתָהּ :
אתה:

כז"י ◀ עַד-נַחַל אֲשַׁבֵּל • (ש) מַגִּיד שְׁנֶקְרָא עַל שֵׁם סוֹפּוֹ. וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ • (ש) מְלַמֵּד שֶׁהֲלָכוּ בָּהּ אַרְבָּעָה אוֹמְנִין שְׁתֵּי וְעָרֵב.

(כה) וַיִּקְחוּ בִידֵם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
כה ונסִיבו בידֵינוּ מִפְּרֵי הָאָרֶץ דְּאֵרְעָא וְאַחִיתוּ לָנָא וְאַחִיבוּ יְתָנָא פִּתְגָמָא וְאָמְרוּ טָבָא אֶרֶעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא :

כז"י ◀ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ • מַגִּיד שְׁאָרְץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ • (ש) מִי הֵם שְׁאָמְרוּ טוֹבָתָהּ ? יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב. רַמְבַּ"ן

(כו) וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמָרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
כז"י ◀ וּתְמָרוּ • לְשׁוֹן הַתְּרָסָה, הַתְּרַסְתֶּם כִּנְגַד מֵאֲמָרוֹ.

(כו) וַתִּרְגְּנוּ בְּאֵהֱלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אִתָּנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אִתָּנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:

כז"י ◀ וַתִּרְגְּנוּ • לְשׁוֹן הֶרֶע, וְכֵן (משלי יח): "דְּבָרֵי נִרְגָּן", אָדָם הַמוֹצִיא דָּבָהּ. בְּשִׁנְאָת ה' אִתָּנוּ • וְהוּא הָיָה אוֹהֵב אֶתְכֶם, אֲבָל אַתֶּם שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ, מִשָּׁל הַדִּיּוּט אוֹמֵר: מַה דְּבַלְפָּךְ עַל רַחֲמֶךָ, מַה דְּבַלְבִּיָּה עַלְךָ. בְּשִׁנְאָת ה' אִתָּנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • הוֹצֵאתוֹ לְשִׁנְאָה הִיָּתָה, מִשָּׁל לְמַלְכָּךְ בֶּשֶׁר וָדָם, שֶׁהָיוּ לוֹ שְ�נֵי בָנִים, וְיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת: אַחַת שֶׁל שְׁקִיא וְאַחַת שֶׁל בַּעַל, לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב נוֹתֵן שֶׁל שְׁקִיא, וְלְמִי שֶׁהוּא שׁוֹנֵא נוֹתֵן לוֹ שֶׁל בַּעַל. אֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁל שְׁקִיא הִיא, שְׁנִילוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ, וְאֶרֶץ כְּנָעַן שֶׁל בַּעַל, וְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם לָתֵת לָנוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 22 עמ' 23)

בְּשִׁנְאָת ה' אוֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (א, כז) וְהוּא הָיָה אוֹהֵב אֶתְכֶם (רש"י) מִבְּאֵר בִּסְפָרִים, שְׁאִמְרָהּ ז' גְּרָמָה לְתַשְׁעָה בָּאָב, וְכִמּוֹ שְׁנָאֲמַר אִיכָּה יִשְׁבָּה בְּזֶד הָעֵיר – רֵאשִׁי תְבוֹת אִיכָּה. וְרש"י מְעוֹדֵד וּמְחַזֵּק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר אֶהְבְּתֶם הַטְּבָעִית לְאֵבֵיהֶם שֶׁבַשְׁמִים מִסְתַּתֵּר, וְאֵין הֵם מְרַגְּשִׁים אֶת חֲסִדָּיו, וְעַד שֶׁשְׁמִים אוֹר לְחֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ לְאוֹר – אֵין שׁוֹם חֲלִישׁוֹת כָּלֵל וְכָלֵל, חֲלִילָה, בְּאֶהְבֵת הַקֵּב"ה לְיִשְׂרָאֵל.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אָמְרוּ בֵּן בְּתַחֲלָה, וְהוֹדוּ שֶׁהִיא טוֹבָה וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ, אֲבָל אָמְרוּ לְמִשָּׁה (בַּפְּסוּק כח) אָנָּה אֲנִיחָנוּ עוֹלִים אַחֲנֵנוּ הַמָּסוּ אֶת לִבְנֵנוּ לֵאמֹר עִם גְּדוֹל וָרֵם מִמֶּנּוּ. וְעַל כֵּן יֹאמַר לָהֶם מִשָּׁה עֲתָה, אָמַת הוּא כְּדִבְרֵיכֶם שֶׁהָעַם הַהוּא גְּדוֹל וָרֵם, אֲבָל ה' יִלְחַם לָכֶם כָּלֵל אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם מִמִּצְרַיִם וְעַד הַנֵּה. וְזֶה טַעַם וּבִדְבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם, שְׂאִין הַעֲבָכָה אֵלָא מִמַּעוּט אֲמָנָה. הִנֵּה כָל הַפְּרָשָׁה כְּפִסּוּטָהּ וּמִשְׁמָעָהּ:

שְׂכַלֵּם הוֹדוּ לִפְנֵי מִשָּׁה וְאֶהְרֹן וְכָל הָעֵדָה וְאָמְרוּ (שם יג כז) בָּאנוּ אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ הוּא וְזֶה פְרִיָּה, וְהִנֵּה כָּלֵם בְּהַסְכָּמָה אַחַת בְּטוֹבַת הָאָרֶץ, אֲבָל בְּחֹזֶק הָעַמִּים הָהֵם הַמָּסוּ אֶת לִבְכֶם. וְאַחֲרֵי כֵן בְּרִאוּתָם כִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב יַחְזִקוּ אֶת לִבָּם לְמַלְחָמָה, בָּאוּ שָׁאֵר הַמְּרַגְּלִים אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא בִפְנֵי מִשָּׁה וְהוֹצִיאֻהוּ דָּבָה עַל הָאָרֶץ שֶׁהִיא אֶרֶץ אוֹקְלַת יוֹשְׁבֶיהָ, וְזֶהוּ וַתִּרְגְּנוּ בְּאֵהֱלֵיכֶם (פסוק כז). וְגַם הָעַם לֹא יִזְכִּירוּ בִפְנֵי מִשָּׁה הַדָּבָה הַזֹּאת, כִּי יִבְחִישֶׁם שְׁלֹא

(כה) וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ. מִי הֵם שְׁאָמְרוּ טוֹבָתָהּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, לְשׁוֹן רִש"י מִסְפָּרִי (דברים כה). וְאֵנִי תָמָה, אִם בֵּן מַה הַטְּעָנָה הַזֹּאת עֲלֵיהֶם, וְרֹאוּי שִׁינְאָמֵינוּ לַעֲשֶׂרָה יוֹתֵר מִן הַשְּׁנִיִּים. אוֹלֵי טַעַן עֲלֵיהֶם, כִּינּוֹן שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹדִיעַ אֶתְכֶם שֶׁהִיא אֶרֶץ טוֹבָה וְגִדּוּלֵי הַשְּׁלֹחִים וְהַעֲדִיקִים שָׁבָהֶם אִף הֵם מַעֲדִידִין כֵּן, הִנֵּה לָכֶם לְהֵאֲמִין, כִּי הָאֲחֵרִים מִפְּנֵי מֶרֶץ לֵב אָמְרוּ מַה שְׁפָרְשִׁי שֵׁם (במדבר יג לב), וְהַנִּכּוֹן מַה שְׁפָרְשִׁי שֵׁם (במדבר יג לב),

שיעור יומי ליום שלישי ה' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת דברים מז

(כח) אָנָּה | אֲנַחְנוּ עָלִים אֲחִינוּ הַמָּסוּ אֶת־לִבָּנוּ לֵאמֹר
עִם גְּדוֹל וְרַם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם
וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:

כח"י ◀ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם • דָּבְרוּ הַכְּתוּבִים לְשׁוֹן הַבְּאִי (חולין ט).

(כט) וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרָצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם:

כח"י ◀ לֹא־תַעֲרָצוּן • לְשׁוֹן שְׂבִירָה כְּתֻבָּה, וְדוּמָה לוֹ (איו"ב ל): "בְּעָרוֹן נָחִלִים לְשָׁכֵן", לְשָׁכֵר נָחִלִים.

(ל) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הֶהָלַךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם כָּל־
אֲשֶׁר עָשָׂה אֹתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:

כח"י ◀ יִלְחֶם לָכֶם • בְּשִׁבְלֵכֶם.

(לא) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם
עַד־בְּאֵכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:

כח"י ◀ וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ • מוֹסֵב עַל מִקְרָא שֶׁל מַעֲלָה הֵימָנוּ: "כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֹתְכֶם בְּמִצְרַיִם"; וְעַתָּה, אָף
"בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ כִּי נִשְׁאַף וְגו'". בְּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי אֵצֶל (שמות יד) "וַיִּסַּע מִלֶּאֱדָם הָאֱלֹהִים
הֶהָלַךְ לִפְנֵי מִתְּנֶה יִשְׂרָאֵל וְגו'", מָשַׁל לַמֶּהָלֶךְ בַּדֶּרֶךְ וּבָנוּ לִפְנֵי וּבָאוּ לִסְטִים לְשׁוּבוֹתוֹ וְכו'.

(לב) וּבַדֶּבֶר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לכ ובפתגמא הדין ליתכון מהמינין

במימרא דזי אלהכון:

כח"י ◀ וּבַדֶּבֶר הַזֶּה • שֶׁהוּא מִבְּטִיחְכֶם לְהַבִּיאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ, אֵינְכֶם מֵאֲמִינִים בּוֹ.

(לג) הֶהָלַךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מְקוֹם לַחֲגֹתְכֶם
בְּאֵשׁ | לֵילָה לְרֹאשִׁיתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנָן
וְיָמָם:

כח"י ◀ לְרֹאשִׁיתְכֶם • כְּמוֹ לְהִרְאוֹתְכֶם, וְכֵן (שמות יג): "לִנְחֹתְם הַדֶּרֶךְ", וְכֵן (מלכים ב ט):
"לָלֶכֶת לַגִּיד בִּיזְרַעֲאֵל".

(לד) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:

קצם למימר:

(לה) אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרַע הַזֶּה אֶת
הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְרָהָם:

(לו) וּזְלָתִי כָּל־בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר דִּרְדַּבְּהָ וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי יְהוָה:

כח"י ◀ אֲשֶׁר דִּרְדַּבְּהָ • תְּכַרְוֹן, שְׁנֵאָמַר (במדבר יג): "וַיָּבֵא עַד תְּכַרְוֹן".

(לז) גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלָכֶם לֵאמֹר גַּם־אַתָּה לֹא־
תִּבָּא שָׁם:

כז"י • הִתְאַנֵּף • נִתְמַלֵּא רָגְזוֹ. רמב"ן

(לח) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן הֶעֱמִיד לְפָנָיו הוּא יָבֵא שָׁמָּה אֹתוֹ חֹקֶךָ
כִּי־הוּא יִנְחִלָנָה אֶת־יִשְׂרָאֵל:

♦ יום רביעי ו' מנחם-אב ♦

(לט) וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבֹו יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־
יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הִמָּה יָבֵאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנָנָה וְהֵם
יִירָשׁוּהָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כג עמ' תי)

וְטַפְכֶּם . . . הִמָּה יָבֵאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנָנָה (א. לט) הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, שֶׁהִיא נִצְחִית, נִתְּנָה לָנוּ כְּאֵן הוֹרָאָה נִצְחִית: יְלֵד צָרִיף לְדַעַת, שְׂמִיכָל הַבַּט עַל עֵצִים וְגִדְל מַעֲלַת הוֹרִיו, הוּא יְכוֹל וְצָרִיף לְשִׁאף לְהַגִּיעַ לְהַשְׁגִּים גְּדוּלִים עוֹד יוֹתֵר! שָׁפֹן, בְּכָל עֲנִינֵי טוֹב וּקְדוּשָׁה קִיָּמִית תָּמִיד הָאֲפָשְׁרוֹת לְהַתְעַלּוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְכֹאשֶׁר הֵילֵד יוֹדֵעַ שֶׁהַשְׁגִּיו מְזִכִּים גַּם אֶת הוֹרִיו – הוּא מֵתַאֲמֵץ בִּיתֵר שְׂאֵת וּבִיתֵר עוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 581)

וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבֹו יְהוָה (א. לט) לְכַאֲרָה, מֵהִי הַהֲדָגָשָׁה עַל הַטֵּף דוֹקָא, וְהִרִי הַמְרָגְלִים טַעֲנוּ שְׂפָלָם יְהִיו לְבֹז, גַּם הַגְּדוּלִים? וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה 'קֶטֶן' בַּעֲבֻדַת ה' הוּא מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת שְׂלֵא לְשִׁמָּה, וּכְתוּצָאָה מִכָּף לֹא נִקְלַט מִזֶּן רִוְחֵי זֶה בְּפִנִּימִיּוֹת, אֵלָּא הוּא 'מִתְפֹּרֵר', וּבְדִרְכּוֹ שֶׁל תִּינוּק, שְׂמִפּוֹרֵר יוֹתֵר מִמָּה שְׂאוּכָל (לְקַט טוֹב וַיִּגֵּשׁ מו, יב). זוֹ הִיָּתָה טַעֲנַת הַמְרָגְלִים: אִם יִפְנְסוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְיִתְעַסְקוּ שָׁם בַּדְּבָרִים אֲרָצִיִּים, יְהִיָּה עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה שְׂלֵא לְשִׁמָּה וְהוּא 'יִתְפֹּרֵר'. עַל כֵּךְ בָּא מַעֲנָה ה', שֶׁעֲבֻדַת הַטֵּף 'יִקְרָה יוֹתֵר מֵעֲבֻדַת דוֹר הַמִּדְבָּר, וְזֹאת מִצַּד מַעֲלַת ה'אֵתְכַפֵּי' – הָאֵדָם כּוֹפֶה אֶת עַצְמוֹ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת.

(מ) וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וַיַּעֲשׂוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף:
יִמָּא דְסוּף:

כז"י • פָּנּוּ לָכֶם • אָמַרְתִּי לְהַעֲבִיר אֶתְכֶם דֶּרֶךְ רַחֲב אֲרָץ אֲדוֹם לְצַד צָפוֹן לִיכְנֵס לְאַרְץ, קִלְקִלְתֶּם וּגְרַמְתֶּם לָכֶם עֲכוֹב.
פָּנּוּ לָכֶם • לְאַחֲרֵיכֶם וְתִלְכוּ בַּמִּדְבָּר לְצַד יַם סוּף, שֶׁהַמִּדְבָּר שֶׁהִיוּ הוֹלְכִים בּוֹ לְדְרוֹמָה שֶׁל הַר שְׁעִיר, הִיָּה מִפְסִיק בֵּין יַם סוּף לְהַר שְׁעִיר, עֲתָה הַמְשָׁכּוּ לְצַד הַיָּם וְתִסּוּכְבוּ אֶת הַר שְׁעִיר, כֹּל דְּרוֹמוֹ מִן הַמַּעֲרֵב לַמְּזֶרֶח.

(מא) וַתַּעֲנֵנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ חֲטֵאֵנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה
וְנִלְחַמְנוּ בְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגְרוּ אִישׁ
אֶת־כִּלְי מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיֵנוּ לַעֲלַת הָהָרָה:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

אֲשֶׁר לֹא קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂלֵא הִיָּה הַעֲנֵשׁ אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה הַדְּבָר בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂלֵא נִתְקַדֵּשׁ הַכְּבוֹד לְעִינֵיהֶם: וְכֵן אָמַר בְּסִפְרֵי (הַאֲזִינוּ נ), עַל אֲשֶׁר מַעֲלָתֶם בִּי (שם), אַתֶּם גְּרַמְתֶּם לְמַעַל, עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי, אַתֶּם גְּרַמְתֶּם שְׂלֵא לְקַדֵּשׁ אוֹתִי, כְּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי (בַּמִּדְבָּר כו יד), אַתֶּם גְּרַמְתֶּם לְמִרוֹת אֶת פִּי. עָשׂוּ כָל הַלְשׁוֹנוֹת יוֹצֵאִים אֵל יִשְׂרָאֵל, וּכְבַר פְּרִשְׁתִּי הַעֲנִין (שם כ ח):

הַמַּעֲשֶׂה הַהוּא זולָתִי מִגַּפַּת הַמְרָגְלִים עֲצָמָם. וְגַם לֹא הִזְכִּיר הַדְּבָר, כִּי לֹא יְדָבַר בְּגִנָּאִי הַיְחִידִים, אֲבָל יוֹכִיחַ אֶת הַרְבִּים שְׂפָלָם חֲטָאוּ וְכָלָם נַעֲשׂוּ:
וְטַעֲם בְּגִלְלָכֶם. כִּי רַבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וְגו' (בַּמִּדְבָּר כ יג), וְאַרְעַ כָּל זֶה בַּעֲבוּר מְרִיבָתְכֶם. אוֹ יִרְמוֹ, שֶׁהִיָּה הַפַּעַם עַל מִשָּׁה וְעַל אֶהֱרֹן כְּאֲשֶׁר הָיוּ הַסֵּלַע פְּעָמִים לְפָנָיו הָעַם וְלֹא עָשׂוּ כְּאֲשֶׁר נִצְטוּ, וְהָעַם הִרְהוּר בַּדְּבָר, וְהוּא מֵה שְׂאֵמֶר (לְהִלֵּךְ לֹב נֹא) עַל

(לז) גַּם בִּי הִתְאַנֵּף ה' בְּגִלְלָכֶם. יֹאמַר הִנֵּה חֲסִאתְכֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בַּעַת הַהִיא בְּמִרְגָּלִים מִנְעוּ מִכֶּם הָאֲרָץ הַטּוֹבָה, וְעוֹד הוֹסַפְתֶּם לְחֲטֹא בַּפַּעַם אַחֲרַת עַד שֶׁמִּנְעַתֶּם גַּם אוֹתִי מִלְּעֵבֶר. כִּי רָצָה לְהִזְכִּיר יַחַד עֲנֵשׁ כָּל הַנִּמְנָעִים מִלְּעֵבֶר אֶל הָאֲרָץ, כִּי הִכַּל בְּגִרְמַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם. וְכִי שִׁנְזִכִּיר כְּאֵן עֲנִין יְהוֹשֻׁעַ כִּי הוּא יַעֲבִיר מִפְּנֵי שְׂמֵלֵא אַחֲרֵי ה' בַּחֲבָרוֹ, וְיִזְקָה עוֹד שִׁנְחִיל הָאֲרָץ לְדוֹר הַשְּׁנִי בַּעֲבוּר שְׁנַעֲנֵשׁ מִשָּׁה וְנִגְזֹר עָלָיו שְׂלֵא יַעֲבִיר. וְהִנֵּה הִזְכִּיר כָּל

כ"י • וַתִּהְיוּ לְשׁוֹן (במדבר יד): "הִנֵּנוּ וְעַלֵּינוּ אֵל הַמָּקוֹם!" זֶה הַלְשׁוֹן שְׁאִמְרָתָם, לְשׁוֹן 'הֵן', כְּלוּמָר נִזְדַּמְנָתָם. רמב"ן

(מב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא תִלַּחֲמוּ בִּי
אֵינִי בְּקִרְבָּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם:

כ"י • לֹא תַעֲלֹו • לא עליה תהא לכם, אלא ירידה.

(מג) וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה
וַתִּזְדוּ וַתַּעֲלֹו הָהָרָה:

(מד) וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לִקְרֹאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ
אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּבְתּוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר
עַרְחֻרְמָה:

כ"י • כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים • מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם, מיד מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכם, מיד מתים.

(מה) וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶּם
וְלֹא הִאֲזִין אֲלֵיכֶם:

כ"י • וְלֹא־שָׁמַע ה' בְּקוֹלְכֶם • כפיכול, עשיתם מדת רחמיו כאלו אכזרי. רמב"ן

(מו) וַתָּשָׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:

כ"י • וַתָּשָׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים • י"ט שנה, שנאמר: "כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם" בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטרפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר (במדבר לב): "וַיִּנָּעַם בַּמִּדְבָּר", כך מצאתי בסדר עולם (פ"ח).

ב (א) וַנִּפֶן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֵלַי וַנִּסָּב אֶת־הַר־שְׁעֵיר יָמִים רַבִּים: ס

כ"י • וַנִּפֶן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה • אלו לא חטאו, היו עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לצפון, ובשביל שקלקלו, הפכו לצד המדבר, שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח, דרך ים סוף, דרך יציאתן ממצרים, שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לצד המזרח. וַנִּסָּב אֶת־הַר־שְׁעֵיר • כל דרומו עד ארץ מואב.

♦ יום חמישי ז' מנחם-אב ♦

ב ואמר יי לי למימר:

(ב) ויאמר יהוה אלי לאמר:

(מא) וְטַעַם אֲנֹכִי. בַּעֲצָמֵינוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ, (מה) וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי ה'. לא הנפיר שם הפתוח הפכי הזה, שאין צורך להזכירו. אכל משה הנפיר זה עתה לשבח, כי נחמו על (מא) וְטַעַם אֲנֹכִי. בַּעֲצָמֵינוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ, לא נניח הדבר לכינוי אחרינו כאשר אפרת:

חטאתם, ולהגיד להם שהיה העון שהוא גדול מנשוא, כי באה עליו השבועה הגדולה, וגזר דין שיש עמו שבועה אינו נקרא (ר"ה יח):

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ג) רַב־לָכֶם סֵב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צִפְנָה:

ג סגי לכון דאקפתון ית טורא הדין אתפניו
לכון צפונא:

רש"י • פָּנּוּ לָכֶם צִפְנָה • סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון, פְּנִיכֶם לַצִּפּוֹן, נִמְצְאוּ הוֹלְכִים אֶת רוּחַ מִזְרָחִית, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים יא): "וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שָׁמֶשׁ לְאָרֶץ מוֹאָב".

(ד) וְאֶת־הָעָם צֹו לֵאמֹר אַתֶּם עֲבָדִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם
בְּנֵי־עַשׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִפָּנֶיךָ וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:

ד ונת עמא פקד למימר אתון עבדין בתחום
אחוכון בני עשו דיתבין בשעיר וידחלון
מנכון ותסתמרון לחדא:

רש"י • וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד • ומהו השמירה? "אל תתגורו בם". רמב"ן

(ה) אַל־תִּתְּגְרוּ בָם כִּי לֹא־אַתֶּן לָכֶם מֵאֲרָצָם עַד מִדְּרֹךְ
כַּף־רֶגֶל בִּי־יְרֵשָׁה לַעֲשׂו נָתַתִּי אֶת־הָר שַׁעִיר:

ה לא תתגורו בהון ארי לא אתן לכון
מארצהון עד מדרף פרסת רגלא ארי ירשא
לעשו יהבית ית טורא דשעיר:

רש"י • עַד מִדְּרֹךְ כַּף־רֶגֶל • אפלו מדרף כף רגל, כלומר, אפלו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה: עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים, שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יד): "וְעָמְדוּ רִגְלֵי וְגו'". יְרֵשָׁה לַעֲשׂו • מאברהם, עשרה עממים נתתי לו: שבעה לכם; וקניזי וקנדמני, הן עמון, ומואב וישעיר, אחד מהם לעשו והשתיים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו 'אחותו היא', עשאו כבנו.

(ו) אֲכַל הַיֹּשְׁבֵרוּ מֵאֲתֶם בַּכֶּסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם־מִיָּם תִּכְרוּ
מֵאֲתֶם בַּכֶּסֶף וּשְׁתִיתֶם:

ו עבדורא תזבנון מנהון בכספא ותיכלון ואף
מיא תכרון מנהון בכספא ותשתון:

רש"י • תִּכְרוּ • לשון מקח, וכן (בראשית א): "אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי", (ר"ה כז) שֶׁפֶן בְּכַרְכִּי הֵיָם קוֹרִין לְמִכְרָה 'פִּירָה'. רמב"ן

(ז) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְּךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לְכַתֹּב
אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהָאֲרָעִים שֶׁנָּה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
עִמָּךְ לֹא חֲסֹרֶת דָּבָר:

ז ארי יי אלהיך ברכך בכל עבד ידך ספק לך
צרכך במהכף למדברא ובא הדין דבן
ארבעין שנין מימרא דיי אלהיך בסעדה לא
מנעתא מדעם:

רש"י • כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְּךָ • לפיכך לא תקפו (ספרים אחרים: תקפרי) את טובתו, לראות באלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים. רמב"ן

(ח) וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי־עַשׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר מִדְּרֹךְ
הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמַעְצִין גִּבֹּר וַנִּפֹּן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבַר
מוֹאָב:

ח ונעברא מקדם אחונא בני עשו דיתבין
בשעיר מארח מישרא מאילת ומעצין גבר
ואתפנינא ועברנא ארח מדברא דמואב:

רש"י • וַנִּפֹּן וַנַּעֲבֹר • לצד צפון, הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

עמלק, והכל נתברך בידם, כענין מעשה ידי ברכת ומקנהו פריץ בארץ (איוב א י'): ועוד ידע ה' לכתף את המדבר הגדול הזה, וספק שם כל צרכך במן והשלו וימי הבאר, שלא חסרת דבר מן הצריך להולכי ארחות. והנה בן היה שקנו מבני עשו אוכל ומזון, כמו שאמר (להלן פסוקים כח כט) אכל בכסף תשברני ואכלתי וימים בכסף תמן לי ושתיתי וגו' פאשר עשו לי בני עשו וגו'.

מים לא תשתו מהם כלל רק בכסף לרצונם: (ז) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תקפרי את טובתו להראות באלו אתם עניים, אלא תראו עצמכם עשירים, לשון רש"י. ולא הבינותי מהו "בכל מעשה ידך", כי ברכותם ברכות שמים היו, והם לא יעשו בידיהם דבר שיתברך. ואולי ירמוז ב"מעשה ידך" שנתברך עמם צאן ומקנה אשר הוציאו ממצרים, ויש להם עשר ומקנה וקנן משלל מצרים ומשלל

(ד) וטעם אחיכם בני עשו. שיחוס ישראל מן אברהם, וכל ורעו אחים, כי כלם הם נמולים. וזה טעם לא תתעב אדומי כי אחיך הוא (להלן כג ח). רק בני הפלגשים ישמעאל ומדן וכל בני קטורה אינם באחיה, מן הסתם כי ביצחק יקרא לך ורע (בראשית כא יב): (ו) אכל תשברו מאתם בכסף. אם תתאוו לאכל מפרות ארצם לא תקחו מהם רק בכסף מלא לרצונם, וזה טעם "מאתם". וגם

ט ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך מארעה ירמא ארי לבני לזט יהבית ית לחית ירמא:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל-תִּצֹר אֶת-מוֹאֵב וְאֶל-תִּתְּנָר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא-אֶתֶּן לְךָ מֵאֲרֻצֹּי יִרְשָׁה כִּי לִבְנֵי-לֹזֹט נָתַתִּי אֶת-עָרֵי יִרְשָׁה:

כז"י • וְאֶל-תִּתְּנָר וְגו' • לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מראים היו אותם ונראים להם פשהם מזינים. לפיכך פתיב (במדבר כב): "ויגר מואב מפני העם", שהיו שוללים ובוזזים אותם, אבל בכני עמון נאמר: "ואל תתגר בם", שום גריו, בשכר צניעות אדם, שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה מואב. ער • שם המדינה.

(י) האמים לפנים ישובו בה עם גדול ורב ורם בענקים: י אימתי מלמדמין יתיבו בה עם רב וסגי ומקיף בגבראי:

כז"י • האמים לפנים ישובו וגו' • אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו לאברהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישובו בה לפנים, אבל לא זו היא, כי אותן רפאים הורשתי מפני בני לזט והושבתים תחתם. ומנן

(יא) רפאים יחשבו אף-הם בענקים והמאכלים יקראו להם אמים: יא גבראי מתחשבין אף אנון בגבראי ומואבאי קרן להון אימתי:

כז"י • רפאים יחשבו וגו' • רפאים היו נחשבים אותם אמים בענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(שם פסוק כ), וכן זכיר בכל מקום בנחלת ישראל החיו עם הנפעי בשבעת הגוים, כי הוא נמנה הבן הששי בכני כנען (שם י יז). וכן תראה במלחמת אמרפל שהיה נחם במלך סדום ונמנה ונאדמה וצבויים וצער שהם מלכי כנען, והכו את רפאים בעשתרות קרנים והחורי בהרם שעיר (שם יד ו ה), כי החורי והרפאים למלכי כנען היו: ויתכן שנקרא "חוי" על שם שהיה נחש עלי דרך, ונקרא "חורי" על שום חר פתן (ישעיה יא ח). כי השמות לשמרו השעם ונחליפו המלות, כמו ורח וצחר (בראשית מז י) מן וצמר צחר (יחזקאל כז יח), אהנות צחרות (שופטים ה י). וכן יעשו לשבח, כנו יעקב שהוא לשון מרמה או לשון עקלקלות, ונקראו אותו ישרון, מן תם וישר: והנה אמר כי החורים שהם לאברהם ישובו בשעיר לפנים, ובני עשו שהם ורע לאברהם ירשו אותם וישובו תחתם במעשה גס, שהיו הם עם רב בארצם ועשו בא לגור שם ונתחזק עליהם, באשר עשה ישראל ליתר הגוים של אברהם אשר נתן השם להם בכחו הגדול:

והנה הנחיל השם כל העמים ההם לזרעו של אברהם, אחד מהם לעשו, והשאר לישראל שהוא הבן הבכור, ואין ראוי לגזול מעשו את אשר הורישם האלהים, כי השם יקצף על הגזול מהם ונחלה שהנחילם הוא יתברך כאשר יקצף על הגזול מישראל הארץ אחרי שניחלנה להם, וקענן שיאמר (ירמיה

מה בין קניי וקנזי וקדמוני לרפאים. ועוד כי רפאים ישובו בה לפנים (פסוק כ) לומר שהיא שלקם והם היושבים בה לפני כל אדם, כמו לפנים הארץ יסדת (תהלים קב כו):

אבל פרוש הפסוקים הפך מדברי הרב, כי בעבור שאמר הקדוש ברוך הוא למשה אל תצור את מואב כי אני נתתי לבני לזט את ער ירשה, יספר הכתוב כי הארץ ראוייה לזרע אברהם לולי שנתנה לבני לזט. ואמר כי הארץ ההיא ישובו בה מעולם עם גדול ורם בענקים, ולכך יקראו אותם המואבים אמים, לגדל האמה אשר ישילו על רואיהם. והנה השם עשה גס לבני לזט לכבוד אברהם ויכלו להם ויירשום מפניהם, ואין ראוי לגזול מהם הארץ אשר נתן ה' להם במעשה גס: יחשבו, לשון חשיבות ומעלה, כמו נבנה ולא תשכנהו (ישעיה נג ג), אשר כסף לא יחשבו (שם יג יז), כי במה נחשב הוא (שם ב כב), וכן רבים, ובלשון חקמים אדם חשוב:

וזהו שסמך הכתוב לזה (פסוק יב) ובשעיר ישובו החורים לפנים, יאמר כי בעבור הטעם הזה שהזכיר במואב ימנעם גם כן מארץ שעיר. כי מלפנים היתה אף היא מן החורים, והיא ממתנת אברהם, כי החורי הוא החיו והוא מבני כנען, שנקמר (בראשית לו ב) עשו לקח את נשיו מבנות כנען וגו' ואת אהליבמה בת ענה בת צבוען החיו, וצבוען היה מבני שעיר החרי וישיב הארץ

(י) האמים לפנים ישובו וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לאברהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישובו בה, אבל לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני בני לזט והושבתים תחתם. רפאים, היו נחשבים אותם אמים בענקים הנקראים רפאים על שם שכל הרואה אותן גריו מתרפות. אמים, על שם שאימתם משלת על הבריות, לשון רש"י. וכן פתיב (בפסוק כ) ארץ רפאים תחשב אף היא, לפי שהרפאים ישובו בה לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם:

ואני תמה בדברי הרב, למה פרש לנו הכתוב בארץ עמון ומואב שאינה ארץ רפאים שנתן לאברהם, אם לומר שאינה ראוייה לישראל ואינה מן הארץ אשר נשבע ה' לאבותיהם לתת להם, והלא הכתוב אינו אומר אלא כי לבני לזט נתתה ירשה (פסוק יט), לומר שאף על פי שהיתה מנחלת אברהם הקדוש ברוך הוא נתנה לבני לזט בעבור אברהם, וכמו שכתב רש"י עצמו (בפסוק ה) שנתן שמים לבני לזט בשכר שהלך אמו למצרים ושתק על מה שאמר על אשתו אחותי היא. ועוד שהרב בעצמו כתב בעשו, עשר עממים נתתי לו לאברהם, שבעה להם, וקניי וקנזי וקדמוני הן עמון ומואב והר שעיר אחת מהן לעשו והשמים לבני לזט: ואם כן הרי ארץ עמון ומואב והר שעיר מנחלתו של אברהם היא על כל פנים, ולמה הקדוש ברוך הוא אומר למשה שלא יהא סבור שהיא ארץ הרפאים של אברהם,

גב שיעור יומי ליום חמישי ז' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - ב - פרשת דברים
אותם, ידיו מתרפות. אמים • על שם שאימתם מטלת על הבריות, וכן "ובשעיר יִשְׁבוּ החורים" ונתתם לבני
עשו.

(יב) ובשעיר יִשְׁבוּ החורים לְפָנֶיךָ וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם
וַיִּשְׁמְדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל
לְאַרְצוֹ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר-נָתַן יְהוָה לָהֶם:

ה"י • לשון הנה, כלומר נתתי בהם כח שהיו מורשים אותם והולכים.

(יג) עָתָה קָמוּ וְעָבְרוּ לָכֶם אֶת-נַחַל זָרָד וְנַעֲבֹר אֶת-נַחַל
זָרָד:

(יד) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר-הִלְכְּנוּ מִקֶּדֶשׁ פָּרָעַד עַד אֲשֶׁר-עָבְרָנוּ
אֶת-נַחַל זָרָד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד-תָּם כָּל-הַדֹּר
אֲנִשִּׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם:

(טו) וְגַם יִדְיָהוּהוּ הִיתָה בָּם לְהַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד
תָּמָם:

ה"י • למהר ולהמם בתוך מ' שנה, שלא יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר.

(טז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-תָּמּוּ כָּל-אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוֹת מִקֶּרֶב
הַעָם: ׀

ה"י • ויהי כאשר-תמו וגו'.

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

ה"י • וידבר ה' אלי וגו' • אבל משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפֿרֿשָׁה [זו] וידבר, אלא "ויאמר", ללמדך שכל
ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישוב הדעת, ללמדך שאין השכינה
שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל. אנשי המלחמה • מבין עשרים שנה היוצאים בצבא.

(יח) אֶתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-גְּבוּל מוֹאָב אֶת-עָר:

(יט) וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תַּצְרֶם וְאֶל-תַּתְּנֶם בָּם כִּי
לֹא-אָתַן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יְרֵשָׁה כִּי לְבְנֵי-לוֹט נָתַתִּיהָ
יְרֵשָׁה:

פירש"י ויח-יט • אֶתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-גְּבוּל מוֹאָב וגו' וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן • מכאן שארץ עמון לצד צפון.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

יב יד) על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה
אשר הנחלתי את עמי וגו'. וזה טעם כאשר
עשה ישראל שהזכיר כאן, ועדין לא נעשה:
וכן אמר עוד בבני עמון שהיא מארץ רפאים
(פסוק כ), כי גם היא היתה של רפאים
בתחלה. והעמנים יקראו להם ומזמנים מלשון
זממו אל תפק (תהלים קמ ט), אלא שנקפל,
כלומר עם שלא יבצר מהם כל אשר זממו
לעשות:

(ב) אֶרֶץ־רַפָּאִים תַּחֲשֹׁב אֶף־הוּא רַפָּאִים יֵשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים
וְהַעֲמִינִים יִקְרָאוּ לָהֶם זִמְזָמִים:

ה"י אֶרֶץ־רַפָּאִים תַּחֲשֹׁב • אֶרֶץ רַפָּאִים נַחֲשֶׁבֶת אֶף הִיא, לְפִי שֶׁהַרַפָּאִים יֵשְׁבוּ בָהּ לְפָנִים, אָבֵל לֹא זֹה הִיא שְׁנִיתָהּ
לְאַבְרָהָם. רמב"ן

(כא) עִם גְּדוֹל וְרַב וְרַם כַּעֲנָקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם
וַיִּירָשׁוּם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:

(כב) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבָנֵי עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֶׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד
אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשׁוּם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

(כג) וְהָעַוִּים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצָרִים עַד־עֵזָה פִּתְרוּרִים הִיִּצְאִים
מִכַּפְתֹּר הַשְּׁמִידִם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:

ה"י וְהָעַוִּים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצָרִים וְגו' • עוֹיִם מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, שֶׁעֲמָהֶם הֵם נַחֲשָׁבִים בַּסֶּפֶר יְהוֹשֻׁעַ (י"א), שְׁנֵאמָר:
"חֲמִשָּׁת סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים: הָעַזִּי, וְהָאֲשֻׁדִּי, וְהָאֲשַׁקְלוֹנִי, הַגִּתִּי, וְהָעֲקֹרֹנִי וְהָעוֹיִם". וּמִפְּנֵי הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע אַבְרָהָם
לְאַבְיִמֶלֶךְ, לֹא יָכְלוּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא אֶרֶצָם מִיָּדָם, וְהַבֹּאֲתִי עֲלֵיהֶם כַּפְתּוּרִים וְהַשְּׁמִידוֹם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם. וְעַכְשָׁו, אֲתֵם
מִתְּרִים לִקְחָתָהּ מִיָּדָם.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בְּרָגֶזוֹ, אֵת אֲתָרָא דְצֹחוּיִן לְחִיבָא עֵיבָא, חֲקִים
עָקִים, וּמִרְגָּל הוּא בְּלָשׁוֹן. וּמָה עוֹיָא אוֹמֵר
בְּדָבָר זֶה, עַל רַבִּי חִיָּיא:

וְכֵן נִהְגוּ רַבּוּתֵינוּ לומר עַל "הַסֵּחַ הַדַּעַת" שֶׁהוּא
בְּמָקוֹם "הַסֵּעַ", וּבִמְשָׁנָה, וְהַסֵּעַ אֵת לְבוֹ מִלְּאָכֶל. וְכֵן
אָמְרוּ הַמְּפָרְשִׁים בְּעוֹשׁוֹ וְבָאוּ כָל הַגּוֹיִם (יואל
ד יא), שֶׁהוּא חוֹשׁוֹ. וּבִמְכִילֵתָא (בא ז) רַבִּי
יֵאשְׁיָה אוֹמֵר אֵל תִּקְרִי וּפְסֻחִתִּי אֵלָא וּפְסֻעִתִּי,
שֶׁהַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא מְדַלֵּג עַל בִּתִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
עֲשֹׂאוּ מִלְּשׁוֹן פְּסִיעוֹת, בְּחֻלּוֹף חִיִּית בְּעִיִּין.
וְעַתָּה הַשְּׁלִים לְהוֹדִיעֵנוּ כָּל אֶרֶץ הַחַיִּי שֶׁאֲבָדָה
מֵהֶם, כִּי מִמֶּנָּה לַעֲשׂוֹ וְהִיא אֲסוּדָה לָנוּ, וּמִמֶּנָּה
לְכַפְתּוּרִים וְנִקָּח אוֹתָהּ מֵהֶם:

וּבִבְרָאשִׁית רַבָּה (כו טז) מִצְאֵתִי כִּי הָעוֹיִם
הֵם רַפָּאִים, אָמְרוּ בַּסּוּק הַנִּפְלִים
הֵיוּ בְּאֶרֶץ (בִּרְאשִׁית ו ד), רַפָּאִים הֵם הָעוֹיִם,
רַפָּאִים שֶׁכָּל מִי שֶׁרָּאָה אוֹתָם לְבוֹ רָפָה
כְּשֶׁעוֹה, עוֹיִם שֶׁהֵיוּ בְּקִיָּאִים בְּעַפְרוֹת כְּנָחַשׁ
וְכו'. וְעוֹד אָמְרוּ שֵׁם (ב"ר מד כג) בְּמִתְנַתּוֹ
שֶׁל אַבְרָהָם, רַבִּי דוֹסֶתַּאי בִּשְׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל
לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹכִיר כָּאֵן חוּי לְפִיכָּךְ הוּא מְבִיא
רַפָּאִים תַּחְתֵּיהֶם:

וּכְאֲשֶׁר עֵינֵתִי בָּזָה מִצְאֵתִי כִּי הִדְבֵּר אֲמַת
וַיִּצְיִיב וַיִּכְוֶן וַיִּקְנֶם. כִּי הַשְּׁבָעָה גוֹיִם
שִׁירְשׁוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַזִּכְרִים מִשָּׁה רַבִּינוּ לָהֶם
כְּמוֹ שֶׁאָמַר (לַהֲלֹן ז א) וַיִּשְׁלַח גוֹיִם רַבִּים
מִפְּנֵיךְ הַחַיִּי וְהַגִּזְלִי וְהָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי

אַבְרָהָם, אֶרֶצָם הִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי
שֶׁהַכַּפְתּוּרִים לְכַדּוֹ אוֹתָהּ מִבְּנֵי כְנַעַן:
וְהַכְּתוּב שֶׁאָמַר עַל אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים (שם כו ג)
כִּי לָךְ וּלְזֹרְעֶךָ אֲתָן אֵת כָּל הָאֶרֶצַת
הָאֵל, מִן הַשָּׁעַם הַזֶּה הִיָּה, כִּי הָאֶרֶץ הִיא
הַיְתָּה מִתַּחֲלָה לְבָנֵי כְנַעַן. וּמִפְּנֵי זֶה הוֹרִישׁוּ
יִשְׂרָאֵל בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ חֲמִשָּׁת סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים
הָעַזִּי וְהָאֲשֻׁדִּי וְהָאֲשַׁקְלוֹנִי הַגִּתִּי וְהָעֲקֹרֹנִי
וְהָעוֹיִם (יהושע יג ג), שֶׁהֵיוּ כָּלָם יוֹשְׁבֵי גְבוּל
הַכְּנַעֲנִי בְּעֵזָה וּבִאֲשַׁקְלוֹן וּבִאֲשֻׁדּוֹ וְעֲקֹרֹן,
וְעַל שֵׁם מְקוֹמָם הֵם נִקְרָאִים, כִּי הַשְּׁמִידוֹ
הָעוֹיִם שֶׁהֵיוּ מִבְּנֵי כְנַעַן הַיֹּשְׁבִים בְּגְבוּל
הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹן בּוֹאֲכָה גְרָדָה עַד עֵזָה וַיֵּשְׁבוּ
תַּחְתָּם, וְצִידוֹן גַּם הִיא לְפִלִּשְׁתִּים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
(יואל ד ד) וְגַם מָה אֲתֵם לִי צֹר וְצִידוֹן וְכָל
גְּלִילוֹת פְּלִשְׁתִּים:

וְעַל דַּעֲתֵי הָעוֹיִם הֵם הַחַיִּים, כִּי הַמִּנְהֶג
בַּכְּתוּב שֶׁיַּחֲלִיפוּ הַשְּׁמוֹת כַּאֲשֶׁר אָמְרָנוּ
(לַעֲלִי פִסּוּק י) בְּהִיוֹתָם מוֹרִים עַל עֵינֵן אַחֵד,
וְהַנֶּחֱשׁ יֵצֵאת עֲצָמוֹ בְּדֶרֶךְ. וּבִבְרָאשִׁית רַבָּה
(כו ז) אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁהֵיוּ
בְּקִיָּאִין בְּעַפְרוֹת כְּנָחַשׁ, בְּגִלְגָּלָא צֹחוּיִן לְחוּיָא
עוֹיָא. וְנִהְיָ בּוֹ חֲכָמִים לְקִירוֹתָהּ עֲכָנָא וְלְקִירוֹתָהּ
חֲכִינָא. וְאָמְרוּ (רוֹת רַבָּה ה ו) וַיַּעֲתֵר לוֹ
וַיִּשְׁמַע תַּחֲנוּן (ד"י"ב לג יג), אָמַר רַבִּי לֹוִי
בְּעֶרְבָא צֹחוּיִן לְתַתִּיבָהּ עֲתִיבָהּ. וְאָמְרוּ (אִיכָה
רַבָּה ב ב) אִיכָה יַעֲיִב בָּאָפָה ה' (אִיכָה ב א),
אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אִיף חֲיִיב ה'

(כ) תַּחֲשֹׁב. שֶׁהִיא בְּחֻשְׁבוֹן אֶרֶץ רַפָּאִים, כְּלוֹמַר
שֶׁהִיא מִכְלָלָה, וְכֵן מִן הַשִּׁיחֹר אֲשֶׁר עַל
פְּנֵי מִצְרַיִם וְעַד גְּבוּל עֲקֹרֹן צְפוֹנָה לְכַנַּעֲנִי
תַּחֲשֹׁב (יהושע יג ג), וְכֵן בְּנֵי רַמּוֹן הַבְּאֵרִתִּי
מִבְּנֵי כְנַעַן כִּי גַם בְּאֵרוֹת תַּחֲשֹׁב עַל כְּנַעַן
(ש"ב ד ב):

וְאֲפֹשֶׁר שֶׁגַם כֵּן פִּרְשׁוּ "וַיֵּשְׁבוּ אֶף הֵם" הַכְּתוּב
לְמַעַלָּה, יֵאמֹר הָאֲמִים אֲשֶׁר וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ
לְפָנִים גַּם הֵם וַיֵּשְׁבוּ רַפָּאִים, שֶׁהֵיוּ מִכְלָלִם
וְהֵם כַּעֲנָקִים, וְלָכֵן יִקְרָאוּ אוֹתָם אֲמִים, וְהוּא
הַנִּכּוֹן:

וְהִנֵּה אֶרֶץ רַפָּאִים הִיָּתָה גְדוֹלָה מְאֹד, וְלָקַחוּ
מֵהֶם מוֹאָב וְלָקַחוּ מֵהֶם בְּנֵי עַמּוֹן,
וַיִּשְׁאָרָה מִמֶּנָּה לְרַפָּאִים עֲצָמָם, כִּי עוֹג הַיּוֹשֵׁב
בְּעַפְרוֹת מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (בִּרְאשִׁית יד ה)
וַיִּכּוּ אֶת רַפָּאִים בְּעַפְרוֹת קְרָנִים, וּבִיהוֹשֻׁעַ
(יז טו) וּבִרְאֵת לָךְ שֵׁם בְּאֶרֶץ הַפְּרִזִּי וְהַרַפָּאִים.
וְלָכֵן יֵאמֹר הַכְּתוּב בְּגְבוּל מוֹאָב וְעַמּוֹן כִּי
לְרַפָּאִים יֵשְׁבוּ, וְהַמּוֹאָבִים וְהָעַמּוֹנִים הֵם שֶׁשָּׁנוּ
לָהֶם שְׁמוֹת אַחֲרֵים, אֲמִים וְזִמְזָמִים:

(כג) וְהָעוֹיִם הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצָרִים עַד עֵזָה. יֵאמֹר
כִּי הָעוֹיִם הַיֹּשְׁבִים בְּעֵרִי חֲצָרִים אֲשֶׁר
אֵין לָהֶם חוֹמָה סָבִיב, עַד עֵזָה שֶׁהוּא גְבוּל
הַכְּנַעֲנִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בִּרְאשִׁית י ט) וַיְהִי
גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹן בּוֹאֲכָה גְרָדָה עַד עֵזָה,
הַכַּפְתּוּרִים שֶׁצִּיצְאוּ מִכַּפְתּוֹר הַשְּׁמִידוֹם וְהֵם
יּוֹשְׁבֵי תַּחְתָּם. וְהִנֵּה הַכַּפְתּוּרִים שֶׁהֵם מִבְּנֵי
מִצְרַיִם (שם פִּסּוּקִים יג יד) וְאֵינָם מִמִּתְנַתּוֹ

(כד) קומו סעו ועברו את-נחל ארנן ראה נתתי בידך
את-סיחון מלך-חשבון האמרי ואת-ארצו החל רש
והתגר בו מלחמה: רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת ברוך אברמוביץ

וישבו תחתם, ונעזבו כפתור לאחיהם. או שהיה הענין כאשר הזכרתי, כי העוים בני כנען יושבי הארץ בראשונה היה שמם פלשתים, כי שם הארץ פלשת, והפפתורים היוצאים מכפתור כאשר השמידים הגלו מהם לכפתור ארצם, אשר היא מכלל ארץ מצרים ליד אחיהם, וה' גאלם משם וחרזו למקומם לא ידענו באי זה דור מן הדורות:

והנה פלשתים יושבי ארץ כנען הם, ולכך אמר הכתוב (צפניה ב ה) דבר ה' עליכם כנען ארץ פלשתים והאבדתיו מאין יושב. וכן ישאל לא הורישו פלשתים עד שעבר זמן השבועה, שמתו שלשה דורות מן הפלשתים באותה הארץ של אבימלך, וכן אמרו במדרש (מכילתא ריש בשלח), כי קרוב הוא, קרובה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, עדיו נכדו קים. וזה הראוי והנכון בענין הזה:

אבל בגמרא בפרק ואלו טרפות (חולין ס:) אמרו כדברי ר"ש במחלקת. ורב אמר הם עוים מתימן באו, ומניא פתייה. ומימן ירע אדם, כדכתיב (ירמיה מט ז) לאדם כה אמר ה' צבאות האין עוד חקמה בתימן, וזה אפשר הוא. ויאמר הכתוב כי העוים שהם מבני עשו קצת ארצם סהרה ביד הפפתורים כעמון ומואב ששהו בסיוחן. ומה שכתבתי הוא הטוב והישר:

(כד) ראה נתתי בידך את סיחון. הדבור הזה הוא האמור למשה (פסוק לא) ראה החלוצי תת לפניך, וקדם לכן שלח לו מלאכים ממדבר קדמות. כי אחרי שיעזבו השם החל רש והתגר בו מלחמה, לא ישלח לו דברי שלום אעברה בארצך, כי אם ישמע אליו יהיה עובר על דברי השם, ואם ידע שלא ישמע יהיה שליחותו לריק:

ולא תחשב לומר כי היא המצוה שנוטוינו (להלן כ') כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, כי שם כתוב (בפסוק יא) והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדו, וכאן אם שמע להם לא היו נוגעים בו כלל:

אבל פרוש "ואשלח מלאכים", כבר שלחתי מלאכים, אבל הקדים דברי השם, לכאן כי הקשה ה' אליהם את רוחו (בפסוק ל), לומר כי הכל סבה מאת השם כי בן אמו לי:

ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך לא יכלו ישראל ללכת בארצם, ולהוציאם מארצם, הבאתי עליהם פפתורים והשמידים וישבו תחתם, ועכשיו אתם מתרים לקחת מידם: ולא נחפזנו אצלי דברים הללו, כי הכתוב לא ימנה העוים מפלשתים, אבל ימנה חמשת סרגי פלשתים וזכרים ואחרי כן זכיר העוים בעם אחר, יאמר כי מן השיחור אשר על פני מצרים ועד גבול עקרון צפונה הכל תחשב מארץ כנען, חמשת סרגי פלשתים אשר ימנה וגם העוים שהם גוי אחר. ולדברי הרב הנה התרו העוים שידשו אותם פפתורים, ושאר סרגי פלשתים מי התיירם, ולמה יכבשו את כלם, כי יהושע הוא המכבש את הפלשתים והעוים. ועוד למה תהיה ארץ פלשתים לאברהם כלל, ולמה הוצרך אבימלך לכרייתו בזה ופלשתים מבני מצרים היו וכן הפפתורים, ואינם מעשר צממין:

אבל הדבר בהפך, כי הפפתורים והפלשתים השמידו מן הכנענים, כי אבימלך מלך גר היה, והעזתי יושב בעזה, וצידון עיר פלשתים, ואלה מגבול הכנעני הם שנאמר ויהי גבול הכנעני מצידון באכה גררה עד עזה:

והנראה בעיני, כי פלשתים וכפתורים יחשבו עם אחד, וכן אמר הכתוב (ירמיה מז ד) כי שדר ה' את פלשתים שארית אי כפתור, וזה טעם "כפתורים היוצאים מכפתור", כי יצאו מכפתור עם מעט לגור כאשר ימצאו והשמידו את העוים היושבים עד עזה שהם מזרע כנען, וישבו תחתם בעזה ואשקלון ואשדוד וגת ועקרון. והכל מגבולות כנען, וחלקו אותה לחמשה סרגיהם, ושם הגלילות ההם פלשת ונקראו גם הם פלשתים, ונשאר לעוים יתר ארצם כאשר הזכיר יהושע. והוא שאמר (שם) פלשתים שארית אי כפתור, כי פלשתים הם, וזה טעם אשר יצאו משם פלשתים ואת כפתורים (בראשית י יד), כמו שפרשתי שם:

ומה שאמר הכתוב (עמוס ט ז) הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתים מכפתור וארם מקרי, יספר מלחמות ה', כי הוא אשר העלה את ישראל מארץ מצרים באותות ובמופתים ובמלחמה, והעלה פלשתים מכפתור ארצם, כי הוציאם משם לתת להם בגס גדול את העוים, והשמידים

והחיו והיבסו שבעה גוים רבים ועצומים, והששה מאלו נזכרים במתנתו של אברהם, והחיו לא נזכר שם, ועל כל פנים הוא הרפאים או מן קיני קנזי וקדמוני, ורבותינו (ב"ר שם) כלם אומרים כי קיני קנזי וקדמוני לא נחלו ישראל ועתיד להנחילם להם, ובהם נאמר ואם ירחיב ה' אליהם את גבול ונתן לה את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיהם (להלן יט ח), וכן לא הזכיר בשום מקום שנחלו בימי יהושע, אם כן הרפאים שנתן לאברהם הוא החיו שהוא הבן הששי לכנען (בראשית י יז). ואביו קרא לו חיו, ובימי אברהם בנו לו רפאים:

ועל דעתי הוא שם מכנה מן החיו, על שם חר פתן ומאורת צפוני (ישעיה יא ח), כי השמונים בעפר יקראו הלשון רפאים, כמו הרפאים וחוללו מתחת מים ושכניהם (איוב כו ח), ונאץ רפאים תפיל (ישעיה כו יט): והנה בני החיו הזה רבו למעלה, וכאשר נפוצו משפחות הכנעני נחלה המשפחה הזאת ארצות גדולות, ומהם שתקרא ארץ רפאים ומהם חורים ומהם עוים, ובכללם כלם חיו וכלם רפאים, כאשר בעמנו אפרים יהודה ויששכר ובכללם כלם ישראל. והשמות האלה כלם מתוארים מן החיו, כי כאשר היה שמו חיו בנו לו מן חיוא רפאים, שהנחש שוכן בחורי עפר, והחורי העזי על שם הנחש כמו כן, כאשר פרשתי (לעיל פסוק י):

והקדוש ברוך הוא נתן לאברהם הרפאים בכללם, ומשה יזכיר לישראל החיו השם הראשון שקרא לו אביו, כי ארץ רפאים בימי משה כבר נחלקה וממנה אסורה לישראל:

והנה הכתוב בא להזכיר בכאן ענין כל ארץ החיו שהם הרפאים וכל הנעשה ממנה. אמר תחלה, כי האמים גם הם מן הרפאים וירש אותם מואב, וחרז ואמר כי החורי אשר הם גם כן מן רפאים ירש אותם עשו, וחרז עוד ואמר כי ארץ בני עמון אף היא ארץ רפאים ואסר כל זה לישראל. ועוד ספר, כי גם כפתורים היוצאים מכפתור לקחו מארצם והיא מתרת לישראל, והזכיר יהושע ארץ הפדוי והרפאים (יהושע יז טו):

אבל רש"י כתב, עוים מפלשתים הם, שעמקם נחשבים בספר יהושע (יג ג) העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעוים,

כה יומא הדין אשרי למתן זעתך ויחלתך
על אפי עממיא די תחות כל שמיא די
ישמעון שמעון ויזועון ויזועון מן קדמך:

(כה) הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל תֵּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים
תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמֶעְךָ וְרָגְזוּ וַחֲלוּ
מִפְּנֶיךָ:

רס"י ◀ תחת כל-השמים • למד שעמדה חמה למשה ביום מלחמת עוג (ספרים אחרים: סיחון) ונודע הדבר
תחת כל השמים. רמב"ן

כו וישלח מלאכים מן הדין מן הדין מן הדין
סיחון מלכא דחשבון פתגמי שלמא
למימר:

(כו) וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים מִמִּדְבַּר קְדֻמוֹת אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ
חֲשֹׁבֹן דְּבַרִי שְׁלוֹם לֵאמֹר:

רס"י ◀ מן הדין • אף על פי שלא צוני המקום לקרא לסיחון לשלום, למדתי מדבר סיני, מן התורה
שקדמה לעולם: כשבא הקדוש ברוך הוא לתנה לישראל, חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה,
ואף על פי כן פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר: מדבר קדמות, מן הדין
שקדמה לעולם. יכל היית לשלח ברכ אחר ולשרף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה לאמר:
"שלח את עמי!" במתון.

כו אעבר בארץך בדרךך אלך לא אסור ימין
אסטי ימינא ושמאלא:

(כו) אֶעֱבְרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲלֹךְ לֹא אֶסּוּר יְמִין
וּשְׁמָאוֹל:

כז עבדך בכספא תזבן לי ואיכול ומינא
בכספא תתן לי ואשתי לחוד אעבר ברגלי:

(כז) אֶכֶל בִּכְסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלָתִי וּמִים בִּכְסֶף תִּתֶּנִּי לִי
וְאִשְׁתִּי רַק אֶעֱבְרָה בְּרַגְלִי:

כט קמא די עבדו לי בני עשו דיתבין בשעיר
ומואבאי דיתבין בלחית עד דאעבר ית
יךדנא לארעא דדי אלהנא יחב לנא:

(כט) בְּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים
הַיֹּשְׁבִים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אֶעֱבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

רס"י ◀ בְּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְנֵי עֵשָׂו • לא לענין לעבר בארץ, אלא לענין מכר אכל ומים. עד אשר-אעבר את
היירדן • מוסב על "אעברה בארץך".

ל ולא אבי סיחון מלכא דחשבון למשבון
למעבר בתחומה ארי אקשי יי אלהך ית
רוחח ומקיף ית לבה בדיל לממסרה בידך
כיומא הדין:

(ל) וְלֹא אָבִי סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשֹׁבֹן הָעֵבְרָנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-רוּחוֹ וְאָמַן אֶת-לִבָּבוֹ לְמַעַן תִּתֶּנּוּ בְיָדְךָ
בַּיּוֹם הַזֶּה: ׀

◀ יום שישי ח' מנחם-אב ▶

לא ואמר יי לי חזי שריתי לממסר קדמך ית
סיחון וית ארעה שרי לתרכותה למירת ית
ארעה:

(לא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלְתִּי תֵּת לְפָנֶיךָ אֶת-סִיחֹן
וְאֶת-אֲרָצוֹ הִחַל רֶשֶׁת לְרֶשֶׁת אֶת-אֲרָצוֹ:

רס"י ◀ הִחַלְתִּי תֵּת לְפָנֶיךָ • כפה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה, והדריכו על צוארו.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

באשר אמר לו (להלן ג כא) עיניך הוראות
וגו'. וזה טעם החל רש לרשת את ארצו
(פסוק לא):

עבדים. כי מה טעם לומר במשה אכל תת
פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל
השמים, והוא לא ילחם רק בשני המלכים
האלה, אכל היא הבטחה לישראל וליהושע.

(כה) וטעם אכל תת פחדך. כנגד ישראל
שייך אדם כל העמים, ואנשי כנען בלב
נמס וצאו לקראתם, אבל הקשה השם את
רוחם לאמר טוב מותנו בחרבם מלהיות להם

(לב) וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻזָּה: לִב וּנְפֶק סִיחֹן לְקַדְמוֹתָנָא הוּא וְכָל עַמָּה לְאַגְחָא קִרְבָּא לְיְהוֹזָ:

כס"א וַיֵּצֵא סִיחֹן • לֹא שָׁלַח בְּשָׂבִיל עוֹג לַעְזֹר לוֹ, לְלַמֶּדְךָ שֶׁלֹּא הָיוּ צָרִיכִין זֶה לָזֶה.

(לג) וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנֶּךְ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ: לֵג וּמִסְרָה יְיָ אֱלֹהֵנָא קִדְמָנָא וּמִחֲנָא יְתָה וְיָת בְּנוֹהֵי וְיָת כָּל עַמָּה:

כס"א וַיִּתְּנֵהוּ לְפָנֵינוּ • בָּנוּ כְּתִיב, שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן גָּבוֹר כְּמוֹתוֹ.

(לד) וַנִּלְכְּדָה אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעַת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מִתָּם וְהַנָּשִׁים וְהַנָּפֹק לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שָׁרִיד: לֵד וּכְבֻשָׁנָא יָת כָּל קְרוּוֹהֵי בַעֲדָנָא הֵחֵא וּגְמִרְנָא יָת כָּל קְרוּי גְבִרְיָא וּנְשִׂאָא וּטְפָלָא לֹא אֲשָׁאֲרָנָא מְשׁוּב:

כס"א מִתָּם • אֲנָשִׁים. בְּבִזָּת סִיחֹן נֶאֱמַר: "בְּזוּזָנוּ לָנוּ", לְשׁוֹן בְּזָה, שֶׁהָיְתָה חֲבִיבָה עֲלֵיהֶם, וּבּוּזִים אִישׁ לוֹ, וְכִשְׁבָּאוּ לְבִזָּת עוֹג כָּכָר הָיוּ שְׂבָעִים וּמֵלָאִים, וְהָיְתָה בּוּזִיָּה בְּעִינֵיהֶם וּמִקְרָעִין וּמִשְׁלִיכִין בְּהֶמָּה וּבְגָדִים, וְלֹא נִטְלוּ כִּי אִם כֶּסֶף וְזָהָב, לְכַךְ נֶאֱמַר: "בְּזוּזָנוּ לָנוּ", לְשׁוֹן בְּזִיזוֹן, כִּף נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי בְּפִרְשֵׁת (במדבר כה) "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים". רמב"ן

(לה) רַק הַבְּהֶמָּה בּוּזָנוּ לָנוּ וְשָׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר לְכָדָנוּ: לֵה לַחֹד בַּעֲרִיא בְזָנָא לָנָא וְעָדִי קְרוּיָא דִּי כְּבֻשָׁנָא:

(לו) מִעֲרַעֵר אֲשֶׁר עַל־שַׁפְת־נַחַל אֲרָנָן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר שֹׁגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ: לֵד לֹא מְעַרְעֵר דִּי עַל כִּיף בְּנַחַל דְּאֲרָנָן וְקִרְתָּא דִּי בְּנַחַל וְעַד גִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְתָּא דִּי תִקְפֵּת מִמֶּנָּא יָת כָּלֹא מִסֵּר יְיָ אֱלֹהֵנָא קִדְמָנָא:

(לז) רַק אֶל־אֲרָץ בְּגִי־עַמּוֹן לֹא קִרְבָּתָ כָּל־יָד נַחַל יַבֵּק וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: לֵד רַק אֶל־אֲרָץ בְּגִי־עַמּוֹן לֹא קִרְבָּתָ כָּל־יָד נַחַל יַבֵּק וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

כס"א כָּל־יָד נַחַל יַבֵּק • כָּל אֶצֶל נַחַל יַבֵּק. וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה ה' • שֶׁלֹּא לְכַבֵּשׁ, הִנַּחְנוּ.

ג (א) וַנִּפְּן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: וַנִּפְּן וַנַּעַל • כָּל צַד צָפוֹן הוּא עָלֶיהָ.

א וַאֲתַפְּנִינָא וּסְלַקְנָא אֲרַח דְּמִתְנֵן וּנְפֶק עוֹג מֶלֶךְא דְּמִתְנֵן לְקַדְמוֹתָנָא הוּא וְכָל עַמָּה לְאַגְחָא קִרְבָּא אֲדָרְעִי:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידֶךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֲרָצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבוֹן: כּוּאֵמֶר יְיָ לִי לֹא תִדְחַל יְתָה אֲרִי בִידֶךָ מִסְרִית יְתָה וְיָת כָּל עַמָּה וְיָת אֲרַעָה וְיָת עַמְבָּד לֵה כְּמָא דִּי עַבְדָּתָא לְסִיחֹן מֶלֶךְא דְּאִמְרָאָה דִּי יָתֵב בְּחִשְׁבוֹן:

כס"א אֶל־תִּירָא אֹתוֹ • וּבִסְיָחוֹן לֹא הִצְרַךְ לוֹמֵר "אֵל תִּירָא אוֹתוֹ", אֶלָּא מִתִּירָא הָיָה מִשֶּׁהָ שֶׁלֹּא תַעֲמֹד לוֹ זְכוּת שֶׁשִּׁמַּשׁ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יד): "וַיָּבֹא הַפְּלִיט", וְהוּא עוֹג.

אליו למלחמה קדם שבא לעיר שלו כלל, וכבר פרשתי הענין בסדר זאת חקת (במדבר כא כא):

תחיה כל נשמה, ואף על פי כן פתח להם בשלום שקף היא המצוה כאשר אפשר בעצרת השם ותברך (להלן כ י). אבל לעוג מלך הכשן לא קרא לשלום, שהוא יצא

(לד) ונחרם את כל עיר מתים והנשים והטף. שהיו מן האמורי, ונצטוו בכך, שנאמר (להלן כ טז) רק מערי העמים האלה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לא

ג ומסר יי אלהנא בידנא אף ית עוג מלכא
דמתנן וית כל עמה ומחנהי עד דלא
אשתאר לה משזב:

ד וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההיא לא
הות קרתא די לא נסבנא מנהון שתי קרוין
כל בית פלך טרכונא מלכותא דעוג
במתנן:

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהוּ עַד־בִּלְתִּי הַשְׁאִירֵלּוּ שָׂרִיד:

(ד) וַנִּלְכְּדָ אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קָרְיָה אֲשֶׁר
לֹא־לָקְחוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עוֹר כָּל־חֵבֶל אֲרָגָב מִמַּלְכַּת עוֹג
בַּבָּשָׁן:

ה"י • חבל ארגב • מתרגמין: 'בית פלך טרכונא', וראיתי תרגום ירושלמי במגלת אסתר קורא לפלטין 'טרכונין'.
למדתי חבל ארגב, הפרכא, היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן "את הארגב" דמלכים, אצל היכל
מלך תרגו פסח בן רמליהו לפקחיה בן מנחם, למדתי שפך נקראת שם ההפרכא.

ה כל אלין קרוין קריבן מקפן שור רם
דילקן דשין ועברין בר מקרוי פצחא סגי
לחדא:

(ה) כָּל־אֵלֶּה עָרִים בָּצֻרֹת חוֹמָה גְּבוּהָה דִּלְתִּים וּבְרִיחַ לְבָד
מַעְרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד:

ה"י • מערי הפרזי • פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן (זכריה ב) "פרזות תשב ירושלים".

ו ונמרגנא יתהון קמא די עבדנא לסיחון
מלכא דחשבון גמר כל קרוי גבריא נשיא
וטפלא:

(ו) וַנַּחֲרָם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חִשְׁבּוֹן הַחֲרָם
כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַחָפָּז:

ה"י • החרם • לשון הנה, הלך וכלות.

ז וכל בעירא ועדי קרויא בזנא לנא:

(ז) וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים בְּזוּנוֹ לָנוּ:

ח ונסבנא בעדנא תהיא ית ארעא מינא
תרין מלכי אמרנא די בעברא דירדנא
מנחלא דארנן עד טורא דחרמון:

(ח) וַנִּקָּח בָּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמּוֹרִי
אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחֲל אֲרֵנָן עַד־הַר חֲרָמוֹן:

ה"י • מיד • מרשות.

ט צידנאי קראן לחרמון סרין ונמראי קראן
לה טור תלגא:

(ט) צִידָנִים יִקְרָאוּ לַחֲרָמוֹן שְׂרִין וְהָאֱמּוֹרִי יִקְרָאוּ־לּוֹ שְׁנִיר:

ה"י • צידנים יקראו לחרמון וגו' • ובמקום אחר הוא אומר: "ועד-הר שיאן הוא חרמון", הרי לו ארבעה שמות,
למה הצרכו לפתב? להגיד שבח ארץ ישראל, שהיו ארבעה מלכיות מתפארות בכך: זו אומרת על שמי יקרא, וזו
אומרת על שמי יקרא. שניר • הוא שלג בלשון אשכנזי ובלשון כנעני. ומבין

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ובני חצי שבט מנשה ישבו בארץ מבין עד
בעל חרמון ושניר וזה חרמון המה רבו, גם
בן פרושו ושניר וכל החר שהוא הר חרמון.
אבל "בעל חרמון", עיר או מגדל קראו לו
בעל, או שהיה שם נעבד אחד מהבעלים:
ויסבן שאחרי היות ישראל בארץ החלפו
השמות קצת, והיה החר שהוא גדול
וקראו לחלק הגבוה אשר בראשו שניר,
ולחלק השני חרמון. או הם הרים אחרים
קראו להם בן אחר התורה, ורבים בן, וכן
ותרמונים מהר מצער (תהלים מב ז):

מהם ילכדו אותו ישראל יקראו לו שניר,
והוא שלג בלשון כנעני כמו שרש"י מעיד
עליו, וכן תרגם אונקלוס, ובעבור שהוא
הר השלג ומפני הקרירות יהיה חרם יקרא
חרמון והוא לו שם כנני. ואולי גם שריון
בלשון הצידנים שם שיונה על כך, ושם
ההר שיאן:

והכתוב שאמר (שה"ש ד ח) מראש שניר
וחרמון, יקראנו בשני כנויין, מראש
השלג והחרם, או טעמו מראש שניר ומכל
ההר. וכן מה שאמר בדברי תנאים (א ה כג)

(ט) צידנים יקראו לחרמון שרין. ובמקום
אחר הוא אומר (להלן ד מח) עד הר
שיאן הוא חרמון, הרי לו ארבע שמות,
להגיד שבח ארץ ישראל שהיו ארבע מלכיות
מתפארות בכך, זה אומר על שמי יקרא וזה
אומר על שמי יקרא, לשון רש"י מדברי אגדה
(ספרי עקב לו):

ויסבן שהיה השבח הנה כך, אבל עקר
הכתוב לומר כי צידנים בני כבור
כנעני יקראו לחרמון שריון בהיותו בידם
מלפנים, והאמורי היושב בה עכשיו אשר

(י) כל ערי המישור וכל-הגלעד וכל-הבשן עד-סלכה ואדרכי ערי ממלכת עוג בבשן:

(יא) כי רק-עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבת בני עמון תשע אמות ארפה וארבע אמות רחבה באמת-איש:

כז"ל מיתר הרפאים • שהרגו אמרפל וחבריו בעשתרות קננים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר (בראשית יד): "ויבא הפליט", זהו עוג. באמת-איש • באמת עוג.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יז עמ' 7)

הנה ערשו ערש ברזל, הלא היא ברבת בני עמון (ג, יא) ערשו: עריסה של קטן (רשב"ם) שטתו של 'עוג מלך הבשן' היא, שבתנור קטנים העקר הוא בריאות הגוף, 'ערש ברזל'. והוא הפיץ ופרסם שטה זו ברב עם, בעיר הבירה - רבת בני עמון. אף האמת היא, שגם בריאות הגוף חייבת להיות מבוססת על רוחניות ואמונה, כי בלאו הכי, למה לא יחטא הבן וירדף אחרי מותרות, דבר שיפגע, בסופו של דבר, גם בבריאות הגוף. ומפלט עוג היתה בדרך הטבע, לא בדרך נס, שהרי משה רבנו קפץ והכהו בתרב בקרקליו (רש"י סוף פרשת חקת), שהיא פעלה טבעית. לומר לך: גם בריאות הגוף - ונצחון גשמי - תלויה בבריאות הנפש, הבאה על ידי אמונה שלמה באלקים. רמב"ן

(יב) ואת-הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא מערער אשר על-נחל ארנן וחצי הר-הגלעד ועריו נתתי לראובני ולגדי:

כז"ל ואת-הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא • האמונה למעלה: "מנחל ארנן ועד הר חרמון". מערער אשר-על-נחל ארנן • אינו מחבר לראשו של מקרא אלא לסופו, על "נתתי לראובני ולגדי", אבל לענין ירשה עד הר חרמון היה. רמב"ן

(יג) ויתר הגלעד וכל-הבשן ממלכת עוג נתתי לחצי שבט המנשה כל חבל הארצב לכל-הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים:

כז"ל ההוא יקרא ארץ רפאים • היא אותה שנתתי לאברהם. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הארץ הזאת האמונה למעלה, מנחל ארנן עד הר חרמון (פסוק ח) ירשנו בעת ההוא. מערער אשר על נחל ארנן, אינו מחבר לראשו של מקרא אלא לסופו על נתתי לראובני ולגדי, אבל לענין ירשה, עד חרמון היה, לשון רש"י:

והנכון בעיני כי יאמר ואת הארץ הזאת שירשנו בעת ההוא מערער, נתתי לראובני, וכן והודעת להם את הדרך ילכו בה (שמות יח כ), וכן רבים:

(יג) כל חבל הארצב לכל הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים. פרוש וכל חבל הארצב לכל הבשן אשר הוא נקרא ארץ רפאים, כלשון וכל ההקדיש שמואל הראה ושאל בן קיש

לבני עמון, והעמונים קימו אותה לעדות כי השמידו עם גדול ורם, והאיש הגבור אשר כגבה ארזים גבהו וחסן הוא כאלונים לכדו ממנו מלכותו. וזה טעם "הנה", כלומר הנה העדות קימת שהיא ערש ברזל וארפה ורחבה מאד וקימת היא ברבת בני עמון, כי ערשו אשר בעשתרות היתה לשלל ואבדה:

וטעם באמת איש. הגדול בבני אדם, כמו וחסות והיות לאיש (מא ב ב). ועל דעת אונקלוס, באמת איש, באמת האיש, ומרגום מלך. וכן את הפכש אחד (במדבר כח ד), בלילה הוא (בראשית יט לג), וכן רבים, כלומר באמת עוג עצמו:

(יב) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. את

(יא) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל וגו'.

ענין הכתוב, שבא להגיד כי עוג זה נקרא מלך האמורי בעבור כי מלך עליהם, אבל הוא עצמו מן הרפאים הוא, ולהגיד על גבהו וגדלו כי היו הרפאים עם גדול ורם כענקים, אמר כי ערשו ערש ברזל, לא יסבל אותו ערש עצים כשאר בני אדם, והוא בעיר רבה שהיתה עיר מושבו, וכאשר השמידו בני עמון את הרפאים כאשר נזכר למעלה (כ כא) ונלקדה עירו נצל הוא לבדו מידם, וזהו שנאמר כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים:

והנה נשארה משתו שמה ברכה אשר היא עתה

שיעור יומי לשבת קודש ט' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת דברים נט

(יד) יֵאָיִר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אֲרָגָב עַד־גָּבֹל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן חֹת יֵאָיִר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

יֵאָיִר בֶּן מְנַשֶּׁה נָסִיב יָת כָּל בֵּית פִּלֵּן טָרְכֹנָא עַד תַּחוּם גִּשּׁוּרָא וְאַפְקִירוֹס וְקָרָא יְתַהוֹן עַל שְׁמֵהּ יָת מַתָּן פִּפְרָגִי יֵאִיר עַד יוֹמָא הַדִּין:

◆ שבת קודש ט' מנחם-אב ◆

(טו) וּלְמַכִּיר נָתַתִּי אֶת־הַגְּלָעָד:

טו וּלְמַכִּיר יִהְיֶיתָ יָת גְּלָעָד:

(טז) וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדִי נָתַתִּי מִן־הַגְּלָעָד וְעַד־נַחַל אֲרָגָן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֵּל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גָּבֹל בְּנֵי עַמּוֹן:

טז וּלְרְאוּבֵן וְלִגְדִי נָתַתִּי מִן־הַגְּלָעָד וְעַד־נַחַל אֲרָגָן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֵּל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גָּבֹל בְּנֵי עַמּוֹן:

כז"א תוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֵּל • כָּל הַנַּחַל וְעַד מַעְבַּר לַשִּׁפְתוֹ, כְּלוּמַר עַד וְעַד בְּכָלל וְיוֹתֵר מִכָּאן.

(יז) וְהָעֶרְבָה וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֵּל מִכְנָז וְעַד יַם הָעֶרְבָה יִם הַפִּלָּה תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה מִזִּרְחָה:

יז וְהָעֶרְבָה וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֵּל מִכְנָז וְעַד יַם הָעֶרְבָה יִם הַפִּלָּה תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה מִזִּרְחָה:

כז"ב מִכְנָז • מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמַּעְרָבִי הִיא, וְנַחַל בְּנֵי גֵד מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמְּזֻרְחִי, וְנָפַל בְּגוֹרְלָם רַחֵב הַיַּרְדֵּן כִּנְגָדָם. וְעוֹד מַעְבַּר לַשִּׁפְתוֹ, עַד כְּנָז, וְזֶהוּ שְׁנָאֵמַר: "וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֵּל", הַיַּרְדֵּן וּמַעְבַּר לוֹ.

(יח) וְאַצּוֹ אֹתְכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל:

יח וְאַצּוֹ אֹתְכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל:

כז"ג וְאַצּוֹ אֹתְכֶם • לִבְנֵי רְאוּבֵן וְגֵד הִיא מְדָבֵר. לִפְנֵי אַחֵיכֶם • הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלַחְמָה, לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְאוֹיְבִים נּוֹפְלִים לִפְנֵיהֶם, שְׁנָאֵמַר (דברים לג): "וְיִטְרַף זְרוּעַ אֵף קָדְקֵד".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ דברים תשד"מ - התנועותיות תשד"מ ד עמ' 2321)

חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם (ג, יח) שֶׁהָיוּ גְבוּרִים . . . שְׁנָאֵמַר וְיִטְרַף זְרוּעַ אֵף קָדְקֵד (רש"י) כָּל יְהוּדֵי חֲזִיב לַעֲסֹק בְּכִיבוּשׁ הָאָרֶץ - עָלָיו לִכְבֹּשׁ אֶת 'חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם' וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ 'אָרֶץ יִשְׂרָאֵל'. וְקִיָּמִים שְׁנֵי סוּגֵי מִנִּיעוֹת שֵׁשׁ לְהַתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם: קָדְקֵד רֹמֵז עַל מִנִּיעָה שְׂכֵלִית, שְׁנִדְמָה לוֹ לְאָדָם שֹׁאֵין בְּכֹחוֹ לְחַלֵּם מִלְחָמָה זֹ, וְזָרָע רֹמֵז עַל מִנִּיעָה גִשְׁמִית, שֶׁקִּשָּׁה לוֹ לֹוֹתֵר עַל עֲנִיּוֹ הַגִּשְׁמִיִּים כְּדִי לַעֲסֹק בְּכַבוֹשׁ זֶה. וְהָיוּ חוֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת (רש"י ברכה לג, כ), כְּלוּמַר: אֵין זְמַן לַעֲסֹק עִם ה'זָרוּעַ' בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְעִם ה'רֹאשׁ' בְּפָנֵי עַצְמוֹ, בְּסִדֵּר מְסֻדָּר. וְכִידּוּעַ, שֶׁבְּזָמַן הַזֶּה אֵין סִדֵּר בַּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים, אֵלָּא צָרִיךְ לְהִיּוֹת 'חֲטָף' וְאֵכָל חֲטָף וּשְׂתִי'.

(יט) רַק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יִדְּעִתִּי כִּי־מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעֶרְיָכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:

יט לַחֹד נְשִׁיכֶם וְטַפְלֵכֶם וּבְעִירְכֶם יִדְּעָנָא אֲרִי בְּעִיר סָגִי לָכֹון יִתְבוֹן בְּקִרְוִיכֶם דִּי יִהְיֶיתָ לָכֹון:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק ט עמוד 14 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הַסָּבָה לַטַּעֲנַת בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן

יִדְּעִתִּי כִּי־מִקְנֶה רַב לָכֶם (ג, יט)

בַּתְּפֹאֲרֶת יְהוֹנָתָן (מטות לב, א) מִקְשָׁה: "יֵשׁ לָתֵת טַעַם לְמָה דּוֹקָא לְשָׁנֵי שְׁבָטִים הַלֵּלוּ הִיא מִקְנֶה רַב"? וּמִתְרַץ ד"שֵׁנִי הַשְּׁבָטִים

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

דהי"א כו כח), הַהִשְׁכִּיבוּ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת (עזרא י (יז), שֶׁהִ"א בָּהֶם בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר, וְכֵן רַבִּים: וְהִיא נִקְרָא מִכָּלל אֲרֶץ רְפָאִים עַל שֵׁם עוֹג הַמּוֹלֵךְ בָּהּ. אוּ מִפְּנֵי שֶׁהִתְהַלְּחָה מִתְחֵלָה לְרַפָּאִים, וְנִשְׁאַרָה לְעוֹג, כִּי הוּא וְהָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּהּ מִתְהַרְפָּאִים:

הללו חבבו את המקו, ולקף מקנה רב היה להם מאשר הביאו ממצרים. מה-שאין-כן שאר השבטים דשחטו בהממות, ולא חבבו את המקו לאכלו בכל פעם".

ונש לבאר דהא דחבת המקו גרמה לזה שלא רצו לקנס לארץ ישראל, לא היתה רק מצד זה שעל-ידי-היה להם מקנה רב, אלא היה בזה גם ענין עמק יותר.

דהנה כל מאכל גשמי, יש לו רק טעם אחד ולכל היותר פמה טעמים, אף במן מצינו (יומא עה, א) "המן . . מוצאין בו פמה טעמים" ויתירה מזו איתא שם "המן מתהפך לכמה טעמים", שהיו בו טעמים הפכים, כי המקו היה "לחם מן השמים" (בשלה טז, ד) - לחם רוחני, ולכן לא היו בו הגבלות גשמיות.

ומכיון שהיו מרגלים ב"לחם רוחני", זה גרם להם שלא ירצו להפנס לארץ ישראל, כי שם יצטרכו לעסוק בענינים גשמיים ו"ארציים", כמו לחרש ולזרע וכיוצא בזה. ורצו להשאיר בעבר הירדן ולהיות רועי צאן, כי אין בעבודה זו טרדה דומה, ויכולים להיות תמיד דבוקים בהקב"ה.

כ עד די יניח יי לאחיכון פותכון וירתון אף
אניון ית ארעא דיי אלהכון יהב לכון
בעברא דירדנא ותתוכון גבר לירתתה די
יהבית לכון:

כא וית יהושוע פקדית בעדנא ההיא למימר
עיניך תזאה ית כל די עבד יי אלהכון
לתרין מלכיא האלין פן יעבד יי לכל
מלכותא די את עבר לתמן:

כב לא תדחלון מנהון ארי יי אלהכון
מימרה יגיח לכון: ס ס ס

(כ) עֲדֹ אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֹם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
וַיִּשְׁבְּתֵם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:

(כא) וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר עֵינֶיךָ
הֲרֹאת אֶת פְּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִשְׁנֵי
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּנִי־עֲשֵׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּלָכוֹת אֲשֶׁר
אֵתָה עֹבֵר שָׁמָּה:

(כב) לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם:

ק"ה פסוקים. מלכ"ה סימן. חסלת פרשת דברים

הפטרה לפרשת דברים נדפסה לקמן עמ' קעב

שיעורי תהלים לשבוע פרשת דברים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ג' מנחם אב מפרק יח עד סוף פרק כב	יום רביעי - ו' מנחם אב מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שני - ד' מנחם אב מפרק כג עד סוף פרק כח	יום חמישי - ז' מנחם אב מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שלישי - ה' מנחם אב מפרק כט עד סוף פרק לד	יום שישי - ח' מנחם אב מפרק מד עד סוף פרק מח
שבת קודש - ט' מנחם אב פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד	

יום ראשון ג' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קב, א פותחין בברכה... עד עמ' 204, שבנפש.

אגרת הקודש¹

1 א. בהסכמתם לספר ה"תניא", מציינים הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע
2 (נדפסה ב"מבוא" ל"תניא"), שכל סימני "אגרת הקודש" (כולל גם ה"קונטרס
3 אחרון" הבא אחרי "אגרת הקודש" ואגרות הקודש שלאחריו). נכתבו בכתב
4 יד קדרו ובלשונו הקודש של
5 רבנו הזקן. השם "אגרת הקודש"
6 ניתן, מפני שרוב הסימנים
7 שבחלק זה, הם אגרות שנשלחו
8 על ידי רבנו הזקן (אל חסידים)
9 "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה
10 והמעשה אשר יעשו", ובגלל זה
11 מצאו הרבנים, בני הגאון
12 המחבר, לנכון לצרף אגרות
13 קודש אלו לספר ה"תניא".
14 בתחילת האגרת הראשונה,
15 מדובר אודות המנהג שנתקן באותם הימים בין חסידים (מנהג שנהוג עד
16 לימינו אנו), שבכל עיר או "מנין" של חסידים, מחלקים את הש"ס (וכפי
17 שמוכר בסוף "קונטרס אחרון" – שם דן רבנו הזקן שוב בענין זה – שבאם אין
18 ב"מנין" אחד מספיק אנשים לכך, מצרפים אליהם אנשים מ"מנין" אחר). על
19 מנת ללמוד אותו במשך השנה. ונהוג שאת הסיום והחלוקה מחדש לקראת
20 השנה הבאה – עורכים ב"ט בכסלו או בכ"ד בטבת.
21 נהרבי שליט"א דיבר כבר פעמים רבות (בשעת סיום הש"ס), שכשם
22 שבמלאכה הנעשית בשבת על ידי שני אנשים, הרי אם אין אותה מלאכה
23 יכולה להיעשות על ידי אחד מהם, נקרא הדבר שכל אחד מהם עשה את כל
24 המלאכה² – כך הדבר גם לגבי ענין זה, שכיוון שלימוד וסיום הש"ס נעשים
25 על ידי כל אלה המשתתפים בחלוקה (ומן הנמנע שכל אחד ילמוד את כל
26 הש"ס בשנה אחת), הרי זה כאילו כל אחד למד והשלים את כל הש"ס.
27 באגרת זו מסביר רבנו הזקן, שלימוד ההלכות שבתורה שבעל פה, מוסיף
28 עילוי (התעלות) בנפשו של יהודי גם בעבודתו הפנימית בהשגה ובהתבוננות
29 בגדלות הוי', ובהתעוררות של אהבת ה' ויראת ה' שלו, וזה אחר את הנשמה
30 בגבורה ומייצב גם את ראשו ולבו של יהודי, שכלו ומדותיו.
31 אודות אגרת זו, סיפר הרבי הרי"צ נ"ע באחת משיחותיו (ב' בניסן תש"ח):
32 בשנת תרמ"ח, בהתועדות שמחת בית השואבה, אמר הוד כ"ק אדמו"ר
33 הרה"ק, שאת אגרת הקודש "פותחין בברכה" כתב רבנו הזקן בשלושה חלקים
34 בשנים שונות. בפעם הראשונה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן החליט ללכת
35 למזריטש, אז נתן למחונכיו פתק התעוררות "פותחין בברכה" עד "וזה בחינת
36 הזרועות והגוף שבנפש". בפעם השנייה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן שב ממזריטש
37 ורבו הוד כ"ק המגיד ממזריטש, בפקודת מורנו הבעל-שם-טוב ובברכת מורו

אגרת הקודש

א פותחין בברכה לברך ולהודות לה' כי

טוב. שמועה טובה שמעה

ותחי נפשי. אין טוב אלא תורה. תורת ה' תמימה.

זו השלמת כל הש"ס כולו ברוב עיירות ומנינים

מאנ"ש. הודאה על העבר ובקשה על העתיד. כה

יתן וכה יוסיף ה' לאמץ לבם בגבורים מדי שנה

בשנה בגבורה של תורה. ולהודיע לבני אדם גבורתה

של תורה שבע"פ וכחה עז. פי' שלמה המלך ע"ה

עם ההתמסרות של מסירות נפש אליו. העניקה לי תוקף עז, לבצע את כל

ציוייו של רבנו המגיד בדיוק גמור ובמסירות נפש פנימית ועצמונית. כעבור

כמה שנים, כשהאברכים, תלמידיי, התיישבו בעיירות ובישובים שונים, הרי

לרגלי המעמסה שהטיל עלי כ"ק רבנו המגיד, וכדי לבצע, בעזרת השם

יתברך, את הכוונה הפנימית של ירידת נשמתי לעולם זה – הוספתי באגרת

"פותחין בברכה" את הקטע "זעתה הפעם כו' נא ונא. אך בשבתות כו' וכגון

דא כו' ואין טוב אלא תורה וכו'".

פּוֹתְחִין בְּבִרְכָּה, לְבָרֵךְ וּלְהוֹדוֹת לַה' בִּי טוֹב.³ שְׁמוּעָה טוֹבָה

שָׁמָעָה וְתַחֲי נַפְשִׁי, – שמעתי שמועה טובה שהחייתה את נפשי,

אֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה, – כשאומרים "טוב" הכוונה היא לתורה,

כמאמר המשנה במסכת אבות⁴, ועל איזה טוב של תורה אנומדברים כאן? – "תוֹרַת ה' תְּמִימָה"⁵ – שעל תורת ה' כפי שהיאתמימה⁶ הרי כתוב שהיא "משיבת נפש", היא מחיה ומרעננת אתהנפש, זֶה הַשְּׁלֵמָה כָּל הַש"ס פְּלוֹי⁷ – סיום כל הש"ס כולו⁸. בָּרַב

עִירוֹת וּמְנִינִים מֵאֲנ"ש, – חסידים, הוֹרָאָה עַל הָעָבֵר – תורה על

שעשו זאת בעבר, וּבִקְשָׁה עַל הָעָתִיד, – ובקשה לעשות זאת גם

בעתיד, כֹּה יִתֵּן – ה', וְכֹה יוֹסִיף ה' לְאַמֵּץ לָבָם בְּגִבּוֹרִים⁹, מְדִי

שָׁנָה בְּשָׁנָה, בְּגִבּוֹרָה שֶׁל תוֹרָה. – כך יתן ויוסיף ה' (ותוספתו של

הש"ת היא הרי הוספה יותר מאשר העיקר עצמו¹⁰), לחזק ולייצב

את לבוניהם בין החזקים (שגם ביחס לחזקים יהיה זה חזק) בגבורה

ובחזק שהתורה מעניקה. וּלְהוֹדִיעַ לְבָנֵי אָדָם גְּבוּרָתָהּ שֶׁל תוֹרָה

שְׁבַע פְּחָי¹¹ וְכֹחָ עֵז, – גבורה של תורה, הכוונה לתורה שבעל

פה דוקא, שכן הדבר בשורש התורה (בספירות העליונות), שתורה

1. הרבי שליט"א מעיר, שלכאורה היה צריך להיות שם חלק זה "אגרות קודש", לשון רבים – "ואולי הוא אגב דהשם "אגרת התשובה".
2. שבת צג, א. ראה לקוטי שיחות ח"י ע' 267. 3. ספר המאמרים ה'תש"ח ע' 170. 4. אחי השילוני. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"בקשר ועל הבשו"ט שמודים ע"ז (פרשי' חיי שרה כד, נב. והוא מב"ר פנ"ח, ו"א)". 6. פי' מ"ג. 7. תהלים יט, ח. 8. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "מכאן דחלוקת הש"ס צ"ל גם המס' שאין בהם גמרא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכוונה לשלול רובו ככולו (עיין ט"ז
ואחרונים בשו"ע או"ח סתק"פ ס"ז), גם זרעים וטהרות (כנ"ל), גם תמיד ומדות (ואף שאינן אלא סיפור – ראה פיהמ"ש, הועתק בתיו"ט
שם)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאו"ת תמימה" גם במובן זה". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה בזה – שבנוד"ד ה"ז
ת"ת דרבים, שע"ז הלימוד דכאו"א (בהיותו חלק מהרבים) ותוצאותיו (לאמץ הלב) ביותר". 12. ב"ר פס"א, ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"רבה עסקין – הש"ס".

1 שבכתב היא ב"חכמה", וספירת החכמה היא הרי בקו הימין (חסד).
2 ואילו תורה שבעל פה היא ב"בינה"¹⁴, וספירת הבינה ("אני בינה לי
3 גבורה"¹⁵) היא בקו השמאל (גבורה¹⁶). וכדי להודיע ענין הגבורה
4 שמעניקה תורה שבעל פה לנשמתו של יהודי - פֶּרֶשׁ - פִּירט

5 והסביר, שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ עָלָיו
6 הַשְׁלֹם¹⁷: "תְּנִיחָה בְּעֵז

7 מְתִנִּיחָה בּוֹ" - "אשת חיל"¹,
8 כנסת ישראל ונשמות
9 ישראל, חוגרת את מתניה
10 ב"עוז" של תורה, ("עוז"⁴
11 היינו תורה¹⁸, "אין עוז אלא
12 תורה"¹⁹), שהתורה מחזקת
13 מתניה של נשמה, כשם
14 שגבור מחזק את עצמו על
15 ידי שחוגר עצמו בחגורה.
16 מה הוא, איפוא, ענין
17 ה"מתניים" ביחס לנשמה,
18 שהתורה חוגרת ומחזקת
19 אותם? - "מְתִנִּים", הם
20 דְּבַר הַמַּעֲמִיד כָּל הַגּוֹף עִם
21 הָרָאשׁ הַנֶּנָּצַב וְעוֹמֵד
22 עֲלֵיהֶם, וְהֵם הַמּוֹלִיכִים

23 וּמְבִיאִים אוֹתוֹ - את הגוף והראש, לְמַחוּז חֲפָצוֹ. וְכֵמוֹ שֶׁהוּא
24 בְּנִשְׁמִיּוֹת הַגּוֹף, - שֶׁה"מתניים" מעמידים ומייצבים את כל הגוף
25 ומביאים אותו למקום שהוא רוצה להיות שם, כִּף הוּא - גם,
26 בְּבִחִינַת רוּחָנִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הַאֱלֹהִית, - שעל ה"מתניים" של הנשמה,
27 עומד כל הגוף של הנשמה יחד עם הראש של הנשמה, ודבר זה
28 מביא את הנשמה לתכליתה הנכספת. מה הם, איפוא, ה"מתניים"
29 של הנשמה? הרי זה - הָאֱמוּנָה הָאֱמֵתִית בְּה' אֶחָד - שהוא,
30 אֵין-סוּף - בלי קץ, בְּרוּךְ-הוּא, דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין - שהוא
31 ממלא כל העולמות בחיות פנימית המצומצמת ומותאמת לכל נברא
32 במיוחד, וְסוּבֵב כָּל עֲלָמִין, - והוא סובב ומקיף כל העולמות ומחיה
33 אותם בחיות שהיא למעלה מעלה מהם, ואשר לכן אין חיות זו
34 יכולה להתקבל בהם בפנימיות, אלא היא מקיפה עליהם, וְלִית
35 אֲתֵר פָּנּוּי מְנִיָּה, - אין מקום (ומדרגה) שיהיה פנוי ממנו, שלא
36 יהיה מצוי שם, לְמַעַלָּה עַד אֵין קֵץ - אין סוף וקץ לבחינת
37 ההתעלות שלו והיותו נעלה מהעולם, ומהיותו "מופשט" מהעולם,
38 וְלִמְטָה עַד אֵין תְּכֵלִית, - שאין סוף וקץ לכוח ירידתו מטה

אגרת הקדש

חגרה בעוז מתניה כו'. מתנים הם דבר המעמיד
כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם. והם
המוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו. וכמו שהוא
בנשמות הגוף כך הוא בבחי' רוחניות הנפש
האלהית האמונה האמתית בה' אחד א"ס ב"ה דאיהו
ממכ"ע וסוכ"ע ולית אתר פנוי מיניה למעלה עד אין
קץ ולמטה עד אין תכלית וכן לד' סטרין בבחי' א"ס
ממש. וכן בבחי' שנה ונפש כנודע. הנה אמונה זו
נק' בשם בחי' מתנים דבר המעמיד ומקיים את הראש
הוא השכל המתכונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס ב"ה
בבחי' עולם שנה נפש. וברוב חסדו ונפלאותיו עמנו
לחיות עם קרובו ולדבקה בו ממש כנודע ממאמר
יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי
עוה"ב שהוא רק זיו והארה מבחי' הנק' שכינה השוכן
כו' ונברא ביו"ד א' משמו ית' כו' אבל תשובה

1 ולהתלבשותו בעולם באופן שהעולם מסתיר על האלקות - הרי,
2 שה"אין סופיות" שלו היא גם למעלה וגם למטה. וְכֵן לְד' סְטָרִין -
3 וכך הדבר כלפי ארבעת הצדדים, מזרח, מערב, דרום וצפון.
4 בְּבִחִינַת אֵין-סוּף מְמַשׁ, - כל האמור הוא ביחס ל"מקום", בשש
5 הקצוות של מקום: מעלה,
6 מטה וארבע רוחות. וְכֵן -
7 וכך הדבר גם בְּבִחִינַת שְׁנָה
8 וְנֶפֶשׁ, בְּנִדְעָה - שכן,
9 הבריאה מתחלקת ל"עולם",
10 "שנה" ו"נפש" (כפי שכתוב
11 בספר יצירה²⁰): עולם -
12 מקום (מעלה, מטה וד'
13 רוחות), שנה - זמן (עבר,
14 הווה ועתיד) ונפש - חיות.
15 הרי, כשם שהוא "אחד"
16 ו"אין סוף" ב"עולם"
17 (במקום), כך הדבר גם
18 ב"שנה" (בזמן) וב"נפש".
19 הֵנָּה אֱמוּנָה זו נִקְרָאת
20 בְּשֵׁם בְּחִינַת "מְתִנִּים"²¹, -
21 המתנים של הנפש²², דְּבַר
22 הַמַּעֲמִיד וּמְקִיִּם אֶת

הָרָאשׁ, - של הנפש, הוּא הַשְּׁכָל הַמְתַּבְּנֵן וּמַעֲמִיק דַּעַת בְּגִדְלָת
אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא בְּבִחִינַת עוֹלָם-שְׁנָה-נֶפֶשׁ, - כפי שהוא
אין-סופי במקום, זמן וחיות של כל הנבראים. אמונה זו מקיימת
ומחזיקה את הראש, השכל, שכן היסוד עליו עומד ומתקיים השכל
וההבנה בגדלות ה' הוא האמונה באחדות הוי'. וההתבוננות היא גם
וְכֵרֵב חֶסֶדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו עִמָּנוּ, לְחִיּוֹת "עִם קְרוֹבוֹ", - עם שהוא
קרוב אליה, וְלִדְבָקָה בּוֹ - יתברך, מְמַשׁ, בְּנִדְעָה - וכפי שידוע,
מִמַּאֲמָר - חכמינו ז"ל²³: "יִפָּה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבָּה וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים בְּעוֹלָם הוּא מְכַל תְּנֵי עוֹלָם הָבָא", - זאת מדוע? משום,
שְׁהוּא - העולם הבא, הוא רק זיו וְהָאֲרָה מְבִחִינָה הַנִּקְרָאת
שְׁכִינָה" - והוא נקרא "שכינה" מפני שהוא הַשּׁוֹכֵן בּוֹ, - בנבראים
ומחיה אותם. ואם כן הרי זו בחינה ומדרגה שיש לה שייכות
לנבראים, שכן הגילוי בגן עדן, שאליו מתכוונים כאן במשמעות
"עולם הבא", הוא רק - הארה מבחינת "שכינה", וְנִבְרָא - והעולם
הבא וגן העדן נבראו, בְּיוֹד אֶחָת - באות אחת, יו"ד, מְשֻׁמוֹ יִתְבָּרַךְ
- כמאמר חכמינו ז"ל²⁴ על הפסוק²⁵: בִּיָּה ד' צוּר עוֹלָמִים, כו', אֲבָל

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"מ ש"כ אגה"ק סוסכ"ט". 15. משלי ג, ב. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר נ"ל: תושב"כ ותושבע"פ - זו"ן רובו חסדים או גבורות". 17. משלי לא, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א (ואוה"ת) ס"פ יתרו". 19. ספרי האזינו לב, ב. ובכ"מ. 20. פ"ג מ"ג. ובכ"מ. 21. על השאלה, כיצד מתאים "מתנים" ל' רבים למה שאמונה היא אחת, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) "גם מים חיים (וכו' וכו') - ל' רבים. (2) עיי"ש [באוה"ת] עה"פ והי' צדק איזור מתניו דחלק הגוף למטה מהלב זהו "מתנים" ואולי י"ל דנק' ל' רבים מפני ש"נמשך" בשני ירכים, וכן ממש ואולי עוד יותר באמונה דהיא אחת אבל גם שתיים אנכי ולא יהי' לך. ויל"פ עפ"י הטעם למה גם בזה אחת דיבר אלקי' שתיים זו שמעתי. ולהעיר ג"כ מתניא רפ"כ - לביאור הנ"ל וק"ל". 22. על השאלה, מדוע אין רבנו הזקן מבאר בנמשל (אמונה) הענין מה שהמתנים מוליכים את הגוף למחוז חפצו, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר כוונת אגה"ק זו - אף שמחזק לימוד הש"ס וכו' - בנוגע לתפלה וענייני'. וגם פ"י הכתוב חגרה בעוז בא לבאר זה כו' (ולא כ"כ - לבאר הכתוב מצ"ע). ולכן מבאר בנוגע לזרועות - דו"ר - שזהו ענין התפלה, בקיצור עכ"פ ע"ד ראש - התבוננות, אבל הגוף (מצות - כמובן בספ"מ) אין ענין ביאורו כאן. וכמובן ג"כ מההמשך בנוגע "עת וזמן - שעת תפלה כו'" - שמשמיט "הגוף". עפ"י יל"פ ג"כ הנמשל דענין דמוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו שהרי התפלה ענינה הליכה בסולם המוצב כו'". 23. אבות פ"ד מ"ז. 24. מנחות כט, ב. 25. ישע"י כו, ד.

1 – ואילו, תשובה ומעשים טובים מקרבין ישראל לאביהם
 2 שבשמים ממש, למהותו ועצמותו בכול, – למהות ולעצמות
 3 הקב"ה עצמו, שהוא בחינת אינסוף ממש, וכמו שכתוב:²⁶
 4 "הודו – בלבד, הוא על ארץ ושמים, – החיות של ארץ ושל שמים
 5 היא הוד וזיו בלבד ממנו
 6 יתברך, וירם קרן לעמו
 7 כו", – ולעמו ישראל
 8 ההמשכה היא מ"קרן",²
 9 מ"עצמות". "קרן"²⁷ הוא הרי
 10 עצם הדבר, וירם קרן
 11 לעמו" היינו, שלבני ישראל
 12 (עמו) ההמשכה היא עצמות
 13 מ"אין סוף", "אשר קרשנו
 14 במצותיו וצונו כו". –
 15 כלומר, שבמצוות העלה
 16 אותנו להתעלותו הוא,

17 לקדושה זו שהוא קדוש ומובדל מהעולם, בחינת "טוב כל עלמין",
 18 כנזכר לעיל בפרק האחרון של "אגרת התשובה", ולפני כן בחלק
 19 הראשון, וכאדם מתבונן בחסדו הגדול של הקב"ה אתנו, להיות עם
 20 קרובו ודבוקים בו יתברך ממש, צריך הרי הדבר לגלות ולעורר –
 21 "במים הפנים כו"²⁸, להוליד מתבונה זו – שהוא מבין גדלותו
 22 של הקב"ה וחסדו הגדול אתנו, תהיה ורחמי – יראה ואהבה,
 23 שכללים – הנולדות באמצעות השכל, או מבעיני, – האהבה
 24 והיראה שישנן בטבע בכל נשמה של יהודי, והשכל וההתבוננות
 25 מגלים אותן בלבד²⁹, להיות – אצלו, בחינת "צעק לבם אל ה",

אגרת הקדש

ומעשים טובים מקרבין ישראל לאביהם שבשמים
 ממש למהותו ועצמותו כביכול בחי' א"ס ממש וכמו ש'
 הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו כו' אקב"ו כו'
 וכמים הפנים כו' להוליד מתבונה זו דו"ר שכללים או
 טבעיים להיות בחי' צעק לבם אל ה' או בחי' רשפי
 אש ושלחבת עזה בבחי' רצוא ואח"כ בבחי' שוב
 להיות פחד ה' בלבו וליבוש מגדולתו כו' והוא בחי'
 שמאל דוחה כמ"ש במ"ת וירא העם וינועו ויעמדו
 מרחוק כו' והן בחי' הזרועות והגוף שבנפש:

26 – לבם צעק והתגעגע להקב"ה לדבקה בו. זוהי אהבה באופן של
 27 "צעקה", געגועים ודבקות. או – שההתבוננות תעורר בו בחינת –
 28 אהבה של רשפי אש ושלחבת עזה, בבחינת "רצוא", – צמאון
 29 וכליון להקב"ה, ואחר כך – אחרי שהתעורר ב"רצוא", שהוא רוצה
 30 להיכלות ולהיכלל בהקב"ה,
 31 עליו להיות לאחר מכן
 32 בבחינת "שוב", – לשוב
 33 אל מקומו, נשמה בגוף תוך
 34 ביטול אל הקב"ה, להיות –
 35 כך שיהיה, פחד ה' בלבו
 36 וליבוש מגדולתו כו', –
 37 שהיראה תהיה בבחינתה
 38 הנעלית, להתבייש בפני
 39 גדלותו של הקב"ה, בושה
 40 המונעת אותו מלעשות דבר
 41 שהוא רע בעיני הקב"ה,
 42 והוא – הבחינה של יראה, פחד ובושה, היא בחינת "שמאל דוחה",
 43 – בחינת שמאל וגבורה שלמעלה, הדוחה שלא לעמוד בקירוב של
 44 אהבה (הבאה מ"ימינו תחבקני"³⁰) אלא בפחד ובושה, כמו שכתוב
 45 ב"תנן תורה": "וירא העם וינועו ויעמדו מרחק" – ההתגלות של
 46 מתן תורה פעלה בבני ישראל יראה וביטול המתבטאים בנסיגה
 47 לאחור, שירא לגשת אל הקדוש, כו", והן – האהבה והיראה, הן
 48 בחינות הזרועות והגוף שבנפש: אהבה – חסד, היא "דרועא
 49 ימינא" (זרוע ימין), ויראה – גבורה, היא "דרועא שמאלא" (זרוע
 50 שמאל)³².

יום שני ד' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 204, אך מי הוא הנותן... עד עמ' 204, הנפש כו'.

51 "גילוי", כשהוא מתגלה בבחינת על כל פרטיו – זהו דוקא בתורה
 52 שבעל פה, שכן, מן התורה שבכתב לא יודעים בבחינת ובדיק מהו
 53 הרצון העליון במצוה מסוימת. כגון במצות תפילין: מן התורה
 54 שבכתב, בה כתוב רק "וקשרתם לאות על ידיך וזיו לטוטפות בין
 55 עיניך"³⁵, לא יודעים עדיין
 56 מה לקשר, כיצד הן
 57 "הטוטפות והיכן הוא בין"¹⁰
 58 עיניך"; רק בתורה שבעל פה
 59 מתבהר בצורה ברורה מה
 60 הוא רצונו של הקב"ה
 61 במצות תפילין על כל פרטיו. וכך הדבר בשאר המצוות, שהתורה
 62 שבעל פה היא הגילוי של הרצון העליון (כפי שהדבר מתבאר
 63 בפרוטרוט להלן ב"אגרת הקדש" סימן כ"ט). למרות שעל תורה
 64 בכלל הרי אומרים³⁶ "אורייתא מחכמה נפקת", שתורה היא בחינת
 65 חכמה שלמעלה, כיצד, איפוא אומרים כאן, שהוא רצון העליון

51 אך מי הוא הנותן פה ועו' לבחינת "מתנים", – לאמונה הנקראת
 52 "מתנים" כנזכר לעיל בתחילת האגרת, להעמיד ולקיים הראש
 53 והזרועות – מי נותן את הכוח לאמונה זו להעמיד ולהחזיק את
 54 השכל המתבונן בגדלות ה', ה"ראש" שבנפש, ואת אהבת השם
 55 ויראת השם, ה"זרועות"
 56 שבנפש? גם כשיש לאמונה
 57 ה"מזון" שלה, כמו שכתוב³³:
 58 "רועה אמונה", וממילא היא
 59 בגילוי – מה נותן כוח ועז
 60 לאמונה זו להעמיד וכו' את
 61 ה"ראש" וה"זרועות" בבחינה שלמעלה מאמונה? הוא – הרי זה,
 62 עסק ולימוד הלכות בתורה שבעל פה, – תורה היא הלחם והמזון
 63 לאמונה של הנשמה, כפי שכתוב³⁴: "לבו לחמו בלחמיו", שהכוונה
 64 היא לתורה, ובמיוחד ללימוד תורה שבעל פה, ש"היא – תורה שבעל
 65 פה, היא בחינת גילוי רצון העליון, – הרצון העליון הוא באופן של

26. תהלים קמה, יג. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד הלי קרן וחומש". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת ח"א פמ"ט".

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת ח"א פמ"ד". 30. שה"ש ח, ג. 31. יתרו כ, טו. 32. תקו"ז בהקדמה (פתח אליהו). 33. תהלים

לז, ג. 34. משלי ט, ה. 35. ואתחנן ו, ח. 36. זח"ב קכא, א. ועוד.

1 שלמעלה מ"חכמה"? - על כך אומר רבנו הזקן: **דְּאִוְרִיתָא מְחַכְמָה**
 2 **הִיא הִנְפָקְתָּ**, - יציאתה והתגלותה של התורה היא מבחינת
 3 "חכמה" שלמעלה, **אָבֵל מְקוֹרָה וְשִׁרְשָׁהּ** - של התורה, הוא
 4 **לְמַעַל מַעַל מִבְּחִינַת חֻכְמָה, וְהוּא הִנְקִירָא בְּשֵׁם "רִצּוֹן**
 5 **הָעֲלִיּוֹן" בְּרוּךְ-הוּא, - רצון**
 6 הוא למעלה מחכמה והוא
 7 מקיף (סובב) ונותן כוח
 8 בחכמה, ו**כִּמּוֹ שְׂכָתוּב³⁷**: -
 9 כלפי הפעולה שהתורה
 10 פועלת בנשמה: **"כִּצְנָה**
 11 **רִצּוֹן תַּעֲמִרְנוּ³⁸**, -
 12 פעולתה של התורה על
 13 הנשמה הלומדת תורה היא
 14 עטרה ומחסה, **כְּעֶטְרָה**
 15 **שֶׁהִיא עַל הַמּוֹחִין שְׁבִירָאשׁ,**
 16 - לכן יש בכוחה להעניק
 17 חזק ועוז **"למתניים"**
 18 המעמידים את המוחין
 19 שבראש - השכל המתבונן,
 20 וכן ה"זרועות", האהבה
 21 והיראה שהשכל מוליד או
 22 מגלה. כל זה מתחזק על ידי
 23 לימוד ההלכות של תורה
 24 שבעל פה, שכן, בהן מתבטא
 25 בגילוי הרצון העליון, בחינת
 26 ה"בתר" שלמעלה מבחינת

אגרת הקדש

מחכמה היא דנפקת אבל מקורה ושרשה הוא למעלה
 מעלה מבחי' חכמה והוא הנקרא בשם רצון העליון
 ב"ה וכמ"ש כצנה רצון תעטרנו כעטרה שהיא על
 המוחין שבראש וכנודע ממ"ש ע"פ אשת חיל עטרת
 בעלה. וכל השונה הלכות בכל יום כו'. וזהו חגרה
 בעוז מתניה אין עוז אלא תורה שהיא נותנת כח ועוז
 לבחי' מתנים החגורים ומלוכשים בה לחזק ולאמץ
 זרועותיה הן דו"ר שכליים או טבעיים כל חדר לפום
 שיעורא דיליה. (ועל העמדת וקיום בחינת הראש
 שבנפש הוא השכל המתבונן כו' אמר טעמה כי
 טוב סחרה כו' ומבואר במ"א): אך עת זמן החיזוק
 ואימון הזרועות והראש היא שעת תפלת השחר
 שהיא שעת רחמים ועת רצון העליון למעלה. ולואת
 אותה אבקש ממבקשי ה' יבינו וישכילו יחדיו ולהיות
 לזכרון בין עיניהם כל מה שכתבתי אליהם אשתקד
 בכלל. ובפרט מענין כוונת התפלה מעומקא דלבא
 יום יום ידרשון ה' בכל לבם ובכל נפשם ונפשם
 תשתפך כמים נוכח פני ה' וכמארו"ל בספרי עד
 מיצוי הנפש כו':

27 "חכמה", ו**כְּנֹדֶעַ - וכמו שידוע, מַה שְׁפָרְשׁוּ עַל פְּסוּק³⁹: "אִשֶּׁת**
 28 **חַיִּל עֲטֶרֶת בְּעֵלָה"**; - כפי שמסביר רבנו הזקן להלן ב"אגרת
 29 הקדש" סימן כ"ט, ש"אשת חיל" היינו תורה שבעל פה, "מלכות פה
 30 תורה שבעל פה קרינן לה"⁴⁰, וההלכות המרובות שבתורה שבעל
 31 פה שהן בלי מספר, כמו שכתוב⁴¹: "ועלמות אין מספר" שהם
 32 ההלכות⁴² - הן "עטרה" וכתר ל"בעלה", בחינת חכמה ומוחין. ו**"כָּל**
 33 **הַשּׁוֹנֶה הִלְכוֹת בְּכָל יוֹם כו'⁴³**. - מובטח לו שהוא בן עולם הבא,
 34 שכן, מה נותן את הכוח לקלוט את ההתגלות האלקית של עולם
 35 הבא? - הרי זה דוקא ההלכות של תורה שבעל פה, שמהן נוצר
 36 לבוש לנשמה, שתוכל לקלוט את ההתגלות האלקית, כפי שרבנו
 37 הזקן מסביר בפרושות להלן בסימן כ"ט. וזהו - מה שכתוב: **"הִנְגִּדָה**
 38 **כְּעֹז מִתְנִיָּה" - "אין עוז אלא תורה"**⁴⁴, - התורה נקראת "עוז",
 39 חזק, **שֶׁהִיא** - מפני שהיא, נותנת כח ועוז לבחינת מתנים - של
 40 הנשמה, החגורים ומְלַבְּשִׁים בָּהּ, - בתורה שבעל פה, לחזק
 41 ו**לְאַמֵּץ וְרוּעוּתֶיהָ**, - של הנשמה, שֶׁהֵן דְּחִילוֹ וְדִחְיָמוֹ - יראה
 42 ואהבה, **שְׂכָלִיִּים** - שהשכל מוליד אותן, או **טְבִיעִיִּים**, - יראה
 43 ואהבה שהן בטבע בנשמה והשכל מגלה אותן בלבד, **כָּל חֵר לְפִיּוֹם**
 44 **שְׁעוֹרָא דִּילָהּ** - כל אחד בהתאם ל"שיעור" הוא, אם הוא שיך

45 ליראה ואהבה "שכליים", או שהוא שיך ליראה ואהבה "טבעיים"
 46 בלבד, כל זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל פה.
 47 לכן אומר הפסוק "חגרה בעוז מתני'", כמו שהגבור על ידי שהוא
 48 חוגר את מתניו - הוא מתחזק על ידי זה, כך מתחזקת הנשמה על
 49 ידי ה"חגירה" וה"אור מקיף"
 50 הנמשך עליה מזהרצון
 51 העליון שבגילוי בהלכות של
 52 תורה שבעל פה. (ועל
 53 **הַעֲמִידָה וְקִיּוֹם בְּחִינַת**
 54 **הָרָאשׁ שְׁבִירָאשׁ, הוא**
 55 **הַשְּׂכָל הַמִּתְבּוֹנֵן כו', -**
 56 כמוסבר לעיל, **אֲמַר** - על
 57 כך שלמה המלך: **"מַעֲמָה**
 58 **כִּי מִיֹּד סִתְּרָה כו'",** - היא
 59 "טעמה" שה"מסחר" שלה
 60 טוב, ו**יִמְכְּרָא בְּמָקוֹם אַחֵר**):
 61 - שכן, כאן מתכוון רבנו
 62 הזקן בעיקר להסביר ענינה
 63 של עבודת התפלה, אהבת
 64 השם ויראת השם, כפי
 65 שהוא מצוין להלן, שהזמן
 66 לחיזוק וייצוב ה"מתניים"
 67 (אהבת השם ויראת השם)
 68 הוא זמן התפלה, לכן הוא
 69 מזכיר כאן בקיצור בלבד את
 70 ענין ה"ראש", השכל

המתבונן, שגם הוא מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל
 71 פה. **אֵךְ עַת זֶמַן וְזֶמַן הַחִיּוּק וְאִמּוֹן הַזְרֻעוֹת וְהָרָאשׁ, -** האהבה
 72 והיראה, והשכל המתבונן, **הִיא שְׁעַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, שֶׁהִיא שְׁעַת**
 73 **רְחִמִּים וְעַת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן לְמַעַלָּה. -** אז מאיר ומתגלה הרצון
 74 העליון; וכיוון שהרצון הוא הרי מחזק את ה"זרועות", אהבת השם
 75 ויראת השם, ואת ה"ראש", השכל המתבונן, לכן השעה בה מאיר
 76 הרצון העליון, הוא הזמן לחיזוק ה"זרועות" וה"ראש", שבשעת
 77 התפלה מתבונן יהודי בגדלות השם ויוצר או מגלה בתוכו יראת
 78 השם ואהבת השם. ו**לְזֵאת, -** ולכן, אומר רבנו הזקן, **אֵתָּה אֲבִיכָשׁ**
 79 **מִמְבַּקְשֵׁי ה', שִׁיבִינוּ וְיִשְׁכְּלוּ יַחְדָּו, וְלִהְיוֹת -** ושיהיה, **לְזִכְרוֹן**
 80 **בֵּין עֵינֵיהֶם כָּל מַה שְׁכָתְבִּי אֵלֵיהֶם אֲשֶׁתְּקִיד⁴⁵ בְּכָלֵל, וּבְפֶרֶט**
 81 **-** מה שכתבתי, **מַעֲנִין בְּזֵאת הַתְּפִלָּה מַעֲמָקָא דְּלִבָּא, -** מעומק
 82 הלב, **יוֹם יוֹם יִדְרִשּׁוּן ה' -** להיות קרוב אל הקב"ה ולדבקה בו, **בְּכָל**
 83 **לֵבָם וּבְכָל נַפְשָׁם, וְנַפְשָׁם תִּשְׁתַּפֵּךְ בְּמִים נֹכַח פְּנֵי ה', -** תפלה
 84 הרי נקראת שפיעת הנפש⁴⁶, ו**יִמְכְּרָא רְבּוּתֵינוּ וְזִכְרוֹנֵם לְבִרְכָּה**
 85 **בְּסִפְרֵי -** על הפסוק⁴⁷ "ובכל נפשך" שעל התפלה להיות **"עַד מִצּוֹי**
 86 **הַנְּפֶשׁ כו'": -** שהנפש מתפרצת ומתבטאת בהשתפכות של אהבת
 87 השם. המלה "מיצוי" מתפרשת לעתים, כמו למשל חבית כשהיא

37. תהלים ה, יג. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דצינה בכ"מ - מגן המגין על הגוף מג' צדדים ובכ"ז מסיים תעטרנו (ולא תסובבנו - ראה פרש"י כאן) - היינו שגם ענין דעטרה כאן". 39. משלי יב, ד. 40. הקדמת התקו"ז. 41. שה"ש ו, ה. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאיאת בששה"ר (שם)". 43. סוף נדה, וש"ג. 44. ספרי האזינו שם. ובכ"מ. 45. באגה"ק ד"ה הוכח תוכיח - שבסוף הקו"א. 46. שמואל א', א, טו. 47. ואתחנן ו, ה.

1 מלאה ואין בה מקום יותר לקלוט את היין או שאר משקין, מתפרץ
2 – דרך הסדקים – החוצה קצת מהמשקה, שלמרות שמדובר במשהו
3 מהמשקה, הרי זה נוצר ממה שהעצם דוחק זאת החוצה מפאת

4 גדישותו. כך גם מובן שבשעה שעצם הנפש משתפך באהבה, הרי
5 בהתגלות, בחיצוניות, יוצא מכך משהו בלבד, המתפרץ עד שהוא
6 נראה בחיצוניות.

יום שלישי ה' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קג, ועתה הנני הפעם... עד עמ' קג, תורה וכו'.

7 ועתה הפעם, הנני יוסיף שנית ידי בתוספת באור, ובקשה
8 כפולה שמוחה ופרושה לפני כל אנשי שלומים הקרובים
9 והרחוקים, לקיים עליהם, – ולהנהיג ביניהם, שכל ימי החל לא
10 ירדו לפני התבה הפעלי עסקים שאין להם פנאי כל כך, רק
11 אותם שיש להם פנאי, –
12 ירדו לפני התיבה, או

ויום השביעי שבת לה' אלהיך¹ דיקא – שכל השבת צריך להיות
לה' אלקיך, לענינים של ה' אלקיך, שלא כמו ביום טוב שנאמר בו
גם "לכם", שצריך להיות גם לכם, ואילו בשבת צריך להיות כלו
לה', – למסור הכל לענינים של ה' אלקיך. מכיון שכל זה הוא מפני
שזה בא אחרי "ששת ימים
תעבוד", אחרי שבששת ימי
החול עובדים בענינים
גשמיים, הרי בבעלי עסקים
וכדומה, שבכל ימי השבוע
הם עסוקים ב"תעבוד",
בעבודה בענינים גשמיים,
בודאי שצריך להיות אצלם
שכל השבת תהיה לה',
ולזאת – ולכן, גם הם –
בעלי העסקים, ירדו לפני
התבה בשבת ויום טוב,
על פי הגורל – מי יהיה
הבעל-תפלה, או בריצי
הרב, כמו שכתבתי
אשתקד:

אגרת הקדש

ועתה הפעם הנני יוסיף שנית ידי בתוספת ביאור
ובקשה כפולה שמוחה ופרושה לפני כל
אנשי שלומים הקרובים והרחוקים לקיים עליהם שכל
ימי החול לא ירדו לפני התיבה הבעלי עסקים שאין
להם פנאי כ"כ. רק אותם שיש להם פנאי או
המלמדים או הסמוכים על שולחן אביהם שיכולים
להאריך בתפלת השחר ערך שעה ומחצה לפחות
כל ימות החול², מהם יהיה היורד לפני
התבה, על פי הגורל, –
שיעלו בגורל מי יתפלל לפני
העמוד, או על פי רצוי
הרב. – של המתפללים,
ייקבע מי יהיה הבעל-תפלה.
והוא – הבעל-תפלה, יאסף
אליו בסביב לו כל
הסמוכים על שולחן
אביהם, או מלמדים
שיוכלו להאריך – בתפלה,
במהו, – שיעמדו סביב,
כדי שלא יבלבל אותו מי
שממנה, בכל ישנה – שלא
ישנו את הדברים אלא, כך
ייעשה, נא ונא:

ובקשה כפולה שמוחה ופרושה לפני כל
אנשי שלומים הקרובים והרחוקים לקיים עליהם שכל
ימי החול לא ירדו לפני התיבה הבעלי עסקים שאין
להם פנאי כ"כ. רק אותם שיש להם פנאי או
המלמדים או הסמוכים על שולחן אביהם שיכולים
להאריך בתפלת השחר ערך שעה ומחצה לפחות
כל ימות החול מהם יהיה היורד לפני התיבה ע"פ
הגורל או ע"פ רצוי הרוב. והוא יאסוף אליו בסביב
לו כל הסמוכים על שולחן אביהם או מלמדים שיוכלו
להאריך כמוהו בכל ישונה נא ונא:
בשבתות וימים טובים שגם כל בעלי עסקים
יש להם פנאי ושעת הכושר להאריך בתפלתם
בכוונת לבם ונפשם לה'. ואדרכה עליהם מוטל
ביתר שאת ויתר עז כמו שכתוב בשולחן ערוך אורח
חיים וכמו שכתוב בתורת משה ששת ימים תעבוד
כו' ויום השביעי שבת לה' אלהיך דייקא כולו לה'.
ולזאת גם הם ירדו לפני התיבה בשבת ויום טוב
על פי הגורל או בריצי הרוב כמ"ש אשתקד:
ובגון דא צריך לאודועי שבדעתי אי"ה לשלוח לכל
המנינים מרגלים בסתר לידע ולהודיע כל מי
שאפשר לו וכל מי שיש לו פנאי להאריך ולעין
בתפלה – להתפלל
באריכות ומתוך כוונה,
ומתעצל – יהיה גידון
ברחוק מקום, להיות
נדרה בשתי ידים כבוא
לפה – אל רבנו הזקן,
לשמע "דברי אלהים חיים", – דברי חסידות, ומכלל לאו – אתה
שומע הן. – מה"לאו" אתה שומע "הן", שמי שיאריך בעבודת
התפלה יקרבוהו וכו', ולשומעים ינעם, ותבא עליהם ברכת טוב,
ואין טוב אלא תורה וכו':

אך בשבתות וימים
טובים, שגם כל בעלי
עסקים יש להם פנאי
ושעת הכושר – היא או,
להאריך בתפלתם בכוונת
לבם ונפשם לה', ואדרכה
עליהם – על בעלי העסקים,
מבלי ביתר שאת ויתר עז, – להאריך בכוונת תפלת שבת, כמו
שכתוב בשולחן ערוך אר"ח חיים³, – שעל בעלי העסקים
העסוקים כל השבוע, להקדיש בשבתות זמן רב יותר לתורה
ולתפלה, ובכך שכתוב בתורת משה⁴: "ששת ימים תעבד כו'

ובגון דא צריך לאודועי, –
ובכונן זה יש להודיע,
שבדעתי, אם ירצה ה',
לשלח לכל המנינים
מרגלים בסתר, לידע
ולהודיע, – אודות, כל מי
שאפשר לו וכל מי שיש
לו פנאי להאריך ולעין
בתפלה – להתפלל
באריכות ומתוך כוונה,
ומתעצל – יהיה גידון
ברחוק מקום, להיות
נדרה בשתי ידים כבוא
לפה – אל רבנו הזקן,
לשמע "דברי אלהים חיים", – דברי חסידות, ומכלל לאו – אתה
שומע הן. – מה"לאו" אתה שומע "הן", שמי שיאריך בעבודת
התפלה יקרבוהו וכו', ולשומעים ינעם, ותבא עליהם ברכת טוב,
ואין טוב אלא תורה וכו':

מבלי ביתר שאת ויתר עז, – להאריך בכוונת תפלת שבת, כמו
שכתוב בשולחן ערוך אר"ח חיים³, – שעל בעלי העסקים
העסוקים כל השבוע, להקדיש בשבתות זמן רב יותר לתורה
ולתפלה, ובכך שכתוב בתורת משה⁴: "ששת ימים תעבד כו'

48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מזח"א סב, ב ובמפרשיו שם. ואגה"ק בס' מאה שערים ב, ב ובהנסמן שם. וראה מאה שערים ט,
ב". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ (ברכות לב, ב) דאפילו חסידים הראשונים היו מאריכים בתפלה עצמה שעה אחת – שם הכוונה
לתפלת העמידה". 50. סר"צ ס"ב בהגהה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה תו"א ד"ה מי יתנך". 51. יתרו כ, ט.

יום רביעי ו' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 206, ב קטנתי מכל... עד עמ' קד, הפנים וגו'.

אחר ביאתו מִפְּטְרֵבֶרְג

- 1
- 2 ב. – אגרת זו כתב רבנו הזקן לאחר ששב מפטרבורג, (שם היה כלוא במאסר
- 3 כתוצאה מהלשנה שהוגשה נגדו בגין פרסמו תורת ושיטת החסידות. שחרורו
- 4 מהמאסר הביע (גם) הסכמה מצד הממשלה להתפשטות תורת החסידות.
- 5 כיוון שהמאסר היה הרי
- 6 (כמאמר הרביים¹) תוצאה
- 7 מקטרוג למעלה על שיטתו של
- 8 רבנו הזקן, "להוריד" את תורת
- 9 החסידות בשכל ובהבנה, כפי
- 10 שהדבר מתבטא בחסידות חב"ד,
- 11 ולהפיצה באופן שתגיע אל כל
- 12 אחד מישראל, הרי מובן,
- 13 שהשחרור למטה בא כתוצאה
- 14 מביטול הקטרוג למעלה,
- 15 ואדרבה – ניתנה הסכמה וניתן

אגרת הקדש

אחר ביאתו מפ"ב.

ב קטנתי מכל החסדים ומכל כו'. פי'

שבכל חסד וחסד שהקדש ב"ה

עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד. כי חסד

דרועא ימינא. וימינו תחבנקי. שהיא בחי' קרבת

אלהים ממש ביתר שאת מלפנים. וכל הקרוב אל

ה' ביתר שאת והגבה למעלה מעלה. צריך להיות

יותר שפל רוח למטה מטה כמ"ש מרחוק ה' נראה

- 16 כוח לפרסם את תורת החסידות לפי שיטתו של רבנו הזקן) – אז כתב רבנו
- 17 הזקן אגרת קודש זו סימן ב. דבר המרמז, שאז החלה התקופה השניה
- 18 בהתפשטות תורת ושיטת החסידות. מעניין לציין, שכאן כתוב "פרק ב" אחרי
- 19 שצוין שזה נכתב "אחר ביאתו מפ"ב".
- 20 בסימן כ"ז של "אגרת הקדש", שם מובאת, לפני הפנים של האגרת, הקדמה
- 21 (המסבירה את המאורע שבגללו כתב רבנו הזקן אותה אגרת). כתוב בתחילה
- 22 "סימן כ"ז", ולאחר מכן ההקדמה לאגרת. ואילו באגרת שלפנינו מובאת
- 23 בתחילה ההקדמה ולאחריה "סימן ב", זאת מפני שסימן ב' – התקופה השניה
- 24 (או בלשון החסידות² "גדלות שני") החלה אחרי ביאתו מפטרבורג.
- 25 "קטנתי מכל החסדים ומכל כו" – מילים אלו אמר יעקב אבינו
- 26 בתור הקדמה לבקשתו, שהקב"ה יציל אותו מעשו. למרות שהקב"ה
- 27 הרי הבטיח לו³ "והנה אנכי עמך ושמרתני בכל אשר תלך", הרי
- 28 שלא היה לו ממה לפחד? אלא כיוון ש"קטנתי מכל החסדים" – בגין
- 29 כל החסדים שעשה אותו הקב"ה, נעשה יעקב קטן יותר והוא מפחד
- 30 שהוא נתון במצב שהוא זקוק לבקש מחדש "הצילני נא", שהקב"ה
- 31 יציל אותו. [ומה שרבנו הזקן מביא מהפסוק רק המילים "ומכל
- 32 החסדים", ואת המילים "מכל האמת" אין הוא מביא בפירושו, רק
- 33 המלה "ומכל" ו"וגומר" – הסביר פעם הרבי שליט"א, שלפי פירוש
- 34 רש"י, הכוונה ב"חסדים" היא שהקב"ה עשה אתו חסדים שלא
- 35 הבטיח לו, והכוונה ב"אמת" מה שהקב"ה אימת וקיים ההבטחה
- 36 שהבטיח לו במפורש. ואילו בגאולתו של רבנו הזקן, היו אמנם
- 37 "חסדים" בגלוי, אבל "אמת" – קיום הבטחה גלויה לרבנו הזקן – הרי
- 38 לא היה, שהרי לא היתה שום הבטחה גלויה לגאולתו. לכן אין רבנו
- 39 הזקן מביא בפירושו ("ומכל") האמת. ומה שהוא מביא את המלה
- 40 "ומכל" וגם מרמז על ה"אמת" ב"וגו", הרי זה מפני שלאמיתו של
- 41 דבר, קיימת הבטחה שהובטחה לכל אחד מישראל ההולך בדרך
- 42 התורה והמצוות, ש"אם בחוקותי תלכו" יחולו עליו כל הברכות

- 43 הכתובות לאחר מכן בפרשה⁵, ובמיוחד לנשיא בישראל המוסר
- 44 נפשו לפרסם שיטת החסידות. אלא, כיוון שלא היתה זו הבטחה
- 45 מפורשת לרבנו הזקן בפרט, הרי ביחס אליו בפרט, ההבטחה היא
- 46 באופן של העלם (לא בגלוי, שהכוונה היא אליו), לכן גם רבנו הזקן
- 47 מרמז זאת באופן של העלם
- 48 במלה "וגו". פירוש, –
- 49 שהרי רש"י⁶ מפרש,
- 50 שה"קטנתי" בא כתוצאה
- 51 מכל החסדים וכל האמת,
- 52 כלומר, ש"נתמעטו זכויותי
- 53 על ידי החסדים והאמת
- 54 שעשית עמי". על כך אומר
- 55 הרמב"ן "ואינו נכון בלשון
- 56 הכתוב", שהרי בפסוק כתוב
- 57 "קטנתי", אני נעשיתי קטן
- 58 יותר ולא שהזכויות נתקטנו, מיעוט באיכות ולא מיעוט בכמות⁷,
- 59 והרמב"ן מפרש באופן אחר⁸ את ה"קטנתי", שאני קטן מדי לקלוט
- 60 את כל החסדים והאמת. בהתאם לפירושו זה של הרמב"ן, הרי
- 61 ה"קטנתי" אינו תוצאה מהחסדים והאמת, כי אם שהוא קטן מדי
- 62 ואינו זכאי לכל החסדים והאמת. ברם, רבנו הזקן מפרש כפירוש
- 63 רש"י, שה"קטנתי" הוא תוצאה מהחסדים והאמת, כפשטות הפסוק
- 64 "קטנתי מכל החסדים", שמהחסדים והאמת נעשה "קטנתי". אלא
- 65 שרבנו הזקן יפרש זאת באופן שה"קטנתי" מוסב אכן על האדם
- 66 עצמו, שהוא עצמו התקטן כתוצאה מריבוי החסדים והאמת (ולא
- 67 שהזכויות נתקטנו ונתמעטו ובגלל כך נתקטן גם הוא⁹, אלא
- 68 שה"קטנתי" הוא תוצאה ישירה מהחסדים והאמת). זה מה שרבנו
- 69 הזקן אומר "פירוש", כלומר, "קטנתי" מוסב אכן על האדם, ובכל
- 70 זאת זה בא כתוצאה מהחסדים והאמת, שֶׁבְּכָל חֶסֶד וְחֶסֶד
- 71 שֶׁתְּקַדְּשׁ בְּרוּךְ־הוא עוֹשֶׂה לְאָדָם צָרִיךְ – האדם לעצמו, לְהִיּוֹת
- 72 שֶׁפֶל רוּחַ בְּמָאֵד. – להחזיק עצמו נמוך ביותר כתוצאה מהחסד
- 73 שעשה אתו הקב"ה, כִּי חֶסֶד – למעלה, בספירות העליונות, וְרוּעָא
- 74 יְמִינָא, – הוא הבחינה של זרוע הימין, ענין של ימין וקירוב, "יְמִינִי
- 75 תְּחַבֵּנְכִי"¹⁰, – הימין שלמעלה מקיף את האדם, שֶׁהִיא בְּחִינַת
- 76 קְרִיבַת אֱלֹהִים מִמֶּשׁ בֵּיתֵר שְׁאֵת מְלָפְנִים, – בחסד שעושה
- 77 הקב"ה עם האדם, נעשה האדם קרוב יותר אל הקב"ה מאשר היה
- 78 לפני שנעשה אתו החסד, וְכָל תְּקָרֹב אֶל ה' בֵּיתֵר שְׁאֵת וְהִנֵּבָה
- 79 לְמַעַל מַעַל – צָרִיךְ לְהִיּוֹת – בתוך עצמו, וְיִתֵּר שֶׁפֶל רוּחַ
- 80 לְמַטָּה מַטָּה, – עליו להחזיק עצמו נמוך מאוד מאוד, כְּמֹ
- 81 שֶׁכְּתוּב¹¹: "מֵרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי". – כשהקב"ה נראה לאדם על ידי
- 82 החסד שהוא עושה אתו – צריך הדבר לפעול על האדם הרגשה של
- 83 "מרחוק", להחזיק עצמו בריחוק ובנמיכות, או שהכוונה היא, שהכלי
- 84 לקלוט את ה' נראה לי" – הוא כשהאדם מחזיק עצמו "מרחוק"

1. ראה לקוטי שיחות ח"א ע' 74. 2. ראה אור התורה במדבר ע' שסז ואילך. 3. וישלח לב, יא. 4. ויצא כח, טו. 5. בחוקותי כו, ג. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מיוסד בש"ס שבת לב, א". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה חדא"ג שם". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן הוא בב"ר כאן". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבחדא"ג שם". 10. שיר השירים ב, ו. 11. ירמיה לא, ב.

1 ובנמיכות. וְכַנּוּדָּע, דְּכָלָא "קַמִּיָּה" דְּיֻקָּא - כָּלָא חָשִׁיב, – וכידוע
2 שהכל נחשב לגביו דוקא ככלום, אפילו המדרגה הגעילית ביותר,
3 להיות "קמי", להיות לפניו, קרוב אליו יתברך, היא "כלא חשיב",
4 היא בטלה וכאילו איננה קיימת כלל (שכן, לגביו לא נחשב ולא

5 קיים שום דבר), וְאִם בְּן כָּל
6 שְׁהוּא "קַמִּיָּה" יוֹתֵר – כל

7 מי שהוא יותר "לפניו", קרוב
8 יותר אליו יתברך, הוא
9 יוֹתֵר כָּלָא וְאִין וְאָפֶס. –
10 כל אחת משלש המילים –
11 "כלא", "איך" ו"אפס" –
12 מבטאת אופן התבטלות
13 מיוחד הבא מצד ה"קמי",
14 מצד הקירוב אליו יתברך,
15 וְזוּ – היא בְּחִינַת יָמִין
16 שְׁבַקְרִישָׁה וְחֶסֶד – הנמשך
17 לְאֲבִרְהָם, – כלשון
18 הפסוק¹²: "תתן אמת ליעקב
19 חסד לאברהם", הרי זה
20 בבחינה ובאופן של ביטול.
21 שְׁאֲמָר¹³: – אברהם אבינו
22 "וְאֵנִי עֹפֵר וְאֶפֶר". –
23 החסד "פעל" על אברהם
24 אבינו את תכלית הביטול,

25 עד שהחזיק עצמו ל"עפר ואפר"; שכן, כיוון שהימין שבקדושה
26 למעלה הוא כך – שענין החסד הוא ביטול – לכן פועל הדבר גם
27 במי שנמשך אליו החסד – ענין ההתבטלות, וְזוּ הִיא גַם בְּן מַדְתּוֹ
28 שֶׁל יַעֲקֹב. – שהחסד פעל בו תכלית ההתבטלות, וְכֹזֶזֶת הַתִּנְצָל
29 – יעקב, עַל יְרֵאתוֹ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ, וְלֹא – הִיא, דִּי לֹא בְּהִבְטָחָתוֹ¹⁴;
30 – של הקב"ה אליו: "וְהִנֵּה אֲנִי עֹמֵד כּוֹ", – "ושמרתיו בכל
31 אשר תלך", מִפְּנֵי הֵיכָּל קָטָן יַעֲקֹב בְּמֵאד מֵאֵד בְּעֵינָיו, מִחֶמֶת
32 רַבּוּי הַחֲסִידִים – כפי שאמר¹⁵: "כִּי בְּמִקְלִי כּוֹ", – "עברתי את
33 הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות", וסבר ש– וְאִין רָאוּי וְכֵדָא
34 כָּלָל לְהַנְצִיל כּוֹ, וְכִמְאָמֵר רַבּוּתֵינוּ וְכֹרֶנֶם לְבָרְכָהּ¹⁶ – שיעקב
35 פחד, "שִׁמְאָא יִגְרֵם חֲתָמָא", – שלא יינצל, שְׁנִדְמָה בְּעֵינָיו שְׁחָמָא.
36 – עד כדי כך פעל בו החסד ביטול והתקטנות, להחזיק עצמו במצב
37 של חוטא. זה פירוש "קטנתי מכל החסדים", שריבוי החסדים פעל
38 בו "קטנתי", להרגיש עצמו קטן ונמוך, עד לידי פחד שמא חטא,
39 וחזקוהו לכן לבקש מחדש "הצילני נא", למרות שכבר הובטח לו
40 "והנה אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך" וכו'. ההוראה מהאמור
41 לכל אחד מישראל היא, שכל חסד שהקב"ה עושה אתו, צריך
42 הדבר לפעול בו "קטנתי", להחזיק עצמו קטן ונמוך. מה שרבנו הזקן
43 אומר "שבכל חסד וחסד", פירש פעם הרבי שליט"א, שהכוונה היא
44 לשני סוגי חסדים: ישנו חסד של סדר ההשתלשלות הבא בענין של
45 חסד הנעשה עם האדם על פי הטבע, וישנו חסד שלמעלה

אגרת הקדש

כ. לֹא. וכנודע דכולא קמי' דווקא כלא חשיב. וא"כ
כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא ואין ואפס וזו
בחי' ימין שבקדושה וחסד לאברהם שאמר אנכי
עפר ואפר. וזו היא ג"כ מדרתו של יעקב. וכזאת
התנצל על יראתו מפני עשו ולא די לו בהבטחתו
והנה אנכי עמך כו'. מפני היות קטן יעקב במאד
מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי כו'.
ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל כו'. וכמארו"ל שמא
יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא. משא"כ בולע"ץ
הוא ישמעאל חסד דקליפה. כל שהחסד גדול
הוא הולך וגדל בגובה וגסות הרוח ורוחב לבו.
ולזאת באתי מן המודיעים מודעה רבה לכללות
אנ"ש על ריבוי החסדים אשר הגדיל ה' לעשות עמנו
לאחוז במדותיו של יעקב שאר עמו ושארית ישראל
שמישים עצמו כשיריים ומותרות ממש שאין בו שום
צורך. לבלתי רום לבנם מאחיהם כו' ולא להרחיב
עליהם פה או לשרוק עליהם ח"ו. הם מלהזכיר

של קליפה, שלגביו, אצל מי שהוא בבחינת ישמעאל – כָּל
שְׁתַּחֲסֵד גְּדוֹל – הוא הוֹלֵךְ וְגָדֵל בְּגִבָּהּ וְנִפְסוּת הַרוּחַ וְרֵחַב לְבוֹ.
– ועל יהודי להישמר ולהיזהר מאופן חסד זה של ישמעאל, שחסד
זה לא יפעול ח"ו עליו גדלות וגסות הרוח, אלא עליו להשתדל
שהחסד יהיה אצלו באופן של חסד של קדושה, כמו שהיה אצל
אברהם ואצל יעקב, שהחסד פועל ביטול וענוה. וְלֹזֶזֶת – ולכן,
כָּאֵתִי מִן הַמּוֹדִיעִים מוֹדְעָה רַבָּה לְכָלִּלּוֹת אֲנִי¹⁷, – לכל
החסידים, עַל רַבּוּי הַחֲסִידִים אֲשֶׁר הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, –
שבחינת חסד הרי נקראת בשם "גדולה" (המדות העליונות כפי שהן
מנויות בפסוק¹⁸: "לך ה' הגדולה והגבורה" וכו', הרי הכוונה
ב"הגדולה" היא למדת החסד), וגדולה מבטאת מדרגה גבוהה יותר
בחסד מאשר חסד סתם, לכן אומר רבינו הזקן "אשר הגדיל ה'
לעשות עמנו", החסד הגדול שעשה ה' אתנו – חסידים – בגאולתו
של רבינו הזקן – יפעול חסד זה לְאַחֵז בְּמֵדוּתָיו שֶׁל יַעֲקֹב – "שֵׁאֵר
עֲמִי" ו"שְׂאִירֵי יִשְׂרָאֵל", – בני ישראל נקראים הרי "שאר עמי"¹⁷
ושארית ישראל¹⁸, שיש בהם המדה של "שאר" ושל "שארית",
שְׁמֵשִׁים עֲצָמוֹ – ומחזיק עצמו, בְּשִׁירִים וּמוֹתָרוֹת¹⁹ – דבר שאין
הוא עיקר כלל, אלא שיריים מדבר שהוא מיותר, מִמֶּשׁ שְׂאִין בּוֹ
שׁוּם צִדָּה, לְבִלְתִּי רוּם לְבָנָם מֵאַחֵיהֶם כּוֹ, – המנגדים שגרמו
למאסו של רבינו הזקן, וְלֹא לְהַרְחִיב עֲלֵיהֶם פֶּה, – שלא לדבר
אליהם ברחבות ובתנועה של ניצחון, אִי לְשַׁרֵּק עֲלֵיהֶם חֵם

12. מיכה ז, ב. 13. וירא יח, כז. 14. וישלח שם. 15. ברכות ד, א. 16. דה"א כט, יב. 17. ראה ישעי' יא, יא. 18. ראה ירמ' ו, ט. לא, ו. ועוד.
19. ראה ר"ה יז, א.

1 וְשָׁלוֹם, חֵם מְלֵחֵבִיר
2 בְּאַוְהֶרָה נִזְרָאָה, – שְׁלֵא
3 לַעֲשׂוֹת זֹאת, רַק לְהַשְׁפִּיל
4 רוּחָם וְלָכֶם, בְּמִדַּת אֶמֶת
5 לְעֵקֶב, מִפְּנֵי כָּל אָדָם,
6 בְּנִמְיֻכּוֹת רוּחַ, וּמַעֲנֶה רֶךְ
7 מְשִׁיב חֲמָה, "וְרוּחַ נִבְאָה

אגרת הקדש

באוהרה נוראה רק להשפיל רוחם ולבם במדת אמת
ליעקב מפני כל אדם בנמיכות רוח ומענה רך משיב
חימה. ורוח נכאה כו'. וכולי האי ואולי יתן ה' בלב
אחיהם כמים הפנים וגו':

יום חמישי ז' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קד, ג וילבש צדקה... עד עמ' 208, [ח"ו].

46 הצדקה מגינים עליהם? כי גדולה צדקה מכל המצות, שמהן –
47 מהמצוות בכלל, נעשים – נוצרים, לבושים, להנשמה, – כדי
48 שהנשמה תוכל לקבל את הגילוי של גן עדן ושלא תתבטל, היא
49 זקוקה ללבושים שבאמצעותם תוכל לקבל את הגילוי. לבושים אלה
50 מתהווים ממעשה המצוות,
51 הנמשכים – הלבושים

אגרת הקדש

52 ג וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו. 5 נמשכים, מאור-אין-סוף
53 ודרשו רז"ל מה שריון זה כל קליפה 6 ברוך-הוא – ומכיוון שהם
54 וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה 7 באים ממקום שהוא אין סוף,
55 ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. פי' שהשריון עשוי 8 לכן אפשר לקבל על ידם
56 שקששים על נקבים והם מגינים שלא יכנס חץ בנקבים. 9 הגילוי של גן עדן שהוא
57 גילוי של אין סוף ובלי גבול, 10
58 וככה הוא מעשה הצדקה: 11 מבחינת "סובב כל עלמין"
59 נעשי' לבושי' להנשמה הנמשכי' מאור א"ם 12 – שהוא אור שאינו מצומצם
60 ב"ה מבחי' סובב כל עלמין (כמבואר הפי' ממכ"ע וסובב 13 לפי ערך הנבראים,
61 כ"ע בלק"א ע"ש) באתערותא דלתתא היא מצות ה' 14 להתלבש בפנימיות גלויה
62 ורצון העליון ב"ה. ועיקר המשכה זו מאור א"ם ב"ה 15 בהם, כי אם בחינה של סובב
63 הוא לבוש ואור מקיף ל"ם דאבי"ע המשתלשלות מעילה 16 ופועל בהם בהיותו למעלה
64 לעילה וממדרגה למדרגה כו' הנקראות בשם ממלא כ"ע. 17 מהם, (במבאר הפרוש –

66 של, "ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין" בלקוטי אמרים,
67 – בחלק הראשון של ספר ה"תניא", עין שם) – לבושים אלה
68 שמבחינת "סובב כל עלמין", מתהווים באתערותא דלתתא, –
69 בהתערורות שמלמטה, היא מצות ה' ורצון העליון ברוך-הוא.
70 – שכיוון שהמצוה היא רצון העליון, הבחינה של רצון (שהוא כח
71 מקיף) וסובב – לכן נמשכים על ידה לבושים מבחינת "סובב כל
72 עלמין". ועקר המשכה זו מאור-אין-סוף ברוך-הוא, הוא לבוש
73 ו"אור מקיף" ל' ספירות – של ארבעת העולמות, דאצילות –
74 בריאה – יצירה – עשיה, השתלשלות – עשר הספירות של
75 ארבעת העולמות, משתלשלות מעלה לעלה וממדרגה למדרגה
76 כו', הנקראות – הספירות נקראות, בשם "ממלא כל עלמין". –

15 ג. "וילבש – לבוש של צדקה כשריון, – המגין על הגוף, וכובע
16 ישועה בראשו". – למרות שהפסוק מוסב כלפי הקב"ה, שהוא
17 ילבש לבושים של צדקה וישועה לבני ישראל, ולבושים של נקמה
18 (כפי שהוא מסיים בפסוק) כלפי אומות העולם, אך כיוון שהכלי
19 לקליטת (או להתהוות)
20 הענינים שלמעלה? – נוצר
21 מן הענינים שבני ישראל
22 עושים למטה מעין ודוגמה
23 מהם, הרי הכוונה היא (גם),
24 שבעבודת הצדקה של בני
25 ישראל ישנו הענין שצדקה
26 היא לבוש, כמו שריון המגין
27 על הגוף, וכובע ישועה
28 בשביל הראש, ודרשו
29 רבותינו וזרנום לברכה:
30 מה שריון זה כל קליפה
31 וקליפה – מהן מורכב
32 השריון, מצטרפת לשריון
33 גדול, אף צדקה – כל
34 פרוטה ופרוטה – שנותנים
35 לצדקה, מצטרפת להשבון גדול. – לכאורה, אותו דבר שמוכן
36 במשל מובן מאליו גם בנמשל: בשם שבשריון מתהווה מפרטים רבים
37 – ענין גדול אחד, כך בנמשל, מתהווה מהרבה פרטים ענין וחשבון
38 אחד גדול, מזה מוסיף, איפוא, המשל, שבלעדו לא היו מבינים את
39 הדבר בנמשל: אלא הפירוש הוא: פרוש, שהשריון עשוי קשקשים
40 – כעין קשקשי הדג, על נקבים, והם – הקשקשים, מגנים שלא יכנס
41 חץ בנקבים, וכה הוא מעשה הצדקה: – שגם בצדקה ישנו הענין
42 של נקבים וקשקשים המגינים על הנקבים, כפי שיסביר להלן, את זה
43 מוסיף המשל על הנמשל, שישנו ענין של נקבים, והקשקשים –
44 הפרוטות – מגינים על הנקבים.
45 ובאור הענין, – מהו ענין ד"נקבים" שה"קשקשים" של מעשה

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן: (1) מה מוסיף בזה. (2) למה מרמז בכותבו גו' דכל ג' הכתובים (משלי טו, יג, יז, כב, יח, יד) המדברים ברוח נכאה לכאורה אין שייכים לכאן כלל (ואדרבא אינם לטוב). (3) לפני זה בהכתוב מענה גו' מביא כל הענין וכאן מרמזו ב"גו". וי"ל דכוונתו למשלי (יז, כב) ורוח נכאה תיבש גרם. דגרם ענינו תוקף וקשה להתפייס (ב"ר ספ"ז. וי"ג וכן גם באדר"נ פ"ט – עה"פ עצם מעצמי) וע"י רוח נכאה יהי' לא רק משיב חמה כ"א גם שיתפייסו ועוד יותר וכולי האי כו' כמים הפנים וגו'. וכיון דפשוטו דהסיוס הכתוב אינו בטוב לכן רק רמזו ב"גו". 21. משלי כז, יט. 1. ישע"י נט, יז. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפי' אדה"ז דע מה למע' – ממך (היום יום י"ג באייר)". 3. ב"ב ט, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמשנ"ת לקמן סכ"ט". 5. פרק מ"ח.

1 ההמשכה מאור אין סוף ברוך הוא וסובב כל עלמין הנמשכת על ידי
2 המצוות, נעשית בעיקר לבוש ומקיף להשתלשלותן של הספירות.
3 ברם, לכאורה, כיוון שהספירות עצמן הן הרי אלקות – האלקות –
4 של העולמות, מדוע, איפוא, נדרשת המשכה מאור אין סוף כלבוש

5 לספירות? פירוש, – הכוונה

6 היא, כי אור-אין-סוף

7 ברוך-הוא מתלבש ומאיר

8 בתוך כל השתלשלות

9 העשר ספירות – של

10 העולמות, ראצילות

11 בריאה-יצירה-עשיה, –

12 כלומר, הוא מאיר בהם

13 בפנימיות, באופן של

14 התלבשות, והוא המאציל

15 העשר ספירות ראצילות,

16 המשתלשלות לבריאה

17 יצירה-עשיה, – כידוע

18 שהספירות והפרצופים של

19 עולם ה"אצילות", מאירים

20 בעולמות "בריאה", "יצירה",

21 "עשיה", והם מהווים

22 האלקות שבעולמות אלה.

23 אך, כיצד מתבצעת

24 ההאצלה של הספירות של

25 עולם ה"אצילות" ומה שאור

26 אין סוף מאיר, בהשתלשלות הספירות של שאר העולמות? הרי זה

27 – על ידי צמצום עצום המכאף ב – ספר עין חיים, – שאין זה

28 סתם צמצום ומיעוט של האור, אלא, זהו סילוק של האור באופן

29 שאור שהוא אין סוף ובלי גבול יוכל להיות נאצל ולהאיר באופן של

30 גבול, ונקרא "אור פנימי", – אור המתלבש בפנימיות, שכן הוא

31 מצומצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש. ועל ידי קיום המצות

32 נמשך "אור מקיף" הנזכר לעיל, ומאיר תוך העשר ספירות

33 ראצילות-בריאה-יצירה-עשיה, ומתייחד עם ה"אור פנימי", –

34 הרי מאיר אז בתוך האור הפנימי (בסדר ההשתלשלות) אור שהוא

35 בבחינת אין סוף, ונקרא "יחוד קדשא-בריך-הוא" – מה שהוא

36 קדוש ומובדל, למעלה מהעולם, בחינת "סובב כל עלמין",

37 ושכינתה", – עם האור הפנימי הנקרא "שכינה", על שם ששוכן

38 ומתלבש בהשתלשלות, כמו שנתבאר במקום אחר, – שעל ידי

39 מצוות נעשה יחוד של קודשא בריך הוא עם השכינה שלו, שלכן

40 אומרים לפני קיום המצוות "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתו",

41 שכן המצוות "פועלות" יחוד זה, המשכת אור ה"סובב כל עלמין"

42 הנקרא "קודשא בריך הוא" – באור ה"ממלא כל עלמין" הנקרא

43 "שכינה" זה, אם כן, עיקר ההמשכה הנמשכת מאור אין סוף על ידי

44 מצוות – ההמשכה מאור אין סוף בהשתלשלות הספירות של

אגרת הקדש

פי' כי אור א"ס ב"ה מתלבש ומאיר בתוך כל השתלשלו
הע"ס ראבי"ע והוא המאציל הע"ס ראצילות המשתלשלו
לבי"ע ע"י צמצום עצום המכאף בע"ח ונקרא אור פנימי.
וע"י קיום המצות נמשך אור מקיף הנ"ל ומאיר תוך הע"ס
ראבי"ע ומתייחד עם האור פנימי ונקרא יחוד קוב"ה
ושכינתו כמ"ש במ"א. ומהארה דהארה מאור מקיף הנ"ל
ע"י צמצום רב נעשה לבוש לבחי' נר"ן של האדם כג"ע
התחתון והעליון שיוכלו ליהנות ולהשיג איזה השגה
והארה מאור א"ס ב"ה כמ"ש במ"א. וזה שאמרו רז"ל שכל
מצוה כהאי עלמא ליכא. כי בעוה"ז הגשמי ובעל גבול
וצמצום רב ועצום מאד מאד א"א להתלבש שום הארה
מאור א"ס ב"ה כ"א ע"י י"ס הנקראים גופא בווה"ק. חסד
דרועא ימינא כו'. לפי שכמו שאין ערוך לו להגוף הגשמי
לגבי הנשמה כך אין ערוך כלל לי"ס ראצילות לגבי
המאציל העליון א"ס ב"ה. כי אפי' ח"ע שהיא ראשיתן
היא בבחי' עשיה גופנית לגבי א"ס ב"ה כמ"ש
בלק"א. ואי לזאת במעשה הצדקה וגמ"ח שאדם
אוכל מפירותיהן בעוה"ז יש נקבים עד"מ בלבוש

העולמות, ומהארה דהארה מ"אור מקיף" הנזכר לעיל, על ידי
צמצום רב, נעשה לבוש לבחינות נפשיות-נשמה של האדם
כגון ערן התחתון והעליון, שיוכלו – הנפשיות-נשמה של האדם,
ליהנות ולהשיג איזה השגה והארה מאור-אין-סוף ברוך-הוא,
– המאיר בגן עדן, כי בהעדר
לבוש זה, לא היתה הנשמה,

שהיא בעלת גבול, יכולה

לקבל ולהשיג הארה מאור

אין סוף שהוא בלי גבול,

כמו שמבאר במקום

אחר. – להלן ב"אגרת

הקדוש"⁷. וזה שאמרו

רבותינו זכרונם לברכה:

"שכל מצוה כהאי עלמא

ליכא", – שכל מצוה

בעולם הזה – אין. חכמינו

ז"ל לא אומרים שכל

מצוה אינו ניתן בעולם הזה

כי אם בעולם הבא, אלא הם

אומרים, שבעולם הזה אין

שום שכל מצוה. כי בעולם

הזה הנשמי ובעל גבול ו –

החיות שבו הוא בצמצום

רב וצמצום מאד מאד, אי

אפשר – לכן, להתלבש –

בעולם הזה, שום הארה מאור-אין-סוף ברוך-הוא, כי אם –

אלא, אך ורק על ידי – באמצעות י' ספירות, הנקראים "גופא"

בזהר הקדוש: – כפי שרבינו חזקוני מסביר מיד להלן שבהשוואת

הגוף לנשמה, שהגוף הוא באין ערוך לגבי הנשמה, כך הספירות הן

באין ערוך לגבי אין סוף, ומאחר שהשכל למעשה המצוות הוא

המשכה מ"אין סוף" – אין הוא יכול להתלבש בעולם זה, ולכן "שכל

מצוה כהאי עלמא – ליכא", אין בעולם הזה סוג המשכה

התלבשותית כזו, שכן, ההמשכות המתלבשות בעולם זה באות רק

על ידי העשר ספירות הנקראות בזהר הקדוש "גופא", "חסד

דרועא ימינא כו'". – חסד – נקרא זרוע ימין, וגבורה – זרוע שמאל,

וכך הלאה. לפי, שכמו שאין ערוך לו להגוף הנשמי לגבי

הנשמה, כך אין ערוך כלל לי' ספירות ראצילות לגבי המאציל

העליון אין-סוף ברוך-הוא, כי – שכן, אפילו חכמה עלאה, –

עליונה, שהיא ראשיתן, – של העשר ספירות, היא בבחינת עשיה

גופנית לגבי אין-סוף ברוך-הוא, – כשם שעשיה גופנית של

האדם מרוחקת מעצם הנפש שלו, כמו שנתבאר בלקוטי אמרים.

– בחלק הראשון של ספר ה"תניא", בהגהה שבפרק ב'¹⁰. ואי לזאת,

– ולכן, במעשה הצדקה וגמילות חסדים, שאדם אוכל

מפירותיהן בעולם הזה¹¹, – הרי, אם בצדקה וגמילות חסדים יש

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מח"א פמ"א. אבל אין לומר שלזה מתכוון – דא"כ הול"ל "בלק"א" – כדלעיל בזה האגרת בנוגע לסוכ"ע". 7. סימן כ"ט. 8. קידושין לט, ב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבאין ערוך בירידה לנשמה דילי – ואו"ס". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר נ"ל שהכוונה לח"ב פ"ח ט – ששם יש ב' נוסף על מש"כ כאן, משא"כ בהגהה דאדריבא. ואף דבאגה"ת פ"ד (ועוד) מוסיף "ח"ב" על מש"כ "בלק"א" – הוא משום דשם מציין המקום בדיוק וכהסיוס פ"א, משא"כ כאן". 11. קידושין מ, א.

1 לאדם משהו שכר – הפירות – בעולם הזה, הכוונה היא שבמצוות
2 אלו אכן יורד לעולם הזה משהו מהאור הנזכר לעיל, זאת מפני
3 שיש נקבים, על דרך משל, בלבוש העליון המקיף על – בחינת
4 "גופא", הם הכלים די' ספירות, – שמשוהו מהכלים של עשר

5 הספירות ירדו דרך הנקבים
6 לעולם הזה, להאיר מהם
7 ולהשפיע אור ושפע
8 מ"חסד – שהוא בחינת
9 דיוקא ימינא – הזרוע
10 הימנית, נמשך ארך ימים
11 בעולם הזה הגשמי, ועשר
12 ונקביו – נמשכים בעולם
13 הזה, מ"דיוקא שמאלא",
14 – מספירת הגבורה שהיא
15 בחינת הזרוע השמאלית,
16 וכן – נמשכת השפעה
17 למטה בתפארת – מספירת
18 התפארת, והזרוע והתרד

19 ותרדו וכו':¹² – נמשכים למטה מספירות הוד, יסוד, וכו'. כל
20 האמור הוא השפעה הנמשכת למטה על ידי הנקבים למשל
21 הנוצרים בלבוש ובאור המקיף הנמשך בתוך הספירות. אך כפי
22 שלא יינקו החיצונים למעלה – הקליפות, מאור ושפע
23 המשתלשל ויורד למטה מטה עד עולם הזה הגשמי, – בשעה
24 שהשפעה מצטמצמת כל כך, הרי זה ניתן מקום שיוכלו החיצונים
25 לניקו מזה. כשמאיר האור כמו שהוא, הרי הכלי לקליטתו הם רק
26 הספירות וענינים של קדושה; ואילו כשהאור יורד למטה אחרי
27 צמצומים רבים עד לעולם הזה הגשמי, יש מקום ח"ו שהחיצונים
28 יוכלו לקבל יניקה מאור זה, וכן גם למטה יש צורך
29 להגן על האדם ולשמרו ולהצילו מכל דבר רע בגשמי

יום שישי ח' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 208, אך מי הוא הגורם... עד עמ' קה, תדרשנו.

71 המאציל העליון ברוך-הוא, – שמאציל עשר הספירות של עולם
72 ה"אצילות", בנדר שאת על ההארה וההשפעה – הנמשכות
73 ב"אצילות", שבתחלת

74 האצילות – של עולם
75 ה"אצילות", וההשתלשלות
76 – של הספירות, וכו'. – הרי,
77 כיוון שנמשכת תוספת אור
78 העליון ב"ה ביתר שאת על ההארה וההשפעה
79 שבתחלת האצילות וההשתלשלות וכו'. וראשית
80 מ"אצילות", ולגבי אור זה,
81 האור הוא אין סוף) – לכן יכול להימשך מצד אור זה השפעה מעשר
82 ספירות של "אצילות" לעולם הזה הגשמי. וראשית תוספת

59 אך מי הוא הגורם לירידת האור והשפע לעולם הזה הגשמי
60 מי ספירות הנקראים "גופא"¹⁵, – מה הגורם, שאור כזה, שרק
61 עשר הספירות של
62 "אצילות" הן כלים אליו –
63 ירד למטה בעולם הזה
64 הגשמי? – הוא היחוד
65 הנזכר לעיל, – היחוד של
66 "קדשא בריך הוא
67 ושכינתו", היחוד של האור
68 שבבחינת "אין סוף" עם
69 האור שמאיר בפנימיות בספירות והשתלשלות, הנעשה על ידי
70 המצוות, שהיא תוספת הארה והשפעה מבחינת אור-אין-סוף

12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה השמיט נצח ומהו וכו'". וכנראה זהו ע"פ זח"ב (צח), סע"א ורע"ב – הובא בצ"צ לתהילים קד, (א) דהוד והדר והדרה הם נה"י. [ועפ"מ ש"ס י"ל ג"כ מה שכתב כאן כינויים אלו ולא נה"י]. ואופ"ל ד"וכו" היינו מל' שהיא כולי דכחנ"ל.
13. תהלים מח, ב. 14. ראה לעיל אגרת התשובה פ"ד. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלמעלה – דאורא"ס – א"כ ה"ה באי"ע בעליו

1 הַהָאָרָה וְהַשְּׁפָעָה, – הנמשכת בספירות ד"אצילות", הִיא
2 לְרֵאשִׁית הַי' סְפִירוֹת. – לספירת ה"חכמה" שהיא ראשיתן של
3 עשר הספירות. וְזֶה הוּא – מה שכתוב אחרי "וילבש צדקה כשריון"
4 – "וְכֹכֵב יִשׁוּעָה בְּרֵאשׁוֹ" – "יִשׁוּעָה" הוּא מְלֶשֶׁן "וְיִשַּׁע ה'
5 אֵל הַכֹּל וְאֵל מְנַחֵם"¹⁶, –
6 הרי שישועה היא מלשון
7 פניה, שהקב"ה נפנה ונמשך, 1
8 וְהוּא יְרִידָת – והמשכת 2
9 הָאוֹר וְהַשְּׁפָעָה – של 3
10 בחינת ש"ע נְהוּרִין – 4
11 אורות, שְׁבוּתָהּ הַקְדוּשָׁה¹⁷, – 5
12 אור שהוא למעלה מעלה 6
13 מעשר הספירות של 7
14 "אצילות": הש' מרמז על 8
15 בחינת חב"ד, ג' המוחין, כפי 9
16 שהם במדרגה של מאות –
17 שלש מאות, והע' מרמז על ד' המדות כפי שכל אחת מהן כוללת
18 עשר – שבעים, אור נעלה זה ("וכובע ישועה") נמשך "בראשו",
19 בראשיתן של עשר הספירות. וְכֵן שְׁכִיבָה¹⁸: "יָאֵר ה' פָּנָיו –
20 הפנימיות שלו, פנימיות השפע של אור אין סוף, אֵלֶיךָ", – אל בני
21 ישראל כאן למטה, "יָאֵר פָּנָיו – הפנימיות שלו, אֲתָנוּ סֵלָה"¹⁹.

אגרת הקדש

תוספת ההארה וההשפעה היא לראשית הי"ם וזה
הוא וכובע ישועה בראשו ישועה הוא מלשון וישע
ה' אל הכל ואל מנחתו. והוא ירדת האור והשפע
רש"ע נהורין שבזוה"ק. וכמ"ש יאר ה' פניו אלך.
יאר פניו אתנו סלה. אתנו הוא ע"י מעשה הצדקה.
וזה הוא זורע צדקות מצמיח ישועות. וככה יאר ה' פניו
אליהם צדקתם עומדת לעד וקרנם תרום בישועת
מצמיח קרן ישועה צמח צדקה מהכובע ישועה הנ"ל.
כנפש תדרשנו:

יאר ויתלבש האור ה"סובב כל עלמין" למטה. – כפי שרבנו הזקן
מסביר זאת להלן ב"אגרת הקודש" סימן ל"ב, וְקִרְנֵם תָּרוֹם
בִּישׁוּעָה "מַצְמִיחַ קֶרֶן יִשׁוּעָה", "צִמְחָה צִדְקָה" – שהקב"ה עושה
עם ישראל, מִה"בֹכֵעַ יִשׁוּעָה" הַנּוֹכַח לְעֵיל, בְּנֶפֶשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: –
כפי הנפש הדורשת אותו.

יום שבת קודש ט' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קה, ד אין ישראל נגאלין... עד עמ' קה, נפש מישאל.

43 ד. "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה"¹, – בזכות הצדקה,
44 שְׁנֵאמַר: "וְיִשְׁבִּיָהּ בְּצִדְקָה". – והשבים אליה – אל ציון – יפרו על
45 ידי צדקה, שעל ידי צדקה שבים בני ישראל לציון ונגאלים מהגלות.
46 בְּתִיב: – כתוב: "צִדְקָה לְפָנָיו יִהְיֶה", וְהָיָה לְמִימְרֵי: "יִלְךְ". –
47 ולא "יהלך", שכן, משמעות
48 "ילך" היא שהוא – הצדק –
49 ילך, ואילו "יהלך" – שהוא
50 יגרום לדבר אחר ללכת.
51 ממה שנאמר "יהלך"
52 מסתבר, איפוא, שהכוונה
53 היא על ענין אחר שהצדק –
54 צדקה – גורם בו הליכה. אֵךְ
55 הָעֵנִי, – הוא, עַל פִּי מֶה
56 שְׁכִיבָה²: "לֵךְ אִמֶּר לְבִי
57 בְּקִשׁוֹ פָּנָיו", – פירשו
58 הפשוט של הפסוק הוא, – לך ובשליחותך (של הקב"ה) אומר לי לבי:
59 חפש את הפנים והפנימיות שלי (כפי שרש"י מפרש פסוק זה), והוא
60 מסיים: "את פניך ה' אבקש", אני אכן עושה כך ואני מחפש ה"פנים"
61 שלך, ה'. ברם, לפי זה, ש"פני" היינו הפנים שלמעלה, הפנימיות

אגרת הקדש

ד אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנא' ושבִּיָהּ
בצדקה. כתיב צדק לפניו יהלך והול'ל
ילך. אך הענין עפ"י מ"ש לך אמר לבי בקשו פני פי' בקשו
פנימיות הלב כי הנה בלהב יסוד האש האלקית שבלב
(נ"א הנה בלהב [יסוד האש האלקית שבלב]) יש ב' בחי'.
בחי' חיצוניות ובחי' פנימיות. חיצוני' הלב היא התלהבות
המתלהבת מבחי' הבינה והדעת בגדולת ה' א"ס ב"ה
הראשון של ה"תניא", (נֶסֶח)
אחר: הנה, בְּהֵלֶב [יסוד האש האלקית שבלב]) יש ב' בְּחִינּוֹת:
בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת, וּבְחִינַת פְּנִימִיּוֹת. – אהבה חיצונית ואהבה
פנימית. חִיצוֹנִיּוֹת הֵלֶב, היא התלהבות – של אהבה, הַמְתַּלְהֶבֶת
מִבְּחִינַת הַבִּינָה וְהַדְּעָה – ההתעמקות, בְּגִדְלוֹת ה' – שהוא, אֵין-סוֹף

– "אֲתָנוּ" – כדי שהאור של פניו יתברך יימשך ויהיה אתנו כאן
למטה, הוּא עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה. וְזֶה הוּא – מה שכתוב²⁰:
"זֹרַע צִדְקוֹת – מַצְמִיחַ יִשׁוּעוֹת". – שצדקה מביאה ענין
הישועות, שיהיו צמיחה וגילוי מבחינת ישועה, מהאור של ש"ע
נהורין. וְכֵן יָאֵר ה' פָּנָיו
אֵלֵיהֶם, צִדְקָתָם עֹמֶדֶת
לְעֵד²², – שכן, ההמשכה
האמורה, שיוֹרֶדֶת עֵתָה
בגילוי למטה הרי היא
מהפירות בלבד, ואילו
ה"קרן" ו"עצם" השכר, אינו
יורד עתה בגילוי למטה,
אלא נשאר בהעלם, עד
לעתיד לבוא בעולם התחיה,
שאו יתגלה שכר המצוה
עצמו כאן למטה, שכן, אז
יאר ויתלבש האור ה"סובב כל עלמין" למטה. – כפי שרבנו הזקן
מסביר זאת להלן ב"אגרת הקודש" סימן ל"ב, וְקִרְנֵם תָּרוֹם
בִּישׁוּעָה "מַצְמִיחַ קֶרֶן יִשׁוּעָה", "צִמְחָה צִדְקָה" – שהקב"ה עושה
עם ישראל, מִה"בֹכֵעַ יִשׁוּעָה" הַנּוֹכַח לְעֵיל, בְּנֶפֶשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: –
כפי הנפש הדורשת אותו.

שלמעלה, לא היה צריך, לכאורה, לומר לאחר מכן "את פניך ה'
אבקש", אלא "את פניך אבקש" שהרי גם בחלקו הראשון של הפסוק
הוא מדבר על הפנים שלמעלה. לכן, מפרש כאן רבנו הזקן, ש"פני"
היינו הפנימיות של הלב היהודי (ו"פניך ה' הכוונה לפנימיות
שלמעלה) פָּרוּשׁ, – "בקשו
פני" היינו, בְּקִשׁוֹ פְּנִימִיּוֹת
הֵלֶב. – שאיננה בגילוי, ויש
לחפשה ולגלותה. בִּי הֵנָּה,
בְּהֵלֶב יִסּוֹד הָאֵשׁ הָאֱלֹקִית
שְׁבִלָב – שהיא האהבה
הלוהטת לאלקות המהווה
יסוד האש של הנפש
האלקית, כפי שאמר רבנו
הזקן בפרק ג' שבחלק
הראשון של ה"תניא", (נֶסֶח)
אחר: הנה, בְּהֵלֶב [יסוד האש האלקית שבלב]) יש ב' בְּחִינּוֹת:
בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת, וּבְחִינַת פְּנִימִיּוֹת. – אהבה חיצונית ואהבה
פנימית. חִיצוֹנִיּוֹת הֵלֶב, היא התלהבות – של אהבה, הַמְתַּלְהֶבֶת
מִבְּחִינַת הַבִּינָה וְהַדְּעָה – ההתעמקות, בְּגִדְלוֹת ה' – שהוא, אֵין-סוֹף

לגבי עוה"ז". 16. בראשית ד, ד. 17. ראה זח"א ד, ב. ח"ג קלג, ב. ובכ"מ. 18. נשא ו, כה. 19. תהלים סז, ב. 20. נוסח ברכות ק"ש של שחרית.
21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן – פניית אדה"ז למקבלי האגרת – נותני הצדקה". 22. תהלים קיב, ג. 1. ראה הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א לקמן סוף סימן ט. 2. ישע' א, כז. 3. תהלים פה, יד. 4. שם כז, ח.

27 שְׁלֹא בְּדַעַת כָּלָל)*. – שכן הדבר נוגע בעצם הנפש שלמעלה מדעת
28 ומהבנה. וְזֶה לְעֵמֶת זֶה, – בעבודת ה' ישנם אותם ענינים שישנם
29 בעניני העולם, ולכן כשם שבמילי דעלמא ישנו לפעמים ענין הנוגע
30 בפנימיות שלמעלה מדעת, כִּכָּה הוּא מִמֶּשׁ בְּעֵבֹדָה שְׂפֵלָב. –
31 באהבתו של יהודי להקב"ה

32 – שישנה אהבה הנוגעת
33 בעצם הנשמה, שהיא
34 למעלה מדעת ומהבנה.
35 וְהִינוּ, לְפִי שְׂפָחִינֵת נִקְדָּת
36 פְּנִימִית הַלֵּב הִיא לְמַעְלָה
37 מִכְּחִינֵת הַדַּעַת הַמְתַּפְשֵׁט
38 וּמִתְלַבֵּשׁ – שהדעת
39 מתפשטת ממקומה
40 ומתלבשת בַּמְדּוֹת שְׁנוּלָדוּ
41 מִחֻקְמֵה־בִּינָה־דַעַת בְּנוֹדָע,
42 רַק – נקודת פנימיות הלב,
43 הִיא בְּחִינַת הָאֵרֶת חֻקְמָה
44 עֲלִיוֹנָה שְׁלִמְעֵלָה מִחִבִּינָה
45 וְהַדַּעַת, וְכָה – בחכמה
46 העליונה, מְלַבֵּשׁ וְגִנּוּז אֹר
47 ה' מִמֶּשׁ, כִּמּוֹ שְׂפָחִינֵת: "ח" ה'
48 בְּחֻקְמָה כו", – אור אין סוף
49 מְלוּבֵשׁ ב־חֻקְמָה, וְהִיא הִיא בְּחִינַת נִצּוּץ אֱלֹקוֹת שְׂפָכָל נֶפֶשׁ
50 מִיִּשְׂרָאֵל. – מ"הנִצּוּץ הַאֱלֹקִי" שהוא למעלה לגמרי מ"דעת"
51 ו"השגה" – באה האהבה שבפנימיות הלב, שלמעלה מדעת
52 ומהשגה⁷.

1 בְּרוּךְ־הוּא, (לְהַתְּבוּנָה) [לְהַתְּבוּנָה] בְּגִדְלָתוֹ, וְלַהּוֹלִיד מִתְּבוּנָה זֶה
2 אֶהְיֶה עִזָּה כְּרִשְׁפִי אִשׁ וְכו'. – שזה חיצוניות הלב של הנפש
3 האלקית – אהבה שנוצרת על ידי שכל והבנה בגדולת ה'. אהבה זו
4 גלויה ומורגשת בלב היכן שהאדם מרגיש את אהבתו לה'. וּפְנִימִיּוֹת

5 הַלֵּב, הִיא הַנִּקְדָּה
6 שְׂפָחִימִיּוֹת הַלֵּב וְעֵמֶק
7 דְּלִבָּא, – ועומק הלב, שְׁהִיא
8 לְמַעְלָה מִכְּחִינֵת
9 הַדַּעַת וְהַתְּבוּנָה שְׁיוּכָל
10 הָאָדָם לְהַתְּבוּנָה כָּלָל
11 בְּגִדְלָת ה', – האדם בשכלו
12 ובהתבוננותו, לא היה יכול
13 אף פעם ליצור בקרבו אהבה
14 גדולה ועמוקה כזו, אלא
15 היא ניתנת מלמעלה
16 לנשמה, כפי שיסביר להלן,
17 ועל האדם לגלות אהבה זו
18 בתוכו. וְכִמּוֹ שְׂפָחִינֵת:
19 "מִמַּעַמְקִים קָרָאִיתִי ה'" –
20 "מִמַּעַמְקָא דְּלִבָּא" – מעומק
21 הלב. לכן נאמר "ממעמקים"
22 לשון רבים, שכן בלב יש
23 עומק ועומק לעומק, (וְעַל הַדָּךְ מִשָּׁל, כִּמּוֹ בְּמִלִּי דַּעַלְמָא, – בעניני
24 העולם, לא בעניני עבודת ה', לְפַעְמִים יֵשׁ עֲנִין גְּדוֹל מְאֹד
25 שְׂכָל חַיּוֹת הָאָדָם תְּלוּי בּוֹ וְגִנּוּז – הענין, עַד נִקְדָּת פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב
26 וְעַד בְּכָלָל, וְגִנּוּז לֹא לְפַעְמִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים וְלִדְבַר דְּבָרִים

(* חצאי העיגול הם בספר ה"תניא" המקורי. ברם, הרבי שליט"א מעיר, שסיום חצאי עיגול אלה צריך לבוא להלן, אחרי המילים "שבכל נפש מישראל".

המשך ביאור למס' נדה ליום שישי עמ' ב

17 הדרך הראויה היא, שהאשה תחפוף ביום, ותטבול בלילה הסמוך לו.
18 הגמרא מבררת האם מותרת לחפוף בליל הטבילה: אִיבְעִינָא לְהוּ,
19 אִשָּׁה שֶׁלֹא חִפְּפָה בְּיוֹם שֶׁלִפְנֵי הַטְּבִילָה, מֵהוּ שֶׁתְּחַוֶּה בְּלִילָה שֶׁל
20 הַטְּבִילָה, וְתִטְבֹּל בְּלִילָה. הָאֵם יֵשׁ לֵאסוּר זֹאת, מִחֲשֵׁשׁ שִׁמְתוֹךְ
21 שֶׁהִיא מִמְהֵרָה לְטְבִילָתָהּ, לֹא תִחְפּוֹף כְּרָאוּי.
22 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מִר זִמְרָא (אוֹסֵר) [שָׂרִי] – מִתִּיר, וְרַב חִינְנָא
23 מְסוּרָא (שָׂרִי) [אוֹסֵר].
24 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁי שְׁמוֹתָר לְחַפּוֹף בְּלִיל הַטְּבִילָה: אָמַר לִיה רַב
25 אָדָא [לְרַב חִינְנָא מְסוּרָא], מִדּוּעַ אִסְרֵת לְחַפּוֹף בְּלִילָה, לֹאֹ הָבִי
26 הָהּ עוֹבְדָא – וְכִי לֹא כִךְ הִיא מַעֲשֶׂה בְּדִבְתֶּיהוּ דְּאָבָא מְרִי רִישׁ
27 גְּלוּתָא – בִּאשְׁתּוֹ שֶׁל אָבָא מְרִי, רֵאשׁ הַגּוּלָה, דְּאִיקוּנֵט – שֶׁהִתְקוּטְטָה
28 עִמּוּ, וְלֹא רָצְתָה לְטָבֹל בְּלִיל טְבִילָתָהּ. אֲזַל רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק
29 לְפִיּוּקָהּ – הֵלֵךְ רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק לְפִיּוּסָהּ, כִּדִּי שֶׁתִּרְצֶה לְטָבֹל,
30 וְאָמְרָה לִיה וְ– לֹא, מֵאִי אִתִּיָּה הַשְׂתָּא – מֵה לֵךְ לְמַהֵר לְבֹא עֲכָשִׁי
31 בְּלִילָה, לְפִיּוּסָהּ שֶׁאֵטְבֹּל,

1 בְּשִׁבְתָּ, וּמִזְכָּלֵת בְּחִמִּישִׁי בְּשִׁבְתָּ, שֶׁאִינָה יִכּוּלָה לְהִרְחִיק הַחִפּיפָה
2 מִהַטְּבִילָה שֶׁלִשָּׁה יָמִים. וְהִטְעַם, מִפְּנֵי דְלְמוּצָאִי שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל
3 רֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹאֲחֵר הַשָּׁבָת, אֵף הִיא לִיתָא – אֵין הָאִשָּׁה מִרְחִיקָה
4 אֶת הַחִפּיפָה מִהַטְּבִילָה כֹּל כֵּךְ, כִּיִן דְּאִפְשָׁר דְּחֻפֶּפֶת – שִׁיכּוּלָה
5 לְחַפּוֹף בְּלִילָה שֶׁל הַטְּבִילָה וּמִזְכָּלֵת בְּלִילָה, שׁוֹז דֶּרֶךְ טוֹבָה יוֹתֵר
6 מֵאִשֶׁר לְהִרְחִיק אֶת הַחִפּיפָה מִהַטְּבִילָה כֹּל כֵּךְ. וּמִפְּנֵי כֵן, אֵין לְלַמּוֹד
7 מִדִּין טְבִילָה בְּמוּצָאִי שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹאֲחֵר הַשָּׁבָת,
8 לְהִתִּיר לְאִשָּׁה לְהִרְחִיק שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּימּוֹת הַחֹל בֵּין הַחִפּיפָה
9 לְטְבִילָה.
10 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַהִלְכָה בְּדִינִים אֵלֶּה: דְּרֵשׁ מְרִימָר, הִלְכָתָא כְּרַב
11 חֶסְדָּא שֶׁאֵין לְהִרְחִיק כֹּלֵל אֶת הַחִפּיפָה מִהַטְּבִילָה, כִּשֶׁהַטְּבִילָה חִלָּה
12 בְּמוּצָאִי יוֹם חוֹל, לְפִי שֶׁאֵין לְלַמּוֹד אִפְשָׁר מִשָּׂאִי אִפְשָׁר. וְלִגְבִי טְבִילָה
13 בְּמוּצָאִי שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁאֲחֵר הַשָּׁבָת, בּוּזָה אֵין
14 הִלְכָה כְּרַב חֶסְדָּא שֶׁאֲמַר לְהַקְדִּים לְחַפּוֹף בְּעֵרֵב שָׁבָת, אֲלֹא בְּדִמְתִּירָן
15 רַב יִמָּר, שִׁישׁ לְחַפּוֹף בְּמוּצָאִי רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְלֹא לְהִרְחִיק אֶת הַחִפּיפָה
16 מִהַטְּבִילָה כֹּל כֵּךְ.

יום ראשון

יום רביעי

ג מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, רביעי עם פירש"י.

תהלים: יח"כב.

תניא: פרק יא. ואמנם . . . ק לאין קץ.

משיחת אאמו"ר: יעמאלט ווען משיח וועט קומען בב"א וועט מען ערשט ביינקען נאך די גלות טעג. יעמאלט וועט ערשט פארדריסען פאר וואס מ'האט נישט געטאן אין עבודה. מען וועט ערשט דערהערען דעם גרויסען ווייטאג פון העדר העבודה. איצטער אין די ימי הגלות, איז די ימי העבודה צו מכין זיין זיך צו ביאת המשיח בב"א.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: אז, כאשר משיח יבא במהרה בימינו, אמן, יתגדלו לימי הגלות; אז יצטערו, מדוע לא עסקו ב'עבודה'. אז יחושו את הצער הגדול של העדר ה'עבודה'. כעת בימי הגלות, הם ימי העבודה להכין עצמו לביאת המשיח במהרה בימינו, אמן.

יום שני

יום חמישי

ד מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: ומה שמשבחים . . . 200 היא מיד.

מיט דער גרעסטער הארעוואניע קען מען נישט פארדינען קיין איין סענט מעהר וויפיל השי"ת האט אפגעשטעלט, אז דער און דער מענטש זאל פארדינען. מען בעדארף טאן וויפיל עס איז נויטיג, אבער מען מוז געדיינקען, אז די גאנצע ארבעט, איז מער נישט ווי א טפל, דער עיקר איז די ברכה פון השי"ת, און די ברכה פארדינט מען ווען מען איז א ערליכער איד: תפלה בצבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חינוך הבנים בא מלמדים ערליכע אידען.

ביגיעה הגדולה ביותר, אי אפשר להרויח אפלו אגורה אחת יותר, מאשר הקדוש ברוך הוא קבע, שאדם פלוני ירויח. צריך לעשות כמה שנחוצו, אך חייבים לזכור, שכל העבודה אינה אלא טפל, העקר הוא ברכת ה' יתברך, ואת הברכה מרויחים כאשר הננו יהודים יראי שמים: [מקפידים על] תפלה בצבור, שמירת שבת בהדור, כשרות בהשגחה גדולה, חנוך הבנים אצל מלמדים [שהם] יהודים יראי שמים.

יום שלישי

יום שישי

ה מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, ששי עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: ומ"ש וחטאתי . . . פשעיו.

סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, האט דער בעש"ט געזאגט: אין יעדער דבר גשמי פון דברים המותרים זיינען פאראן טוב ורע: דער גשמי איז רע און דער חיות אלקי וואס איז מחי' דעם גשמי איז טוב. באדארף דער מענטש וואס באנוצט דעם גשמי זיין א סור מרע, נישט וועלען דעם תענוג וואס איז פאראן אין דעם גשמי, און זיין ועשה טוב וועלען געשפייזט און געהאלפען ווערען פון דעם חיות אלקי וואס איז אין דעם דבר הגשמי. בקש שלום ורדפהו דער מענטש וואס איז א סור מרע און א ועשה טוב, באדארף זוכען און נאכלויפען צו מאכען שלום צווישען דעם גשמי און חיות אלקי וואס איז איהם מחי'.

"סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו". פרש הפעל שם טוב: בכל דבר גשמי מהדברים המתרים נמצאים טוב ורע: הגשמי הוא רע, והחיות האלקי המתייה את הגשמי הוא טוב. האדם המשתמש בגשמי, צריך להיות 'סור מרע', לא לרצות את התענוג הנמצא בגשמי, ולהיות 'ועשה טוב', לרצות להיות נזון ולהושע מהחיות האלקי שבדבר הגשמי. 'בקש שלום ורדפהו', האדם שהוא 'סור מרע ועשה טוב', צריך לבקש ולרדף לעשות שלום בין הגשמי לבין חיות האלקי שמתייהו.

יום רביעי	ו מנחם אב	ה'תש"ג
------------------	------------------	---------------

שיעורים. חומש: דברים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: להלח.
תניא: פרק יב. וטעם . . . ימצא טוב.

דער רבי (רבינו הזקן) בעת ער איז געקומען פון פעטערבורג, האט ער געזאגט פאר'ן מיטעלען רבי'ן א מאמר – אינגאנצען עטליכע שורות: שאו ידיכם קדש – זהו העלאת המדות במוחין והארת המוחין במדות, וברכו את ה' – שממשיכים על ידי זה שם הוי' דלעילא, שע"ז פועל שיהי' – יברכך ה' מציון – המשכת שם הוי' מעצמיות הנשמה, עושה שמים וארץ – שע"ז הוא קיום העולמות.

הרבי (רבינו הזקן), כאשר בא מפרטבורג, אמר לפני אדמו"ר האמצעי מאמר, – רק כמה שורות: "שאו ידיכם קדש" – זהו העלאת המדות במוחין והארת המוחין במדות, "וברכו את ה'" – שממשיכים על ידי זה שם הוי' דלעילא, שעל ידי זה פועל שיהיה "יברכך ה' מציון – המשכת שם הוי' מעצמיות הנשמה, "עשה שמים וארץ" – שעל ידי זה הוא קיום העולמות.

יום חמישי	ז מנחם אב	ה'תש"ג
------------------	------------------	---------------

שיעורים. חומש: ואתחנן, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לט"ג.
תניא: א. פותחין . . . 204 והגוף שבנפש.

אגרת הקדש "פותחין בברכה", נכתבה עשרה שנים קדם כתיבת אגרת "קטנתי".

יום שישי	ח מנחם אב	ה'תש"ג
-----------------	------------------	---------------

שיעורים. חומש: ואתחנן, שני עם פירש"י.
תהלים: מדרמח.
תניא: אך מי . . . 204 מצוי הנפש.

יש זכירות אומרים אותם בכל יום, גם בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים. מפתגמי אדמו"ר: וואס איז די פעולה פון חסידות און יראת שמים, אז עס פעלט דער עיקר – אהבת ישראל, און נאך גורם זיין ח"ו צער אל הזולת.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מהי פעלת חסידות ויראת שמים, אם חסר העקר – אהבת ישראל, ועוד גורם חס ושלום צער לזולת.

שבת קודש

יום שלישי

ט מנחם אב

ה'תש"ג

בַּמִּנְחָה: קִרְיַת שְׁמַע, שִׁיר שֶׁל יוֹם, אֵין בְּאַלְקִינוּ, וְכָל הַשְּׁעוּרִים הַשְּׂכִיכִים לְשַׁחֲרִית, וְאַחֵר בְּכָ סֵדֵר תְּפִלַּת מִנְחָה.

אֵין מְבָרְכִין "שְׁעִשָּׂה לִי כָּל צָרָכִי" עַד לַמָּחָר.

שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: וַאֲתַחֲנֶן, שְׁלִישִׁי עִם פִּירְשִׁי.

תַּהֲלִים: מִטְנֵד.

תְּנִיא: וְעַתָּה הַפַּעַם . . . תּוֹרָה וְכו'.

אֲדֹנִי אֲבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] הִיא לּוֹמֵד בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּתַשְׁעָה בָּאֵב אֵיכָה רַבָּה וְסוּגִית רַבִּי יוֹחָנָן דְּפָרַק הַנְּזִקִין. בְּבִקָּר אַחֵר אֲמִירַת הַקִּינּוֹת - שְׁהִיא אוֹמְרָם כָּלָם - הִיא אוֹמֵר אֵיכָה. הִיא עוֹלָה לְתוֹרָה לְמַפְסִיר, וְלַפְעָמִים הֵן בְּשַׁחֲרִית הֵן בְּמִנְחָה.

המשך ביאור למס' נדה ליום שלישי עמ' א

ראייתו לפי שהראייה הראשונה לא באה בדילוג מהחודש הקודם. מתרצת הגמרא: אִמֵּר לָךְ שְׁמוּאֵל, הֵבָא בְּמָאי עֲסָקִינָן - כאן, בברייתא, במה המדובר, בְּנִזְוֹן דְּרִגְלִיהָ לְמַחְזִי בְּיוֹם עֲשָׂרִים - שלפני שלשת ראייתיה האחרונות היה לה וסת קבוע ליום כ' בחודש, וְשִׁנְתָּהּ לְיוֹם עֲשָׂרִים וְאַחֵר, ומאחר שהיה לה קודם וסת קבוע ליום עשרים, הרי כשראתה ביום עשרים ואחד הרי זה 'דילוג' מהחודש הקודם, ולפיכך ראייה זו מצטרפת עם שתי הראייות שבאו אחריה בדילוג לשלשת ראייות הנצרכות לקביעת 'וסת הדילוג'.

הגמרא מוחזקת את התיורין: דִּיקָא נָמִי - מתוך דברי הברייתא מדויק שהיה לה קודם וסת קבוע ליום עשרים, מכך דִּשְׁבָּקִינָן - שהתנא של הברייתא עזב את 'ליום עשרים', וְנִקְטָ לְיוֹם עֲשָׂרִים וְאַחֵר - והתחיל את מנין ראייתה מיום עשרים ואחד, ואין זו דרך התנאים שדרכם לנקוט כלל ובלשון קצרה, והיה לתנא לנקוט באופן שראתה בימים כ' כ"א וכ"ב בחודש, שְׁמַע מִיָּנָה שְׁמוּדוּבֵר שהיה לה וסת קבוע ליום עשרים ומשם דילגה וראתה ביום עשרים ואחד.

שנינו במשנה: שֹׁאֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעֶת לָהּ וְסֵת, עַד שֶׁתִּקְבָּעָהּ וְכו'. הגמרא מבארת לענין מה וסת נקבע בשלש פעמים, ולענין מה חוששים בראייה אחת: אִמֵּר רַב פֶּפְא, לֹא אֲמָרָן - לא אמרנו שאין האשה קובעת וסתה עד שתקבענו שלש פעמים, אֲלָא לְמִקְבָּעָה - אלא רק לענין קביעת הוסת, שיחולו עליו דיני וסת קבוע, אֲכָל לְמִיחָשׁ לָהּ - אבל לענין לאוסרה לשמש עם בעלה ביום הוסת מחשש שתראה, בְּתִרְאָ וְיִמָּנָא - בפעם אחת שראתה, כִּבְר חִיִּישָׁא - חוששת היא בפעם הבאה באותו הזמן שמא תראה.

הגמרא מבררת את דברי רב פפא. מקשה הגמרא: מָאי קָא מְשַׁמַּע לָן - מה חידש לנו רב פפא בדין זה, הלא הִנְיָנָא - שנינו במשנתנו, 'הִיתָה לְמוֹנָה - היה לה וסת קבוע לְהִיּוֹת רוּאָה להפלגת יום חֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְשִׁנְתָּהּ פַּעַם אַחַת לְרֵאוּת לְהַפְלֵגַת יוֹם עֲשָׂרִים, וְהָ וְהָ - גם יום חמשה עשר וגם יום עשרים הבאים, אֲסוּרִין, הרי שאף שראתה רק פעם אחת ביום עשרים, אסורה ביום זה, ואם כן דינו של רב פפא כבר שנוי במשנתנו.

הקדמה לתיורין הגמרא: כל אשה הרואה דם, הרי היא נדה שבעה ימים, ואחד עשר הימים שלאחר אותם שבעה ימים הם 'ימי זיבה', ימים אלו אינם בחזקת שתראה בהם דם אלא בחזקת טהרה. וכל הימים שלאחר אותם אחד עשר יום הרי הם 'ימי נדה', כלומר ימים הראויים לראות בהם דם נדה, עד שתראה שוב ותמנה שבעה ימים וחזור חלילה.

מתרצת הגמרא: אִי מְהֵתָם - אם היינו למדים זאת רק מדברי המשנה, הָוָה אֲמִינָא הִנֵּי מִילִי - הייתי יכול לומר שאין הדברים אמורים אלא הִיבָא דִּקְיָמָא בְּתוּךְ יְמֵי נִדְתָּה - שהיום שהיא חוששת שמא תראה בו דם מחמת ראייתה פעם אחת, חל באחד מימי נדה, אֲכָל הִיבָא דִּלָא קְיָמָא בְּתוּךְ יְמֵי נִדְתָּה - אבל באופן שיום זה לא יחול בימי נדה אלא בימי זיבה, אִימָא - היה אפשר

לומר שלא חוששת שתראה בו, כיון שבדרך כלל אשה אינה רואה דם בימי זיבה, ואף שראתה פעם אחת מקרה הוא ואין לחשוש שיחזור שוב, על כך קָא מְשַׁמַּע לָן - משמיענו רב פפא שחוששת בפעם הבאה לראייה זו אף על פי שתחול בימי זיבה. שנינו במשנה: וְאֵינָה מְסַהֲרַת מִן הַנּוֹסֶת וְכו', עד שתעקר ממנה שלש פעמים. הגמרא מבארת דין עקירת וסת שאינו קבוע: אִמֵּר רַב פֶּפְא, לֹא אֲמָרָן לא אמרנו במשנתנו שהוסת נעקר רק בשלש פעמים, אֲלָא באופן דִּקְבָּעֶתִיהָ תִּלְתָּא זִימְנֵי - שקבעה את הוסת שלש פעמים, דְּצִרְכִּי תִּלְתָּא זִימְנֵי לְמַעַקְרָהּ - שאז צריך שלש פעמים לעקרה, אֲכָל באופן שקבעה אותו רק תְּרֵי זִימְנֵי - שתי פעמים, בְּתִרְאָ וְיִמָּנָא מִיעָקֵר - בפעם אחת שלא תראה באותו יום בחודש, נעקר הוסת.

הגמרא מבררת את דברי רב פפא. מקשה הגמרא: מָאי קָא מְשַׁמַּע לָן - מה חידש לנו רב פפא בדין זה, הלא הִנְיָנָא - שנינו במשנתנו 'אֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעֶת לָהּ וְסֵת עַד שֶׁתִּקְבָּעָהּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים', ובסמוך לדין זה שנינו שאינה מטהרת מן הוסת עד שיעקר ממנה שלש פעמים, ומכך שהסמיכה המשנה שני דינים אלו, יש ללמוד שאין צריך שלש עקירות אלא לוסת שנקבע שלש פעמים, ואם כן דינו של רב פפא כבר שנוי במשנתנו.

מתרצת הגמרא: מדברי המשנה בלבד, מָהוּ דְּתִימָא - שמא היית אומר שמנין העקירות הנצרכות הוא כמנין הקביעות [הראייות] שהיו, תִּרְאָ לְחַד - עקירה אחת לקביעה אחת, וְתִרְאָ לְתִרְיָא - ושתי עקירות לשתי קביעות, וְתִלְתָּא לְתִלְתָּא - ושלוש עקירות לשלוש קביעות, לִכְךָ קָא מְשַׁמַּע לָן - משמיענו רב פפא, שרק אם קבעה וסת שלש פעמים צריך שלש פעמים לעקרה. אבל אם ראתה רק שתי פעמים, הרי בפעם אחת שלא תראה ביום זה, נעקר הוסת.

הגמרא מביאה ראייה לדברי רב פפא: תִּנְיָא בְּרִייתָא בְּתוּתִיהָ דְּרַב פֶּפְא - כדברי רב פפא, שאפילו אם ראתה שתי פעמים באותו זמן, די בפעם אחת לעקור וסת זה ואין צריך שתי עקירות. וכך שנינו, הִיתָה לְמוֹנָה - אם היה לה וסת קבוע לְהִיּוֹת רוּאָה יום עֲשָׂרִים בחודש, וְשִׁנְתָּהּ בחודש אחד ולא ראתה בעשרים לחודש אלא לְיוֹם שְׁלֹשִׁים בחודש, וְהָ וְהָ - גם עשרים בחודש הבא וגם שלושים בחודש הבא, אֲסוּרִין. עשרים בחודש אסור כדן וסת קבוע שעדיין לא נעקר, ושלושים בחודש אסור כדן וסת שאינו קבוע.

ואם בחודש הבא הִנֵּעַ יוֹם עֲשָׂרִים וְלֹא רָאָתָה, מוֹתֵרָת לְשִׁמּוֹשׁ עַד יוֹם שְׁלֹשִׁים - בימים שבין עשרים בחודש לשלושים בחודש, וְחֻשְׁשָׁתָּ לְיוֹם שְׁלֹשִׁים - אבל ביום שלושים אסורה כדן וסת שאינו קבוע. הִנֵּעַ יוֹם שְׁלֹשִׁים וְרָאָתָה, ובחודש שלאחריו הִנֵּעַ יוֹם עֲשָׂרִים וְלֹא רָאָתָה, וְהִנֵּעַ יוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֵף בּוֹ לֹא רָאָתָה, וְשׁוּב בחודש הבא הִנֵּעַ יוֹם עֲשָׂרִים וְרָאָתָה, הוֹתֵר יוֹם שְׁלֹשִׁים - אינה חוששת עוד ליום שלוש בחודש הבאים, שכיון שלא ראתה בחודש הקודם ביום שלוש נעקר הוסת,

האם על הכהן להחזיר את דמי פדיון הבן? יום ראשון ג' מנחם אב ה'תשע"ב

ובנתניה גמורה פסק ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' ש"ה ס"ח): "אם רצה הכהן אח"כ להחזיר – יחזיר", אך "לא יהא הכהן רגיל להחזיר לכל, שלא להפסיד לשאר כהנים, שמתוך כך לא יתנו הכל פדיוני בכוריהם אלא לו".

וב'שאילת יעב"ץ' (סי' קנ"ה) חידש שבזמן הזה שהכהנים אינם מיוחסים אלא 'כהני חזקה', לכתחילה צריך לתת את דמי הפדיון 'מתנה על מנת להחזיר', והכהן יחזיר את דמי הפדיון מחשש ספק גזל, שמא אינו כהן. והוסיף שמצות פדיון הבן מתקיימת על ידי הכהנים בזמננו משום שאין אפשרות אחרת, אבל אין להוציא ממון האב מספק משום כך.

אך ב'גליון מהרש"א' (שו"ע שם) כתב שהיעב"ץ "הפריז על המדה", ואין כאן חשש גזל שהרי הישראל הפודה את בנו נתן דמי הפדיון בלב שלם כי אולי הוא כהן כדק, ורוצה לצאת ידי הספק.

גם ה'חתם סופר' (כתובות כה, ב) כתב שגם אם הכהנים בימינו אינם מיוחסים, כהנים גמורים הם לענין פדיון הבן, כי כהן זה שפרש ובא לפדות את הבן – "מרוכ כשרים פריש", וראוי הוא לפדות את הבכור כהלכה.

הלכות בכורים פרק יא, הלכה ח: אם פָּרַשׁ, וְנָתַן לוֹ עַל מִנַּת הַחֲזִיר – הָרִי בְּנֵו פְּדוּי.

למסקנת הגמרא (קדושין ו, ב), הנותן לכהן תרומה או חמש סלעים לפדיון הבן ב'מתנה על מנת להחזיר' יצא ידי חובת נתינה כי נחשבים כממונו של הכהן המקבל, אבל לכתחילה אסור לעשות זאת מפני "שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות" וכהן המסייע לבעל השדה בגורן כדי שיתן את התרומה לו ולא לכהן אחר, מחלל את התרומה כי הנתינה לא נראית כמתנה אלא כקניה (רש"י שם ד"ה ואסור). כי כאשר הכהן מחזיר את התרומה, הישראל יעדיף לתת את שאר תרומותיו דווקא לו.

ותמה ה'כסף משנה': מדוע לא הזכיר כאן הרמב"ם שלכתחילה אסור לעשות כן? וכתב הרב המגיה (בדפוס אמסטרדם, הובא ב'ספר הליקוט' במהדורת פרנקל), שמדברי הגמרא משמע שרק לענין תרומה נאסרה 'מתנה על מנת להחזיר' כי נראה ככהן המסייע בבית הגרנות אבל מותר לתת דמי פדיון על מנת להחזיר. אך לדעת ה'פרי חדש' (בספר מים חיים), גם הרמב"ם אוסר לכתחילה לתת דמי פדיון על מנת להחזיר, ולא הזכיר את האיסור כאן כי הסתמך על מה שכתב בהלכות תרומות (פ"ב הי"ט), שלכתחילה אסור לתת לכהן 'מתנה על מנת להחזיר'.

העריפה – מצוה או עבירה? יום שני ד' מנחם-אב ה'תשע"ב

שכא, א) כתב שזמן פדיתו הוא משנולד ונמשך כל חייו, אלא שלכתחילה יש לפדות מיד ולא לעכב את המצוה, אך לא חילק בין קודם שלושים יום לאחריהם.

וזאת משום שהחילוק בין קודם שלושים יום לאחר מכן הוא רק לשיטת הרמב"ם שעד שלושים אפשר לעכב את קיום המצוה, ולכן המעוניין לקיים את מצוות הפדייה (הקודמת לעריפה) אלא שעתה אין ביכולתו, יכול להמתין עד שלושים יום שמא יוכל לפדות, ולאחר שלושים יום אי אפשר לעכב את המצוה ואם אינו יכול לפדות עליו לערוף, אך לדעת הראב"ד שהעריפה היא רק עונש על ביטול המצוה, הרי גם לאחר שלושים יום, כל זמן שרוצה לפדות ומחכה שהדבר יעלה בידו אינו צריך לערוף כי אין סיבה להענישו. ומאידך, אם אינו רוצה לפדות עליו לערוף מיד אף בתוך שלושים יום. ומאחר שה'שלחן ערוך' נקט כשיטת הראב"ד לא חילק בין קודם שלושים יום לאחרי.

(שבט והוי ב. סי' קנד. א)

הלכות בכורים פרק יב, הלכה א: מִצְוַת עֲשֵׂה לַפְּדוּת פֶּלֶא אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל, פֶּטֶר חֲמֹר בָּשָׂה; וְאִם לֹא רָצָה לַפְּדוּתוֹ, מִצְוַת עֲשֵׂה לְעֶרְפוֹ, וְנִמְאָר: "וּפֶטֶר חֲמֹר תַּפְּדֶה בָּשָׂה, וְאִם לֹא תַּפְּדֶה וְעֶרְפְּתוֹ". במכילתא (בא פרשה יח) על הפסוק "ואם לא תפדה וערפתו" אמרו: "מכאן אמרו שמצות פדייה קודמת למצות עריפה. דבר אחר: אם אין אתה פודה – ערפהו, הואיל ואיבדת נכסי כהן אף נכסיך יאבדו".

כלומר: לפי הפירוש הראשון, גם העריפה היא מצוה אך לפי הפירוש השני רק הפדייה היא מצוה ואילו העריפה היא עונש על ביטול המצוה וגרימת ההפסד לכהן. הרמב"ם כאן פסק כפירוש הראשון, אך הראב"ד חלק עליו וכתב שאין זו מצוה אלא עבירה.

ויש מחלוקת זו השלכה נוספת:

להלן (הלכה ו) כתב הרמב"ם: "מאימתי חייב לפדות? משיוולד ועד שלושים יום, ומאחר שלשים יום אם רצה לערפו – עורפו, ואם רצה לפדותו – פודה". אך ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי'

יום שלישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ב הפסד פירות שביעית

רידב"ז הל' שביעית פ"ה ס"א).

ולענין הפסד פירות שביעית על ידי 'גרמא' כתב המהרי"ט (ח"א סי' פ"ג) שכאשר אינו מפסיד בידים הדבר מותר, והוכיח כן מהירושלמי (שביעית פ"ז ה"ב) המתיר להעלות ירק לגג כדי לייבשו אף שמפסידו, כיון שאינו עושה זאת בידים. והרידב"ז (בית רידב"ז שם) הוסיף והביא ראיה להיתר זה אף

הלכות שמיטה ויובל פרק ה, הלכה יז: מִשְׁתַּחֲלִיל לַעֲשׂוֹת פְּרִי – לֹא יִקֶּן אוֹתוֹ, שֶׁהֲרִי מַפְסִיד הָאֶבֶל, וְנִמְאָר: "לָכֶם לְאֶבְלָה, וְלֹא לְהַפְסֵהּ".

איסור הפסד פירות שביעית נלמד מ'לאכלה ולא להפסיד', אבל אין שיעורו ב'כזית' כשיעור אכילה, כי מה שנתמעט מ'לאכלה' (הפסד) אינו 'אכילה', ואסור אפילו כל שהוא (בית

מדין המשנה (סוכה לד, ב) האוסרת ליטול אתרוג של תרומה טהורה למצות ד' מינים, ולדעה אחת בגמרא (שם לה, ב) הסיבה היא כי "הקליפה החיצונית נמאסת במשמוש הידים ואסור להפסיד תרומה" (רש"י שם). ומדוע אין המשנה אוסרת גם נטילת אתרוג של שביעית מפני שנפסד על ידי משמוש היד? אלא מוכח שכל שאין ההפסד בידים אלא 'גרמא' בלבד מותר, ורק בתרומה אסור להפסיד גם על ידי 'גרמא' כי מהפסוק "משמרת תרומותי" – לומדים "עשה לה שימור". ומטעם זה מותר גם לתת פירות שביעית לתינוק, אף שמפורר ומפסיד את הפרי, כי נתינת הפרי לתינוק היא גרימת הפסד ולא הפסד בידים.

והקשה על זה הגר"נ ווידנפלד: שנינו (שבועות פ"ח) "אין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא יביאנו לידי פסול". ופירשו הרמב"ם והרע"ב שהחשש הוא שמא יטמא שמן התרומה ויהא טעון שריפה ונמצא מפסיד את הירק של שביעית. ואם מותר לגרום הפסד של פירות שביעית מדוע אסרו לבשל ירק שאינו אלא 'גרמא' וחשש בעלמא שמא יטמא? ומבאר הרידב"ז (שם, משמרת להבית ס"ק יח) שיש לחלק: בבישול ירק של שביעית בשמן תרומה החשש הוא שמא יצטרך לשרוף את ירק השביעית בידים, וגרם הפסד מותר כאשר הפסד בא מאליו.

מכירת פירות שביעית

יום רביעי ו' מנחם-אב ה'תשע"ב

ומדוע רצו חכמים שהפירות יימכרו בזול? על כך מבאר הרמב"ם כאן שהאיסור למכור במידה ובמשקל קשור באיסור הכללי לסחור בפירות שביעית, וכתוב "כשמוכרין פירות שביעית, אין מוכרין אותן לא במדה ולא במשקל ולא במנין - כדי שלא יהיה כסוחר פירות בשביעית".

וב'מנחת שלמה' (סי' מג, עמ' רכה) מוכיח מכאן שמסחר בפירות שביעית אינו רק איסור אלא גם לא בסמכותו של המוכר כי בשביעית האדם אינו בעלים על הפירות שלו, והבעלות מצומצמת לדברים מסוימים ובהם הרשות לאכול. ולכן רשאי למכור את הפירות כדי לרכוש לעצמו אוכל אחר שהרי ברשותו ובסמכותו לאכול מפירות שדה, אך מסחר רחב יותר הוא חריגה מסמכותו ומלבד האיסור הרי הוא כסוחר בפירות שאינם שלו.

הלכות שמיטה פרק ו, הלכה ג: כְּשֶׁמוֹכְרִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית - אֵין מוֹכְרִין אוֹתָן לֹא בְּמֶדָה וְלֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִנִּין, כִּי שְׁלֹא יִהְיֶה כְּסוֹחֵר בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית; אֲלֵא מוֹכֵר הַמַּעַט שְׂמוֹכֵר אֲכָפָה [בְּאוֹמְדִין], לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא הַפֶּקֶר, וְלִזְכֹּת תְּדַמִּים לְקִנּוֹת בָּהֶן אֲכָל אַחֵר.

אסור לסחור בפירות שביעית וגם במקרים מסוימים שבהם הדבר מותר, אסור לעשות זאת בדרך סחורה, כגון במקום שרגיל למכור בכל השנים. וכן אמרו במשנה (שביעית ח, א): "אין מוכרין פירות שביעית לא במידה ולא במשקל ולא במנין, ולא תאנים במנין ולא ירק במשקל....", היינו שאין למכור פירות שביעית אם יודעים את מספרם, נפחם או משקלם המדויק ומותר למוכרם רק על פי אומדן. ובטעם הגבלות אלו מבואר בירושלמי (שם ח, א) שהוא "כדי שימכרו בזול".

שמיטת הקפה במכולת ובבית מרקחת

יום חמישי ז' מנחם-אב ה'תשע"ב

והחיוב חל מיד בעת המכירה והמעוט נתונים בידו כהלוואה ולכן השביעית משמטת אותה (בית יוסף שם).

ומוסיף ה'בית יוסף' (כסף משנה לעיל ה"ה) ומבאר שלוקח קבוע הקונה כמה פעמים בהקפה אכן לא חל עליו החוב עד שיוקף אותו במלווה, אבל קניה חד-פעמית בהקפה נחשבת מיד כחוב והרי זה נשמט.

ולפי זה רק בחנות שדרכה להקיף (מכולת) אין החוב נשמט, אך בחנות שנהוג לשלם מיד (בית מרקחת) הרי זה כחוב ונשמט בשביעית, אלא שלפי הפירוש הראשון חוב שנוצר בעקבות מכירה אינו נשמט בכל אופן (נטיע גבריאל שמיטת כספים ע' עז).

להלכה נחלקו הפוסקים: ה'תומים' (סי' סז סקט"ו) כתב שהבית יוסף כתב חילוק זה רק כדי לבאר את דעת הרמב"ם אך ב'שלחן ערוך' (שם סי' יד) פסק בסתם שהלוואת החנות אינה נשמטת ולא חילק בדבר, משום שלדעתו לעולם אין חוב שמחמת מכירה נשמט (ודין השוחט הנ"ל אכן אינו להלכה). אך אדמו"ר הזקן (ה'ל' הלוואה סל"ט) כן הביא חילוק זה להלכה.

הלכות שמיטה ויובל פרק ט, הלכה יא: הַקֶּפֶת הַחֲנוּת, אֵינָה נִשְׁמָטָה.

בטעם הדבר שהקפת החנות אינה נשמטת נחלקו הפוסקים: יש אומרים שרק חוב הנוצר על ידי הלוואה נשמט ולא חוב כתוצאה ממכירה (שו"ת מהרי"ט ח"ב חור"ק קיד). ולדעה זו קשה שהרי לעיל (הלכה ה) נפסק לגבי השוחט את הפרה ומוכרה בהקפה ועברה השנה השביעית נשמט החוב!

ואמנם בירושלמי מבואר שדין זה נאמר רק לדעת רבי יהודה הסובר שהקפת החנות נשמטת, אבל הרמב"ם פסק דין זה לעיל אף שכאן פסק שהקפת החנות נשמטת ואם כן לדעתו הדין מוסכם לכל הדעות.

ומבאר הבית יוסף (חור"מ סי' סז סע' יט): לדעת הרמב"ם גם חוב של מכירה נשמט בשביעית אלא שכאן מדובר בה ב'הקפת חנות' שבה נהוג לדחות הרבה את מועד הפרעון והרי זה כהלוואה עד אחר שביעית שלדעת רוב הפוסקים אין השביעית משמטת חוב זה כיוון שזמן הפירעון עדיין לא הגיע בשביעית. אך המוכר חפץ לחברו שלא בחנות אין דרכו להאריך לזמן רב

יום שישי ח' מנחם-אב ה'תשע"ב

קדושת המחיצה

לדעת הראב"ד, האיסור הוא לשנות מקדושה לקדושה ב'קדשי מזבח', אבל כשהקדש ל'בדק הבית' אין איסור לשנות כי "קדשי מזבח אפילו מקדשים קלים לחמורים אין משנים ואין ממעטים באכילת קדשים, אבל בדק הבית מה יש בין זה לזה" (לשון הראב"ד שם). ואילו לדעת הרמב"ם אסור לשנות הן ב'קדשי מזבח' – "שאין משנין אותם מקדושה לקדושה", והן ב'קדשי בדק הבית' – "אם הקדש לבדק ההיכל לא ישנה לבדק המזבח".

ולכן מדגיש הרמב"ם כאן שמחיצה זו היא "סביב להיכל", ויש לה קדושת היכל וממילא אם הקדש אדם לבדק ההיכל הרי המחיצה בכלל זה ואסור לו לשנות לבדק המזבח.

(לקוטי שיחות ט"ו עמ' 287 הע' 33)

הלכות בית הבחירה פרק א, הלכה ה: ועושיין מחיצה אחרת סביב להיכל, רחוקה ממנו בעין קלעי תהצר שהיו במדבר; וכל המקדש במחיצה זו שהוא בעין תצר אהל מועד, הוא הנקרא 'עזרה'. מדברי הרמב"ם מובן שהמחיצה היא 'סביב להיכל'.

ויש לעיין: לכאורה המחיצה היא בשביל העזרה שבה עומד המזבח, ומדוע כותב הרמב"ם שהמחיצה היא "סביב להיכל"? ועוד שתיבות אלו מיותרות לכאורה!

ויש לבאר: בהגדרה זו, שהמחיצה היא 'סביב להיכל', משמיענו הרמב"ם דין. ובהקדם:

נאמר במשנה (תמורה פ"ו מ"ג) "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה". ונחלקו הרמב"ם והראב"ד (הל' תמורה פ"ד ה"א) בפירוש משנה זו.

שבת קודש ט' מנחם-אב ה'תשע"ב

השראת השכינה במקדש

להיות נמשך ושורה בבחינת מקום והשראת השכינה במקום המקדש היא בדרך 'התלבשות'.

ומכך שהרמב"ם סובר שהמקום סגולי ובכל זאת קובע שהשראת השכינה היא בדרך 'מעבר' ולא בדרך 'התלבשות' – מוכח שגם הרמב"ם בהל' בית הבחירה סובר ש"מקומו מכוון ביותר" מצד הבחירה של הקב"ה ולא מצד סגולתו (כי אם מקומו מכוון מצד שהמקום סגולי מסתבר שהשראת השכינה תהיה בדרך התלבשות, מפני מעלת המקום, כהתלבשות השכל במוח מפני מעלתו).

מדוע, אם כן, מאריך הרמב"ם להביא הוכחות שלמקום עצמו יש סגולה עוד לפני בחירתו כמקום המזבח? והביאור:

הבחירה של הקב"ה במקום מסוים כמקום המקדש לא מחייבת שהכוונה בבחירה זו היא לנצח. והראיה, מעמד מתן תורה היה בהר סיני על פי בחירת ה', אך המקום לא נתקדש לנצח ולכן מביא הרמב"ם הוכחות שהמקום נבחר גם לדברים אחרים להוכיח כי בחירת הקב"ה במקום זה שללה כל מקום אחר.

(חידושי עמ' הל' בית הבחירה סי' ו')

הלכות בית הבחירה פרק ב, הלכה א: המזבח, מקומו מכוון ביותר; ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "וזה מזבח לעלה לישראל". ובמזבח נעקר יצחק אבינו, שנאמר: "ולך לך אל ארץ המדינה", ונאמר: "ויבן שלמה את הבית בחר המורה".

בספר 'מעשי למלך' הביא שמדברי הרמב"ם כאן עולה שהקב"ה בחר במקום המקדש לפי שיש בו סגולה מיוחדת, ולכן הרמב"ם מפרט עד כמה המקום חשוב עוד לפני בחירתו כמקום המזבח, אבל לפי הרמב"ן "אין המקום סגולי למקום השכינה", ומעלתו היא רק מצד בחירתו של הקב"ה. וצריך עיון:

דעת הרמב"ם במורה נבוכים (פכ"ה) היא שכיון שהקב"ה אינו בגדר מקום כלל, אי אפשר לומר שהשראת השכינה במקום המקדש היא באופן של 'התלבשות', כמו שהשכל מתלבש במוח, כי אם שמקום המקדש הוא מקום מוכשר לגילוי אלקות לישראל הבאים לשם. כמו, למשל, בכתיבת דברי חכמה באמצעות היד שהיא רק אמצעי שעל ידה נמשך השכל, אבל אין השכל 'מתלבש' ביד אלא בא דרכה בדרך 'מעבר'.

ואילו לדעת הרמב"ן (בסוף פרשת פקודי) במקום המקדש יש השראת השכינה, כי אמנם הקב"ה אינו בגדר מקום, אך ביכולתו

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ג' ט' מנחם-אב ה'תשע"ב

יום ראשון ג' מנחם-אב ה'תשע"ב

הלכות בכורים

פרק ט

- 1 **א.** מצות עשה לתן כל זובח [שוחט לאכילה] בהמה טהורה
- 2 לכהן הורוע והלחיים והקבה, שנאמר: "וזה יהיה משפט
- 3 הפהנים וכו'"; ואלו הן הנקראין 'מתנות' בכל מקום.
- 4 ומצוה זו נוהגת תמיד, בין בפני הבית [בזמן המקדש] בין
- 5 שלא בפני הבית; ובכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ;
- 6 ובחלין, אבל לא במקדשין.
- 7 **ב.** כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - חביבין
- 8 במתנות; ואם קדם מום עובר להקדשן, או שהקדשן
- 9 תמימים ואחר כך נולד בהן מום, ונפדו - הרי אלו פטורין
- 10 מן המתנות.
- 11 **ג.** ספק בכור, חביב במתנות מכל צד: אם בכור הוא, כלו
- 12 לכהן; ואם אינו בכור, מתנותיו לכהן. ואם נסתפק בשנים,
- 13 ולקח הכהן האחד מספק - הרי השני פטור מן המתנות;
- 14 עשו אותו כמי שזכה בו הכהן, ונתנו במומו לבעליו. אבל
- 15 ספק המעשר - פטור מכל מקום, שהמוציא מחברו עליו
- 16 הראיה.
- 17 **ד.** בהמת קדשים שנפסלה במומה ואינה חייבת במתנות,
- 18 שנתערכה בהקמות אחרות, אפלו אחת במאה - בזמן שכל
- 19 בהמה מהן [שייכת] לאחד [אחד], פלן פטורין; שכל אחד
- 20 ואחד ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה. הרי אחד הוא
- 21 השוחט את פלן, פטור מתנות אחת מהן בלבד.
- 22 **ה.** אין חביב במתנות אלא בהמה טהורה בלבד, שנאמר:
- 23 "אם שור אם שה". כלאים הבא מכבש ועז, חביב במתנות;
- 24 והכזי - אף על פי שהוא ספק [חיה או בהמה], מפרישין
- 25 ממנו כל המתנות. צבי הבא על העז ולדה, הולך חביב
- 26 בחצי מתנות - שנאמר: "אם שה", אפלו מקצת שה; אבל
- 27 תיש הבא על הצביה, הולך פטור מן המתנות.
- 28 **ו.** אחד השוחט לאכילת אדם, או לאכילת גוים, או
- 29 לאכילת הכלבים, או לרפואה - חביב במתנות.
- 30 **ז.** בהמת השתפין חבת, שנאמר: "זבחי הזבח".
- 31 **ח.** הלוקח [קונה] בהמה מפרות שביעית, חבת במתנות.
- 32 פהנים ולויים פטורין מן המתנות, שנאמר: "מאת העם";
- 33 וספק הם הלויים, אם הם בכלל העם או אינן; לפיכך, אין
- 34 נוטלין מהן - ואם נטל הכהן, לא יחזיר.
- 35 **ט.** במה דברים אמורים? בשוחט לעצמו. אבל כהן טבח
- 36 ששוחט ומוכר בשוק - ממתינין לו שמים שלש שבתות;
- 37 מכאן ואילף, מוציאין ממנו המתנות, ונותנין אותן לכהנים
- 38 אחרים. ואם קבע בית מטבחים למכר - אין ממתינין לו,

- 39 אלא מוציאין ממנו מיד; ואם נמנע מלתן, מנדין אותו עד
- 40 שיתן.
- 41 **י.** השוחט לנכרי ולכהן [בהמות שלהם], פטור מן המתנות.
- 42 והמשתתף עם הכהן - צריך שירשם [יסמן] חלקו, כדי
- 43 שינית המתנות בחלק הכהן; שאם לא עין [צייין] חלקו -
- 44 חביב במתנות, מפני שאין הכל יודעין שהכהן שתף לו.
- 45 לפיכך, אם היה הכהן עומד עמו במטבחים, ונושא ונותן
- 46 עמו - אינו צריך לרשם. והמשתתף עם הנכרי - אינו צריך
- 47 לרשם; שסתם גוי מרבה דברים, ומודיע לכל שהוא שתף,
- 48 ואף על פי שאינו עמו בשעת מכירה.
- 49 **יא.** התנה עמו הכהן שהוא שתף חוץ מן המתנות, הרי
- 50 המתנות לכהן; בין שאמר לו 'חוי', הרי שיר לו הכהן
- 51 חלק במתנות, ולפיכך הן שלו. אבל אם אמר לו הכהן: 'על
- 52 מנת שהמתנות שלי' - הרי המתנות של זה הישראלי,
- 53 ונותנו לכל כהן שירצה; אף על פי שהתנה עמו שהן שלו,
- 54 לא נפטר מן המתנות - שהאומר 'על מנת', לא שיר לו
- 55 בעצמן של מתנות כלום, והואיל ולא שיר לו בהן שתפות,
- 56 לא קנה אותן בתנאי זה.
- 57 **יב.** היה הכהן שתף בראש, פטור מן הלחי; שתף ביד,
- 58 פטור מן הורוע; שתף בכני מעים, פטור מן הקבה. אמר
- 59 לו הכהן: 'הרי בהמה בלה שלי והראש שלך' - חביב
- 60 בלחי; שדבר החביב, הרי הוא של ישראל.
- 61 **יג.** גר שנתגר, והיתה לו בהמה שחווטה - אם נשחטה עד
- 62 לא נתגר, פטור; ואם נשחטה אחר שנתגר, חביב. ואם ספק
- 63 - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה.
- 64 **יד.** בהמה שלא הורמו מתנותיה - מתר לאכל ממנה;
- 65 שאינה דומה לטבל [פירות לא מעושרים], שהרי מתנות
- 66 כהנה מבידלין. והמתנות עצמן, אסור לישראל לאכלן אלא
- 67 ברשות כהן. עבר ואכלן, או הדיקן, או מכרן - אינו חביב
- 68 לשלם, מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע. והקונה אותן
- 69 - אף על פי שאינו רשאי - הרי זה מתר לאכלן, מפני
- 70 שמתנות כהנה נגזלות [שהגזל על המוכר, והקונה כאוכלם
- 71 ברשות].
- 72 **טו.** אמר לטבח: 'מכר לי בני מעים של פרה', והיו בה
- 73 מתנות - נותנו לכהן, ואינו מנכה לו מן הדמים; לקחן ממנו
- 74 במשקל - נותנו לכהן, ומנכה לטבח מן הדמים.
- 75 **טז.** המשלח בשר לחברו, והיו בו מתנות - אינו חושש
- 76 שפא עבר זה וגזלן. מקום שאין בו כהן - מעלה המתנות
- 77 בדמים, ואוכלן, מפני הפסד כהן. ויתן הדמים לכל כהן
- 78 שירצה.
- 79 **יז.** הרוצה לתן המתנות לכהן אחד, נותן; ואם רצה לחלק
- 80 אותן - לא יתן חצי קבה לאחד או חצי ורוע לאחד, אלא
- 81 נותן ורוע לאחד וקבה לאחד ולחיים לשנים, שנאמר: "תתן

ד. אין חֵבֶיךָ בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז אֶלָּא הַכֹּכְשִׁים בְּלִבְדּוֹ, זָכָרִים
בְּנִקְבוֹת - שֶׁהַצֶּמֶר שֶׁלֹּהֶן, הוּא הָרְאוּי לְכַגְדִּים. הִנֵּה צִמְרוֹ
קָשָׁה, וְאֵינוֹ רְאוּי לְלִכְיֶשָׁה - פְּטוּרִין מִרְאשִׁית הַגֶּזֶז; שְׁאִין
מִתְנָה זֶה לִפְנֵי, אֶלָּא כְּדִי לְלַבֵּשׁ מִמֶּנָּה.
ה. בֵּינָן שְׂזֵנָה לֹו הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתוֹרֵמוֹת, שֶׁהֵן לְחֵמוֹ
וְיֵינוּ, וְזָכָה לֹו בְּמִתְנוֹת בְּהֵמָה וְקָדָשִׁי מְקָדָשׁ, שֶׁהֵן הַבָּשָׂר
שֶׁלֹו - זָכָה לֹו בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז לְלִבְוֹשׁוֹ, וּבְגָזָל [שֶׁנִּגְזַל מִ:] הַגֶּזֶז
[וּמֵת בְּלִי יוֹרֵשִׁים] וְהַחֲרָמִים [שֶׁהַחֲרָמִים אֲדָם לִכְהֵן] וְשִׁדָּה
אַחֲזָה [-] שֶׁהוּקְדָּשָׁה וְנִמְכְּרָה, חֲזוּרָת בִּיּוּבֵל לְהַקְדֵּשׁ וּמִתְחַלֶּקֶת
לְכוֹהֲנִים שֶׁבְּמִשְׁמַרְן וּפְדִיּוֹן בְּכוֹרוֹת לְהוֹצֵאָתוֹ וּשְׂאָר צָרְכָיו,
שֶׁהֲרִי אֵין לֹו חֶלֶק בְּנִתְחָלָה וּבִבְזָה.
ו. הִנֵּה הַצֶּמֶר שֶׁלֹּהֶן אֲדָם, אוֹ שָׁחַר, אוֹ שְׁחוּם - חֵיבוֹת
בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז; אֲבָל אִם גֶּזֶז הַצֶּמֶר, וְצָבְעוֹ קֶדֶם שְׂתֵינָן - נִפְטָר
מִרְאשִׁית הַגֶּזֶז. הַלִּבְיָנוֹ קֶדֶם שְׂתֵינָן, חֵיב לְהַפְרִישׁ אַחֵר
שֶׁלִּבְנֵנו. הַתּוֹלֵשׁ צֶמֶר רַחֲלִי בְּיָדוֹ, וְלֹא גִזָּז - חֵיב בְּרֹאשִׁית
הַגֶּזֶז.
ז. וְרֹאשִׁית הַגֶּזֶז נוֹהֵג בְּכָל־אֵיִם, וּבְכוּי [-] סֹפֵק בַּהֶמָּה אוֹ חִיָּה],
וּבְטָרְפָּה; אֲבָל הַגִּזָּז אֶת הַמֵּתָה, פְּטוּר.
ח. הַמְּפָרִישׁ רֹאשִׁית הַגֶּזֶז, וְאֶבֶר - חֵיב בְּאַחֲרִיתוֹ, עַד שְׂתֵינָן
לִפְנֵי. הָאוֹמֵר: 'כָּל גִּזְזוֹתֵי רֹאשִׁית', דְּבָרָיו קִנְיִין.
ט. הַלּוֹקֵחַ [קוֹנֵה] גִּזְזוֹ צִמְרוֹ שֶׁל נִכְרִי - אֵף עַל פִּי שְׁגִזָּזוֹ,
פְּטוּר מִרְאשִׁית הַגֶּזֶז. לִקַּח הַצֶּמֶר לְגִזְזוֹ, חֵיב - אֵף עַל פִּי
שֶׁגִּזְזָה הַגִּזָּה בְּרִשּׁוֹת הַגִּזִּי, וְאֵף עַל פִּי שֶׁחִזְזוֹרִין הַצֶּמֶר לְגִזִּי
אַחֵר הַגִּזָּה; הוֹאִיל וְהַגִּזָּז יִשְׂרָאֵל וְהַגִּזְזוֹת שֶׁלֹו - חֵיב, שְׁאִין
הַחֵיבוֹת אֶלָּא בְּשַׁעַת הַגִּזָּה.
י. הַלּוֹקֵחַ גִּזְזוֹ צִמְרוֹ שֶׁל חֶבְרִי - אִם שִׁיר הַמוֹכֵר מֵעֵט מִצֶּמֶר
לְהַגִּזּוֹ, הַמוֹכֵר חֵיב לְהַפְרִישׁ מִן הַמִּשְׁאָר עַל הַכֹּל, וְאֵף עַל
פִּי שֶׁלֹא הִתְחִיל הַמוֹכֵר לְגִזּוֹ; חֲזָקָה, אֵין אֲדָם מוֹכֵר מִתְנוֹת
כְּהֵנָּה. וְאִם לֹא שִׁיר כְּלוּם, הַלּוֹקֵחַ חֵיב לְהַפְרִישׁ.
יא. הֵיוּ שְׁנֵי מִיָּנִי גִזָּה, כְּגֹוֹן גִּזָּה לְכֵנָה וְגִזָּה שְׁחוּמָה, אוֹ
גִזָּת זָכָרִים וְגִזָּת נְקִבוֹת, וּמִכָּר מִן זֶה וְהֵנִיחַ הַמֵּין הָאַחֵר -
זֶה נוֹתֵן לְעֶצְמוֹ עַל מַה שֶׁלִּקַּח, וְזֶה נוֹתֵן לְעֶצְמוֹ עַל מַה
שֶׁהֵנִיחַ.
יב. גֵּר שֶׁנִּתְגַּזֵּר וְהֵיוּ לוֹ גִזְזוֹת, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹא נִתְגַּזֵּר
נִגְזָזוֹ אוֹ מִשְׁנִתְגַּזֵּר - הֲרִי זֶה פְּטוּר; הַמוֹצִיא מִחֶבְרִי עָלָיו
הָרֹאָה.
יג. כִּמְהָ צֶאֱן יִהְיֶה לוֹ, וְיִהְיֶה חֵיבוֹת בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז; אֵין
פָּחוֹת מִחֶמֶשׁ; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה בְּגִזָּה שֶׁלֹּהֶן, אֵין פָּחוֹת מִמִּשְׁקָל
שְׁשִׁים סָלַע, וְתִהְיֶה גִזָּת כֹּל אַחַת מֵהֶן, אֵין פָּחוֹת מִמִּשְׁקָל
שְׁתֵּים עָשָׂר סָלַע. הִיתָה אַחַת מֵהֶן גִּזְזוֹת פָּחוֹת מִשְׁתֵּים
עָשָׂר סָלַע - אֵף עַל פִּי שֶׁחִמְשָׁתָן גִּזְזוֹת שְׁשִׁים סָלַע אוֹ
יֶתֶר, הֲרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין מִרְאשִׁית הַגֶּזֶז.
יד. הַשְּׁתַּפִּין, חֵיבִין בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז - וְהוּא שִׁיְהִיָּה בְּחֶלֶק כֹּל
אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעֲוִר; אֲבָל חֶמֶשׁ צֶאֱן בְּלִבְדּוֹ שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפִּין,
פְּטוּרִין.
טו. רֹאשִׁית הַגֶּזֶז, מִצְוָהּ בְּתַחֲלָה; וְאִם הִפְרִישׁ בֵּין בְּאֻמְצָע
בֵּין בְּסוּף, יֵצֵא. הֵיוּ לוֹ חֶמֶשׁ צֶאֱן, וְגִזָּז אַחַת בְּלִבְדּוֹ, וּמִכָּר

לֹו, שִׁיְהִיָּה בֵּה כְּדִי מִתְנָה. וְאִם הֵיוּ שְׁל שוֹר, חוֹלֵק אוֹתָן
חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - וְהוּא שִׁיְהִיָּה בְּכָל חֲתִיכָה כְּדִי מִתְנָה.
יח. אֵיזָה הוּא הַזֶּרֶע? זֶה זֶרֶע שֶׁל יָמִין מִן הַפָּרֶק שֶׁל
אַרְבֶּבָה עַד כַּף שֶׁל יָד [מִהַבְרָר עַד הַכַּתָּף], שֶׁהֵן שְׁנֵי אֲבָרִים
זֶה מְעַרָּה בְּזֵה. וְהַלְחִיִּים - מִן הַפָּרֶק שֶׁל לְחִי וְעַד פִּיקָה שֶׁל
גְּרִגְרָת, שֶׁהִיא טַבַּעַת גְּדוּלָּה, עִם הַלְשׁוֹן שֶׁבִּינֵיהֶן; הַכֹּל
לִפְנֵי.
יט. אֵין מוֹלָגִין [- מִרְתִּיחִים] אוֹתָן [כְּדִי לְהַסִּיר צִמְרוֹ], וְאֵין
מִפְּשִׁיטִין אוֹתָן - אֶלָּא יִנְתְּנוּ לוֹ בְּעוֹרָן וּבְצִמְרָן. וְהַקְבָּה,
בְּחֶלֶב שְׁעָלֶיהָ; וּבְכָר נִתְּנוּ הַכֹּהֲנִים לְהֵנִיחַ חֶלֶב הַקְבָּה
לְבָעָלִים.
כ. הַכֵּהֶנָּה אוֹכֵלֶת הַמִּתְנוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא נְשׂוּאָה
לְיִשְׂרָאֵל - מִפְּנֵי שְׁאִין בֵּהֶן קִדְּשָׁה; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הַבַּעַל
אוֹכֵל מִתְנוֹת בְּגִלְל אֲשֶׁתּוֹ. אֲבָל חֲלָלָה [- שֶׁנִּבְעֵלָה לַפְּסוּל לַה]
אֵינָה אוֹכֵלֶת, שְׁאִין חֲלָלִים בְּכָל־כֹּהֲנִים. וְאִם רָצָה הַכֵּהֶן
לְמַכֵּר הַמִּתְנוֹת, אוֹ לְתַנֵּן בְּמִתְנָה אֲפִלוּ לְגוֹי, אוֹ לְהַאֲכִילָן
לְכֹלְכִים - מֵאֲכִיל, שְׁאִין בֵּהֶן קִדְּשָׁה כָּל־.
כא. כֵּהֶן שֶׁהֵיוּ לוֹ חֲבָרִים שְׁנוֹתֵינָן לוֹ הַמִּתְנוֹת - אִם רָצָה
לְזַכּוֹת בֵּהֶן לְיִשְׂרָאֵל חֶבְרִי - הֲרִי זֶה מְזָכָה לוֹ בֵּהֶן, וְאֵף עַל
פִּי שֶׁלֹא בָּאוּ לִידּוֹ; וְיִהְיֶה אוֹתָם הַחֲבָרִים זוֹבְחִים וְנוֹתְנִין
הַמִּתְנוֹת לְזֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי שְׂזָכָה בֵּהֶן; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה הַיִּשְׂרָאֵלִי
זֶה בְּדַחֲק, וְאֵין לוֹ לְקַנּוֹת בְּשָׂר, וְיִהְיֶה הַכֵּהֶן שְׂזָכָה לוֹ חֶבְרִי.
אֲבָל אִם הִנֵּה הַכֵּהֶן שִׁמְשׁוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל זֶה, אוֹ שִׁכִּירוֹ וּלְקִיטּוֹ
- אֵינוֹ מְזָכָה לוֹ, עַד שִׁיְבֹאוּ לִידּוֹ; שְׁמָא יִזְכָּה בַּעַל כְּרָחוֹ.
כב. לֹא יִחְטֹף הַכֵּהֶן בְּיָדוֹ מִתְנוֹתָיו, וְלֹא יִשְׂאֵל בִּפְנֵי; אֶלָּא
אִם נִתְּנוּ בְּכָבוֹד, נוֹטֵל. וּבְכֹזֵן שֶׁהֵם רַבִּים בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים
- הַצְּנוּעִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם, וְהַגְּרִינִים נוֹטְלִין; וְאִם הִנֵּה כֵּהֶן
צְנוּעַ, וְאֵין מִפְּרִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא כֵּהֶן - הֲרִי זֶה נוֹטֵל, כְּדִי
שִׁיְדוּעַ לְכָל שֶׁהוּא כֵּהֶן. וְאֵין הַכֹּהֲנִים אוֹכֵלִין הַמִּתְנוֹת אֶלָּא
צָלִי בְּחֶרֶדֶל - שְׁנֵאָמַר: "לֵךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה", כְּדֶרֶךְ
שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין.

פָּרֶק י

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לִתֵּן לִפְנֵי רֹאשִׁית הַגֶּזֶז, שְׁנֵאָמַר: "וְרֹאשִׁית
הַגֶּזֶז צִמְרוֹ - תִּתֵּן לֹו"; וְהַלּוֹיִם בְּכָל־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְוָה זֹה. וְאֵין
לְרֹאשִׁית הַגֶּזֶז זֶה שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה; וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹא
יִפְחוֹת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים. וְאֵינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בֵּין
בְּפִנֵּי הַבַּיִת [בְּזֹמַן הַמִּקְדָּשׁ] בֵּין שֶׁלֹא בְּפִנֵּי הַבַּיִת - בְּרֹאשִׁית
הַדָּגָן [- תְּרוּמָה]. וְנוֹהֵג בְּחֵלְדִין, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשֵׁין.
ב. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁהַקָּדִישׁ בְּהֵמוֹת לְכָדֵק הַבַּיִת [לְהוֹצֵאָתוֹ
הַמִּקְדָּשׁ], וְגִזָּז - יְכוֹל יִהְיֶה חֵיב לְפָדוֹת וּלְתַנֵּן לִפְנֵי? אוֹ אִם
הַקָּדִישׁ בְּהֵמָה חוּץ מִגִּזְזָתָה - יְכוֹל יִהְיֶה חֵיב בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז?
תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "צִמְרוֹ", אֵין אֵלוֹ צִמְרוֹ.
ג. כֹּל הַקָּדָשִׁים שֶׁקֶדֶם מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדֵּשׁ, וְנִפְדּוּ - חֵיבִין
בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז; אֲבָל אִם קֶדֶם הַקְדָּשׁ אֶת מוֹמָן, אוֹ שֶׁקֶדֶם
מוֹם עוֹבֵר לְהַקְדָּשׁ, וְאַחֵר כֶּף נוֹלֵד לֵהֶן מוֹם קָבוֹעַ, וְנִפְדּוּ
- פְּטוּרִין מִרְאשִׁית הַגֶּזֶז.

מתוך מהדורת חזק

כף להחזיר, יחזיר. וכן אם פרש, ונתן לו על מנת להחזיר
 - הרי בנו פדוי.
ט. כהנים ולויים פטורין מפדיון הבן, מקל וחמר - אם
 פטרו של ישראל במדבר -] שהתמנו במקום בכורות ישראל[,
 דין הוא שיפטרו עצמן.
י. ישראל הבא מן הכהנת ומן הלוי, פטור - שאין הדבר
 תלוי בראב אלא באם, שנאמר: "פטור רחם בישראל".
יא. לוי המעברת מגוי, בנה פטור; וכהנת המעברת מן
 הגוי - בנה חייב, שהרי נפסלה אמו מן הכהנה בבטילת
 הגוי.
יב. כהן שנולד לו בן חלל -] פסול לכהונה[, מת האב בתוך
 שלשים יום - הבן חייב לפדות את עצמו; שלא זכה האב
 בפדיונו. מת האב אחר שלשים יום - אין הבן חייב לפדות
 את עצמו, שהרי האב זכה בפדיונו.
יג. השפחה שנשתחררה ונכרית שנתגיירה כשהן מעברות,
 וילדו - אף על פי שהורתו שלא בקדשה - הואיל ונולד
 בקדשה, חייב, שנאמר: "פטור רחם בישראל", והרי פטר
 רחם בישראל. אין ידוע אם קדם שנתגיירה ילדה, או אחר
 שנתגיירה - המוציא מחברו עליו הראיה.
יד. הנכרית והשפחה שילדו, ואחר כך נתגיירו ונשתחררו,
 וילדו ולד אחר - הרי זה פטור, שנאמר: "פטור רחם", ואין
 זה פטר רחם. וכן הבא אחר הנפלים - כל נפל שאמו טמאה
 לדה, הבא אחרי אינו פטר רחם; וכל נפל שאין אמו
 טמאה לדה - כגון הנפלת כמין דגים וחסידים, או הנפלת
 יום ארבעים, וכיוצא בהן - הבא אחרי בכור לכהן, וחייב
 לפדות.
טו. חתף העבר במעיה, והוציא אבר אבר - הבא אחרי
 אינו פטר רחם. בן שמונה חדשים שהוציא ראשו והוא חי,
 והחזירו ומת, וכן בן תשעה שמת, ויצא ראשו והחזרו, ואחר
 כך יצא אחיו, וילדה - זה שילדה, אינו פטר רחם, שהרי
 נפטר בראשו של ראשון; ומשתצא פדתו, פוטר הבא
 אחרי.
טז. יוצא דפן [נולד בניתוח קיסרי], והבא אחרי כדרכו
 [בלידה רגילה] - שניהן פטורין; הראשון - לפי שלא יצא
 מן הרחם, והשני - מפני שקדמו אחר.
יז. מאימתי יתחייב בפדיון? משששלים שלשים יום,
 שנאמר: "ופדיו, מכן חדש תפדה". מת הבן בתוך
 שלשים, ואפלו ביום שלשים, וכן אם נעשה טרפה -] שסופו
 למות תוך שנה - אינו חייב בחמש סלעים; ואם הקדים ונתן
 לכהן, יחזיר לו הפדיון. מת אחר שלשים יום, חייב בפדיון;
 ואם לא נתן, יתן.
יח. מי שפדה בנו בתוך שלשים יום - אם אמר לו 'מעכשור'
 -] כעת יחול הפדיון[, אין בנו פדוי; ואם אמר לו 'שיחול'
 הפדיון] 'לאחר שלשים יום' - בנו פדוי, ואף על פי שאין
 המעות קנימין [בידי הכהן] לאחר שלשים יום.
יט. מי שהוא ספק אם הוא חייב בפדיה או אינו חייב - הרי
 זה פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת האב בתוך

גזתה, ואחר כך גזו שניה ומכרה, ואחר כך גזו שלישית
 ומכרה - הפל מצטרפות לראשית הגז, וחייב אפלו לאחר
 כמה שנים. ויש לו להפריש מן החדש על הישן, וממין גזת
 על מין גזת אחר. אבל אם היתה רחל אחת, וגזזה והניח
 גזתה, ואחר כך קנה שניה, וגזזה והניח גזתה - אינן
 מצטרפות.
טז. מי שהיו לו גזות רבות של ראשית הגז, והוא רוצה
 לחלק לכהנים - לא יתן לכל אחד ואחד פחות ממשקל
 חמש סלעים מלבן, כדי -] מספיק -] בגד קטן. לא שילבנו,
 ואחר כך יתן לו - אלא יתן לו מצמר הגזת כשהוא צוא
 [לא מלובן], כדי שיהיה בו אחר הלבון חמש סלעים או
 יותר, שנאמר: "יתן לו", שיהיה בו כדי מתנה המועלת.
יז. ראשית הגז, חלין לכל דבר. לפיכך אני אומר, שנתנין
 אותו לכהנת, אף על פי שהיא נשואה לישראל - כמתנות
 בהמה; ויראה לי, שדין שניהן אחד הוא.
פרק יא
א. מצות עשה לפדות כל איש מישראל, בנו שהוא בכור
 לאמו הישראלית - שנאמר: "כל פטר רחם - לי", ונאמר:
 "אף פדה תפדה את בכור האדם".
ב. ואין האשה חייבת לפדות את בנה - שהחייב לפדות את
 עצמו, הוא שחייב לפדות את בנו. עבר האב ולא פדהו -
 כשיגדיל, יפדה את עצמו.
ג. היה הוא לפדות ובנו לפדות - יפדה את עצמו תחלה,
 ואחר כך יפדה בנו; ואם אין לו אלא כדי פדיון אחד, יפדה
 עצמו.
ד. היה בנו לפדות, והגיע עת לעלות לרגל, ואין לו כדי
 לזה ולזה - פודה את בנו, ואחר כך עולה לרגל, שנאמר:
 "כל בכור בניך תפדה", ואחר כך "ולא יראו פני ריקם".
ה. הפודה את בנו - מכרך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו
 על פדיון הבן', וחוזר ומכרך 'שהחיינו', ואחר כך נותן
 הפדיון לכהן. ואם פדה עצמו - מכרך 'לפדות הבכור',
 ומכרך 'שהחיינו'.
ו. מצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן. ובכמה פודה?
 בחמש סלעים, שנאמר: "ופדיו, מכן חדש תפדה" - בין
 בכסף, בין בשנה כסף מן המטלטלין שגופן ממון כענין
 השקלים. לפיכך, אין פודין בקרקעות; ולא בעבדים, מפני
 שהן בקרקעות; ולא בשטרות, לפי שאין גופן ממון. ואם
 פדהו בהן, אינו פדוי.
ז. כתב לכהן שטר חוב שהוא חייב לו חמש סלעים - חייב
 לתן לו, ובנו אינו פדוי. נתן לו כלי שאינו שוה בשוק חמש
 סלעים, וקבלו הפכה בחמש סלעים - הרי בנו פדוי. נתן
 חמש סלעים לעשרה כהנים, בין בבת אחת בין בזה אחר
 זה - יצא.
ח. רצה לכהן להחזיר לו הפדיון, מחזיר. ולא יתן הוא לו,
 ודעתו שיחזיר; ואם עשה כן, והחזיר לו - אין בנו פדוי,
 עד שיגמר בלבו לתן לו מתנה גמורה; ואם רצה הפכה אחר

חמש סלעים; שאינו נפטר אלא בשתי ספקות - אם אשתו
ילדה זכר בלבד חביב, ואם היא ילדה זכר והנקה חביב אלא
אם בן ילדה נקה תחלה. והואיל והדבר רחוק, יתן פדיונו.

יום שני ד' מנחם-אב ה'תשע"ב

פרק יב

א. מצות עשה לפדות כל אדם מישראל, פטר [בכור] חמור
בשה; ואם לא רצה לפדותו, מצות עשה לערפו, שנאמר:
"ופטר חמור תפדה בשה, ואם לא תפדה וערפתו". ושתי
מצוות אלו - נוהגות בכל מקום ובכל זמן; ומצות פדה
קודמת למצות עריפה.

ב. השה שפודין בו - נוהגין לכהן, שנאמר: "כל פטר רחם
וגו' ואת בכור בהמה הטמאה, תפדה".

ג. בהמה טמאה האמורה כאן, היא החמור בלבד.

ד. פטר חמור אסור בהנאה, עד שיפדה; ואם מכרו קדם
פדיון, דמיו אסורים. ואם מת קדם פדיון, או שערפו - הרי

זה יקבר, מפני שהוא אסור בהנאה אף לאחר עריפתו,
הואיל ולא נפדה. לפיכך, אם לא פדהו, ונתן פטר החמור

בעצמו לכהן - אסור לכהן להשתמש בו, עד שיפדהו
בשה, ויקח השה לעצמו; או יערף אותו ויקבר. והכהנים

חשודים על דבר זה; לפיכך, אסור לישראל לתן פטר חמור
לכהן, אלא אם בן פדהו הכהן בפניו.

ה. הפריש פדיון פטר חמור, ומת השה קדם שיתנונו לכהן
- אינו חביב באחריותו; ויתן הנבלה לכהן להנות בה. מת

פטר החמור אחר שפדהו, יתן הטלה לכהן; ומת בהנחתו,
שכבר נפדה.

ו. מאימתי יתחייב לפדותו? משילד ועד שלשים יום.
ומאחר שלשים יום - אם רצה לערפו, עורפו; ואם רצה

לפדותו, פודה; ואין כאן אלא עכוב מצוה בלבד.
ז. לא רצה לפדותו - עורפו בקופים [סכין גדול] מאחוריו,

שנאמר: "ואם לא תפדה וערפתו". ואין ממתין אותו לא
במקל, ולא בקנה, ולא בקרדס, ולא במגרה [מסור] - אלא

בקופים; ולא יכניסנו לחזר, וינעל הדלת בפניו עד שמוות,
שנאמר: "וערפתו".

ח. אין פודין לא בעגל, ולא בחיה, ולא בשה שחוט, ולא
בטרפה, ולא בכלאים, ולא בכוי [ספק בהמה או חיה] -

שנאמר: "תפדה בשה"; ואין קרוי ששה, אלא כבשים ועזים
חיים בלבד.

ט. אין פודין בשה הדומה למין אחר; ואם פדה פדוי.
ופודין בכך פקועה [עובר שנמצא בבטן אימו אחר שחיתתה];

ואין פודין בפסולי המקדשין, שהרי נאמר בהן: "בפצבי
וכאזל" - מה צבי ואזל אין פודין בו, אף הן אין פודין

בהן.
י. פודין בשה - בין זכרים בין נקבות, בין תמימים בין
בעלי מומין, בין קטנים בין גדולים.

יא. ששה שלקחו מדמי שביעית, אין פודין בו את הודאי;
שלישים יום - הרי הבן בחזקת שלא נפדה, עד שיביא ראיה
שאביו פדהו קדם שימות; מת האב לאחר שלשים יום -
הרי הוא בחזקת פדוי, עד שיודיעוהו שלא נפדה.

כ. מי שלא בפרה אשתו [לא ילדה מעולם], וילדה זכר
ונקבה, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון - אין כאן לכהן
כלום. ילדה שני זכרים - אף על פי שאין ידוע איזה מהם
הבכור, נוהגין חמש סלעים לכהן; מת אחד מהם בתוך
שלשים יום - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת
האב - בין בתוך שלשים יום בין לאחר שלשים יום, בין
שלא חלקו האחים בין שחלקו - ינתן מן הנכסים חמש
סלעים לכהן; שכבר נתחייבו הנכסים.

כא. שתי נשיו שלא בפרו, וילדו שני זכרים - נוהגין עשר
סלעים לכהן. נתן עשר סלעים לכהן, ומת אחד מהם בתוך
שלשים יום - אם לכהן אחד נתן, יחזיר לו חמש סלעים;
ואם לשני כהנים נתן, אינו יכול להוציא מהם - שהרי לא
עין פדיון זה על בן זה, וכל אחד מהם יכול לומר: 'החזר
מחברי'.

כב. שתי נשיו שלא בפרו, שילדו זכר ונקבה, או שני זכרים
ונקבה - נוהגין חמש סלעים לכהן; שאי אפשר שלא יהיה
אחד מהם זכר פטר רחם.

כג. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות,
ואין ידוע איזה נולד ראשון - אין כאן לכהן כלום; שאני
אומר, נקבה נולדה תחלה ואחריה זכר.

כד. שתי נשיו, אחת בפרה ואחת לא בפרה, וילדו שני
זכרים ונתערבו - נוהגין חמש סלעים לכהן. מת אחד מהם
בתוך שלשים יום, האב פטור; מת האב, ינתן מן הנכסים
חמש סלעים.

כה. ילדו זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה - אין כאן לכהן
כלום; שאני אומר, זו שלא בפרה ילדה נקבה תחלה
ואחריה זכר, וזו שבפרה ילדה זכר.

כו. שתי נשיו של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים
ונתערבו - זה נוהגין חמש סלעים וזה נוהגין חמש סלעים.
נתנו, ואחר כך מת אחד מן הכהנים בתוך שלשים יום - אם
לשני כהנים נתנו, אין יכולין להוציא מידם; ואם לכהן
אחד נתנו - כותב אחד מהם לחברו הרשאה, וילף זה
בהרשאה ויחזיר מן הכהן חמש סלעים.

כז. ילדו זכר ונקבה, ונתערבו - האבות פטורין, והבן חביב
לפדות את עצמו. וכן מבכרת [ילדה בכור] שלא שהת אחר
בעלה שלשה חדשים, וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה
לראשון או בן שבעה לאחרון - שניהם פטורין, והבן חביב
לפדות את עצמו.

כח. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות -
אין כאן לכהן כלום.

כט. שתי נשיו של שני אנשים, אחת בפרה ואחת שלא
בפרה, וילדו שני זכרים - זה שלא בפרה אשתו, נוהגין חמש
סלעים לכהן; ילדו זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום.

ל. ילדו שני זכרים ונקבה - זה שלא בפרה אשתו, נוהגין

1 אָבֵל פּוֹדִין אֶת הַסֶּפֶק. אִם אֵין לוֹ שָׁה לְפָדוֹתוֹ - פּוֹדֵהוּ
2 בְּשִׁוּיוֹ [של פטר חמור], וְנוֹתֵן דָּמִיו לִכְהֵן; לֹא אָמְרָה תּוֹרָה
3 'שָׁה' לְהַחֲמִיר עָלָיו, אֲלֹא לְהַקֵּל עָלָיו - שְׁאֵם הִיָּה לוֹ פֶּטֶר
4 חֲמור שֶׁשָּׁנָה עֶשֶׂר סֻלְעִים, יֵשׁ לוֹ לְפָדוֹתוֹ בְּשָׁה שָׁנָה דִּינָר;
5 וְלֹא יִהְיֶה זֶה חֲמור מִן הַהֶקְדָּשׁ, שֶׁנִּפְדָּה בְּכֶסֶף.

6 **יב.** בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? בְּשִׁהִיו דָּמִי פֶטֶר חֲמור מִשְׁלֹשָׁה
7 זוּזִים וְנִמְעָלָה; אָבֵל אִם הָיוּ דָּמִיו פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה זוּזִים, אֵין
8 פּוֹדִין אוֹתוֹ אֲלֹא בְּשָׁה אוֹ בְּשִׁלְשָׁה זוּזִים. וְעֵין יָפָה, לֹא
9 יִפְחוֹת מִסָּלַע; וְעֵין רָעָה, בְּחֻצֵי סָלַע; וּבִינּוּנִית, בְּשִׁלְשָׁה
10 זוּזִים.

11 **יג.** וְהַפֹּדֶה פֶטֶר חֲמור שֶׁל חֶבְרוֹ - הָרִי זֶה פְדוּי, וְהַחֲמור
12 לְכַעֲלָיו.

13 **יד.** כֹּהֲנִים וְלוֹוִיִּם פֶּטוּרִים מִפֶּטֶר חֲמור, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכוֹר
14 הָאָדָם, וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה, תִּפְדֶּה", כֹּל שֶׁיִּשְׁנֶה
15 בְּבָכוֹר אָדָם, יִשְׁנֶה בְּבָכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה; וְהַפֶּטֶר מִבְּכוֹר
16 אָדָם, פֶּטֶר מִבְּכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה.

17 **טו.** הַלּוֹקֵחַ [קוונה] עֶבֶר חֲמורוֹ שֶׁל נָכְרִי, אוֹ הַמוֹכֵר עֶבֶר
18 חֲמורוֹ לְנָכְרִי - אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי, הָרִי זֶה פֶטֶר מִן
19 הַבְּכוֹרָה; וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דָּבָר זֶה. הִיָּה הַנָּכְרִי שֶׁתָּף
20 בָּאֵם אוֹ בְּבָכוֹר, אָפְלוֹ לֹא הִיָּה לוֹ אֲלֹא אֶחָד מֵאֵלֶּף בּוֹ -
21 הָרִי זֶה פֶטֶר. הִיָּה לוֹ בּוֹ אוֹ בָּאֵמוֹ אֶבֶר אֶחָד, כִּגּוֹן יָדוֹ אוֹ
22 רִגְלוֹ אָפְלוֹ אֲזָנוֹ - כֹּל שְׁאֵלוֹ יַחֲתוֹף יִהְיֶה בְּעַל מוֹם, הָרִי זֶה
23 פֶטֶר מִן הַבְּכוֹרָה; וְאִם כְּשִׂיחָתוֹ חֵלֶק הַנָּכְרִי לֹא יִהְיֶה בְּעַל
24 מוֹם לְמִזְבֵּחַ, הָרִי זֶה חֵיב. וְכֵן הַמִּקְבֵּל חֲמור מִן הַגּוֹי לְהִיּוֹת
25 מִטְּפֵל בָּהּ, וְהַנּוֹלֵד בִּינֵיהֶם [לשניהם], אוֹ נָכְרִי שֶׁקִּבֵּל
26 מִיִּשְׂרָאֵל - הֵפֵל פֶטֶר מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּטֶר כָּל רֶחֶם
27 בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל - בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה", עַד שִׁיְהִיָּה הֵפֵל בְּיִשְׂרָאֵל.
28 **טז.** גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיֵּר יִלְדָה חֲמורוֹ
29 אוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר - הָרִי זֶה חֵיב לְעֶרֶף אוֹ לְפָדוֹתוֹ; וְאִם פָּדָה
30 בְּשָׁה - הִשָּׂה שֶׁל גֵּר, שֶׁהִמּוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרָאָה.

31 **יז.** גוֹי שֶׁהִפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמור, מוֹדִיעֵין אוֹתוֹ שְׁאִינוֹ חֵיב;
32 וְהָרִי הוּא מֵתָר בְּגוֹיָה וְעִבּוּדָה.

33 **יח.** פָּרָה שֶׁיִּלְדָה כְּמִין חֲמור, אוֹ חֲמור שֶׁיִּלְדָה כְּמִין סוֹס
34 - פֶטֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפֶטֶר חֲמור תִּפְדֶּה בְּשָׁה" ו"פֶטֶר חֲמור",
35 שְׁתֵּי פְעָמִים - עַד שִׁיְהִיָּה הַיּוֹלֵד חֲמור וְהַנּוֹלֵד חֲמור. וְאִם
36 יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימְנֵי חֲמור, חֵיב בְּבָכוֹרָה.

37 **יט.** חֲמורוֹ שְׁלֹא בִּפְרָה, וְיִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן טָלָה
38 לִכְהֵן. יִלְדָה זָכָר וְנִקְבָּה - מִפְּרִישׁ טָלָה אֶחָד כְּדִי לְהַפְקִיעַ
39 קִדְּשָׁה מִמֶּנּוּ עַד שִׁיְהִיָּה מֵתָר בַּהֲנִיָּה, שְׁמָא הַזָּכָר נוֹלֵד
40 תַּחֲלָה, וְטָלָה זֶה שֶׁהִפְרִישׁ - לְכַעֲלָם, וְאִינוֹ לִכְהֵן;
41 שֶׁהִמּוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרָאָה.

42 **כ.** שְׁתֵּי חֲמורָיו שְׁלֹא בִּכְרוֹ, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן שְׁנֵי
43 טָלָאִים לִכְהֵן; זָכָר וְנִקְבָּה, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה - נוֹתֵן טָלָה
44 אֶחָד לִכְהֵן.

45 **כא.** יִלְדוּ שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת -
46 אֵין כָּאֵן לִכְהֵן כְּלוּם. וְאִינוֹ צָרִיף לְהַפְרִישׁ טָלָה לְעֶצְמוֹ, לְפִי
47 שִׁישׁ כָּאֵן סִפְקוֹת הִרְבָּה - שְׁמָא הָאֶחָת יִלְדָה זָכָר וְהַשֵּׁנִיָּה

48 שְׁתֵּי נִקְבוֹת, אוֹ שְׁמָא יִלְדָה נִקְבָּה וְהָאֶחָת זָכָר וְאֶחָד
49 נִקְבָּה, אוֹ נִקְבָּה וְאֶחָד זָכָר; וְכֵן סִפְקוֹת הִרְבָּה יֵשׁ בְּשְׁנֵי
50 זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת. אֶחָת בִּפְרָה וְאֶחָת שְׁלֹא בִּפְרָה, וְיִלְדוּ
51 שְׁנֵי זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - נוֹתֵן טָלָה אֶחָד לִכְהֵן; זָכָר וְנִקְבָּה,
52 מִפְּרִישׁ טָלָה אֶחָד לְעֶצְמוֹ וְאִינוֹ לִכְהֵן - מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק,
53 וְהִמּוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרָאָה.

54 **כב.** וְכֵן הַלּוֹקֵחַ חֲמור מִן הַנָּכְרִי, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּפְרָה אוֹ
55 לֹא בִּפְרָה, וְיִלְדָה זָכָר - פּוֹדֶה אוֹתוֹ בְּשָׁה, וְהוּא לְכַעֲלָם,
56 מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק.

57 **כג.** מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר טָלָאִים, כָּל אֶחָד מֵהֶן הִפְרִישׁוּ עַל
58 סֶפֶק פֶּטֶר חֲמור - הָרִי כֵּלָן חֵלִין לְכָל דָּבָר, וּמִתְעַשְּׂרִין
59 [במעשר בהמה] כְּשֶׁאֵר הַבְּהֵמָה; וּמִפְּרִישׁ אֶחָד מֵהֶן מַעֲשֵׂר,
60 וְהַשָּׂאֵר שְׁלֹו כְּשִׁהִיו.

61 **כד.** יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשְׂרֵה פֶטְרֵי חֲמורִים וְדָאִין בְּתוֹךְ
62 בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּפְלוּ לוֹ מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ כֹּהֵן, וְאוֹתוֹ אָבִי אִמּוֹ הַכֹּהֵן
63 נִפְלוּ לוֹ מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶם
64 עֶשְׂרֵה שִׁיִּין, וְהֵם שְׁלֹו; וְחִלְכִּין בְּמַעֲשֵׂר.

65 בְּרִיף רַחֲמָנָא דְּסִינְעַן

הלכות שמטה ויובל

66 יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת - תִּשְׁעַ מִצְוֹת עֲשֵׂה,
67 וּשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן:
68 (א) שֶׁתִּשְׁבֹּת הָאָרֶץ מִמְּלֶאכֶתָהּ בְּשַׁבְּעִיעִית; (ב) שְׁלֹא יַעֲבֹד
69 עֲבוֹדַת הָאָרֶץ בְּשָׁנָה זוֹ; (ג) שְׁלֹא יַעֲבֹד עֲבוֹדַת הָאֵלִין בְּשָׁנָה
70 זוֹ; (ד) שְׁלֹא יִקְצֹר הַסִּפִּיחַ כִּנְגַד הַקּוֹצְרִים; (ה) שְׁלֹא יִכְצֹר
71 הַנְּזִירִים כִּנְגַד הַבּוֹצְרִים; (ו) שִׁישְׁמִיט מֶה שֶׁתּוֹצִיא הָאָרֶץ;
72 (ז) שִׁישְׁמִיט כָּל הַלְוָאָתוֹ; (ח) שְׁלֹא יִגֹּשׁ וְלֹא יִחַבֵּעַ הַלֵּוֹה;
73 (ט) שְׁלֹא יִמְנַע מִלְּהִלוֹת קֹדֶם הַשְּׂמִיטָה כְּדִי שְׁלֹא יֵאָבֵד
74 מִמוֹנוֹ; (י) לְסַפֵּר הַשָּׁנִים שָׁבַע שָׁבַע; (יא) לְקַדֵּשׁ שְׁנַת
75 חֲמִשִּׁים; (יב) לְחַקֵּעַ בַּשּׁוּפָר בְּעֶשְׂרֵי לְתִשְׁרֵי כְּדִי לְצַאת
76 עֲבָדִים חִפְשִׁי; (יג) שְׁלֹא תַעֲבֹד אֲדָמָה בְּשָׁנָה זוֹ; (יד) שְׁלֹא
77 יִקְצֹר סִפִּיחֶיהָ כִּנְגַד הַקּוֹצְרִים; (טו) שְׁלֹא יִכְצֹר נְזִירֶיהָ כִּנְגַד
78 הַבּוֹצְרִים; (טז) לִתֵּן גְּאֻלָּה לְאָרֶץ בְּשָׁנָה זוֹ, וְזֶהוּ דִּין שְׁדָה
79 אֲחֻזָּה וּשְׁדָה מִקְנֶה; (יז) שְׁלֹא תִמְכֹּר הָאָרֶץ לְצִמִּיתוֹת;
80 (יח) דִּין בְּתִי עֲרֵי חוֹמָה; (יט) שְׁלֹא יִנְחַל כָּל שִׁבְט לְוִי
81 בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא נוֹתֵנִין לָהֶם עֲרִים מִתְּנָה לְשִׁבְתָּ בָּהֶן;
82 (כ) שְׁלֹא יִקַּח שִׁבְט לְוִי חֵלֶק בְּבִזְזָה; (כא) לִתֵּן לְלוֹאִים עֲרִים
83 לְשִׁבְתָּ וּמִגְרִשִּׁיהֶן; (כב) שְׁלֹא יִמְכֹּר מִגְרֶשׁ עֲרִיהֶם, אֲלֹא
84 גּוֹאֲלִין לְעוֹלָם בֵּין לִפְנֵי הַיּוֹבֵל בֵּין לְאַחֵר הַיּוֹבֵל. וּבִאֹר
85 מִצְוֹת אֵלֶּה - בְּפָרָקִים אֵלֶּה.

פָּרָק א

86 **א.** מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשִׁבּוֹת בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית מִעֲבוֹדַת הָאָרֶץ
87 וְעֲבוֹדַת הָאֵלִילֹנוֹת - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׁבְתָּהּ הָאָרֶץ שְׁבַת לָהּ",
88 וְנֶאֱמַר: "בְּחִרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת". וְכָל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה
89 מִעֲבוֹדַת הָאָרֶץ אוֹ הָאֵלִילֹנוֹת בְּשָׁנָה זוֹ, בָּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה,
90

מלחה, וימות כל עץ שבה; והואיל ואסור הדברים האלו
וכיוצא בהן מדבריהם - לא גזרו על אלו; שאין אסור מן
התורה, אלא אותן שני אבות ושתי תולדות שלהן, כמו
שבארנו.
יא. משרבו האנסיין, והטילו מלכי גוים על ישראל לעשות
מזונות לחילותיהם - התירו לזרע להן בשביעית דברים
שצריכין להן עבדי המלך בלבד; וכן מי שצפה אותו אנס
לעשות בשביעית בהם, כמו עבודת המלך וכיוצא בה -
הרי זה עושה.
יב. הנוטע בשביעית, בין בשוגג בין במזיד - יעקר; מפני
שישראל חשודין על השביעית - אם תאמר בשוגג: 'קנים',
יאמר המזיד: 'שוגג הייתי'.
יג. החורש את שדהו, או גרה, או זבלה, בשביעית, כדי
שתהיה יפה לזריעה במוצאי שביעית - קונסין אותו, ולא
יזרענה במוצאי שביעית; ואין חוקרין אותה ממנו כדי
לזרעה, אלא תהי בורה לפניו. ואם מת, יזרענה בנו.
יד. המעביר קוצים מארצו בשביעית, כדי לתקנה למוצאי
שביעית, או ששקל ממנה אכנים - אף על פי שאינו רשאי
- לא קנסו אותו, ומתיר לו לזרעה למוצאי שביעית.
טו. הטומן לפת וצננות וכיוצא בהן בשביעית - אם היו
מקצת העליון מגליו, אינו חושש; ואם לאו, אסור. הטומן
את הלוח [מין בצל] וכיוצא בו - לא יפחות מארבעת קבין
על גבה טפח, וטפח עפר על גביו; וטומנו במקום דריסת
האדם, כדי שלא יצמח. ומתיר למרס בארז [להשקות עפרו
ולערבבו במים] בשביעית, אכל לא יכסח.
טז. בראשונה היו אומרים: 'מלקט אדם עצים ואכנים
ועשבים מתוך שדהו - והוא שיטל הגס הגס, כדי שלא
יתכונן לנקות הארץ; אבל משדה חבירו, נוטל בין דק בין
גס'. משרבו עובדי עברה שמתכונן לנקות, ואומרים: 'הגס
הגס אנו לוקטין' - אסרו שיטל אדם כלום משדהו, אלא
מתוך שדה חבירו - והוא שלא ילקט בטובה, שלא יאמר
לו: 'ראה כמה טובה עשיתי לך, שהרי נקיתי שדך'.
יז. היתה בהמתו עומדת בתוך שדהו - מלקט ומביא
לפניה; שבהמתו מוכחת עליו. וכן אם היתה שם פירתו -
מלקט הכל ומדליק; שפירתו מוכחת עליו.
יח. הקוצץ אילן או שתים לעצים, הרי זה מתיר לשרש
[להוציאן עם השרשים]. קוצץ שלשה או יתר זה בצד זה -
לא ישרש, שהרי מתקן את הארץ; אלא קוצץ מעט הארץ,
ומניח שרשיו בארץ. במה דברים אמורים? בקוצץ מתוך
שלו; אבל משדה חבירו, מתיר לשרש.
יט. המקבע פזית לטל עצים - לא יחפה מקום הבקוע
בעפר, מפני שהיא עבודה; אבל מכסה באכנים או בקש.
כ. המזנב בגפנים [כורת קצת ענפים], והקוצץ קנים - הרי
זה קוצץ בדרכו, בקרדם ובמגל ובמגרה [מסור] ובכל מה
שיצדקה.
כא. אין קוצצין בתולת שקמה [מין תאנים] בשביעית,
בדרך שקוצצין בשאר השנים - מפני שקציצתה עבודה

ועבר על לא תעשה, שנאמר: "שדך לא תזרע, וכרמך לא
תזמר".
ב. אינו לוקה מן התורה, אלא על הזריעה או על הזמירה,
ועל הקצירה או על הבציר; ואחד פרים, ואחד שאר
האילנות.
ג. וזמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה. ולמה פרט
הכתוב? לומר לך - על שתי תולדות אלו בלבד הוא שחייב.
ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ, עם שאר האבות שלא
נתפרשו בענין זה - אינו לוקה עליהן, אבל מפני אותו מפת
מרדות [מלקות מדרבן].
ד. כיצד? החורש או החופר לצרף הקרקע, או המסקל, או
המזבל, וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ, וכן המכריז
[משחיל בקרקע ענף מחובר], או המרפכ [מחבר אילן באילן
אחר], או הנוטע, וכיוצא בהן מעבודת האילנות - מפני אותו
מפת מרדות מדבריהם.
ה. אין נוטעין בשביעית אפלו אילן סרק, ולא יחתך היבלת
מן האילנות, ולא יפרק העליון והבדיון [ענפים] היבשים, ולא
יאבק את צמרתו באבק, ולא יעשן תחתיו כדי שתמות
התולעת, ולא יסוף את הנטיעות בדרך שיש לו זמנה כדי
שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך, ולא יסוף את הפגין
[תאנים שלא בשלון], ולא ינקב אותן, ולא יכרף את הנטיעות,
ולא יקטם אותן, ולא יפסג [יתמור] את האילנות, וכן שאר
כל עבודת האילן. ואם עשה אחת מאלו בשביעית, מפני
אותו מפת מרדות.
ו. אין מציתין את האור באישת [בסבך] הקנים, מפני שהיא
עבודה קרקע [שע"ז מכינה לזריעה]. ואין מלמדין את הפרה
לחרש אלא בחול. ואין בודקין את הזרעים בעצין מלא
עפר; אבל בודקין אותו בעצין מלא גללים. ושורין את
הזרעים בשביעית, כדי לזרעם במוצאי שביעית. ומקמיין [-
שומרים שלא יזוק] את האלוני [מין בשמים] בראש הגג, אבל
אין משקין אותו.
ז. סוקרין [צובעים] את האילן [שנושרים פירותיו] בסקרא
[אדום], וטוענין אותו באכנים, ועודרין פחת הגפנים.
והמקשקש בזיתים [להסיר - מהן פטולת] אם להברות
[לשבח] את האילן, אסור; ואם לסתם את הפצימים
[סדקים], מתיר.
ח. משקין בית השלהין בשביעית, והיא שדה הזרעים
שהיא צמאה ביותר. וכן שדה האילנות - אם היו מרחקין
זה מזה יתר מעשר לבית סאה - מושקין את המים מאילן
לאילן, אבל לא ישקו את כל השדה; ואם היו מקרבין זה
לזה עשר לבית סאה, משקין כל השדה בשבילן. וכן עפר
הלחן - מרפצין אותו במים בשביעית, בשביל האילנות
שלא יפסדו.
ט. ועושין עוגיות לגפנים [גומות מסביבם שיאספו שם מים];
ועושין [חופרים] את אמת [תעלת] המים בתחלה, וממלאין
את הנקעים מים.
י. ומפני מה התירו כל אלו? שאם לא ישקה, תעשה הארץ

1 אילן, שבקציצה זו תגדל ותוסיף; ואם צרף לעציצה, קוצץ
2 אותה שלא כדרך עבודתה.
3 כב. כיצד קוצצה? מעם הארץ [סמוך לקרקע] או למעלה
4 מעשרה טפחים. אילן שנפסח [נבקע] - קושרין אותו
5 בשביעית; ולא שיעלה, אלא שלא יוסיף [להיבקע].

פרק ב

7 א. לא יוציא אדם זבלים מחצרו, ויתן בתוף שדהו
8 בשביעית - מפני שנראה כמזבל שדהו כדי שתהיה יפה
9 לזריעה; ואם הוציא והעמיד ממנו אשפה, מתר. ולא יעשה
10 אשפה בתוף שדהו, עד שיעבר הזמן שמוכלין בו לעבודת
11 הארץ - והוא משיקשר [שיעשה קשרים] המתיק [פרי מר -
12 ונקרא מתוק בלשון סגי נהור]. ולא יעשה אשפה פחותה
13 ממאה וחמשים סאה של זבל, כדי שתהיה נכרת שהיא
14 אשפה; ואם ירצה להוסיף, מוסיף. היה לו דבר מועט,
15 מוסיף עליו והולף. ולא יעשה בכל בית סאה, לתר משלש
16 אשפות.

17 ב. והרוצה לעשות כל שדהו שלש שלש אשפות לתוף
18 בית סאה, עושה; והרוצה לעשות זבלו אוצר [אשפה אחת
19 ובה יותר מג' אשפות של ק"נ סאה], עושה.

20 ג. היה מעמיד הזבל על הסלע, או שהעמיק בארץ שלשה
21 טפחים והערים הזבל, או שכנה על הארץ גבה שלשה
22 והעמיד עליו הזבל - אינו צריך שעור. אפלו עשה בן כמה
23 אשפות לתוף בית סאה, בין גדולות בין קטנות - מתר;
24 שהרי הדבר נכר, שאינן לעבודת הארץ, אלא לכניסת הזבל.
25 ד. מתר לאדם להוציא זבל מן הסהר [דיר] של צאן, ונותן
26 לתוף שדהו כדרך כל מכניסי זבל. והעושה דיר בתוף שדהו
27 בשביעית, לא יעשהו יתר על בית סאתים; ויכניס הצאן
28 לתוכו. וכשיזבלו את כל הדיר - מניח דפן אחד מדפני
29 הדיר, ועושה דיר אחר בצדו; נמצא מזבל בתוף שדהו בית
30 ארבעת סאין.

31 ה. היתה כל שדהו בית ארבעת סאין - משיר ממנה מקצת,
32 מפני מראית העין; כדי שידעו הכל, שהצאן הטילו בה
33 ונדירה, ולא יאמרו: 'זבל זה כל שדהו בשביעית'.

34 ו. לא יפתח אדם מחצב בתחלה לתוף שדהו בשביעית -
35 שמא יאמרו: 'לתקן שדהו נתפנו, שישיר ממנה הסלע'; ואם
36 התחיל מקדם שביעית, ופצל ממנו שבע ופשרים אבנים
37 ברבוע שלש על שלש על רום שלש, כל אבן מהן אמה על
38 אמה ברום אמה או גדולות מזו - הרי זה מתר לנגר ממנו
39 בשביעית כל שירצה.

40 ז. גדר של אבנים שיש בגבהו עשרה טפחים או יתר, ורצה
41 לטל כל אבניו - אם היו בו עשר אבנים או יתר, כל אחת
42 מהן משוי שנים או גדולות מזו - הרי זה נוטל; שהרואה
43 יודע, שלצדף האבנים הוא נוטל. היה פחות מעשרה, או
44 שהיו בו פחות מעשר אבנים, או שהיו אבניו קטנות ממשוי
45 שנים שנים - נוטל עד שניח טפח סמוך לארץ.

46 ח. כמה דברים אמורים? בשנתפנו לתקן שדהו, והתחיל
47 לטל בשביעית; אבל אם לא נתפנו לתקן שדהו, או
48 שהתחיל מקדם שביעית - נוטל בשביעית כל מה שירצה
49 מכל מקום [אפילו גדר שפחות מ' טפחים], וגודר [נוטל] עד
50 לארץ. וכן אם היה נוטל משדה חבירו - אף על פי שהוא
51 קבלן, גודר עד לארץ.

52 ט. אבנים שראויין שתועצו אותן המחרשה, או שהיו
53 מכסות ונתגלו - אם יש בהן שתים של משוי שנים שנים,
54 הרי זה מתר לטל אותן; היו קטנות מזה, לא ינטלו.
55 י. המסקל שדהו בשביעית, מפני שהוא צריך לאבנים -
56 נוטל את העליונות, ומניח את הנוגעות בארץ. וכן אם היה
57 לו בשדהו גרגש [ערימה] של צורות, או גל של אבנים -
58 נוטל את העליונות, ומניח את הנוגעות בארץ. ואם יש
59 תחתיהן סלע, או קש - יטל את כלן.

60 יא. לא ימלא אדם גיא עפר, או יתקנו בעפר - מפני שהוא
61 מתקן את הארץ. אבל עושה הוא חזק [מחיצה] על פי
62 הגיא; וכל אבן שיכול לפשט את ידו [כשעומד אחר
63 המחיצה] ולטלה, והוא עומד על שפת הגיא - הרי זה תנטל.
64 יב. אבני כתר, והם הנטלות שתים שלש על הכתר - מתר
65 להביאן מכל מקום, בין משדה חבירו בין משדהו; וכן
66 הקבלן מביא מכל מקום, ואפלו אבנים קטנות, בין משדה
67 שקבלה, בין משדה שלא קבלה.

68 יג. פרצה שהיא סוגה [סתומה] בעפר - אם אינה מכשלת
69 את הרבים, אסור לבנותה; ואם היתה מכשלת את הרבים,
70 או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה לרשות הרבים -
71 הרי זה מתר לבנותה.

72 יד. אסור לו לבנות גדר בשביעית בין שדה לשדה חבירו,
73 אבל בונה גדר בינו ובין רשות הרבים; ומתר להעמיק עד
74 הסלע. ומוציא את העפר, וצוברו בתוף שדהו כדרך כל
75 מעמידי זבל. וכן אם חפר בור ושיח ומערה בשביעית,
76 צובר העפר בתוף שדהו כדרך כל החופרים.

יום שלישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ב

פרק ג

79 א. עבודת הארץ בשנה ששית, שלשים יום סמוך לשביעית
80 - אסורה הלכה למשה מסיני, מפני שהוא מתקנה
81 לשביעית; ודבר זה בזמן שבית המקדש קים הוא שנגאסר
82 מפי השמועה [מסורת ממש רבינו]. וגזרו חכמים, שלא יהיו
83 חורשין שדה האילן ערב שביעית בזמן המקדש, אלא עד
84 העצרת; ושדה הלכן [- חיסה], עד הפסח. ובזמן שאין
85 המקדש קים - מתרין בעבודת הארץ עד ראש השנה, כדין
86 תורה.

87 ב. איזו היא שדה האילן? כל שלשה אילנות לבית סאה.
88 אחד אילן סרק, ואחד אילן מאכל, ואפלו הן של שלשה
89 אנשים - רואין אותן כאלו הן תאנים: אם ראויין לעשות

פרק ד

48

א. כל שתוציא הארץ בשנה שביעית - בין מן הזרע שנפל
 49 בה מקדם שביעית, בין מן העקרים שנקצרו מקדם וחזרו
 50 ועשו, שניהן נקראו 'ספית', בין מן העשבים והירקות שעלו
 51 מאליהן ואין להן זרע - הכל מתר לאכלו מן התורה,
 52 שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". אפלו שדה
 53 שנטתה [שנחרשה] בשביעית, וצמחה - פרוטה מתרין
 54 באכילה; וזה שנאמר: "את ספית קצירך לא תקצר", שלא
 55 יקצר כדרך שקוצר בכל שנה. ואם קצר כדרך הקוצרין,
 56 לוקה. כיצד? כגון שעקר כל השדה והעמיד כרי [ערמת
 57 תבואה] ודש בכר, או שקצר לעבודת הארץ, כמו שבארנו.
 58 אלא קוצר מעט מעט, וחובט אוכל.
 59 ב. ומדברי סופרים [וחכמים], שיהיו כל הספיתים אסורין
 60 באכילה. ולמה גזרו עליהן? מפני עובדי עברה - שלא ילך
 61 וזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה תוך שדהו בסתר,
 62 וכשיצמחו יאכל מהן ויאמר 'ספיתין הן'; לפיכך אסרו כל
 63 הספיתין הצומחין בשביעית.
 64 ג. הא למדת, שאין אוכלין מפרות שביעית אלא פרות
 65 האילנות, והעשבים שאין זורעין אותן רב האדם, כגון
 66 הפיגם והירבוזין השוטים וכל פיוצא בהן; אבל הירקות
 67 שדרך רב האדם לזרע אותן בגנות, ומיני תבואה וקטניות
 68 - כל הצומח מהן, אסור מדבריהם; והמלקט אותן, מכין
 69 אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן].
 70 ד. ספיתים העולין בשדה בור [שלא מיועדת לזריעה],
 71 ובשדה ניר [העומדת לחרישה], ובשדה כרם, ובשדה זרע -
 72 מתרין באכילה. ומפני מה לא גזרו עליהן? לפי שאין אדם
 73 זורע מקומות אלו; שדה בור, אין אדם נפנה לשם [אין
 74 מתעניין בה]; ושדה ניר, רוצה הוא בתקונה; ושדה כרם,
 75 אינו אוסר כרמו [שאם יזרע יאסרו מדיו כלאים]; ושדה זרע,
 76 הספיתין מפסידין אותה. וכן התבין של שביעית מתר בכל
 77 מקום, ולא גזרו עליה.
 78 ה. ספיתין של שביעית שניצאו למוצאי שביעית, אסורין
 79 באכילה; ואין תולשין אותן ביד - אלא חורש כדרךכו,
 80 ובהקמה רוצה כדרךכה.
 81 ו. ועד מתי אסורין ספית שביעית, במוצאי שביעית?
 82 מראש השנה ועד חנוכה; ומחנכה ואילך, ספיתין מתרין.
 83 והזורע ספית שביעית אחר שביעית, הגדולין מתרין.
 84 ז. בצלים שניצאו משביעית למוצאי שביעית - אם עשו
 85 פיוצא בהן [אם גדלו בצלים של מוצאי שביעית באותו
 86 גודל], מתרין [אין שאין מראית העין]; ואם לאו, אסורין. וכן
 87 שאר הפרות - אין לזקחין אותן במוצאי שביעית, אלא
 88 משניעשו פיוצא בהן מפרות מוצאי שביעית. עשה הפכיר
 89 [גדל הראשון ממוצאי שביעית], הטר האפיל [האחרון שגדל
 90 בשביעית]. ומתר לקח [לקנות] ירק במוצאי שביעית, מיד.
 91 ח. ומאימתי מתר אדם לקח לוף [מין בצל] במוצאי
 92 שביעית? משירבה החדש.
 93

1 כפר דבלה של ששים מנה, חורשין כל בית סאה בשבילין;
 2 והוא, שיהיה רחוק בין כל אחד ואחד, כדי שיהיה הפקר
 3 יכול לעבר בכליו.
 4 ג. היו פחות משלשה לבית סאה, או שהיו שלשה, ואחד
 5 ראוי לעשות ששים מנה או יתר, והשנים אינם ראויין
 6 לעשות, או שנים ראויין לעשות אפלו מנה, ואחד אינו
 7 עושה - אין חורשין להן אלא צרפן, והוא מלא האורה [-
 8 שיספיק המעבר לקוטף] וסלו חוצה לו.
 9 ד. היו משלשה ועד תשעה, וראויין לעשות ששים מנה -
 10 חורשין כל בית סאה בשבילין, ואף על פי שיש בהן מה
 11 שאינו ראוי לעשות.
 12 ה. היו עשרה אילנות לתוך בית סאה או יתר, בין עושין
 13 בין שאינן עושין - חורשין כל בית סאה בשבילין. עשר
 14 נטיעות מפורות לתוך בית סאה, חורשין כל בית סאה
 15 בשבילין עד ראש השנה; ודבר זה, הלכה למשה מסיני.
 16 ו. היו עשירות שורה אחת, {או} מקפות עטרה [כקשת] -
 17 אין חורשין להן אלא צרפן לכל אחת ואחת. והדלועין עם
 18 הנטיעות, מצטרפות לעשרה.
 19 ז. איזו היא נטיעה? זה האילן הקטן, כל זמן שקוראין לו
 20 'נטיעה'.
 21 ח. אילן שנקצץ והוציא חליפין - אם נקצץ מטפח ולמעלה,
 22 הרי הוא כאילן; מטפח ולמטה, הרי הוא נטיעה.
 23 ט. וכל הדברים האלו - בזמן המקדש, כמו שאמרנו; אבל
 24 בזמן הזה, מתרין בעבודת הארץ עד ראש השנה. אף בזמן
 25 המקדש, מתר לסקל ולזבל השדה ולעדר המקשאות
 26 והמדלעות ובית השלחין [- שדות חקוקים להשקאה] - עד
 27 ראש השנה. ומזבילין ומפרקין ומאבקין ומעשנין ומקרסמין
 28 ומגרדין [כריתת ענפים] ומפסלין [כריתת ענפים יבשים]
 29 ומזהמין את הנטיעות, וכורכין וקוטמין אותן, ועושין להן
 30 בתים [סככות], ומשקין אותן, וסכין את הפגין [פירות שלא
 31 בשלול], ומנקבין אותן [למהר בישולן]; כל עבודות אלו
 32 מתרות בערב שביעית עד ראש השנה של שביעית, ואפלו
 33 בזמן המקדש.
 34 י. פגי ערב שביעית שנקנסו לשביעית, ושל שביעית שניצאו
 35 למוצאי שביעית - לא סכין ולא מנקבין. ובזמן המקדש,
 36 אין בונין מדרגות על פי הגיאיות ערב שביעית, משפיסקו
 37 הגשמים - מפני שהוא מתקנן לשביעית.
 38 יא. אף בזמן הזה, אין נוטעין אילנות, ואין מרביכין [ענף
 39 מאילן אחד על אילן אחר], ואין מברכין [משחיל בקרקע ענף
 40 בעודו מחובר] ערב שביעית - אלא כדי שתקלט הנטיעה,
 41 ותשהה אחר הקליטה שלשים יום קדם ראש השנה של
 42 שביעית; וסתם קליטה - שתי שבתות. ודבר זה אסור
 43 לעולם, מפני מראית העין - שמא יאמר הרואה: 'בשביעית
 44 נטעתי'. נמצאת אומר, שהנוטע או המברך או המרביכ ערב
 45 שביעית קדם ראש השנה בארבעה וארבעים יום, יקנס;
 46 פחות מכן, יעקר. ואם לא עקר, הפרות מתרין. ואם מת
 47 קדם שיעקר, מחביין את היורש לעקר.

למוצאי שביעית, מתר. ואין מחיבין אותו לשרש את הקנדם
[מין קורן], אלא גוזז בעלין; ואם צמח למוצאי שביעית,
מתר.
יט. לוף של ערב שביעית, וכן בצלים הקיצונים ופואה [נען]
לצבע אדום] שנגמרו לפני שביעית - מתר לעקר אותן
בשביעית בקרדמות של מתכת, ואין בזה משום עבודת
הארץ.
כ. הבצלים שגידו עליהן גשמים בשביעית, וצמחו - כל
זמן שהעלין שלהן ירקין, הרי אלו מתרין. ואם השחירו,
הרי אלו כנטועין בארץ; ואותן העלין, אסורין משום
ספיחין. וכן כף וכן כף, הבצלים עצמן בהתהוה עומדין.
כא. בצל שעקרו בשביעית, ונטעו בשמינית, ורבו גדוליו
על עקרו - העלו גדוליו את עקרו, והתר הפל; הואיל
ושביעית אסורה על ידי קרקע, כף בשלמה על ידי קרקע.
כב. הפרות שיוציא האילן בשביעית - לא יאסר אותן בדרך
שאוסף בכל שנה, שנאמר: "את ענבי נזירך לא תבצר";
ואם בצר לעבודת האילן, או שבצר בדרך הבצרים - לוקה.
כג. וכיצד עושה? תאנים של שביעית - אין קוצין
[מייבשין] אותן במקצה, אבל מביש אותן בתרבה; ולא
ירך ענבים בפת, אבל דורף הוא בערבה [קערה]; ולא
יעשה זיתים בתוף הבד, אבל בותש הוא ומכניס לבד קטן
ביתור; וטוחן בבית הבד, ומכניס לבד קטנה. וכן בשאר
הדברים - כל שיכול לשנות, משנה.
כד. מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית,
שנאמר: "והשביעית, תשמיטנה ונטשתה". וכל הנוצל כרמו
או סג [גודר] שדה בשביעית - ביטל מצות עשה; וכן אם
אסף כל פרותיו לתוף ביתו; אלא יפקיר הפל, ויד הפל שוין
בכל מקום - שנאמר: "ואכלו אבני עמך". ויש לו להביא
מעט לתוף ביתו, בדרך שמביאין מן ההפקר - חמש בדי
שמן, חמש עשרה בדי יין; ואם הביא יתר מזה, מתר.
כה. אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד, שנאמר:
"כי תבאו אל הארץ וגו'" - בין בפני הבית [בזמן המקדש],
בין שלא בפני הבית.
כו. כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב, אסור בעבודה;
וכל הספיחין שצומחין בו, אסורין באכילה. וכל שלא
החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא מקזיב ועד הנהר
ועד אמנה - אף על פי שהוא אסור בעבודה בשביעית,
הספיחין שצומחין בו מתרין באכילה. ומהנהר ומאמנה
והלאה, מתר בעבודה בשביעית.
כז. סוּרְיָה [מקומות שכבש דוד] - אף על פי שאין שביעית
נוהגת בה מן התורה, גזרו עליה שיהיה אסורה בעבודה
בשביעית בארץ ישראל; כדי שלא יניחו ארץ ישראל, וילכו
וישתקעו שם. אבל עמון ומואב ומצרים ושנער - אף על פי
שהן חזבין במעשרות מדבריהם, אין שביעית נוהגת בהן.
כח. עבר הירדן, שביעית נוהגת בה מדבריהם. וספיחי עבר
הירדן וספיחי סוּרְיָה - מתרין באכילה; לא יהיו ארצות אלו
חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים.

ט. באחד בתשרי, ראש השנה לשמיטים וליוכלות. פרות
ששית שנגנסו לשביעית - אם היו תבואה או קטניות או
פרות האילן, והגיעו לעונת המעשרות קדם ראש השנה -
הרי אלו מתרין; ואף על פי שאוסף אותן בשביעית, הרי
הן כפרות ששית לכל דבר. ואם לא באו לעונת המעשרות
אלא אחר ראש השנה, הרי הן כפרות שביעית.
י. התבואה והקטניות אסורין באכילה, משום ספיחין;
ופרות האילן, אוכלין אותן בקדשת שביעית.
יא. הארז, והדחן, והפרגין, והשמשמין, ופול המצרי
שזרעו לזרע - הולכין בהן אחר גמר פרי; אם נגמר פרן
קדם ראש השנה, הרי אלו מתרין בשביעית כפרות ששית;
ואם נגמרו אחר ראש השנה - אף על פי שהשרישו קדם
ראש השנה - הרי אלו אסורים משום ספיחים.
יב. הירק, בשעת לקיטתו. והאחרוג - אפלו היה כפול -
שאז מתחייב במעשר] קדם ראש השנה, ונעשה ככד
בשביעית - חיב במעשרות כפרות ששית; ואפלו היה ככד
בששית - הואיל ונלקט בשביעית - הרי הוא כפרות
שביעית, ומתעשר כפרות ששית להחמיר.
יג. וכן פרות שביעית שיצאו למוצאי שביעית - בתבואה
וקטניות ואילנות, הולכין אחר עונת המעשרות; והפרגין
והשמשמין והארז והדחן ופול המצרי שזרעו לזרע, אחר
גמר הפרי; והירק, אחר לקיטתו.
יד. פול המצרי שזרעו לזרע בששית, ונגמר פריו קדם ראש
השנה של שביעית - בין ירק שלו בין זרע שלו, מתר
בשביעית. ואם זרעו לירק, ונגנסה עליו שביעית - בין ירקו
בין זרעו, אסור כספיחי שביעית; וכן אם זרעו לזרע ולירק,
הרי הוא אסור.
טו. עבר וזרעו בשביעית, ויצא לשמינית - אם זרעו לזרע
- בין זרעו בין ירקו, אסור במוצאי שביעית בשאר
הספיחים; ואם זרעו לירק - הואיל ונלקט בשמינית - בין
ירקו בין זרעו, מתר. זרעו לזרע ולירק - זרעו אסור משום
ספיחים, וירקו מתר.
טז. בנות שוח [תאנים לבנות] - הואיל והן נגמרין לאחר
שלש שנים - אם באו לעונת המעשרות קדם ראש השנה
של שמינית, הרי הן נאכלין בשנה שניה מן השבוע בתורת
שביעית.
יז. הבצלים הסריסים [שאינם מוציאים עלים] ופול המצרי,
שמנע מהן מים שלשים יום קדם ראש השנה, ושל בעל -
הסריסים, שנודעו במקום גשמים, שמנע מהן שלש עונות
[של השקאה] לפני ראש השנה - הרי אלו מפרות ששית;
פחות מכאן, הרי הן כספיחי שביעית.
יח. הדלועין שקימן לזרע - אם הקשו לפני ראש השנה
ונפסלו מלאכל אדם - מתר לקימן בשביעית; שהן מפרות
ששית. ואם לא הקשו, אסורין כספיחי שביעית. וכן הירקות
כלן שהקשו לפני ראש השנה, מתר לקימן בשביעית; ואם
היו רכים, אסור לקימן משום ספיחים. ואין מחיבין אותו
לשרש את הלוף, אלא מניחו בארץ כמות שהוא; אם צמח

47 לְהַקִּיָּא [מִין מַשְׁקָה שֶׁעִי מְקִיָּא], וְלֹא לְמַשְׁרָה [- לַשְׁרוֹת פֶּשֶׁתָּן
48 בִּיּוֹן], וְלֹא לְכִבְיָסָה.
49 יֵא. כָּל גְּדוֹל אֲמָרוּ בְּפִרְוֹת שְׁבִיעִית: כֹּל שֶׁהוּא מִיָּחָד
50 לְמַאֲכָל אָדָם, כְּגוֹן חֲטִים וְתֵאֵנִים וְעִנְבִּים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין
51 עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגָמָה אוֹ רִטִּיָּה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן וְאֶפְלוּ לְאָדָם,
52 שְׁנֵאֲמָר: "לָכֶם לְאָכְלָה", כֹּל שֶׁהוּא מִיָּחָד לָכֶם, יִהְיֶה לְאָכְלָה
53 וְלֹא לְרַפּוּאָה; וְכֹל שֶׁאֵינוֹ מִיָּחָד לְמַאֲכָל אָדָם, כְּגוֹן קוֹצִים
54 וְדִרְדִּירִים הַרְפִּים - עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגָמָה לְאָדָם, אָבָל לֹא
55 לְבִהֲמָה. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ מִיָּחָד לֹא לְאָדָם וְלֹא לְבִהֲמָה, כְּגוֹן
56 הַסִּיָּאָה וְהָאֵזוֹב וְהַקֶּרְנִית - הֵרִי הוּא תְּלוּי בְּמַחְשָׁבָתוֹ; חֲשָׁב
57 עָלָיו לְעֲצִים, הֵרִי הוּא כְּעֲצִים; חֲשָׁב עָלָיו לְאָכְלָה, הֵרִי הוּא
58 בְּפִרְוֹת; חֲשָׁב עָלָיו לְמַאֲכָל אָדָם וְלְמַאֲכָל בְּהֵמָה - נִתְּנִין
59 עָלָיו חֲמָרֵי מַאֲכָל אָדָם, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגָמָה, וְחֲמָרֵי
60 מַאֲכָל בְּהֵמָה, שֶׁאֵין שׁוֹלְקִין אוֹתָן.
61 יב. מִתֵּר לְמַכּוֹר אָכְלִי אָדָם וְאָכְלִי בְּהֵמָה, וְלִקַּח בֵּהֶם אָכְלִי
62 אָדָם. אָבָל אֵין מוֹכְרִין אָכְלִי בְּהֵמָה, לִקַּח בֵּהֶם אָכְלִי בְּהֵמָה
63 אַחֲרֶיהָ, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שֶׁאֵין מוֹכְרִין אָכְלִי אָדָם, לִקַּח בֵּהֶם
64 אָכְלִי בְּהֵמָה; וְאֵם לִקַּח בֵּהֶן, אוֹ הַחֲלִיף אָכְלִי אָדָם בְּאָכְלִי
65 בְּהֵמָה - הֵרִי הֵם כְּאָכְלִי אָדָם, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגָמָה
66 לְאָדָם.
67 יג. פִּרְוֹת שְׁבִיעִית - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִהָאֶרֶץ לְחוּצָה
68 לְאֶרֶץ, וְאֶפְלוּ לְסוּרֶיהָ [מִקוּמוֹת שֶׁכָּבַשׁ דוּד]. וְאֵין מַאֲכִילִין
69 אוֹתָן לְגוֹי, וְלֹא לְשֹׁכֵר; וְאֵם הִיא שֹׁכֵר שֶׁבֶת, אוֹ שֹׁכֵר
70 שְׁנָה, אוֹ שֹׁכֵר חֹדֶשׁ, אוֹ שֶׁקָּצַץ מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו - הֵרִי הוּא
71 כְּאִנְשֵׁי בֵיתוֹ, וּמַאֲכִילִין אוֹתוֹ. וּמַאֲכִילִין אֶת הָאֶכְסֵנְיָא [- חֵיל
72 הַחֹמֶר] פִּרְוֹת שְׁבִיעִית.
73 יד. אֵין בֵּית דִּין פּוֹסְקִין לְאִשָּׁה פִּרְוֹת שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי שְׁנֵה
74 כְּמַשְׁלֵם חוֹב מִפִּרְוֹת שְׁבִיעִית; אָבָל נְזוּנָת הִיא מִשָּׁל בְּעָלָה.
75 טו. אֵין אוֹסְפִין פִּרְוֹת שְׁבִיעִית כְּשֶׁהֵן בְּסֵר - שְׁנֵאֲמָר:
76 "תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאֹתֶיהָ", אֵינָה נֹאכֶלֶת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה תְּבוּאָה; וְ
77 אָבָל אוֹכֵל מִמֶּנּוּ מַעֲט בַּשָּׂדֶה כְּשֶׁהֵן פְּגִין, כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹכֵל
78 בַּשָּׂדֶה שְׁנֵי שָׁבוּעַ. וְלֹא יִכְנס לְאָכֵל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, עַד שֶׁיַּגִּיעוּ
79 לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת.
80 טז. וּמַאֲמִיתִי יִהְיֶה מִתֵּר לְאָכֵל פִּרְוֹת הָאֵילָן בַּשָּׂדֶה
81 בְּשְׁבִיעִית? הַפְּגִין שֶׁל תֵּאֵנִים - מִשְׁתַּיְרִיחוּ [יְבִיחִקוּ], אוֹכֵל
82 בֵּהֶן פֶּתוֹ בַּשָּׂדֶה; וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בֵּהֶן. וְהַבְּסֵר - מִשְׁיּוֹצִיא
83 מִים, אֹכְלוּ בַּשָּׂדֶה; וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בּוֹ. הַזֵּיתִים - מִשְׁתַּיְכִּנְסוּ
84 סָאָה שֶׁל זֵיתִים וְרִבִּיעִית שֶׁמֶן, פּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל בַּשָּׂדֶה; הַכְּנִיסוּ
85 חֲצִי לֵג, כּוֹתֵשׁ וְסֵף בַּשָּׂדֶה; הַכְּנִיסוּ שְׁלִישׁ - מִתֵּר לְהַכְּנִיס
86 לְבֵיתוֹ, שֶׁהֵרִי הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת.
87 יז. מִתֵּר לִקֵּץ אֵילָנוֹת לְעֲצִים בְּשְׁבִיעִית, קֹדֶם שִׁיחֶיהָ פְּרִי.
88 אָבָל מִשְׁתַּחֲחִיל לְעֲשׂוֹת פְּרִי - לֹא יִקֵּץ אוֹתוֹ, שֶׁהֵרִי מִפְּסִיד
89 הָאֵכָל, וְנֵאֲמָר: "לָכֶם לְאָכְלָה", וְלֹא לְהַפְסֵד. וְאֵם הוֹצִיא
90 פִּרְוֹת וְהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת - מִתֵּר לִקֵּץ אוֹתוֹ; שֶׁהֵרִי
91 הוֹצִיא פִּרְוֹתָיו, וְכִטֵּל דִּין שְׁבִיעִית מִמֶּנּוּ.
92 יח. וּמַאֲמִיתִי אֵין קוֹצֵצִין הָאֵילָן בְּשְׁבִיעִית? הַתְּרוּבִין -
93 מִשְׁתַּשְׁלְּשׁוּ [שִׁיגְדְלוּ הַעֲנָפִים], וְהַגְּפָנִים - מִשְׁתַּיְגָּרְעוּ [שִׁיחִיו]

1 כט. גוֹי שֶׁקָּנָה קֶרֶקַע בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְזָרְעָה בְּשְׁבִיעִית -
2 פִּרְוֹתֶיהָ מִתֵּרִין; שְׁלֹא גָזְרוּ עַל הַסְּפִיחִין, אֲלֹא מִפְּנֵי עוֹבְרֵי
3 עֲבָרָה, וְהַגּוֹיִם אֵינָן מַצְוִין עַל הַשְּׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁיִּגְזְרוּ עָלֶיהֶן.
4 ל. עִירוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַסְּמוּכוֹת לְסִפֵּר - מוֹשִׁיבִין עָלֵיהֶן
5 שוֹמֵר, כְּדֵי שְׁלֹא יִפּוּצוּ גוֹיִם וְיִבְזוּזוּ פִּרְוֹת שְׁבִיעִית.
6 פָּרָק ה
7 א. פִּרְוֹת שְׁבִיעִית נִתְּנוּ לְאָכְלָה, וְלִשְׁתִּיָּה, וְלִסְכִּיָּה,
8 וְלִהְדִּלְקַת הַגֵּר, וְלִצְבִּיעָה; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסּוּרַת מִמּוּשָׁה
9 רַבִּינוֹ] לְמָדוּ: "תִּהְיֶה", אִף לְהִדְלִקַת הַגֵּר וְלִצְבֹּעַ בָּהּ צִבְעָה.
10 ב. לְאָכְלָה וְלִשְׁתִּיָּה כִּיצַד? לְאָכֵל דְּבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לְאָכֵל
11 וְלִשְׁתִּיָּה דְּבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לִשְׁתִּיָּה, כְּדֵין תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׁר שְׁנִי.
12 ג. וְלֹא יִשְׁנֶה פִּרְוֹת מִבְּרִיתָן, כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינוֹ מִשְׁנֶה בְּתְרוּמָה
13 וּמַעֲשֵׁר: דְּבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לְהֵאֲכֵל חֵי, לֹא יֵאֲכֵל אוֹתוֹ מִבְּשָׁל;
14 וְדְבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לְהֵאֲכֵל מִבְּשָׁל, אֵין אוֹכְלִין אוֹתוֹ חֵי. לְפִיכָּה,
15 אֵין שׁוֹלְקִין אָכְלִי בְּהֵמָה. אֵינוֹ מִשְׁפַּל לְאָכֵל תְּכַשִּׁיל שֶׁנִּפְסַד
16 וְהִפֵּת שֶׁעֲפָשָׁה, כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׁר. ד. וְאֵין
17 מִבְּשָׁלִין יֶרֶק שֶׁל שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה, שְׁלֹא יִבְאֲנוּ
18 לְיָדֵי פְּסוּל; וְאֵם בְּשָׁל מַעֲט וְאָכְלוּ מִיָּד - מִתֵּר, שֶׁהֵרִי לֹא
19 הִנִּיחוּ כְּדֵי לְבֹא לְיָדֵי פְּסוּל.
20 ה. פִּרְוֹת הַמִּתְּחִידִם לְמַאֲכָל אָדָם, אֵין מַאֲכִילִין אוֹתָן לְבִהֲמָה
21 לְחִיָּה וְלַעֲוֹפוֹת; הִלָּכָה הַבְּהֵמָה מֵאֵלֶיהָ לְתַחַת הַתְּאֵנָה,
22 וְאָכְלָה - אֵין מִחִיבִין אוֹתוֹ לְהַחֲזִירָהּ, שְׁנֵאֲמָר: "וְלִבְהִמְתָּךְ
23 וְלִחִיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תִּהְיֶה כֹל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל".
24 ו. לְסִיכָה כִּיצַד? לְסוּף דְּבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לְסוּף; לֹא יְסוּף יֵין
25 וְשֶׁמֶן [וְחִמְצִין], אָבָל סֵף הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן. וְלֹא יִפְטֵם אֶת
26 הַשֶּׁמֶן [בְּבִשְׁמִים], וְלֹא יְסוּף בְּמִרְחֵץ; אָבָל סֵף הוּא מִבְּחוּץ,
27 וְנִכְנָס.
28 ז. וְשֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין חוֹסְמִין [- סוּתָמִים] בּוֹ [חֲוֵרִים
29 שֶׁל] תִּנּוּר וְכִירִים, וְאֵין סִכִּין בּוֹ מִנְעֵל וְסִנְדֵּל. וְאֵין סִכִּין
30 אוֹתוֹ בְּיָדִים טְמֵאוֹת; נָפַל עַל בִּשּׁוּר, מִשְׁפָּשְׁפוּ בְּיָדֵים
31 טְמֵאוֹת. וְלֹא יְסוּף רִגְלוֹ בְּתוֹךְ הַמְּנַעֵל, אָבָל סֵף הוּא רִגְלוֹ
32 וְלִבְשׁ הַמְּנַעֵל. וְסֵךְ גּוֹפּוֹ וּמִתַּעֲגֵל עַל גְּבִי קְטִבּוּלִיָּא [טַבִּלָּה
33 לְסִיכָה].
34 ח. לְהִדְלִקַת הַגֵּר כִּיצַד? שֶׁמֶדְלִיק אֶת הַגֵּר בְּשֶׁמֶן שְׁבִיעִית
35 עֲצָמוֹ; מְכִירוֹ וְלִקַּח בּוֹ שֶׁמֶן אַחֵר, אוֹ שֶׁהֲחִלִּף שֶׁמֶן בְּשֶׁמֶן
36 - שְׁנֵינָהּ אֲסוּרִין בְּהִדְלָקָה; שֶׁאֵין מְדִלִּיקִין בְּדָמֵי שְׁבִיעִית.
37 וְלֹא יִתֵּן הַשֶּׁמֶן לְתוֹךְ הַמְּדוּרָה, אֲלֹא מְדִלִּיקוּ בְּגֵר.
38 ט. לְצִבְעִיָּה כִּיצַד? דְּבָרִים שֶׁדִּרְכָּן לְצִבֹּעַ בֵּהֶן - אִף עַל פִּי
39 שֶׁהֵן מַאֲכָלִי אָדָם, צוֹבְעִין בֵּהֶן לְאָדָם; אָבָל לֹא צוֹבְעִין
40 לְבִהֲמָה מִפִּרְוֹת שְׁבִיעִית, אֶפְלוּ מַאֲכָלִי בְּהֵמָה - שֶׁאֵין קֹדֶשֶׁת
41 שְׁבִיעִית חִלָּה עַל צִבְעִיָּה בְּהֵמָה.
42 י. מִיָּנִי כְּכִסִּים, כְּגוֹן בְּרִית וְאֵהֶל [מִיָּנִי צִמְחִים] - קֹדֶשֶׁת
43 שְׁבִיעִית חִלָּה עָלֶיהֶן, וּמְכַבְּסִין בֵּהֶן, שְׁנֵאֲמָר: "וְהִזִּיתָ שֶׁבֶת
44 הָאֶרֶץ לָכֶם" - לְכָל צָרְכֵיכֶם. אָבָל אֵין מְכַבְּסִין בְּפִרְוֹת
45 שְׁבִיעִית, וְאֵין עוֹשִׂין מְלוּגָמָה [תְּרוּפָה] - שְׁנֵאֲמָר: "וְהִזִּיתָ
46 שֶׁבֶת הָאֶרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה", לֹא לְמְלוּגָמָה, וְלֹא לְזִלוּף, וְלֹא

1 בהם גרענינים, ויהייתם - משניצו (שיראו הניצנים), ושאר
2 כל האיילות - משניצו בסר. ואין קוצצין את הכפניות
3 [תמרים שלא בשלון] בשביעית, מפני שהוא הפסד פרי; ואם
4 אין דרך להעשות תמרים אלא שיצין, מתר לקץ אותן
5 בפניות.
6 יט. אין שורפין תבן וקש של שביעית, מפני שהוא ראוי
7 למאכל בהמה; אבל מסיקין בגפת ובזוגין [- פסולת ענבים]
8 של שביעית.
9 כ. מרחץ שהסקה בתבן וקש של שביעית, מתר לרחץ בה
10 בשכר; ואם אדם חשוב הוא, אסור לרחץ בה - שמא יסיקו
11 בה דברים אחרים כדי להיות ריחה נודף בשבילו, ונמצאו
12 מפסדין פרות שביעית.
13 כא. הקלפין והגרעינים שמתרין בתרומה לזרים, אין קדשת
14 שביעית חלה עליהם; והרי הן כעצים, אלא אם כן ראויין
15 לצביעה. והקור [ראש הדקל ובעודו רך ראוי לאכילה], קדשת
16 שביעית חלה עליו.
17 כב. הצורך תבלין של שביעית, ונתנן לתוף התבשיל - אם
18 בטל טעמן, הרי אלו מתרין לכל דבר; ואם נשאר בהן
19 טעם, עדין הן בקדשת שביעית.
20 כג. אין נוטנין תבן וקש של שביעית לא לתוף הכר, ולא
21 לתוף הטיט; ואם נתן, הרי זה כמבער. תנור שהסיקוהו
22 בתבן ובקש של שביעית, יוצן; ומשתרד רביעה [- גשמים]
23 שניה במוצאי שביעית, נהנין ושורפין בתבן ובקש של
24 שביעית.

יום רביעי ו' מנחם-אב ה'תשע"ב

פרק ו

26
27 א. אין עושין סחורה בפרות שביעית; ואם רצה למכר מעט
28 מפרות שביעית, מוכר. ואותן הדמים, הרי הן כפרות
29 שביעית: ילקח בהן מאכל, ויאכל בקדשת שביעית. ואותו
30 הפרי הנמכר, הרי הוא בקדשתו כשהיה.
31 ב. לא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר, ולא יצבע מקלפי
32 שביעית בשכר - מפני שזה עושה סחורה בפרות שביעית.
33 לקח ירקות לאכל, והותיר - מתר למכר המותר, והדמים
34 שביעית; וכן אם לקט ירקות לעצמו, ולקח מהם בנו או בן
35 בתו ומכר - הרי זה מתר, והדמים דמי שביעית.
36 ג. כשמוכרין פרות שביעית - אין מוכרין אותן לא במדה
37 ולא במשקל ולא במנין, כדי שלא יהיה כסוחר בפרות
38 שביעית; אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה [על פי השערה],
39 להודיע שהוא הפקר, ולוקח הדמים לקנות בהן אכל אחר.
40 ד. ואוגד דברים שדרךן להאגד לבית, למכר בשוק אכסרה,
41 כדרך שאוגדין להביא לבית, לא כדרך שאוגדין לשוק -
42 כדי שלא יהיה כמוכר בצמצום; ודברים שאין דרךן להאגד
43 אלא לשוק, לא יאגד אותן.
44 ה. פרות חוצה לארץ שנכנסו לארץ - לא יהיו נמכרים

45 במדה, או במשקל, או במנין, אלא בפרות הארץ אכסרה;
46 ואם היו נכרים שהן מחוצה לארץ, מתר.
47 ו. חמר בשביעית מבהקדש: שהפודה את הקדש - יצא
48 הקדש לחלין, ויתפשו הדמים תחתיו. והשביעית אינה כן;
49 אלא המוכר פרות שביעית - יתפשו הדמים ויעשו בפרות
50 שביעית, והפרות עצמן לא נתחללו ונעשו בפרות שאר
51 השנים, שנאמר בה: "תהיה", בהיותה תהי לעולם. ולפי
52 שנקראת 'קדש', תופשת את דמיה. נמצאת אומר: האחרון
53 נתפש בשביעית, והפרי עצמו הרי הוא כמו שהיה.
54 ז. כיצד? לקח בפרות שביעית או בדמיהן בשך - נעשה
55 הכשר באותן הפרות, ואוכלו בפרות שביעית; וצריך לבער
56 שניהן בשעת בעור שביעית. לקח באותו בשך או בדמיו
57 דגים - יצא הכשר, ונתפשו הדגים. לקח בדגים או בדמיהן
58 שמן - יצאו דגים, ונתפש שמן. לקח בשמן או בדמיו דבש
59 - יצא שמן, ונתפש דבש. וצריך לבער הפרות הראשונות
60 עם הדבש האחרון, כדרך שמבצרים פרות שביעית; ואין
61 עושין משניהן מלוגמה [תרופה] ולא מפסדין אותן, כשאר
62 פרות שביעית.
63 ח. אין שביעית מתחללת [- להתפס קדושה על הכסף -]
64 אלא דרך מקח [- באמצעות מכירה]. במה דברים אמורים?
65 בפרי ראשון; אבל בפרי שני [שנקנה תמורת פירות שביעית
66 או דמיו] - מתחלל בין דרך מקח בין דרך חלול.
67 ט. וכשמחללין פרי הנלקח שנית [- פרי שני], אין מחללין
68 אותו על בהמה חיה ועוף חיים - שמא יניחם, ויגדל מהם
69 עדרים; ואין צריך לומר שביעית עצמה. אבל מחללין אותן
70 הפרות על השחוטין.
71 י. דמי שביעית - אין פורעין מהם את החוב, ואין עושין
72 בהן שושבינות [דמי תמיכה מידדים למשיא בנין], ואין
73 משלמין מהן תגמולין, ואין פוסקין מהן עדקה לעניים
74 בבית הכנסת; אבל משלחין מהן דברים של גמילות
75 חסדים, וצריך להודיע [שישמרו על קדושתן]. וכן אין לוקחין
76 מהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה; ואם לקח, [קנסוהו ש]:
77 יאכל כנגדן [פירות אחרים] כדרך שעושה במעשר שני. ואין
78 מביאין מהן קני זבים וזבות ויולדות, חטאות ואשמות; ואם
79 הביא, יאכל כנגדן. ואין סכין פלים ועורות בשמן של
80 שביעית; ואם סף, יאכל כנגדן.
81 יא. אין נוטנין מהן לא לבלן, ולא לספר, ולא לספן, ולא
82 לשאר האמנין; אבל נוטן הוא למי שדולה מים מן הבור
83 להשקות אותו מים. ומתר לתן מפרות שביעית או מדמיהן
84 לאמנין, מתנות חנם.
85 יב. האומר לפועל: 'הא לך אסר זה, ולקט לי ירק היום' -
86 שכרו מתר; ואינו כדמי שביעית - אלא מוציאו בכל מה
87 שירצה, ולא קנסו את הפועל להיות שכרו כדמי שביעית.
88 ואם אמר לו: 'לקט לי בו היום ירק' - הרי זה כדמי
89 שביעית; ואינו מוציאו אלא באכילה ושתייה, בפרות
90 שביעית.

מן הפית; ואינו מאכל לבהמה, אם כלה אותו המין מן
 48 השדה.
 49 ז. וכשם שמבצערין את הפרות, כן מבצערין את הדמים.
 50 כיצד? הרי שמכר רמונים של שביעית, והרי הוא אוכל
 51 בדמיהן, וכלו הרמונים מן האילן שבשדה, ונשאר אצלו מן
 52 הדמים שמכר בהן - חייב לבער.
 53 ח. כיצד עושה? קונה בהן מאכלות, ומחלקן מזון שלש
 54 סעודות לכל אחד ואחד; או ישליף המעות לים המלח, אם
 55 לא מצא אוכלין.
 56 ט. שלש ארצות לבעור: ארץ יהודה בלה - ההר והשפלה
 57 והעמק, ארץ אחת; עבר הירדן כלו - שפלת לד והר שפלת
 58 לד ומבית חורון עם הים, ארץ אחת; והגליל כלו - גליל
 59 העליון וגליל התחתון ותחום טבריה, ארץ אחת. ואוכלין
 60 בכל אחת ואחת משלשן, עד שיכלה האחרון שבה.
 61 י. כיצד? היו לו פרות בארץ יהודה - אוכל מהן כל זמן
 62 שיש מאותו המין בכל ארץ יהודה בלה; וכן אם היו לו
 63 פרות גליל - אוכל מהן כל זמן שיש מאותו המין בכל ארץ
 64 הגליל בלה; וכן בעבר הירדן.
 65 יא. ושלש ארצות אלו, כלן חשבות בארץ אחת לחרובין
 66 ולזיתים ולתמרים. ואוכלין בתמרים, עד שיכלה האחרון
 67 שבו; ואימתי הוא כולה? עד הפורים. וכן אוכלין בזיתים
 68 עד העצרת, ובענבים עד הפסח של מוצאי שביעית,
 69 ובהרגורות עד החנכה.
 70 יב. המוליך פרות שביעית ממקום שכלו למקום שלא בלו,
 71 או ממקום שלא בלו למקום שכלו - חייב לבער; לפי
 72 שנותנין עליו חמרי מקום שיצא משם, וחמרי מקום שהלה
 73 לשם. ופרות הארץ שצאו לחוצה לארץ - מתבצערין
 74 במקומן, ולא יעבירים ממקום למקום.
 75 יג. כלל גדול אמרו בשביעית: כל שהוא מאכל אדם, או
 76 מאכל בהמה, או ממין הצובעין - אם אינו מתקיים בארץ
 77 - יש לו שביעית ולדמיו שביעית, וחיוב בבעור ויש לדמיו
 78 בעור. כגון עלי הלוף השוטה ועלי הדנדנה [נענע, מנסה]
 79 והעלשין, מאכל אדם; וכגון החוחים והדודרין, מאכל
 80 הבהמה; וכגון אסטס וקוצה, ממין הצובעין. ואם היה
 81 מתקיים בארץ, כגון הפואה והרכפה ממין הצובעין - אף
 82 על פי שיש לו שביעית ולדמיו שביעית - אין לו בעור ולא
 83 לדמיו בעור, שהרי מתקיים בארץ, אלא נהנין וצובעין בו
 84 עד ראש השנה.
 85 יד. וכל שאינו מיחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה,
 86 ואינו ממין הצובעין - הואיל ואינו לעצים, יש לו שביעית
 87 ולדמיו שביעית. אבל אין לו בעור ולא לדמיו בעור, אף
 88 על פי שאינו מתקיים בארץ; אלא נהנין בו או בדמיו עד
 89 ראש השנה; כגון עקר הלוף השוטה, ועקר הדנדנה [נענע],
 90 והעקרובין [מיני עשב].
 91 טו. קלפי רמון והנין [הפרח] שלו, קלפי אגוזים, והגרעינין
 92 - יש להם שביעית ולדמיהם שביעית; אבל אין להם בעור
 93 ולא לדמיהם. לוחכי זרדים [ראשי ענפים שחתכו מהכרם],

1 **ג.** החמרים, העושים פירות שביעית מלאכת שביעית
 2 האסורה, כגון שהביאו יותר מדי - הרי שכן פדמי
 3 שביעית; ודבר זה קנס להם. ומפני מה קנסו בשכר
 4 החמיר, ולא קנסו בשכר הפועל? מפני ששכר הפועל מעט
 5 - לא קנסו בו, משום כדי חייו [פרנסתו].
 6 **יד.** הלוקח מן הנחתום כפר בפונדיון, ואמר לו בשעת
 7 לקיחה: 'שאלקט ירקות שדה, אביא לך' - הרי זה מתר;
 8 ואותו הכפר, הרי הוא פירות שביעית. ואם לקח ממנו סתם
 9 - לא ישלם מדמי שביעית; שאין פורעין חוב מדמי
 10 שביעית.
 11 **טו.** אוכלין פירות שביעית בטובה [להוקיר טובה לבעלים,
 12 ואין בזה משום טחורה], ושלל בטובה [שלא ברצונם כהפקר].
 13 כיצד בטובה? שיתן לו פירות שביעית, כמי שפעשה עמו
 14 טובה שנתן לו, או שיקניסו לגנתו לאכל, כמי שפעשה עמו
 15 טובה. ומי שנתנו לו פירות שביעית במתנה, או שנפלו לו
 16 בירשה - הרי זה אוכלם, בדרך שאוכל פירות שאוסף אותן
 17 הוא בעצמו מן השדה.
 18 **פרק ז**
 19 **א.** פירות שביעית - אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו
 20 המין מצוי בשדה, שנאמר: "ולבנהמתך ולחיה אשר בארצך
 21 תהיה", כל זמן שחיה אוכלת ממין זה מן השדה, אתה
 22 אוכל ממה שבפתי; כלה לחיה מן השדה - חביב לבער אותו
 23 המין מן הבית, וזה הוא בעור של פירות שביעית.
 24 **ב.** כיצד? הרי שהיו לו גרונרות [תאנים מיובשות] של
 25 שביעית בתוך ביתו - אוכל מהן כל זמן שהתאנים באילנות
 26 בשדה. בלו התאנים מן השדה - אסור לאכל מן הגרונרות
 27 שבפתי, אלא מבער אותן.
 28 **ג.** היו לו פירות מרבין, מחלקן מזון שלש סעודות לכול
 29 אחד ואחד. ואסור לאכל אחר הבעור, בין לעניים בין
 30 לעשירים; ואם לא מצא אוכלין בשעת הבעור - שורף
 31 באש, או משליך לים, או מאבד בכל דבר שמאבד.
 32 **ד.** היו לו צמוקין של שביעית, וכלו הענבים מן הגנות
 33 והפרדסים שהן הפקר - אף על פי שעדין יש ענבים בגפנים
 34 שבתוך החצרות - אינו אוכל מן הצמוקין מפני ענבים אלו
 35 שבחצר, לפי שאינם מצויין לחיה. אבל אם יש ענבים
 36 קשים ביותר שאינם נגמרים אלא בסוף השנה, הרי זה אוכל
 37 מן הצמוקין שבביתם. וכן כל פיצא בזה.
 38 **ה.** אילן שהוא עושה פירות שתי פעמים בשנה, והיה לו
 39 מפרותיו הראשונות - הרי זה אוכל מהן כל זמן שפירות
 40 שניות מצויות בשדה, שהרי מאותו המין בשדה; אבל
 41 פירות הסתו - אין אוכלין בשבילן, מפני שהן דומין לפירות
 42 של שנה אחרת.
 43 **ו.** הכובש שלשה [מיני] כבשים בחבית אחת [שכל אחד זמן
 44 ביעורו שונה] - כל שפלה מינו מן השדה, יבער מינו מן
 45 החבית; ואם התחיל בה - לאכול מהחבית, הרי הכל
 46 כמבער. וכשם שמבער אכלי אדם, כך מבער אכלי בהמה

מתוך מהדורת חזק

לְיִשְׂרָאֵל; וּמוֹכֵר בָּדִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל בַּחוּצָה לָאָרֶץ, וְאִינוּ
 חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יָבִיא לָאָרֶץ.
 ו. וּמוֹכֵר לְחֹשֶׁד פָּרָה חֹרֶשֶׁת, שֶׁהִי אֶפְשָׁר לְשַׁחֵטָהּ. וּמוֹכֵר
 לוֹ שְׂדֵהוּ, שֶׁהִי אֶפְשָׁר שְׂיֹבִירָהּ [שלא יעבוד בה]. אָבָל לֹא
 יִמְכֹּר לוֹ שְׂדֵה הָאֵילָן, אֲלֵא אִם כֵּן פֹּסֵק עִמּוֹ עַל מְנַת שְׂאִין
 לוֹ בְּאֵילָן. וּמִשְׁאֵילוֹ סָאָה [כלי מדידה] לְמִדַּד בָּהּ, אָף עַל
 פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֵׁישׁ לוֹ גֵּרֶן - שֶׁהִי אֶפְשָׁר שְׂיִמְדֹּד בָּהּ בְּתוֹךְ
 בֵּיתוֹ. וּפּוֹרֵט לוֹ מְעוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֵׁישׁ לוֹ
 פּוֹעֲלִין. וְכֵלֶן בְּפִרוֹשׁ, אֲסוּרִין.
 ז. וְכֵן מִשְׁאֵלֶת אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ הַחֲשׂוּדָה עַל הַשְּׂבִיעִית, נִפְה
 וּבִכְבָּה רַחֲמִים וְתַנּוּר; אָבָל לֹא תִבּוֹר וְלֹא תִסְחָן עִמָּה.
 ח. מִתְחַזְּקִין יְדֵי גוֹיִם בַּשְּׂבִיעִית, בְּדִכְרִים בְּלִבָּד - כְּגוֹן
 שֶׁרָאָהּ חוֹרֶשׁ אוֹ זֹרֵעַ, אוֹמֵר לוֹ: 'תִּתְחַזֵּק', אוֹ 'תַּעֲלִיחַ',
 וְכִיּוֹצֵא בְּדִכְרִים אֵלּוּ; מִפְּנֵי שְׂאִינִם מְצִוִּין עַל שְׂבִיתַת הָאָרֶץ.
 אָבָל לֹא יִסְעֲדָנוּ בֵּיד. וּמִתֵּר לְרִדּוֹת עֲמָהּ הַפְּרוֹת, וְחוֹכְרִין
 מֵהֶם נִירִין [- קרקע שנחשבה בשביעית] - לְפִי שְׂאִינֵי בְּנֵי
 חֵיבִיב כְּדֵי לְקַנֵּס אוֹתָם.
 ט. מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בְּתוֹלֵשׁ בְּסוּרָהּ [מקומות שכבש דוד], אָבָל
 לֹא בְּמַחְבֵּר. בִּיצֵד? דָּשִׁין וְזוֹרִין וְדוֹרְכִין וּמַעֲמִירִין, אָבָל לֹא
 קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין; וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּאֵלּוּ.
 י. כֶּשֶׁם שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפִרוֹת שְׂבִיעִית, אוֹ לְשֹׁמֵר
 אוֹתָהּ - כִּף אֲסוּר לִקַּח אוֹתָהּ מֵעַם הָאָרֶץ; לְפִי שְׂאִין מוֹסְרִין
 דְּמֵי שְׂבִיעִית לְעַם הָאָרֶץ, וְאֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא - שְׂמָא לֹא יֵאָכֵל
 אוֹתָהּ בְּקִדְשֵׁי שְׂבִיעִית.
 יא. הַלּוֹקֵחַ לִילֵב מֵעַם הָאָרֶץ בַּשְּׂבִיעִית, נוֹתֵן לוֹ אֶתְרוֹג
 מִתְּנָה; וְאִם לֹא נָתַן, מְכַלֵּיעַ לוֹ דְּמֵי אֶתְרוֹג בְּדְמֵי הַלּוֹבֵל.
 יב. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁהִיא מוֹכֵר פְּרוֹת שְׂפִמּוֹתָהּ
 בְּשִׁמּוֹר, כְּגוֹן תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; אָבָל אִם הִיא
 מוֹכֵר פְּרוֹת שְׁחֻזְקָתָהּ מִן הַהִפְקָר, כְּגוֹן הַפִּיגִם, וְהַיִּבְבּוֹזִין
 הַשּׁוֹטִיִּים, וְהַחֲלָלּוּגוֹת, וְהַכִּסְפָּר שֶׁל הָרִים, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן -
 הִרִי זֶה מִתֵּר לִקַּח מִמֶּנּוּ מֵעַט בְּדְמֵי שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּלִבָּד,
 מִשּׁוּם כְּדֵי חֲזִיו [פרנסתו] שֶׁל מוֹכֵר.
 יג. וְכֵן כָּל דְּבַר שֶׁאִינוּ חִיב בְּמַעֲשְׂרוֹת, כְּגוֹן שׁוֹם בַּעַל כִּכִּי,
 וּבִצֵּל שֶׁל רִכְפָּה, וּגְרִיסִין הַקְּלִיקוֹת, וְעִדָּשִׁים הַמְּצִרִיּוֹת, וְכֵן
 וְרַעֲוֵי גִנָּה שֶׁאִינֶן נֶאֱכָלִין כְּגוֹן זֶרַע לֶפֶת וְצִנּוֹן, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן
 - הִרִי אֵלּוּ לִלְקַחֲחִין מִכָּל אֶדָם בַּשְּׂבִיעִית.
 יד. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּעַם הָאָרֶץ סֶתֶם; אָבָל מִי שֶׁהוּא
 חֲשׂוֹד לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפִרוֹת שְׂבִיעִית, אוֹ לְשֹׁמֵר פְּרוֹתָיו
 וְלֶאֱצֹר מֵהֶן - אֵין לוֹקַחֲחִין מִמֶּנּוּ דְּבַר שֵׁישׁ עָלָיו זִקַּת
 שְׂבִיעִית, כָּלֵל. וְאֵין לוֹקַחֲחִין מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן, אֶפְלוּ סְרוֹק; אָבָל
 לוֹקַחֲחִין מִמֶּנּוּ טוֹוִי וְשׂוֹזֵר.
 טו. הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׂבִיעִית, אִינוּ חֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת;
 וְהַחֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, אִינוּ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׂבִיעִית. שְׂאֵף עַל
 פִּי שֶׁזֶה זֶה מִן הַתּוֹרָה - מַעֲשֵׂר טַעוֹן הַבָּאֵת מִקּוֹם, מֵה
 שְׂאִין כֵּן בַּשְּׂבִיעִית; וּשְׂבִיעִית אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן, מֵה שְׂאִין כֵּן
 בְּמַעֲשֵׂר.

וְהַחֲרוּבִים - יֵשׁ לָהֶם שְׂבִיעִית וְלִדְמִיהֶם שְׂבִיעִית, וְיֵשׁ לָהֶן
 וְלִדְמִיהֶן בַּעוֹר. לִילְכִי הָאֵלָה, וְהַבְּטָנָה, וְהָאֲטָדִין [סוג קוף]
 - יֵשׁ לָהֶן וְלִדְמִיהֶם שְׂבִיעִית, וְאֵין לָהֶן וְלֹא לִדְמִיהֶן בַּעוֹר;
 אָבָל לְעֵלִים שֶׁלָּהֶן יֵשׁ בַּעוֹר.
 טז. אִיזוֹ הִיא שְׁעַת בַּעוֹר הָעֵלִין? בְּעַת שִׁיבּוּלוֹ מִן הָאֵילָנוֹת
 שֶׁלָּהֶן; עָלֵי זֵיתִים, וְעָלֵי קִנִּים, וְעָלֵי חֲרוּבִין - אֵין לָהֶם
 בַּעוֹר, לְפִי שְׂאִינֵן נּוֹכְלוֹת וְכִלּוֹת.
 יז. וְעַד מַתִּי יִהְיֶה אֶדָם מְלַקֵּט עֲשָׂבִים לַחִין בַּשְּׂבִיעִית? עַד
 שְׂיִיבֵשׁ הַמֵּתִיק [פרי מר, ונקרא כך בלשון סגי נהור]; וְיִגְבֹּב
 עֲשָׂבִים יְבֵשִׁים, עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה [- גשמים] שְׁנִיָּה בְּמוֹצָאֵי
 שְׂבִיעִית.
 יח. וְעַד מַתִּי יִהְיֶה הָעֲנִיִּים מִתֵּרִין לְהַפְּנֵס לַפְּרָדָסוֹת בְּמוֹצָאֵי
 שְׂבִיעִית, לְאַסֹּף פְּרוֹת שְׂבִיעִית? עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה.
 יט. הַנֶּרֶד וְהַכִּפָּר וְהַלֵּטִם, יֵשׁ לָהֶן שְׂבִיעִית וְלִדְמִיהֶן
 שְׂבִיעִית. הַקֶּטֶף, וְהוּא שֶׁרֶף הַיּוֹצֵא מִן הָאֵילָנוֹת וּמִן הָעֶקְרִין
 [גזעים], אֵין לוֹ שְׂבִיעִית; וְהַיּוֹצֵא מִן הַפִּגִּין [פירות שלא
 הִבְשִׁילוּ], יֵשׁ לוֹ שְׂבִיעִית וְלִדְמִי שְׂבִיעִית.
 כ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּאֵילָן מֵאָכֵל; אָבָל בְּאֵילָן סֶרֶק -
 אָף הַיּוֹצֵא מִן הָעֵלִין וּמִן הָעֶקְרִין - כְּפָרִי שֶׁלָּהֶן, וְיֵשׁ לוֹ
 שְׂבִיעִית וְלִדְמִי שְׂבִיעִית.
 כא. הַכּוֹבֵשׁ וְרֵד שְׂבִיעִית בְּשִׁמּוֹן שֶׁל שְׂשִׁית - יִלְקֹט אֶת
 הַנֶּרֶד, וְהַשְּׂמֹן מִתֵּר. כְּבִשּׁוֹ בְּשִׁמּוֹן שֶׁל מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית - חִיב
 לְבַעַר הַשְּׂמֹן; שֶׁהִי הַנֶּרֶד יְבֵשׁ הוּא, וּבְכָר נִתְחַיֵּב בַּבַּעוֹר.
 כב. חֲרוּבִין שֶׁל שְׂבִיעִית שֶׁכָּבֶשֶׂן בֵּינֵן שְׂשִׁית, אוֹ בֵּינֵן
 מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית - חִיב לְבַעַר הַיִּין, שֶׁהִי טַעַם פְּרוֹת שְׂבִיעִית
 בּוֹ. זֶה הַכָּל: פְּרוֹת שְׂבִיעִית שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפִרוֹת אַחֲרוֹת - מִין
 בְּמִינוֹ, בְּכָל שֶׁהוּא; וְשֶׁלֹּא בְּמִינוֹ, בְּנוֹתָן טַעַם.

פָּרָק ח

א. כְּדֶרֶךְ שֶׁאֲסוּר לַעֲבֹד הָאָרֶץ בַּשְּׂבִיעִית - כִּף אֲסוּר לַחֲזֹק
 יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ, אוֹ לְמַכֵּר לָהֶן כָּלִי עֲבוּדָה; לְפִי
 שֶׁאֲסוּר לַחֲזֹק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה.
 ב. וְאֵלּוּ פְּלִים שֶׁאֵין הָאֶמֶן וְשֶׁאֵין לְמַכֵּרֵן בַּשְּׂבִיעִית, לְמִי
 שֶׁהוּא חֲשׂוֹד עַל הַשְּׂבִיעִית: מַחֲרָשָׁה וְכָל פְּלִיָּה, הָעַל
 וְהַמְזִרָה [לזרות התבואה] וְהַדְּקָר [מעדר]. זֶה הַכָּל: כָּל
 שֶׁמִּלְאֲכָתוֹ מִיִּחְדָּת לְמִלְאָכָה שֶׁאֲסוּרָה בַּשְּׂבִיעִית, אֲסוּר
 לְמַכְרוֹ לְחֲשׂוֹד; וְלְמִלְאָכָה שֶׁאֶפְשָׁר שִׁתְּהִיָּה אֲסוּרָה וְתִהְיֶה
 מִתֵּרָת, מִתֵּר לְמַכְרוֹ לְחֲשׂוֹד.
 ג. בִּיצֵד? מוֹכֵר הוּא לוֹ הַמַּגֵּל, וְהַעֲגָלָה וְכָל פְּלִיָּה - שְׂאֵם
 יִקָּצֵר בּוֹ מֵעַט וְיָבִיא עַל הָעֲגָלָה מֵעַט, הִרִי זֶה מִתֵּר; וְאִם
 יִקָּצֵר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין אוֹ יָבִיא כָּל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ, אֲסוּר.
 ד. וּמִתֵּר לְמַכֵּר סֶתֶם לְמִי שֶׁאִינוּ חֲשׂוֹד, אֶפְלוּ דְּבַר
 שֶׁמִּלְאֲכָתוֹ מִיִּחְדָּת לְמִלְאָכָה הָאֲסוּרָה בַּשְּׂבִיעִית - שֶׁהִי
 אֶפְשָׁר שֶׁקָּנָה בַּשְּׂבִיעִית, לַעֲשׂוֹת לוֹ מִלְאָכָה לְאַחַר שְׂבִיעִית.
 ה. הַיּוֹצֵר מוֹכֵר חֲמִשָּׁה כְּדֵי שְׂמֹן, וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה כְּדֵי זֵין
 וּמִתֵּר לְמַכֵּר לְגוֹי יִתְרֵה מִזֶּה, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִמְכֹּר

ה. שחט את הפרה, וחלקה על דעת שהיום ראש השנה
 של מוצאי שביעית, ונתעבר אלול, ונמצא אותו היום סוף
 שביעית - אברו הדמים, שהרי עברה שביעית על החוב.
 ו. שביעית משמטת את המלוה; ואפלו מלוה שבשטר שיש
 בו אתרוות נכסים, הרי זה משמיט. ואם סיים לו שדה
 בהלואתו, אינו משמיט. והשביעית משמטת את השבועה,
 שנאמר: "לא יגש" - מכל מקום, לא לשלם ולא להשבע.
 ז. במה דברים אמורים? בשבועת הדנין, וכל פיוצא בה
 מדברים שאם יודה בהן, שביעית משמטת אותן; ואכל
 שבועת השומרין והשתפין [- שטענו שנגנב מהם], וכיוצא
 בהן משבועות שאם יודה ישלם - הרי זה ישבע אחר
 השמטה.
 ח. הללוה ויתבעו וכפר בו, והגיעה שמטה והוא בכפירתו,
 והודה אחר שעברה שביעית, או שפאו עליו עדים אחר
 השביעית - אין השביעית משמטת.
 ט. המלוה את חברו, וקבע לו זמן לעשר שנים - אינו
 משמיט; אף על פי שהוא בא לידי "לא יגש", הרי הוא
 עתה אינו יכול לגש. התנה עמו שלא יתבענו, שביעית
 משמטת.
 י. המלוה את חברו, והתנה עמו שלא תשמטנו שביעית -
 הרי זה נשמט, שאינו יכול לבטל דין השביעית. התנה עמו
 שלא ישמיט הוא חוב זה, ואפלו בשביעית - תנאו קנים;
 שכל תנאי שבפמון קנים, ונמצא זה חייב עצמו בפמון שלא
 חיבה אותו תורה, שהוא חיב.
 יא. הקפת התנות, אינה נשמטת; ואם עשה אותה מלוה,
 נשמטת. שכר שכיר, אינו נשמט; ואם זקפו עליו במלוה,
 הרי זה נשמט.
 יב. קנס של אוגס והמפתה והמוציא שם רע - אינן
 נשמטין; ואם זקפן במלוה, נשמטין. ומאימתי נזקפין
 במלוה? משעת העמדה בדין.
 יג. המגרש את אשתו קדם השמטה, אין כותבה נשמטת;
 ואם פגמה אותה, או זקפתה עליו במלוה - נשמטת.
 יד. המלוה על המשכון, אינו משמיט - והוא, שיהיה החוב
 כנגד המשכון; ואם היה יתר, משמיט היתר על המשכון.
 טו. המוסר שטרותיו לבית דין, ואמר להם: 'אתם גבו לי
 חובי זה' - אינו נשמט, שנאמר: "ואשר יהיה לך את
 אחיד"; וזה - בית דין תובעין אותו. וכן בית דין שחתכו
 את הדין, וכתבו: 'איש פלוני אתה חייב לתן לזה כף וכף'
 - אינו נשמט; שזה כגבוי הוא, וכאלו בא לידו, ואינו
 כמלוה.
 טז. כשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את זה, ועוברין
 על הפתוב בתורה: "השמר לך פן יהיה דבר וגו'" - התקין
 [שטר] פרוזבול, כדי שלא ישמט החוב, עד שילוו זה את
 זה. ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה,
 שהיא מדברי סופרים; אבל שמטה של תורה, אין
 הפרוזבול מועיל בה.
 יז. אין כותבין פרוזבול, אלא בית דין חכמים גדולים

טז. החשוד על הטהרות, אינו חשוד לא על המעשר ולא
 על השביעית; שהאכל הטמא הזה שמכרו בחזקת טהור,
 אינו מטמא אחרים אלא מדברי סופרים [חכמים], והחשוד
 לדברי סופרים, אינו חשוד לדברי תורה.
 יז. כל החשוד על דבר - אף על פי שאינו נאמן על של
 עצמו, נאמן על של אחרים; חזקה, אין אדם חוטא
 לאחרים. לפיכך, החשוד על דבר, דנו ומעידו.
 יח. הפלגים חשודין על השביעית - לפי שהן אומרים:
 'הואיל והתרומות מתרות לנו, אף על פי שהן אסורין על
 הנזרים במיתה - קל וחמר פרות שביעית'. לפיכך, סאה
 תרומה שנפלה למאה פרות שביעית, תעלה;
 נפלה לפחות ממאה - ירקבו הכל, ולא ימכרו לפלגנים ככל
 מדמץ [- תערובת תרומה וחולין], לפי שהן חשודין על
 השביעית.
 יט. הצבעין והפטמין [מפסמי בהמות] לוקחין מרסן מכל
 מקום, ואין חוששין שמא מספיחי שביעית הוא.
 כ. גבאי קפה בשביעית, לא יהיו מדקדקין בחצרות של
 אכלי שביעית; ואם נתנו להם פת - מתרת, ואין חוששין
 לה, שמא מספיחי שביעית הוא; שלא נחשדו ישראל
 להיות נותנין מפרות שביעית, אלא או מעות שביעית, או
 ביצים הנלקחות בדמי שביעית. ומתן ללוות מן העניים
 פרות שביעית, ומחזירין להן פרות בשנה שמינית.
 יום חמישי ז' מנחם-אב ה'תשע"ב
 פרק ט
 א. מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית, שנאמר:
 "שמוט כל בעל משה ידו"; והתובע חוב שעברה עליו
 שביעית - עבר על לאו, שנאמר: "לא יגש את רעהו ואת
 אחיו".
 ב. אין שמטת כספים נוהגת מן התורה בשביעית, אלא
 בזמן שהיובל נוהג, שיש שם [- ביובל] שמטת קרקע -
 שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף; ודבר זה, קבלה הוא
 [ממשה רבינו]: אמרו חכמים, בזמן שאתה משמיט קרקע -
 אתה משמיט כספים בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה
 לארץ; ובזמן שאין שם שמטת קרקע - אין אתה משמיט
 כספים בשביעית, אפלו בארץ.
 ג. ומדברי סופרים [חכמים], שתהא שמטת כספים נוהגת
 בזמן הזה בכל מקום, ואף על פי שאין היובל נוהג - כדי
 שלא תשתכח תורת השמטת כספים מישראל.
 ד. אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה - שנאמר:
 "מקץ שבע שנים, תעשה שמטה. וזה דבר השמטה: שמוט
 וכו'", ושם הוא אומר: "מקץ שבע שנים, במועד שנת
 השמטה - בחג הסוכות"; מה שם אחר שבע, אף השמטת
 כספים אחר שבע. לפיכך, המלוה את חברו בשביעית
 עצמה, גובה חובו כל השנה בלה; וכשתשקע חמה בליל
 ראש השנה של מוצאי שביעית, אכד החוב.

לתלמידים, ואמר: 'מוסר אני לכם, שפך חוב שיש לי
שאגבנו כל זמן שארצה' - אינו צריך לכתב פרוזבול; מפני
שהן יודעין שהשטת כספים בזמן הזה מדבריהם [של
חכמים], ובדברים בלבד היא נדחית.

כח. כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית, רוח חכמים
נוחה הימנו. וצריך המלוה לומר למחזיר: 'משמיט אני,
וכבר נפטרת ממני'. ואמר לו: 'אף על פי כן, רצוני
שתקבל' - יקבל ממנו, שנאמר: "לא יגש", ויהי לא נגש.
ולא יאמר לו: 'בחובי אני נותן לך'; אלא יאמר לו: 'שלי
הם, ובמתנה אני נותן לך'.

כט. החזיר לו חובו, ולא אמר לו כן - מסבב עמו בדברים,
עד שיאמר לו: 'שלי הם, ובמתנה נתתם לך'; אם לא אמר,
לא יקבל ממנו - אלא יטל מעותיו, וילך לו.

ל. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה, שמא
יתאחר החוב אצלו וישטט - עבר בלא תעשה, שנאמר:
"השמר לך וגו'". וחסא גדול הוא - שהרי הזהירה תורה
עליו בשני לאוין, שנאמר: "השמר לך פן וגו'", וכל מקום
שנאמר: 'השמר', או 'פן', או 'אל' - הרי זו מצות לא
תעשה. והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו, וקראה אותו
"בלעל"; ויהי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע
אלא יתן, שנאמר: "נתון תתן לו, ולא ירע לבבך בתתך
לו"; והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו בעולם
הזה, שנאמר: "כי בגלל הדבר הזה, יברכך וגו'".

פרק י

א. מצות עשה לספר שנים שבע שבע, ולקדש שנת
החמשים - שנאמר: "וספרת לך שבע שבתות שנים וגו'
וקדשתם את שנת החמשים"; ושתי מצוות אלו, מסורין
לבית דין הגדול בלבד.

ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה שנה
משנכנסו לארץ - שנאמר: "שש שנים תזרע שדה, ושש
שנים תזמר כרמך", עד שיהיה כל אחד מכיר ארצו; ושבע
שנים עשו בכבוש הארץ, ושבע שנים בחלוק. נמצאת
אומר, בשנת שלש וחמש מאות ואלפים מראש השנה
שאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה -
התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות ואלפים
ליצירה, שהיא שנת אחת ועשרים משנכנסו לארץ -
שמטה; ומנו שבע שמשות וקדשו שנת חמשים, שהיא שנת
ארבע וששים משנכנסו לארץ.

ג. שבעה עשר יובלים מנו ישראל, משנכנסו לארץ ועד
שיצאו; ושנה שיצאו בה, שחרב הבית בראשונה [ג' ש"ט
ליצירה], מוצאי שביעית היתה, ושנת שש ושלושים ביובל
היתה - שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית ראשון.
בין שחרב הבית, בטל מנין זה משפטלה הארץ. ונשארה
הארץ חרבה שבעים שנה [ש"מ, ת"ט], ונבנה בית שני
[בשנת ת"י], וארבע מאות ועשרים עמד. ובשנה השביעית
מבנינו עלה עזרא, והיא הביאה השנה; ומשנה זו [ת"ט]

1 ביותר, כבית דינו של רבי אמי ורבי אסי - שהן ראויין
2 להפקיע ממון בני אדם; אבל שאר בתי דינין, אין כותבין.
3 יח. זה הוא גופו של פרוזבול: 'מוסר אני לכם, פלוני
4 ופלוני הדינין שבמקום פלוני, שפך חוב שיש לי, שאגבנו
5 כל זמן שארצה'; והדינין חותמין מלמטן, או העדים.

6 **יט.** אין כותבין פרוזבול, אלא על הקרקע; אם אין קרקע
7 ללוה - מוכה לו המלוה כל שהוא בתוך שדהו, אפלו קלח
8 של כרוב. השאלו מקום לתנור או לכירה, כותבין עליו
9 פרוזבול; היתה לו שדה ממשפנת, כותבין עליה פרוזבול.
10 **כ.** וכותבין לאיש על נכסי אשתו, וליתומים על נכסי
11 אפיטרופין. אין לו קרקע, ולערכ יש לו קרקע - כותבין לו
12 עליה פרוזבול. היה לו חוב על חברו, ויש לחברו קרקע -
13 הואיל והוא תחת שעבודו, כותב עליו פרוזבול.

14 **כא.** אחד שללו מחמשה, צריכין פרוזבול לכל אחד ואחד;
15 וחמשה שללו מאחד, דין פרוזבול אחד לכלן.

16 **כב.** כתב הפרוזבול תחלה, ואחר כך הלנה - אינו מועיל,
17 אלא משמיט; עד שיתב הפרוזבול לאחר שהלנה. נמצאת
18 אומר, שפך מלוה הקודמת לפרוזבול, אינה נשמטת
19 בפרוזבול זה; ואם הפרוזבול קדם את המלוה, הרי זו
20 נשמטת.

21 **כג.** לפיכך, פרוזבול המקדם פשר, והמאחר פסול. כיצד?
22 כתב הפרוזבול בניסן, והקדים זמנו מאדר - פשר; שהרי
23 הורע כחו, שאינו משמיט אלא עד אדר. אבל אם אחר
24 זמנו, וכתבו מאיר - פסול; שהרי מיפה כחו, שהוא אינו
25 משמיט עד איר שלא בדין - שאין דינו שלא ישמיט אלא
26 עד ניסן, בשעת מסירת הדברים לבית דין.

27 **כד.** המוציא שטר חוב אחר שביעית, ואין עמו פרוזבול -
28 אבד חובו. ואם אמר: 'היה לי פרוזבול, ואבד' - נאמן;
29 שמזמן הספנה ואילך, פעל חוב גובה שלא בפרוזבול. ולא
30 עוד, אלא כשיביא פעל חוב את שטרו, או כשיביא לתבע
31 במלוה על פה - אומרים לנתבע: 'שלם לו'; ואם טען
32 הנתבע ואמר: 'איה פרוזבול שלו? אומרים לתובע: 'היה
33 לך פרוזבול, ואבד? אם אמר: 'כן היה, נאמן; ואם הודה
34 שלא כתב פרוזבול, אבד חובו. והיתומין, אינן צריכין
35 פרוזבול.

36 **כה.** הוציא פרוזבול, וטען הנתבע ואמר: 'מלוה זו שהוא
37 תובע - אחר פרוזבול זה היתה, והתובע אומר: 'קדם
38 פרוזבול זה היתה' - התובע נאמן; שאלו אמר: 'היה לי
39 ואבד' - נאמן, ואף על פי שאין אנו יודעין זמן הפרוזבול
40 שאבד.

41 **כו.** טען הנתבע ואמר: 'מלוה יש לו אצלי, והתובע אומר:
42 'לא פי, אלא הקפת חננות היא שאינה נשמטת, שהרי לא
43 זקפתה מלוה' - הרי זה נאמן; שאם ירצה יאמר: 'מלוה
44 היתה, ופרוזבול היה לי ואבד' - שפיון שתקנו חכמים
45 פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מתר ואוכל דבר
46 אסור.

47 **כז.** תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ומסר דבריו

1 התחילו למנות מנין אחר. ועשו שנת שלש עשרה לבנין
2 בית שני שמיטה, ומנו שבע שמיטות וקדשו שנת חמשים;
3 אף על פי שלא היה שם יובל בבית שני, מונין היו אותו
4 כדי לקדש שמיטות.
5 ד. נמצאת למד, שהשנה שחורב בה הבית באחרונה,
6 שתחלתה מתשרי שאחר חורבן בשני חדשים, שהרי
7 מתשרי הוא המנין לשמיטים וליובלות - אותה השנה מוצאי
8 שביעית היתה, ושנת חמש עשרה מן היובל התשיעי [שנת
9 תת"ל] היתה. ולפי חשבון זה - שנה זו, שהיא שנת אלה
10 ומאה ושבע לחורבן, שהיא שנת שבע ושמונים ואף
11 וארבע מאות למנין שטורות, שהיא שנת שש ושלושים
12 ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה - היא שנת שמיטה,
13 והיא שנת אחת ועשרים מן היובל.
14 ה. אכל כל הגאונים אמרו, שמסרת היא בידיהם איש מפי
15 איש, שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חורבן בית
16 ראשון ובנין בית שני אלא שמיטות בלבד, בלא יובלות;
17 וכן משחרכ באחרונה, לא מנו שנת חמשים אלא שבע
18 שבע בלבד מתחלת שנת החורבן. וכן עולה מתלמוד עבודה
19 זרה, כפי חשבון זה, שהוא קבלה.
20 ו. ושנת השמיטה ידועה היא ומפרסמת אצל הגאונים
21 ואנשי ארץ ישראל; וכלן לא מנו אלא לשני חורבן,
22 משליכין אותן שבע שבע. ולפי חשבון זה - תהי שנה זו,
23 שהיא שנת שבע ומאה ואף לחורבן, מוצאי שביעית. ועל
24 זה אנו סומכין, וכפי חשבון זה אנו מורין לענין מעשרות
25 ושביעית והשמיטת כספים - שהקבלה [מסורת הגאונים]
26 והמעשה עמודים גדולים בהוראה, ובהם ראוי להתלות.
27 ז. שנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע [השמיטה] -
28 אלא שנת תשע וארבעים שמיטה, ושנת חמשים יובל; ושנת
29 אחת וחמשים, תחלת שש שנים של שבוע. וכן בכל יובל
30 יובל.
31 ח. משגלה שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה, בטלו
32 היובלות - שנאמר: "וקראתם דורו בארץ לכל ישיבה",
33 בזמן שכל יושביה עליה; והוא, שלא יהיו מערביין שבט
34 בשבט, אלא כלן יושבים בתקנו. בזמן שהיובל נוהג בארץ,
35 נוהג בחוצה לארץ, שנאמר: "יובל הוא" - בכל מקום, בין
36 בפני הבית בין שלא בפני הבית.
37 ט. ובזמן שהיובל נוהג, נוהג דין עבד עברי, ודין פתי ערי
38 חומה [שנאמר בו "לא יצא ביובל"], ודין שדה חרמים
39 [המוחרמת לבדק הבית או לכהן], ודין שדה אחרת [- שירש
40 מאבותיו ומכרה, חוזרת אליו ביובל], ומקבלין גר תושב;
41 ונוהגת שביעית בארץ, והשמיטת כספים בכל מקום - מן
42 התורה. ובזמן שאין היובל נוהג, אין נוהג עבד עברי, ולא
43 פתי ערי חומה, ולא שדה אחרת, ולא שדה חרמים, ואין
44 מקבלין גר תושב; ונוהגת שביעית בארץ מדבריהם, וכן
45 השמיטת כספים בכל מקום מדבריהם, כמו שבארנו.
46 י. מצות עשה לתקע בשופר בעשירי בתשרי בשנת היובל.
47 ומצוה זו מסורה לבית דין, תחלה; וכל יחיד ויחיד חייב

48 לתקע, שנאמר: "תעבירו שופר". ותוקעין בשופר תשע,
49 בדרך שתוקעין בראש השנה; ומעבירין שופר בכל גבול
50 ישראל.
51 יא. שופר של יובל ושל ראש השנה, אחד הוא לכל דבר;
52 ואחד היובל ואחד ראש השנה לתקיעות, אלא שביובל
53 תוקעין בין בבית דין שקדשו בו את החדש, ובין בבית דין
54 שלא קדשו בו את החדש; וכל יחיד ויחיד חייב לתקע כל
55 זמן שביט דין יושבין, ושלא בפני בית דין.
56 יב. ובראש השנה שחל להיות בשבת, לא היו תוקעין אלא
57 בבית דין שקדשו בו את החדש; ואין כל יחיד ויחיד תוקע,
58 אלא בפני בית דין.
59 יג. שלשה דברים מעבדין ביובל: תקיעה, ושלוח עבדים,
60 והחזרת שדות לבעליהן - וזו היא השמיטת קרקע.
61 יד. מראש השנה ועד יום הכפורים, לא היו עבדים נפטרים
62 לבתיהם, ולא משתעבדין לאדוניהם, ולא השדות חוזרות
63 לבעליהן - אלא עבדים אוכלין ושותים ושומחים,
64 ועטותיהם בראשיהם. בין שהגיע יום הכפורים - תקעו
65 בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן, וחזרו שדות
66 לבעליהן.
67 טו. דין היובל בשביטת הארץ ודין השמיטה, אחד הוא
68 לכל דבר: כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ, אסור
69 בשנת יובל; וכל שמתיר בשביעית, מתיר ביובל; ומלאכות
70 שלוקין עליהן בשביעית, לוקין עליהן ביובל; ודין פרות
71 שנת יובל באכילה ומכירה ובכעור, כדין פרות שביעית
72 לכל דבר.
73 טז. יתרה שביעית על היובל - שהשביעית משמטת
74 כספים, ואין היובל משמיט כספים. ויותר יובל על
75 השביעית - שהיובל מוציא עבדים, ומשמיט קרקע; וזה
76 הוא דין מכירת שדות האמור בתורה, והיא מצות עשה,
77 שנאמר: "גאלה תתנו לארץ". יובל משמיט קרקע בתחלתו,
78 ושביעית אין משמטת כספים אלא בסופה, כמו שבארנו.

פרק יא

79
80 א. ארץ ישראל המתחלקת לשבטים - אינה נמכרת
81 לצמיתות, שנאמר: "והארץ לא תמכר לצמיתות". ואם מכר
82 לצמיתות, שניהם עוברין בלא תעשה; ואין מעשיהן
83 מועילין, אלא תחזר השדה לבעליה ביובל.
84 ב. והמוכר שדהו לששים שנה, אינה יוצאה ביובל - שאין
85 חזר ביובל, אלא דבר הנמכר סתם, או הנמכר לצמיתות.
86 ג. לא ימכר אדם ביתו או שדה אחרתו, אף על פי שהן
87 חוזרין אחר זמן - אלא אם כן העני, שנאמר: "וכי ימוך
88 אחיד, ומכר מאחרתו". אכל למכר ולהניח הדמים בכיסו,
89 או לעשות בהן סחורה, או לקח בהן כלים ועבדים ובהמה
90 - אינו רשאי; אלא למזונות בלבד. ואם עבר ומכר מכל
91 מקום, הרי אלו מכורין.
92 ד. ודין בבית דין פתי ערי חומה, ובשדה דין שדה אחרת.
93 דין מוכר שדה אחרתו - להשיב את הדמים לפי השנים

לשלישי, אפלו מאה - בשנת היובל תחזור לאדון ראשון, 48
שנאמר: "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, 49
לאשר לו אחוזת הארץ". 50

טז. מכרה לראשון במאה דינר, ומכרה הראשון לשני 51
במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם 52
הראשון, שנאמר: "לאיש אשר מכר לו". מכרה לראשון 53
במאתים, ומכרה הראשון לשני במאה - הרי זה מחשב עם 54
האחרון. וכן אם מכרה במאה, והשביחה ביד הלוקח, והרי 55
היא ראויה להמכר במאתים - מחשב לפי מה שמכר; ואם 56
מכרה במאתים, והכסיפה, והרי היא ראויה להמכר במאה 57
- מחשב לפי מה שהיא. לעולם מפין כח המוכר שדה 58
אחזה, ומרעין כח הלוקח. 59

יז. המוכר שדה אחזה, והיו לו שדות אחרות, ומכר מאותן 60
השדות כדי לגאל שדה שמכר - אין שומעין לו, שנאמר: 61
"ומצא כדי גאלתו", עד שימצא דבר שאינו מצוי בשעה 62
שמכר. וכן אם לנה לגאל, אין שומעין לו - שנאמר: 63
"והשיגה ידו", לא שיליה. 64

יח. מצא מעט, ורצה לגאל חצי השדה שמכר - אין 65
שומעין לו, שנאמר: "כדי גאלתו" - או גאל את כלה, או 66
אינו גואל. ואם רצו קרוביו לגאל - גואלין, שנאמר: "ובא 67
גאלו הקרב אליו". 68

יט. הנותן שדהו מתנה, הרי זו חוזרת לו ביובל - שנאמר: 69
"תשבו איש אל אחוזתו", לרבות את המתנה. 70

כ. האחין שחלקו (בירושה) - כלקוחות הן, ומחזירין זה 71
לזה חלקו ביובל; ולא תבטל חלקתן מקמות שהיתה. וכן 72
הבכור והמביבם [נושא] אשת אחיו [שמת] - מחזיר ביובל 73
חלק שנטל, ונוטל החלק שפגדו. 74

כא. אכל הירש את אשתו - אף על פי שירשת הפעל 75
מדבריהם [של חכמים] - עשו חזוק לדבריהם כשל תורה, 76
ואינו מחזיר ביובל. ואם ירש ממנה [מקום ב:] בית הקברות 77
- יחזיר לבני משפחה, משום פגם משפחה [שגנאי להם] 78
שיקבר זר בתוכם והם יקברו במקום אחר; ויתנו לו דמיה, 79
ומנפין לו דמי קבר אשתו - שהרי חיב בקבורתה. 80

יום שישי ח' מנחם-אב ה'תשע"ב

פרק יב

א. המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה - הרי זה גואל 83
אותה כל שנים עשר חדש מיום שמכר, בכל עת שירצה, 84
ואפלו ביום שמכר; וכשרוצה לפדות - נותן כל הדמים 85
שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. 86

ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו אם 87
השיגה ידו. ויש לו למכר מנכסיו ולפדות; אכל לא ילוה 88
ויגאל, ולא יגאל לחצאין. 89

ג. מת הלוקח, יפדה מיד בנו; וכן אם מת המוכר, יש לבנו 90
לפדותה כל שנים עשר חדש. 91

ד. מכר לראשון, ומכר ראשון לשני בתוך השנה - מוגין 92

הנשארות ליובל; ובכל עת שירצה לפדות, מחשב עם 1
הלוקח על השנים שאכל, וגורע מדמי המכר, ומחזיר לו 2
את השאר. 3

ה. כיצד? הרי שנשא ליובל עשר שנים, ומכר לו שדהו 4
במאה דינר, אכלה הלוקח שלש שנים, ורצה המוכר לגאל 5
- נותן לו שבעים דינר, ומחזיר שדהו; וכן אם אכלה שש 6
שנים - נותן לו ארבעים דינר, ומחזיר שדהו. לא גאלה, 7
אלא היתה ביד הלוקח עד שנת היובל - תחזור לבעלים 8
בלא דמים, שנאמר: "במספר שני תבואת ימכר לך". 9

ו. מכרה לו והיא מלאה פרות, ולאחר שנים גאלה - אינו 10
יכול לומר לו: 'החזירנה לי מלאה פרות כמו שמכרתי לך'. 11
לפיכך, אם מכרה לו מלאה פרות לפני ראש השנה, וגאלה 12
אחר שתי שנים - הרי זה אוכל שלש תבואות בשתי 13
השנים, ואינו מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד, 14
שנאמר: "על פי השנים", לא על פי התבואות. 15

ז. הקנים והזמורות ופרות שקמה שבתוכה, הרי הן של 16
לוקח כשאר הפרות שלה; אבל אילן שנכסח או שיביש, 17
שניתן אסורין בו. כיצד יעשה? ימכר, וילקח בדמיו קרקע, 18
והלוקח אוכל פרוחיה, עד שתגאל השדה מידו. 19

ח. הלוקח שדה אחזה, ונטעה אילנות והשביחה - כשהיא 20
חוזרת ביובל, שמין שבח האילנות שבתוכה, ונותן בעל 21
השדה דמי השבח ללוקח, שנאמר: "ורצא ממכר בית" - 22
ממכר חוזר, ואין השבח חוזר. 23

ט. המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג, כמו שבארנו - 24
אינו מתר לגאל לפחות משתי שנים, שנאמר: "במספר שני 25
תבואת ימכר לך"; ואפלו רצה הלוקח, הרי זה אסור - 26
שנאמר: "במספר שנים אחר היובל, תקנה מאת עמיתך", 27
אין פחות משתי שנים מעת לעת מיום המכירה. 28

י. וצריך שיאכל הלוקח שני תבואות בשתי השנים - 29
שנתיים שהיו בהן תבואות, ואחר יגאל - שנאמר: "שני 30
תבואת"; לפיכך, אם היתה אחת משתי השנים שביעית, 31
או שנת שדפון או ירקון - אינה עולה מן המנין. 32

יא. הניחה הלוקח בורה [לא זרועה] שנה ואכלה שנה, או 33
אכלה שנה ונרה [חרש] שנה לזריעה ולא זרעה - הרי אלו 34
עולין למנין. מכרה בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת, 35
והדמים חוזרין לבעלים. 36

יב. מכרה שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל אותה 37
שנה שניה אחר היובל, שנאמר: "שני תבואת". 38

יג. מכר נקעים מלאים מים, או סלעים שאינם ראויין 39
לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים, שנאמר: 40
"במספר שני תבואת" - שדה הראויה לתבואה, היא שאינה 41
נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה - אף על פי 42
שאינה ראויה לזריעה, חוזרת לבעלים ביובל. 43

יד. מכר אילנות - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי 44
ראויין לתבואות; ואם לא גאלן, אינן חוזרין לבעלים ביובל 45
- שנאמר: "ושב לאחוזתו", ולא לאילנות. 46

טו. מכר שדהו לראשון, ומכר ראשון לשני, ושני 47

יהושע את הארץ - אף על פי שהיא מקפת עתה, הרי היא כבתי החצרים; ועיר שהיתה מקפת חומה בימי יהושע - אף על פי שאינה מקפת עתה, הרי היא כמקפת. וכיון שגלו בחרבן ראשון, בטלה קדשת ערי חומה שהיו בימי יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השנייה, נתקדשו כל הערים המקפות חומה באותה העת - מפני שביאתן בימי עזרא שהיא ביאה שנייה, כביאתן בימי יהושע: מה ביאתן בימי יהושע, מנו שמטין ויובלות, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר - אף ביאתן בימי עזרא, מנו שמטין ויובלות, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר. טז. וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית, בעת שיכנסו לארץ - יתחילו למנות שמטין ויובלות, ויקדשו בתי ערי חומה, ויתחייב כל מקום שיכבשוהו במעשרות, שנאמר: "והביאך ה' אל הארץ אשר ירשו אבותיך, וירשתה", מקיש ירשתך לירשת אבותיך - מה ירשת אבותיך, אתה נוהג בחדוש כל הדברים האלו, אף ירשתך, אתה נוהג בה בחדוש כל הדברים האלו.

פרק יג

א. שבת לוי - אף על פי שאין להם חלק בארץ, כבר נצטוו ישראל לתן להם ערים לשבת ומגורשיהן; והערים - הן שש ערי המקלט, ועליהן ארבעים ושתים עיר; וכשמוספין ערי מקלט אחרות בימות המשיח, הכל ללוים. ב. מגרשי הערים, כבר נתפרשו בתורה שהן שלשת אלפים אמה סביב - שנאמר: "מקרי העיר וחוצה, אלף אמה סביב, ולהלן הוא אומר: "וימדתם מחוץ לעיר, את פאת קדמה אלפים באמה וגו'" - אלף הראשונות מגרש, ואלפים שמונדין חוץ למגרש לשדות וכרמים. ג. ונותנין לכל עיר, בית קבורה חוץ לתחום זה - שאין קוברין מתייהם בתחום עריהם, שנאמר: "וימגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכשם, ולכל חיתם" - לחיים נתנו, לא לקבורה. ד. אין עושין בערי הלוים עיר מגרש, ולא מגרש עיר, ולא מגרש שדה, ולא שדה מגרש - שנאמר: "וישדה מגרש עריהם, לא ימכר"; ומפי השמועה (מסורת ממושה רבינו) למדו, שזה שנאמר: "לא ימכר", לא ישנה - אלא השדה והמגרש והעיר, כל אחד משלשתן כמות שהוא לעולם. וכן בשאר ערי ישראל - אין עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה, ולא מגרש עיר, ולא עיר מגרש; ו. ולא יסתר אדם את ביתו לעשותו גנה, ולא ישע את חרבתו גנה; שלא יחריכו ארץ ישראל. ז. כהנים ולוים שמכרו שדה משדות עריהם, או בית מבתי ערי חומה שלקח - אין גוזאלין בפסד הזה, אלא מוכרין השדות ואפלו סמוך ליובל, וגוזאלין מיד; ואם הקדישו שדה, וגוזאלין מיד ההקדש לאחר היובל; וגוזאלין בתי ערי חומה כל זמן שירצו, אפלו אחר כמה שנים - שנאמר: "וגאלת עולם תהיה ללוים".

לראשון: כיון ששלמה שנה לראשון - החלט הפית - עבר לרשותו לגמרי ביד השני; שהמוכר מכר לשני כל זכות שתבוא לידו. הגיע שנים עשר חדש ולא גאלה, הרי זו נחלטה ביד הלוקח. וכן אם נתן הפית מתנה ולא גאלו כל שנים עשר חדש, הרי זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה. ח. היתה שנה מעברת, אינו נחלט עד סופה - שנאמר: "עד מלאת לו שנה תמימה", להביא חדש העבור. ו. מכר שני בתיים, אחד בחצי אדר ראשון ואחד בראש אדר שני - זה שמכר בראש אדר שני, כיון שהגיע אחד באדר של שנה הבאה, עלתה לו שנה; וזה שמכר בחצי אדר הראשון, לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה - מפני שידר הלוקח בחדש העבור. ז. הגיע יום שנים עשר חדש, ולא נמצא הלוקח לפדות ממנו - הרי זה מניח מעותיו בבית דין, ושובר הדלת ונכנס לביתו; ואימתי שיבוא הלוקח, יבוא ויטל את מעותיו. ח. המקדיש בית עיר חומה, וגאלו אחר מיד ההקדש - כיון שעלתה לו שנה משעה שנגאל מיד ההקדש ולא גאלו בעליו, נחלט ביד הגואל; שאין ההקדש חולט, אלא הלוקח, שנאמר: "לקנה אתו, לדרתיו". ט. מכר בית עיר חומה, והגיע יובל בתוך שנת המכר - אינו חוזר ביובל, אלא יהיה ביד הלוקח, עד שירצה המוכר לגאל כל שנת המכר; או תמלא שנה, ויחלט. י. המוכר בית כבתי החצרים, או בעיר שאינה מקפת חומה כראוי - הרי זה נגאל בכח יפה שבדין השדות ושבדין הבתים המקפין חומה. ביצד? אם רצה לגאל מיד - גואל, בדין הבתים. הגיע שנים עשר חדש ולא גאל - הרי זה גואל עד שנת היובל, בדין השדות; ובעת שגואל - מחשב עם המוכר, וגורע לו מה שאכל. הגיע יובל ולא גאל - חוזר הבית בלא דמים, בדין השדות. יא. כל שהוא לפנים מן החומה, כגון הגנות והמרחצאות והשוככות - הרי הוא כבתיים, שנאמר: "אשר בעיר". אבל השדות שבתוך העיר, נגאלין בדין השדות שחוץ לעיר, שנאמר: "קם הבית אשר בעיר" - "הבית" וכל הדומה לבית, לא השדות. יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אינו נחלט בכתי ערי חומה. וירושלים, אין הבית נחלט בה. ובית הבנוי בחומה, אינו כבתי ערי חומה. יג. עיר שגזותיה חומתה, או שהם חומתה - אינו כמקפת. יד. אין המקום נקרא 'עיר חומה' - עד שיהיה בו שלש חצרות או יתר, ובכל חצר מהן שני בתים או יתר, ויניקפו אותן חומה תחלה, ואחר כך יבנו החצרות בתוכו; אבל מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא היו בו שלש חצרות של שני בתים - אינו עיר חומה, אלא בתיים שבו כבתי החצרים. טו. אין סומכין אלא על חומה המקפת בשעת כבוש הארץ. ביצד? עיר שלא היתה מקפת חומה בשעה שפכש

7 י. כֹּל שֶׁבֶט לְוִי, מִזְהָרִין שְׂלֵא יִנְחִלוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְכֵן
8 מִזְהָרִין, שְׂלֵא יִטְלוּ חֶלֶק בְּבִזָּה בְּשָׁעָה שְׂכֻבִּשִׁין אֶת הָעָרִים
9 - שְׁנֵאמָר: "לֹא יִהְיֶה לְכֹהֲנִים חֲלוּם כֹּל שֶׁבֶט לְוִי, חֶלֶק
10 וְנִחְלָה עִם יִשְׂרָאֵל", "חֶלֶק" בְּבִזָּה, וְ"נִחְלָה" בְּאֶרֶץ; וְכֵן
11 הוּא אוֹמֵר: "בְּאֶרְצָם לֹא תִנְחַל, וְחֶלֶק לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם",
12 בְּבִזָּה. וְכֵן לְוִי אוּ כֹהֵן שֶׁנִּטַּל חֶלֶק בְּבִזָּה, לוֹקָה; וְאִם נִטַּל
13 נִחְלָה בְּאֶרֶץ, מַעֲבִירִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.

14 יֵאָדָה לִי, שְׂאִין הַדְּבָרִים הָאֵלֹו אֲמֹרִים, אֶלֶּא בְּאָרְן
15 שְׁנֹכֶרֶת עָלֶיהָ בְּרִית לֹא־בָרָהֶם לִי־צָח וּלִי־עֶקֶב, וִירְשׁוּהָ בְּגִיָּהֶם
16 וְנִתְחַלְקָה לָהֶם; אֲכַל שְׂאֵר כָּל הָאֲרָצוֹת שְׁכֹבֶשׁ מִלּוֹ מִמְּלִכִי
17 יִשְׂרָאֵל - הָרִי הַפְּהָנִים וְהַלְוִיִּם בְּאוֹתָן הָאֲרָצוֹת וּבְכֹתָן, כָּכֹל
18 יִשְׂרָאֵל.

19 **יב.** וְלָמָּה לֹא זָכָה לְוֵי בְנֵי־לֵת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכֹזֶתָה עִם
20 אָחִיו? מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לַעֲבֹד אֶת ה' וּלְשִׁרְתּוֹ, וְלַהּוֹרוֹת דְּרָכָיו
21 הַיְשָׁרִים וּמִשְׁפָּטָיו הַצְּדִיקִים לְרַבִּים - שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֹּרֶוּ
22 מִשְׁפָּטָיִךְ לַיעֲקֹב, וַתִּזְוָרְתָּ לְיִשְׂרָאֵל". וּלְפִיכָךְ, הִבְדִּילוּ מִדְּרָכֵי
23 הָעוֹלָם - לֹא עֹרְכִין מִלְחָמָה כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נוֹחֲלִין,
24 וְלֹא זֹוכִין לַעֲצָמָן בְּכַח גּוֹפֵן; אֲלֵא הֵם חֵיל ה', שֶׁנֶּאֱמָר:
25 "בְּרַף ה' חִילוֹ", וְהוּא בְּרוּךְ הוּא זֹכֵה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֲנִי
26 חֲלָקְךָ וְנוֹחֲלָתְךָ".

27 יג. וְלֹא שָׁכַט לִי בְלִבִּי, אֶלָּא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל בָּאִי
28 הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ, וְהִכִּינוּ מַדְעוֹ לְהַבְדִּיל לַעֲמֹד
29 לִפְנֵי ה' לְשִׁרְתּוֹ וּלְעִבְדּוֹ לְדַעַת אֶת ה', וְהִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ
30 שֶׁעָשָׂהוּ הָאֱלֹהִים, וּפָרַק מֵעַל צִנְאוֹרָיו עַל הַחֲשָׁבוֹנוֹת הָרַבִּים
31 אֲשֶׁר בָּקְשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם - הֲרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים, וְיִהְיֶה
32 ה' חִלְקוֹ וְנִחְלָתוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים; וְיִזְכֶּה לוֹ בְּעוֹלָם
33 הַזֶּה דָּבָר הַמְּסַפֵּיק לוֹ, כְּמוֹ שֶׁזָּכָה לִכְתָּבֵיהֶם וּלְלוֹיִם. הֲרִי דָּוִד
34 אוֹמֵר: "ה' מִנֵּת חִלְקִי וְכוּסִי - אֶתָּה תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי".

35 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. נִגְמַר סֵפֶר שְׁבִיעִי, בְּעֹרֶת שְׂדֵי. וּמִנֵּין
36 פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה, חֲמִשָּׁה וּשְׁמוֹנִים: הֵלְכוֹת כְּלָאִים, עֲשָׂה
37 פְּרָקִים; הֵלְכוֹת מִתְּנוֹת עֲנִיִּים, עֲשָׂה פְּרָקִים; הֵלְכוֹת
38 תְּרוּמוֹת, חֲמִשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים; הֵלְכוֹת מַעֲשָׂרוֹת, אַרְבָּעָה
39 עָשָׂר פְּרָקִים; הֵלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְנֹטֵעַ רִבְעִי, אֶחָד עָשָׂר
40 פְּרָקִים; הֵלְכוֹת בִּפְּוּרִים וּשְׁאָר מִתְּנוֹת כְּהֵנָּה שֶׁבִּבְבֻלִין,
41 שְׁנַיִם עָשָׂר פְּרָקִים; הֵלְכוֹת שְׁמֵטָה וְיוֹבֵל, שְׁלֹשָׁה עָשָׂר
42 פְּרָקִים.

בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם.

שאלו שלום ירושלים, ישליו אהביו. 44

סִפֹּר שְׁמִינִי וְהוּא סִפֹּר עֲבוֹדָה
הֶלְכוֹתָיו תִּשַּׁע, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הֶלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה,
הֶלְכוֹת כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהָעוֹבְדִים בוֹ, הֶלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ,
הֶלְכוֹת אֶסְרֵי מִזְבֵּחַ, הֶלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, הֶלְכוֹת
תַּמְדִּין וּמוֹסְפִין, הֶלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הֶלְכוֹת עֲבוֹדַת
יוֹם הַכַּפּוּרִים, הֶלְכוֹת מַעֲיֵלָה.

הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה

51 יֵשׁ בְּכָלֶלן שֵׁשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת
52 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לִבְנוֹת מִקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא
53 לִבְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ גָּזִית; (ג) שְׁלֹא לַעֲלוֹת עָלָיו בְּמַעֲלוֹת;
54 (ד) לִירְאֶה מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ה) לְשָׁמֹר אֶת הַמִּקְדָּשׁ סָבִיב;
55 (ו) שְׁלֹא לְהִשָּׁבִית שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ. וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ
56 בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

57

פֶּרֶק א

58

59 א. מִצֻּת עָשָׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לֵה', מוֹכֵן לְהִיּוֹת מְקַרִּיבִין בּוֹ
60 הֶקְרַבְנוּת, וְחוֹגְגִין אֵלָיו שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה - שְׁנָאֹמֶר:
61 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". וּכְבָר נִחְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה מִשְׁכָּן שְׁעָשָׂה מֹשֶׁה
62 רַבְּנּוּ, וְהָיָה לְפִי שְׁעָה - שְׁנָאֹמֶר: "כִּי לֹא כָאֲתָם עַד עָתָה
63 אֵל הַמְּנוּחָה וְאֵל הַנִּחְלָה".

ב. כִּי־נָסוּ לְאָרֶץ, הַעֲמִידוֹ הַמֵּשְׁכָן בְּגִלְגָל אַרְבַּע עָשָׂה
שָׁנָה שִׁכְּבוּ וַיִּחְדְּקוּ. וּמִשָּׁם בָּאוּ לְשִׁילָה, וּכְנוּ שָׁם בֵּית
שֵׁל אֲבָנִים; וּפָרְשׁוּ יַרְיעוֹת הַמֵּשְׁכָן עָלָיו, וְלֹא הִיטָה שָׁם
תִּקְרָה. וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְתֵשַׁע שָׁנָה עָמַד מִקְדָּשׁ שִׁילָה.
וּבְשִׁמְתָה עָלָי - חֶרֶב, וּבָאוּ לִזְבֹּ וּכְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ; וּבְשִׁמְתָה
שְׁמוֹאל - חֶרֶב, וּבָאוּ לְגִבְעוֹן וּכְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ. וּמִגִּבְעוֹן בָּאוּ
לְבֵית הָעוֹלָמִים. וַיְמִי זֶבֶ וּגְבֻעוֹן - שִׁבְעָה וְחֲמִישִׁים שָׁנָה.

ג. כִּי־נִבְנָה הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַם - נֶאֱסָר כָּל הַמְקוֹמוֹת
כֵּלָן לִבְנוֹת בֵּית־לֵה, וְלַהֲקָרִיב בֵּית־קָרְבָן; וְאִין שֵׁם
בֵּית לְדוֹרֵי הַדּוֹרוֹת אֵלָא בִּירוּשָׁלַם בְּלֻכְד, וּבְקֶרֶת הַמּוֹרִיָּה
שָׁבָה - שְׁנֵאמַר: "וַיֹּאמֶר דָּוִד: זֶה הוּא בֵּית ה' הָאֱלֹהִים, זֶה
מִזְבֵּחַ לַעֲוֹלָה לְיִשְׂרָאֵל", וְאוֹמֵר: "זֹאת מִנוּחַתִּי עַד־עַד".

ד. בַּנִּין שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, כָּבֹד מִפָּרֶשׂ בַּמְּלָכִים; וְכֵן בָּנִין
הֶעֱתִיד לִבְנוֹת - אֵף עַל פִּי שְׁהוּא כְּתוּב בִּיחְזָקָא, אֵינוֹ
מִפָּרֶשׂ וּמִבְאָר. וְאֵנָשִׁי בֵּית שְׁנֵי - כְּשֶׁבָּנוּ בִּימֵי עֶזְרָא - כְּנוּהוּ
כְּבִנֵּי שְׁלֹמֹה, וּמַעֲזֵן דְּבָרִים הַמִּפְרָשִׁים בִּיחְזָקָא.

ה. ואלו הם הדברים שהן עקר בבנין הבית: עושין בו
קדש, וקדש הקדשים, ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא
הנקרא 'אולם'; ושלשלתן נקראין 'היכל'. ועושין מחצה
אחרת סביב להיכל, רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו
במדבר; וכל המקף במחצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד,
הוא הנקרא 'עזרה'. והכל נקרא 'מקדש'.

ו. וְעוֹשִׁין בַּמִּקְדָּשׁ שְׂבָעָה כָּלִים: מִזְבֵּחַ לְעוֹלָה וְלִשְׂאֵר
הַקֶּרְבָּנוֹת; וּכְבֹּשׁ שְׂעוּלִין בּוֹ לַמִּזְבֵּחַ, וּמְקוֹמוֹ לִפְנֵי הָאוֹלָם,
מִשּׁוֹף לְדָרוֹם; וְכִיּוֹר וְכֹנֹן, לְקֹדֶשׁ מִמֶּנּוּ הַכֹּהֲנִים יֵיחֶם

על פי שלא נפגמה - פסולה לבגין המזבח ובגין הכבש, 47
שנאמר: "כי חרבך הנפת עליה, ותחללה". והבונה אכן 48
שנגע בה ברזל במזבח או בכבש - לוקה, שנאמר: "לא 49
תבנה אתהן גזית"; והבונה אכן פגום, עובר בעשה. 50

טז. אכן שנפגמה או שנגע בה הברזל אחר שנבנית במזבח 51
- אותה האכן פסולה, והשאר פשרות. ומלבגין את המזבח 52
פעמים בשנה, בפסח ובהג; וכשמלבגין אותו, מלבגין אותו 53
במפה, אבל לא בכפס של ברזל, שמה יגע באבן ויפסל. 54
יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה 55
במעלות על מזבחי"; אלא בונים כמו תל בדרומו של מזבח, 56
מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ; והוא הנקרא 57
'כבש'. והעולה במעלות על המזבח, לוקה. וכן הנותן אכן 58
אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח, 59
דרך השחתה - לוקה, שנאמר: "ונתפתם את מזבחתם. . 60
לא תעשון בן לה' אלהיכם". 61

יח. המנורה וכליה, והשלחן, וכליו, ומזבח הקטרת וכל 62
כלי השרת - אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם 63
עשו אותן של עץ או עצם או אבן או של זכוכית, פסולין. 64
יט. היו הקהל עניים, עושין אותן אפלו של בדיל; ואם 65
העשירים, עושין אותן של זהב. אפלו המזרקות והשפודין 66
והמגרפות של מזבח העולה, והמדות - אם (יש כח ויכולת) 67
בצביר, עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה - מחפין 68
אותן זהב, אם מצאה ידם. 69

כ. אין עושין כל הכלים מתחלתן, אלא לשם הקדש; ואם 70
נעשו מתחלתן להדיוט, אין עושין אותן לבוה. וכלי גבוה 71
- עד שלא נשתמש בהן גבוה, רשאי להשתמש בהן הדיוט; 72
ומשישתמש בהן גבוה, אסורין להדיוט. אבנים וקורות 73
שחצבן לשם בית הקנסת, אין בונים אותן בהר הבית. 74

יום שבת קודש ט' מנחם-אב ה'תשע"ב

פרק ב

א. המזבח, מקומו מכון ביתו; ואין משנין אותו ממקומו 77
לעולם, שנאמר: "וזה מזבח לעלה לישראל". ובמזבח 78
נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך לך אל ארץ המדינה", 79
ונאמר: "ויבן שלמה את הבית בהר המורייה". 80

ב. ומסרת ביד הכל, שהמקום שבנה בו דוד ושלמה 81
המזבח בגן ארונה - הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח 82
ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן 83
התבה, והוא המזבח שעליו הקריב קין והבל, ובו הקריב 84
אדם הראשון כשנבכר קרבן, ומשם נבכר; אמרו חכמים: 85
'אדם ממקום כפרתו נבכר'. 86

ג. מדות המזבח מכונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש. 87
ומזבח שבנו בני הגולה, כעין מזבח שעתידי להבנות 88
עשוהו; ואין להוסיף על מדתו, ולא לגרע ממנה. 89
ד. וישלשה נביאים עלו עמה מן הגולה - אחד העיד להם 90

ורגליהם לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח, משוך 1
לדרום שהוא שמאל הנכנס למקדש. ומזבח לקטרת, 2
ומנורה, ושלחן; וישלשתם בתוך הקדש, לפני קדש 3
הקדשים. 4

ז. המנורה בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מזמין שעליו 5
לחם הפנים; ושניהם בצד קדש הקדשים מבחוץ. ומזבח 6
הקטרת משוך מבין שניהם לחוץ. ועושין בתוך העזרה 7
גבולין - 'עד כאן לישראל', 'עד כאן לפהנים'; ובונים בה 8
בתים לשאר צרכי המקדש, כל בית מהם נקרא 'לשכה'. 9
ח. כשבונים ההיכל והעזרה, בונים באבנים גדולות; ואם 10
לא מצאו אבנים, בונים בלבנים. ואין מפצלין את אבני 11
הבגין בהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן 12
מבחוץ, ואחר כך מכניסין אותן לבגין, שנאמר: "אבנים 13
גדולות אבנים יקרות יסד הבית, אבני גזית", ואומר: 14
"ומקבות והגרון כל כלי ברזל, לא נשמע בבית בהבנתו". 15
ט. ואין בונים בו עץ בולט כלל, אלא או באבנים או 16
בלבנים וסיד; ואין עושין אבסדריות של עץ בכל העזרה, 17
אלא של אבנים או לבנים. 18

י. ומרצפין כל העזרה באבנים יקרות. ואם נעקרה אבן - 19
אף על פי שהיא עומדת במקומה - הואיל ונתקלקלה, 20
פסולה; ואסור לכהן העובד לעמד עליה בשעת העבודה, 21
עד שתקבע בארץ. 22

יא. ומצוה מן המבחר לחזק הבגין ולהגביהו כפי כח 23
הצביר, שנאמר: "(ו)לרום את בית אלהינו". ומפארין 24
אותו ומיפין כפי כחן. ואם יכולין לטוה אותו בלו בזהב 25
ולהגדיל במעשיו - הרי זו מצוה. 26

יב. אין בונים את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום הקים 27
את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה; ועוסקין בבגין 28
מעלות השחר עד צאת הכוכבים. והכל חביב לבנות ולסעד 29
בעצמם ובממונם, אנשים ונשים, כמקדש המדבר; ואין 30
מכבשלין תינוקות של בית רבן לבגין. ואין בגין מקדש דוחה 31
יום טוב. 32

יג. המזבח, אין עושין אותו אלא בגין אבנים. וזה שנאמר 33
בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחבר באדמה; 34
שלא יבנהו לא על גבי כפין, ולא על גבי מחלות; וזה 35
שנאמר: "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה למדו שאינו 36
רשות אלא חובה. 37

יד. כל אבן שנפגמה כדי שתתגר בה הצפרן, כספין של 38
שחיטה - הרי זו פסולה לכבש ולמזבח, שנאמר: "אבנים 39
שלמות תבנה את מזבח ה'". ומהיכן היו מביאין אבני 40
מזבח? מבתולת הקרקע - חופרין עד שמגיעין למקום 41
הנפר שאינו מקום עבודה ובגין, ומוציאין ממנו האבנים, 42
או מן הים הגדול, ובונים בהן. וכן אבני ההיכל והעזרות 43
שלמות היו. 44

טו. ואבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו - פסולות; 45
ואין להן פדיון, אלא נגזזין. כל אבן שנגע בה הברזל - אף 46

1 על מקום המזבח, ואחד העיד להם על מדותיו, ואחד העיד
2 להם שמקריבין על המזבח הזה כל הקרנות אף על פי
3 שאין שם בית.

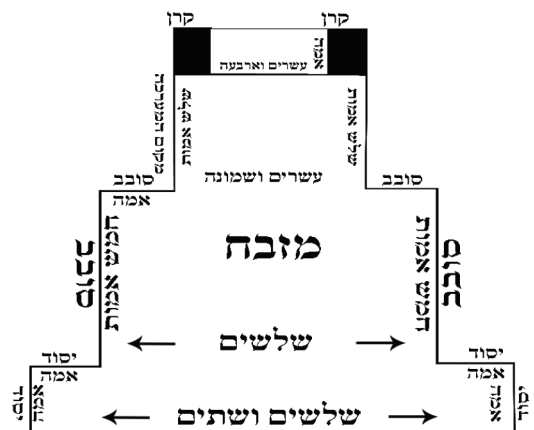
4 ה. מזבח שעשה משה, ושעשה שלמה, ושעשו בני הגולה,
5 ושעתידי לעשות – כלן עשו אמות גבה כל אחד מהן; וזה
6 שפתוב בתורה: "שלוש אמות קמתו" – מקום המערכה
7 בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה, וכן העתיד להבנות – מדת
8 ארפו ורחבו, שלשים ושתים אמות על שלשים ושתים
9 אמות.

10 ו. עשו אמות של גבה המזבח – מהן באמה בת חמשה
11 טפחים, ומהן באמה בת ששה טפחים; ושאר כל אמות
12 הבנין, בת ששה טפחים. וגבה כל המזבח, שמונה וחמשים
13 טפח.

14 ז. וכך היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים, וכנס
15 חמשה טפחים – זה הוא יסוד; נמצא רחב שלשים אמה
16 ושני טפחים, על רחב שלשים אמה ושני טפחים. עלה
17 שלשים טפח, וכנס חמשה טפחים – זה הוא סובב; נמצא
18 רחבו שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים, על שמונה
19 ועשרים אמה וארבעה טפחים. ומקום הקרנות, אמה מה
20 ואמה מה סביב; וכן מקום רגלי הכהנים, אמה סביב;
21 נמצא מקום המערכה, רחב ארבע ועשרים אמה וארבעה
22 טפחים, על ארבע ועשרים אמה וארבעה טפחים.

23 ח. גבה כל קרן וקרן, חמשה טפחים; ורובע כל קרן, אמה
24 על אמה. וארבע הקרנות חלולין היו מתוכן. וגבה מקום
25 המערכה, שמונה עשר טפח. נמצא חצי גבה המזבח,
26 כששה טפחים מסוף הסובב ולמטה.

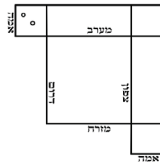
27 ט. וחוט של סקרא היה חגור באמצע המזבח, להבדיל בין
28 דמים העליונים לדמים התחתונים; ונמצא גבהו מן הארץ
29 עד מקום המערכה, תשע אמות פחות טפח; וזה היא צורתו
30 לפי מדותיו;

32 י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו הסובב,
33 אלא היה היסוד משוף כנגד כל רוח צפון ומערב, ואוכל
34 בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת; וקרן דרומית
35 מזרחית לא היה לה יסוד.

36 יא. ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני
37 חטמין דקין; והן הנקראין 'שיתין': שהדמים יורדין בהן
38 ומתערכין באמה, ויוצאין לנחל קדרון.

39 יב. ולמטה ברכפה באותה הקרן – היה מקום אמה על
40 אמה, וטבלה של שיש וטבעת קבועה בה, שבו יורדין
41 לשית ומנקין אותו, וזה היא צורתו:

42 יג. וכך היה בנוי לדומו של מזבח – ארפו שלשים
43 ושתים, על רחב שש עשרה אמה; והיה אוכל בארץ
44 שלשים אמה מצד המזבח, ופורת ממנו אמה על היסוד
45 ואמה על הסובב. ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש
46 למזבח, כדי לתן את האברים בזריקה. וגבה הכבש תשע
47 אמות פחות שתות, עד כנגד המערכה.

48 יד. ושני כבשים קטנים יוצאים ממנו, שבהן פונין ליסוד
49 ולסובב, ומבדילין מן המזבח כמלא נימא. וחלון היתה
50 במערבו של כבש, אמה על אמה, ו'רבוכה' היתה נקראת,
51 שבה נותנין פסולי חטאת העוף, עד שתעבר צורתה ותצא
52 לבית השרפה.

53 טו. ושני שלחנות היו במערב הכבש – אחד של שיש,
54 שנותנין עליו את האברים; ואחד של כסף, שנותנין עליו
55 כלי השרת.

56 טז. כשבונין המזבח, בונין אותו כלו אטום כמין עמוד,
57 ואין עושין בו חלל כלל; אלא מביא אבנים שלמות גדולות
58 וקטנות, ומביא סיד וזפת וקוניא, וממחה ושופך לתוף
59 מלבן גדול כמדתו, ובונה ועולה. ונותן בתוף הבנין גוף של
60 עץ או אבן בקרן דרומית מזרחית, כמדת היסוד; וכן נותן
61 בתוף כל קרן וקרן, עד שישלים הבנין ויסיר הגופים
62 שבתוף הבנין; כדי שתשאר קרן דרומית מזרחית בלא
63 יסוד, וישארו הקרנות חלולין.

64 יז. ארבע קרנות של מזבח, ויסודו, ורובעו – מעבדין; וכל
65 מזבח שאין לו קרן, ויסוד, וכבש, ורובע – הרי הוא פסול,
66 שארבעתן מעבדין. אבל מדת ארפו, ומדת רחבו, ומדת
67 קומתו – אינן מעבדין; והוא שלא יפחות מאמה על אמה
68 ברום שלש אמות, כשעור מקום המערכה של מזבח מדבר.
69 יח. מזבח שנפגם מבניו – אם נפגם מבניו טפח, פסול;
70 פחות מטפח, כשר; והוא שלא יהא בנשאר אבן פגומה.

פרק ג

71 א. המנוחה, מפרשת צורתה בתורה. וארבעה גביעים ושני
72 כפתורים ושני פרחים היו בקנה המנוחה, שנאמר: "ובמנוחה
73 ארבעה גביעים, משקדים, כפתריה ופרחיה"; ועוד פרח
74 שלישי היה סמוך לירכה של מנוחה, שנאמר: "עד ירכה עד
75 פרחיה".

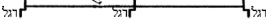
51

53

63

67

71

יָבִיעִים, מְעַבְּ אֶת כָּל־

בַּשֶּׁעֶשׂוּהָ זֶהָב; אֲבָל שֶׁל שְׂאֵר מִיָּנִי

וְלָם מִן הַגְּרוּטָאוֹת - בֵּין שְׁהִיתָה

ר מזכור" וחסר ואמר: "ומלכיה

עֲכָבִין זֶה אֶת זֶה, וְשִׁבְעָה גִּירוֹתֶיהָ

האמצעי {זשטל בונה} (זשטל בונה)

ח. המיז. הפוסתים הירושלית זזה

ה. ומזאת זיהו וריצ הפחור ופחור

וְנִרְחַם וְנִמְנוּם וְנִלְוָה בְּלֵי וְזִמְמוֹ

לְיָמֵהֶם וּלְבָרִית בְּרִיתוֹ יִשְׁכַּח לְעַד
לְיָמֵהֶם וּלְבָרִית בְּרִיתוֹ יִשְׁכַּח לְעַד

פרק ד

עם המקום הפנוי שבין שני הכתלים. וארץ קדש הקדשים
עשרים אמה, ובין שתי הפרוכות המבדילות בינו ובין
הקדש אמה, וארץ הקדש ארבעים אמה, ועבי הכתל
המזרחי שבו השער שש אמות; והאולם אחת עשרה אמה,
ורחב כהל האולם חמש אמות. נמצא הכל מאה אמה.
ה. מן הצפון לדרום, מאה אמה: עבי כהל האולם חמש
אמות, ומכתל האולם עד כהל הקדש עשר אמות. וכחלי
הקדש ששה כתלים זה לפנים מזה, וביניהם חמשה
מקומות פנויים - בין כהל חיצון ובין השני חמש אמות,
ובין שני ושלישי שלש אמות, ובין שלישי ורביעי חמש,
ובין רביעי וחמישי שש, ובין חמישי וכתל הפנימי שש.
נמצא הכל ארבעים אמה מצד זה, וארבעים אמה מצד
זה שפנגדו, ורחב הפית מבפנים עשרים - הרי מאה
אמה.

ו. הפשפש הוא השער הקטן; ושני פשפשים היו להיכל מצדי
השער הגדול שבאמצעו [- בין הפשפשים] - אחד בצפון,
ואחד בדרום. שפדרום, לא נכנס בו אדם מעולם; ועליו הוא
מפרש על ידי יחזקאל: "השער הזה סגור יהיה, לא יפתח".
ושבצפון, בו נכנסין. ומהלך [הנכנס] בין שני הכתלים [- בתוך
קיר ההיכל], עד שמגיע למקום פתוח לקדש משמאלו, ונכנס
לתוך ההיכל; ומהלך עד שער הגדול, ופותחו.

ז. השער הגדול - היה רחבו עשר אמות, וגובהו עשרים
אמה. וארבע דלתות היו לו - שתיים [מ:] בפנים, ושתיים
מבחוץ. החיצונות נפתחות לתוך [לכיוון] הפתח לכסות
עביו של כהל, והפנימיות נפתחות לתוך הפית [- ההיכל]
לכסות [הקיר ש] אחורי הדלתות.

ח. פתחו של אולם היה גבוה ארבעים אמה, ורחב עשרים;
ולא היו לו שערים. וחמש מלתריות של מילא [- קורות
מצוירות] היו על גבי פתחו מלמעלה - הפתחונה עודפת
[בולטת מ:] על [רוחב] הפתח אמה מזה ואמה מזה, וכל אחת
מחמשותן עודפת על שלמשה ממנה אמה מזה ואמה מזה;
נמצאת העליונה שלשים אמה. ונדבף של אבנים היה בין
כל אחת ואחת. וזו היא צורת המלתריות:

(ט.) וזו היא צורת ההיכל כולו לפי מדת ארכו ורחבו:

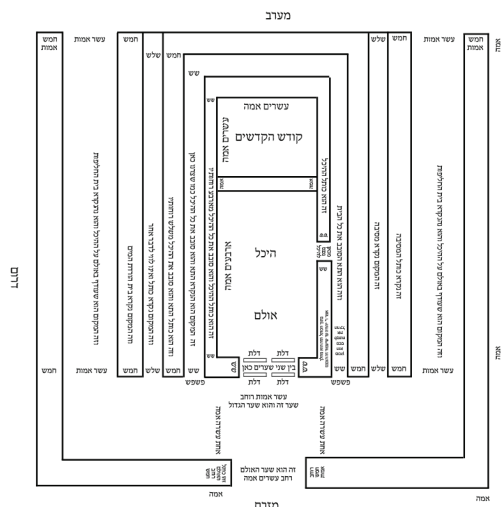
א. אכן היתה בקדש הקדשים במערבו, ועליה היה הארון
מנח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן. ובעת שבנה שלמה
את הבית, וידע שסופו לחרב, בנה מקום לגנו בו הארון
למטה, במטמוניות עמקות ועצללקלות; ויאשיהו המלך
צוה, וגנזו אותו במקום שבנה שלמה, שנאמר: "ויאמר
ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה: הנו את ארון
הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם
משא בפתח. עתה עבדו את ה' אלהיכם וגו'". וגנזו עמו
מטה אהרן וצנצנת המן ושמן המשחה; וכל אלו לא חזרו
בבית שני. ואף אורים ותמים שהיו בבית שני - לא היו
משיבין ברוח הקדש, ולא היו נשאלין בהן, שנאמר: "עד
עמד כהן לאורים ולתמים"; ולא היו עושין אותו אלא כדי
להשלים בהן שמונה בגדים לכהן גדול, כדי שלא יהיה
מחסר [שמונה] בגדים.

ב. בבית ראשון היה כהל מבדיל בין הקדש ובין קדש
הקדשים, עביו אמה. וכיון שבנו בית שני, נסתפק להם אם
עבי הכהל היה ממדת [שטח] הקדש; לפיכך עשו קדש
הקדשים עשרים אמה תמימות, ועשו הקדש ארבעים אמה
תמימות, והניחו אמה יתרה בין הקדש ובין קדש הקדשים.
ולא בנו כהל בבית שני, אלא עשו שתי פרוכות - אחד
מצד קדש הקדשים, ואחד מצד הקדש, וביניהן אמה, כנגד
[במקום] עבי הכהל שהיה בראשון; אבל במקדש ראשון,
לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד - שנאמר: "והבדילה
הפרכת לכם וגו'".

ג. ההיכל שבנו בני הגולה, היה מאה על מאה על רום
[גובה] מאה; וכך היתה מדת רומו [גובהו]: בנו גבה שש
אמות אטום, כמו יסוד [בסיס] לו; ורום כחלי הבית
ארבעים אמה, ורום הכיור [החיצון] שבתקרה אמה; ועל
גביו גבה שתי אמות [חלל] פנוי, שיכנס בו הדלף [גשם],
והוא הנקרא 'בית דלפא'; ועבי התקרה שעל גבי בית
דלפא אמה, ומעזיבה [טיח] גבה אמה. ועליה [- עליית גג]
בנויה על גביו, גבה כחליה ארבעים; ובגגה גבה אמה
כיוור, ואמתיים גבה בית דלפא, ואמה תקרה, ואמה מעזיבה.
וגבה המעקה שלש; וטס של ברזל כמו סיף [חרב], גבהו
אמה, על גבי המעקה סביב, כדי שלא ינוחו עליו העופות
- והוא הנקרא 'כלה עורב' [- מכלה עורבים]. הרי הכל מאה
אמה.

ד. מן המערב למזרח, מאה אמה; וזה הוא חשבונן:
ארבעה כתלים זה לפנים [אחד] מזה, וביניהן שלשה
מקומות פנויים - בין הכהל המערבי ובין הכהל שלפנים
ממנו חמש אמות, ובין כהל שני ושלישי שש אמות, ובין
כהל שלישי ורביעי שש; ואלו המדות הן של עבי הכהל

13 'תֵּאִים'; נִמְצְאוּ הַתַּאִים הַמִּקְדָּשִׁין לַמִּקְדָּשׁ, חֲמֵשׁ מִן הַצִּפּוֹן
 14 וְחֲמֵשׁ מִן הַדְּרוֹם וְשֵׁלֶשׁ מִן הַמַּעֲרָב. וְשֵׁלֶשׁ דִּיאָטוֹת [קומוות]
 15 הֵיוּ, דִּיּוּטָא עַל גְּבֵי דִיּוּטָא. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר תַּאִים
 16 בַּדְּרוֹם, חֲמִשָּׁה עַל גְּבֵי חֲמִשָּׁה; וְכֵן בַּצִּפּוֹן חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר.
 17 וּשְׁמוֹנֶה תַּאִים הֵיוּ בַּמַּעֲרָב, שְׁלֹשָׁה עַל גְּבֵי שְׁלֹשָׁה וּשְׁנַיִם
 18 עַל גְּבִיָּהֶן בְּדִיּוּטָא אַחַת. הַכֹּל שְׁמוֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים תַּאִים.
 19 יֵא. שְׁלֹשָׁה פְתָחִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַתַּאִים - אֶחָד
 20 לְתֹא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לְתֹא מִן הַשְּׂמָאל, וְאֶחָד לְתֹא שְׁעַל
 21 גְּבִי; וּבִקְרֹן מִזְרְחִית צְפוֹנִית בְּתֹא שְׁבִדִּיּוּטָא הָאֻמְצָעִית, הֵיוּ
 22 חֲמִשָּׁה פְתָחִים - אֶחָד לְתֹא מִיָּמִין, וְאֶחָד לְתֹא שְׁעַל גְּבִי, וְאֶחָד
 23 לְמִסְבָּה [מעבר בין התאים], וְאֶחָד לְתֹא שֵׁישׁ בּוֹ
 24 הַפֶּשֶׁפֶשׁ [לפתח ההיכל], וְאֶחָד לְהִיכָל.
 25 יב. וּמִסְבָּה הָיְתָה עוֹלָה מִקְרֹן מִזְרְחִית צְפוֹנִית לְקֶרֶן
 26 צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, שָׁבָה הֵיוּ עוֹלִין לְגוֹת הַתַּאִים: הָיָה
 27 עוֹלָה בְּמִסְבָּה, וּפָנָיו לְמַעֲרָב; הֵלֵךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַצִּפּוֹן, עַד
 28 שֶׁהוּא מֵגִיעַ לְמַעֲרָב; הֵגִיעַ לְמַעֲרָב, הִפָּךְ פָּנָיו לְדְרוֹם; הֵלֵךְ
 29 אֶת כָּל פְּנֵי הַמַּעֲרָב, עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לְדְרוֹם; הֵגִיעַ לְדְרוֹם,
 30 הִפָּךְ פָּנָיו לְמִזְרָח, וְהָיָה מֵהֵלֶךְ בַּדְּרוֹם עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ
 31 לְפִתְחָה שֶׁל עֲלִיָּה [ג], שִׁפְתָּהּ שֶׁל עֲלִיָּה הָיָה פְתוּחַ
 32 לְדְרוֹם.
 33 יג. וּבְפִתְחָה שֶׁל עֲלִיָּה הֵיוּ שְׁתֵּי כְלוֹנְסִיּוֹת שֶׁל אָרֶז [מדרגות]
 34 שִׁבְּהֶן עוֹלִין לְגֹגֶה שֶׁל עֲלִיָּה. וְרֹאשֵׁי פִסְפָּסִין הֵיוּ מִבְּדִילִין
 35 בְּעֲלִיָּה בֵּין גֹּגֶה הַקָּדָשׁ לְגֹגֶה הַקְּדוּשִׁים. וְלוֹלִין [פתחין]
 36 קַטְנִים] הֵיוּ פְתוּחוּן בְּעֲלִיָּה לְבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, שִׁבְּהֶן
 37 מִשְׁלֹשְׁלִין אֶת הָאֻמְנִין בְּתִבּוֹת, כְּדִי שְׁלֹא יִזְוֶנוּ [יביטו] אֶת
 38 עֵינֵיהֶם מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים; וּפַעַם אַחַת בַּשָּׁנָה מְלַבְּנִין
 39 [צובעים] אֶת הַהִיכָל, מִפְּסַח לְפִסַּח.

ט. ההיכל - הָיָה בְּנֵינּוּ רָחֵב מִלְּפָנָיו [ממזרח] וְצָר מֵאַחֲוָיו
[ממערב], כְּמוֹ אֲרִי. וַיְצִיעִים [קורות אבן] הָיוּ מִקְפִּין לְבֵית כְּלוֹ
מִסְבִּיב, [מן] חוּץ לְכֹתֵל הַמִּסְבָּה [המעבר הפנימי]. הַצִּיעַ
הַתַּחְתּוֹנָה חֲמֵשׁ [אמות], וְרֹכֵד [- רוחב הקומה ש:] עַל גִּבָּה
שֵׁשׁ; וְהַצִּיעַ הָאֲמֻצֵּית שֵׁשׁ, וְרֹכֵד עַל גִּבָּה שָׁבַע; וְהַעֲלִינָה
שָׁבַע, שְׁנָאָמַר: "הַצִּיעַ הַתַּחְתּוֹנָה". וְכֵן הָיוּ הַשְּׁלֹשׁ יְצִיעִים
מִקְפִּים לְבֵית מִשְׁלֹשׁ רוּחוֹתָיו [צדדי]. וְכֵן סָבִיב לְכֹתְלֵי
הָאוֹלָם מִלְמַטָּה עַד לְמַעְלָה, כֹּף הָיוּ: אֶמֶת אַחַת חֵלֶק, וְרֹכֵד
שְׁלֹשׁ אֲמוֹת, וְאֶמֶת חֵלֶק, וְרֹכֵד שְׁלֹשׁ אֲמוֹת - עַד לְמַעְלָה.
וְנִמְצְאוּ הָרֹכְדִין מִקְפִּין לְכֹתְלִים - רָחֵב כָּל רֹכֵד שְׁלֹשׁ אֲמוֹת,
וְכֵן כָּל רֹכֵד וְרֹכֵד אֶמֶת; וְרֹכֵד הַעֲלִיֹן הָיָה רָחֵב אַרְבַּע אֲמוֹת.
י. כָּל אֵלּוּ הַמְקוֹמוֹת הַפְּנוּיִים שֶׁבֵּין הַכֹּתְלִים, הֵם הַנִּקְרָאִים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ג'ט' מנחם-אב ה'תשע"ב

צְרִיכִין לְעָרֵב, כִּמּוֹ הַפִּית שְׁמַנִּיחִין בּוֹ הָעָרֹב שְׂאִינוֹ צָרִיךְ
 לַתֵּן אֶת הַפֶּת; שֶׁכָּל אֱלוֹ הַבָּתִּים, כְּבִית אֶחָד הֵן חֲשׂוֹבִין.
 ג. וְכֵן אֲנִשִּׁי חָצַר שְׁעָרָבוֹ, נַעֲשׂוּ כָּלן כְּבִית אֶחָד; וְאִם צָרְכוּ
 לְעָרֵב עִם חָצַר שְׁנֵיהָ, כִּכָּר אֶחָד בְּלִבָּד הוּא שְׁמוּלִיכִין עַל
 יָדֵי כָּלן לְמָקוֹם שְׁמֻעָרְבִין בּוֹ; וְאִם הָיָה עָרֹב בָּא אַצְלוֹ,
 אֵינָן צְרִיכִין לַתֵּן פֶּת.
 ד. חֲמִשָּׁה שְׁגָבוֹ אֶת הָעָרֹב לְהוֹלִיכּוֹ לְמָקוֹם שְׁמַנִּיחִין בּוֹ
 הָעָרֹב - כִּשְׁהֵן מוֹלִיכִין, אֵינָן צְרִיכִין לְהוֹלִיךְ עַל יָדֵי
 חֲמִשָּׁתָן אֲלָא כִּכָּר אֶחָד; שִׁכְרִין שְׁגָבוֹ, כָּלן נַעֲשׂוּ כְּאֲנִשִּׁי בֵּית
 אֶחָד.
 ה. הָאֵב וּבְגוֹ, וְהָרֵב וּתְלִמִּידוֹ, שְׁהֵן שְׂרוּיִין בְּחָצֵר - אֵינָן
 צְרִיכִין לְעָרֵב, מִפְּנֵי שְׁהֵן כְּבִית אֶחָד; וְאִם עַל פִּי שְׁפָעָמִים
 אוֹכְלִין עַל שְׁלָחַן אֶחָד, וּפְעָמִים אֵינָן אוֹכְלִין - הֵרִי הֵן כְּבִית
 אֶחָד.

יום ראשון ג' מנחם-אב ה'תשע"ב

הַלְכוֹת עֵרוּבִין

פרק ד

43 א. אֲנִשִּׁי חָצַר שְׁהָיו בִּלְוֹן אוֹכְלִין עַל שְׁלֹחַן אֶחָד תָּמִיד - אֶרֶץ
 44 עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית בִּפְנֵי עֲצָמוֹ - אֵין צָרִיכִין
 45 עֲרוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּאֲנִשִּׁי בֵּית אֶחָד. וּכְשֶׁם שָׂאִין אֶשְׁתּוֹ שֶׁל
 46 אָדָם וּבְנָיו וּבָנֵי בֵּיתוֹ וְעַבְדָּיו אוֹסְרִין עֲלֵיו, וְאִינּוֹ צָרִיךְ לַעֲרֹב
 47 עִמָּהֶן - כֹּף אֱלוֹ בִּלְוֹן כְּאֲנִשִּׁי בֵּית אֶחָד הֵן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּלְוֹן
 48 סוֹמְכִין עַל שְׁלֹחַן אֶחָד.
 49 ב. וְכֵן אִם צָרְכוּ לַעֲשׂוֹת עֲרוֹב עִם אֲנִשִּׁי חָצַר אַחֲרֵת - עֲרוֹב
 50 אֶחָד לְכֻלָּן, וּפֶת אַחַת בְּלִבָּד מוֹלִיכִין לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁמַּעֲרֵבִין
 51 עִמּוֹ; וְאִם הָיָה הָעֲרוֹב בָּא אֶצְלָן [הוֹנַח בְּחִצְרָם] - אֵינּוּ

48 - אָפּלו הִיתָה סְמוּכָה לַחֲצֵרוֹ - אִם הִסִּיעַ מִלְּבּוֹ [הניח
 49 מחשבתו] וְאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְבִיתוֹ בַּשַּׁבָּת זוֹ, הָרִי זֶה אֵינוֹ
 50 אוֹסֵר עָלֶיהָ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּישְׂרָאֵל; אָבֵל גּוֹי -
 51 אָפּלו הֵלֵךְ לִשְׁבוּת בְּעִיר אַחֶרֶת, אוֹסֵר עָלֶיהָ, עַד שִׁישְׁכְּרוּ
 52 מִמֶּנּוּ מְקוֹמוֹ, שֶׁאִפְשָׁר שִׁיבּוֹא בַּשַּׁבָּת.
 53 יד. בַּעַל הַחֲצֵר שֶׁהִשְׁפִּיר מִבְּתֵי חֲצָרוֹ לְאַחֲרִים, וְהִנִּיחַ לוֹ
 54 בָּלִים אוֹ מִיגֵי סְחוּרָה בְּכָל בֵּית וּבֵית מֶהֱן - אֵינָן אוֹסְרִין
 55 עָלָיו; הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ תְּפוסֶת יָד בְּכָל בֵּית מֶהֱן, נַעֲשֶׂה הַכֹּל
 56 כְּאוֹרְחִין אֲצִלּוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּשִּׁהֲנִית שֶׁם דָּבָר
 57 שֶׁאִסּוּר לְטַלְטֹל בַּשַּׁבָּת, כְּגוֹן טָבֵל וְעִשְׂשִׁית [וחתיכת מתכת];
 58 אָבֵל אִם נִשְׁאָר לוֹ בְּכָל בֵּית מֶהֱן בָּלִים שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטֹל -
 59 הוֹאִיל וְאִפְשָׁר שִׁיזְצִיאֵם הַיּוֹם, וְלֹא לִשְׁאָר לוֹ שֶׁם תְּפוסֶת יָד
 60 - הָרִי אֵלוֹ אוֹסְרִין עָלָיו, עַד שִׁיעָרְבוּ.
 61 טו. אֲנָשִׁי חֲצֵר שֶׁשְׁכָּחוּ וְלֹא עָרְבוּ - אֵין מוֹצִיאִין מִבְּתֵיהֶם
 62 לַחֲצֵר, וְלֹא מִחֲצֵר לְבָתִּים; אָבֵל מְטַלְטֵלִין הֵן בָּלִים שֶׁשְׁכָּחוּ
 63 [ששהו בשבת] בַּחֲצֵר, בְּכָל הַחֲצֵר וּבְכָל הַנֶּחֱשֵׁב עִם הַחֲצֵר.
 64 וְאִם הִיתָה שֶׁם מִרְפֶּסֶת אוֹ עֲלִיָּה [עלית גג], וְעָרְבוּ אֲנָשִׁי
 65 הַחֲצֵר לַעֲצָמָן וְאֲנָשִׁי הַמִּרְפֶּסֶת לַעֲצָמָן - אֲנָשִׁי הַמִּרְפֶּסֶת אוֹ
 66 אֲנָשִׁי הָעֲלִיָּה מְטַלְטֵלִין בָּלִים שֶׁשְׁכָּחוּ בְּבִתְיָהֶן, בְּכָל
 67 הַמִּרְפֶּסֶת וּבְכָל הַנֶּחֱשֵׁב עִמָּה, אוֹ בְּכָל רֹחַב הָעֲלִיָּה, וּבְכָל
 68 הַנֶּחֱשֵׁב עִמָּה; וְאֲנָשִׁי הַחֲצֵר מְטַלְטֵלִין בְּכָל הַחֲצֵר וּבְכָל
 69 הַנֶּחֱשֵׁב עִמָּה. וְכֵן אִם הָיָה יָחִיד דֶּרֶךְ בַּחֲצֵר וְיָחִיד דֶּרֶךְ בָּעֲלִיָּה,
 70 וְשָׁכָחוּ וְלֹא עָרְבוּ - זֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הָעֲלִיָּה וְהַנֶּחֱשֵׁב עִמָּה,
 71 וְזֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הַחֲצֵר וְהַנֶּחֱשֵׁב עִמָּה.
 72 טז. בִּיצֵד? הַסֵּלַע אוֹ תֵּל וּכְיוֹצֵא בּוֹ שִׁבְתּוֹף הַחֲצֵר - אִם
 73 אֵינָן גְּבוּהִין עֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי אֵלוֹ נֶחֱשָׁבִין בֵּין הַחֲצֵר
 74 וּבֵין הַמִּרְפֶּסֶת, וְשִׁנְיָהֶן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא שֶׁם בָּלִים שֶׁבְּבָתִּים.
 75 וְאִם גְּבוּהִין עֲשָׂרָה, וְהָיָה בִּינְיָהֶן וּבֵין הַמִּרְפֶּסֶת פָּחוֹת
 76 מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים - הָרִי אֵלוֹ נֶחֱשָׁבִין עִם הַמִּרְפֶּסֶת, שֶׁהָרִי
 77 הֵן שְׁוִין לָהּ, וּבְנֵי מִרְפֶּסֶת מִתְרִין בָּהֶן. וְאִם הָיוּ רְחוּקִין מִן
 78 הַמִּרְפֶּסֶת אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן - אָף עַל פִּי
 79 שְׁגִבּוּהֵן עֲשָׂרָה - הָרִי אֵלוֹ בְּכָלל הַחֲצֵר וְהַמִּרְפֶּסֶת, לְפִי
 80 שִׁנְיָהֶן אִפְשָׁר לָהֶן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי זְרִיקָה; לְפִיכָּהּ,
 81 שִׁנְיָהֶן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא לְשֵׁם כָּלִי הַבָּתִּים, עַד שִׁיעָרְבוּ. הִיתָה
 82 מִצָּכָה רְחוּבָה אַרְבָּעָה טְפָחִים לְפָנֵי הַמִּרְפֶּסֶת - אֵין הַמִּרְפֶּסֶת
 83 אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, שֶׁהָרִי נִחְלָקָה מֵהֶם.
 84 יז. זִיזִין [בליטות] הַיּוֹצֵאִין מִן הַבָּתִּים - כָּל שֶׁהוּא לְמַטָּה
 85 מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - הָרִי זֶה נֶחֱשָׁב מִן הַחֲצֵר, וּבְנֵי הַחֲצֵר
 86 מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ; וְכָל שֶׁהוּא בְּתוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים הָעֲלִיּוֹנִים
 87 הַסְּמוּכִין לָעֲלִיָּה, אֲנָשִׁי עָלֶיהָ מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ. וְהַנֶּשְׂאָר בֵּין
 88 עֲשָׂרָה הַתַּחְתּוֹנִים עַד תַּחֲלַת עֲשָׂרָה הָעֲלִיּוֹנִים, מִן הַזִּיזִין
 89 הַיּוֹצֵאִין שֶׁם - שִׁנְיָהֶן אֲסוּרִין בּוֹ; וְאֵין מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן
 90 בְּכָלִים שֶׁבְּבָתִּים, אֲלָא אִם כֵּן עָרְבוּ.
 91 יח. בּוֹר שֶׁבְּחֲצֵר - אִם הָיָה מְלֵא פְּרוֹת טְבָלִים [לא
 92 מעושרים] שֶׁאִסּוּר לְטַלְטֹל בַּשַּׁבָּת, וּכְיוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי הוּא
 93 וְחִלָּתוֹ [שפתו], כִּסְלַע אוֹ תֵּל שֶׁבְּחֲצֵר; אִם הָיָה גְּבוּהָ עֲשָׂרָה
 94 סְמוּךְ לַמִּרְפֶּסֶת, הָרִי הוּא נֶחֱשָׁב עִם הַמִּרְפֶּסֶת; אָבֵל אִם הָיָה

1 ו. הָאֲחִים שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ בֵּית בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְאֵינָן
 2 סוּמְכִין [אובלים] עַל שְׁלֹחַן אֲבִיהֶן, וְכֵן הַנָּשִׁים אוֹ הַעֲבָדִים
 3 שֶׁאֵינָן סוּמְכִין עַל שְׁלֹחַן בַּעֲלָן אוֹ רֵכֵן תָּמִיד, אָבֵל אוֹכְלִין
 4 הֵן עַל שְׁלֹחַן בְּשֹׁכֵר מְלֵאכָה שְׁעוֹשִׂין לוֹ אוֹ בְּטוֹכָה יָמִים
 5 יְדוּעִין, כְּמִי שֶׁסּוּעֵד אֲצֵל חֲבֵרוֹ שְׁבוּעַ אוֹ חֹדֶשׁ - אִם אֵין
 6 עִמָּהֶן דִּיּוּרִין [דיירים] אַחֲרֵים בַּחֲצֵר, אֵינָן צָרִיכִין לָעָרֵב;
 7 וְאִם עָרְבוּ עִם חֲצֵר אַחֶרֶת, עָרֹב אֶחָד לְכָלָן, וְאִם כָּא הָעָרֹב
 8 אֲצִלּוֹ, אֵין נִתְּנִין פֶּת. וְאִם הָיוּ דִּיּוּרִין עִמָּהֶן בַּחֲצֵר, צָרִיכִין
 9 פֶּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּשֶׁאֵר אֲנָשִׁי הַחֲצֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן סוּמְכִין
 10 עַל שְׁלֹחַן אֶחָד תָּמִיד.
 11 ז. חֲמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁשְׁכָּחוּ בְּטָרְקָלִין [אולם עם כמה חדרים]
 12 אֶחָד - אִם הָיָה מִפְּסִיק בֵּין כָּל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה מִחִיצָה
 13 הַמַּגְעֵצַת לַתְּקָרָה - הָרִי כָּל חֲבוּרָה מֶהֱן כָּאֵלוֹ הִיא בַּחֲדָר בְּפָנֵי
 14 עֲצָמוֹ, אוֹ בָּעֲלִיָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה; לְפִיכָּהּ צָרִיכִין פֶּת מִכָּל
 15 חֲבוּרָה. וְאִם אֵין הַמִּחִיצוֹת מְגִיעוֹת לַתְּקָרָה - כָּכָר אֶחָד
 16 לְכָלָן, שֶׁכָּלָן כָּאֲנָשִׁי בֵּית אֶחָד חֲשׂוּבִין.
 17 ח. מִי שִׁישׁ לוֹ בַּחֲצֵר חֲבֵרוֹ בֵּית שֶׁצֵּר [חדר לשומר השער]
 18 שְׂרָבִים דּוֹרְסִין בּוֹ, אוֹ אֲכַסְדֶּרֶה, אוֹ מִרְפֶּסֶת, אוֹ בֵּית הַבֶּקֶר,
 19 אוֹ בֵּית הַתְּבָן, אוֹ בֵּית הָעֲצִים, אוֹ אוֹצָר [מחסן] - הָרִי זֶה
 20 אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, עַד שִׁיְהִיָּה לוֹ עִמּוֹ בַּחֲצֵר מְקוֹם דִּירָה
 21 שֶׁהוּא סוּמָךְ עָלָיו לֵאכָּל בּוֹ פֶּתוֹ, וְאֶחָד כָּף הָיָה אוֹסֵר עָלָיו,
 22 עַד שִׁיעָרְבָה עִמּוֹ; אָבֵל מְקוֹם לִינָה, אֵינוֹ אוֹסֵר. לְפִיכָּהּ, אִם
 23 קָבַע לוֹ מְקוֹם לֵאכָּל בּוֹ בְּבֵית שֶׁצֵּר, אוֹ בְּאַכְסְדֶּרֶה וּמִרְפֶּסֶת
 24 - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְקוֹם דִּירָה.
 25 ט. עֲשָׂרָה בָּתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה - הַבֵּית הַפְּנִימִי וְהַשְּׂנִי לוֹ,
 26 הֵן שְׁנוֹתֵינִן אֶת הָעָרֹב; וְהַשְּׂמוּנָה בָּתִּים הַחִיצוֹנִים, אֵינָן
 27 נִתְּנִין אֶת הָעָרֹב; הוֹאִיל וְרַבִּים דּוֹרְסִין בָּהֶן, הָרִי הֵן בְּבֵית
 28 שֶׁצֵּר, וְהַדֶּר בְּבֵית שֶׁצֵּר אֵינוֹ אוֹסֵר. אָבֵל הַתְּשִׁיעִי, אֵין
 29 דּוֹרְסִין בּוֹ רַבִּים; לְפִיכָּהּ אוֹסֵר, עַד שִׁיִּתֵּן עָרֹבוֹ.
 30 י. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּבִינְיָהֶן שְׁלֹשָׁה בָּתִּים פְּתוּחוֹת זֶה לָזֶה
 31 וּפְתוּחֵים לַחֲצֵרוֹת, וְהִבִּיאוּ בְּנֵי חֲצֵר זֶה עָרֹבֵן דֶּרֶךְ הַבֵּית
 32 הַפְּתוּחַ לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמָצְעִי, וְכֵן הִבִּיאוּ בְּנֵי חֲצֵר
 33 הָאַחֶרֶת עָרֹבֵן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחַ לָהֶן וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית
 34 הָאֲמָצְעִי - אוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה בָּתִּים, אֵינָן צָרִיכִין לִתֵּן אֶת הַפֶּת;
 35 הָאֲמָצְעִי - מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחוּ בּוֹ הָעָרֹב, וְהַשְּׂנִים שֶׁמִּצְדָּדֵיו -
 36 מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן בֵּית שֶׁצֵּר לְאֲנָשִׁי חֲצֵר.
 37 יא. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּשְׁנֵי בָּתִּים פְּתוּחִים זֶה לָזֶה בִּינְיָהֶן,
 38 וְהִבִּיאוּ אֵלוֹ עָרֹבֵן דֶּרֶךְ הַבֵּית הַפְּתוּחַ לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית
 39 הַשְּׂנִי הַסְּמוּךְ לַחֲצֵר הָאַחֶרֶת, וְהִבִּיאוּ אֵלוֹ עָרֹבֵן דֶּרֶךְ הַפְּתוּחַ
 40 הַסְּמוּךְ לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הָאֶחָד - שְׁתֵּי הֵן לֹא קִנּוּ עָרֹב;
 41 שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן הִנִּיחָה עָרֹבָה בְּבֵית שֶׁצֵּר שֶׁל חֲצֵר אַחֶרֶת.
 42 יב. אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצֵר שֶׁהָיָה גּוֹסֵס - אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל
 43 לְחַיּוֹת בּוֹ בַּיּוֹם - הָרִי זֶה אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר, עַד שִׁיִּזְכּוּ
 44 לוֹ בִּפְתַּת וְיַעֲרְבוּ עָלָיו; וְכֵן קָטָן - אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל
 45 לֵאכָּל כְּזִית - הָרִי זֶה אוֹסֵר, עַד שִׁיעָרְבוּ עָלָיו. אָבֵל הָאוֹרֶחַ
 46 - אֵינוֹ אוֹסֵר לַעֲלוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוֹ.
 47 יג. אֶחָד מִבְּנֵי חֲצֵר שֶׁהִנִּיחַ בֵּיתוֹ, וְהֵלֵךְ וְשָׁכַח בַּחֲצֵר אַחֶרֶת

48 אסורין, שעובר עליה. עשיתה העליונה מחיצה, ולא עשת
49 התחתונה - העליונה מתרת למלאת, והתחתונה אסורה.
50 ואם נשתתפו בני התחתונה עם בני העליונה במחיצה
51 שעשו - שתיקה אסורות למלאת, עד שיעברו ערוב אחד.
52 כו. שלש דייטות [דירות עליונות] זו למעלה מזו, עליונה
53 ותחתונה של אחד ואמצעית של אחד - לא ישלשל מן
54 העליונה לתחתונה דרך אמצעית; שאין משלשלין מרשות
55 לרשות דרך רשות. אבל משלשל הוא מן העליונה
56 לתחתונה שלא דרך אמצעית.
57 כז. שתי דייטות זו כנגד זו, וחצר אחת תחתיהם ששופכין
58 לתוכה המים - לא ישפכו לתוכה, עד שיעברו שתיקה ערוב
59 אחד. עשו מקצתן עוקה [בור שפכים] בחדר לשפך בה
60 המים, ומקצתם לא עשו - אלו שעשו עוקה, שופכין
61 לעוקה שלהן; ואלו שלא עשו, לא ישפכו לחצר עד
62 שיעברו. ואם עשו אלו עוקה, ועשו אלו עוקה - כל אחת
63 ואחת משתיקה שופכת לעוקה שלה, אף על פי שלא עברו.

יום שני ד' מנחם-אב ה'תשע"ב

פרק ה

64 א. אנשי מבוי [- רחוב המוקף בחצרות שבהם כמה בתים] 65
66 שהיה ביניהן שתוף במאכל אחד לענין סחורה, כגון שקנו
67 זין בשתפות או שמן או דבש וכיוצא בהן - אינן צריכין
68 שתוף אחר לענין שבת, אלא סומכין על שתוף של סחורה;
69 והוא שהיה המין שהן שותפין בו, מין אחד ובכלי אחד;
70 אבל אם היה אחד מהם שתף לזה ביין ולאחר בשמן, או
71 שהיה הפל זין והיה בשני כלים - הרי אלו צריכין להשתתף
72 לענין שבת.
73 ב. אחד מבני המבוי שבקש מחברו זין או שמן קדם
74 השבת, ולא נתן לו - בטל השתוף, שהרי גלה דעתו שאינן
75 כלן בשתפין שאין מקפידין זה על זה. ואחד מבני המבוי
76 שרגיל להשתתף עם בני המבוי, ולא נשתתף - בני מבוי
77 נכנסין לתוך ביתו, ונוטלין ממנו שתוף בעל כרחו [כיוון שזה
78 גם לטובתו]; ואחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל
79 עם בני המבוי, כופין אותו להשתתף עמהם.
80 ג. אחד מבני מבוי שהיה לו אוצר [מחסן] של זין או שמן
81 וכיוצא בהן - הרי זה מזהב ממנו מעט לכל בני המבוי
82 להשתתף בו, ומערב בו עליהן; ואף על פי שלא הפרישו,
83 ולא יחדו [- את חלק העירוב], אלא הרי הוא מערב באוצר
84 - הרי זה שתוף.
85 ד. חצר שיש לה שני פתחים לשני מבואות - אם נשתתפה
86 עם אחד מהן בלבד - נאסרה במבוי השני, ואינה מוציאה
87 ומכניסה בו; לפיכך, אם נזה אחד בשתוף לכל בני המבוי,
88 ושתף עליהם - צריך להודיע לאנשי חצר זו; שאינן
89 משתתפין אלא מדעתן, שאינה זכות להם - שמא במבוי
90 השני רוצים להשתתף, לא בזה.
91 ה. אשתו של אדם מערכת לו שלא מדעתו - והוא שלא

1 מלא מים - אין בני חצר ולא בני מרפסת מכניסין ממנו
2 לבתים, עד שיעברו.
3 יט. שתי חצרות זו לפניו מזו, ואנשי הפנימית יוצאין
4 ונכנסין ועוברין על החיצונה - ערבה הפנימית ולא ערבה
5 החיצונה, הפנימית מתרת [לטלטל בחצרה] והחיצונה
6 אסורה [מפני הפנימית שמהלכין בה]; ערבה החיצונה ולא
7 ערבה הפנימית, שתיקה אסורות - הפנימית מפני שלא
8 ערבה, והחיצונה מפני אלו שלא עברו שיעברין עליהן.
9 ערבה זו לעצמה וזו לעצמה - זו מתרת בפני עצמה, וזו
10 מתרת בפני עצמה; אבל אין מטלטלין מזו לזו.
11 כ. שכח אחד מן החיצונה ולא ערב, הפנימית בהתרה
12 עומדת; שכח אחד מן בני הפנימית ולא ערב עמה, אף
13 החיצונה אסורה - מפני אלו בני הפנימית שלא עלה להם
14 ערוב, שהן עוברין עליהן.
15 כא. עשו שתיקה ערוב אחד - אם הניחוהו בחיצונה, ושכח
16 אחד מהן ולא ערב, בין שהיה מבני החיצונה, בין מבני
17 הפנימית - שתיקה אסורות, עד שיבטל להן [רשותו]; שהרי
18 בארנו, שמבטלין מחצר לחצר. ואם הניחו ערובן בפנימית,
19 ושכח אחד מבני החיצונה ולא ערב - חיצונה אסורה,
20 ופנימית מתרת במקומה [שהיא כרשות נפרדת]; שכח אחד
21 מבני הפנימית ולא ערב - שתיקה אסורות, עד שיבטל להן.
22 כב. היה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר זו - אינן צריכין
23 לערב, אלא כל אחד מהן משתמש בכל חצרו; ואם היה
24 גוי בפנימית - אף על פי שהוא אחד - הרי הוא פרבים,
25 ואוסר על החיצונה, עד שישפכו מקומו.
26 כג. שלש חצרות [בשורה אחת] הפתוחות זו לזו [וגם
27 לרשות הרבים], ופרבים בכל חצר מהן - ערבו [בעלי החצרות
28 ביניהן בשני עירובין, באופן ש]שתיים החיצונות [מעורבות
29 בנפרד] עם האמצעית - היא מתרת עמה, והן מתרות עמה,
30 ושתיים החיצונות אסורות זו עם זו, עד שיעשו שלשתן
31 ערוב אחד [משותף לכולם]; היה בכל חצר מהן [דייר] אחד
32 - אף על פי שפרבים [השני והשלישי] דורסין בחיצונה - אינן
33 צריכין לערב, שכל אחד מהן מתיר במקומו. היו שנים
34 בפנימית - הואיל והן אסורין במקומן עד שיעברו - הרי
35 הן אוסרין על היחידים שבאמצעית ושבחיצונה, עד
36 שיעברו שנים שבפנימית. זה הכלל: רגל האסורה במקומה,
37 אוסרת שלא במקומה; ורגל המתרת במקומה, אינה אוסרת
38 שלא במקומה מפני שעוברת עליהן.
39 כד. שתי כצצטריות [מרפסות] זו למעלה מזו, שהן למעלה
40 מן המים - אף על פי שעשת כל אחת מהן מחיצה גבוהה
41 עשרה טפחים יורדת מכל אחת ואחת - אם היו שתי
42 הגצצטריות בתוך עשרה טפחים, הרי אלו אסורין למלאת,
43 עד שיעברו שתיקה ערוב אחד, מפני שהן כגצצטרה אחת.
44 ואם היה בין העליונה והתחתונה יותר על עשרה טפחים,
45 וערבה זו לעצמה וזו לעצמה - שתיקה מתרות למלאת.
46 כה. לא עשיתה העליונה מחיצה, ועשיתה התחתונה - אף
47 התחתונה אסורה למלאת; מפני דלי של בני העליונה שהם

התינוקות - וְהָיָה עִרְבּוֹ בְּחִצְרוֹתָיו. אָכַל אִם שָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי
הַמִּבְּנוֹי וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף - אֲסוּרִין בְּמִבְּנוֹי, וּמִתְּרִין כָּל בְּנֵי חֵצֶר
לְטַלְטֵל בְּחִצְרוֹן; שֶׁהַמִּבְּנוֹי לְחִצְרוֹת, כְּחֵצֶר לְבָתִּים -] שְׁמוֹתֵיהֶן
לְטַלְטֵל בְּחִצְרוֹתֵיהֶן].
יד. נִשְׁתַּתֵּפוּ בְּמִבְּנוֹי, וְשָׁכְחוּ בְּלֵן לְעֵרֵב בְּחִצְרוֹת - אִם אֵין
מִקְפִּידִין עַל פְּרוּסָתָן [שְׁאוּכָלִים אֶחָד מִפְּתוֹ שֶׁל הַשֵּׁנִי], סוּמְכִין
עַל הַשְּׁתוּף בְּשִׁבְתָּ הָרִאשׁוֹנָה בְּלֵבָד; וְאֵין מִתִּירִין לָהֶן דָּבָר
זֶה, אֲלֹא מִדַּחֵק [שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת עֲרוֹב].
טו. מִבְּנוֹי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתֵּפוּ בּוֹ - אִם עִרְבּוּ חִצְרוֹת עִם הַבָּתִּים,
אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ -] בְּמִבְּנוֹי [אֲלֹא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת כְּכִרְמָלִית -]
רְשׁוֹת הַרְבִּים מִדְּרַבָּן; מֵאַחֵר שֶׁעִרְבּוּ חִצְרוֹת עִם הַבָּתִּים,
נַעֲשֶׂה הַמִּבְּנוֹי כְּאִלוֹ אֵין פְּתוּחִין לוֹ אֲלֹא בָּתִּים בְּלֵבָד בְּלֹא
חִצְרוֹת, וּלְפִיקָף אֵין מְטַלְטְלִין בְּכֹל. וְאִם לֹא עִרְבּוּ אֲנָשִׁי
הַחִצְרוֹת - מְטַלְטְלִין בְּכֹל פְּלִים שֶׁשָּׁכְחוּ [שֶׁהָיוּ בְּכִנִּיּוֹת
הַשַּׁבָּת] בְּתוֹכָן, כְּחֵצֶר שֶׁלֹּא עִרְבּוּ בָּהּ.
טז. גּוֹי אוֹ צְדוּקִי הַשְּׂרׁוּי בְּחֵצֶר שֶׁבְּמִבְּנוֹי, דִּינוֹ עִם בְּנֵי
הַמִּבְּנוֹי כְּדִינוֹ עִם בְּנֵי הַחֵצֶר - שְׁשׁוּכְרִים מִן הַגּוֹי אוֹ מֵאֶחָד
מִבְּנֵי בֵיתוֹ לְשׁוֹתוֹ שֶׁבְּמִבְּנוֹי, אוֹ מְבַטֵּל לָהֶם הַצְדוּקִי; וְאִם
הָיָה בְּמִבְּנוֹי גּוֹי וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד, אֵינוֹ צָרִיף שְׁתוּף. וְדִין יִשְׂרָאֵל
אֶחָד, וְדִין רַבִּים שֶׁהֵם סוּמְכִין עַל שְׁלָחַן אֶחָד - דִּין אֶחָד
הוּא.
יז. גּוֹי שֶׁהָיָה דָּר בְּמִבְּנוֹי - אִם יֵשׁ לוֹ בְּחֵצֶרוֹ פֶּתַח אֶחָד
לְבִקְעָה [שֶׁטַח לֵלֵא מְחִיצוֹת], אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמִּבְּנוֹי;
וְאִפְּלוּ הָיָה פֶּתַח קָטָן אֲרֻבָּה עַל אֲרֻבָּה, וְאָף עַל פִּי
שְׁמוּצִיא גְמָלִים וְקִרְנוֹת דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁבְּמִבְּנוֹי - אֵינוֹ אוֹסֵר
עֲלֵיהֶן; שְׂאִין דַּעְתּוֹ אֲלֹא עַל פֶּתַח הַמִּיָּתֵד לוֹ, שֶׁהוּא
לְבִקְעָה. וְכֵן אִם הָיָה פְּתוּחִין לְקִרְפֵּף [חֹצֵר גְּדוּלָּה בְּלִי בֵית]
שֶׁהוּא יָתֵר עַל בֵּית סָאֲתִים - הָרִי זֶה כְּפִתּוּחִין לְבִקְעָה, וְאֵינוֹ
אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; הָיָה בֵּית סָאֲתִים אוֹ פִּתּוּחִין - אֵינוֹ סוּמֵךְ עָלָיו,
וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ.
יח. מִבְּנוֹי שֶׁצָּדוּ אֶחָד גּוֹיִם וְצָדוּ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים, וְהָיוּ
חִלּוּנוֹת פְּתוּחִים מִחֵצֶר לְחֵצֶר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעִרְבּוּ בְּלֵן דֶּרֶךְ
חִלּוּנוֹת, וְאָף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּאֲנָשִׁי בֵּית אֶחָד, וּמִתְּרִין
לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ חִלּוּנוֹת - הָרִי אֵלוֹ אֲסוּרִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּמִבְּנוֹי דֶּרֶךְ פְּתָחִים, עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִן הַגּוֹיִם; שְׂאִין רַבִּים
נַעֲשִׂים כְּיָחִיד בְּמָקוֹם גּוֹי.
יט. כִּיצַד מִשְׁתַּתֵּפִין בְּמִדְּיָה [עִיר]? כָּל חֵצֶר וְחֵצֶר מְעַרְבֶת
לְעַצְמָהּ, שֶׁלֹּא לְשִׁפְחַת הַתִּינוּקוֹת; וְאַחֵר כָּף מִשְׁתַּתֵּפִין כָּל
אֲנָשִׁי הַמְּדִינָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּתֵּפִין בְּמִבְּנוֹי. וְאִם הָיְתָה
הַמְּדִינָה קִנְיָן לְיָחִיד, אֲפֹלוּ נַעֲשֶׂת שֶׁל רַבִּים, מִשְׁתַּתֵּפִין בְּלֵן
שְׁתוּף אֶחָד, וְיִטְלְטְלוּ בְּכָל הַמְּדִינָה; וְכֵן אִם הָיְתָה שֶׁל
רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד - מִשְׁתַּתֵּפִין בְּלֵן שְׁתוּף אֶחָד.
כ. אָכַל אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים שֶׁהֵעֵם
וְנִכְסִין בָּהּ וְיוֹצֵאִין בָּהּ - אֲפֹלוּ נַעֲשֶׂת שֶׁל [נִמְכָּרָה לִ] יָחִיד,
אֵין מְעַרְבִין אֶת כָּלָהּ, אֲלֹא מִנִּיחִין מִמֶּנָּה מָקוֹם אֶחָד, אֲפֹלוּ
בֵּית אֶחָד בְּחֵצֶר אַחַת, וּמִשְׁתַּתֵּפִין הַשָּׂאֵר. וְיָהִיו אֵלוֹ
הַמִּשְׁתַּתֵּפִין בְּלֵן מִתְּרִין בְּכָל הַמְּדִינָה, חוּץ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם

יֵאָסֵר עַל שְׁכָנָיו; אָכַל אִם אוֹסֵר - אֵינָה מְעַרְבֶת עָלָיו וְלֹא
מִשְׁתַּתֵּפֶת עָלָיו אֲלֹא מִדַּעְתּוֹ. כִּיצַד אוֹסֵר? כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'אֵינִי
מְעַרֵב עִמָּכֶם', אוֹ 'אֵינִי מִשְׁתַּתֵּף עִמָּכֶם'.
ו. נִשְׁתַּתֵּפוּ אֲנָשִׁי חֵצֶר זוֹ עִם אֶחָד מִשְׁנֵי הַמִּבְּנוֹת - אִם בְּמִין
[סוּג מֵאִכָּל] אֶחָד נִשְׁתַּתֵּפוּ, אֲפֹלוּ כָּלָה אוֹתוֹ הַמִּין - הָרִי זֶה
עוֹשֶׂה שְׁתוּף אַחֵר וּמִזְכֶּה לָהֶן, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַם פַּעַם
שְׁנִיָּה. וְאִם בְּשְׁנֵי מִינֵין נִשְׁתַּתֵּפוּ, וְנִתְמַעַט הָאֶכָל - מוֹסִיף
וּמִזְכֶּה, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַ; וְאִם כָּלוּ - מִזְכֶּה לָהֶם, וְצָרִיף
לְהוֹדִיעַם. נִתְוַסְפוּ שְׁכָנִים בְּחֵצֶר זוֹ - מִזְכֶּה לָהֶם, וְצָרִיף
לְהוֹדִיעַם.
ז. נִשְׁתַּתֵּפֶה חֵצֶר זוֹ עִם בְּנֵי מִבְּנוֹי זֶה מִפְּתַח זֶה, וְעִם בְּנֵי
הַמִּבְּנוֹי הַשְּׁנִי מִן הַפֶּתַח הָאֶחָד - מִתְּרִת עִם שְׁנֵיהֶן, וְהֵן
מִתְּרִין עִמָּה; וְשְׁנֵי הַמִּבְּנוֹת אֲסוּרִין זֶה עִם זֶה. לֹא עִרְכָּה
עִם אֶחָד מֵהֶן, אוֹסֵרֶת עַל שְׁנֵיהֶן.
ח. הָיְתָה חֵצֶר זוֹ רְגִילָה בְּפֶתַח אֶחָד, וְהַפֶּתַח הַשְּׁנִי אֵינָה
רְגִילָה בּוֹ - זֶה שְׁרָגִילָה לְהַכְנִס וּלְצֹאָת בּוֹ, אוֹסֵר; וְשְׂאֵינָה
רְגִילָה בּוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר. עִרְכָּה עִם מִבְּנוֹי שְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ -
הַתֵּר הַמִּבְּנוֹי הָאֶחָד לְעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף לְעֵרֵב עִמָּה.
ט. עִרְבּוּ בְּנֵי הַמִּבְּנוֹי שֶׁהָיָה רְגִילָה בּוֹ לְעַצְמָן, וְהָיָה לֹא
עִרְכָּה עִמָּה, וְלֹא עִם הַמִּבְּנוֹי הָאֶחָד שְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ, וְגַם
לֹא עִרְבּוּ בְּנֵי הַמִּבְּנוֹי שְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ - דּוֹחִין [מִחֲשִׁיבִים]
אוֹתָהּ אֲצֵל זֶה הַמִּבְּנוֹי שְׂאֵינָה רְגִילָה בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עִרְבּוּ;
הוֹאִיל וְהָיָה לֹא עִרְכָּה וְהוּא לֹא עִרֵב - דּוֹחִין אוֹתָהּ אֲצֵלוֹ,
כְּדִי שֶׁלֹּא תֵאָסֵר עַל מִבְּנוֹי זֶה [שְׁרָגִילָה בּוֹ] - שֶׁעִרֵב לְעַצְמוֹ.
י. חֵצֶר שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶּתַח לְמִבְּנוֹי, וּפֶתַח אַחֵר לְבִקְעָה [שֶׁטַח לֵלֵא
מְחִיצוֹת] אוֹ לְקִרְפֵּף [חֹצֵר גְּדוּלָּה בְּלִי בֵית] יָתֵר מִבֵּית סָאֲתִים
-] מֵאֵה אִמָּה עַל חֲמִישִׁים - הוֹאִיל וְאֵסוּר לְטַלְטֵל מִחֵצֶר
לְאוֹתוֹ קִרְפֵּף, אֵינוֹ סוּמֵךְ אֲלֹא עַל פֶּתַח שֶׁל מִבְּנוֹי; לְפִיקָף
אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמִּבְּנוֹי, עַד שֶׁיִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן. אָכַל אִם הָיָה
הַקִּרְפֵּף בֵּית סָאֲתִים אוֹ פִּתּוּחִין, אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמִּבְּנוֹי;
שֶׁעַל הַפֶּתַח הַמִּיָּתֵד לוֹ סוּמֵךְ, הוֹאִיל וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל
הַקִּרְפֵּף.
יא. אֶחָד מִבְּנֵי מִבְּנוֹי שֶׁהָלַף לְשִׁבּוֹת בְּמִבְּנוֹי אַחֵר, אֵינוֹ אוֹסֵר
עֲלֵיהֶן; וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי מִבְּנוֹי שֶׁבָּנָה מִצְּבָה [עַמּוּד] רַחְבָּה
אֲרֻבָּה טְפָחִים עַל פְּתוּחוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן - שֶׁהָרִי הַפָּרִישׁ
עַצְמוֹ מֵהֶן, וְחָלַק רְשׁוֹתוֹ.
יב. אֲנָשִׁי מִבְּנוֹי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּפוּ מִקְצָתָן, וְשָׁכְחוּ מִקְצָתָן וְלֹא
נִשְׁתַּתֵּפוּ - מְבַטְלִין רְשׁוֹתָן לְאֵלוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתֵּפוּ, וְדִינָם לְעִנְיָן
בְּטוֹל רְשׁוֹת, כְּדִין אֲנָשִׁי חֵצֶר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן אוֹ שְׁנֵים
וְלֹא עִרְבּוּ; וּכְבָּר אֲמַרְנוּ, שֶׁכָּל אָדָם עִם אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ הַסּוּמְכִין
עַל שְׁלָחָן, כְּאִישׁ אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין, בֵּין לְעִרְבּוֹי חִצְרוֹת, בֵּין
לְשְׁתוּפֵי מִבְּנוֹת.
יג. מִבְּנוֹי שֶׁעִרְבּוּ כָּל חִצְרוֹת שָׁבוּ כָּל חֵצֶר וְחֵצֶר בְּפִנֵּי
עַצְמָהּ, וְאַחֵר כָּף נִשְׁתַּתֵּפוּ בְּלֵן בְּמִבְּנוֹי - שָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי
חֵצֶר וְלֹא עִרֵב עִם בְּנֵי חֵצְרוֹ, לֹא הִפְסִיד כָּלוּם; שֶׁהָרִי בְּלֵן
נִשְׁתַּתֵּפוּ [בִּשְׁתוּף מִבְּנוֹת], וְעַל הַשְּׁתוּף סוּמְכִין [לְטַלְטֵל];
וְלֹא הִצְרִיכוּ לְעֵרֵב בְּחִצְרוֹת עִם הַשְּׁתוּף, אֲלֹא שֶׁלֹּא לְשִׁפְחַת

הפסיד את כל המדינה כלה; ונמצא מהלך מביתו עד ערובו
אלפים אמה, ומעורבו אלפים עד ביתו, ואינו מהלך מביתו
במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת. המניח ערובו ברשות
יחיד - אפלו היתה מדינה גדולה כגינה, ואפלו עיר חרבה,
או מערה הראויה לדירין [למגורים] - מהלך את כלה
וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.
ה. המניח ערובו בתוך המדינה ששבת בה, לא עשה כלום;
ואין מודדין לו במקום ערובו, אלא הרי הוא בכני המדינה
כלן, שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם
נתן ערובו במקומות המצטרפין לעיר שמודדין התחום חוץ
מהן, הרי זה כנותנו בתוך העיר. נתן ערובו חוץ לתחום,
אינו ערוב.
ו. אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון
שהיה רוצה לילך לבית האכל, או למשתה של נשואין, או
להקביל פני רבו או חברו שבא מן הדרך, וכיוצא באלו;
או מפני היראה - כגון שהיה רוצה לברח מן הגוים, או מן
הלסטים, וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מכל אלו, אלא
לדברי הרשות - הרי זה ערוב.
ז. כל [מזון] שמשתתפין בו [בשיתופי מבואות - גם] מערבין
בו ערובי תחומין; וכל שאין משתתפין בו, אין מערבין בו
ערובי תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין? מזון שתי
סעודות לכל אחד ואחד; ואם היה לפתן - [תבשיל שנאכל עם
לחם] - כדי לאכל בו [עם הלחם] שתי סעודות, כמו השתוף.
ח. וצריך שיהא הוא וערובו במקום אחד, כדי שיהיה
אפשר לו לאכלו בין השמשות. לפיכך, אם נתפנו לשבת
ברשות הרבים, והניח ערובו ברשות היחיד, או ברשות
היחיד, והניח ערובו ברשות הרבים - אינו ערוב; שאי
אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין
השמשות, אלא בעברה.
ט. אכל אם נתפנו לשבת ברשות היחיד או ברשות הרבים,
והניח ערובו בכרמלית, או שנתפנו לשבת בכרמלית [רשות
הרבים מדברנן], והניח ערובו ברשות היחיד או ברשות
הרבים - הרי זה ערוב; שבשעת קניית הערוב, שהוא בין
השמשות, מתר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות
לכרמלית לדבר מצוה - שכל דבר שהוא מדברי סופרים -
[חכמים], לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או
בשעת הדחק.
י. נתנו במגדל, ונעל ואבד המפתח - אם יכול להוציאו
בלא עשיית מלאכה [אסורה], הרי זה ערוב; שאין אסור
לעשות בין השמשות במקום מצוה, אלא מלאכה. נתנו
בראש הקנה או הקנדה הצומחין מן הארץ, אינו ערוב -
גזרה שמה יתלש; ואם היו תלושין ונעוצין, הרי זה ערוב.
יא. כל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע אמות
[שהם כחצרו]. לפיכך, המניח ערובי תחומין שלו בסוף
התחום, ונתגלגל הערוב ויצא חוץ לתחום בתוך שתי אמות
- הרי זה ערוב, וכאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא חוץ
לשתי אמות - אינו ערוב, שהרי נעשה חוץ לתחום. והמניח

ששירו; ויהיו אותן הנשארים מתרין במקומן בשתוף
שעושין לעצמן, אם היו המשארים רבים - ואסורין לטלטל
בשאר כל המדינה.
כא. ודבר זה משום דבר הוא, כדי שידעו שהערוב התיר
להן לטלטל במדינה זו שרבים בוקעין [הולכין] בה - שהרי
המקום שנשאר ולא נשתתף עמה, אין מטלטלין בו אלא
אלו לעצמן ואלו לעצמן.
כב. מדינה של רבים שיש לה פתח אחד, וסלם [לחומה]
במקום אחד - מערבין את כלה, ואינה צריכה שיור -
להשאיר בית בלא ערוב להיכנס; שאין הסלם שבחומה
חשוב כפתח. הבתים שמניחין אותן שיור - אף על פי
שאינן פתוחין לעיר, אלא אחוריהן לעיר ופניהם לחוץ -
עושין אותן שיור, ומערבין את השאר.
כג. המזכה בשתוף לכני המדינה - אם ערבו כלן ערוב
אחד - אינו צריך להודיען, שזכות היא להן; ודין מי ששכח
ולא נשתתף עם בני המדינה, או מי שהלך לשבות בעיר
אחרת, או גוי שהיה עמהן במדינה - דין הכל, כדינם בחצר
ומבוי.
כד. מדינה שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד, הרי זה
אוסר על כלן; ואם בנו מצבה על פתח המבוי, אינו אוסר
עליהן. לפיכך אין מערבין מדינה לחצאין - אלא או כלה,
או מבוי מבוי; ובונה כל מבוי מצבה על פתחו, אם רצה
לחלק רשותו מהן - כדי שלא יאסר על שאר המבואות.
יום שלישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ב
פרק ו
א. מי שיצא מן המדינה [עיר] בערב שבת, והניח מזון שתי
סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום [של העיר], וקבע
[בכר את] שביטתו - [מקומו] שם - אף על פי שחזר למדינה
ולן בביתו, נחשב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו שתי
הסעודות; וזה הוא הנקרא 'ערובי תחומין'.
ב. ויש לו - [ברשותו] להלך ממקום ערובו למחר, אלפים
אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום ערובו למחר
אלפים אמה כנגד המדינה, אינו מהלך במדינה אלא עד
סוף מדתו; ואם היתה המדינה מכלעת בתוך מדתו -
תחשב המדינה כלה כארבע אמות, וישלים מדתו חוצה לה.
ג. כיצד? הרי שהניח את ערובו ברחוק אלה אמה מביתו
שבמדינה לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר ממקום ערובו
אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום ערובו אלפים אמה
למערב - אלה שמן הערוב עד ביתו, ואלה אמה מביתו
בתוך המדינה, ואינו מהלך במדינה, אלא עד סוף האלה.
היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלה אפלו אמה אחת,
שנמצאת מדתו פלת חוץ למדינה - תחשב המדינה כלה
כארבע אמות, ויהלך חוצה לה תשע מאות וששה ותשעים
אמה תשלום האלפים.
ד. לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים מביתו שבמדינה,

1 ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול להגיע
2 אל ערובו.
3 **יב.** נתגלגל הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבר,
4 או נשרף, או שהיה תרומה ונטמא - מבעוד יום, אינו
5 ערוב; משחשכה, הרי זה ערוב; שנקנית [- מימוש] הערוב,
6 בין השמשות. ואם ספק, הרי זה ערוב - שספק הערוב,
7 כשר; לפיכך, אם נאכל הערוב בין השמשות, הרי זה ערוב.
8 **יג.** אמרו לו שנים: 'צא וערב עלינו', אחד ערב עליו
9 מבעוד יום, ואחד ערב עליו בין השמשות - זה שערב עליו
10 מבעוד יום, נאכל ערובו בין השמשות, וזה שערב עליו בין
11 השמשות, נאכל ערובו משחשכה - שניהם קנו ערוב; שבין
12 השמשות ספק הוא, וספק הערוב כשר. ואף על פי כן, ספק
13 חשכה ספק לא חשכה - אין מערבין ערובי תחומין
14 לכתחלה; ואם ערב, הרי זה ערוב.
15 **יד.** נפל על הערוב גל [אבנים] מבעוד יום - אם יכול
16 להוציאו בלא עשית מלאכה, הרי זה כשר, לפי שמותר
17 להוציאו בין השמשות, שהיא שעת קניית הערוב; ואם נפל
18 עליו גל משחשכה - הרי זה ערוב, ואף על פי שאי אפשר
19 להוציאו אלא בעשית מלאכה. ספק מבעוד יום נפל, או
20 משחשכה - הרי זה כשר, שספק הערוב כשר.
21 **טו.** אכל אם ערב בתרומה שהיא ספק טמאה - אינו ערוב,
22 שאינה סעודה הראויה [לאכילה]; וכן אם היו לפניו שתי
23 כפרות של תרומה, אחת טהורה ואחת טמאה, ואינו יודע
24 אי זו היא משתייהן, ואמר: 'ערובי בטהורה בכל מקום
25 שהוא' - אינו ערוב, שאין כאן סעודה הראויה לאכילה.
26 **טז.** אמר: 'כפר זו היום חל ולמחר קדש', וערב בה -
27 ערובו ערוב, שבין השמשות עדין לא נתקדשה ודאי,
28 וראויה היתה מבעוד יום; אכל אם אמר: 'היום קדש
29 ולמחר חל' - אין מערבין בה, שאינה ראויה עד שתחשף.
30 וכן אם הפריש תרומה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד
31 שתחשף - אין מערבין בה, שהרי היא טבל כל בין
32 השמשות, וצריך שתהיה סעודה ראויה מבעוד יום.
33 **יז.** הנותן ערובו בבית הקברות - אינו ערוב; לפי שבית
34 הקברות אסור בהנחה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר
35 קנייה, הרי נהנה בו. נהנו בבית הפרס [שדה שטמא מספק] -
36 הרי זה ערוב, ואפלו היה כהן; מפני שיכול לזכור שם במגדל
37 הפורח, או שיעצם [- על הענף לצורך בדיקת טומאה] והולך.
38 **יח.** רבים שרצו להשתתף בערובי תחומין - מקבצין בלן
39 ערבין שתי סעודות לכל אחד ואחד, ומניחין אותו בכלי
40 אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד ערוב על ידי כלן -
41 צריך לזכות להן על ידי אחר [- שיקנה הסעודות עבור כולם],
42 וצריך להודיעם; שאין מערבין לו לאדם ערובי תחומין
43 אלא לדעתו, שמא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה
44 זה בה. ואם הודיעו מבעוד יום - אף על פי שלא רצה אלא
45 משתחשף, הרי זה ערוב; ואם לא הודיעו עד שחשכה -
46 אינו יוצא בו, שאין מערבין משתחשף.

47 **יט.** כל הזוכה [- הראוי שיזכו על ידו] בערובי חצרות, מוכרין
48 על ידו בערובי תחומין; וכל מי שאין מוכרין על ידו ערובי
49 חצרות, אין מוכרין על ידו ערובי תחומין.
50 **כ.** נותן אדם מזה לבצל הבית, כדי שישק לו פת ויערב לו
51 פה ערובי תחומין. אכל אם נתן לחנוני, או לנחתום, ואמר
52 לו: 'זכה לי במעה זו' - אינו ערוב; ואם אמר לו: 'ערב עלי
53 במעה זו' - הרי זה לוקח פה פת או אכל מן האכלין, ומערב
54 עליו. ואם נתן לו כלי, ואמר לו: 'תן לי בזה אכל, וזכה לי
55 בו' - הרי זה לוקח אכל, ומערב עליו בו.
56 **כא.** מערב אדם ערובי תחומין על ידי בנו ובתו הקטנים,
57 ועל ידי עבדו ושפחתו הבגועים, בין מדעתן, בין שלא
58 מדעתן; לפיכך, אם ערב עליהן וערבו לעצמן, יוצאין בשל
59 רבן. אכל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא
60 על ידי עבדו ושפחתו העבדים, ולא על ידי אשתו - אלא
61 מדעתן, ואף על פי שהן אכלין אצלו על שלחנו. ואם ערב
62 עליהן, ושמעו ושתקו ולא מחו - יוצאין בערוב; ערב על
63 כל אחד מהן, וערבו הן לעצמן - אין לה מחאה גדולה מזו,
64 ויוצאין בערוב עצמן. קטן בן שש שנים או פחות - יוצא
65 בערוב אמו, ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות
66 לעצמו.
67 **כב.** הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום
68 שהוא רוצה לקבץ שבייתו שם, הרשות בידו. וכשהוא
69 משלחו, אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן, ולא ביד מי
70 שאינו מודה במצות ערוב; ואם שלח, אינו ערוב. ואם
71 שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם כשר, כדי
72 שיוליכו הכשר ויניחו במקום הערוב - הרי זה כשר,
73 ואפלו שלחו על הקוף או על הפיל; והוא, שהיה עומד
74 מרחוק, עד שיצאה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל
75 הכשר, שאמר לו להוליך את הערוב. וכן רבים שגשתתפו
76 בערובי תחומין, ורצו לשלח ערבין ביד אחד - הרי אלו
77 משלחין.
78 **כג.** אחד או רבים שאמרו לאחד: 'ערב עלינו', וערב
79 עליהם באי זה רוח שרצה - הרי זה ערוב, ויוצאין בו;
80 שהרי לא יחדו לו רוח. האומר לחברו: 'ערב עלי בתמרים'
81 וערב עליו בגרוגרות [תאנים יבשות], 'בגרוגרות' וערב עליו
82 בתמרים, אמר לו: 'הנח ערובי במגדל' והניחו בשוכה,
83 'בשוכה', והניחו במגדל, 'בבית' והניחו בעליה, 'בעליה'
84 והניחו בבית - אינו ערוב; אכל אם אמר לו: 'ערב עלי'
85 סתם, וערב עליו - בין בתמרים בין בגרוגרות, בין בבית
86 בין בעליה - הרי זה ערוב.
87 **כד.** כשם שמכרכין על ערובי חצרות ושתופי מבואות, כך
88 מכרכין על ערובי תחומין; ואומר: 'בזה הערוב יהיה מתר
89 לי להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'. ואם היה אחד
90 מערב על ידי רבים, אומר: 'בזה הערוב יהיה מתר לפלוני
91 ופלוני', או 'לכני מקום פלוני', או 'לכני עיר זו', להלך
92 ממקום זה אלפים אמה לכל רוח'.

פרק ז

א. מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה [עיר], ועמד במקום בתוך התחום או בסופו, ואמר: 'שבייתתי במקום זה', וחזר לעירו ולן שם - יש לו להלף למחר מאותו מקום, אלפים אמה לכל רוח. וזה הוא עקר ערובי תחומין, לערב ברגליו; ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום, אף על פי שלא יצא ולא עמד שם, אלא להקל על העשיר, שלא יצא אלא ישלח ערובו ביד אחר ויניחנו לו.

ב. וכן אם נתפנו לקבע שבייתו במקום ידוע אצלו, כגון אילן או בית או גדר שהוא מכיר מקומו, ויש בינו ובינו כשחשקה אלפים אמה או פחות, והחזיק בדרך והלף כדי שיגיע לאותו מקום [לפני כניסת שבת] ויקנה בו שבייתה - אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, אלא החזירו חבירו ללון אצלו, או שחזר מעצמו ללון, או נתעכב - יש לו להלף עד מקום שנתפנו לו, ומאותו מקום אלפים אמה לכל רוח; שפיון שגמר בלבו לקבע שם שבייתו, והחזיק בדרך, נעשה כמי שעמד שם, או שהניח ערובו שם.

ג. במה דברים אמורים? בענין שאין מטריחין אותו להניח ערוב; או ברחוק, כגון מי שהיה בא בדרך, והיה ירא שפא תחשך; והוא, שישאר מן היום כדי שיגיע לאותו מקום שקנה בו שבייתה קדם שמתחשך, אם רץ בכל כחו, ויהיה בינו ובין אותו מקום כשמתחשך, אלפים או פחות. אבל אם לא היה דחוק ולא עני, או שלא נשאר מן היום כדי שיגיע אפלו רץ בכל כחו, או שהיה בין המקום שנתפנו לשבת בו ובין המקום שהוא עומד בו כשחשקה יתר מאלפים אמה, או שלא כון המקום שקנה בו שבייתה - הרי לא קנה שבייתה ברחוק מקום, ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח במקום שהוא עומד בו כשחשקה.

ד. מי שעמד מעבוד יום ברשות היחיד, וקנה שם שבייתה, או שהיה בא בדרך ונתפנו לשבת ברשות היחיד הידועה אצלו, וקבע שם שבייתו - הרי זה מהלף את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה רשות היחיד זו מקום שלא הקף לדירה, או תל, או נקע - אם היה בה בית סאתים [מאה אמה על חמישים] או פחות, מהלף את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; ואם היתה יתר על בית סאתים, אין לו בה אלא ארבע אמות, וחוצה מהן אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח ערובו במקום שלא הקף לדירה.

ה. הקונה [קובע] שבייתה ברחוק מקום, ולא סים [צייין] מקום שבייתו - לא קנה שבייתה שם. כיצד? היה בא בדרך, ואמר: 'שבייתתי בשדה פלונית', או 'בבקעה פלונית', או 'ברחוק אלף אמה', או 'אלפים ממקומי זה' - הרי זה לא קנה שבייתה ברחוק מקום; ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשקה.

ו. אמר: 'שבייתתי תחת אילן פלוני', או 'תחת סלע פלונית'

- אם יש תחת אותו אילן או אותה סלע שמונה אמות או יתר, לא קנה שבייתה; שהרי לא כון מקום שבייתו - שאם בא לשבת בארבע אמות אלו, שפא בארבע אמות אלו האחרות הוא שקנה שבייתה.

ז. לפיכך, צריך להתפנו לשבת בעקרו, או בארבע אמות שבדרומו, או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמונה, ונתפנו לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסים. היו שנים באים בדרך, אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שבייתה, והשני אינו מכיר - זה שאינו מכיר מוסר שבייתו למכיר, והמכיר מתפנו לשבת הוא ויחברו במקום שהוא מכיר.

ח. אנשי העיר ששולחו אחד מהן להוליך להן ערובן למקום ידוע [מסוים], והחזיק [היה בעיצומה של הליכה] בדרך, והחזירו חבירו, ולא הוליך ערובן - הן לא קנו שבייתה באותו מקום, שהרי לא הניח שם ערובן, ואין להן להלף ממדינתן, אלא אלפים אמה לכל רוח; והוא קנה שם ערוב - שהרי הוא בא בדרך, ונתפנו לשבת שם, והחזיק בדרך; לפיכך יש לו למחר להלף לאותו מקום, ולהלף ממנו אלפים אמה לכל רוח.

ט. זה שאמרנו, שצריך הקונה שבייתה ברחוק מקום שיחזיק בדרך, לא שיצא וילף בשדה, אלא אפלו ירד מן העליה [- עליית הגג] לילף לאותו מקום, וקדם שיצא מפתח החצר החזירו חבירו - הרי זה החזיק, וקנה שבייתה. וכן כל הקונה שבייתה ברחוק מקום, אינו צריך לומר 'שבייתתי במקום פלוני', אלא פיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא, קנה שם שבייתה; ואין צריך לומר, מי שיצא ברגליו ועמד במקום שקנה בו שבייתה, שאינו צריך לומר כלום, אלא פיון שגמר בלבו, קנה.

י. התלמידין שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות ובכרמים, אצל בעלי הבתים שפתן מצויה לעוברי דרכים הבאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש - מהלכין אלפים אמה לכל רוח מבית המדרש, לא ממקום האכילה; שאילו מצאו סעודתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה; ואין דעתן סומכת לדירה, אלא על בית מדרשם.

יום חמישי ז' מנחם-אב ה'תשע"ב

פרק ח

א. אין מניחין שני ערובין, אחד במזרח ואחד במערב, כדי שיהלף במקצת היום על אחד משני הערובין, ובשאר היום על הערוב השני - שאין מערבין שני ערובין ליום אחד. טעה וערב לשתי רוחות, כמדמה הוא [- מפני שחשב] שמערבין לשתי רוחות, או שאמר לשנים: 'צאו וערבו עלי', אחד ערב עליו לצפון ואחד ערב עליו לדרום - מהלף כרגלי שניהם.

ב. כיצד מהלף כרגלי שניהן? שאינו יכול להלף, אלא

טו ב - אף על פי שהוא ערוב אחד לרוח אחת לשני הימים
 48 - צריך שיהיה הערוב במקומו מצוי כליל ראשון וכליל
 49 שני, כל בין השמשות. כיצד הוא עושה? מוליכו בערב יום
 50 טוב או בערב שבת, ומחשיף עליו, ונוטלו בידו [מפני
 51 הגנבים] וכא לו, אם היה ליל יום טוב [שמוטר לטלטל];
 52 ולמחר מוליכו לאותו מקום, ומניחו שם עד שתחשף,
 53 ואוכלו אם היה ליל שבת, או מכיאו אם היה ליל יום טוב
 54 - מפני שהן שתי קדשות, ואינם כיום אחד, כדי שנאמר:
 55 'מליל ראשון קנה הערוב לשני ימים'.
 56 ט. נאכל הערוב בראשון - קנה הערוב לראשון, ואין לו
 57 ערוב לשני; ערב ברגליו בראשון, צריך לערב ברגליו בשני,
 58 והוא שאלף ויעמד באותו מקום, ויחשב בלבו שיקנה שם
 59 שבתה. ערב בפת בראשון - אם רצה לערב ברגליו בשני,
 60 הרי זה ערוב; ואם רצה לערב בפת, צריך לערב באותה
 61 הפת עצמה שערב בה בראשון.
 62 י. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת,
 63 בזמן שמקדשין [את החודש] על [9] הראיה [נ] עדות ראיית
 64 מולד הלבנה - יראה לי שהן כיום אחד, וקדשה אחת הן.
 65 יא. זה שאמרנו שיש לו לאדם לערב שני ערובין בשתי
 66 רוחות לשני הימים, והוא שיהיה אפשר לו להגיע לכל
 67 אחד משני הערובין ביום הראשון; אבל אם אי אפשר לו
 68 להגיע לערוב של יום השני ביום הראשון, אין ערוב השני
 69 ערוב - שהערוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד
 70 יום, וזה הואיל ואינו יכול להגיע לזה הערוב ביום
 71 הראשון, הרי זה אינה ראויה מבעוד יום.
 72 יב. כיצד? הרי שהניח ערובו ברחוק אלפים אמה מביתו
 73 לרוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב שני
 74 ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח מערב, וסמך עליו
 75 ליום שני - אין זה השני ערוב, שהרי ביום הראשון אין זה
 76 הערוב השני ראוי לו מבעוד יום, לפי שאינו יכול להגיע
 77 אליו, שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום.
 78 יג. אבל אם הניח ערובו ברחוק אלף וחמש מאות אמה
 79 מביתו ברוח מזרח, וסמך עליו ליום ראשון, והניח ערוב
 80 שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך חמש מאות אמה, וסמך
 81 עליו ליום שני - הרי זה ערוב, שהרי אפשר לו שגיע לו
 82 ביום הראשון.
 83 יד. יום טוב שחל להיות בערב שבת, אינו עושה ערוב
 84 ביום טוב, לא ערובי חצרות, ולא ערובי תחומין - אלא
 85 מערב הוא ביום חמישי שהוא ערב יום טוב. ואם חלו שני
 86 ימים טובים של גליות בחמישי וערב שבת, מערב מיום
 87 רביעי ערובי תחומין וערובי חצרות. ואם שכח ולא ערב -
 88 הרי זה מערב ערובי חצרות בחמישי ובערב שבת, ומתנה;
 89 אבל לא ערובי תחומין.
 90 טו. כיצד מתנה? אומר בחמישי: 'אם היום יום טוב, אין
 91 בדברי כלום; ואם לאו, הרי זה ערוב'; ולמחר חזר ומערב
 92 ואומר: 'אם היום יום טוב, כבר ערבתי מאמש, ואין בדברי
 93 היום כלום; ואם אמש היה יום טוב, הרי זה ערוב'. במה

1 במקום שיש לשניהן להלך בו; נתן האחד ערובו ברחוק
 2 אלף אמה לרוח מזרח, והניח השני מהן ערובו ברחוק חמש
 3 מאות אמה לרוח מערב - אין זה שערכו עליו מהלך
 4 במערב אלא אלף אמה, כרגלי מי שערב עליו במזרח, ולא
 5 יהלך במזרח אלא אלף וחמש מאות, כרגלי מי שערב עליו
 6 במערב. לפיכך, אם ערב או ערכו עליו שני ערובין אלו,
 7 אחד ברחוק אלפים למזרח, ואחד ברחוק אלפים למערב -
 8 הרי זה לא יזוה ממקומו.
 9 ג. מערב אדם שני ערובין בשתי רוחות, ומתנה ואומר:
 10 'אם ארע לי דבר מצוה או נלחצתי [לברוח מהגוים] למחר
 11 ונצרכתי לרוח זו, זה הערוב הוא שאני סומך עליו, והערוב
 12 שברוח השנית אינו כלום; ואם נצרכתי לרוח זו השנית, זה
 13 הערוב הוא שאני סומך עליו, ושברוח הראשונה אינו
 14 כלום; ואם נצרכתי לשתי הרוחות, יש לי לסמך על איזה
 15 ערוב שארצה, ולא יזה שארצה אלה; ואם לא ארע לי דבר,
 16 ולא נצרכתי לרוח משתיהן - אין שני הערובין אלו ערוב,
 17 ואיני סומך על אחד מהן, אלא הריני בכני עירי, שיש לי
 18 אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה'.
 19 ד. כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת, כך אסור ביום
 20 טוב וביום הכפורים; וכשם שהמוציא מרשות לרשות
 21 בשבת חיב, כך המוציא ביום הכפורים חיב. אבל ביום
 22 טוב, מתיר להוציא מרשות לרשות. לפיכך, מערבין ערובי
 23 חצרות ומשתתפין במבואות ליום הכפורים, בשבת;
 24 ומערבין ערובי תחומין ליום הכפורים ולמים טובים, בדרך
 25 שמערבין לשבת.
 26 ה. יום טוב שחל להיות סמוך לשבת, בין מלפניה בין
 27 מלאחריה, או שני ימים טובים של גליות - יש לו לערב
 28 שני ערובין לשתי רוחות, וסומך על אי זה מהן שירצה
 29 ליום הראשון, ועל הערוב שברוח השנית ליום השני; או
 30 מערב ערוב אחד לרוח אחת, וסומך עליו לאחד משני
 31 ימים, וביום השני יהיה בכני העיר וכאלו לא עשה ערוב,
 32 ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים? בשני
 33 ימים טובים של גליות; אבל בשני ימים טובים של ראש
 34 השנה, הרי הן כיום אחד, ואינו מערב לשני הימים, אלא
 35 לרוח אחת.
 36 ו. וכן מתנה אדם על ערובו, ואומר: 'ערובי לשבת זו,
 37 אבל לא לשבת אחרת'; 'לשבת אחרת, אבל לא לזו',
 38 'לשבתות, לא לימים טובים', 'לימים טובים, לא
 39 לשבתות'.
 40 ז. אומר לחמשה: 'הריני מערב על איזה מקום שארצה,
 41 רציתי לך, לא רציתי לא לך' - אף על פי שרצה משחשקה
 42 [אחר שחל הערוב], לך; דבר שהוא מדברי סופרים, יש
 43 בו ברה [בסוף מתברר שמלכתחילה רצה לידך]. וכן המערב
 44 לשבתות של כל השנה, ואמר: 'רציתי אלה, לא רציתי לא
 45 אלה, אלא אהיה בכני עירי' - כל שבת שירצה לך, אף על
 46 פי שרצה משתחשף.
 47 ח. המערב לשני ימים טובים של גליות, או לשבת ויום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי-שבת קודש ח'ט' מנחם-אב – הלכות שביתת עשור קיא

מתוך מהדורת חזק

1 דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת; אָכַל בְּשָׁנֵי
2 יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָרִי הֵן כִּיּוֹם אֶחָד, וְאִינוּ
3 מְעַרְבִּים לָהֶן אֶלָּא מְעַרְבִּים יוֹם טוֹב.
4 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

יום שישי ח' מנחם-אב ה'תשע"ב

הלכות שביתת עשור

7 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת
8 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְשַׁבֵּת בּוֹ מִמְּלָאכָה;
9 (ב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלָּאכָה; (ג) לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ; (ד) שֶׁלֹּא
10 לֵאכֹל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ. וּבְאֹרֶךְ כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלּוּ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

פָּרָק א

12 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׁבֵּת מִמְּלָאכָה בְּעֵשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי,
13 שְׁנֵאָמַר: "שַׁבַּת שַׁבְתוֹן הִיא לָכֵס"; וְכָל הַעוֹשֶׂה בּוֹ מִלָּאכָה,
14 בִטּוֹל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאָמַר: "וּבְעֵשׂוֹר
15 וְגו' כָּל מִלָּאכָה לֹא תַעֲשׂוּ". וְזֶה הוּא חֵיב עַל עֲשִׂית
16 מִלָּאכָה בְּיוֹם זֶה? אִם עֲשֵׂה בְּרָצוֹנוֹ בְּדוֹדוֹ, חֵיב כֶּרֶת; וְאִם
17 עֲשֵׂה בְּשִׁנְיָה, חֵיב קָרֵבֶן חֲטָאת קְבוּעָה [בְּהִמָּה בִּין לַעֲשִׂיר
18 וּבִין לַעֲנִי].

19 ב. כָּל מִלָּאכָה שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנָה בְּשַׁבַּת סְקִילָה, חֵיבִין עַל
20 זְדוּנָה בְּעֵשׂוֹר כֶּרֶת; וְכָל שֶׁחֵיבִין עָלָיו קָרֵבֶן חֲטָאת בְּשַׁבַּת,
21 חֵיבִין עָלָיו קָרֵבֶן חֲטָאת בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכָל דֹּכֵר שְׁאָסוּר
22 לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבַּת אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ מִלָּאכָה, אֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ
23 בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; וְאִם עֲשֵׂה, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדָּת [מַלְקוֹת
24 מְדוּבָּנִן] כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּכֵּין אוֹתוֹ עַל הַשַּׁבַּת. וְכָל שְׁאָסוּר לְטַלְטֹל
25 בְּשַׁבַּת, אֲסוּר לְטַלְטֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; וְכָל שְׁאָסוּר לֵאמֹר
26 אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבַּת, כֶּף אֲסוּר בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כָּלֹּ
27 שֶׁל דֹּכֵר: אֵין בֵּין שַׁבַּת לְיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ, אֶלָּא
28 שְׁדוּדוֹן מִלָּאכָה בְּשַׁבַּת בְּסְקִילָה, וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּכֶרֶת.

29 ג. וּמִתֵּר לִקְנֹב אֶת הֵרֶק בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, מִן הַמִּנְחָה
30 וְלַמַּעֲלָה. וְזֶה הוּא הַקְּנוּב? שְׁסִיר אֶת הָעֵלִין הַמַּעֲפָשׁוֹת,
31 וְקִצְצֵן הַשָּׂאֵר וְיִתְקֵן אוֹתוֹ לֵאכִילָה. וְכֵן מִפְּעִיעֵן בְּאִגּוּזִין
32 וּמִפְּרִיִין בְּרִמּוֹנִים, מִן הַמִּנְחָה וְלַמַּעֲלָה - מִפְּנֵי עֲגָמַת נֶפֶשׁ
33 [לְמִנּוּעַ עֵינֵי יִתְרִי]. וְיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, אֲסוּר
34 בְּקִנְיַת יֶרֶק וּבְפִצְעַת אֲגוּזִים וּבְפִרְיַת רִמּוֹנִים כָּל הַיּוֹם.
35 וּכְבֵּר נִהְיָ הָעָם בְּשָׁנָעַר [בַּבְּבֵל] וּבְמַעֲרַב [אַרְץ יִשְׂרָאֵל],
36 שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ בְּיוֹם הַצּוֹם, אֶלָּא הָרִי הוּא
37 כְּשַׁבַּת לְכָל.

38 ד. מִצְוַת עֲשֵׂה {אֲחֵרָת} {אֲחֵת} יֵשׁ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהִיא
39 לְשַׁבֵּת בּוֹ מִמְּלָאכָה וְשַׁבְתָּהּ, שְׁנֵאָמַר: "תַּעֲנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם"
40 - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [שֶׁנִּמְסְרָה מִמֶּשֶׁה רַבּוֹן] לְמִדּוֹ, עֲנוּי שֶׁהוּא
41 לְנֶפֶשׁ, זֶה הַצּוֹם; וְכָל הָעָם בּוֹ, קִיָּם מִצְוַת עֲשֵׂה. וְכָל הָאוֹכֵל
42 אוֹ שׁוֹתֵה בּוֹ, בִטּוֹל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה,
43 שְׁנֵאָמַר: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה,
44 וְנִכְרְתָה"; מֵאַחַר שֶׁעָנַשׁ הַכְּתוּב כֶּרֶת לְמִי שֶׁלֹּא נִתְעַנָּה,

45 לְמַדְנוּ שֶׁמִּזְהָרִין אֲנוּ בּוֹ עַל אֲכִילָה וְשַׁבְתָּהּ. וְכָל הָאוֹכֵל אוֹ
46 הַשׁוֹתֵה בּוֹ בְּשׁוּגָה, חֵיב קָרֵבֶן חֲטָאת קְבוּעָה.
47 ה. וְכֵן לְמַדְנוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שְׁאָסוּר לְרַחֵץ בּוֹ אוֹ לְסוּף בּוֹ
48 [שִׁמּוֹן] אוֹ לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל אוֹ לְכַעַל. וּמִצְוָה לְשַׁבֵּת מִכָּל
49 אֵלּוּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁשׁוֹבֵת מִמְּלָאכָה וְשַׁבְתָּהּ, שְׁנֵאָמַר: "שַׁבַּת
50 שַׁבְתוֹן" - שַׁבַּת לְעִנְיָן מִלָּאכָה, וְשַׁבְתוֹן לְעִנְיָנִים אֵלּוּ. וְאֵין
51 חֵיבִין כֶּרֶת אוֹ קָרֵבֶן, אֶלָּא עַל אֲכִילָה וְשַׁבְתָּהּ; אָכַל אִם רַחֵץ
52 אוֹ סָף אוֹ נָעַל אוֹ כַּעַל, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדָּת.

53 ו. כָּשֶׁם שֶׁשׁוֹבֵת מִלָּאכָה בּוֹ, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה - כֶּף
54 שְׁבוּת שֶׁל עֲנוּי, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה. וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף מַחֲל
55 עַל קֹדֶשׁ בְּכִנְיָסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, שְׁנֵאָמַר: "וְעִנְיָתְכֶם אֶת
56 נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ, בְּעָרֵב" - כְּלוּמֹר, הַתְּחִל לְצוֹם
57 וְלְהִתְעַנּוֹת מְעַרְבִּים תַּשְׁעָה הַסְמוּךְ לַעֲשִׂיר; וְכֵן בִּיצִיאָה שׁוֹתֵה
58 בְּעֲנוּיוֹ מִצֵּט מִלִּילָה אֶחָד עֶשֶׂר סְמוּךְ לַעֲשִׂיר, שְׁנֵאָמַר:
59 "מְעַרְבִּים עַד עָרֵב תַּשְׁבְּתוּ שַׁבְתְּכֶם".

60 ז. נָשִׁים שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שֶׁחֲשֻׁכָה, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת
61 שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מַחֲל עַל קֹדֶשׁ - אֵין מִמְּחִין בִּידָן, שֶׁלֹּא
62 יִבְאוּ לַעֲשׂוֹת בְּדוּדוֹן; שֶׁהָרִי אֵי אֲפָשֶׁר שִׁיְהִיָּה שׁוֹטֵר בְּבֵית
63 כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהוֹדִיר נָשִׁיו; וְהַנַּח לָהֶן שִׁיְהִיו שׁוּגָנִין, וְאֵל
64 יִהְיוּ מְזִידִין. וְכֵן כָּל הַדּוּמָה לָזֶה.

יום שבת קודש ט' מנחם-אב ה'תשע"ב

פָּרָק ב

65 א. הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מֵאֲכָלִין הָרְאוּיִין לְאָדָם כְּכוֹתְכַת
66 הַגִּפָּה [תַּחַד גְּדוּל], שֶׁהִיא פָּחוֹת מִכְּבִיצָה בְּמַעַט - הָרִי זֶה
67 חֵיב. וְכָל הָאֲכָלִים מִצְטָרְפִין לְשַׁעוֹר זֶה. וְכֵן הַשׁוֹתֵה מִשְׁקִין
68 הָרְאוּיִין לְשַׁבְתָּהּ אָדָם כְּמֵלֵא לְגִמּוֹי שֶׁל שׁוֹתֵה, כָּל אֶחָד
69 וְאֶחָד לְפִי לְגִמּוֹי - חֵיב; וְכִמְהָ מֵלֵא לְגִמּוֹי? כְּדִי שִׁסְלֶקֶם
70 לְצַד אֶחָד וְיִרְאֶה מֵלֵא; וְשַׁעוֹר זֶה בְּאָדָם בִּינוּנִי - פָּחוֹת
71 מִרְבִּיעִית. וְכָל הַמִּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לְשַׁעוֹר זֶה. וְאֲכִילָה
72 וְשַׁבְתָּהּ, אֵין מִצְטָרְפִין לְשַׁעוֹר אֶחָד.

73 ב. אֶחָד הָאוֹכֵל אֲכָלִים הַמִּתְרִין, אוֹ שְׁאֵכַל דְּכָרִים הָאֲסוּרִין,
74 כְּגוֹן פֶּגוּל [קָרֵבֶן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשָׁבָה] וְנוֹתֵר [קָרֵבֶן שֶׁעֲבַר זִמָּן
75 אֲכִילָתוֹ] וְטָבֵל [פִּירוֹת שֶׁאֵינָן מְעוּשְׂרִין] וְנִבְלָוֹת וְטִרְפוֹת וְחֻלָּב
76 אוֹ דָם, הוֹאִיל וְאָכַל אֲכָלִים הָרְאוּיִין לְאָדָם, הָרִי זֶה חֵיב
77 כֶּרֶת מִשּׁוֹם אוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים.

78 ג. אָכַל אוֹ שָׁתָה פָּחוֹת מִשַּׁעוֹר זֶה, אֵינוּ חֵיב כֶּרֶת; אֵף עַל
79 פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּחֻצֵי שַׁעוֹר, אֵין חֵיבִין כֶּרֶת אֶלָּא
80 עַל כְּשַׁעוֹר. וְהָאוֹכֵל אוֹ הַשׁוֹתֵה חֻצֵי שַׁעוֹר, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
81 מְרֻדָּת [מַלְקוֹת מְדוּבָּנִין].

82 ד. אָכַל מַעַט וְחִזּוֹר וְאָכַל וְחִזּוֹר וְאָכַל - אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת
83 אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוּף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדִי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ
84 בִּיצִים, הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת לְכַשְׁעוֹר; וְאִם לֹא, אֵין
85 מִצְטָרְפוֹת לְכַשְׁעוֹר. שֶׁתָּה מַעַט וְחִזּוֹר וְחִזּוֹר וְשָׁתָה -
86 אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת שִׁתָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוּף שִׁתָּה אַחֲרוֹנָה כְּדִי
87 שִׁתִּית רְבִיעִית, מִצְטָרְפִין לְשַׁעוֹר; וְאִם לֹא, אֵין מִצְטָרְפִין.

1 ה. אכל אכלים שאינן ראויין למאכל אדם, כגון עשבים
2 המרים או שרפים [הנוטפים מאילנות] הבאושין
3 [מלובלכים], או ששתה משקין שאינם ראויין, כגון ציר [מי
4 דג מלוח] או מורקס [שומן דג מלוח] וחמץ חי - אפלו אכל
5 ושתה מהן הרבה, הרי זה פטור מן הכרת; אכל מפין אותו
6 מפת מרדות.

7 ו. שטה חמץ מזוג [מעורב] במים, חיב. הכוסס [בפיר]
8 פלפלין וזנגביל [קנמון] יבש וכיוצא בהן, פטור; אכל
9 זנגביל רטב, חיב. אכל עלי גפנים, פטור; לולבי גפנים
10 [נעני גפן רכים], חיב. ואלו הן לולבי גפנים? כל שלבלבו
11 בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים; יתר על זה
12 - הרי הם כעצים, ופטור. וכן כל כיוצא באלו.
13 ז. אכל צלי במלח, מצטרף המלח לפשר; ציר [מיץ] שעל
14 גבי ירק, מצטרף; מפני שמכשירי האכל המערבים עם
15 האכל, באכל הן חשובין. היה שבע מאכילה גסה שאכל
16 עד שקץ במזונו, ואכל יתר על שבעו - פטור, כמי שאכל
17 אכלין שאינן ראויין לאכילה; שאף על פי שזה היתר ראוי
18 לרעב, אינו ראוי לכל מי ששבע בזה.

19 ח. חולה שיש בו סכנה ששאל [ביקש] לאכל ביום
20 הכפורים - אף על פי שהרופאים בקיאים אומרים 'אינו
21 צריך' - מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר 'די'. אמר
22 החולה: 'איני צריך', והרופא אומר 'צריך' - מאכילין אותו
23 על פי; והוא, שיהיה רופא אמן [מומחה]. רופא אחד אומר
24 'צריך', ואחד אומר 'אינו צריך' - מאכילין אותו; מקצת

25 הרופאין אומרים 'צריך', ומקצתן אומרים 'אינו צריך' -
26 הולכין אחר הרב או אחר הבקיאין; ובלבד שלא יאמר
27 החולה 'צריך אני'; אכל אם אמר 'צריך אני' - מאכילין
28 אותו. לא אמר החולה שהוא צריך, ונחלקו הרופאים והיו
29 כלן בקיאים, ואלו שאמרו 'צריך' פמנן שאמרו 'אינו צריך'
30 - מאכילין אותו.

31 ט. עברה [מעוברת] שהריחה [מאכל מסוים], לוחשין לה
32 באונה שיום הכפורים הוא: אם נתקרה דעתה בזכרון זה,
33 מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתישב נפשה. וכן
34 מי שאחזו בלמוס [חולי הרעבון], מאכילין אותו עד שיאורו
35 עיניו; אפלו גבלות ושקצים מאכילין אותו מיד, ואין
36 משהין עד שימצאו דברים המתירין.

37 י. קטן בן תשע שנים וכן עשר שנים, מחנכין אותו [לצום]
38 שעות. כיצד? היה רגיל לאכל בשתי שעות ביום, מאכילין
39 אותו בשלש; היה רגיל בשלש, מאכילין אותו בארבע. לפי
40 כח הבן, מוסיפין לענותו בשעות. בן אחת עשרה שנה, בין
41 זכר בין נקבה - מתענה ומשלים מדברי סופרים, כדי לחנכו
42 במצוות.

43 יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה שנה
44 ויום אחד שהביאו שתי שערות [למטה] - הרי הן גדולות
45 לכל המצוות, ומשלימין [את כל הצום] מן התורה; אכל אם
46 לא הביאו שתי שערות - עדין קטנים הן, ואינן משלימין
47 אלא מדברי סופרים. קטן שהוא פחות מכן תשע - אין
48 מענין אותו ביום הכפורים, כדי שלא יבואו לידי סכנה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' מנחם-אב ה'תשע"ב

יום ראשון ג' מנחם-אב ה'תשע"ב

49

יום שני ד' מנחם-אב ה'תשע"ב

66

מצות עשה פ. פא.

49

מצות עשה פב. קלה.

67

מצות לא תעשה רכ. רכא. רכב.

68

51 המצוה המשלימה שמונים — הצווי שנוצטוינו לפדות
52 בכור אדם ולתן אותו הפדיון לכהן, והוא אמרו יתעלה:
53 "בכור בניך תתן-לי" (שמות כב, כח). ופרש איך תהיה
54 נתינה זו: שנופדנו מן-הכהן וכאלו כבר זכה בו, ונקנהו
55 ממנו בחמשה סלעים. והוא אמרו יתעלה: "אף פדה
56 תפדה את בכור האדם" (במדבר יח, טו), ומצוה זו היא
57 מצות פדיון הבן, ואין הנשים חייבות בה; אלא היא מצות
58 (של) הבן (המוטלות) על האב, כמו שנתבאר בקדושין (כט).
59 וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת בכורות (מו).

60 המצוה הפ"א — הוא הצווי שנוצטוינו לפדות פטר (בכור
61 של) חמור בשה דוקא ושל לא יפדה בזולתו — אם לא
62 יפדה אותו בשויו — יתן אותו השה לכהן, והוא אמרו
63 יתעלה: "ופטר חמור תפדה בשה" (שמות לד, כ). וכבר
64 נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות (פרק א) וגם היא אין
65 הלזים חייבים בה.

66 המצוה הפ"ב — הוא הצווי שנוצטוינו בעריפת (ראשו
67 של) פטר חמור. אם אינו רוצה לפדותו, והוא אמרו
68 יתעלה: "ואם-לא תפדה וצרפתו" (שמות לד, ב), וכבר
69 נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת בכורות (פרק א) אפטר
70 למקשה להקשות עלי ולומר: מדוע אהה מונה פדיתו
71 וצריפתו בשתי מצות, ואיך מונה אותן פמצוה אחת,
72 ותהיה צריפתו מהלכות המצוה, כמו שבארץ בכלל
73 השביעי? ה' יודע ועד שהדין היה מחייב בן, לולא מצאנו
74 בענין זה לשון המורה על היותן שתי מצות, והוא אמרם
75 (בכורות יג): "מצות פדיה קודמת (עדיפה) למצות צריפה,
76 ומצות יבום קודמת למצות תליצה". הינו: כמו שהיכמה
77 עומדת או ליבום או לתליצה — והיבום מצוה כמו
78 שהזכיר והתליצה מצוה בפני עצמה — כך פטר חמור
79 עומד או לפדיה או לצריפה, וזו מצוה כמו שאמרו.

הפוצרים. מכאן אמרו: תאנים של שביעית אין קוצין אותן
במקצה (אין שוטחין אותן לייבוש במקום המיועד לכר), אבל
קוצה הוא בתרבה: ואין דורכין ענבים בגת (להוציא יין),
אבל דורף הוא בערבה; ואין עושין זיתים בכד ובקטבי
(מקומות שרגילין לכתוש בהן זיתים): אבל פותש הוא ומכניס
לבודדה" (מסחטה קטנה). וכבר נתבאר דיני מצוה זו עם
שלפניה במסכת שביעית.

המצוה הקל"ד — הצווי שנוצטוינו להפקיר כל מה-
שהצמיחה האדמה בשנת השמיטה, ולהתיר (להפקיר)
כל-צמחי שדותינו והוא אמרו: תעלה: "והשביעת
תשמיטה ונטשתה וגו'" (שמות כג, יא), ולשון המקלטה:
"והלא הכרם והזית בכלל היה ולמה יצא? להקיש אליו:
מה כרם מיוחד שהוא בעשה, עוברין עליו בלא-תעשה, כף
כל שהוא בעשה עוברין עליו בלא-תעשה". וענין דבר זה
כמו שאספיר לך: שאמרו "והשביעת תשמיטה ונטשתה"
כולל הפקרת כל-הצומח בשנה השביעית: ענבים ותאנים
ואפרסקים ורמונים וחסים ושעורים וזולתם. יוצא,
שהשמיטה הכל — מצות עשה אחר-כך פרט ואמר:
"בן-תעשה לכרמך לזיתך". והרי אלו הם בכלל כל
מה-שצומח מן-האדמה — אלא לא בא הצווי הזה בכרם
וזית במיוחד, אלא מפני שהזהיר בהם הכתוב במיוחד על
אספת תבואת הכרם והוא אמרו: "ואת-ענבי נזירך לא
תבצר" (ויקרא כה, ה). הנה כמו הכרם שהפקרתו — מצות
עשה, מניעתו (מלהפקיר) — לא-תעשה, כף כל מה-
שתצמיח שנה שביעית שנתבאר שהפקרתו בעשה —
תהיה מניעתו בלא-תעשה. אם כן יהיה דין הזית כדן
הכרם בעשה ולא-תעשה, ודין זית ודין שאר פרות שוה.
הנה נתבאר מכל מה-שקדם — שהשמיטה גדולי שביעית
מצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שביעית,
ואינה חובה מן-התורה אלא לפרות ארץ ישראל בלבד.

המצוה הקמ"א — הצווי שנוצטוינו להשמיט כספים,
כלומר כל-המשאות (החובות) בשנת השמיטה, והוא אמרו:
תעלה: "ואשר יהיה לך את-אחידך תשמיט ידך" (דברים טו,
א). וכבר נכפל הצווי במצוה זו ואמר: "וזה דבר השמיטה
שמוט כל-בעל משה ידו" (שם, ב), ולשון התוספתא: "בשתי
שמיטות הכתוב מדבר: אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת
כספים: ושמיטת כספים זו אינה נוהגת מן-התורה אלא בזמן
ששמיטת קרקע נוהגת, ואז היא נוהגת מן-התורה בכל-
מקום". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפירק אחרון ממסכת
שביעית.

המצוה המשלימה מאתים ושלשים — האזהרה
שהזהרנו מלתבע את החובות בשנת השמיטה, אלא
ישמטו לגמרי, והוא אמרו: תעלה: "שמוט כל-בעל משה
ידו אשר ישה ברעהו לא-יגש את-רעהו ואת-אחיו" (שם,
ז). וזה אינו חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל בזמן שיש
שם שמיטת קרקע, כלומר: הייבול. אבל מדרבנן דבר זה

המצוה הקל"ה — הצווי שנוצטוינו להשפית עבודת
האדמה בשנה שביעית, והוא אמרו: תעלה: "בחריש
ובקציר תשבת" (שמות לז, כא) וכבר נכפל הצווי בענין זה
כמה פעמים ואמר: "שבת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה,
ד), וכבר הזהרנו מקדם (מצות עשה ז) — (להלן שיעור קעד)
את דבריהם וזכרונם לברכה (שבת כד: ועוד): "האי שבתון
— עשה הוא". ואמר: תעלה עוד: "ושבתה הארץ שבת
לה" (שם, ב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
שביעית: ואינה חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל.

המצוה המשלימה מאתים ועשרים — האזהרה
שהזהרנו מלעבוד את הארץ בשנה שביעית, והוא אמרו:
תעלה: "שדך לא תזרע" (שם, ד). והעובר על זה —
לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שביעית.

המצוה הרכ"א — האזהרה שהזהרנו מלעבוד את-
האילן בשנה שביעית, והוא אמרו: תעלה: "וכרמך לא
תזמר" (שם). וגם העובר על זה — חייב מלקות. ולשון
ספרא (תחילת פרשת בהר): "הזרע והזמיר בכלל היו
(מלאכות הזריעה והזמירה כבר כלולים באיסור הכללי שלא
לעבוד בשביעית), ולמה יצאו? להקיש אליהם, מה זרע
וזמיר מיוחדים שהם עבודה בארץ ובאילן, אף אני אין
לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן". וכבר נתבאר
גם דיני מצוה זו במסכת שביעית.

המצוה הרכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלקצור מה-
שהצמיחה האדמה מעצמה בשנה השביעית כדרך שאנו
קוצרים כל-שנה. ופרוש דבר זה, שאנו הזהרנו מעבודת
האדמה ועבודת השמיטה, כמו שהזהרנו לעיל. והדבר
שהצמיחה האדמה ממה-שנזרע בה בשנה הששית והוא
הנקרא: ספית מתר לאכלו (מן התורה) בשנה שביעית, אבל
אין מתר לקצרו אלא בשנוי מן-הרגיל. והוא אמרו:
תעלה: "את ספית קצירך לא תקצור" (שם, ה), אין פונתו
שלא יקצרו כלל לפי שפירשנו: "והיתה שבת הארץ
לכם לאכלה" (שם, ו), אלא פונתו: לא תקצרו כדרך
שקוצרים תבואת שאר שנים, כי אם כפי שיקוצר דבר
שהוא הפקר, בלי הכנה ובלי התכוננות, כמו שנתבאר.

יום שלישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ב

מצות לא תעשה רכג.

מצות עשה קלד. קמא.

מצות לא תעשה רל. רלא.

המצוה הרכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאסוף גם מה-
שמצמיחים האילנות מן-הפרות בשנה שביעית כדרך
שאנו אוספים פרות כל-שנה, אלא נעשה ככף שנוי כדי
להראות שהוא הפקר, והוא אמרו: תעלה: "ואת-ענבי
נזירך (מלשון הפקר, ואלו פרות שביעית) לא תבצר" (ויקרא כה,
ה). בא הפרוש (ספרא פרשת בהר): "לא תבצר כדרך

1 חובה בכל-מקום ובכל-זמן ואסור לתבוע החוב שעברה
2 עליו שביעית אלא ישמט. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
3 בסוף מסכת שביעית.

4 המצוה הרל"א — האזהרה שהזהרנו מלהמנע מלהלות
5 זה לזה בגלל השמטה שלא ישמט החוב, לפי שהכתוב
6 הזהיר מזה המחשבה ואמר: "השמר לך פן-יהיה דבר
7 וגו'" (שם, ט), ולשון ספרי (שם): "השמר — בלא-תעשה,
8 פן-יהיה — בלא-תעשה", כלומר: שגי לאוין אלו באו
9 בענין זה, זה אחר זה לחזק.

יום רביעי ו' מנחם-אב ה'תשע"ב

11 מצות עשה קמ. קלו. קלז.

12 מצות לא תעשה רכד. רכה. רכו.

13 המצוה הק"מ — הצווי שנוצטוינו לספור את-השנים מעת
14 משלנו על הארץ והחזקנו בה — שבע שבע שנים עד שנת
15 היובל. ומצוה זו, כלומר: ספירת שני שמטה, היא מסורה
16 לבית דין, כלומר: סנהדרין גדולה, שהם הם שסופרים שנה
17 שנה מחמשים השנים, כדרך שכל-אחד ואחד ממנו מונה
18 ימי העמר, והוא אמרו יתעלה: "וספרת לך שבע שבתות
19 שנים וגו'" (ויקרא כה, ח). ולשון ספרא (פרשת בהר): "יכול
20 יספר שבע שמטים זו אחר זו (בלי לספור שנים בודדות) ויעשה
21 יובל? תלמוד לומר: "שבע שנים שבע פעמים" (שם), הא
22 עד שיאמרו שני כתובים (עד שישלימו שני הכתובים אחד את
23 השני, שכל אחד יוסיף פרט אחר במצוה); ואם לא לא שמעין",
24 כלומר: מצוה זו לא תשג איכות עציתה אלא משגי
25 כתובים, הינו שנמנה השנים לבדן ונמנה גם השמטין
26 עמהן. בין שאמר, שענין זה לא ישג אלא משגי כתובים,
27 משמע שהיא בהחלט מצוה אחת. כי אלו היו שתי מצוות,
28 כלומר: מנין שנים ומנין שמטין — לא היה אומר 'עד
29 שיאמרו שני כתובין', כי כן (בדרך כלל) משגי כתובים
30 גלמודות כל-שתי מצוות, וכן כל-מצוה ומצוה מכתוב שלה.
31 ולעולם אין אומרים "הא עד שיאמרו שני כתובים" אלא
32 במצוה אחת, שלא נשלמת ידיעת דיניה אלא משגי כתובים,
33 כמו הבכור שאמר בו הכתוב: "כל-פטור רחם ליי" (שמות לה,
34 יט), כי כתוב זה לבדו מורה, שהבכור לה' — בין זכר בין
35 נקבה — ובא כתוב אחר, "הזכרים לה'" (שם יג, יב), ופסוק
36 זה לבדו מורה, שכל-זכר לה' — בין בכור בין פשוט. ואכל
37 משגי הכתובים השג ענין המצוה, שהוא בכור זכר בלבד
38 כמו שבארו במכילתא.

39 המצוה הקל"ו — הצווי שנוצטוינו לקדש את שנת
40 החמשים, כלומר: להשבית בה עבודת האדמה כמו
41 בשמטה. והוא אמרו יתעלה: "וקדשתם את שנת החמשים
42 שנה" (ויקרא כה, י), ובפרוש אמרו (ספרא פרשת בהר):
43 "כשם שנאמר בשביעית, כן נאמר ביובל", כלומר: השנה

44 ביניהם בעשה, כשם שהשנה הכתוב ביניהם בלאו, כמו
45 שאבאר (לא תעשה רכד). ודיני שנת יובל ושנת שמטה
46 בהשפחת עבודת האדמה והפקרת כל-הצומח — שנים.
47 ואת-שני הדברים האלה (השבית העבודה, והפקרת הצומח)
48 כולל אמרו: "וקדשתם את שנת החמשים שנה". וכבר
49 באר הכתוב, שענין הקדשה בהן, שיהיו פרותיהן
50 ותבואתן הפקר. ואמר: "כי יובל היא קדש תהיה לכם
51 מן-השדה תאכלו את-תבואתה" (שם, יב). יובל זה אינו
52 נוהג אלא בארץ, ובתנאי שיהא כל-שכט ושכט יושב
53 במקומו, כלומר: בחלק שלו מארץ ישראל ולא יהיו
54 מערבין זה בזה.

55 המצוה הקל"ז — הצווי שנוצטוינו לתקע בשופר בעשרה
56 בתשרי של שנה זו (של יובל) ולהכריז בכל-ארצנו על
57 חרות לעבדים וציאת כל-עבד עברי לחפשי, בלי דמים,
58 ביום זה, כלומר: עשרה בתשרי, והוא אמרו יתעלה:
59 "והעברת שופר תרועה בחדש השכעי בעשור לחדש ביום
60 הכפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם" (שם, ט), ואמר:
61 "וקראתם דרור בארץ לכל-ישראלי" (שם, י), וכבר נתבאר
62 (ראש השנה כו) ששנה היובל לראש השנה לתקיעה
63 ולברכות. וכבר נתבאר דיני תקיעות ראש השנה במסכת
64 ראש השנה. וידוע, שתקיעה זו ביובל אינה אלא לפסוק
65 החרות, ושהיא חלק מן-ההכרזה, והוא אמרו: "וקראתם
66 דרור בארץ": ואין ענינה בענין תקיעות ראש השנה, שהן
67 "זכרון לפני ה'", ואלה לשחרור העבדים, כמו שבארנו.

68 המצוה הרכ"ד — האזהרה שהזהרנו על עבודת הארץ
69 בשנת היובל, והוא אמרו בה: "לא תזרעו" (שם, יא), כמו
70 שאמר בשמטה: "שדך לא תזרע". וכשם שאסורה
71 בשמטה בין עבודת הארץ בין עבודת האילן, כך היובל,
72 ולפיכך אמר "לא תזרעו", כלשון כללי (לשון זריעה היא חן
73 בעבודת הארץ והן בעבודת האילן), לכלול הארץ והאילן. וגם
74 העובר על זה — לזקה.

75 המצוה הרכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקצור ספיחי
76 שנת יובל בשאר השנים, כדרך שבארנו (לא תעשה רכב)
77 בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה: "ולא תקצרו את-
78 ספיחיה" (שם, יא).

79 המצוה הרכ"ו — האזהרה שהזהרנו גם בן מלאסוף
80 פרות האילן בשנת היובל כדרך שאנו אוספים בשאר
81 השנים, והוא אמרו: "ולא תבצרו את-גזריה" (שם), כדרך
82 שבארנו (לא תעשה רכג) בשנה שביעית. ובספרא (פרשת
83 בהר שם) אמרו: "לא תקצרו ולא תבצרו — כשם שנאמרו
84 בשביעית, כן נאמר ביובל", כלומר: שהדין בכל-הלאוין
85 האלה שנה. ודיני השמטה והיובל פלם אינם חובה אלא
86 בארץ ישראל.

יום חמישי ז' מנחם-אב ה'תשע"ב

מצות עשה קלח.

מצות לא תעשה רכז. מצות עשה קלט.

המצוה הקל"ח — הצווי שנצטוינו שיתחזרו כל-הקרקעות המכורים בשנה זו — לבעליהם, ויצאו מתחת ידי הקונים, בלי דמים. והוא אמרו יתעלה: "ויכלל ארץ אחותכם גאלה תתנו לארץ" (ויקרא כה, כד). ובאר לנו, שגאלה זו תהיה בשנה זו ואמר: "בשנת היובל הזאת תשבו איש אל-אחוזתו" (שם, יג). וכבר עסק הכתוב בדיני מצוה זו ובאר איך יהיה דין המוכר עם הקונה, אם הוא רוצה לפדות את-אדמתו המכורה קדם שתחול שנת היובל. ובאר גם-כן שדין זה מיוחד לקרקעות שהן מחוץ לחומת הערים, ושהחצרות והבתים הבנויים בפנים — כיון שלא נבנו מבפנים לחומה, הרי דינם בדין השדות והגנות. והם פתי החצרים שעליהם אמר הכתוב: "על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו ויכלל יצא" (שם, לא) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בערכים (ערכין כט). וגם היא אינה נוהגת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נוהג.

המצוה הרכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלמכור אדמותינו בארץ נענן לצמיתות, והוא אמרו: "והארץ לא תמכר לצמיתת" (שם, כג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף ערכין (כט, ואילך).

המצוה הקל"ט — הצווי שנצטוינו שתהא פדית הקנינים המכורים מבפנים לחומת עיר, עד לסוף שנה אחת בלבד, ואחרי השנה יתקיימו בידי הקונה ולא יצאו ביוכל, והוא אמרו יתעלה: "ואיש כי ימכר בית-מושב עיר חומה וגו'" (שם, כט), ומצוה זו היא דין פתי ערי חומה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת ערכים (לא): והיא אינה נוהגת אלא בארץ.

יום שישי ח' מנחם-אב ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קסט. קע.

מצות עשה קפג.

מצות לא תעשה רכח. מצות עשה כ.

המצוה הקס"ט — האזהרה שהזהר כל-שכב לוי מלקחת חלק בארץ ישראל (שנחלקה לשאר השבטים), והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לכהנים הלויים כל-שכב לוי חלק ונחלה" (דברים יח, א).

המצוה המשלימה מאה ושבעים — האזהרה שהזהר עוד כל-שכב לוי מלקחת חלק בבזה שבזוים בשעת כבוש ארץ ישראל. והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לכהנים הלויים כל-שכב לוי חלק ונחלה". ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "חלק בבזה, ונחלה בארץ". אפשר לך להקשות עלי ולומר: למה מניח שני ענינים אלו שתי מצות, והם:

האזהרה מלקחת חלק בארץ והאזהרה מלקחת חלק בבזה, והלא הם בלאו אחד והרי זה לאו שבכללות שהקדמת (כתבת בהקדמה — לעיל הכלל התשיעי) שהוא נמנה לאו אחד? דע שכבר נתחלק לאו זה ואמר: "ונחלה לא-יהיה-לו" (שם, ב), והרי הם שני לאוין בשני שמות, האחד מהם: "לא-יהיה לכהנים הלויים חלק ונחלה" והוא האזהרה מלקחת חלק בבזה הארץ (ונלמדת מהמילה "חלק" שבפסוק), והשני: "ונחלה לא-יהיה-לו", האזהרה מלקחת חלק בארץ. וכבר נכפל הלאו על שני ענינים אלו עצמם בכהנים, והוא אמרו יתעלה לאהרן: "בארצם לא תחל וחלק לא-יהיה לך בתוכם" (במדבר יח, כ), ובאר הפרוש (ספרי פרשת קרח שם): "בארצם לא תחל" — בשעת חלוק הארץ: "וחלק לא-יהיה-לך בתוכם" — בבזה. ואולי תחשוב ששני הלאוין האלה הנזכרים בכהנים שתי מצות ולפיכך ראוי למנותם (בכהנים בפני-עצמם, ובשאר שבט לוי בפני-עצמם) — דע שפיון שהלאו בא באופן כללי: "כל-שכב לוי", הרי נכנסו הכהנים בכלל ואמנם כפלו בכהנים לחזק (ליתר חזק) וכן כל-הדומה לזה מן-הכלל והפרט אינו נכפל אלא לחזק או להשלמת הדין, כיון שלא השג הדין בשלמות מן-הלאו האחד. ואלו מנינו אמרו לאהרן: "בארצם לא תחל וחלק לא-יהיה לך בתוכם" נוסף על אמרו: "לא-יהיה לכהנים הלויים וגו'", כי אז נצטרף למנות לפי ההקש הזה (השוואה זו) בעצמו אסור הגרושה והחללה והזונה על כהן גדול שלשה לאוין נוסף על שלשה הלאוין שבאו בכל-כהן בכלל, בין גדול בין הדיוט. ואם יאמר האומר: שפך באמת צריך למנות, נאמר לו: שבהכרח יהיה כהן גדול בגרושה חייב שמים: אחת משום שהוא כהן והגרושה אסורה לו, והשנייה: משום שהוא כהן גדול והיא אסורה עליו עוד בלאו אחר — וכבר נתבאר בגמרא קדושין (עו). שאינו חייב אלא אחת. נמצא שהלאו הכללי בלבד הוא שגמנה וכל-לאו אחר שייבא באותו ענין בפרטות אינו אלא ללמד אינה דין, או להשלמת הענין, כדרך שבארנו במצוה קס"א קס"ה ממצות אלו. ומן-הסוג הזה בעצמו (דוגמה נוספת מסוג זה) האזהרה שהזהיר את-הכהנים שלא-יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרשט (ויקרא כא, ה), ושלשה לאוין אלו בעצמם כבר קדמו לכל-ישראל בכלל ואמר: "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית" (שם יט, כז), "ולא-תשימו קרחה בין עיניכם למת" (דברים יד, א) "וישרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ויקרא יט, כח), ונכפלו בכהנים להשלמת הדין בלבד, כמו שנתבאר בסוף מכות (כ). כשנתבאר דיני שלש המצות האלה; ואלו היו לאוין מיוחדים בכהנים ולא היו להשלמת דין אלא היו מצות נפרדות, כי אז היה הכהן חייב על כל-מעשה מהם שתי מלקיות: משום שהוא ישראל ומשום שהוא כהן — ואין הדבר כן, אלא מלקות אחת בלבד כשאר ישראל, כמו שנתבאר במקומו. והבן כלל זה ודעהו.

1 המצוה הקפ"ג — הצווי שנגצטוינו לתן ערים ללזים לדור
2 כהן, כיון שאין להם חלק בארץ, והוא אמרו יתעלה:
3 "ונתנו ללזים וגו' ערים לשבת" (במדבר לה, ב). וגם ערים
4 אלו, כלומר: ערי הלזים, הן ערי מקלט (שההורג נפש
5 בשגגה מוגן שם מפני נקמתו של גואל הדם) וקולטות בתנאים
6 המיוחדים להן, כמו שנתבאר במפות (ו).

7 המצוה הרכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלמכור מגרשי
8 הלזים והוא אמרו: "ושדה מגרש עריהם לא ימכר" (ויקרא
9 כה, לד). ואתה יודע לשון התורה (במדבר לה, ביה) שנותנים
10 ללזים ערים ומגרש וישיבה מגרש, כלומר: אלה אמה מגרש
11 ואלפים אמה חוצה להם לשדות וכרמים, כמו שנתבאר
12 במסכת סוטה (כו,): ובאה האזהרה ללזים מלשנות את-
13 הגבולות האלה לכל יעשו את-העיר מגרש ולא המגרש
14 עיר, ולא השדה מגרש ולא המגרש שדה, והוא אמרו:
15 "לא ימכר". בא בקבלה שענינו: לא ישנה. וכבר נתבאר
16 דיני מצוה זו בסוף ערכין (לג).

17 המצוה המשלימה עשרים — הצווי שנגצטוינו לבנות
18 [לעשות] בית-הבחינה לעבודה שבו תהיה ההקדשה
19 והקצרת האש תמיד (שתוקד על המזבח), ואליו תהיה
20 ההליכה ובו תהיה החגיגה והעליה לרגל וההתקבצות
21 בכל-שנה, כמו שיתבאר, והוא אמרו יתעלה: "ועשו לי
22 מקדש" (שמות כה, ח). ולשון ספרי (דברים יב, י): "שלא
23 מצות נצטוו ישראל בשעת בניסתם לארץ: למנות להם
24 מלך ולבנות להם בית הבחירה, ולהכרית זרעו של
25 עצמלק". הנה נתבאר לך, שבנין בית הבחירה מצוה בפני
26 עצמה. וכבר בארנו (לעיל כלל יב) שהכללות הזאת (ששמה
27 "מקדש") כוללת פריטים, ושהמנוחה והשלחן והמזבח
28 וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל נקרא "מקדש", וכבר
29 נתיחד צווי לכל-חלק וחלק. אבל אמרו על המזבח
30 "מזבח אדמה תעשה-לי" (שמות כ, כא), שאפשר לחשב
31 על פסוק זה, שהוא מצוה בפני עצמה מלבד מצות מקדש
32 — הרי ענינו כמו שאבאר לך: פשוטה דקרא הרי הוא
33 מדבר בשעת התר הבמות, שהיה מתר לנו בזמן ההוא
34 לעשות מזבח אדמה בכל-מקום ולהקריב עליו; וכבר
35 אמרו עליהם השלום שענין הדבור הוא, שהוא צוה
36 לבנות מזבח מחבר בארץ, ושלא יהא מטלטל כמו שהיה

37 במדבר, והוא אמרם במכללתא דרבי ישמעאל בפרוש
38 פסוק זה: "כשתפגס לארץ עשה לי מזבח מחבר
39 באדמה". כיון שהדבר כך — הרי הוא צווי נזהר לדורות
40 והרי הוא מחלקי המקדש, רצוני לומר: שיבנה מזבח
41 מן-האבנים דוקא. ובמכללתא (יתרו פרשה יא) אמרו בפרוש
42 אמרו יתעלה: "ואם-מזבח אבנים תעשה-לי" אמרו: "רבי
43 ישמעאל אומר: כל-אם, ואם" שבתורה רשות, חוץ
44 משלשה — אחד מהם: ואם-מזבח אבנים תעשה-לי".
45 אמרו: "ואם מזבח אבנים" — חובה. אתה אומר חובה,
46 או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: "אבנים שלמות תבנה
47 את-מזבח ה' אלהיך" (דברים כו, ו), וכבר נתבאר דיני
48 מצוה זו בכללם, כלומר בנין המקדש ותארו וחלוקו
49 (חלוקות החצר, הקדש וקדש הקדשים וכו'). ובנין המזבח
50 ומשפטי, במסכתא שכתב שכתב לשם כך, היא מסכת מדות.
51 וכן נתבאר תאר המנוחה והשלחן ומזבח הזהב ומקום
52 הנחתם בהיכל בגמרא מנחות (כה, צו ואילך) ויומא (לג).

יום שבת קודש ט' מנחם-אב ה'תשע"ב

מצות לא תעשה עט. פ.

54 המצוה הע"ט — האזהרה שהזהרנו מלבנות מזבח
55 מאבנים שנגע בהן ברזל, והוא אמרו יתעלה: "לא-תבנה
56 אתהן גזית כי חרף הנפת עליה ותחללה" (שמות כ, כב),
57 ואם בנה מהן מזבח — הרי הוא פסול ואין מקריבים
58 עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' ממדות (משנה
59 ד).

61 המצוה המשלימה שמונים — האזהרה שהזהרנו מלעלות
62 למזבח במעלות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת
63 עלייתו, אלא ילך עקב בצד גדל, והוא אמרו יתעלה:
64 "לא-תעלה במעלות על-מזבחי וגו'" (שם, כג). ולשון
65 המקללתא (סוף פרשת יתרו): "מה-תלמוד לומר: "אשר
66 לא-תגלה ערותך עליו"? שכשעולה למזבח לא יהא פוסע
67 פסיעה גסה, אלא מהלך עקב בצד גדל". וכבר נתבאר
68 צורת הכבש ואיך בנינו בפרק ג' ממדות (משנה א).
69 וכל-הפוסע פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה ערותו
70 עליו — לוקה.

מלכים א ב יכה

ב י וישב דוד עם־אבתיו ויקבר בעיר דוד: יא והימים אשר מלך דוד על־ישראל ארבעים שנה בחרון מלך שבע שנים ובירושלם מלך שלשים ושלש שנים: יב ושלמה ישב על־כסא דוד אביו ותפן מלכתו מאד: יג ויבא אדניהו בן־חגית אל־בת־שבע אם־שלמה ותאמר השלום באך ויאמר שלום: יד ויאמר דבר לי אליך ותאמר דבר: טו ויאמר את ידעת כי־לי היתה המלוכה ועלי שמו כל־ישראל פניהם למלך ותסב המלוכה ותהי לאחי כי מיהוה היתה לו: טז ועתה שאלה אחת אנכי שאל מאתך אל־תשבי את־פני ותאמר אליו דבר: ז ויאמר אמרינא לשלמה המלך כי לא־ישיב את־פניך ויתן־לי את־אבישג השונמית לאשה: יח ותאמר בת־שבע טוב אנכי אדבר עליך אל־המלך: יט ותבא בת־שבע אל־המלך שלמה לדבר־לו על־אדניהו ויקם המלך לקראתה וישתחו לה וישב על־כסאו וישם כסא לאם המלך ותשב לימינו: כ ותאמר שאלה אחת קמנה אנכי שאלת מאתך אל־תשבי את־פני ויאמר־לה המלך שאלי אמי כי לא־אשיב את־פניך: כא ותאמר יתן את־אבישג השונמית לאדניהו אחיך לאשה: כב ויען המלך שלמה ויאמר לאמו ולמה את שאלת את־אבישג השונמית לאדניהו ושאלי־לו את־המלוכה כי הוא אחי הגדול ממני ולו ולאביתר הפהן וליואב בן־צרויה: כג וישבע המלך שלמה ביהוה לאמר כה יעשה־לי אלהים וכה יוסיף כי בנפשו דבר אדניהו את־הדבר הזה: כד ועתה חיהוה אשר הכניני (ויושיביני) וישיבני על־כסא דוד אבי ואשר עשה־לי בית באשר דבר כי היום יומת אדניהו: כה וישלח המלך שלמה ביד בניהו בן־יהוידע ויפגע־בו וימת:

רש"י

(יב) ותכון מלכותו מאד. אף על העליונים: (יט) לדבר לו. לדבר בשבילו, בשביל אדניהו: לאם המלך. אמרו רבותינו (בבא בתרא צא ב): לאמה של מלכות, היא רות: (כב) ושאלי לו את המלוכה. משישתמש כשרביטו של מלך, הוא תחלת השררה: (כד) עשה לי בית. בית המלוכה, כאשר דבר ביד נתן:

מצודת דוד

מצודת ציון

(י) בעיר דוד. היא ציון: (יא) שבע שנים. ובשמואל ב' כ) נאמר גם ששה חדשים, ולא חש למנותם כאן, על כי היה נרדף מאבשלום ששה חדשים למולם: (יב) ותכון מלכותו. לא כאביו, שהיה לפעמים נרדף בעת מלכותו, מאבשלום ושבע בן בכרי, כי מלכותו היה נכון מאד: (יג) השלום בואך. שאלה אותו אם ביאתו בדבר שלום, או בא להתקוטט עמה בדבר מה: (טו) כי לי וגו'. על כי שאלתו היה בדבר אבישג, ועצם כוונתו היתה להתנשא עוד ולאמר אני אמלך, ורצה לעשות הכנה לזה, לקחת את אבישג, להשתמש בתשמיש המלך, שאין ראוי כי אם למלך, וחשש פן תרגיש בדבר, לזה הקדים ואמר הלא מאז היתה המלוכה ראוי לי, על כי אני גדול האחים, ואף כולם חפצו בי מאז, ועם כל זאת מלך שלמה, כי מה' היתה לו, ואם כן מי פתי יסור הנה, להתחכם מול גזירת המקום: (טז) ועתה. הואיל ואין חשש בדבר המלוכה: אל תשיבי וגו'. רצה לומר: פני ריקם, מבלי למלאות שאלתי: (יח) טוב. ראוי והגון הדבר הזה, ולכן אדבר בעבורך אל המלך: (יט) על אדניהו. בעבור שאלת אדניהו: לקראתה. ללכת לקראתה: (כב) ולמה את שואלת וגו' ושאלי וגו'. כי שלמה הבין בדבר, אשר יבקש תואנה לעורר על המלוכה, ולזה אמר בדרך התול ושחוק, למה תשאל דבר המסבב את המלוכה, הלא טוב שאלי לו את המלוכה בעצם, על כי היות הוא הגדול ממני, וכאשר אמר הוא בהקדמת שאלתו: ולו וגו'. רצה לומר: וכמו שתשאל לי את הראוי אליו, כן שאלי להשיב לאביתר וליואב את הראוי להם, היות כי כולם המה בעצה אחת, למען יחזיקו בשלהם: (כג) כה יעשה וגו'. הוא ענין שבועה, וגזם ולא אמר. וכמוהו הרבה במקרא: בנפשו. באבדון נפשו, כי ימות עליה: (כד) עשה לי בית. רצה לומר: בית מלכות, והוא כפל ענין במילות שונות: (כה) ויפגע בו. ואף שהיה כהן ואסור לטמא למת, הנה פירש ממנו עוד בו נשמתו:

תהלים נז א-יד

נז. א לַמִּנְצָח אֶל־תִּשְׁחַת לְדֹד מִכְתָּם בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי־שָׂאוֹל בַּמַּעֲרָה: ב חֲנָנִי אֱלֹהִים | חֲנָנִי כִּי בָךְ חֲסִיהַ נַפְשִׁי וּבְצִל־כְּנָפֶיךָ אֶחְסֶה עַד יַעֲבֹר הַוּוֹת: ג אֶקְרָא לְאֱלֹהִים עֲלִיּוֹן לֵאמֹר גָּמַר עָלַי: ד יִשְׁלַח מַשְׁפָּטִים | וַיּוֹשִׁיעֵנִי חֲרָף שְׂאֵפִי סָלַח יִשְׁלַח אֱלֹהִים חֲסִדּוֹ וְאַמְתּוֹ: ה נַפְשִׁי | פִּתּוּךְ לִבָּאִם אֲשַׁכְּבָה לְהַטִּים בְּנֵי־אֹרֶם שְׂנֵיהֶם חֲנִית וְחֻצִּים וְלִשְׁוֹנָם חֶרֶב חֲדָה: ו רִמְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים עַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: ז רִשְׁתָּ | חֲכִינוּ לַפְעָמַי כִּפֶּף נַפְשִׁי כָרוּ לִפְנֵי שִׁיחָה נִפְלוּ בַּתּוֹכָה סָלַח: ט נָכוֹן לִבִּי אֱלֹהִים נָכוֹן לִבִּי אֲשִׁירָה וְאַזְמִירָה: ט עוֹרָה כְּבוֹדִי עוֹרָה הִנָּבֵל וְכָנּוֹר אַעֲרִיה שָׁחַר: י אֹדֶךָ בַּעֲמִים | אֲדַנִּי אֲזַמְּרֶךָ בַּלְּאֲמִים: יא כִּי־גִדְלָ עַד־שָׁמַיִם חֲסִדֶּךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמַתֶּךָ: יב רִמְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים עַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ:

רש"י

(א) למנצח אל תשחת. כך כינה דוד המזמור הזה בשביל שהיה קרוב למות, ויסד מזמור זה לאמר אל תשחת אותי ה': (ב) חנני, חנני. חנני שלא אהרוג ושלא אהרג: עד יעבור הוות. עד תעבור הרעה: (ד) חרף שאפי. ויושיעני מחרפת שאפי האומר לבלעני, שאפי גולושנט"מוי בלע"ז: (ה) נפשי בתוך לבאם. אבנר ועמשא שהיו לבאים בתורה ואינם מוחים בשאול: אשכבה לזהטים. אשכבה בלוהטים אנפנבלוויאנ"ץ בלע"ז, בין הזיפים שלוהטים אחר לי הרע: (ו) רומה על השמים. הסתלק מן התחתונים שאינם כדי שתשרה שכינתך ביניהם על הארץ תתכבד

מצודת ציון

(ב) הוות. שבר: (ד) שאפי. ענין בליעה: (ה) לבאים. שם משמות האריה: לוהטים. ענין להב כמו אש לוהט (לקמן ק"ד): חדה. חדודה: (ז) רשת. פח יקוש: לפעמי. לפסיעותי: נפלו. כמו יפלו עבר במקום עתיד: (ט) כבודי. היא הנשמה שהוא כבוד הגוף:

מצודת דוד

(א) אל תשחת. על כי היה קרוב להיות נלכד אז ביד שאול התפלל ואמר אל תשחיתני: במערה. להסתתר עצמו במערה: (ב) חנני אלהים חנני. הכפל לחזק כדרך הצועק שכופל דבריו: עד יעבור. כאומר הן ידעתי אף אחר שאנצל עתה מידו ירדוף שוב אחרי ואני אחסה כך עד אשר יעבור ההוות מכל וכל: (ג) עליון. היושב בשמים ממעל וידו על העליונה: גומר. המשלים לגמור מה שהבטיח עלי: (ד) חרף שאפי סלח. מחרפת שואפי יושיעני לעולם: ואמתו. ואמתת הבטחתו: (ה) נפשי בתוך לבאים. נפשי שוכנת בין בני אדם הטורפים כלבאים ואני שוכב בין אנשים השורפים כלהב אש ופניהם כחנית וחצים: חרב. ממת בלה"ר כחרב חדה: (ו) רומה. ר"ל עשה בהם נקם ובזה ירומם תפארתך על השמים ועל הארץ יראה כבודך כי כשהשם עושה דין ברשעים הוא מתרומם ומתנשא: (ז) רשת. הנקם יהיה שהרשת אשר יפלו בתוכה לעולם: (ח) נכון. וכ"א מהם כפף נפשי להורידני בה וחפרו לפני בור שאפול בה אני הנה בהמקום הזה עצמו יפלו בתוכה לעולם: (ט) נכון. לבי נכון לבטוח באלהים וכמו שנכון לבי כן יעזור לי ואשירה על התשועה: (ט) עורה. אז אדבר אל נשמתי עורה כבודי לדבר בשיר ועורה הנבל וכנור לנגן בהם בעת אעירה השחר להודות לה: (י) אודך בעמים. לפרסם שבחך: (יא) כי גדול וגו'. החסד והאמת הנעשה לי גדלה עד השמים ומהראוי לפרסם אותו: (יב) רומה. אז ירומם תפארתך על השמים ויראה כבודך על כל הארץ בעבור גדול התשועה:

ו האב אינו חייב במזונות בתו. זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה, לפני חכמים בפרם ביבנה: "הבנים יירשו והפנות יזונו" – מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת האב, אף הפנות אינן נזונות אלא לאחר מיתת אביהן.

ז לא פתב לה פתבה – פתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה, מפני שהוא תנאי בית דין. פתב לה שדה שדה מנה תחת מאתים זו, ולא פתב לה: כל נכסים דאית לי אחראין לכתבתיה – חייב, שהוא תנאי בית דין.

ח לא פתב לה: אם תשתבאי אפרקניך ואותבניך לי לאנתו; ובפדה: אהרניך למדינתך – חייב, שהוא תנאי בית דין.

ט נשפית – חייב לפדותה. ואם אמר: הרי גטה וכתבתה, תפדה את עצמה – אינו רשאי. לקתה – חייב לרפאתה.

פירוש ברטנורא

ו האב אינו חייב במזונות בתו. בחייו. דאילו לאחר מיתת הזונות הבנות מנכסיו מתנאי כתובה. וכתו לאו דוקא, דה"ה בנו, שאין האב חייב לזון לא בנו ולא בנותיו כשהם קטנים, אלא אם הוא גברא דאמיר, כלומר שהוא איש עשיר, בית דין נוטלים ממנו בעל כרחו כדרך שכופין כל שאר בני העיר על הצדקה ומפרנסים בה בניו ובנותיו הקטנים, והם אינו גברא דאמיר ב"ד מחריפים אותו ומודיעים אותו שאכזריות היא לו אם לא יפרנס את בניו, ושהוא פחות מן החיות המדבריות שהם מרחמין על בניהם, אבל אין יכולין לכופו על זה, בין שהבנים זכרים בין נקבות. ודוק שהבנים קטנים, אבל קטני קטנים והם הפחותים מבני שש, ב"ד כופין את האב ומוציאים מידו בעל כרחו כדי לפרנס בניו שהם קטנים, אחד זכרים ואחד נקבות: בכרם. על שם שהיו יושבים שורות שורות בכרם: הבנים יירשו והבנות יזונו. מתנאי כתובה, שהבנים זכרים ירשו כתובת אמן והבנות נקבות יזונו מנכסיו: מה הבנים. זכרים: אין יורשין. כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן: כך הבנות אינן נזונות. מנכסי האב מכח תנאי כתובה אלא לאחר מיתת אביהן:

ז ולא כתב לה כל נכסים כו' חייב. להיות כל נכסיו אחראין לה. ולא יכול למזמר אין לך אלא שדה הכתובה לך בכתובתך:

ח ובכנתה. שאינו יכול לקיימה משנשכח, שאשת כהן אסורה לבעלה משנאנסה, כותב לה אפרקניך ואהרניך למדינתך. וחייב לתת לה כתובתה. ואע"פ שבעל כרחו צריך לגרשה:

ט אינו רשאי. שכבר נתחייב בפרקנה משנשכח: חייב לרפאותה. שהרפואה כמזונות: רשאי. שאין חייב לזון גרושתו:

משניות מבוארות – קהתי

אשתו נישאה לו בתולה, ונתגרשה או נתאלמנה ממנו, הריהי גובה את כתובתה מאתיים דינר, ואלמנה מנה – ואם נישאה לו אלמנה, הריהי גובה את כתובתה מאה דינר, מפני שהוא תנאי בית דין – תנאי שאינו נובע מהסכם הצדדים אלא מחיוב שנקבע על ידי בית הדין, ואפילו הבעל לא כתב אותו, הריהו חייב בו. פתב לה שדה שדה מנה תחת מאתים זו – כתב הבעל לאשתו שכתובתה מאתיים, שהוא משעבד לכתובתה שדה, וזו לא היתה שווה אלא מנה, ולא פתב לה: כל נכסים דאית לי אחראין לכתבתיה – כל הנכסים שיש לי אחראים לכתובתך; יש מפרשים: ולא כתב לה. – או שלא כתב לה, כלומר אפילו כתב לה שדה שווה מאתיים אלא שלא כתב לה אחריות על שאר נכסיו "מלאכת שלמה"; ורש"י, חייב – בקיום תנאי זה, שיהיו כל נכסיו אחראים לכתובתה, אף על פי שלא כתב כך, מפני שהוא תנאי בית דין – ואין הבעל יכול לומר: אין לך אלא שדה הכתובה לך בשטר כתובתך.

באור משנה ח

מתנאי הכתובה שאם אשתו תהא נשכית לבין הגויים, חייב הבעל לפדותה, אלא שאם בעלה ישראל, הריהו משיבה לביתו כאשתו, אבל אם בעלה כהן, הרי הוא מחזירה לבית אביה, שכן משנשבתה נאסרה עליו (כמו ששינו לעיל ב ט). משנתנו מוסיפה ללמד, שאף החיוב הזה של פדיון אשתו כשנשכית הוא תנאי בית דין, ואפילו לא כתב הבעל תנאי זה בכתובה, הריהו חייב בו.

לא פתב לה – לא כתב הבעל לאשתו בכתובה: אם תשתבאי אפרקניך (אם תהי נשכית, אפרך) ואותבניך לי לאנתו (ואשיבך לי לאשה); ובפדה: אהרניך למדינתך – "אם תשתבאי אפרקניך ואהרניך למדינתך" (אם תהי נשכית אפרך ואחזירך למדינתך, היינו לבית אביך), וזה לא כתב לה בכתובה את הפיסקה הזאת, חייב – הבעל לקיים את התנאי הזה, שהוא תנאי בית דין – ונתחייב בו הבעל אף אם לא נכתב בכתובה.

באור משנה ט

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שהבעל חייב בפדיון אשתו שנשבתה, באה משנתנו להשמיע, שיש הבדל בין חיוב זה לחיובו של הבעל בריפוי אשתו שחלתה. נשפית – האשה, חייב – הבעל, לפדותה – כמו ששינו במשנה

באור משנה ו

כחמשך למשניות הקודמות, העוסקות בזכויות האב בבתו, דנה משנתנו במזונות הבת, והיא באה להשמיענו, שאמנם לאחר מיתת האב, דינה של הבת להיות נזונה מנכסיו על יסוד תנאי הכתובה, אבל בעודו בחיים אין האב חייב במזונותיה, שאין אדם חייב במזונותיהם של בניו ובנותיו, שהם למעלה מבני שש, אלא משום מצוות צדקה. והרי מה שכותב הרמב"ם (על פי הגמרא): "כשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים, עד שיהיו בני שש שנים. מכאן ואילך מאכלין עד שיגדלו כתקנת חכמים. ואם לא רצה, גוערין בו, ומכלימין אותו, ופוצרין בו. ואם לא רצה, מכריזין עליו בעיבור, ואומרים: פלוני אכזרי הוא, ואינו רוצה לזון בניו, והרי פחות הוא מעוף טמא, שהוא זן את אפרוחיו. ואין כופין אותו לזונם אחר שש, במה דברים אמורים: באיש שאינו אמור, ואין ידוע אם ראוי ליתן צדקה או אינו ראוי. אבל אם היה אמור, שיש לו ממון הראוי ליתן ממנו צדקה המספקת להן, מוציאין ממנו בעל כורחו משום צדקה, וזנין אותן עד שיגדלו" (הל' אישות יב, יד-טו).

האב אינו חייב במזונות בתו – אין כופים אותו לתת מזונות לבתו. זה מדרש – המובא להלן, דרש רבי אלעזר בן עזריה – ביום שמינוהו נשיא הסנהדרין, לפני חכמים בפרם ביבנה – בבית המדרש הגדול שביבנה, שהיה נקרא "כרם" על שם שהחכמים היו יושבים בו שורות שורות ככרם: הבנים יירשו והפנות יזונו" – שתי תקנות הן בתנאי הכתובה: א. הבנים יירשו כתובת אמן, כמו שנשנה להלן (משנה י); ב. הבנות יזונו מנכסיו האב עד שיתארסו, כמו שנשנה להלן (משנה יא), ודרש רבי אלעזר בן עזריה, שלמדים תקנה אחת מחברתה: מה הבנים אינן יורשין – כתובת אמן, אלא לאחר מיתת האב – שאין דין ירושה לבנים אלא לאחר מיתת אביהם, אף הפנות אינן נזונות – מנכסיו האב מכוח תנאי הכתובה, אלא לאחר מיתת אביהן – אבל בחייו אין האב חייב לפרנס את בנותיו, והוא הדין לבניו, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו).

באור משנה ז

היסוד ההלכתי של משנתנו והמשניות הבאות, עד סוף פרקנו, שהכתובה היא תנאי בית דין, כלומר שכל חיובי הכתובה מחייבים את הבעל אפילו לא נכתבו בכתובה. משנתנו עוסקת בעיקר הכתובה, ויש בזה שני דינים: א. דין סכום הכתובה, שהוא לא פחות ממאתיים דינר לכתולה וממאה לאלמנה; ב. דין שיעבוד נכסיו הבעל לפירעון הכתובה, וכבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), ששמעון בן שטח התקין, שיהא הבעל כותב לאשתו: "כל הנכסים שיש לי אחראים לכתובתך" (גמרא כתובות פב, ב).

לא פתב לה פתבה – אם הבעל לא כתב כתובה לאשתו, היינו שלא כתב לה את עיקר הכתובה, פתולה גובה מאתים – אם

אמר: הרי גטסה וכתבתה, תרפא את עצמה – רשאי.

י לא כתב לה: בגין דכרין דיהוון ליכי מנאי, אנון ירתון כסף כתבתיה יתר על חולקהון דעם אחיהון – חייב, שהוא תנאי בית דין.

יא בגין נקבן דיהוון ליכי מנאי, יהוון יתבן בביתו ומתנן מנכסי עד דיתנסבן לגברין – חייב, שהוא תנאי בית דין. יב את תהא יתבא בביתו ומתנא מנכסי, כל ימי מגד אלמנותיה בביתו – חייב, שהוא תנאי בית דין. כך היו אנשי ירושלים פותבין. אנשי גליל היו פותבין פאנשי ירושלים. אנשי יהודה היו פותבין: עד שירצו הירושין לתן ליה פתובתיה; לפיכך אם רצו הירושין, נותנין לה פתבתה, ופותרין אותה.

פירוש ברטנורא

י יתר על חולקהון דעם אחיהון. אם תמותי בחיי ואירשך יטול בניך כתובתך אחרי מותי כשיבואו לחלוק בנכסי עם בנים שהיו לי מאשה אחרת. ונפקא מינה, כגון שכתובה של זו מרובה משל אחרת או שבני האשה אחרת מרובים מבניה של זאת וטוב לאלו שיטלו כתובת אמן ואפילו הכתובות שוות. ואין כתובת בני דכרין נגבית אפילו בזמן הזה אלא ממקרקעי אבל לא מממלטלי. ודוקא כשהנית האב שיעור שתי הכתובות ודינר יותר, או יורשין הבנים כתובת בני דכרין, הואיל וגשאר מקום לירושה של תורה, שאחר שיטול כל אחד מהבנים כתובת אמו נשאר דינר לחלוק ולירש בנכסי אביה, אבל אם לא הניח האב אלא כשיעור ב' הכתובות או פחות מזה חולקים הנכסים בשוה ואין כתובת בני דכרין נותנת בהם:

יא עד דיתנסבן. עד שיתארכו. ואם בגרו אע"פ שלא נתארכו אין להם מזונות, דקיימא לן בגרתי אין לה מזונות: יב מיגד אלמנותיה. משך אלמנותיה: אנשי יהודה פותבין כו'. ואין הלכה כאנשי יהודה, אלא כל זמן שלא נישאת ושלא תבעה כתובתה בבית דין נזונית משל בעלה ודורה בבית שהיתה דורה בחיי בעלה ומשתמשת בכל הכלים שהיתה משתמשת בהן בחיי בעלה:

משניות מבוארות – קהתי

יירשו כסף כתובתך יתר על חולקהון דעם אחיהון (יתיר על חלקם שעם אחיהם, כלומר מלבד חלקם בירושת שאר הנכסים, שיקבלו שווה בשווה עם האחים מאם אחרת, כפי שיבואר בפורטרוט להלן פרק י), אף שלא כתב לה תנאי זה בכתובה. חייב – הבעל לקיימו, מפני שהוא תנאי בית דין – כמו שבארנו לעיל.

באור משנה יא

כבר שנינו (לעיל משנה ו בפרקנו), שמתנאי הכתובה הוא, שתהינה הבנות (שטרם בגרו) נזונות מנכסי אביהן לאחר מותו עד שיתארכו. – משנתנו מוסיפה ללמד, שאף תנאי זה הוא תנאי בית דין.

לא כתב הבעל בכתובה לאשתו: בגין נקבן דיהוון ליכי מנאי (בנות נקבות שיהיו לך ממני) יהוון יתבן בביתו (יהיו יושבות בביתו) ומתנן מנכסי (וניזונות מנכסי) עד דיתנסבן לגברין (עד שיילקחו לאנשים), כלומר עד שיתארכו (גמרא), חייב – הבעל לקיים תנאי זה, מפני שהוא תנאי בית דין – חייב שנקבע על ידי בית דין, ואפילו לא נכתב בכתובה, הבעל חייב בו.

באור משנה יב

מתנאי הכתובה, שתהא האלמנה נזונת מנכסי בעלה כל זמן אלמנותה (עד שתיטול כתובתה). – משנתנו מוסיפה ללמד, שאף חייב זה תנאי בית דין הוא.

לא כתב לה: את תהא יתבא בביתו (את תהי יושבת בביתו) ומתנא מנכסי (וניזונת מנכסי), כל ימי מגד אלמנותיה בביתו (כל ימי משך אלמנותך בביתו), חייב – בתנאי זה, מפני שהוא תנאי בית דין – ונתחייב בו הבעל אף אם לא נכתב בכתובה. כך היו אנשי ירושלים פותבין – בכתובה, כפי הנוסח שלמעלה: "את תהא יתבא בביתו ומיתנא מנכסי כל ימי מגד אלמנותיה". וכן אנשי גליל היו פותבין פאנשי ירושלים – ולפי נוסח זה משמע, שאם האלמנה אינה רוצה ליתול כתובתה, אין הירושים יכולים לומר לה שתיטול כתובתה, כדי לפטור עצמם ממזונותיה. אבל אנשי יהודה היו פותבין "את תהי יושבת בביתו וניזונת מנכסי עד שירצו הירושין לתן ליה פתובתיה" (לתת לך כסף כתובתך); לפיכך אם רצו הירושין, נותנין לה פתבתה, ופותרין אותה – כלומר שלפי נוסח אנשי יהודה הרשות בידי הירושים לשלם לאלמנת אביהם את כתובתה, אף שלא ברצונה, כדי לפטור עצמם ממזונותיה, מה שאין כן לפי נוסח אנשי ירושלים והגליל, שכל זמן שהאלמנה לא תבעה את כתובתה בבית דין ולא נישאה, הרי היא נזונת מנכסי בעלה, כתנאי הכתובה. בירושלמי אמרו: "אנשי הגליל חסו על כבודם ולא על

הקודמת. ואם אמר – הבעל: הרי גטסה וכתבתה – הריני נותן גט לאשתי השבויה ומשלם לה את כסף כתובתה, תפדה את עצמה – בכסף הכתובה שתקבל ממני, אינו רשאי – לפטור עצמו מפדיונה, שכבר נתחייב בפדיונה משה שנסבתה. לקחה – חלתה האשה, חייב – בעלה, לרפאותה – שהירפוי בכלל מזונות שהוא חייב בהם. אמר – הבעל: הרי גטסה וכתבתה – הריני מגרשה ומשלם לה כסף כתובתה, תרפא את עצמה – בכסף הכתובה שתקבל, רשאי – שהואיל וחייבו בריפוי אשתו הוא בכלל חיובו במזונותיה, הרי כל שעה, בעודה אשתו, חייב אמנם בריפוייה כבמזונותיה, אבל משגירשה הריהו פטור מחיוב זה, שאין אדם חייב לזון את גרושתו.

בתוספות מבואר הטעם של משנתנו, לפי שרפואה היא בכלל מזונות, ומזונות תחת מעשה ידיה הן. והרי קיבלה כנגד מעשה ידיה; אבל אינו רשאי לומר, שתקבל את גיטה ותפדה את עצמה, שפרקונה תחת פירות, והרי לא קיבלה תשלום בעד הפירות שאכל עד עכשיו (כתובות נב. ב. דיבור המתחיל "אמר").

הרמב"ם כותב: "האשה שחלתה, חייב לרפאות אותה עד שתבריא. ראה שהחולי ארוך ויפסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: הרי כתובתך מונחת, או רפאי עצמך מכתובתך, או הריני מגרשך ונותן כתובה והולך – שומעין לו. ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ" (הל' אישות יד, יז).

לדעת הרמב"ם מדובר במשנתנו כשהאשה אינה מוטלת על המטה, אבל אם היא מוטלת על המטה, אין בעלה רשאי לומר "הרי גיטה וכתובתה, תרפא את עצמה". והביא רמב"ם לדבריו ממה ששנו בספרי על הפסוק "ושלחתה נפשמה" (דברים כא, יד) – "מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתבריא, והרי זה קל וחומר לבנות ישראל", שאם האשה מוטלת על המטה שאינו יכול לגרשה, אלא ודאי משנתנו בכגון שאינה מוטלת על המטה (ענין "מגיד משנה" ר"כספ משנה" על הרמב"ם הל' אישות שם).

באור משנה י

הלכה היא, שהבעל יורש את אשתו. לפיכך אם מתה האשה בחיי בעלה, הרי הבעל זוכה כירושה בכל סכומי כתובתה, לרבות הנדוניה שהנכיסה לו מבית אביה. מכאן, חששו חכמים, שהאב יימנע מליתן נדוניה יפה לבתו, שמא תמות בתו בחיי בעלה, ונמצאת הנדוניה עוברת לרשות הבעל, ולאחר מותו תפול בירושה למשפחה שאינה שלו. הלכן תיקנו חכמים בתנאי הכתובה – "כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כנו" – שהבנים יירשו את כתובת אבם (כמו ששנינו לעיל משנה ו). כלומר שאם תמות האשה בחיי בעלה, הרי לאחר מותו יירשו בניה הזכרים, שתלד לו, את כתובתה ואת הנדוניה שהנכיסה לו. מעתה יודע האב, שהנדוניה שהוא נותן לבתו תעבור בירושה לידי נכדיו, ומתוך כך הוא נותן לה נדוניה בעין יפה, ונמצאו על ידי זה קופצים על הבת. תקנה זו נקראת: "כתובת בני דכרין" – כתובת בנים זכרים. משנתנו באה, אפוא, ללמד, שחייב "כתובת בני דכרין" הוא תנאי בית דין, ואף אם לא נכתב בכתובה, חייב הבעל בקיומו.

לא כתב לה – הבעל לאשתו בכתובה: בגין דכרין דיהוון ליכי מנאי (בנים זכרים שיהיו לך ממני) אנון ירתון כסף כתבתיה (הם

פ ר ק ח מ י ש י

א אף על פי שאמרו: בתולה גובה מאתים ולאמנה מנה, אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה – יוסיף. נתארמלה, או נתגרשה, בין מן הארוסין בין מן הנשואין – גובה את הכל. רבי אלעזר בן עזריה אומר: מן הנשואין – גובה את הכל; מן הארוסין – בתולה גובה מאתים ולאמנה מנה, שלא כתב לה אלא על מנת לכנסה. רבי יהודה אומר: אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים, והיא פותחת: התקבלתי ממך מנה; ולאמנה מנה, והיא פותחת: התקבלתי ממך חמשים וזו. רבי מאיר אומר: כל הפוחת לבתולה ממאתים, ולאמנה ממנה – הרי זו בעילת זנות. ב נותנין לבתולה שנים עשר חדש, משתבעה הבעל, לפרנס את עצמה. וכשם שנותנין לאשה, כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו. ולאמנה – שלשים יום. הגיע זמן ולא נשאו – אוכלות משלו ואוכלות בתרומה. רבי טרפון אומר:

פירוש ברטנורא

ה א אף על פי. אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף. ולא אמרין שאינו רשאי כדי שלא לבייש את מי שאין לו: שלא כתב לה. תוספת מדעתו, אלא על מנת לכנסה: והיא כותבת. אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת שנתקבלה: ר' מאיר אומר כו'. והלכה כר"מ בגיטותיו:

ב נותנין לבתולה. זמן לכנסה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להוזהרה על עסקי חופה להכין תכשיטיו: לפרנס עצמה. בתכשיט י"ב חודש, דכתיב (בראשית כ"ד) תשב הנערה אתנו ימים, ומאי ימים, שנה, דכתיב (ויקרא כ"ד) ימים תהיה גאלתו: לפרנס עצמו. בצרכי סעודה וחופה: ולאמנה שלשים יום. שאינה מורחת כ"כ בתכשיט שכתב יש בידה: ולא נשאו. והבעלים מעכבים. ואידי דתנא רישא בדידה תנא סיפא נמי בדידה: ואוכלת בתרומה. ואם כהן הוא והיא ישראלית שמשעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה, דכתיב (שם כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנן כספו, והוא קנן כספו הוא, אלא דרבנן גזור על בת ישראל המאורסת לכהן שלא תאכל בתרומה גזירה שמא ימונו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה, וכשהגיע הזמן ולא נישאת שאוכלת משלו אינה אוכלת

משניות מבוארות – קהתי

פוחת הוא מעיקר הכתובה. רבי מאיר אומר: אין עיקר הכתובה ניתן להפחתה בדרך כל שהיא, ואף לא על ידי "התקבלתי", שכן כל הפוחת לבתולה ממאתים, ולאמנה ממנה – אף על פי שתנאו בטל ויש לה כתובה, מכל מקום הואיל ואשתו סוברת שתנאו קיים, הרי זו בעילת זנות – שסובר רבי מאיר: "אסור לאדם שישהה את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה", ואין כתובה כתובה כשהיא פחותה ממאתים לבתולה וממנה לאלמנה. והלכה כרבי מאיר.

ממונס: אנשי יהודה חסו על ממונס ולא חסו על כבודם". והלכה כאנשי ירושלים והגליל.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנה זו דנה במי שרוצה להוסיף על עיקר הכתובה או לפחות ממנה.

אף על פי שאמרו – חכמים: בתולה גובה מאתים – דינר, כסף כתובתה, ולאמנה – שנישאה, גובה מנה – מאה דינר, כמו ששינוי לעיל (ד, ז), אם רצה – הבעל, להוסיף – לאשתו על הכתובה הקצובה, אפילו מאה מנה – עשרת אלפים דינר, יוסיף – רשאי הוא להוסיף. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאין אומרים: קיצבה עשו חכמים בכתובה כדי שלא לבייש את מי שאין לו, אלא רשאי כל בעל להוסיף כמה שירצה; וזו היא הנקראת "תוספת כתובה". יש למדים ממשנתנו, שרשאי המוסיף לכלול את עיקר הכתובה ואת התוספת בסכום אחד (הור"י: "תפארת ישראל"). ויש סוברים, שאין זה נכון לעשות כן, שלשון "מוהר" הנזכר בנוסח הכתובה נאמר על עיקר הכתובה בלבד, ומכאן, אף כוונת משנתנו היא, שהמוסיף כותב את התוספת לחוד; ומכל מקום צריכה המשנה להשמיענו שכל הרוצה לכתוב לאשתו תוספת כתובה, אפילו מאה מנה, רשאי הוא, ואין חוששים שמא זה יבייש את מי שאין לו (המאירי; המדרי; ועיי' רמ"א באבן העזר טו, ז). נתארמלה – נתאלמנה – או נתגרשה, בין מן הארוסין בין מן הנשואין – וכגון שכתב לה את הכתובה בשעת האירוסין, גובה את הכל – אף את התוספת שהוסיף לה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: מן הנשואין – אם נתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין, גובה את הכל – כדברי תנא קמא; אבל מן הארוסין – אם נתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין, בתולה גובה מאתים ולאמנה מנה – עיקר הכתובה בלבד, אבל לא את התוספת שהוסיף לה, שלא כתב לה – את התוספת, אלא על מנת לכנסה – לישא אותה, וכיון שלא נשאה אין לה תוספת. והלכה כרבי אלעזר בן עזריה. רבי יהודה אומר: אם רצה – הבעל לפחות מסכום הכתובה, פוחת לבתולה שטר של מאתים – כתובת מאתיים מסכום הכתובה, שאמנם אסור לפחות ממנה, והיא פותחת – ואשתו כותבת לו: התקבלתי ממך מנה – כלומר שרשאי היא למחול לו על חלק מכתובתה, ומתוך כך היא יכולה לכתוב לו, שקיבלה מקצת הכתובה, כגון מנה, אף על פי שלא קיבלה; ולאמנה – וכן לאלמנה, כותב הבעל מנה – כתובת מאה וזו, כתבת חכמים, והיא פותחת: התקבלתי ממך חמשים וזו – כמו שבארנו לעיל בכתולה, וכך

כבר הזכרנו בתחילת מסכתנו, שלפנים לא היו עושים (כמו בימינו) קידושין ונישואין בבית אחת, אלא תחילה היה האיש מקדש את האשה ועושה אותה ארוסתו, ולאחר פרק זמן היו מקיימים את הנישואין. במשך אותו הזמן שבין האירוסין לנישואין יושבת הארוסה בבית אביה, ואין הארוס חייב במזונותיה. ואם היא בת ישראל שנתארסה לכהן, אינה אוכלת בתרומה; ואף על פי שמן התורה בת ישראל שנתקדשה לכהן מותרת בתרומה, שנאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קניין כספו הוא יאכל בו". והרי הארוסה קניין כספו היא, שנקנתה לו בכסף הקידושין, מכל מקום הואיל והיא יושבת בבית אביה אסור עליה חכמים לאכול בתרומה, גזירה "שמא ימונו לה כוס של תרומה בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה". ויש אומרים הטעם: "משום סמפון". כלומר שמא ימצא בה מום, והרי קידושה קידוש טעות, ונמצאת זרה אוכלת בתרומה. משנתנו דנה במי שקידש את האשה ולא התנה קביעת זמן לנישואין, כיצד קובעים אחר כך את זמן הנישואין, ומה דינה של הארוסה כשהגיע הזמן ולא נשאה.

נותנין לבתולה – שנתארסה, שנים עשר חדש – זמן של שנים עשר חודש עד לנישואין, משתבעה הבעל – מיום שתבעה הארוס להינשא, כדי שיהא זמן לארוסה לפרנס את עצמה – להכין לה בגדים ותכשיטים לנישואיה. וכשם שנותנין לאשה – זמן של שנים עשר חודש לפרנס את עצמה, כך נותנין לאיש – שנים עשר חודש משתבעה אותו ארוסתו לנישואין, לפרנס את עצמו – כדי להכין צרכי חופה וסעודה. ולאמנה – שנתארסה, שלשים יום – נותנים זמן של שלושים יום, שאין עליה טירחה מרובה בהכנת צרכי הנישואין, שכבר מצויים הם בידה מנישואיה הראשונים. הגיע זמן – הנישואין, ולא נשאו – בגמרא מבואר: מחמת הארוס, שהוא מעכב את הנישואין, אוכלות משלו – שהוא חייב במזונותיה, ואוכלות בתרומה – אם הארוס כהן, מותרת היא לאכול בתרומה. בגמרא מבואר, שהואיל והיא אוכלת משלו, אינה אוכלת בבית אביה, אלא הארוס מיוחד לה מקום שתאכל שם לבדה, ושוב אין גזירה שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחותה. ולדעת הסובר שאין ארוסה אוכלת בתרומה מחשש שמא ימצא בה מום, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, הואיל והגיע זמן הנישואין ונתחייב במזונותיה, הריהו בודק אותה על ידי קרובותיו (גמרא).

נותנין לה הפל תרומה. רבי עקיבא אומר: מחצה חלין ומחצה תרומה.
 ג היבם אינו מאכיל בתרומה. עשתה ששה חדרשים בפני הבעל וששה חדרשים בפני היבם, ואפילו כלן בפני הבעל, חסר יום אחד בפני היבם, או כלן בפני היבם, חסר יום אחד בפני הבעל – אינה אוכלת בתרומה. זו משנה ראשונה.
 בית דין של אחריהן אמרו: אין האשה אוכלת בתרומה, עד שתפנס לחפה.

פירוש ברטנורא

בבית אביה אלא בעלה כהן מיוחד לה מקום ומאכילה שם וליכא למגור תו שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחותיה: נותנים לה הכל תרומה. אם ירצה. וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: ר' עקיבא אומר מחצה חולין. לאכול בימי טומאתה:
 ג היבם אינו מאכיל בתרומה. בעודה שומרת יבם, דכתיב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין אחיו הוא: עשתה ששה חדרשים בפני הבעל. מהנך ר"ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל: או אפילו כולן בפני הבעל ואחד בפני היבם. אף על גב דרובא בפני הבעל, סוף סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו. והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת, דקנין כספו פקע, אלא דאי כולם בפני הבעל הוא אכלה מיהא בחייו: או כולן בפני היבם. ואצ"ל אם היו כולן בפני היבם: זו משנה ראשונה. דמשנהיע זמן אוכלת בתרומה: אין האשה אוכלת. דחיישין שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע שהיה מקחו מקח טעות. ולמשנה ראשונה שמא ימצא בה מום לא חיישין, וליכא למיחש נמי שמא תשקה לאחיה ולאחותיה דהא מיוחד לה דוכתא, הילכך שרי לה לאכול בתרומה משהגיע זמן:

משניות מבוארות – קהתי

ולאחותה; אבל משהגיע זמן הנישואין ולא נישאו, הואיל והארוס נתחייב במזונותיה הרי הוא מיוחד לה מקום שתאכל שם לבדה, ושוב אין לחשוש שמא תאכיל מן התרומה לאחיה ולאחותה, הלכך אמרו: "משהגיע זמן ולא נישאו אוכלת בתרומה" כמו שבארנו כבר במשנה הקודמת. וכבר הבאנו (שם), שיש דעה אחרת בגמרא, שאף לפי משנה ראשונה הטעם שגזרו על ארוסה שלא תאכל בתרומה, משום שחוששים שמא ימצא בה מום, אלא שלמשנה ראשונה אם הגיע הזמן ולא נישאו, הואיל ונתחייב במזונותיה, הריהו בודקה על ידי קרובותיו, ולכן מותרת היא לאכול בתרומה; אבל משנה אחרונה סוברת, שהבדיקה על ידי קרובותיו אינה מספיקה, לפי שבדיקה חיצונית היא, ועדיין יש חשש שמא לאחר שיישאנה הוא ימצא בה מום פנימי, שלא היה נראה לקרובותיו, והרי מקחו מקח טעות, ונמצאת זרה אוכלת בתרומה (גמרא).

בארנו משנתנו לפי רש"י. וכן פירשה הרב מברטנורא. אבל רבנו תם מקשה על פירושו של רש"י, שאין הלשון במשנתנו משמע כפירוש זה. ולפיכך מפרש רבנו תם, שלפי משנה ראשונה, אם הגיע זמן ולא נישאה, הריהי אוכלת בתרומה אפילו לאחר שמת הארוס ונזדקקה לייבום, הואיל ואכלה כבר בחי הארוס. ברם, אם לא אכלה עדיין בפני בעלה, אין היבם מאכילה בתרומה. וזהו ששנינו כאן: היבם אינו מאכיל – כלומר אשה שנתאלמנה מן האירוסין ועדיין לא אכלה בתרומה, אין היבם מאכיל אותה בתרומה, כל זמן שלא ייבמה, שהואיל וזיקת הייבום באה מכוח אחיו. הרי מאחר שלא אכלה מחמת אחיו, אף מחמתו אינה אוכלת. והנה המשנה מוסיפה לפרש את הרישא: "ונשנה" ששה חדרשים בפני הבעל וששה חדרשים בפני היבם, ואפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם... אינה אוכלת בתרומה". ומשמע מלשון המשנה, שאם אמנם שהתה כל שנים עשר חודש בחיי הארוס, ואכלה תרומה בחייו, הריהי אוכלת אף לאחר מותו כשהיא שומרת יבם. מכל מקום דין משנתנו אינו – לשיטת רבנו תם – אלא מדרבנן, אבל מן התורה כל שומרת יבם אוכלת בתרומה משום זיקת הייבום לכהן, ומה שדרשו בגמרא: "קניין כספו" אמרה תורה, ושומרת יבם קניינו של אחיו הוא – דרשה זו אינה אלא אסמכתא בלבד. ברם, "זו משנה ראשונה" – כלומר: מה ששנינו במשנה הקודמת ובמשנתנו, שמשנהיע הזמן ולא נישאו אוכלת בתרומה, ואפילו מת הארוס ונזדקקה לייבום, מאחר שכבר אכלה בתרומה בחי בעלה, הרי היא מוסיפה לאכול אף משום זיקת היבם – כל זה נישנה במשנת ראשונים. "אבל בית דין של אחריהן אמרו: אין האשה אוכלת בתרומה עד שתפנס לחפה". והוא הדין שאין היבמה אוכלת בתרומה עד שתפנס, ואפילו אכלה בחי אחיו. וכן שנו בתוספתא: "זו משנה ראשונה. אבל רבותינו אמרו: אין האשה אוכלת בתרומה עד שתפנס לחפה ולא היבמה עד שתפנס" (תוספות כתובות נח, א. דיבור המתחיל "ואפילו" ונניין "תוספות יום טוב"; שיטה מקובצת). בסיכום הדברים: שתי שיטות הן בפירוש משנתנו: שיטת רש"י ושיטת רבנו תם. לשיטת רש"י – בין למשנה ראשונה בין למשנה אחרונה אין היבם מאכיל בתרומה, ואפילו אכלה בחי בעלה. לשיטת רבנו תם יש הבדל בין משנה ראשונה למשנה אחרונה לא רק לגבי הארוס אלא אף לגבי היבם, שלפי משנה ראשונה שומרת יבם שאכלה בתרומה בחי בעלה אף היבם מאכילה בתרומה, ורק לפי משנה אחרונה אין היבם מאכילה בתרומה, אף על פי שאכלה בחי בעלה, עד שיכנסו את יבמתו.

רבי טרפון אומר: נותנין לה הפל תרומה – אם הארוס רוצה, נותן לה כל מזונותיה מן התרומה, ובימי טומאתה, שאסורה היא בתרומה, תמכור את התרומה ותקנה בדמיה חולין; מה שאין כן באשת כהן לאחר הנישואין, שבעלה חייב לספק לה חולין בימי טומאתה. רבי עקיבא אומר: מחצה חלין – נותנים לה מחצה חולין לאכלם בימי טומאתה, ומחצה תרומה – לשאר הימים, כדין הנשואה.

באר משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בארוסה לכהן שנתנו לה שנים עשר חודש להכין עצמה לנישואין, ומת הארוס שלה בתוך אותו הזמן, ונזקקה לייבום.
 היבם – שהוא כהן, אינו מאכיל בתרומה – את בת ישראל שנפלה לפניו לייבום, כל זמן שלא ייבמה, שנאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בר", וזו אינה קניין כספו אלא קניינו של אחיו (גמרא). ברם, משייבמה הרי היא כאשתו לכל דבר. עשתה ששה חדרשים בפני הבעל וששה חדרשים בפני היבם – ארוסת כהן שנתנו לה שנים עשר חודש לפרנס את עצמה, כמו ששנינו במשנה הקודמת, ולאחר ששה חדרשים מת הארוס, ושהתה עוד ששה חדרשים בפני היבם, ואפילו כלן בפני הבעל, חסר יום אחד בפני היבם, חסר יום אחד בתרומה, ושהתה יום אחד בפני היבם, או כלן בפני היבם, חסר יום אחד בפני הבעל – כלומר: ואין צריך לומר אם עשתה כולן בפני היבם חסר יום אחד בפני הבעל, היינו שלא שהתה בפני הארוס אלא יום אחד ומת (גמרא). אינה אוכלת בתרומה – שלא נתחייב הארוס במזונותיה, ולא הותרה בחייו לאכול בתרומה. ואמנם הוא הדין כשהתה כל שנים עשר חודש בפני הארוס, שאף על פי שכבר נתחייב הארוס במזונותיה ואכלה בתרומה בחייו, כמו ששנינו במשנה הקודמת: "הגיע זמן ולא נישאו, אוכלת משלו ואוכלת בתרומה", מכל מקום כשמת הארוס ונזקקה לייבום, אסורה היא, בעודה שומרת יבם, לאכול בתרומה, מהטעם שהבאנו לעיל, שאינה "קניין כספו" אלא קניינו של אחיו (כמו ששנינו במסכת יבמות ז, ד); אלא שמשנתנו באה להשמיע בכגון שאינה אוכלת כלל בתרומה, לא בחיי הארוס ולא לאחר מותו, שאילו שהתה כל שנים עשר חודש בפני הארוס, הרי על כל פנים היתה אוכלת בתרומה בחיי הארוס (רש"י). זו משנה ראשונה – מה ששנינו במשנה הקודמת: "הגיע זמן ולא נישאו, אוכלת בתרומה". משנת ראשונים היא: אבל בית דין של אחריהן אמרו: אין האשה אוכלת בתרומה – ואפילו הגיע זמן ולא נישאו, עד שתפנס לחפה – בגמרא מבואר הטעם שחוששים שמא ימצא בה מום ויובר שמקחו מקח טעות ונמצאת זרה אוכלת בתרומה. ברם, לפי משנה ראשונה לא חששו חכמים שמא ימצא בה מום, ולא גזרו על ארוסה שלא תאכל בתרומה אלא בעודה בבית אביה, מפני שחששו שמא תאכיל מן התרומה לאחיה

ד המקדיש מעשה ידי אשתו – הרי זו עושה ואוכלת. המותר – רבי מאיר אומר: הקדש. רבי יוחנן הסנדלר אומר: חלין.

ה אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה: טוחנת, ואופה, ומכבסת; מבשלת, ומיניקה את בנה; מצעת לו המטה, ועושה בצמר. הכניסה לו שפחה אחת – לא טוחנת, ולא אופה, ולא מכבסת; שתיים – אינה מבשלת, ואינה מיניקה את בנה; שלש – אינה מצעת לו המטה, ואינה עושה בצמר; ארבע – יושבת בפתדרא. רבי אליעזר אומר: אפילו הכניסה לו מאה שפחות – בופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה – יוציא ויתן כתבתה, שהבטלה מביאה לידי שעמום.

ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה – בית שמאי אומרים: שתי שפחות; ובית הלל אומרים: שבת אחת. התלמידים

פירוש ברטנורא

ד הרי זו עושה ואוכלת. שתקנו מוונות תחת מעשה ידיה, לפיכך עושה ואוכלת לדברי הכל: המותר. הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה יותר על הראוי למונותיה, ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן: ר' מאיר אומר הקדש. דסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ואין כן הלכה, אלא הלכה כר' יוחנן בן הסנדלר דאמר חולין, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

ה טוחנת. ברחים של יד שהם קטנים. ואם רחים גדולים הם, מכינה כל צרכי הטחינה, כגון נותנתו באפרכסת וקולטת הקמח: הכניסה לו שפחה אחת. מעות או נכסים כדי לקנות בהם שפחה אחת: **יושבת בפתדרא.** על כסא מנוחה ואינה הולכת בשליחותו לכאן ולכאן ואעפ"כ מוונת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ורוחצת לו פניו ודיו ורגליו שמלאכות אלו אין משתמשים בהם באשה אלא באשתו בלבד: **שעמום.** כהלה. תרגום ובתמיהו ללב (דברים כ"ה) ובשעמימות לבא. ופלוגיתיהו דר' אליעזר ורבן שמעון בן גמליאל הוי באשה שאינה בטלה אלא משחקת במיני הצחוק דלידי זמה איכא, לידי שעמום ליכא, שאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי. והלכה כר' אליעזר:

ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה. כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי. אבל הנאת תשמישי אסור עליך, לא מתסרא, דהא משועבד לה, דכתיב (שמות

משניות מבוארות – קהתי

אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה – לצרכי הבית: טוחנת – בריחיים של יד שהם קטנים, או מכינה כל צרכי הטחינה לריחיים גדולים, **ואופה** – פת, **ומכבסת** – את הבגדים; **מבשלת** – את התבשילים, **ומיניקה את בנה** – אבל לא בנו מאשה אחרת (והראש; ה"ו); **מצעת לו המטה** – בכרים ובכסות, **ועושה בצמר** – בשיעור המבואר להלן (משנה ט). **הכניסה לו** – אשתו, מבית אביה, **שפחה אחת** – או נדוניה כדי לקנות שפחה אחת, **לא טוחנת, ולא אופה, ולא מכבסת** – אין האשה עושה את המלאכות הללו שטרחתן מרובה אלא שפחתה עושה אותן; **שתיים** – הכניסה לו שתי שפחות, **אינה מבשלת, ואינה מיניקה את בנה** – נוסף על המלאכות הקודמות שאינה עושה; **שלש** – הכניסה לו שלש שפחות, **אינה מצעת לו המטה, ואינה עושה בצמר** – כלומר אינה עושה אף אחת משבע המלאכות שנימנו במשנה, אבל עושה היא מלאכות קטנות שבבית; **ארבע** – הכניסה לו ארבע שפחות, **יושבת בפתדרא** – במושב שדרך נשים חשובות לישב בו, כלומר שאף מלאכות קטנות אינה עושה. בגמרא מבואר, שאף על פי כן ישנן מלאכות שכל אשה עושה לבעלה משום חיבה, כגון למזוג לו את הכוס וכדומה (כתובות טא, א). **רבי אליעזר אומר: אפילו הכניסה לו מאה שפחות, בופה לעשות בצמר** – שהיא מלאכה המיוחדת לנשים, שלא תשב בטל, **שהבטלה מביאה לידי זמה** – לידי פריצות. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה** – האוסר על עצמו בנדר שלא ליהנות מאשתו אם תעשה מלאכה, **יוציא ויתן כתבתה** – חייב הוא לגרשה וליתן לה כסף כתובתה, **שהבטלה מביאה לידי שעמום** – לידי שיגעון (רש"י).

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת, שנישנה בה דין "המדיר את אשתו מלעשות מלאכה", באה משנתנו ללמד דין "המדיר את אשתו מתשמיש המטה", ומוסיפה לרין במצוות "עונה" בכלל. **המדיר את אשתו מתשמיש המטה** – שאסר על עצמו בנדר הנאת תשמישה של אשתו, כגון שאמר: הנאת תשמישך תהא אסורה עלי; אבל אם אסר על אשתו הנאת תשמישו, אין האיסור חל עליה, שהרי הוא משועבד לה, שנאמר (שמות כא, י): "ועונתה לא יגרע"; **בית שמאי אומרים: שתי שפחות** – תמתין לו שתי שבועות, ולאחר

באור משנה ד

חייב הבעל במזונות אשתו וזכותו במעשה ידיה נתקנו זה תמורת זה. ונחלקו הדעות אם המזונות עיקר ותיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, או שמעשה ידיה עיקר ותיקנו מזונות תחת מעשה ידיה. אבל ההלכה היא שהמזונות עיקר, ואף נלמדים הם ממה שנאמר בתורה: "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", שדרוש: שארה אלו מזונות, ומכאן שחכמים תיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, כלומר ששכר מלאכתה של האשה הוא לבעלה תמורת המזונות שהוא נותן לה (עיין ברטנורא ר"תוספות יום טוב). וקצבו חכמים (להלן) משנה ט: מה ריא ענושה משקל חמש טלעים וכו'. ומה שהאשה עושה יתיר על הראוי למזונותיה הרי זה מותר מעשה ידיה; ואף המותר הוא לבעלה תמורת מנה כסף שהוא נותן לה לצרכיה כל שבוע (כלהלן משנה ט). – על יסוד האמור, שהמזונות עיקר, וחכמים תיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, יכולה אשה לומר: "איני ניוונת ואיני עושה", כלומר שרשאית היא לוותר לבעלה על מזונותיה, ומעשה ידיה הוא שלה.

המקדיש מעשה ידי אשתו – שאמר הבעל: מעשה ידי אשתי יהא קודש למקדש, **הרי זו עושה ואוכלת** – בגמרא מבואר, שאם אמרה אשתו: "איני ניוונת ואיני עושה", הרי היא עושה לעצמה ואוכלת משלה, ואין מעשה ידיה ברשות הבעל להקדישו. **המותר** – בגמרא מבואר, שמשנתנו עוסקת "במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מנה כסף לצרכיה". שבכגון זה מותר מעשה ידיה הוא שלה ולא של בעלה, ואם אמר הבעל: מותר מעשה ידי אשתי יהא קודש, אמנם בחייה אין המותר קדוש על פיו, שהרי אינו ברשותו; אבל לאחר שאשתו מתה, והבעל יורש את נכסיה, ואף את מותר מעשה ידיה, **רבי מאיר אומר: הקדש** – המותר שנפל לו בירושה מאשתו, הרי הוא הקדש על פי דבריו הקודמים, שרבי מאיר סובר: אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, כלומר אף על פי שבשעה שהקדיש הבעל מותר מעשה ידיה של אשתו, היה זה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום חל עליו שם הקדש. **רבי יוחנן הסנדלר אומר: חלין** – המותר שנפל לו בירושה הוא חולין ולא הקדש, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. משנתנו נקטה מחלוקת רבי מאיר ורבי יוחנן הסנדלר ב"מותר" לרבותא, שאפילו במותר סובר רבי מאיר שהוא הקדש; והוא הדין במקדיש מעשה ידיה, שנחלקו בו רבי מאיר ורבי יוחנן הסנדלר. והלכה כרבי יוחנן הסנדלר.

באור משנה ה

לאחר שלמדנו שמעשה ידיה של האשה הוא לבעלה, באה משנתנו לפרוט את המלאכות שחייבת האשה לעשות לבעלה. ומבואר במפרשים, שמשנתנו מונה שבע מלאכות גדולות, אבל מלאכות קטנות, כמדינת הכוס וכדומה, אין המשנה צריכה להשימיענו (שיטה מקובצת).

יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות – שלשים יום; הפועלים – שבת אחת. העונה האמורה בתורה: הפליין – ככל יום; הפועלים – שתיים בשבת; החמרים – אחת בשבת; הגמלים – אחת לשלשים יום; הספנים – אחת לששה חדשים; דברי רבי אליעזר.

ז המורדת על בעלה – פוחתין לה מכתבתה שבעה דינרין בשבת. רבי יהודה אומר: שבעה טרפעיין. עד מתי הוא פוחת? עד כנגד כתבתה. רבי יוסי אומר: לעולם הוא פוחת והולך, שפא תפל לה ירשה ממקום אחר, גובה הימנה. וכן המורד על אשתו – מוסיפין לה על כתבתה שלשה דינרין בשבת. רבי יהודה אומר: שלשה טרפעיין.

פירוש ברטנורא

כ"א ועונתה לא יגרע: ב"ש אומרים שתי שבתות. אם הדירה שתי שבתות תמתין, שכן מצינו ביולדת נקבה שטמאה שבועים: וב"ה אומרים שבת אחת. שכן מצינו בנדה שטמאה שבעה. וגמרין מידי דשכיה, הכעם שכועס אדם על אשתו ומדירה דהוא מידי דשכיה, מנדה שהוא מידי דשכיה. לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי. וב"ש סברי גמרין מידי דהוא גרם לה, נדר האיש שהוא גורם לה לשהות, מלידה שעל ידו באה לה. לאפוקי נדה דממילא קאתי לה. ויותר על שבת אחת לבית הלל או שתי שבתות לבית שמאי יוציא ויתן כתובה, ואפילו היה גמל שעונתו לשלשים יום או ספן שעונתו לששה חדשים: תלמודים וכו' שלשים יום. ומתניתין ר' אליעזר היא. ופליגי רבנן עליה ואומרים אפילו שתיים ושלוש שנים, והלכה כחכמים: הפיילים. שאין להם מלאכה ולא סחורה: החמרים. שיוצאים לכפרים להביא תבואה: הגמלים. מביאין חבילות על הגמלים ממקום רחוק: הספנים. המפרשים לים הגדול. ומי שהיה בתחלתו בעל אומנות שעונתו קרובה ובקש ליעשות בעל אומנות שעונתו רחוקה אשתו מעכבת עליו, חוץ מתלמוד תורה, שאין האשה יכולה לעכב על בעלה שהיה טייל או פועל שלא יעשה תלמוד חכם: המורדת. מתשמיש. אבל ממלאכה כופין אותה לעשות מלאכה ולא דינרין לה כמורדת: טרפעיין. כל טרפעיק הוא משקל ארבעים ושמונה שעורות של כסף צורף, כמשקל שלשה דרכמונים שקורין בערבי דראה"ם שכל דרכמון שש עשרה שעורות בינוניות של כסף: עד כנגד כתובתה. ואח"כ נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה. אבל אינו משהה אותה כדי לפחות על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסיד מנחה: מוסיפין על כתובתה שלשה דינרים. משום דצערא דנבא קשה כשהוא נמנע מן התשמיש ויותר מצערא דאתא, לפיכך כשהוא מורדת ומצערתו פוחתין לה שבעה דינרין, וכשהוא מורד ומצער אף מוסיפין לה אלא ג' דינרים. והכי מורדת אמרין בגמרא חזרו ונמנו שיהיו מכרזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומר פלונית מרדה בבעלה ושולחין לה מבית דין הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת את כולך, אחת ארוסה ואחת נשואה ואפילו נדה ואפילו חולה ואפילו שומרת יכם. וקודם הכרזה מודיעים לה שרוצים להכריז עליה, ואחר הכרזה מודיעין אותה שכבר שלמה ההכרזה, ואם עמדה במרדה תצא בלא כתובה:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

המורדת על בעלה – שמונעת את בעלה מתשמיש, פוחתין לה מכתבתה שבעה דינרין בשבת – כל שבוע שעומדת במרדה, מנכים לה מכתובתה שבעה דינרים. רבי יהודה אומר: שבעה טרפעיין – טרפעיק הוא חצי דינר. עד מתי הוא פוחת – עד מתי הוא משהה אותה ופוחת לה מכתובתה? עד כנגד כתבתה – עד שלא יישאר לה מכתובתה כלום, ואז יגרשנה ותצא בלא כתובה. אבל אינו משהה אותה כדי לפחות לה מנכסיה שנפלו לה מבית אביה. רבי יוסי אומר: לעולם הוא פוחת והולך – רשאי הבעל להשהותה ולא לגרשה, והוא פוחת לה, כל זמן שהיא עומדת במרדה, אפילו מנכסיה, שפא תפל לה ירשה ממקום אחר – שאם גם יפלו לה נכסים בירושה לאחר שמרדה, גובה הימנה – כשיעור האמור למעלה. וכן המורד על אשתו – שאינו רוצה לקיים מצוות עונה, מוסיפין לה על כתבתה שלשה דינרין בשבת – מחייבים את הבעל להוסיף על כתובתה, כל שבוע שעומד במרדו, שלושה דינרים; ואם היא רוצה בגט, כופים אותו לגרשה. רבי יהודה אומר: שלשה טרפעיין – מוסיפים לה דינר וחצי לשבוע. בגמרא מבואר, שצערן של הבעל כשהוא נמנע מתשמיש, מרובה מצערן של האשה, לפיכך עונשה של המורדת גדול מעונשו של המורד. כן מובא בגמרא: "ברותינו חזרו ונימנו, שיהיו מכרזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו: פלונית מרדה בבעלה, ושולחים לה מבית הדין: הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת את כולך". ומודיעים לה קודם ההכרזה שעומדים להכריז עליה, ואחרי ההכרזה מודיעים לה שכבר נשלמה ההכרזה, ואם עמדה במרדה, תצא בלא כתובה (גמרא כתובות טג, ב).

מכן אם הוא עומד בנדרו, יגרשנה ויתן לה כתובתה; ובית הלל אומרים: שבת אחת – שבוע אחד תמתין לו, ולאחר מכן חייב לגרשה (תמאירי). ויש מפרשים: בית שמאי אומרים: שתי שבתות – אם הדירה שתי שבתות, תמתין; ואם יותר, יוציא ויתן כתובה (רש"י). טעם המחלוקת של בית שמאי ובית הלל מבואר בגמרא, שבית שמאי למדים מיולדת נקבה, שטמאה שבועיים, ובית הלל למדים מנידה, שטומאתה (מן התורה) שבעה ימים (כתובות טא, ב). התלמידים נשואים ההולכים ללמוד תורה, יוצאין לתלמוד תורה – לעיר אחרת, שלא ברשות – נשיהם, לתקופה של שלשים יום – אף על פי שמבטלים בזה עונתן; הפועלים – יוצאים לעבודה לעיר אחרת שלא ברשות נשיהם, למשך שבת אחת – שבוע אחד בלבד. העונה האמורה בתורה – פתורה – מצוות עונה האמורה בתורה (שמות כא, י): "ועונתה לא יגרע". זמנה כדלהלן: הפליין – בני אדם הבטלים ממלאכה, והם בריאים ומעונגים (רמב"ם), ככל יום – עונתם; הפועלים – העוסקים במלאכה בעירם, שתיים בשבת – פעמיים בשבוע; החמרים – המולכים סחורה בחמוריהם למקומות הסמוכים, אחת בשבת – פעם בשבוע; הגמלים – ההולכים עם גמליהם למקומות רחוקים, אחת לשלשה יום – פעם בחודש; הספנים – השוהים מחוץ לבתיהם זמן רב, אחת לששה חדשים – פעם לחצי שנה; דברי רבי אליעזר – והלכה כדבריו בזמני העונה; ברם, בענין התלמידים חולקים עליו חכמים וסוברים, שיוצאים הם לתלמוד תורה שלא ברשות נשיהם אפילו לשנתיים ולשלוש שנים, וכן הלכה (רמב"ם הל' אישות יד, ב).

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

לשון של זהורית. צמר סרוק ומשוך כמין לשון וצבוע אדום וקושרין אותו בראש שעיר המשתלח והיה מלבין מאיליו והוא סימן שמחל הקב"ה לישראל שנאמר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: והיה נר מערבי דולק. לאחר שכבו שאר כל הנרות ואע"פ שממנו מתחיל להדליק ערבית בו היה מסיים הטבת נרות שחרית והוא עדות שהשכינה שורה בישראל כדכתיב מחוץ לפרוכת העדות ואמרינן במסכת שבת (דף כב:) עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל ואמרינן (שם) מאי עדות זה נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים ואיזהו נר מערבי למאן דאמר (מנחות דף צח:) שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב קרי נר מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח כדתנן (תמיד פ"ו משנה א) נכנס אחד ומצא שתי נרות מזרחיות דולקות וכו' למאן דאמר כו' צפון ודרום נתונים היו אמצעיתן פניו מסובין כלפי מערב והוא קרוי מערבי ושאר הנרות מצדדין פניהם כלפי אמצעי כדכתיב (במדבר ח) אל מול פני המנורה היא אמצעית יאירו נרות של ששה קנים: והיה אש המערכה מתגבר. ודולק מאיליו בלא תוספת עצים ולא היו צריכין להביא עצים משסדרוהו שחרית: חוץ משני גזירין. של בין הערבים שהן חובה כדאמרי' בפרקין לעיל. נשתלחה מאירה. שאינו משביע: וכל כהן מגיעו כפול. שאינו כזית מאחר שראו שאינו משביע הצנועין מושכין את ידיהן (ואם יותיר לא היו מושכין ידיהם) ובימי שמעון את מי שמגיע כפול לא היו מושכין ידיהם: חמץ. גולן: אשור חמוץ. החזיקו הנגול: ולא חומץ. לא שייך הכא אלא [בסנהדרין] (דף לה.)

דף לט עמ' א: אגב ענין עליית הגורל לה' בימין, מביאה הגמרא ברייתא על זמנים בהם היה הגורל לה' עולה רק בימין, ומעלות נוספות שהיו במקדש בזמן זה: תנו רבנן בברייתא, כל ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק בכהונה גדולה, ה'ה הגורל לה' עולה בימין, שהוא סימן יפה. מכאן ואילף - לאחר תקופה זו, פסעמים היה עולה בימין, ופסעמים היה עולה בשמאל.

וכל ימיו ה'ה לשון של זהורית שבראש שעיר המשתלח מלבין מאיליו בזמן שילוח השעיר. מכאן ואילף, פסעמים היה מלבין, ופסעמים שאינו מלבין. וכל ימיו ה'ה נר מערבי שבמנורה דולק אף לאחר שכבו שאר הנרות. מכאן ואילף, פסעמים היה דולק אף לאחר שכבו שאר הנרות ופסעמים היה כבה עם שאר הנרות. וכל ימיו ה'ה אש של מערכה שעל גבי המזבח, מתגבר ודולק מאיליו לאחר שסידרוהו בשחרית, ולא היו הפהנים צריכין להביא עצים במשך היום להוסיף למערכה, חוץ משני גזירי עצים שהיו מוסיפים בין הערביים, כדי לקיים מצות עצים. מכאן ואילף, פסעמים היה מתגבר ופסעמים אין מתגבר, אלא היה תש כחו בשחרית, ומחמת כן לא היו הפהנים נמנעין [-מפסיקים] מלהביא עצים למערכה כל היום כולו, בכדי להגביר את האש.

וכל ימיו נשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן שהיה מגיעו כזית מחלוקת הלחם, יש שאוכלו וישבע, ויש שאוכלו ומוותר, כיון שמחמת הברכה היה משביע אף בפחות מכזית. מכאן ואילף, נשתלחה מאירה [-קללה] בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן היה מגיעו רק פשיעור פול - מין קטנית, והוא פחות בהרבה מכזית. ומאחר ושיעור זה אינו משביע, הצנועין היו מושכין את ידיהן, והגררנין [-הזוללים], היו נוטלין אף של אחרים ואוכלין. ומעשה באחד שנטל חלקו וחלק חבירו הגררן, ומחמת כך היו קורין אותו בן

לט: חמץ - גולן, עד יום מותו. אמר רבה בר (בר) שילא, מאי קרא - מהו הפסוק בו נרמז שחמץ הוא גולן. נאמר בתפילת דוד המלך (תהלים עא ד), 'אלהי, פלטני [-הצילני] מיד רשע, מכף מעול וחומץ' - מידי עושה עול וחמץ. רבא אמר, מהקא, שנאמר (ישעיהו א יז) 'למדו היטיב דרשו משפט אשור חמוץ' - למדו להיטיב איש לרעהו, לשפוט בין עושה לנעשק, והחזיקו את כח הנגול.

אגב שהובא הפסוק, מביאה הגמרא דין הנלמד מפסוק זה: נאמר בפסוק, 'אשור חמוץ' [-הנגול], ויש לדייק מלשון זה שיש לחזק רק את הנגול, ואל תאשור חומץ [-גולן]. כלומר, בית דין נזקקים לשמוע תחילה את דברי התובע.

תנו רבנן בברייתא, אותה שנה שמות בה שמעון הצדיק, אמר להם לתלמידיו לאחר יום הכיפורים, בשנה זו הוא מת, ועל עצמו התכוין. אמרו לו, מניין אתה יודע. אמר להם, בכל יום הכפורים היה מזדמן לי זמן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים, והיה נכנס עמי לפני ולפנים, ויצא עמי. והיום, נזדמן לי זמן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים שהוא סימן אבלות, ונכנס עמי ולא יצא עמי. ומשינויים אלו הבין, שבאותה השנה ימות. אחר הגלגל, חלה שבעה ימים ומת, ומכאן והילך נמנעו אחיו הפהנים מלבבך ברכת כהנים בשם המפורש, כיון שלא היו ראויים לכך.

שלמדנו מכאן שנוקקין לתובע תחילה: מלבבך בשם. מלבבך ברכת כהנים את העם בשם המפורש שלא היו כדאי:

1 קמוניא – מין עשב שמיבשים וטוחנים אותו, ורגילים לנקות בו את
2 הידים. ואשלה.

3 המשנה מבארת כיצד משפיעה העברת הסמנים על דין הכתם:
4 המביל – הטביל אדם את הבגד בו נמצא הכתם, ואחר כך עשה על
5 גביו – השתמש בו כך שנגעו בו מהרות – דברים טהורים, ואחר כך
6 העביר עליו את שבעה הסמנים, ולא עבר הכתם, הוברר שהרי זה
7 צבע, כי דרכו של דם לעבור על ידי סמנים אלו וצבע אינו עובר על
8 ידם, וממילא מהרות שנגעו בבגד מהרות, וגם אינו צריך
9 להמביל שוב את הבגד. אבל אם לאחר נתינת הסמנים על הכתם
10 הוא עבר, או שדיקה – דהה מראהו, הוברר שהרי זה כתם של דם
11 נדה, כי צבע אינו דוהה או עובר על ידי סמנים אלו, והמהרות
12 שנגעו בבגד טמאות, וצריך להמביל שוב את הבגד כדי לטהרו.
13 וטבילה זו תועיל כיון שעל ידי העברת הסמנים נטהר הכתם מלטמא
14 דברים הנוגעים בו.

15 המשנה מבארת את שלושת הסמנים הראשונים: איזהו רוק תפל,
16 כל שלא טעם האדם כלום באותו היום. ומי גריסין, היינו ההבל
17 שבפה לאחר לעיסת גריסין של פול באופן של חלוקת נפש –
18 שנפרד האוכל של הגריס מקליפתו. ומי רגלים, היינו כשהחמיצו –
19 הסריחו.

20 המשנה מבארת את אופן העברת שבעת הסמנים על הכתם: וצריך
21 להכסם – לשפשף את הבגד שלש פעמים בין שתי ידיו, לכל – עם
22 כל אחד ואחד מהסמנים. ואם העבירן – את שבעת הסמנים על
23 הכתם שלא בסדר – לא לפי הסדר שהוזכרו לעיל, או שהעביר
24 שבעה סמנים אלו באחת – בבת אחת, לא עשה ולא כלום – אין
25 בדיקה זו מועילה להוכיח אם הכתם של דם או של צבע, וגם לא
26 התבטל הדם מטומאתו, לפי שאין הדם עובר מהבגד וגם אינו
27 מתבטל אלא אם העביר את שבעת הסמנים כסדרן בזה אחר זה.

גמרא

28 הגמרא מבארת את הסמנים שלא התפרשו במשנתנו: תנא, 'נתר'
29 הנוכרת במשנתנו היא נתר אלכסנדריה – שבאה ממקום ששמו
30 אלכסנדריה, ולא נתר אנטיפטריה – שבאה ממקום אחר.
31 שנינו במשנתנו: הסמן החמישי הוא פורית. הגמרא מבארת מהו:
32 אמר רב יהודה, זה סמן שנקרא אהל. מקשה הגמרא: והתניא,
33 תבורית והאהל, שהם מן הדברים שנוהגת בהם קדושת שביעית.
34 ואם כן מוכח שבורית ואהל הם שני דברים נפרדים. מתרצת הגמרא:
35 אלא מאי 'פורית', בפריתא – גופרית. מקשה הגמרא: ורמינהי –
36 וקשה, ששנינו בברייתא האומרת לגבי המינים שנוהגת בהם קדושת
37 שביעית, הוסיפו חכמים עליהן – על המינים במשנה, את תלביצין
38 – מרור קוצני ותלענין – לענה, ואת תבורית והאהל. ואי 'פורית'
39 בפריתא, מי אית ליה קדושת שביעית, והתנן, זה תלכל, כל דבר
40

41 שיש לו עיקר – שורש שממנו הוא חי, יש לו קדושת שביעית, וכל
42 שאין לו עיקר, אין לו קדושת שביעית, ואם כן ברור ש'בורית' אינה
43 גופרית, שהיא אדמה ודאי אין בה קדושת שביעית.

44 מחמת הקושיא חזרת הגמרא לביאור הקודם. מבארת הגמרא: אלא
45 מאי 'פורית', אהל. שבה הגמרא ומקשה: והתניא, תבורית
46 והאהל, ואם כן בורית אינה אהל. מתרצת הגמרא: תרי זוניי – שני
47 מינים של אהל ישנם, האחד הוא הבורית, והשני נקרא אהל.
48 שנינו במשנתנו: הסמן השישי הוא קמוניא. הגמרא מבארת מהו:
49 אמר רב יהודה, זה סמן שנקרא שלוש דין.

50 שנינו במשנתנו: ואשלה, שהוא הסמן השביעי. הגמרא מבארת מהו:
51 אמר שמואל, שאלתינהו לנחותי ימא – שאלתי את יורדי הים לגבי
52 סמן זה, ואמרו לי, אשלה שמה, ומשתבח ביני נקבי מרגניתא –
53 ומצוי בנקבי המרגליות, ומפקי לה – ומוציאים אותו משם ברגמץ
54 דפרולא – על ידי מסמר ארוך מברזל.

55 שנינו במשנתנו: המביל – את הבגד בו נמצא הכתם ויעשה [כו']
56 על גביו טהרות, ואחר כך העביר עליו את שבעת הסמנים ולא עבר
57 הכתם, הרי זה צבע, והטהרות טהורות וגם אינו צריך להטביל שוב
58 את הבגד. אבל אם עבר הכתם או שדהה הרי זה כתם של דם נדה,
59 והטהרות טמאות וצריך להטביל שוב את הבגד. הגמרא דנה בכמה
60 אופנים של העברת סמנים על הכתם: תנו רבנן, העביר עליו – על
61 הכתם את שבעה הסמנים ולא עבר, ואז העביר עליו צפון – מין
62 חומר ניקוי, ועבר, מהרותי טמאות, שכיון שעבר הכתם הוברר
63 שהיה דם, ונטמא הבגד והטהרות נטמאו ממנו. שואלת הגמרא: הרי
64 צפון, צבע נמי מעבר – גם צבע הוא מעביר, ויתכן שזה היה צבע.
65 משיבה הגמרא: אלא מדובר שהעביר עליו ששה סמנים בלבד מתוך
66 השבעה, ולא עבר, והעביר עליו צפון ועבר. ומהרותי טמאות
67 כיון שאם העביר – היה מעביר גם את הסמן השביעי מתחילה, לפני
68 העברת הצפון, שמה עבר – היה עובר הכתם, שאולי היה דם. אבל
69 כשמעבירים רק חלק מהסמנים והכתם אינו עובר, אין בזה הוכחה
70 שאינו דם.

71 ברייתא נוספת בענין זה: תניא אידך, העביר עליו – על הכתם את
72 שבעה הסמנים ולא עבר, ושנאן – העבירם שוב ועבר, מהרותי
73 מהרות. שמוכח שהוא צבע ממה שעבר רק בפעם השניה, שאם
74 היה דם היה עובר כבר בראשונה. מבארת הגמרא: אמר רבי יוחנן,
75 לא שנו דין זה אלא לגבי מהרות שנעשו – שנגעו בבגד בין
76 תכבושת ראשונה לשניה, שאז הוכח שאין הכתם דם כיון שלא
77 עבר. אבל מהרות שנעשו אחר תכבושת שניה, הדין הוא
78 שהמהרותי טמאות, שהרי הקפיד עליו – על הכתם בכך שחזר
79 והעביר עליו את הסמנים, שגילה דעתו שחושש אולי הוא דם, ועבר
80 אז כמו שדם עובר, וממילא נחשב מכאן ולהבא כדם.

המשך ביאור למס' נדה ליום שני עמ' א

1 מתרצת הגמרא: התם – במשנה לעיל שנינו דין זה בנסות דיומי
2 – בוטות הימים, כגון וסת הפלגה, ואילו תבא – במשנתנו שנינו דין
3 זה בנסות דגופא – בוטת מיוחדת הגוף. בדיקתני – וכפי ששונה
4 משנתנו, אלו הן נסות, היתה מפקחת מעמשת וחששת בפי
5 בריקה ובשפולי מעיה ושופעת, הרי שמשנתנו עוסקת בוטות
6 הגוף.

7 שנינו במשנה שאחת מוסתות הגוף שלפני ראייתה, היא 'שופעת',
8 כלומר שרואה דם מן המקור. הגמרא מבררת מה כוונת המשנה.
9 תמדה הגמרא: וכי שופעת דם מן המקור היא וסת שלפני ראיית
10 הדם, הא שפעת ואולא – הלא היא רואה והולכת, והשפיעה שלפני
11 ראייתה היא עצמה ראייה, ואין כאן וסת גוף שלפני ראיית דם.
12 מתרצת הגמרא: אמר עולא בריה דרב עלא,

נדה. פרק תשיעי - האשה שהיא עושה דף סב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קכז רש"י

אמר רב יהודה זה אהל - בשבת פרק (רבי עקיבא) (צא) איכא ספרים דגרסי "זה החול", ופריך: והתניא "הבורית והחול"? ותימה: דהתנן "חול" בפרק "המוציא" (שם פב.)? ויש לומר: דתרי גונוי "חול", חר - לבנין, וחד - לחפיה וכבוס. ואתי שפיר להדיא גירסא במסנא דקאמר: אלא מאי "בורית"? אהל. ולא קאמר "אלא לעולם" כו'. והתניא הבורית והאהל - פירושו: לענן שביעית נשנית. אבל לפי גירסת הספרים דשבת דגרס "הבורית והחול", תימה היא: לענן מה נשנית? ואי לענן הוצאת שבת - הא קאמר רבי יהודה שיעור בתר ובורית כדי להעביר בו את הכתם, והך שיעורא לא שייך רק מהני שבעה מיני סמנים! ומיהו אפשר דרבנן אית להו דבורית חולל הראויין לחפיה וכבוס, אית להו חר שיעורא לענן שבת. ורבי יהודה פליג אבורית לחוד, וקאמר: כדי להעביר בו את הכתם.

כבריתא - פירש רש"י: גפרית. וכן בערוך: "אש וגפרית" - תרגום: אשתא וכבריתא (תהלים יא). והקשה הרב רבינו יעקב מאורלייני"ש: בשבת, כי פריך "כבריתא מי אית ליה שביעית?" לפורח ממתניתין דשבת, דתנן בפרק "המוציא" (נחב). שיעור אחרינא בגפרית חופת "כדי לסתום נקב"? ומיהו לא קשה: דבכמה מקומות מצי למפרך ממשנה, וכשהפירא יתיר פשוטה מן הבריתא - פריך מינה. ועוד: כיון שסידר התלמוד הכא, הובאה שם והוקבעה. כל שאין לו עיקר - פירש בקונטרס במסכת עבודה זרה (ידא), עיקר המתקיים בארץ בימות החמה ובימות הגשמים. וזה קשה: דאם כן, תבואה לא יזא נוהג בה שביעית - שאינה מתקיימת בימות הגשמים ונראה כמו שפירש הכא: שאין לו שורש בארץ, כמו גפרית. וגם מה שפירש שם: תורניתא - מין ארז, כדאיתא בראש השנה (כגא). שיטה תורניתא. זה אינו נראה, דבמסכת עבודה זרה (ידא) פריך כי הכא: "ומי אית ליה שביעית, והתניא כו', דהרי דאי לא ידעו ש' שורש' על כן נראה כמו שפירש רש"י בשבת (צא) שהוא כעין מחפורת, צריך שקורין אלרם, ומין קרקע הוא, וכמו גפרית הוא, שאינו נשרש בארץ. תרי גונוי אהלא - תימה: לספרים דגרסי בשבת (שם) "והתניא הבורית והחול", אמאי לא משני מעיקרא "תרי גונוי חול", כדמשני במסנא גבי אהל? ויש לומר: דקים ליה להתלמוד דלא הוה תרי גונוי חול לכבוס. **המבילו** ועשה על גביו

קמוניא ואשלו - מפרש בגמרא. המבילו - קודם שהעבירין עליו. הרי זה צבע - דאי הוה דם, הוה עבר. שריחה - נשתנה מארמיתו. לעיסת גריסין של פול חלוקת נפש - שנחלק האוכל מן הקליפה, לועסה לגריסת הפול, ומעבירו על הכתם. לכססם - לשפשוף. שלש פעמים - בין שתי ידיו, כדרך כיבוס בגדים. שופל צרו עם צדו, ומשפוף ומולץ ומביא. כסדרן - כדרך ששניין כאן. לא עשה ולא כלום - לא לבדוק ולא לבטל. **גמרא** כבריתא = גפרית. הוסיפו עליהן - לענן שביעית הלבצין. עיקר - שורש שממנו חי, וגפרית - קרקע בעלמא הוא. **רמזא דפרחלא צפון** - שבוץ בלעז. שגאן ועבר טהרותיו טהורות - דאם איתא דם הוא - בהעברה קמייתא הוה עבר. תכבוסת - העברת סמננין. שהרי הקפיד עליו - כחשור והעבירין גילה דעתו שמקפיד עליו בספק דם. ועבר - על ידי העברה זו ונעשה בו מעשה דם, שכן דרך דם לעבור על ידי שבעה הסמנים.

קמוניא, ואשלו, המבילו ועשה על גביו מהירות, העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר - הרי זה צבע, מהירות ואינו צריך להמביל. עבר או שדיקה - הרי זה כתם, ומהירות ממואות, וצריך להמביל. איחור וק תפל - כל שלא טעם כלום. מי גריסין - לעיסת גריסין של פול חלוקת נפש. מי גרלים - שהחמיצו. וצריך לכססם שלש פעמים לכל אחד ואחד. העבירין שלא כסדרן, או שהעביר שבעה סמנים כאחת - לא עשה ולא כלום. **גמרא** תנא: נתר אלכסנדרית ולא נתר אנטפמרת. "בורית", אמר רב יהודה: זה אהל. והתניא: הבורית והאהל! אלא, מאי בורית - כבוריתא. ורמינהו: הוסיפו עליהן הלבצין, והלענונין, הבורית, והאהל. ואי בורית כבוריתא, מי אית ליה שביעית? והתנן, זה הפלל: כל שיש לו עיקר - יש לו שביעית, וכל שאין לו עיקר - אין לו שביעית! - אלא מאי בורית - אהל. והתניא: הבורית והאהל? - תרי גונוי אהל. "קמוניא", אמר רב יהודה: שלוף דוץ, "ואשלו". אמר שמואל: שאלתינהו לנחותי ימא, ואמרין: אשלאן שמיא, ומשתכח ביני

נקבי מרגניתא, ומפכי לה ברמזא דפרחלא. המבילו ועשה [כו']. תנו רבנן: העביר עליו שבעה סמנים, ולא עבר. צפון, ונער - מהירותו ממואות. צפון, צבע נמי מעבר! אלא: העביר עליו ששה סמנים ולא עבר, העביר עליו צפון ועבר - מהירותו ממואות, שאם העביר שביעי מתחילה - שמה עבר. תניא אידיך: העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר, שגאן ועבר - מהירותו טהורות. אמר רבי יודא: לא שגו - אלא מהירות שגששו בין תכבוסת ראשונה לשניה, אבל מהירות שגששו אחר תכבוסת שניה - מהירותו ממואות, שהרי הקפיד עליו ועבר.

טהרות כו' הרי זה צבע - אין לפרש: הרי זה דאי צבע, כדפירש בקונטרס בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין מטב). דאם כן, לקמן אמאי קאמר "אבל טהרות שאחר תכבוסת שניה, טמאות" - הלא כיון שלא עבר מתחלה בשבעה סמנים, ודאי צבע הוא! ועוד: כי פריך לקמן לריש לקיש דאמר בלוע שיכול לצאת על ידי הדחק לא שמה בלוע ממתניתין ד"הרי זה צבע" - מאי פירכא היא? הרי היא דאי צבע, ואין כאן טומאה בלועה כלל! ואמאי נקט נמי "והטבילו", אפילו לא הטבילו, נמיו על כן צריך לפרש: הרי זה ספק צבע. כלומר, יש לנו לתלות בצבע. ואף על פי דפעמים דדם נדה ואינו עובר על ידי שבעה סמנים, הכא איכא ספק ספקא, מלבד טעמא דבטול: דשמה צבע הוא, כיון דלא עבר. ואם תמצי לומר דדם הוא, אימא מעלמא אתא. הילכך, מטהרין אפילו למפרע. אבל טעמא דבטול לחוד לא מהני, דגבי דם נדה דקאמר "מעביר עליו שבעה סמנים ומבטלו" - אינו אלא לטהר מכאן ולהבא, אבל למפרע - טמא מדרבנן, הואיל והקפיד, שסבור שיכול לצאת על ידי שבעה סמנים, ואכתי לא בטלו. ואף על גב דמן התורה טהור, דהואיל אלא סופו לצאת על ידי שבעה סמנים נתבטל. אבל כאן, כיון דאיכא ספק ספקא ובטול - טהור אף מדרבנן למפרע. ומיהו מטעם ספק ספקא לחוד לא הוה מטהרין ליה, אי לאו טעמא דבטול - משום דרגילות לבא דם מגופה. כדאמרין בפרק קמא (נדה גא). בצפור לא נתעסקה, בשוק של טבחים לא עברה - האי דם מדיכא אתא? דעל כרחך בלא טעמא דבטול לא מטהרין ליה מטעם ספק ספקא, מדנקט "הטבילו". אף על גב דמקילין בשאר ספק ספקא. ומשום הכי פריך מינה לריש לקיש דבטל, אף על גב דיכול לצאת על ידי הדחק בצפון, ואם תאמר: אכתי למה לי הטבילו, כיון דטהור מטעם בטול וספק ספקא? ויש לומר: דנדה דכשתיישב הבגד - נתבטל, מיהו בעודו לח - לא נתבטל, ובעודו לח נגע בו הבגד, ומשום הכי צריך להטבילו. ועוד יש לומר: "הרי זה צבע" - צביעות דם בעלמא, ונתבטל, ולא נצטרך לטעם דספק ספקא. והשתא נתפרש טעם בטול במשנה דימנה פריך לריש לקיש. ומיהו פירוש ראשון נראה עיקר, דלשון "צבע" לא משמע צביעות דם, אלא צבע ממש.

צפון נגע נמי מעבר - ואם תאמר: ומה בכך, והא הקפיד עליו, כיון שהעביר צפון אחר שבעה סמנים, ונימא ד"טהרותיו ממואות" דקאמר - קאי אתכבוסת שניה. ומאי טעמא נמי קאמרין לקמן: שגאן ועבר, וטהרות שנעשו אחר תכבוסת שניה - טמאות. והכא נמי, ליטמא! וליכא למימר: דקפידא לא מהני אלא כשעובר בשבעה סמנים שמעבירין בקל, אבל צפון שמעביר על ידי הדחק - אפילו הקפיד, טהורות. דלקמן מסיק רב פפא: יכול לצאת, והקפיד עליו - דברי הכל טמא, אף על פי שאין יכול לצאת אלא על ידי הדחק. והיינו, שיכול לצאת על ידי צפון. דהא ממתניתין פריך רבי יוחנן לריש לקיש אמאי טהורה, כי לא עבר על ידי שבעה סמנים, דא יכול לצאת על ידי צפון! ויש לומר: דבריייתא לא מיירי בטהרות דאחר תכבוסת שניה, דיותר היה ראיא לאשמועינן "טהרותיו טהורות" אטהרות דאחר תכבוסת ראשונה, כדקאמר בבירייתא דלקמן, אלא אתכבוסת ראשונה נמי קאי. והוה מצי למפרך מבריייתא דבסמוך, דתני "שגאן ועבר" - טהרותיו טהורות, אלא דניחא ליה למיפרך מגופה.

העביר עליו ששה סמנים ולא עבר העביר עליו צפון ועבר כו' - תימה: פשיטא, והלא אינו מוכיר במשנתו צפון במנין שבעה סמנים, ומאי קא משמע לך? והא פשיטא דבשעה לא טגו! ויש לומר: דאשמועינן, דאף על גב דלא עבר כלל, האין לשונה על ידי ששה סמנים, איכא למימר משום השביעי לא יעבור - קא משמע לך דיש להחמיר, דשמה בשביעי אם העביר קודם הצפון, היה עובר. **שגאן** ועבר - נראה לרבינו יצחק: דעל ידי שגאן צבע נמי עובר. דאי לאו הכי, אמאי טהורות אפילו למפרע? הא ליכא הכא ספק ספקא ויהיו טמאות למפרע, כיון דליכא אלא חדא ספקא, כדפרישית במתניתין. **שהרי** הקפיד עליו - ואם תאמר: אמתניתין דתני "הרי זה צבע", מכל מקום כשיבטלו הרי מקפיד עליו, וליטמא טהרות דאחר תכבוסת? ויש לומר: דבבוס אינו קפידא, דאינו אלא ללבנו. ואם תאמר: מכל מקום כשיבטלו טמא הבגד, שיעא דדם, ואינו בלוע? ויש לומר: דביציאתו יבטל נמי בתכבוסת. **שהרי** הקפיד עליו ועבר - ואם תאמר: מה צריך לומר "ועבר"? וכי תימא: משום דנפול וטמא הבגד - אם כן, אמאי נקט "והקפיד"? ויש לומר: דנקט "ועבר", דאז קפידתו קפידא, והאין להועילה מחשבתו שעבר. ומשום הכי נמי קתני במתניתין דכי לא עבר - טהור, ואף על גב דהקפיד.

אמר

אמר רבי אבא מידי בקפידא תליא מילתא — דכיון דלא עבר בראשונה — נתבטל בבגד, וכי עבר נמי בשניה — לא טמא הבגד ביציאתו לחוץ, לפי שנתבטל במי תבוסת. ואם תאמר: ולרבי אבא תקשה, אמאי נקט במתניתין "הרי זה צבע", אפילו דם (נדה) דאי טהור אף למפרע. דכיון דלא עבר — איגלאי מילתא למפרע

שנתבטל בבגד, אלא דאי בקפידא תליא מילתא ויש לומר: דלא איגלאי מילתא למפרע שלא היה ראוי לעבור מתחלה על ידי שלא עבר עתה, שהרי כל שעה הוא מתייבש יותר ויותר, ומעיקרא שמא היה ראוי לעבור. אי נמי: היה סבור כריש לקיש דמטמא טומאה בלועה, לכך אצטרך לומר "הרי זה צבע". **אלמא** בקפידא תליא מילתא, ואם תאמר: אע"פ מה צורך בהעברת סמנים, כיון דמבטל בלבו — שגו ויש לומר: דבטלה דעתו אצל כל אדם, אם יבטלנו בלא שבעה סמנים.

הנח לכתמים דרבנן — מיהו כיון דרגילות לבא כתם מגופה — לא מקילין, אי לאו משום דאיכא למתלי בצבע, כדפירש במתניתין. ולא דמי לדם תבוסה דלקמן, דמקילין משום דהוי מדרבנן. אי נמי: כדי לטהר אפילו למפרע, נקט "הרי זה צבע". או שמא מתחלה שלא נתייבש כל כך, היה יכול לצאת. **רבי** חייא מנא ליה — ואם תאמר: אם כן, לעולם לא נתייבש ויתבאר במרייתא דמתני ב רבי חייא ובי רבי אושעיא ויש לומר: דבבבולא איכא למימר, כדאמר אילפא בתענית (כא, א) ובכחובות (טב, ב): כל דאמר מילתא דבי רבי חייא ורבי אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין כו'. חוץ הוה פשיטא ליה לריש לקיש דלא רמיזא במתניתין. ועוד: דסבירא דהוא מנדק מתמניח כחם ולא דם: נדה — שמע מינה דם נדה דאי לא מצי לבטל, ולית ליה חילוק בין להבא בין למפרע. **אם** מתבכסת ויוצא ממנה רביעית דם — פירש רש"י ב"הגול" (בבא קמא קאב): שיתנו מים במדה, ואם כשישטנו לחוץ ימצאו רביעית יותר — אם כן, ודאי היה בו רביעית יתר: וקשה: דאפילו לא ימצאו רביעית יותר, מכל מקום יכול להיות שהיה בו רביעית. שהרי הכסות בלועה גם מן המים וגם מן הדם, שאין הכל יכול לצאת! ונראה: כדתינא בתוספתא דאהלות (פרק רביעי): ברביעית דם שבלוע בכסות, כיצד משערין אותו? מביא מים במדה, ומבכס. ומביא מים

אחרים, ונותן בתוכו רביעית דם. ואם היה שוה מראיתו — טמאה. שאם כן, גם מן הבגד יצא רביעית דם. שהרי גם מן המים ומן הדם נשאר בבגד, ולא יזיה מראהו שוה, אם לא היה בו רביעית דם מתחלה. ואם תאמר: ומה צריך מדה למים הראשונים? לא היה צריך אלא שיתן מים במדה שיצא מן הבגד פחות רביעית, ויתן רביעית לתוכו. ואם יבשה מראיתו — טמא! וכי תימא: שלא הזכיר מדה ראשונה אלא לתת מן השניה כמות שוה? — האל על כרחך אינו צריך מן השנים שימצא שבלוע כסות מן הראשונים? ויש לומר: דמשום הכי נקט מדה בראשונה, שאם ימצא רביעית יותר — אין צריך לחזור ולטרוח ולהביא מים שניים, כדפירש רש"י. **ואם** לא טהורה — אף על גב דכל הרביעית נבלע בבגד. ואם תאמר: משעה שנפל עליה יתר, נטמא הכסות! ויש לומר: דמיירי וקדום שנפל רביעית נבלע בכסות מה שאינו יכול לצאת על ידי סתם כבוס, ונתבטל בבגד, ולא היה רביעית שלם מעולם. **מקולי**

רביעיות שנו כאן — תימא: ד"הגול קמא" (בבא קמא קא, א) פריך: תנא "בגר שצבעו בקליפי ערלה — ידלק", אלמא: חוותא מילתא היא. ורמיה: "רביעית דם שנבלע בבגד" כו'. ומשני: מקולי רביעיות שנו כאן. והא דף שיניא לא היה אלא לריש לקיש. אם כן, תקשה לרבי יוחנן! ויש לומר: דלרבי יוחנן לא קשה מידי טומאה לערלה, דגבי טומאה — משום קפידא. וכיון דאינו יכול לצאת אלא על ידי הדחק — בטל, דטומאה בלועה לא מטמיא. אבל גבי ערלה — נתיא ליה בחוותא, ולא מבטל ליה. והתם משני שיניא דמהני לריש לקיש, והכי קאמר: אפילו לפי דברך שאתה מדמה טומאה לאיסור — לא קשה, דדם תבוסה דרבנן. **הא** יכול לצאת טמא — ואם תאמר: ומאי קשיא, דלמא הכי פירושו: כל הבלוע שאינו יכול לצאת על ידי סתם תבוסת — טהור, אף על גב דכיוול לצאת על ידי הדחק בצפון, הא יכול לצאת על ידי סתם תבוסת — טמא. דהא דף דיכל הבלוע" סיפא דרך דלעיל "שנבלע בכסות", והאי — בסתם תבוסת אוקמינן. ופרישנא "ואם לאו, טהורה" — אף על גב דכיוול לצאת על ידי הדחק בצפון. ואדרבה, קשיא לריש לקיש! ויש לומר: דרך ד"כל הבלוע" משמע: שאינו יכול לצאת כלל, דסתמא קתנא, ואפילו הכי קיימא שפיר ארישא.

מידי בקפידא תליא מילתא — בתמיה. כיון דטהרות שבינתיים טהורות — אלמא, לאו דם הוא. אחרונות, משום קפידא אמאי טמאות? **דם הנדה ודאי** — כגון נדה שקנחה בסדין דם, אף על גב דודאי דם הוא. **מעביר עליו שבעה סמנים ומבטלו** — ואפילו לא עבר — הרי הוא בטל, וטהור הוא. הואיל ואין אדם מקפיד עליו

אחר העברת הסמנים, מדאול לה חוותא. **חרסין** — כגון עבט של מי רגלים של זב ושל זבה. **שסוף משקה לצאת** — כלומר, דרך משקה לצאת על ידי ליבון החרסין. וכיון שהיו חרסין אלו בתנור בשעת היסק, יצאו המשקין, ונטמא תנור מאויר. **לא שנו** — הא דקתני "חוסק" — אין, לא חוסק — לא. דכל זמן שהן נבלעין בחרסין — אין מטמאן את אויר התנור אלא משקין קלן שנין אב, כן הטומאה, כגון דמעת עינו ודם מגופתו או מי רגלים דטמא מת או טמא שרץ. דאפילו כשהוסק ויצאו, והיו דן ממש באויר התנור — לא טמאוהו אלא מדרבנן. דאין משקה מטמא כלי, חוץ ממשקה אב הטומאה. **אבל** משקין חמורין — כגון מי רגלים של זב ושל זבה, שריבה בזה הכתוב מעינות לטמא אדם וכלים. **טמא** — התנור, אפילו לא הוסק, כיון דיכולין לצאת על ידי היסק — לאו טומאה בלועה היא, ומטמאה. **אי לא** — דהוה ליה טומאה בלועה בחרסין, וטומאה בלועה — לא טמא, כדאמר ב"בהמה המקשה" (חולין עא, א). **טהורות** — אי אמרת בשלמא בלוע שאינו יכול לצאת אלא על ידי הדחק, טהור — משום הכי תלינן לקולא, ואמרין: צבע הוא, וטהור. משום דאי נמי דם הוא, כיון דנבלע כל כך, דאין הסמנים יכולין להעבירו, ואף פי שיכול לצאת על ידי צפון — טהור. **אלא** לדידך, דאמרת: הואיל ויכולין לצאת על ידי היסק, כי לא יצאו נמי טמאין — הכא היכי תלינן לקולא לאכול תרומה תלויה, דדלמא דם הוא? **אמר** ליה הנח לכתמים — דעיקר תחילת גזרתן אינה אלא מדרבנן, הילכך, מקילין. דמדאורייתא, עד שתראה בבשרה **מעביר עליו כו'** — והא דכא דודאי דם הוא — מטהרין ליה, משום דנבלע כל כך, ואף על פי שיכול לצאת על ידי צפון. **אמר לו** זו אינה משנה — ומשובשת היא. הואיל ורבי לא שנאה במשנתו שסידר את המשנה. רבי חייא — תלמידו, מנין לר? **רביעית דם** — של מת מטמא באהל. **הבית טמא** — כלי הבית

טמאין באהל. **בכלים דמעיקרא** — שהיו שם קודם שנבלעה — טמאים, שנטמאו באהל. **והא בכלים דלבסוף** — שבאו לבית לאחר שנבלע הדם בקרקע — טהורים, דהו לא טמא. **ואם לאו** טהורה — ואף על גב דרביעית שלמה נבלעת בו. אלמא, בלוע שאינו יכול לצאת להדיא אלא על ידי הדחק, כי הכא דעל ידי צפון נפקא כולה, וקתני: טהורה. **דם תבוסה** — האי רביעית דמקילין בה — לא בבאה ממש מן המות, אלא ברביעית דם תבוסה, שהוא ספק. ואפילו לא נבלעה — אין לה טומאה דאית, כדתינא בפרק בתרא (נדה כא, א): איזהו דם תבוסה? הרוץ שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו, ספק יצא רובו מחיים, ספק יצא רובו לאחר מיתו, וטמא. **כיון דיכול לצאת כו'** — וחקך חרסין, אף על גב דלא קפיד בהו להוציא כל מה שבתוכן — טמאין, כל זמן שלא יצא. הואיל ויכול לצאת על ידי היסק.

אם שבעה בקליפי ערלה — ידלק", אלמא: חוותא מילתא היא. ורמיה: "רביעית דם שנבלע בבגד" כו'. ומשני: מקולי רביעיות שנו כאן. והא דף שיניא לא היה אלא לריש לקיש. אם כן, תקשה לרבי יוחנן! ויש לומר: דלרבי יוחנן לא קשה מידי טומאה לערלה, דגבי טומאה — משום קפידא. וכיון דאינו יכול לצאת אלא על ידי הדחק — בטל, דטומאה בלועה לא מטמיא. אבל גבי ערלה — נתיא ליה בחוותא, ולא מבטל ליה. והתם משני שיניא דמהני לריש לקיש, והכי קאמר: אפילו לפי דברך שאתה מדמה טומאה לאיסור — לא קשה, דדם תבוסה דרבנן. **הא** יכול לצאת טמא — ואם תאמר: ומאי קשיא, דלמא הכי פירושו: כל הבלוע שאינו יכול לצאת על ידי סתם תבוסת — טהור, אף על גב דכיוול לצאת על ידי הדחק בצפון, הא יכול לצאת על ידי סתם תבוסת — טמא. דהא דף דיכל הבלוע" סיפא דרך דלעיל "שנבלע בכסות", והאי — בסתם תבוסת אוקמינן. ופרישנא "ואם לאו, טהורה" — אף על גב דכיוול לצאת על ידי הדחק בצפון. ואדרבה, קשיא לריש לקיש! ויש לומר: דרך ד"כל הבלוע" משמע: שאינו יכול לצאת כלל, דסתמא קתנא, ואפילו הכי קיימא שפיר ארישא.

רבי אבא מקשה על דברי רבי זירא: אָמַר לִיה רַבִּי אָבָא לָרַב אַשִּׁי, מִיָּדִי בְּקַפְּיָא תְּלִיא מִלֵּיתָא – וְכִי בְּהַקְפָּדָה תְּלוּי דִּין הַכֶּתֶם, וְהִרִי הַטְּהוּרִים שֶׁנִּגְעוּ בְּבֶגֶד בֵּין שְׁתֵּי הַתְּכַבּוּסוֹת טְהוּרוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוֹבֵר שֶׁהַכֶּתֶם אֵינוֹ דֵּם, וְאִם כֵּן מִדּוּעַ שֶׁהַקְפָּדוֹ לְהַעֲבִיר אֶת הַכֶּתֶם תִּגְרוֹם טוּמְאָה לְטְהוּרֹת שִׁיגְעוּ בְּבֶגֶד לְאַחַר תְּכַבּוּסַת שְׁנִיָּה. רַב אַשִּׁי מְשִׁיב לֵאמֹר לִיה, אֵין – כֵּן, דְּתִנָּיִא, רַבִּי חֵיטָא אֹמְרִי, אִפִּילוּ דֵּם הַנֶּהֱדָה וְדָא, מַעֲבִיר עָלָיו אֶת שְׂבָעָה הַסְּמִנִּי, וְבִכְךָ מְבַטְּלֵי וְהוּא טְהוֹר. וְאִם לֹא עֵבֶר הַכֶּתֶם, כִּיּוֹן שִׁמְעַתָּה אֵין אָדָם רָגִיל לְהַקְפִּיד עָלָיו מֵאַחַר שֶׁהִשְׁתַּנָּה מֵרֵאשִׁיתוֹ. וְיֵשׁ לְשֹׂאֵל, וְאִמָּא, הָאֵל דֵּם נֶהֱדָה הוּא, אֲלֵמָא – אֵלָּא מוֹכַח שֶׁבְּקַפְּיָא תְּלִיא מִלֵּיתָא – בְּהַקְפָּדוֹתָ שֶׁל הָאָדָם תְּלוּי דִּינוֹ שֶׁל הַכֶּתֶם, שִׁמְפְּנִי שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד עַל הַכֶּתֶם הוּא מֵתַבְטֵל. וְהִכָּא נִמְי בְּקַפְּיָא תְּלִיא מִלֵּיתָא, שְׂכִיּוֹן שֶׁבִּתְכַבּוּסַת הַשְּׁנִיָּה גִּילָה דַּעְתּוֹ שֶׁעֵדִיין חוֹשֵׁשׁ אוֹלֵי הוּא דֵּם, וּבִאֲמַת עֵבֶר הַכֶּתֶם כְּמוֹ שֶׁדֵּם עוֹבֵר, הִרִי שְׁדִינוֹ כְּדֵם מִכָּאן וְלִהְבֵּא.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִשְׁנֵה הַעוֹסֶקֶת בְּדִין טוּמְאָה בְּלוּעָה וְאֵת מִחְלוקֶתָם שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ לְגַבִּיהִי: תִּנָּן הֵתָם (כֻּלָּם פ"ט מ"ה) תְּרִסִּין – כְּלִי חֶרֶס שֶׁשֶׁשֶׁשֶׁשֶׁשׁ בָּהֶן זָב, כְּגוֹן עֵבֶט שֶׁל מִי רִגְלִים שֶׁלֹּא שֶׁבָּלְעוּ מִשְׁקִין טִמְאִים וְנִפְּלוּ לְאוֹרֵי הַתְּנֹזֵר וְהוֹסֵק הַתְּנֹזֵר, הַתְּנֹזֵר טִמֵּא מִפְּנֵי שֶׁסּוֹף מִשְׁקָה הַבְּלוּעַ בְּחֶרֶסִים לִצְאָתָּה. כְּלוּמֹר, שֶׁדִּרְכוֹ שֶׁל מִשְׁקָה הַבְּלוּעַ בְּחֶרֶס לִצְאָתָּה מִתּוֹכוֹ עַל יְדֵי הַסֵּקֶת הַתְּנֹזֵר וְלִיבּוֹן הַחֶרֶס בּוֹ, וְאִזּוֹ נִטְמָא הַתְּנֹזֵר מִדִּמְשָׁקָה שְׁבִאִירוֹ. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, לֹא שֶׁנִּי שֶׁהַתְּנֹזֵר טִמֵּא רַק מִשְׁהוֹסֵק, אֲלֵא בְּמִשְׁקִין קָלִים – שֶׁטּוּמְאָתָם קְלָה, וְכַשִּׁינָא לְאוֹרֵי הַתְּנֹזֵר יִטְמָאוּ אוֹתוֹ רַק מִדִּרְבָּנָן, אֲבָל בְּמִשְׁקִין חֲמוּרִין שֶׁמִּדִּין תּוֹרָה הֵם אֵב הַטּוּמְאָה לִטְמָא כֻּלָּם, טִמֵּא, אֵת עַל פִּי שְׁלֵא הוֹסֵק הַתְּנֹזֵר. שְׂכִיּוֹן שִׁיּוּצֵאִים הַמְשָׁקִים עַל יְדֵי הִסֵּק, אֵינֶם נִחְשָׁבִים טוּמְאָה בְּלוּעָה שֶׁמֵּתַבְטֵלָה, וְנִטְמָא מִזֶּה הַתְּנֹזֵר כִּבֵּר בְּזִמְנָא נִפִּילַת הַחֶרֶסִים לְתוֹכּוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲחֵד מִשְׁקִין קָלִין, וְאֲחֵד מִשְׁקִין חֲמוּרִין, אֵם הוֹסֵק הַתְּנֹזֵר וְיִצְאוּ הַמְשָׁקִים אֵין – אֲכַן הוּא טִמֵּא, וְאִי לֹא, לֹא. כִּיּוֹן שֶׁטּוּמְאָתָה הַמְשָׁקִים בְּלוּעָה וְאֵינָה מִטְמָאָה.

רַבִּי יוֹחָנָן מְקַשֶּׁה לְרִישׁ לְקִישׁ מִמִּשְׁנַתָּה: אִיתִיבִיהִי רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, הַטְּבִילוֹ (וְאֵת הַבְּגָד) וְעָשָׂה עַל גְּבִי טְהוּרֹת וְהַעֲבִיר עָלָיו אֶת שְׂבָעָה הַסְּמִנִּי וְלֹא עֵבֶר הַכֶּתֶם, הִרִי זֶה צָבַע וְטְהוּרֹתָיו טְהוּרוֹת, וְאֵין צָרִיד לְהַטְבִּיל שׁוּב אֶת הַבְּגָד. וְעַל כִּרְחֹךְ מִדֵּם שֶׁמִּקְלִים לְתַלּוּת שֶׁהוּא צָבַע, הוּא מִפְּנֵי שֶׁגַּם אִם הוּא דֵּם, הִרִי טְהוֹר מִדִּין טוּמְאָה בְּלוּעָה כִּיּוֹן שְׁאִינוֹ יוֹצֵא עַל יְדֵי סְמָנִים, וְאִם עַל פִּי שִׁיּוּצֵא עַל יְדֵי צִפּוֹן. וְאִם כֵּן הוּא הָדִין לְמִשְׁקִים טִמְאִים שֶׁבִּתְרֵי חֶרֶסִים, שִׁישׁ לְחַשְׁבִּים כְּטוּמְאָה בְּלוּעָה אֵם עַל פִּי שִׁיּוּצֵאִים עַל יְדֵי הִסֵּק הַתְּנֹזֵר. רִישׁ לְקִישׁ מֵתַרְץ: אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ, הֵנָּה לְבִתְמִים וְאֵל תְּבִיא מִהֶם רֵאשִׁי, שְׂכִיּוֹן שֶׁעִיָּקֵר תַּחֲלוּת הַגּוֹיָרָה עַל טוּמְאָתָם הִיא דְּרַבָּנָן, מִקְלִים אֲצֵלֶם בְּטוּמְאָה בְּלוּעָה שִׁיְכוּלָה לִצְאָתָּה, וְזֶה שְׂאִין כֵּן בְּטוּמְאָה דְּאוֹרִיתָא.

חוֹזֵר רַבִּי יוֹחָנָן מְקַשֶּׁה: וְהִתְנִי רַבִּי חֵיטָא שֶׁאִפִּילוּ דֵּם הַנֶּהֱדָה וְדָא שֶׁטּוּמְאָתוֹ דְּאוֹרִיתָא, מַעֲבִיר עָלָיו אֶת שְׂבָעָה הַסְּמִנִּי וְעַל יְדֵי כֵךְ

רַבִּי אַבָּא מְקַשֶּׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי זִירָא: אָמַר לִיה רַבִּי אָבָא לָרַב אַשִּׁי, מִיָּדִי בְּקַפְּיָא תְּלִיא מִלֵּיתָא – וְכִי בְּהַקְפָּדָה תְּלוּי דִּין הַכֶּתֶם, וְהִרִי הַטְּהוּרִים שֶׁנִּגְעוּ בְּבֶגֶד בֵּין שְׁתֵּי הַתְּכַבּוּסוֹת טְהוּרוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוֹבֵר שֶׁהַכֶּתֶם אֵינוֹ דֵּם, וְאִם כֵּן מִדּוּעַ שֶׁהַקְפָּדוֹ לְהַעֲבִיר אֶת הַכֶּתֶם תִּגְרוֹם טוּמְאָה לְטְהוּרֹת שִׁיגְעוּ בְּבֶגֶד לְאַחַר תְּכַבּוּסַת שְׁנִיָּה. רַב אַשִּׁי מְשִׁיב לֵאמֹר לִיה, אֵין – כֵּן, דְּתִנָּיִא, רַבִּי חֵיטָא אֹמְרִי, אִפִּילוּ דֵּם הַנֶּהֱדָה וְדָא, מַעֲבִיר עָלָיו אֶת שְׂבָעָה הַסְּמִנִּי, וְבִכְךָ מְבַטְּלֵי וְהוּא טְהוֹר. וְאִם לֹא עֵבֶר הַכֶּתֶם, כִּיּוֹן שִׁמְעַתָּה אֵין אָדָם רָגִיל לְהַקְפִּיד עָלָיו מֵאַחַר שֶׁהִשְׁתַּנָּה מֵרֵאשִׁיתוֹ. וְיֵשׁ לְשֹׂאֵל, וְאִמָּא, הָאֵל דֵּם נֶהֱדָה הוּא, אֲלֵמָא – אֵלֵּא מוֹכַח שֶׁבְּקַפְּיָא תְּלִיא מִלֵּיתָא – בְּהַקְפָּדוֹתָ שֶׁל הָאָדָם תְּלוּי דִּינוֹ שֶׁל הַכֶּתֶם, שִׁמְפְּנִי שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד עַל הַכֶּתֶם הוּא מֵתַבְטֵל. וְהִכָּא נִמְי בְּקַפְּיָא תְּלִיא מִלֵּיתָא, שְׂכִיּוֹן שֶׁבִּתְכַבּוּסַת הַשְּׁנִיָּה גִּילָה דַּעְתּוֹ שֶׁעֵדִיין חוֹשֵׁשׁ אוֹלֵי הוּא דֵּם, וּבִאֲמַת עֵבֶר הַכֶּתֶם כְּמוֹ שֶׁדֵּם עוֹבֵר, הִרִי שְׁדִינוֹ כְּדֵם מִכָּאן וְלִהְבֵּא.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִשְׁנֵה הַעוֹסֶקֶת בְּדִין טוּמְאָה בְּלוּעָה וְאֵת מִחְלוקֶתָם שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ לְגַבִּיהִי: תִּנָּן הֵתָם (כֻּלָּם פ"ט מ"ה) תְּרִסִּין – כְּלִי חֶרֶס שֶׁשֶׁשֶׁשֶׁשֶׁ בָּהֶן זָב, כְּגוֹן עֵבֶט שֶׁל מִי רִגְלִים שֶׁלֹּא שֶׁבָּלְעוּ מִשְׁקִין טִמְאִים וְנִפְּלוּ לְאוֹרֵי הַתְּנֹזֵר וְהוֹסֵק הַתְּנֹזֵר, הַתְּנֹזֵר טִמֵּא מִפְּנֵי שֶׁסּוֹף מִשְׁקָה הַבְּלוּעַ בְּחֶרֶסִים לִצְאָתָּה. כְּלוּמֹר, שֶׁדִּרְכוֹ שֶׁל מִשְׁקָה הַבְּלוּעַ בְּחֶרֶס לִצְאָתָּה מִתּוֹכוֹ עַל יְדֵי הַסֵּקֶת הַתְּנֹזֵר וְלִיבּוֹן הַחֶרֶס בּוֹ, וְאִזּוֹ נִטְמָא הַתְּנֹזֵר מִדִּמְשָׁקָה שְׁבִאִירוֹ. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, לֹא שֶׁנִּי שֶׁהַתְּנֹזֵר טִמֵּא רַק מִשְׁהוֹסֵק, אֲלֵא בְּמִשְׁקִין קָלִים – שֶׁטּוּמְאָתָם קְלָה, וְכַשִּׁינָא לְאוֹרֵי הַתְּנֹזֵר יִטְמָאוּ אוֹתוֹ רַק מִדִּרְבָּנָן, אֲבָל בְּמִשְׁקִין חֲמוּרִין שֶׁמִּדִּין תּוֹרָה הֵם אֵב הַטּוּמְאָה לִטְמָא כֻּלָּם, טִמֵּא, אֵת עַל פִּי שְׁלֵא הוֹסֵק הַתְּנֹזֵר. שְׂכִיּוֹן שִׁיּוּצֵאִים הַמְשָׁקִים עַל יְדֵי הִסֵּק, אֵינֶם נִחְשָׁבִים טוּמְאָה בְּלוּעָה שֶׁמֵּתַבְטֵלָה, וְנִטְמָא מִזֶּה הַתְּנֹזֵר כִּבֵּר בְּזִמְנָא נִפִּילַת הַחֶרֶסִים לְתוֹכּוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲחֵד מִשְׁקִין קָלִין, וְאֲחֵד מִשְׁקִין חֲמוּרִין, אֵם הוֹסֵק הַתְּנֹזֵר וְיִצְאוּ הַמְשָׁקִים אֵין – אֲכַן הוּא טִמֵּא, וְאִי לֹא, לֹא. כִּיּוֹן שֶׁטּוּמְאָתָה הַמְשָׁקִים בְּלוּעָה וְאֵינָה מִטְמָאָה.

רַבִּי יוֹחָנָן מְקַשֶּׁה לְרִישׁ לְקִישׁ מִמִּשְׁנַתָּה: אִיתִיבִיהִי רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, הַטְּבִילוֹ (וְאֵת הַבְּגָד) וְעָשָׂה עַל גְּבִי טְהוּרֹת וְהַעֲבִיר עָלָיו אֶת שְׂבָעָה הַסְּמִנִּי וְלֹא עֵבֶר הַכֶּתֶם, הִרִי זֶה צָבַע וְטְהוּרֹתָיו טְהוּרוֹת, וְאֵין צָרִיד לְהַטְבִּיל שׁוּב אֶת הַבְּגָד. וְעַל כִּרְחֹךְ מִדֵּם שֶׁמִּקְלִים לְתַלּוּת שֶׁהוּא צָבַע, הוּא מִפְּנֵי שֶׁגַּם אִם הוּא דֵּם, הִרִי טְהוֹר מִדִּין טוּמְאָה בְּלוּעָה כִּיּוֹן שְׁאִינוֹ יוֹצֵא עַל יְדֵי סְמָנִים, וְאִם עַל פִּי שִׁיּוּצֵא עַל יְדֵי צִפּוֹן. וְאִם כֵּן הוּא הָדִין לְמִשְׁקִים טִמְאִים שֶׁבִּתְרֵי חֶרֶסִים, שִׁישׁ לְחַשְׁבִּים כְּטוּמְאָה בְּלוּעָה אֵם עַל פִּי שִׁיּוּצֵאִים עַל יְדֵי הִסֵּק הַתְּנֹזֵר. רִישׁ לְקִישׁ מֵתַרְץ: אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ, הֵנָּה לְבִתְמִים וְאֵל תְּבִיא מִהֶם רֵאשִׁי, שְׂכִיּוֹן שֶׁעִיָּקֵר תַּחֲלוּת הַגּוֹיָרָה עַל טוּמְאָתָם הִיא דְּרַבָּנָן, מִקְלִים אֲצֵלֶם בְּטוּמְאָה בְּלוּעָה שִׁיְכוּלָה לִצְאָתָּה, וְזֶה שְׂאִין כֵּן בְּטוּמְאָה דְּאוֹרִיתָא.

חוֹזֵר רַבִּי יוֹחָנָן מְקַשֶּׁה: וְהִתְנִי רַבִּי חֵיטָא שֶׁאִפִּילוּ דֵּם הַנֶּהֱדָה וְדָא שֶׁטּוּמְאָתוֹ דְּאוֹרִיתָא, מַעֲבִיר עָלָיו אֶת שְׂבָעָה הַסְּמִנִּי וְעַל יְדֵי כֵךְ

המשך ביאור למס' נדה ליום רביעי עמ' א

[את שמנו ויינו] בְּטְהִרָה, לִכְן עָלָיו לְהוֹצִיא אֶת הַיֵּין וְהַשֶּׁמֶן הַטָּמֵא הַבְּלוּעַ בָּהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ אֶת הַמְשָׁקִים הַטְּהוּרִים. בְּיָצֵד הוּא עוֹשֶׂה כְּדִי לְהַכְשִׁיר. תְּרִפִּין – כַּעַן דִּלַת (לוֹחַ עֵץ) שְׁנוֹתָנִים עַל הָעֵנָבִים שִׁיּוּצִיאוּ יֵינָם, וְהַלּוֹלָבִין – מִטָּטָאִים שֶׁמְכִינִים מֵעֵלֵי הַלּוֹלֵב, שֶׁמִּנְקִים בָּהֶם אֶת הַגֵּת, וְהַעֲדָשִׁין – הַגֵּת עֲצֻמָּה שֶׁהָעֵנָבִים נִתְּנוּ שָׁם, כֹּל אֵלּוּ טְהוּרִין עַל יְדֵי שְׂמִיָּתָן בְּמִים, וְדִי בִכֵּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶם בּוֹלְעִים כֻּלָּל מִהַמְשָׁקָה הַטָּמֵא.

שְׁוֹאֵלֶת הַבְּרִייתָא: וְכִפָּה הוּא שִׁיעוֹר עוֹנָה שְׁלֵמָה. מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא: פִּירֵשׁ רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לִילָה שֶׁלֶם, וְעוֹד חֲצִי יוֹם. הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל שִׁיעוֹר 'עוֹנָה' שֶׁאִמַּר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: וְמִי בְּעֵינֵי בּוֹלֵי הָאֵי – וְכִי צָרִיךְ לִתֵּן לָהּ כֹּל כֵּךְ הָרַבָּה זִמֵּן, לְהוֹסִיף לָהּ עוֹד חֲצִי יוֹם מִלְּבַד הַלֵּילָה, וְרַמְּינִיהִי – וְהִרִי יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל זֶה מִבְּרִיתָא, שֶׁשִּׁינּוֹ לִגְבִי אֹפֶן טְהוֹר כֻּלָּם שֶׁנִּטְמָאוּ, תְּרִי (מִי) שְׁהִי גָתִי – מִקּוֹם עֲשִׂית הַיֵּין, וְבֵית בְּרִי – מִקּוֹם עֲשִׂית הַשֶּׁמֶן, טָמְאוּת, וְהִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶם, וּמִפְּנֵי כֵךְ הֵם בְּלוּעִים בְּמִשְׁקָה טָמֵא. וְכִפָּשׁ לְעִשְׁתוֹתָן

אם הקפיד עליו, אין – אכן הוא טמא, אבל אי לא הקפיד, לא.
ולפיו מדברת המשנה באופן שהקפיד על מה שבלוע להוציאו, ולכן
דווקא כשאינו יכול לצאת טהור, וכשיכול לצאת טמא. אולם על
המשקים שבלועים בחרסים אין אדם מקפיד, ולפיכך לא נטמא מהם
התנור על אף שיכולים לצאת על ידי היסק. ולפי ריש לקיש, נטמא
התנור אף על גב שאינו מקפיד להוציא את המשקים.
שנינו במשנתנו: אוהו דוק תפל, כל שלא טעם האדם כלום באותו
יום. הגמרא מבררת כמה זמן לא יטעם כדי שיחשב הרוק לרוק תפל:
תנא, הרוק נחשב תפל כל שלא טעם פלום מפעור – מאז הערב
שלפני יום זה. סבר רב פפא קמיה דרבא למימר – לפרש את
הברייתא, כמאן שכוונתה שלא טעם מיד – דבר באורחא
– בכל הערב שלפני כן. אמר ליה רבא לרב פפא, מי קתני בערב,
שמשמעו 'כל הערב', הרי מפעור קתני, שמשמעו שזמא הערב
לא טעם, אבל בערב עצמו אכל, ובאה הברייתא לאפוקי – להוציא
מכלל זה היבא דקדים ואכיל – שהקדים לאכול לפני שעלה היום,
לאחר שניעור משנתו, שאז הרוק כבר אינו תפל, שאמנם השינה
מחזקת את מרידותו, אבל האוכל ממתק ומחליש את כחו.
הגמרא מבררת כמה יישן כדי שיחשב הרוק לרוק תפל: אמר רבא
בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, אוהו דוק תפל, כל שעבר עליו – על
האדם חצות לילה, ובשניה – שיש חצי מהלילה שלפני כן. תמוהה
הגמרא: למימרא – וכי בא לומר דבשניה תליא מילתא – תלוי
שיחשב הרוק תפל, וקתני, ישן כל היום, אין זה דוק תפל, גיעור
כל הלילה, הרי זה דוק תפל. מתרצת הגמרא: היתם מדובר
במתנמנם כל הלילה ולא היה ממש ער. ומבארת הגמרא את
התירוץ: היכי דמי מתנמנם, אמר רב אשי, נים ולא נים – ישן ולא
ישן, וגם תיר ולא תיר – ער ואינו ער, והיינו שאינו ער לגמרי אך
גם אינו ישן לגמרי. ומוסיפה הגמרא לבאר היאך ניכר שהאדם
מתנמנם: דקרו ליה ועני – שכשקוראים לו הוא עונה, ולא ידע
לאהדורי – אך אינו יודע להשיב דבר של סברא – שטעון הרהור
ועיון מבינת הלב, וכי מדבריו ליה – וכשמזכירים לו דבר שידע
בעבר, מדבר – נזכר בו.
הגמרא מביאה ברייתא לגבי השפעת הדיבור על הרוק: תנא,
השכים בבוקר וישנה פרוק, אין זה דוק תפל, כיון שהדיבור החליש
את כחו. שואלת הגמרא: ועד כמה – באיזו כמות של מילים מדובר.
עונה הגמרא: אמר רב יהודה בר שילא, אמר רב אשי, אמר רבי
אלעזר, כל שיצא מפיו כמות של רוב דבורו שהוא עשוי לדבר בזמן
של שלש שעות.
שנינו במשנתנו: שמי גריסין היינו המים הנאספים בפה לאחר לעיסת
גריסין של פול וכו' באופן של חלוקת נפש. הגמרא מבררת את ענין
לעיסת הגריסים. שואלת הגמרא: לימא מסייע ליה – שיהיה מכאן
סיוע לריש לקיש, דאמר ריש לקיש, דוק תפל צריך שיהא מעורב
עם כבא אחד ואחד מהסמנים, כביכוס הנזכר במשנתנו. ולכאורה
הוצרכה לעיסת הגריסים כדי שרוקו יתערב בהם, כדבריו. דוחה
הגמרא: דלמא לעיסת הגריסים היא משום שהכלא דפומא – חום
הפה מעלי – מועיל ומחזק את כוחם, ולא בשביל שיתערב בהם רוק.
הגמרא מביאה את שיטת רבי יהודה לגבי מי גריסין: מתניתין דלא
ברכי יהודה, דתניא, רבי יהודה אומר, מי גריסין שמכבסים בהם,
צריך שיהיה רוותה, ועובר – וקודם שיתן לתוכו – לתוך הגריסים
מלח, כי המלח מחליש כחם. ואילו במשנתנו לא הצריכום הרתחה.
מבררת הגמרא: מאי משמע דהא 'עובר' לישנא דאקדומי הוא –
מדיכן משמע שעובר' הוא לשון הקדמה. אמר רב נחמן בר יצחק,
דאמר קרא בשעה שבאו לבשר לדוד שמת אבשלום בנו (שמואל ב'
יח כג), 'וירץ אחימלך דרך הכפר ויעבור את הכושי', והיינו
שהקדים לפני הכושי, ומוכח שעובר' הוא לשון הקדמה. אפי' אמר,
מהבא – ממה שנאמר כאשר נפגש יעקב אבינו עם עשו בחזרתו
מלבן (בראשית לג ב) – וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת
לאה וילדיה אחרנים וגו' והוא עבר לפנייהם, שהקדים ועמד לפני

נשיו ובניו. ואיבעית אימא, מהבא, 'ויעבור מלכם לפנייהם' וכו'
בראשם' (מכאן ב יג), ומבואר ש'ויעבור' היינו 'לפני'.
שנינו במשנתנו: שמי גריסין היינו כשהחמיצו. הגמרא מבררת את
האופן שמועילים מי גריסין לכיכוס: תנא, כמה זמן חמיצו, שלשה
ימים. אמר רבי יוחנן, כל שיעורי חכמים שנאמרו בדיני כתמים
צריך לתת שיעור נוסף לשיעורן, כדי לבררם. שהרי יש להסתפק,
האם אפשר לכבס במי גריסין דילך, או צריך דווקא באלה דרקון,
שמועילים יותר. וכן האם צריך שיהיו ראש, או ראשה. וכן האם
צריך שיהיו מכוסים דווקא, או שאפשר גם במגוללים. וכן האם
דווקא בימות החמה, או שאפשר גם בימות הקשים.
שנינו במשנתנו: וצריך לכסכם – לשפוף את הבגד שלש פעמים.
הגמרא מביאה מה שהסתפקו בזה: בעי רבי ירמיה, האם אמטו
ואתווי – הולכה והבאה של היד על גבי הבגד, חד – נחשבות כפעם
אחת של שפוף, או דלמא אמטו ואתווי, תרתי – נחשבות כשתי
פעמים. שואלת הגמרא: מאי – מדי התשובה. עונה הגמרא: תיקו
– תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
שנינו במשנתנו: העבירין שלא כסדרן לא עשה ולא כלום. הגמרא
מביאה את מה ששנינו לגבי זה: תנו רבנן, הקדים להעביר על
הכתם את הסמנים השניים – ארבעת האחרונים שברשימה,
לראשונים – לפני שהעביר את שלושת הראשונים שברשימה. תני
חדא, שניים – אלו שהעביר בסוף עליו לו – העבירם כראוי, אבל
הראשונים לא עליו לו, וצריך לשוב ולהעבירם כדי שתחשב לו
העברת כל הסמנים כסדרם. ותניא אידך, ראשונים עליו לו, שניים
לא עליו לו. ולכאורה הברייתות סותרות זו את זו. מתרצת הגמרא:
אמר אביי, אידי ואידי – שתי הברייתות סוברות ששניים – אותם
שהעביר בסוף, עליו לו, ולא הראשונים. ומאי – וגם כוונתה של
הברייתא השניה ש'ראשונים' עליו לו, כוונתה לראשונים לכסדרן –
ראשונים לגבי סדרם, כלומר שהיה צריך להעבירם תחילה, והם
שניים לגבי העברתן – שבפועל העביר אותם בסוף.

משנה

זאת הגוף' הוא מקרה מסוים בגוף האשה שמגיע קודם יציאת דם
הנדות. כגון שמפקת ורואה דם: כל אשה שיש לה וסת קבוע,
שרגילה בעת ראייתה שיארע לה מקרה בגופה באחד מהמקרים
המוזכרים להלן במשנה, בכל פעם שיארע לה אותו מקרה ואחר כך
תראה דם דיה שעתה – די לנו לטמא טהרות שנגעה בהם מאותו זמן
שיארע לה מקרה זה ואילך, ואין חוששים שמא כבר קודם אותו
מקרה יצא הדם ממקורה ונטמאה בטומאת הנדה, שכיון שהחזיקה
שאינה רואה דם לפני שיארע לה המקרה בגופה, מן הסתם אף בפעם
הזו לא הקדים הדם לבא קודם הופעת אותו מקרה.
ואלו הן הוספות – מיחוי הגוף השונים, שאם קדם אחד מהם
לראיית הוסת הרי זו קבעה וסת לאותו המיחוי. מפקת – פושטת
איבריה. ומעטשת – מתעטשת בפייה שלמטה. וחוששת בפי בריקה
– חשה כאב כנגד טבורה. וכן מי שחשה כאב בשפולי מעיה – כנגד
בית הרחם. ושופעת – רואה דם מן המקור, ובגמרא יתפרש באיזה
אופן מדובר. ובמין צמרמורות – התחממות בשר הגוף כעין חום
קדחת אוזון אוהה. וכן הדין בתחושות נוספות פיוצא כהן –
הדמויות לתחושות הנזכרות. ובגמרא יתפרש מה הן אותן תחושות.
וכל שקבעה לה שלשה פעמים – ששלש פעמים חשה באחד מן
המיחושים וראתה דם, הרי זה וסת – קבעה תחושה זו לוסת קבוע
שאם תראה ידיה שעתה' כאמור.

גמרא

הגמרא מבארת מה מחדשת משנתנו. שנינו במשנה: 'כל אשה שיש
לה וסת ידיה שעתה'. מקשה הגמרא: הרי תניא חדא זימא – שנינו
כבר פעם אחת לעיל (ב). 'כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה',
ומדוע שבה המשנה ושונוה דין זה.

נדה. פרק תשיעי – האשה שהיא עושה דף סג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלא תוספות רש"י

1 **אם הקפיד עליו אין** – והא דקתני "אם יכול לצאת, טמא" – כשהקפיד. **באורחא**
2 – שאפילו אמר לא טעם כלום. **מפערב קתני** – אבל אמר אבל כשאר בני אדם.
3 **לאפוקי דקדים** – קודם היום לאחר שניעור משנתו ואכיל, דלא הוה רוק תפל. לפי
4 שהשיגה – ממררת את הרוק ומחוקתה, והאובל – ממתקו ומעביר את כחו. **התם**
5 – דקתני "ניעור כל הלילה, הרי זה רוק
6 תפל" – לא דניעור ממש, אלא מתנמנם.
7 דרדאי שינה של לילה בעינן. ושינת היום, אף
8 על גב דישן – לאו תפל הוא, הואיל וטעם
9 כלום. שהטעם שחרית – נהנה כל היום
10 כולו. **השכים ושנה פרוקו** – הדבור מעביר
11 כח הרוק. של שלש שעות – שהוא עשוי
12 לדבר בשלש שעות. לימא מתניתין – דבעי
13 לעיסה כדי שיהא רוק מעורב בגריסין, מסייע
14 ליה לריש לקיש. **עובר** – קודם, שהמלח
15 מעביר כח הגריסין. ויעבור את הכושי –
16 קדם לפניו. **שהחמיצו** = שהסריחו. הני מי
17 רגלים דילד או דוקן – של זקן מעלו טפי.
18 מכוסין – מעלו טפי. בימות החמה – מעלו
19 טפי. כפי רבי ירמיה האי שלש פעמים דקתני
20 **אממזי ואתוי חד** – הולכה והובאה חשיב
21 חד, או דלמא: אממזי חשיב חד, ואתוי –
22 חד, דהוה ליהו תרי. שניים לראשונים – נתר
23 ובורית וקמוניא ואשלג, לרוק תפל ומי גריסין
24 ומי רגלים. תני חדא שניים עלו לו – אותם
25 שהעביר בשניה – עלו לו. ראשונים לא עלו
26 לו – וכי הדר מעביר נתר ובורית וקמוניא
27 ואשלג וזמנא אחריית, בתר רוק וגריסין ומי
28 רגלים – נמצא עוברין עליו כסדרן. **ותניא**
29 **אידך כו'** – וקשיין אהדרי. **אמר אביי הא**
30 **והא כסירא** להו שניים שהעביר – שניים
31 שהיה לו להעביר ראשון – עלו לו.
32 וראשונים שהעביר ראשון – לא עלו לו.
33 דהכי שפיר, דכי הדר מצרכינן לעבורינהו
34 בתר שניים – הוי ליה כסדרן. **ומאי ראשונים**
35 – דקתני באידך ברייתא "עלו לר' ראשונים
36 לכסדרן – שהיה לו להעביר תחלה, שהוא
37 העביר לבסוף, דהוה להו הנך ראשונים –
38 לכסדרן, שניים – להעברתן. **משנה**
39 **מפחקת** – שניים מפרש בגמרא. **פי כרסה** –
40 נגד טבורה. שפולי מעיה – בית החרם.
41 **ושופעת** – בגמרא פריך: מאי קאמר?
42 **צמרמורות** – פריצונש. **אוהזין אותה** –
43 בכך למודה להיות בכל עת שהיא רואה. דיה
44 שעתה – בכל ראיות שתראה על ידי וסתות
45 אלו. **כיצא כהן** – מפרש בגמרא. **גמרא**
46 **בוסתות דיומי** – כגון מחמשה עשר לחמשה
47 עשר. **הא קא שפעה וואלא** – והיכן הוא
48 הוסת, הואיל וכל ימיה רואה?
49 **בשופעת**
50 **שעתה. ואלו הן הוסתות: מפחקת, ומעשפשת, וחוששת בפי כריסה ובשפולי מעיה, ושופעת,**
51 **וכמין צמרמורות אוהזין אותה, וכן כיצא כהן, וכל שקבעה לה שלשה פעמים – הרי זה וסת.**
52 **גמרא תנינא חדא זימנא: כל אשה שיש לה וסת – דיה שעתה! – התם – בוסתות דיומי,**
53 **הכא – בוסתות דגופא. דקתני: אלו הן וסתות – היתה מפחקת, מעשפשת, וחוששת בפי**
54 **כריסה, ובשפולי מעיה, ושופעת. שופעת? הא שפעה ואזלא! – אומר עולא בריה דרב עלאי:**
55 **בשופעת**

קמא דאמר "כי לבסב בג כסין", והתם לא מעלו אלא בני ארבעים יום. והכא, לגבי כהן איירי, ומעלו בני שלשה ימים, לא מייתי והיא ברייתא הכא.

מפחקת – פירש בקונטרס: אשטריליירי בלעז. ואין נראה, אלא כמו שפירש בשבת (קלאה) גבי "פיהק ומת": באלייירי, כדאמר בברכות (כב, ב) גבי רבי שהיה מפחק, ומניח ידו תחת סנטרו. **מעשפשת** – אישטרנויירי. "רגסה" פירש רש"י בגמרא: באלייירי. ואין נראה, אלא פירוש: רוטיירי. וכן "גיהק בתפלה" – רוטיירי. ובעיקר פירש: קול היוצא מן הגרון מתוך מאכל כבד, וזה רוטיירי. ואין נראה לפרש שנגלוטיירי. וכולהו הני וסתות איירי שמפחקת או מעשפשת שעה או שתיים בעת שרגילה לראות, אבל משום פיהוק או עיטוש חדא זימנא – לא קבעה. מדרמפליג בין תחלת וסת לסוף וסת, ובחד פיהוק וחד עיטוש לא שייך תחלה וסוף.

לימים שנים – היינו כרבי, דאמר: בתרי זימני הויא חזקה. ושלא מנו חכמים – שלשה, הואיל ואינו וסת גמור, מודה רבי דבעי תלת זימני, והכי קים ליה. אבלה שום וראתה – הואיל ועל ידי מעשה הם – אינו וסת גמור, ולא הוה בכלל דמתניתין. ואם תאמר: ואמאי לא קאמר נמי "קפצה וראתה", דהוה נמי על ידי מעשה? ויש לומר: דאיהו קובעת וסת

לקפיצתו לחזירה, כדאמר בפרק קמא (נדה יא,א) דכל שתקבענה מחמת אונס, אפילו כמה פעמים – לא קבעה. אבל אבלה שום לא חשיב אונס כמו טורח של קפיצה, שאין הראייה באה על ידי טורח אלא ממילא. וזו דברי רבן שמעון בן גמליאל אבל חכמים אומרים כו' – לכאורה משמע, "זו", ולא סבירא ליה. מדלא קאמר "אבל רבי אומר". ואפילו אם תימצי לומר הכי, לא תקשי לקמן גבי דילוג דמוקמין שמואל כרבן שמעון בן גמליאל, דאליבא דמתניתין פליגי רב ושמואל. ולמאי דאמר מעיקרא התלמוד דפליגי בפלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל, צריך לומר: "זו" וסבירא ליה, כדמשני בפרק "שור שנגח" (בבא קמא לו,ב). אסורה לשמש כל שש שעות דברי רבי יהודה – לרבי יהודה הוה שייך למתני "כל היום כולו", כדמוכח בספא שהוא אוסר כל היום, אלא משום רבי יוסי תני לה בתרתי בבי.

וחוששת בששה שעות – היינו, כל שעה ששית.

מן המנחה ולמעלה – פירש רש"י: סוף שש, שמאז נטלים צללי ערב. ופירש רבינו שמואל בן מאיר: דאף על גב דאמר ב"תמיד נשחט" (פסחים נח,א) דזמן המנחה לכל המוקדם היו מששה שעות ומחצה ואילך – היינו, משום דלא קים לן שפיר בשיעור שעות היום. אבל מן הדין הוא מתחילת שביעית. ומיהו לגבי וסת נמי אסורה עד חצי שעה שביעית, דהיינו "מן המנחה ולמעלה". איתמר

היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות, כל המהירות שעשתה בתוך הוסתות – ממואות. בסוף הוסתות – כל המהירות שעשתה בתוך הוסתות מהורות. רבי יוסי אומר: אף ימים ושעות וסתות. היתה למודה להיות רואה עם הנגן החמה – אינה אסורה אלא עם הנגן החמה. רבי יהודה אומר: כל היום שלה. גמרא תנא, כיצד אומר רבי יוסי: ימים ושעות וסתות – היתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים, ומשש שעות לשש שעות, הגיע יום עשרים ולא ראתה – אסורה לשמש כל שש שעות ראשונות – דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר עד שש שעות, וחוששת בשש שעות. עברו שש שעות ולא ראתה – אסורה לשמש כל היום כולו – דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר מן המנחה ולמעלה. "היתה למודה". והתניא, רבי יהודה אומר: כל הלילה שלה! – לא קשיא, הא – דרגילה לראות בתחלת יממא, והא – דרגילה לראות בסוף ליליא. תני דא: רבי יהודה אסורה לפני וסתה, ומתירה לאחר וסתה. ותניא אידך: אסורה לאחר וסתה, ומתירה לפני וסתה. קשיא, הא – דרגילה למחוי בסוף ליליא, הא – דרגילה למחוי בתחלת יממא. אמר רבא: הלכה כרבי יהודה. ומי אמר רבא הכי? והתניא: "ההוא את בני ישראל מפומא אתם", מכאן אמר רבי ירמיה: אזהרה לבני ישראל שיפרשו מגזירותיהן סמוך לוסתן. וכמה? אמר רבא: עונה. מאי לאו – עונה אחריתי? – לא, אותה עונה. ותרתיה למה ליה? צריכא, דאי אשמועינן הא הוה אמינא: הגי מילי – למהרות, אבל לבעלה – לא, קא משמע לן. ואי מההיא – הוה אמינא: סמוך לוסתה עונה אחריתי, קא משמע לן אותה עונה. משנה היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר ושנתה להיות רואה ליום עשרים – זה וזה אסורין. שנתה שלש פעמים ליום עשרים – הותר חמשה עשר, וקבעה לה יום עשרים, שאין אשה קובעת לה וסת – עד שתקבענה שלש פעמים, ואינה מפוררת מן הוסת – עד שתעקר ממנה שלש פעמים.

בשופעת דם ממה מתוך דם מהור. "וכמין צמרורות" וכו'. "וכן פיצא בהן" לאתני מאי? אמר רבא בר עולא: לאתני אשה שראשה כבד עליה, ואברה כבדים עליה, ורותתה, וגוסה. אמר רב הונא בר חייא, אמר שמואל: הרי אפרו לים – שנים, לוסתות – אחת, למה שלא מנו חכמים – שלשה. "למה שלא מנו חכמים" – לאתני מאי? אמר רב יוסף: לאתני ראשה כבד עליה, ואברה כבדו עליה, ורותתה, וגוסה. אמר ליה אביי: מאי קא משמע לן? מתניתין היא, דהא פרשה רבה בר עולא! אלא אמר אביי: לאתני – אכלה שום וראתה, ואכלה בצלים וראתה, כססה פלפלים וראתה. אמר רב יוסף: לא שמיע לי הא שמעתא. אמר ליה אביי: את אמריתה ניהלן, ואהא אמריתה ניהלן: היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר ושנתה ליום עשרים – זה וזה אסורין. שלש פעמים ליום עשרים – הותר יום חמשה עשר, וקבעה לה יום עשרים, שאין אשה קובעת לה וסת – עד שתקבענה שלש פעמים. ואמר לן עלה אמר רב יהודה, אמר שמואל: זו דברי רבן גמליאל בר רבי שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל, אבל חכמים אומרים: ראתה רבן שמעון בן גמליאל, לא לשנות ולא לשלש. ואמרין לך: לשנות אמרת לן, לשלש מיבעיא? ואמר לן: לשנות אמרת, לשלש – בימים. וימא זו דברי רבן שמעון בן גמליאל! הא קא משמע לן שמואל: דרבן גמליאל ברבי – פרבן שמעון בן גמליאל סבירא ליה. משנה היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות, כל המהירות שעשתה בתוך הוסתות – ממואות. בסוף הוסתות – כל המהירות שעשתה בתוך הוסתות מהורות. רבי יוסי אומר: אף ימים ושעות וסתות. היתה למודה להיות רואה עם הנגן החמה – אינה אסורה אלא עם הנגן החמה. רבי יהודה אומר: כל היום שלה. גמרא תנא, כיצד אומר רבי יוסי: ימים ושעות וסתות – היתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים, ומשש שעות לשש שעות, הגיע יום עשרים ולא ראתה – אסורה לשמש כל שש שעות ראשונות – דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר עד שש שעות, וחוששת בשש שעות. עברו שש שעות ולא ראתה – אסורה לשמש כל היום כולו – דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר מן המנחה ולמעלה. "היתה למודה". והתניא, רבי יהודה אומר: כל הלילה שלה! – לא קשיא, הא – דרגילה לראות בתחלת יממא, והא – דרגילה לראות בסוף ליליא. תני דא: רבי יהודה אסורה לפני וסתה, ומתירה לאחר וסתה. ותניא אידך: אסורה לאחר וסתה, ומתירה לפני וסתה. קשיא, הא – דרגילה למחוי בסוף ליליא, הא – דרגילה למחוי בתחלת יממא. אמר רבא: הלכה כרבי יהודה. ומי אמר רבא הכי? והתניא: "ההוא את בני ישראל מפומא אתם", מכאן אמר רבי ירמיה: אזהרה לבני ישראל שיפרשו מגזירותיהן סמוך לוסתן. וכמה? אמר רבא: עונה. מאי לאו – עונה אחריתי? – לא, אותה עונה. ותרתיה למה ליה? צריכא, דאי אשמועינן הא הוה אמינא: הגי מילי – למהרות, אבל לבעלה – לא, קא משמע לן. ואי מההיא – הוה אמינא: סמוך לוסתה עונה אחריתי, קא משמע לן אותה עונה. משנה היתה למודה להיות רואה יום חמשה עשר ושנתה להיות רואה ליום עשרים – זה וזה אסורין. שנתה שלש פעמים ליום עשרים – הותר חמשה עשר, וקבעה לה יום עשרים, שאין אשה קובעת לה וסת – עד שתקבענה שלש פעמים, ואינה מפוררת מן הוסת – עד שתעקר ממנה שלש פעמים.

בשופעת דם ממה מתוך דם מהור – רגילה לראות דם טהור תחלה ואחר כך דם טמא – הוה וסת, וכל שעה שתראה דם טמא אחר דם טהור – אמרין דדיה שעתה. גוסה – בלא"י. הרי אפרו – לקמן בשמעתין "אינה צריכה לא לשנות ולא לשלש", ומפרש לה: לשנות בוטות כו'. לימים שנים – וסתות דיומי, משקבעתן שתי פעמים – הוה וסת. לוסתות – דגופה, כגון הני דמתניתין, משקבעתן פעם אחת – הוה וסת. למה שלא מנו חכמים – וסת שלש. וקמיעניא ליה לשמואל: "למה שלא מנו חכמים", מאי היא? והכי קאמר שמואל: אני שמעתי בן, "למה שלא מנו חכמים שלש", אבל אני יודע מהו. מתניתין היא – דתני "וכן כיצא בהן", ופירשה רבה בר עולא: לאתני הני. הא שמעתתא – דשמואל, דאמר: לימים שנים, לוסתות אחת. זה וזה – כשיגיע עוד חמשה עשר – אסורה לשמש, שמא תחזור לוסתה. וכשיגיע יום עשרים – נמי תאסור, שמא מעבשיו תקבע וסת ליום עשרים. שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל – דלא הוה חזקה בציז מתלת זימני, כדשמעתין ליה לרבן שמעון בן גמליאל בכל דוכתי: לשלש תנשא, לרביעי לא תנשא (יבמות סד,ב). וימא זו דברי רבן שמעון בן גמליאל – דהא קיימא לן בכל דוכתי, דבעי שלשה זימני לחזקה. משנה בתוך וסתות – בוטות דגופה קאמר. אף ימים ושעות – בגמרא מפרש. אינה אסורה אלא עם הנגן החמה – וכל הלילה משמשת, ואם עבר הנגן החמה ולא ראתה – משמשת כל היום. ורבי יוסי תני לה, דייק שעת הוסתות, ותו לא. רבי יהודה אומר: כל היום שלה – מותרת לשמש משעבר הנגן החמה ולא ראתה, אבל כל הלילה שלפני הנגן החמה של וסתה – אסורה לשמש. ומפרש בגמרא דהאי "למודה עם הנגן החמה" דתני – דרגילה למחוי בסוף ליליא מקמי דלימטי תחלת יממא. ואנן אסרין לה כל עונת וסתה – נמצאת אסורה כל הלילה. שהיא עונת וסתה. ורבי יהודה מחמיר. גמרא אסורה לשמש כל היום כולו דברי רבי יהודה – ורבי יהודה לטעמיה, דאמר: כל עונת וסתה אסורה, "רעונה" הוה אי יום או לילה. ומי שוסתה בלילה, ואפילו בסופה – אסורה כל הלילה. ואם וסתה ביום, ואפילו בסופו – כל היום אסורה. עד שש שעות – דשעות דייקין, הואיל ווסתה בשעה ששית – אינה אסורה לא לפניא ולא לאחריה. וחוששת לשש שעות – שעה ששית היא אסורה, שהוא וסתה. מן המנחה – היינו משש שעות ולמעלה, מצי ינטו צללי ערב. וכשבע, כבר נטו הצללים, שהחמה במערב. עם הנגן – דמתניתין, בסוף לילה. לפיכך, כל היום שלה, והלילה אסורה. "עם הנגן" דבריהא – בתחלת יממא, ולפיכך לילה מותרת יום אסורה. והורתם את בני ישראל – וסמך ליה "הורה בנדרת". עונה אחריתי – דאם וסתה ביום – אסורה כל היום וכל הלילה שלפניו. ורבי יהודה לא אסר אלא עונת וסתה. ותרתיה למה ליה – לרבא לאשמועינן? משנה ואינה מפוררת מן הוסת – דאסורה כל ימי וסתה, שמא תראה. גמרא

נדה – דף סג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלג

1 כוונת המשנה ב'שופעת דם קטמא מתוך דם טהור' – שרגילה תחילה
2 לראות דם טהור ובהמשכו רואה דם טמא, וזה וסת, ובכל פעם
3 שתראה דם טהור ובהמשכו דם טמא, דיה שעתה ואינה מטמאה
4 למפרע.

5 הגמרא מבררת מהו 'כיוצא בהך' שבמשנתנו. שנינו במשנה: וְכִמְיָן
6 צִמְרָמוֹרוֹת וכו' וכן כיוצא בהך. שואלת הגמרא: 'וְכִן פִּיּוּצָא בְהִן'
7 לְאִתְּנִי מַאי – מה הוא בא לרבות. משיבה הגמרא: אִמֵּר רַבָּה בְּר
8 עוֹלָא, לְאִתְּנִי – לרבות אִשָּׁה שֶׁקוֹדֵם רְאִיתָהּ רֹאשֶׁהּ כְּבֵד עָלֶיהָ,
9 או וְאִכְרִיָּה כְּבֵדִים עָלֶיהָ, או וְרוֹתֶתָ – רועדת, או וְגוֹסָה – פותחת
10 פיה להוציא רוח כאדם שרוצה לישון או שעומד משינה. שכל אלו
11 אף הם וסת הגוף.

12 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין קביעת הוסתות ושלא כמשנתנו:
13 אִמֵּר רַב הוֹנָא בְּר חִיָּיא אִמֵּר שְׁמוּאֵל, הָרִי אִמֵּרוּ חֲכָמִים, 'לוֹסֶת
14 הַיָּמִים – וסת החודש או וסת ההפלגה, שְׁנִינִים – די בשתי פעמים כדי
15 לקבוע וסת, ואילו לְוִסְתוֹת הגוף כגון המנניים במשנתנו, די בפעם
16 אחת לקביעת וסת, ואילו לְמָה שְׁלֹא מִנּוּ חֲכָמִים – לוֹסֶת שלא נזכר
17 בדברי התנאים, צריך שְׁלֹשָׁה פעמים לקבוע, כך הם אמרו. ושואל
18 שמואל, על אמרם 'לְמָה שְׁלֹא מִנּוּ חֲכָמִים', איני יודע לְאִתְּנִי מַאי
19 – איזה וסת באו לרבות.

20 הגמרא משיבה לשאלת שמואל: אִמֵּר רַב יוֹסֵף, מַה שֶּׁאִמְרוּ 'לְמָה
21 שֶׁלֹּא מִנּוּ חֲכָמִים' בא לְאִתְּנִי – לרבות אשה שקודם ראייתה רֹאשֶׁהּ
22 כְּבֵד עָלֶיהָ, וְאִכְרִיָּה כְּבֵדִים עָלֶיהָ, וְרוֹתֶתָ, וְגוֹסָה, שבתחושות אלו
23 לא קבעה וסת אלא בשלש פעמים.

24 הגמרא מקשה על פירושו של רב יוסף: אִמֵּר לִיה אֲבִי לרב יוסף, אם
25 כך מַאי קָא מְשַׁמַּע לָן חֲכָמִים באומרים שהם נקבעים בשלש פעמים,
26 והרי מְתִנְיָתִין הִיא – משנתנו היא, כבר שנינו דין זה במשנתנו, דְּהָא
27 פְּרָשָׁה רַבָּה בְּר עוֹלָא – שהרי רבה בר עולא פירש את מה ששנינו
28 במשנתנו 'וכן כיוצא בהך' שבא לרבות את אותן תחושות שהן בכלל
29 וסת הגוף שנקבע בשלש פעמים, ומהו החידוש ב'למה שלא מנו
30 חכמים שלשה'.

31 אִלָּא אִמֵּר אֲבִי, 'למה שלא מנו חכמים' בא לְאִתְּנִי – [לרבות]
32 אִכְלָה שוֹם חֲכָמִים, וְכֵן אִם אִכְלָה בְּצָלִים וְרִאֲתָהּ, וכן בְּכֶסֶה
33 פְּלָפְלִים חֲרִיפִים וְרִאֲתָהּ, שאם עשתה כן שלש פעמים קבעה וסת
34 לכך. וזו היא כוונת חכמים באמרם 'למה שלא מנו חכמים'.

35 הגמרא מביאה עוד מדברי התנאים והאמוראים בענין בכמה פעמים
36 נקבע וסת: אִמֵּר רַב יוֹסֵף, לֹא שְׁמִיעַ לִי הָא שְׁמַעְתָּא – לא שמעתי
37 מעולם מימרא זו של שמואל בשם חכמים. אִמֵּר לִיה אֲבִי לרב יוסף,
38 אֵת אֲמִירָתָה נִהְיָן – אתה עצמך אמרת לנו [לתלמידים] מימרא זו,
39 וְהָא אֲמִירָתָה נִהְיָן – ועל משנה זו שנית לנו דין זה, ששנינו (לקמן)
40 בעמוד זה) שאם הִיָּתָה לְמוֹדָה – רגילה בוֹסֶת קבוע לְהִיָּתָה רֹאשֶׁהּ
41 יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר – בהפלגת חמשה עשר יום, וְשִׁנְיָתָהּ פַּעַם אַחַת
42 וְרִאֲתָה לְיוֹם עָשָׂרִים – בהפלגת עשרים יום, הרי מעתה זֶה וְזֶה – גם
43 יום הפלגת חמשה עשר וגם יום הפלגת עשרים אֲסוּרִין בתשמית.
44 אולם אם שינתה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים לְיוֹם עָשָׂרִים, הוֹתֵר יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר
45 שנעקר במה שלא ראתה בו שלש פעמים, וְקִבְעָהּ לָהּ וּסְתָ עַד
46 עָשָׂרִים. ומסיימת המשנה, 'שְׁאִין אִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וְסְתָ עַד
47 שְׁתִּקְבְּעָהּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים'. וְאִמְרָתָּ לָן עָלָה – ואמרת לנו על משנה
48 זו, 'אִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר שְׁמוּאֵל, זו דְּבָרִי רַבִּן גַּמְלִיאֵל בְּר רַבִּי,
49 שְׁאִמֵּר מִשּׁוֹם רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שְׁדַעְתּוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַחֻקָּה
50 נִקְבַּעַת בְּשִׁלְשׁ פְּעָמִים, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים, אִם רִאֲתָהּ פַּעַם אַחַת,
51 אֵינָה צָרִיכָה לֹא לְשָׁנוֹת – לראות פעם שנייה וְלֹא לְשִׁלְשׁ – לראות
52 פעם שלישית בכדי לקבוע וסת, אלא כבר בפעם הראשונה קבעה לה
53 וסת. וְאִמְרִינָן לָךְ – והקשינו לך, לְשָׁנוֹת אִמְרָתָּ לָן – מאמר שאמרת
54 שאינה צריכה לשנות, 'שְׁלֹשׁ מִיבָעִיא' – וכי עדיין צריך לומר שאינה
55 צריכה לשלש, והרי אם אינה צריכה לראות פעם שנייה ודאי שאינה
56 צריכה לראות פעם שלישית. וְאִמְרָתָּ לָן – וביארת לנו, שמה שאמרו
57 שאין צריך לְשָׁנוֹת – לראות פעמיים [אלא בפעם אחת נקבע וסת],
58 הכוונה בְּוִסְתוֹת – בוֹסֶת הגוף, שבו בפעם אחת קובעת וסת. ואילו

59 מה שאמרו שאינה צריכה לְשִׁלְשׁ – לראות שלש פעמים [אלא בשתי
60 פעמים נקבע וסת], הכוונה בְּיָמִים – וסת החודש ווסת ההפלגה,
61 שבשתי פעמים קובעת וסת. הרי שממך שמענו מימרא זו של שמואל
62 שאמרו חכמים שוסת הימים נקבע בשתי פעמים ווסת הגוף נקבע
63 בפעם אחת.

64 מקשה הגמרא: מדוע הוצרך שמואל להביא את דעת רבן שמעון בן
65 גמליאל שהוֹסֶת נקבע בשלש פעמים בשם רבן גמליאל בר רבי,
66 וְנִימָא – היה לו לומר רק זו דְּבָרִי רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שהרי
67 דעת רבן שמעון בן גמליאל ידועה שהוא סובר בכל מקום שהחזקה
68 נקבעת בשלש פעמים, ומדוע הוצרך לומר זאת בשם רבן גמליאל בר
69 רבי. מתרצת הגמרא: הָא קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁמוּאֵל – לכך אמר זאת
70 שמואל בשם רבן גמליאל בר רבי, כדי להשמיענו דְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל
71 בְּרַבִּי בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כְּסִיָּיא לִיה – שרבן גמליאל בר רבי
72 סובר כרבן שמעון בן גמליאל שהחזקה נקבעת בשלש פעמים.

משנה

74 המשנה ממשיכה לעסוק בדין 'וסת הגוף'. מהותה של וסת זו
75 התבארה במשנה לעיל (ע"א), שבשעת ראיית הדם רגילה לחוש
76 בגופה באחד מהמיוחדים המוזכרים במשנה. ואין הכוונה שחשה
77 בהם רגע אחד, אלא שהם מתמשכים, כגון שמפקחת במשך שעה או
78 יותר. המשנה להלן מחלקת בין אם ראיית הדם באה בתחילת
79 המיוחד או בסופו.

80 הִיָּתָה לְמוֹדָה – [רגילה] לְהִיָּתָה רֹאשֶׁהּ בְּתַחֲלִיל הַיּוֹסְתוֹת מוֹסְתוֹת
81 הגוף, כגון שרגילה לראות מיד כשהיא מתחילה לפהק, אם פיהקה
82 ואחר כך מצאה דם כָּל הַיּוֹסְתוֹת שְׁעָשְׂתָה – שנגעה בהם בְּתוֹךְ
83 הַיּוֹסְתוֹת – בכל זמן המיוחד, מעת שהתחילה לפהק, מְמַאֲוֹת. שכיון
84 שבדרך כלל רגילה לראות בתחילת הפיהוקים, מן הסתם גם בפעם
85 הזו כשהתחילה לפהק יצא הדם מהררם ונטמאה, אלא שלא ראתה
86 את הדם מפני שכתלי בית הררם העמידוהו שלא יצא לחוץ.

87 ואם היא רגילה לראות תמיד בְּסוֹף הַיּוֹסְתוֹת – בסוף המיוחדים, כגון
88 שתחילה מפקחת פיהוקים הרבה ורואה בפיהוק האחרון, אם מצאה
89 דם בסוף הפיהוקים או לאחר זמן, כָּל הַיּוֹסְתוֹת שְׁעָשְׂתָה – שנגעה
90 בהם בְּתוֹךְ הַיּוֹסְתוֹת – בתוך זמן המיוחד, משעה שהתחילה לפהק
91 עד הפיהוק שלפני האחרון כְּהוֹדוֹת, שכיון שבדרך כלל רגילה
92 לראות בפיהוק האחרון, מן הסתם אף הפעם לא הקדימה ראייתה,
93 ולכן כל הטהרות שנגעה בהם במשך זמן הפיהוקים [מלבד בזמן
94 הפיהוק האחרון שרגילה לראות בו] טהורות.

95 עד כאן דנה המשנה בדין 'וסת הגוף' ולענין טומאת טהורות, ומכאן
96 ואילך עוברת המשנה לדון בדין 'וסת הימים', כגון וסת ההפלגה
97 [ולענין איסורה לבעלה]: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כשם שבוסת הגוף אין
98 חוששים אלא לזמן שרגילה לראות בו, ומשום כך אם רגילה לראות
99 בסוף הפיהוקים אין חוששים שמא הקדימה וראתה בתחילתם, אֵינָה
100 יָמִים וְשָׁעוֹת וְסָתוֹת – כך גם בוסת הימים – [כגון וסת ההפלגה] אין
101 חוששים לכל יום הראייה אלא רק לשעה שהיא רגילה לראות בה,
102 ורק בשעה זו צריכה לפרוש מבעלה ושאר היום מותרת.

103 ולכן, אם הִיָּתָה לְמוֹדָה – [רגילה] לְהִיָּתָה רֹאשֶׁהּ עִם הַנֶּיֶן הַחֲמֵמָה –
104 בסוף הלילה קודם הנץ החמה, אֵינָה אֲסוּרָה אִלָּא עִם הַנֶּיֶן הַחֲמֵמָה
105 ולא יותר, אבל כל הלילה הסמוך לנץ ובימים שאחרי מותרת.
106 רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק לְהַחֲמִיר וְאוֹמֵר, כָּל הַיּוֹם – משעבר הנץ החמה
107 ואילך, שְׁלָהּ – מותרת לשמש [אם לא ראתה], אבל כל הלילה
108 שלפניו אסורה. שלדעת רבי יהודה כל עונת ראייתה אסורה, ולא רק
109 בשעה שרגילה לראות בה. ולכן, אם רגילה לראות בלילה, בין אם
110 ראתה בתחילת הלילה ובין אם בסופו אסורה כל הלילה, ואם רגילה
111 לראות ביום, בין אם בתחילת היום ובין אם בסופו, אסורה כל היום.

גמרא

113 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את מחלוקת רבי יוסי ורבי יהודה
114 שבמשנתנו: תָּנָא, פִּיּוּצָא אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי – איך מתפרשים דברי רבי

גמרא

כשם שהאשה קובעת וסת לימי החודש כשראתה בתאריכים שוים
[כגון שראתה שלש פעמים בשלשה חדשים רצופים בא' לחודש] כך
גם קובעת וסת לימי החודש בדילוג. כגון שראתה ראייה ראשונה
בט"ו ניסן וראייה שניה בט"ו אייר וראייה שלישית ב"ז סיון, זו היא
וסת הדילוג, שכך הוא טבע חלק מהנשים שרואות בכל חודש ביום
שאחר התאריך שראתה בחודש הקודם, ולכן יש לה לחשוש ל"ח
תמוז ואחריו ל"ט אב וכן על זה הדרך. אלא שנחלקו רב ושמואל
במספר הראייות הנצרכות לקביעת וסת זה כדלהלן.

שונה הוא וסת הדילוג מוסת החודש, שבוסת החודש כבר בראייה
הראשונה ניכר וסתה שהרי ראתה בתאריך מסוים בחודש שאותו
אנו קובעים לבסוף כגורם לוסתה, אבל בוסת הדילוג, כאשר היא
רואה תחילה בט"ו לחודש ושוב שבה ורואה בט"ו ובי"ז לחודש, הרי
הראייה הראשונה שראתה בט"ו לחודש לא באה בדילוג יום
מהחודש הקודם, והגמרא להלן תדון האם מכל מקום יש לצרף
ראייה זו למנין הראייות הנצרכות לקביעת הוסת.

**איתמר, ראתה ביום חמשה עשר לחודש זה, ושוב ראתה ביום ששה
עשר לחודש זה – בחודש הבא, ושוב ראתה ביום שבעה עשר לחודש
זה – בחודש שאחריו** [כגון שראתה בט"ו ניסן ט"ז אייר וי"ז סיון], **רב
אמר, קבעה לה וסת לדילוג.** שכשם שהאשה קובעת וסת כשרגילה
לראות בתאריכים שוים, כך גם קובעת וסת באופן שדילגה ראייתה
וראתה בכל חודש ביום שאחר התאריך שראתה בו בחודש הקודם.
וכשקובעת וסת לדילוג, יש לה לחשוש בכל חודש ליום שאחר
התאריך שראתה בו בחודש הקודם. **ושמואל אמר,** אינה קובעת
וסת זה עד שתשלש בדילוג – שתראה שלש ראייות בדילוג. וכיון
שהראייה ראשונה לא באה בדילוג מהחודש הקודם, אי אפשר
לקבוע על פיה את טבע הדילוג ולפיכך אינה קובעת עד שתראה
ארבע פעמים כאשר שלש מתוכן הן ראייות בדילוג.

הגמרא מבררת את טעם מחלוקת רב ושמואל: **גימא –** האם יש לומר
שרב ושמואל בפלוגתא דרבי רבן שמעון בן גמליאל קמיפלגי –
נחלקו במחלוקת אחרת שנחלקו בה רבי ורבן שמעון בן גמליאל.
דתניא בברייתא בדינה של 'אשה קטלנית' שמתו בעליה, שאסורה
לשוב ולהנשא **בדינה של 'אשה קטלנית' ונתת, ונישאה שוב לשני ונתת,
לשלישי לא תנשא** כיון שכבר הוחזקה כ'קטלנית', **דברי רבי.** ומשום
שלדעתו ה'חזקה' נקבעת בשתי פעמים. אבל **רבן שמעון בן גמליאל
אומר, לשלישי תנשא –** מותרת היא להנשא לבעל שלישי, כיון
שבשתי פעמים עדיין לא נקבעת 'חזקה' ועדיין אינה מוחזקת
כ'קטלנית'. אך אם מת גם השלישי, הוחזקה בשלש פעמים
כ'קטלנית' **ולרביעי שוב לא תנשא.** ואף רב ושמואל נחלקו בדיון זה,
רב סובר ש'חזקה' נקבעת בשתי פעמים, ולפיכך אף שרק שתי ראייות
באו בדילוג מהחודש הקודם קבעה וסת לדילוג. ואילו שמואל סובר
כרבן שמעון בן גמליאל שהחזקה נקבעת רק בשלש פעמים, ולפיכך
אינה קובעת וסת עד שתראה ארבע פעמים כאשר שלש ראייות
מתוכם הם בדילוג.

דוחה הגמרא: **לא, דבולי עלמא –** גם רב וגם שמואל סוברים **ברבן
שמעון בן גמליאל ש'חזקה' נקבעת רק בשלש פעמים. והכא –** וכאן
בדיון וסת הדילוג, **בהא קמיפלגי –** בכך הם נחלקו, **שרב סבר,**
שהראייה הראשונה שראתה **בחמשה עשר בחודש הראשון,
ממנינא –** עולה היא למנין הראיית לקביעת וסת הדילוג, שכך הוא
טבע וסת זו, שכאשר רואה ביום מסוים בחודש, היא תראה בחודש
הבא בדילוג, וכבר בראייתה הראשונה מוטבע שתראה בחודש הבא
בדילוג, ולכן היא מצטרפת לסך שלשת הראייות הנצרכות לקביעת
וסת לדילוג. **ושמואל סבר, כיון דלאו פדילוג חיותה –** שראייה
ראשונה לא בדילוג ראתה, **לאו ממנינא הוא –** אין ראייה זו עולה
למנין הראייות הנצרכות לקביעת וסת הדילוג, ואין וסת זו נקבעת עד
שתדלג בפועל שלש פעמים וכיון שראייה ראשונה לא באה בדילוג
מהחודש הקודם לפיכך אין הוסת נקבע עד שתשוב ותראה פעם
שלישית בדילוג.

הגמרא מקשה מברייתא על שיטת רב: **איתביה –** קושיא על שיטת
רב. שנינו בברייתא, **היתה למודה –** רגילה [וסת קבוע] **להיות
רואה יום חמשה עשר לחודש, ושניתה מוסתה הקבוע וראתה ליום
ששה עשר בחודש, זה וזה –** גם יום ט"ו וגם יום ט"ז **אסורין** בדיון
הוסתות שאסורה גם ביום וסתה הקבוע וגם ביום ראייתה האחרונה
כוסת שאינו קבוע. ואם בחודש שאחריו שוב **שניתה מוסתה הקבוע
וראתה ליום שבעה עשר בחודש, הותר יום ששה עשר, שלא נאסר
אלא כוסת שאינו קבוע ונעקר בפעם אחת שלא ראתה בו ונאסר –**
ועדיין אסורה ביום **חמשה עשר** שהוא יום וסתה הקבוע [ביום
שבעה עשר שהוא יום ראייתה האחרונה שאסור בדיון וסת שאינו
קבוע. ואם שבה ו**שניתה בחודש שאחריו מוסתה הקבוע ליום
שמונה עשר, מעתה הותרו בולן, שכן וסתה הקבוע ליום ט"ז נעקר
בכך שראתה שלש פעמים ביום אחר, ואילו וסתה שאינו קבוע ליום
ט"ז נעקר בפעם אחת שלא ראתה בו ונאסר בחודש הבא אפילו
יום י"ח, אלא כיום שמונה עשר ואילך –** היום שלאחר שמונה עשר,
כלומר יום י"ט. שכיון שראייתה ביום י"ח היתה בדילוג בפעם
השלישית וט"ז י"ז וי"ח, קבעה לה וסת לדילוג, ולכן בחודש הבא
אסורה ביום שלאחר י"ח לחודש [יום י"ט] ובחודש שאחריו אסורה
ביום שלאחר י"ט לחודש [יום כ'] וכן לעולם בכל חודש אסורה יום
לאחר התאריך שראתה בו בחודש הקודם. ומברייתא זו **קשיא לרב**
הסובר כי די בשלש ראייות שמתוכם רק שתיים בדילוג כדי לקבוע
וסת הדילוג, ולדעתו כשראתה תחילה ביום ט"ו לחודש ושוב
ודילגה ב' פעמים [בימים ט"ז וי"ז] כבר קבעה וסת הדילוג, ואילו
בברייתא מבואר שלא קבעה וסת לדילוג אלא כאשר שוב ראתה
בדילוג ביום י"ח בחודש.
מתרצת הגמרא: **אמר לה רב –** יתרוץ לך רב, **למודה שאני –** אשה
שיש לה וסת קבוע קדום, דינה שונה. שראייתה שראתה ביום וסתה
הקבוע אינה מצטרפת לקביעת וסת חדשה של דילוג. שכן כאשר
רואה במועד וסתה הקבוע, מן הסתם ראייה זו נגרמה מחמת טבע
וסתה הקבוע ולכן אי אפשר להחשיב ראייה זו כראייה ראשונה של
וסת חדשה [וסת הדילוג]. ועל כן במקרה של הברייתא שראייתה
הראשונה היא בט"ו לחודש שזה מועד וסתה הקבוע, אין לצרף
ראייה זו לקביעת וסת הדילוג, ואינה קובעת וסת הדילוג עד שתראה
עוד שלש פעמים מלבד ראייתה ביום וסתה הקבוע.
מקשה הגמרא: **ודקארי לה מאי קארי לה –** מי שהקשה מברייתא
זו על דברי רב, מה עלתה על דעתו להקשות, הרי פשוט הדבר שאין
ראיית וסתה הקבוע עולה לקביעת וסת חדשה של דילוג.
מתרצת הגמרא: המקשן סבר ש'**למודה אצטריקא ליה –** התנא
הוצרך להוכיח שמדובר שיש לה וסת קבוע משום חידוש אחר שיש
בדבר. אולם באמת אף אם לא היה לה וסת קבוע אין וסת הדילוג
נקבע עד שיהיו עוד שלש ראייות חוץ מראייתה הראשונה שלא
באה בדילוג, ומה שהוזכר בברייתא שהיה לה וסת קבוע, לפי שחשש
התנא, **מהו דתיקא –** שמה תאמר **כיון דלמודה –** שרגילה לראות
ביום ט"ז **ועקרתיה בתרי יומי –** ועקרה וסת זה שתי פעמים, **עקרה
ליה –** די בכך בכדי לעקרה, **קא משמע לן** הברייתא שאין וסת קבוע
נעקר אלא בשלש פעמים. אבל לענין דין וסת הדילוג אין חילוק אם
היה לה וסת קבוע או לא, שלעולם אין הוסת נקבע אלא בארבע
ראייות שהשלוש האחרונות בדילוג.
הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייתא: **מיתבי, שנינו בברייתא,
ראתה יום עשרים ואחד בחודש זה, ושוב ראתה יום עשרים
ושנים בחודש זה –** בחודש שאחריו, ושוב ראתה יום עשרים ושלושה
בחודש זה – בחודש שלאחריו, **קבעה לה וסת לדילוג.** אבל אם
לאחר שראתה בחודש השני ביום כ"ב, בחודש השלישי **פריגה**
ראייתה ליום **עשרים וארבעה, לא קבעה לה וסת, כיון שאין כאן
דילוג מסודר שתחילה דילגה יום אחד ואחר כך דילגה שני ימים.
ומבואר בברייתא שוסת הדילוג נקבע בשלש ראייות [יום כ"א יום
כ"ב ויום כ"ג], אף על פי שראייה ראשונה [יום כ"א] לא באה בדילוג.
תיובתא דשמואל –** קשה לשמואל הסובר שאין וסת זה נקבע בשלש

נדה. פרק תשיעי – האשה שהיא עושה דף סד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קלה

תוספות

איתמר ראתה חמשה עשר בחדש זה וששה עשר בחדש זה – פירשו: דווקא בבי חאי גזונא, אבל ראתה בשלושה חדשים או בשנים לחדש או באחד – לכולי עלמא אין צריך יותר, כדאמר לעיל בסוף "בנות בותים" (לט"ב). דחויא ריש יירא וריש יירא כו'. ואפילו שאחד מלא ואחד חסר, ואין הימים שבין ראייה לראייה שוין – מכל מקום קביעות החדש גורם. והביא דבראשונה אין לה שיעור בחדש, שהיא חשנה נראת דילוג מן הראשונה – דכולי עלמא דאין הראשונה מן המנין, ובעינן שתשלש בדילוג. כגון ראתה עכשיו, ושניה בעשרים לה, ושלישית בעשרים ואחד לשניה. ומשום הכי נקט "חמשה עשר בחדש זה". ולפירוש זה קשה: דבפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא ל"ג) מזמנה לזמן רמיה חמשה עשר בחדש זה וששה עשר בחדש זה ושבעה עשר בחדש זה, לפלוגתא דהכא. ואם כן, היכי קאמר התם לעיל גבי "ראה שור ונגח, שור ולא נגח" דהויא ראשונה מן המנין? הא בבי חאי גזונא אפילו רב מודה דלא דמי ראשונה מן המנין, שהרי לא ידענה לשום זמן לא לחדש ולא לשבת! ויש לחלק בין סירוגין דימים לסירוגין דשורים. ורבינו חננאל פירש "קבעה לה וסת לדילוג" – כשעשתה שלש פעמים כסדר הזה, כגון שראתה חמשה עשר בניסן וששה עשר באייר ושבעה עשר בסיון, וכן ראתה חמשה עשר בתמוז וששה עשר באב ושבעה עשר בכסלו, ועוד ראתה חמשה עשר בתשרי וששה עשר במרחשון ושבעה עשר בכסליו – חוששת מכאן ואילך חמשה עשר לחדש זה וששה עשר לשני ושבעה עשר לשלישי. ולשמואל צריכה "שתשלש בדילוג" – שתראה בחדש רביעי יום שמונה עשר, ובשלושה חדשים שאחרים יום ששה עשר ושבעה עשר ושמונה עשר, וכן בשלישי עוד שאחרי כן. דראייה של חמשה עשר יום בחדש הראשון, לא היה ממנינא. ותימיה: למה פירש כן, דאם כן כששאל התלמוד "לימא דברבי ורבן שמעון בן גמליאל קמפלג" – לא פליגי בראייה ראשונה לחדש אבל בשלש ראיות של דילוג ראשון, ובמסקנא ידעה הפירוש בענין אחר, ואמאי לא סגי בשלושה חדשים כדפירש בקונטרס? ואינה אסורה אלא משמונה עשר ואילך – ואם תאמר: ויאסר נמי יום שמונה עשר, כי שינתה לשבעה עשר, שהרי דילגה. וידעה בכלל וסת דילוג. כמו חמשה עשר וששה עשר, דחיישין בחדא זימנא? ואומר הרב רבינו יצחק: דאין לחוש בדילוג משום חדא זימנא.

מיחש בחדא זימנא חיישין – פירש רש"י: דחיישין לתשמיש. וכן צריך לפרש, מדלא פריש התלמוד בחדא לטהרות. ואין להחזיר בשם קביעות וסת שלש פעמים לגבי תשמיש – דהא בחדא זימנא חיישין, אלא לגבי שאם נקבעו שלש פעמים – חוששין לו, עד שיעקר שלש פעמים.

הדרן עלך האשה

גמרא איתמר, ראתה יום חמשה עשר לחדש זה, ויום ששה עשר לחדש זה, ויום ששלוש בדילוג. עד שתשלש בדילוג. ואין שם דילוג. היתה למודה – וסת קבוע לחמשה עשר, ושינתה לששה עשר – זה וזה אסורין. כלומר, כשיגיע חמשה עשר וששה עשר עוד – תאסר. חזרה ושינתה בשניה ולשבעה עשר – הותר ששה עשר מכאן ואילך, שלא קבעתו אלא פעם אחת. הלכך, בפעם אחת הוא נעקר. הותרו כולן – חמשה עשר – שהרי עקרתו שלשה פעמים, וששה עשר ושבעה עשר – בחדא זימנא מיעקר, ואפילו שמונה עשר הבא לא יאסר, אלא תשעה עשר. בדרקת "משמונה עשר ואילך", שהרי שלשה בדילוג וקבעה לה וסת לדילוג. תיובתא דרב – דהא קתני שינתה לשבעה עשר – נאסר חמשה עשר וששה עשר, ולא קתני משבעה עשר ואילך, ואף על גב דדילגה תרי זימנא, אלמא, ראייה קמייא – לאו ממנינא. למודה שאני – כיון דוסתה קבוע לחמשה עשר – שדין ראייה של חמשה עשר עם ראיות שעברו עליה, שהרי בזמנה ראתה, והיכי הוה מצוין למימניה עם הני דדילוג? וכי אמנא אנא – היבא דראיית חמשה עשר שהיתה תחלת ראייתה, או שלא היה לה וסת קודם לכן, או שהיה לה וסת ליום עשרים. ודקארי לה מאי קארי? – דא דאי היכי מצי לאקשוי למודה? קסלקא דעתך – הוא הדין לשאניה למודה בעינן תלתא זימני דילוג, והאי דנקט "למודה" – לאו משום עקירת וסת דילוג, למידק דלמודה הוא דבעי שתשלש בדילוג. אלא משום עקירת וסת ראשון, דקתני "חזרה ושינתה לשבעה עשר – הותר ששה עשר, ונאסר חמשה עשר ושבעה עשר", ואף על גב דעקרתיה לחמשה עשר תרי זימנא, דסלקא דעתך אמינא: כיון דלמודה הואי בחמשה עשר, ועקרתיה תרי זימנא – הו לא הדרה, ותשתרי לחמשה עשר הבא. קמשמע לן – דאין וסת קבוע נעקר בפחות משלש פעמים. סריגה – כמו עשרים ושנים ליום עשרים וארבעה. לא קבעה לה וסת – שאין דילוג זה דומה לראשון. דראשון – יום אחד, וזה – שני ימים באחד. קתני מיהא: קבעה לה וסת בשלש ראיות, וראשונה בכלל. ושינתה ליום עשרים ואחד – דאיכא דילוג תלת זימנא. דיקא נמי – מדשקבין ליום עשרים, דהוה ליה למינתי "ראתה ביום עשרים בחדש זה, ויום עשרים ואחד בחדש זה, ויום עשרים ושנים בחדש זה", שכן דרך לשון תנאים לשנות כלל ולשון קצרה. לא אמרן – דאין קובעת עד שתקבענו שלש פעמים, אלא למקבעיה ודחיה דיה שעתה ולא יעקר בפחות משלש. אבל למיחש – בחדא זימנא חיישין ליה. שאם ראתה ביום חמשה עשר פעם אחת – חוששת לחמשה עשר הבא, ולא תשמש. הני מילי – היבא דקאים ליה אותו יום שינתה בו בתוך ימים שראויה להיות בהן נדה. כי מתניין שהיא למודה לדחות רואה ביום חמשה עשר לטבילה, שהוא עשרים ושנים לראייתה, וכדאוקמנא ב"בנות בותים" (נדה לט"א). ושינתה ליום עשרים לטבילה, שהן עשרים ושבע לראייה. דכי הדר מטי יום חמשה עשר לטבילה, קיימא לה בימים הראויים לנדה. שהרי שלמו לאחר טבילה אחד עשר שבין נדה לנדה. ונכנסה ארבעה ימים בימים הראויים לנדה. אבל היבא דקאי בתוך ימי זבתה, כגון שהיתה למודה לראות ליום חמשה עשר לטבילה, והקיימה וראתה בתוך ימי חוב, כגון ליום עשרים לטבילה. אימא לא תיחוש לה – דכי מטיא טבילתה אחרית, וטבול, ויגיע יום עשרים – לא תאסר לשמש, דהא קיימא לן בפרק דלעיל (שם): כל אחד עשר – בחזקת טהרה, שאינה מוחזקת רואה. הלכך, משום חדא זימנא לא תיחוש לה, דאקריא בעלמא הוה – קמשמע לן. **תניא אין האשה קובעת – ואינה מותרת. ומתענה לה גבי הדין – משמע דלא בעי עקירה שלש פעמים אלא למי שנקבע שלש פעמים. חד לחד – חדא קעריה לחד קביעות, וחד קביעות לחד קביעות. ואפילו קביעתיה תרי זימנא. כוונתה – דאפילו קביעתיה תרי זימנא – מעיקר בחד זימנא. הכי גריסין: מותרת לשמש עד יום שלשים – כל ימים שבינתים מותרים. הגיע יום שלשים ולא ראתה הותר שלשים – העתיד לבא, דהא איעקר מינה. ואף על גב דקביעתיה תרי זימנא – מעיקר בחד זימנא.**

גמרא איתמר, ראתה יום חמשה עשר לחדש זה, ויום ששה עשר לחדש זה, ויום ששלוש בדילוג. עד שתשלש בדילוג. ואין שם דילוג. היתה למודה – וסת קבוע לחמשה עשר, ושינתה לששה עשר – זה וזה אסורין. כלומר, כשיגיע חמשה עשר וששה עשר עוד – תאסר. חזרה ושינתה בשניה ולשבעה עשר – הותר ששה עשר מכאן ואילך, שלא קבעתו אלא פעם אחת. הלכך, בפעם אחת הוא נעקר. הותרו כולן – חמשה עשר – שהרי עקרתו שלשה פעמים, וששה עשר ושבעה עשר – בחדא זימנא מיעקר, ואפילו שמונה עשר הבא לא יאסר, אלא תשעה עשר. בדרקת "משמונה עשר ואילך", שהרי שלשה בדילוג וקבעה לה וסת לדילוג. תיובתא דרב – דהא קתני שינתה לשבעה עשר – נאסר חמשה עשר וששה עשר, ולא קתני משבעה עשר ואילך, ואף על גב דדילגה תרי זימנא, אלמא, ראייה קמייא – לאו ממנינא. למודה שאני – כיון דוסתה קבוע לחמשה עשר – שדין ראייה של חמשה עשר עם ראיות שעברו עליה, שהרי בזמנה ראתה, והיכי הוה מצוין למימניה עם הני דדילוג? וכי אמנא אנא – היבא דראיית חמשה עשר שהיתה תחלת ראייתה, או שלא היה לה וסת קודם לכן, או שהיה לה וסת ליום עשרים. ודקארי לה מאי קארי? – דא דאי היכי מצי לאקשוי למודה? קסלקא דעתך – הוא הדין לשאניה למודה בעינן תלתא זימני דילוג, והאי דנקט "למודה" – לאו משום עקירת וסת דילוג, למידק דלמודה הוא דבעי שתשלש בדילוג. אלא משום עקירת וסת ראשון, דקתני "חזרה ושינתה לשבעה עשר – הותר ששה עשר, ונאסר חמשה עשר ושבעה עשר", ואף על גב דעקרתיה לחמשה עשר תרי זימנא, דסלקא דעתך אמינא: כיון דלמודה הואי בחמשה עשר, ועקרתיה תרי זימנא – הו לא הדרה, ותשתרי לחמשה עשר הבא. קמשמע לן – דאין וסת קבוע נעקר בפחות משלש פעמים. סריגה – כמו עשרים ושנים ליום עשרים וארבעה. לא קבעה לה וסת – שאין דילוג זה דומה לראשון. דראשון – יום אחד, וזה – שני ימים באחד. קתני מיהא: קבעה לה וסת בשלש ראיות, וראשונה בכלל. ושינתה ליום עשרים ואחד – דאיכא דילוג תלת זימנא. דיקא נמי – מדשקבין ליום עשרים, דהוה ליה למינתי "ראתה ביום עשרים בחדש זה, ויום עשרים ואחד בחדש זה, ויום עשרים ושנים בחדש זה", שכן דרך לשון תנאים לשנות כלל ולשון קצרה. לא אמרן – דאין קובעת עד שתקבענו שלש פעמים, אלא למקבעיה ודחיה דיה שעתה ולא יעקר בפחות משלש. אבל למיחש – בחדא זימנא חיישין ליה. שאם ראתה ביום חמשה עשר פעם אחת – חוששת לחמשה עשר הבא, ולא תשמש. הני מילי – היבא דקאים ליה אותו יום שינתה בו בתוך ימים שראויה להיות בהן נדה. כי מתניין שהיא למודה לדחות רואה ביום חמשה עשר לטבילה, שהוא עשרים ושנים לראייתה, וכדאוקמנא ב"בנות בותים" (נדה לט"א). ושינתה ליום עשרים לטבילה, שהן עשרים ושבע לראייה. דכי הדר מטי יום חמשה עשר לטבילה, קיימא לה בימים הראויים לנדה. שהרי שלמו לאחר טבילה אחד עשר שבין נדה לנדה. ונכנסה ארבעה ימים בימים הראויים לנדה. אבל היבא דקאי בתוך ימי זבתה, כגון שהיתה למודה לראות ליום חמשה עשר לטבילה, והקיימה וראתה בתוך ימי חוב, כגון ליום עשרים לטבילה. אימא לא תיחוש לה – דכי מטיא טבילתה אחרית, וטבול, ויגיע יום עשרים – לא תאסר לשמש, דהא קיימא לן בפרק דלעיל (שם): כל אחד עשר – בחזקת טהרה, שאינה מוחזקת רואה. הלכך, משום חדא זימנא לא תיחוש לה, דאקריא בעלמא הוה – קמשמע לן. **תניא אין האשה קובעת – ואינה מותרת. ומתענה לה גבי הדין – משמע דלא בעי עקירה שלש פעמים אלא למי שנקבע שלש פעמים. חד לחד – חדא קעריה לחד קביעות, וחד קביעות לחד קביעות. ואפילו קביעתיה תרי זימנא. כוונתה – דאפילו קביעתיה תרי זימנא – מעיקר בחד זימנא. הכי גריסין: מותרת לשמש עד יום שלשים – כל ימים שבינתים מותרים. הגיע יום שלשים ולא ראתה הותר שלשים – העתיד לבא, דהא איעקר מינה. ואף על גב דקביעתיה תרי זימנא – מעיקר בחד זימנא.**

קבעה לה וסת לדילוג – ואסורה ליום שמונה עשר לחדש רביעי, וליום תשעה עשר בחדש חמישי, וכן לעולם. עד שתשלש בדילוג – יום חמשה עשר אינו מן המנין – שהוא תחלת ראייתה, ואין שם דילוג. היתה למודה – וסת קבוע לחמשה עשר, ושינתה לששה עשר – זה וזה אסורין. כלומר, כשיגיע חמשה עשר וששה עשר עוד – תאסר. חזרה ושינתה בשניה ולשבעה עשר – הותר ששה עשר מכאן ואילך, שלא קבעתו אלא פעם אחת. הלכך, בפעם אחת הוא נעקר. הותרו כולן – חמשה עשר – שהרי עקרתו שלשה פעמים, וששה עשר ושבעה עשר – בחדא זימנא מיעקר, ואפילו שמונה עשר הבא לא יאסר, אלא תשעה עשר. בדרקת "משמונה עשר ואילך", שהרי שלשה בדילוג וקבעה לה וסת לדילוג. תיובתא דרב – דהא קתני שינתה לשבעה עשר – נאסר חמשה עשר וששה עשר, ולא קתני משבעה עשר ואילך, ואף על גב דדילגה תרי זימנא, אלמא, ראייה קמייא – לאו ממנינא. למודה שאני – כיון דוסתה קבוע לחמשה עשר – שדין ראייה של חמשה עשר עם ראיות שעברו עליה, שהרי בזמנה ראתה, והיכי הוה מצוין למימניה עם הני דדילוג? וכי אמנא אנא – היבא דראיית חמשה עשר שהיתה תחלת ראייתה, או שלא היה לה וסת קודם לכן, או שהיה לה וסת ליום עשרים. ודקארי לה מאי קארי? – דא דאי היכי מצי לאקשוי למודה? קסלקא דעתך – הוא הדין לשאניה למודה בעינן תלתא זימני דילוג, והאי דנקט "למודה" – לאו משום עקירת וסת דילוג, למידק דלמודה הוא דבעי שתשלש בדילוג. אלא משום עקירת וסת ראשון, דקתני "חזרה ושינתה לשבעה עשר – הותר ששה עשר, ונאסר חמשה עשר ושבעה עשר", ואף על גב דעקרתיה לחמשה עשר תרי זימנא, דסלקא דעתך אמינא: כיון דלמודה הואי בחמשה עשר, ועקרתיה תרי זימנא – הו לא הדרה, ותשתרי לחמשה עשר הבא. קמשמע לן – דאין וסת קבוע נעקר בפחות משלש פעמים. סריגה – כמו עשרים ושנים ליום עשרים וארבעה. לא קבעה לה וסת – שאין דילוג זה דומה לראשון. דראשון – יום אחד, וזה – שני ימים באחד. קתני מיהא: קבעה לה וסת בשלש ראיות, וראשונה בכלל. ושינתה ליום עשרים ואחד – דאיכא דילוג תלת זימנא. דיקא נמי – מדשקבין ליום עשרים, דהוה ליה למינתי "ראתה ביום עשרים בחדש זה, ויום עשרים ואחד בחדש זה, ויום עשרים ושנים בחדש זה", שכן דרך לשון תנאים לשנות כלל ולשון קצרה. לא אמרן – דאין קובעת עד שתקבענו שלש פעמים, אלא למקבעיה ודחיה דיה שעתה ולא יעקר בפחות משלש. אבל למיחש – בחדא זימנא חיישין ליה. שאם ראתה ביום חמשה עשר פעם אחת – חוששת לחמשה עשר הבא, ולא תשמש. הני מילי – היבא דקאים ליה אותו יום שינתה בו בתוך ימים שראויה להיות בהן נדה. כי מתניין שהיא למודה לדחות רואה ביום חמשה עשר לטבילה, שהוא עשרים ושנים לראייתה, וכדאוקמנא ב"בנות בותים" (נדה לט"א). ושינתה ליום עשרים לטבילה, שהן עשרים ושבע לראייה. דכי הדר מטי יום חמשה עשר לטבילה, קיימא לה בימים הראויים לנדה. שהרי שלמו לאחר טבילה אחד עשר שבין נדה לנדה. ונכנסה ארבעה ימים בימים הראויים לנדה. אבל היבא דקאי בתוך ימי זבתה, כגון שהיתה למודה לראות ליום חמשה עשר לטבילה, והקיימה וראתה בתוך ימי חוב, כגון ליום עשרים לטבילה. אימא לא תיחוש לה – דכי מטיא טבילתה אחרית, וטבול, ויגיע יום עשרים – לא תאסר לשמש, דהא קיימא לן בפרק דלעיל (שם): כל אחד עשר – בחזקת טהרה, שאינה מוחזקת רואה. הלכך, משום חדא זימנא לא תיחוש לה, דאקריא בעלמא הוה – קמשמע לן. **תניא** אין האשה קובעת – ואינה מותרת. ומתענה לה גבי הדין – משמע דלא בעי עקירה שלש פעמים אלא למי שנקבע שלש פעמים. חד לחד – חדא קעריה לחד קביעות, וחד קביעות לחד קביעות. ואפילו קביעתיה תרי זימנא. כוונתה – דאפילו קביעתיה תרי זימנא – מעיקר בחד זימנא. הכי גריסין: מותרת לשמש עד יום שלשים – כל ימים שבינתים מותרים. הגיע יום שלשים ולא ראתה הותר שלשים – העתיד לבא, דהא איעקר מינה. ואף על גב דקביעתיה תרי זימנא – מעיקר בחד זימנא.

ונאסר

ונאסר

1 תינוקת ארבע לילות - בית הלל לא בעו רצופין, כדאמר בגמרא: מעשה ונתן
2 לה רבי ארבע לילות מתוך שנים עשר חדש. וכן נראה דארבע לילות
3 לבית שמאי, אפילו מפורות, כמו לבית הלל. כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה -
4 שרואה מחמת תשמיש, תלין כל היום המחזרת וכל הלילה שאחריה, אפילו לא
5 משנה בהם בדם בתולים, ואפילו אינה
6 נוחרת. אבל תו - לא תלין, הואיל ולא
7 שמשו, כדאמר לעיל בסוף פרק קמא (יא.ב):
8 עבר עליה לילה אחת בלא תשמיש -
9 טמאה. ורב מחמיר טפי, דדוקא כשנחת
10 ביום שלאחר תשמיש תלין בו ובליה
11 שלאחריו, אבל בלא נחירה - לא.
12 על גבי כולם רואה על גבי כולם ואינה
13 רואה בידוע שחיתה המכה - לספרים
14 דגרסין הכי "על גבי כלים ורואה" ליכא
15 לפרשי "בידוע" דאיכא הוכחה, דהא לא
16 מוכח ולא מיד, הואיל ורואה. אלא הכי
17 פירושו: בידוע שיש לתלות שחיתה המכה.
18 וכן צריך לומר בפרק "דס הנדה" לעיל (נו.ג)
19 "בידוע שלפני הכבוס" - כלומר, שיש
20 לתלות לפני הכבוס. רב אמר לא הפסידה
21 לילות עד מוצאי שבת תנן - ואם תאמר:
22 בפרק קמא דכתובות (ו.ה) דפריך למאן דאסר
23 לבעול בשבת מדיקאמר הכא "עד מוצאי
24 שבת", דאמר: מאי לאו, דאי לא בעל -
25 מצי בעול ומשני: לא, כשבעל. ופריך: אי
26 כשבעל, מאי למימרא? ומשני: הא קמשמע
27 לן כדשמואל, דאמר: פרצה דחוקה כו',
28 והשתא, מאי פריך "מאי למימרא", הא
29 אשמעינן טובא, דלא הפסידה לילות.
30 כדקאמר הכא! ויש לומר: דהתם איכא
31 לישנא דשמואל אוסר למבעל לכתחלה, וכן
32 לרב, ואיצטריך ליה לשנויי הכי לשמואל,
33 דאפילו אי כלוי סבירא ליה, דהפסידה
34 לילות. דשרי למבעל לכתחלה כדשמואל
35 כו' - אף על גב דבפרק קמא דכתובות (ו.ה)
36 מייית דך דשמואל אבעילה שניה, מכל מקום
37 לפי האמת דשרי למבעל לכתחלה נקט הכא,
38 דהוי רבואת טפי, רבי אסי אמר טהורה -
39 ואף על גב דלית ליה דך סבירא דאם איתא
40 דהוה דם מעיקרא הוה אתי, מיהו סבירא ליה
41 שפיר הא דרב גידל ולעיל, סוף פרק קמא
42 (יא.ב): דאם פסקה מחמת תשמיש וראתה
43 אפילו מחמת תשמיש - טמאה. דאם איתא
44 דדם בתולי הוא - מעיקרא כשמשוה הוה
45 אתי, ולא הוה לה למפסק מחמת תשמיש.
46 כיון דבתחלה בעל ומצא דם, אם איתא
47 שנשאר עוד דם בתולי - לא היה לה לפסוק
48 כשמשוה. אבל הכא איירי דבעל ולא מצא
49 דם, ולחכי איכא למימר דבעל כדשמואל.
50 שאני שמואל דרב גובריה - משמע הכא
51 דשמואל לא שכיחא, וכן בפרק קמא
52 דחגיגה (יד.ה) גבי בתולה שעיברה, פירוש:
53 שהושיבה על פי החבית, ואין ריחה נודף -
54 ובוה נודע שהיא בתולה, ומפיק דכשרה
55 לבחן גדול, דאיכא למימר: באמבטי עיברה,
56 דשכיח טפי מדשמואל. וקשה: דבפרק קמא
57 דכתובות (ו.ה) קאמר: רוב בקיאן בהטיה: ויש
58 לומר: דהטיה דכתובות אינה בעילה גמורה
59 שתעבר בה, כבשאר ביאות.

ונאסר יום עשרים - הבא שהרי למודה בעשרים ולא עקרתו אלא שני פעמים שהרי
עקרה האחרונה של עשרים האחרונה שלא ראתה שאחר השלשים שניים לאו
עקרה היא שהרי לא שינתה ליום שלשים השלישים ולא ראתה עד יום עשרים
לחדש כוונתה. מפני שאורח - זה שחזר לשוה יום עשרים בזמנו הראשון בא.
משנה כל גפן יש בה יין - כל אשה יש
לה בתולים ודמים. ושואין לה הרי זה דור
קטוע - וכיון שאין לה דמים מרובים אין
בניהן מרובין.

הדרן עלך האשה

משנה תינוקת נותנין לה ארבע לילות -
לשמש. ואפילו רואה - אמרין:
דם בתולים הוא. עד שתחיה המכה -
מפרש בגמרא. הניע זמנה לראות - ולא
ראתה. עד מוצאי שבת - והיא ניסת
ברביעי. גמרא אפילו ראתה - בבית
אביה, אמרו בית הלל: הואיל ולא הגיע זמנה
לראות - נותנין לה עד שתחיה המכה.
מדפליג בספא - בהגיע זמנה, קתני חילוק
בין ראתה ללא ראתה. שנוחרת - לקמן
מפרש. שהרוק מצוי - שרואה מחמת
תשמיש. עד מוצאי שבת תנן - ביום
ובלילה. דשרי למבעל בשבת - אף על פי
שלא בעל עדיין כי אם שתי בעילות, ופתח
דחוק. וחזר ובעל - בתוך ארבע לילות.
טמאה - דם נדה הוא. בוגרת נותנין לה
לילה הראשון - ואפילו לבית הלל דאמרי
בהגיע זמנה לראות ארבעה - הני מילי
נערה, דמשיגיעו ימי הנעורים, הוי זמנה.
אבל בוגרת - לילה הראשון, ותו לא. מתוך
שנים עשר חדש - שבעל לילה הראשון
וחלף בדרך מיד. ושהה שלשה חדשים, וחזר
ובעל ומצא דם, וכן פעם שניה ושלישית, ובא
לפני רבי. ואמר: דם בתולים הוא.
עד

הדרן עלך האשה

תינוקת שלא הניע זמנה לראות, וניסת, בית שמאי
אומרים: נותנין לה ארבע לילות, ובית הלל
אומרים: עד שתחיה המכה. הניע זמנה לראות וניסת,
בית שמאי אומרים: נותנין לה לילה הראשון, ובית
הלל אומרים: עד מוצאי שבת, ארבע לילות. ראתה
ועודה בבית אביה, בית שמאי אומרים: נותנין לה
בעילת מצוה, ובית הלל אומרים: כל הלילה כולה.
גמרא אמר רב נחמן בר יצחק: ואפילו ראתה. ממי
מדקא מפליג בסיפא בין ראתה בין בשלא ראתה,
מכלל דרישא - לא שנא הכי ולא שנא הכי. תניא נמי
הכי, בית הלל אומרים: עד שתחיה המכה, בין ראתה
בין לא ראתה. "עד שתחיה המכה". עד כמה? אמר
רב יהודה אמר רב: כל זמן שגזירתה. כי אמריתה קמיה
דשמואל, אמר לי: נחירה זו - איני יודע מה היא, אלא

כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה מחמת תשמיש. נחירה דקאמר רב הכי דמי? אמר רב
שמואל בר רב יצחק לדידי מפרשא לי מיניה דרב: עומדת ורואה, וישבת ואינה רואה -
בידוע שלא חיתה המכה. על גבי קרקע ורואה, על גבי פרים וכסותות ואינה רואה - בידוע
שלא חיתה המכה. על גבי כולם ורואה, על גבי כולם ואינה רואה - בידוע שחיתה המכה.
הניע זמנה" וכו'. איתמר: שימשה בימים, רב אמר: לא הפסידה לילות, ולוי אמר: הפסידה
לילות. רב אמר: לא הפסידה לילות, "עד מוצאי שבת" תנן. ולוי אמר: הפסידה לילות, מאי
"ארבע לילות" דקתני? - ארבעה עונות. ולרב, למה לי למיתנא "ארבע לילות"? אורח ארעא
קא משמע לן: דדרבה דביאה בלילות. וללוי, ליתני "ארבע לילות", "עד מוצאי שבת" למה לי?
הא קא משמע לן: דשרי למבעל לכתחלה בשבת. כדשמואל, דאמר שמואל: פרצה דחוקה -
מותר ליכנס בה בשבת, ואף על פי שמשייר צרורות. איתמר: בעל ולא מצא דם, וחזר ובעל
ומצא דם - רבי חנינא אמר: טמאה, ורבי אסי אמר: טהורה. רבי חנינא אמר: טמאה, דאם
איתא דהוה דם בתולים - מעיקרא הוי אתי. ורבי אסי אמר: טהורה, דילמא אתרמי ליה
כדשמואל. דאמר שמואל: יכולני לבעול כמה בעילות בלא דם. ואידך - שאני שמואל דרב
גובריה. אמר רב: בוגרת נותנין לה לילה הראשון. והני מילי - שלא ראתה, אבל
ראתה - אין לה אלא בעילת מצוה, ותו לא. מיתבי: מעשה ונתן לה רבי ארבע
לילות מתוך שנים עשר חדש. הכי דמי? אלימא דיהיב לה כולהו בימי קטנות

נדה – דף סד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלז

מִצְוָה – בעילה ראשונה בלבד. ובית הלל אומרים כל הלילה
בזילה, אפילו כמה פעמים בלילה זה.

נמרא

מבואר ברישא של המשנה בדעת בית הלל, שתינוקת שלא הגיע
זמנה לראות, נותנים לה עד שתחיה המכה. הגמרא מבארת דין זה:
אמר רב נחמן בר יצחק, ואפילו ראתה דם בבית אביה, בית הלל
נותנים לה עד שתחיה המכה, שמפני שלא הגיע זמנה לראות, תולים
בדם בתולים, עד שתחיה המכה.

שואלת הגמרא: ממה – מניין לו דין זה. משיבה הגמרא: מדקא
מפליג בפסא – מכך שהמשנה מחלקת בסיפא בדין מי שהגיע זמנה
לראות, בין ראתה בבית אביה, שאז נותנים לה את כל הלילה, ובין
בשלא ראתה שנותנים לה ארבע לילות, ואילו ברישא לגבי קטנה
שלא הגיע זמנה לראות, סתמה המשנה 'עד שתחיה המכה' ולא
חילקה בין ראתה בבית אביה ללא ראתה, מפלל דרישא – משמע
מזה שברישא לא שניא הכי ולא שניא הכי – לא שונה הדין בין אם
ראתה בבית אביה ללא ראתה, ובכל ענין התירוה בית הלל עד
שתחיה המכה.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רב נחמן בר יצחק מברייתא: תניא נמי
הכי, בית הלל אומרים, תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת,
נותנים לה עד שתחיה המכה, בין ראתה בין לא ראתה.
שנינו במשנתנו בדעת בית הלל, שתינוקת שלא הגיע זמנה לראות
נותנים לה עד שתחיה המכה. שואלת הגמרא: עד כמה – עד מתי
הוא זמן זה. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, כל זמן שהיא
נוקרת, סימן הוא שלא התרפאה המכה. ולא ביאר עד מתי נחשב
'כל זמן שנותרה'. הוסיף רב יהודה: כי אמריתיה קמיה דשמואל –
כאשר אמרתי שמועה זו לפני שמואל, אמר לי שמואל, נחירה זו
שאמרת בשם רב, איני יודע מה היא, אלא שיעור חיתה המכה, הוא
כל זמן שהרזק מצוי בתוך הפה – באותו מקום מחמת תשמיש,
דהיינו שהיא רואה דם מחמת תשמיש.

הגמרא מבררת מהו 'נותרה': נחירה דקאמר רב, שכל זמן שהיא
נותרת עדיין לא נתרפאה המכה, הכי דמי. משיבה הגמרא: אמר
רב שמואל בר רב יצחק, לדידי מפרישא לי מניה דרב – שמעתי
פירושו של דבר זה מרב, שאם היא עומדת ורואה, יושבת ואינה
רואה, כלומר, הדם יוצא ממנה רק בעודה עומדת ולא כשיושבת,
בירידה שלא חיתה המכה. וכן אם היא יושבת על גבי קרקע ורואה,
ויושבת על גבי כרים וכסתות רכים ואינה רואה, בירידה שלא
חיתה המכה. אבל אם היא יושבת על גבי פולס בין על גבי קרקע
או על גבי כרים ורואה, וכן על גבי פולס ואינה רואה – שאינה
רואה כלל, בין עומדת בין יושבת על קרקע או כרים, בירידה שחיתה
המכה.

מבואר במשנתנו, הגיע זמנה וכו' לראות ולא ראתה, לדעת בית
הלל נותנים לה מליל רביעי עד מוצאי שבת שהם ארבע לילות.
הגמרא מבארת שיעור זה: איתמר – נאמר בבית המדרש, נערה
שהגיע זמנה לראות ולא ראתה, שנשאת, ובאותם ארבע לילות
שנותנים לה שמישה גם פמים, כגון ששימשה בליל חמישי וביממו.
רב אמר, לא הפסידה מלשמש כנגד זה בלילות ומותרת עד מוצאי
שבת, ואין התשמיש ביום מוריד מחשבון הארבע לילות. ולוי אמר,
הפסידה לילות, וכנגד כל יום ששימשה בו, הפסידה לילה כנגדו.
הגמרא מבארת טעמו של כל אחד: רב אמר לא הפסידה לילות,
שהרי 'עד מוצאי שבת' תנן, ומשמע שנותנים לה את כל הזמן
שמיים רביעי שנשאת בו עד מוצאי שבת, ואף כשימשה בימים
ובלילות. ולוי אמר הפסידה לילות, מאי ארבע לילות דקתני – מה
פירוש המשנה שאמרה 'ארבע לילות', אין הכוונה בדווקא ללילות,
אלא הכוונה ארבעה עונות, ועונה היא או יום או לילה, ולכן אם
שימשה ביום במקום בלילה, הפסידה עונה אחת.
מקשה הגמרא: ולרב הסובר שלא הפסידה לילות, למה לי למיתנא

ונאסר יום עשרים, מפני שאורח – דם וסת זה שחזר לשוב ביום
עשרים, בזמנו הראשון בא, בזמן הוסת הקבוע שהיה לה ביום
עשרים, ולפיכך ראייתה זו ביום עשרים אינה דרך מקרה, אלא חזרה
לטבעה הקבוע שהיתה רגילה לראות ביום עשרים לחודש.

ואף על פי ששלש פעמים לא ראתה ביום עשרים, והוסת הקבוע
נעקר בשלש פעמים שלא ראתה בו, זה רק כאשר שלש פעמים
שינתה את יום ראייתה וראתה ביום אחר, אך כאן, רק בפעמים
הראשונות ראתה ביום אחר שלא בוסתה הקבוע אבל בחודש
השלישי לא ראתה כלל לא בוסתה הקבוע ולא ביום אחר, ולכן, אין
זו עקירה גמורה, ואם בחודש הרביעי שבה וראתה ביום וסתה
הקבוע, חזר הוסת הקבוע למקומו.

מבואר אם כן בברייתא, שאף שמתחילה ראתה שתי פעמים ביום
שלושים, כיון שבחודש השלישי לא ראתה ביום שלושים נעקר וסת
זה ואינה צריכה יותר לחשוש ליום שלושים, ויש ממנה ראיה לדברי
רב פפא שאף אם ראתה פעמים באותו זמן, די בעקירה אחת.

משנה

המשנה מבארת שצבע וכמות דם בתולים ונדה אינו שווה בכל
הנשים, ומה התועלת בדמים אלה: נשים בבתוליהם כפופים – אשה
בתולה הרי היא כגפן ודם בתוליה הרי הוא כיוצא מן הגפן,
וכשם שיש גפן שיינה אדום ויש גפן שיינה שחור, ויש גפן שיינה
מרוקת ויש גפן שיינה מועט, כך גם דם בתולים, יש שהוא אדום
יש שהוא שחור, ויש שהוא רב ויש שהוא מועט.
רבי יהודה אומר, כל גפן יש בה יין, וגפן שאין בה יין, הרי זו
דורקמית, כלומר, כל אשה יש לה דם בתולים ודמים של נדה, ואשה
שאין לה לא דם בתולים ולא דם נדה, הרי היא דור קטוע מדם
בתולים ומדם נדה, וכיון שאין דמיה מרובים אין בניה מרובים.

נמרא

הגמרא מביאה ברייתות בענין ריבוי דמים באשה: תנא – שנינו
בברייתא, אשה שאין לה דם בתולים ודם נדה, הרי היא דור קטוע.
תני רבי חייא, בשם שהשאוור יפה לעיסה, כך דמים יפין לאשה
שתמחר להרות.
תנא משום רבי מאיר, כל אשה שדמיה מרובין, בניה מרובין.

הדרן עלך האשה

פרק עשירי – תינוקת

משנה

שנינו במשנה בפרק ראשון (יא.), שדם הבתולים שהאשה רואה
אחרי שנבעלה בתחילה, אינו מטמא. משנתנו מבארת דין הבתולה
שנשאת, ורואה דם, עד מתי תוכל לתלות דם זה בדם בתולים,
ואיננה חוששת שמא הוא דם נדה: תינוקת – ילדה, שלא הגיע זמנה
לראות ונשאת, בית שמאי אומרים, נותנין לה ארבע
לילות לשמש עם בעלה, אפילו אם תראה דם, שאנו אומרים שאינו
אלא דם בתולים. ובית הלל אומרים, נותנים לה עד שתחיה המכה
– עד שתתרפא החבורה שנהייתה מפני הבעילה.
ממשיכה המשנה אופן נוסף: הגיע זמנה לראות שהגיעה לימי
הנעורים, וניסת, בית שמאי אומרים, נותנין לה לילה הראשון
לשמש עם בעלה, אפילו כמה בעילות, ובית הלל אומרים נותנים
לה לשמש עם בעלה, מיום רביעי בשבוע, שבו נשאת, עד מוצאי
שבת, והיינו ארבע לילות, ליל חמישי, ליל ששי, ליל שבת, ומוצאי
שבת, וכל דם שתראה בלילות אלו הוא דם בתולים ואינו מטמא.
ממשיכה המשנה לבאר את הדין באופן נוסף: הגיע זמנה לראות, וגם
ראתה ועודה בבית אביה, בית שמאי אומרים, נותנין לה בעילת

דוחה הגמרא: לא יתכן לפרש כן, שהרי 'עַד שֶׁתִּהְיֶה הַמִּכָּה' תָּנִן – שנינו במשנה לגבי ראיות בקטנות, ומדוע נתן לה רבי רק ארבעה לילות, שאינו כפי הדין הראוי לה. אלא ודאי שמעשה זה לא היה בקטנה.

הגמרא ממשיכה לברר מה התיר רבי: אֵלָּא שְׁמָא תֵּאֵמַר דִּיהִיב לָהּ בִּיחָה – שנתן לה רבי את כל הארבעה לילות בַּיָּמִי נִעְרָה. דוחה הגמרא: נִעְרָה, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֳדָשׁ מִי אִמָּא – וכי יש בימי הנערות של האשה זמן של שנים עשר חודש, וְהָא אִמָּר שְׁמוּאֵל, אֵינן בִּין נִעְרָה לְבָגְרוֹת אֵלָּא שְׁשָׁה חֳדָשִׁים בְּלָבָד. ואם כן, אי אפשר לומר שאותם שנים עשר חודש שנתן לה רבי, היו כולם בימי הנערות.

הגמרא מציעה פירוש אחר בדברי שמואל: וְכִי תֵּאֵמַר – ואם תרצה לומר בְּצִיר מִהֵבִי הוּא דְלִיבָא – שאין ימי הנערות פחותים משה חודשים, הָא מִפִּי אִמָּא – אבל יש פעמים שימי הנערות מרובים משה חודשים. דוחה הגמרא: אי אפשר לפרש כן, הָא – שהרי שמואל, אין בין ימי נערות לימי בגרות אלא ששה חודשים בְּלָבָד, קָאָמַר. ומלשון 'בלבד' משמע שימי הנערות לעולם אינם יותר משה חודשים.

מציעה הגמרא ביאור אחר, באיזה אופן נתן לה רבי ארבעה לילות מתוך שנים עשר חודש: אֵלָּא דִּיהִיב לָהּ רַבִּי שְׁתַּיִם מֵהַלִּילֹת בַּיָּמִי קְטָנוֹת, כְּגוֹן שְׁנֵאֵת בְּגִיל אַחַת עֶשְׂרֵה וְחָצִי, ובמהלך ששה חודשים אלו של ימי הקטנות, נתן לה רבי שני לילות לשמש, וְשְׁתַּיִם בַּיָּמִי נִעְרָה שֶׁהֵם עוֹד שֶׁשָּׁה חֳדָשִׁים שֶׁל יָמֵי נִעְרוּתָהּ.

דוחה הגמרא: הָא בְּעָא מִינָּה –[הרי שאל] רַב חִיננָא פֶּר שְׁלָמִיא מֶרְבֵּ, מִי שְׁהִיגֵי וְזִמְנָה לְרֵאוּת תַּחַת בְּעֻלָּה, שְׁנִישָׁאֵת בְּעוּדָה קְטָנָה, והגיעה לימי הנעורים כשהיא נשואה. מָהוּ דִּינָה. והספק הוא, שכל אשה שהגיע זמנה לראות יש לה ארבעה לילות, אך באשה זאת שכבר נבעלה יותר מארבעה לילות בקטנותה תחת בעלה, האם מחמת בעילות אלו הפסידה את ארבעת הלילות שנותנים לה בנערות. אִמָּר לָהּ – השיב לו רבי, כָּל בְּעֻלָּת שְׁאֵתָה בּוֹעֵל] בימים שהיא קטנה אֵינָן נַחֲשׁוֹת אֵלָּא אַחַת מִתּוֹךְ אַרְבַּעַת הַלִּילֹת שְׁנוֹתֵיהֶם לְמִי שְׁהִיגָה זִמְנָה לִרְאוּת, וְהִשְׁתָּא – הבעילות הנוספות שנבעלה אחרי שהגיעה לימי הנעורים, מְשַׁלְמִין לְאַרְבַּעַת הַלִּילֹת, ולכן יש לה שלושה לילות אחרי שהגיעה לימי הנעורים, מלבד כל הבעילות שנבעלה בימי קטנותה. ואם כן, כיון שכל הבעילות של ימי הקטנות נחשבות לבעילה אחת, לא יתכן שנתן לה רבי שני לילות בימי קטנות, ושנים בימי נערות. והיה לו לתת לה שלושה לילות בימי הנערות, מלבד אלו של ימי הקטנות.

מסיקה הגמרא: אֵלָּא וְדָאִי שְׁהַמַּעֲשֶׂה שֶׁנָּתַן רַבִּי לְבַעוֹל אַרְבַּעַת לִילֹת מִתּוֹךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֳדָשׁ הִיא בְּאוֹפֵן כּוֹזֵה, דִּיהִיב לָהּ – שנתן לה רבי, אַחַת בַּיָּמִי קְטָנוֹת, וְשְׁתַּיִם בַּיָּמִי נִעְרָה, וְאַחַת בַּיָּמִי בָּגְרוֹת]. לפי זה מסיימת הגמרא את הקושיא על רב שאמר שלבגרות נותנים לילה ראשון בלבד: אִי אִמָּרַת בְּשִׁלְשָׁא – מובן הדבר אם תאמר שֶׁלְּבִגְרוּת בְּעֻלָּתָהּ, שְׁנִישָׁאֵת לֵאחֹר שְׁבַגְרָה, וְהִכֵּינָן לָהּ מִפִּי – אנו נותנים לה יותר מלילה אחד, שלא כדעתו של רבי. אז נובל ליישב את המעשה של רבי, ונאמר שנותנים לבגרות שני לילות, ולפיכך רבי התיר לה להבעל לילה נוסף בזמן הבגרות, שכן כִּי הִיכִי דִּאֲהֵנִי – כשם שמועילות הבעילות שבקטנות, להחשיבן בַּיָּמִי נִעְרָה לְמַבְצֵר לָהּ חֲדָא – להפחית לה לילה אחד מחשבון ארבעה לילות הניתנות לנערה. שכך השיב רב לרב חיננא, שכל הבעילות שבימי קטנות אינן נחשבות אלא אחד. ומשמע שבעילות אלו מפחיתות לילה אחד מחשבון הלילות, ונשארו שלושה בעילות לזמן הנערות. כמו כן אֲהֵנִי נָפִי – מועילות גם הבעילות שבנערות, לְבָגְרוֹת לְמַבְצֵר לָהּ חֲדָא – להוריד לילה אחד מחשבון הלילות שיש לבגרות. אך לא יותר מלילה אחד. ולכן אם נאמר שנותנים לבגרות שני לילות, מובן הדבר מדוע נתן לה רבי לילה אחד בימי בגרות, שכל הבעילות שנבעלה בזמן הנערות, מפחיתים לילה אחד מחשבון שתי הלילות שנותנים לה, ונשאר לה עוד לילה אחד.

אֵלָּא אִי אִמָּרַת – אבל אם תאמר שֶׁלְּבִגְרוּת דְּעֻלָּתָהּ שְׁנִישָׁאֵת

בבגרותה, לֹא יִהְיֶינָן לָהּ מִפִּי – אין נותנים לה יותר מלילה אחד, וכדעת רב. אם כן, קשה מדוע נתן לה רבי לילה אחד שלם בימי בגרות. הלא הבעילות שנבעלה בימי נערות, צריכות להפחית לילה אחד מחשבון הלילות שלה. וכיון שנתן לה רבי לילה שלם, במה הועילו הבעילות של ימי הנערות, להפחית מחשבון הלילות שלה. ולפי שיטתו של רב, לֹא הִיא צָרִיךְ רַבִּי לִיבָה –[לתת] לָהּ אֵלָּא בְּעֻלָּת מַצָּוָה, וְתוֹ לֹא – ולא יותר. וכיון שרבי נתן לה לילה שלם, אף שנבעלה גם בימי הנערות, מוכח שלסתם בגורת שלא נבעלה בימי הנערות, נותנים שני לילות.

מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם דִּיהִיב לָהּ – נתן לה רבי לילה אַחַת בַּיָּמִי קְטָנוֹת, וְשְׁלֹשׁ בַּיָּמִי נִעְרָה. ולא נתן לה רבי אף לא לילה אחד בימי הבגרות. ולכן אין להקשות ממעשה זה על רב.

ואף שדחינו פירוש זה, שהרי זמן הנערות אינו אלא ששה חודשים בלבד. וכיון שנתן לה רבי ארבעה לילות מתוך שנים עשר חודש, לא יתכן ששלשה מהלילות יהיו בזמן הנערות. זו אינה דחיה נכונה, מִי סְבָרָת – האם אתה סבור שנתן לה רבי כָּל תַּלְתָּא יְרַחֵי חֲדָא עוֹנָה – כל שלשה חודשים עונה אחת. לא כך היה המעשה, אלא רבי נתן לה כָּל תַּרְי יְרַחֵי חֲדָא עוֹנָה – כל שני חודשים עונה אחת.

וכך נמצאו ארבעה לילות מתוך שנים עשר חודש, מימי קטנותה, עד סוף ימי הנערות. הלילה הראשון שנתן לה רבי, היה בעודה קטנה, חצי שנה לפני ימי הנערות. ובמשך כל ימי הקטנות היא ממשיכה להבעל, אבל אינם נחשבים אלא ללילה אחד. עונה נוספת היתה חודשים אחרי תחילת ימי הנערות, עונה שלישית, אחרי חודשים נוספים, ועונה רביעית אחרי חודשים נוספים, שהם בסוף ימי הנערות שלה. נמצא סך הכל ארבעה לילות מתוך שנים עשר חודש, כשהבעילות שבימי הנערות היו בהפרש של חודשים בין לילה ללילה.

רב אמר שבגורת שנישאת נותנים לה לילה אחד. הגמרא דנה האם כוונתו גם כשראתה בבית אביה, או דווקא כשלא ראתה. מספרת הגמרא: מְנִימִין סְקִינָא –[שם חכם], הָוָה שְׁקִיל וְאָוִיל לְאַתְרֵיהּ דְּשִׁמְאֵל – היה הולך למקומו של שמואל. ומנימין נשא אשה בגורת שכבר ראתה דם נדות וְאַחַר כֵּן נִטְהַרָה לְקִרְאָת הַנִּישׁוּאִין. כָּכָר מְנִימִין לְמַעַבְדַּי עוֹבְדָא בְּנוֹתֵיהּ דְּרַב – לעשות מעשה כדעת רב ולטוהר את כל הדם שתראה בלילה הראשון שנבעלת בו אֲפִילוּ שְׂרָאָתָה כְּבֵר דָּם נִדּוֹת קוֹדֵם הַנִּישׁוּאִין. אִמָּר מְנִימִין טַעַם לְסַבְּרָתוֹ, הָרִי כְּשֶׁאָמַר רַב 'בִּגְרוּת נֹתְנִים לָהּ לִילָה הָרִאשׁוֹן', לֹא פְּלִיג –[חילקן] רַב בִּין רֵאָתָהּ בִּין לֹא רֵאָתָהּ, ומשמע שעל כולם אמר שנותנים לה לילה ראשון. מספרת הגמרא: קָרִים שְׂבִיב בְּאוֹרְהָא – קודם שהספיק מנימין לעשות מעשה כסברתו, מת בדרך. קָרִי שְׁמוּאֵל עָלֶיהָ דְּרַב – קרא שמואל פסוק זה אודות רב (משלי יב כא) 'לֹא יִאֻנָּה לְצַדִּיק כָּל אִינוֹן', שפירושו שלא יודמן לצדיק עבירה בלי דעת, וכך זכה רב בזכות צדקתו שלא נכשל מנימין בדבריו, ומת לפני שהספיק לעשות מעשה של אדם כדון. לפי שבאמת הדין הוא שאם ראתה בבית אביה אין לה אלא בעילת מצוה.

אגב דברי רב חיננא בר שלמיא בשם רב שהובאו לעיל, מביאה הגמרא עוד מימרא בשמו: אִמָּר רַב חִיננָא פֶּר שְׁלָמִיא, מְשַׁמִּיה דְּרַב – משמו של רב, בִּין שְׁתַּתְּקוּ שְׁנֵי שָׁל אִדָּם – שהגיע לזיקנה, נִתְמַעְמָו מְזוֹנוּתֵיהּ – מזונותיו באים בקושי, שְׁנַאֲמַר, (עמוס ד ו) בבואות עמוס, שמנבא שיבוא עם זר, וילחמו בישראל, שיגיע מחמת כן למצב של רעב, 'גַּם (אֲנִי נִתְּתִי לָךְ) נִקְוֹן שְׁנַיִם כָּכָל עָרִיכָם וְחוֹסֵר לָחֶם כָּכָל מְקוֹמוֹתֵיהֶם'. דורש רב, שכשמיגיע אדם לנקיון שיניים, היינו לגלל זקנה ששיניו נושרות, בא גם לידי חוסר לחם, שמונותיו מתמעטים.

שנינו במשנה: נערה שנישאת, שְׂרָאָתָה וְעוֹדָה בבית אביה, בית שמאי אומרים נותנים לה בעילת מצוה, ובית הלל אומרים כל הלילה שלה. הגמרא מבארת את דברי בית הלל: תָּנִי רַבִּנָּן, רֵאָתָה וְעוֹדָה בְּבֵית אֲבִיהָ, בֵּית הַלֵּל אֹמְרִים כָּל הַלֵּילָה שְׁלָהּ, וְנוֹתְנִין לָהּ עוֹנָה שְׁלָמָה, שבכל עונה זו אינה נאסרת מחמת הדם שתראה.

עד שתחיה המכה תנן – ר"א רבנא לילול לקטנה, מאי עבידתיה? אינן אלא אחת – ושלש בעי למיתב לה, לבד שנים דקטנות. אי אמרת בשלמא בוגרת בעלמא – שניסה לאחר שבגרה. אית לה טפי – מלילה אחת, דאית לה שני לילות. משום הכי יתיב להך במבגרה לילה אחת שלמה, ואף על גב דנבעלה קודם לכן, רכי היכי דאהני בעילות קטנות למבצר חרא מארבעה

לילות היתנות לנערה, דהא אמרנן: כל בעילות שבעל אינן אלא אחת, הא לילה אחת מיהא מבצרי, דתו לא יחבינן לה ארבע אלא שלש. אהני נמי בעילות נערות למבצר חרא – מלילות דבגרות, ותו לא. הלכך, להך בוגרת שנבעלה קודם לכן יחבינן מיהא לילה אחת מהשנים. אלא אי אמרת בוגרת – לילה הראשון ותו לא, אמאי יתיב לה להך אחת בימי בגרות? אם כן, בעילות דקודם לכן מאי אהנו, חרא בעילה הוא דבעי למיתב לה בימי בגרות, ולא כל הלילה ושלש בימי נערות – ולכא חכא בגרות כלל. דקשיא לך: הא לא משכחת שלש עונות של שלשה חדשים בימי נערות? מ סברת כו'. בוותיה דרב – בוגרת, כל לילה הראשון. לא יאונה כו' – שלא נכשל זה בדבריה. משנתקו שניו – זקנה. נתמעטו מוונותיו – קשין לבא. נתיו – לין. ובית בדיו – לשמן. הדפין – זהו הדלת שנותק על הענבים. הלולבים – היינו חופאי. אישקובא שמנקים בה את הגת. העדרשין – זו היא הגת עצמה, שהענבים נתונים שם. העקלים

בוותיה דרב אפילו ראתה. אמר: לא פליג רב בין ראתה בין לא ראתה. קדים שכיב באורחא. קרי שמואל עליה דרב: "לא יאנה לצדיק כל און". אמר רב חיננא בר שלמא משמיה דרב: בין שנתקו שניו של אדם – נתמעטו מוונותיו, שנאמר: "גם אנכי נתתי לך נקיון שנים בכל עריכם וחסר להם בכל מקומותיהם". "ראתה ועודה". תנו רבנן, ראתה ועודה בבית אביה, בית הלל אומרים: כל הלילה שלה, ונותנין לה עונה שלמה. וכמה עונה שלמה? פירש רבן שמעון בן גמליאל: לילה וחצי יום. – ומי בעינן כולי האי? ורמינן: הרי שהיו גתיו ובית בדיו טמאות, ובקש לעשותן בטהרה, כיצד הוא עושה, הדפין והלולבין והעדרשין – מדיחן, העקלים

לשלשה חדשים בסוף נערות, ורביעית – שלשה חדשים בבגרות. או ראשונה – בסוף קטנות, ושניה – באמצע נערות, ושלשית – בסוף נערות, ורביעית – בסוף נערות. סבר למעבר עובדא בוותיה דרב ואפילו ראתה – ואם תאמר: והא אפילו אי לא היה מפליג בין ראתה ללא ראתה, מכל מקום לא היה ליה למעבר כרב, דהא מסקינן לקמן "רב ושמואל דאמי תרייהו: הלכה, בועל בעלת מצוה ופורש" ויש לומר: דאי לא עביד כדך דלקמן – לא היה מקפיד שמואל, דמכל מקום היה עביד כמתניתין. אבל כדך שהיה רוצה לעשות מה שלא אמר רב מעולם – בזה היה מקפיד שמואל.

הדפין והלולבים והעדרשין – העדרשין, פירש הקונטרס: זו היא הגת עצמה, שהענבים נתונים בה. ובסוף פרק בתרא דמסכת עבודה זרה (ע"ה, א) קאמר: בעו מיניה מרבי אבהו, הני גורגי דגויים מהו? פירש רש"י, וכן בערוך: "גורגי" – עקלים. ופשיט ליה מהא מתניתין ד"הדפין והלולבין" וכו' דעקלים – מנגבן. ופירש רש"י: הן: דמדפשיט כדך מתניתין, שמע מינה דעיקר דיא. הלכך, סמכין עלה למשרי גת בהדחה. ולא סמכין אברייתא דלעיל "הגת והמחין". דקתני: גת עץ ושל אבן – מנגבן, וכן פירש רש"י. וזהו תימא אי מייית הדיא ברייתא ד"הדפין" לגבי עקלין, דליכא דפליג גבי שאר דברים דפליג איך ברייתא עלה, ולכא טעמא למסמך עליה: ומיהו, מטעם ד"בשל סופרים הלך אחר המיכל" היה מצי פסיק בוותיה. ועוד: דבתוספתא דטהרות גרסין "הדפין והלולבין והעדרשין – מנגבן, וכן טהורין". ומיהו אומר רבינו יצחק: דאפילו אי גרסין "מדיחין" כגירסת הספרים, לא קשיא לברייתא דלעיל. ד"עדרשין" – לאו גת עצמה הוא, אלא עיגול של טיט שמכביר על ענבים שבגת לדורכן, וכן פירש בערוך בערך "טלפח". והוא "ים" דאמר בפרק "המוכר הבית" (בבא בתרא ס"ז, ב) מאי "ים"? טלפח. ולפי שהוא עגול קרי "עדרשין" ו"טלפחא". ונקרא "ים" – על שם שהענבים נעצרים על ידו, ומתמלאת יין כמים יכסו על ים. ומה שלא שנה הכא דין גת – היינו משום שהיא כבדה, ואינה מטלטלת כל כך, ומשתמרת יותר מטומאה מכל כלי הגת, שיד הכל משמשין בהן, וכן ב"המוכר הבית" אלא הוצרך ללשון גת – כי פשיטא שגת גת עצמו. ומכאן את דקתני בגמרא – לא חיינו גת כפירוש רבינו שמואל א' מאיר, אלא כמנא שפירש הערוך: טלים שמביאין בהן זיתים לבית הבר. ורבינו תם מפרש דין הגת עצמו, בכלל בית הבר איירי. כדאמר ב"אידוה נשך" (בבא מציעא ע"א, ב) גבי "מעטן של זיתים": והא מחסר מכמר ועוילוי לבי דפי? וגבי "עביש של ענבים" נקט: ועוילוי לבי מעצרתא. וכן עדין דפרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא ס"ז, ב) קאמר להו גבי בית הבר, דקאמר: המוכר את בית הבר – מכר את הים. ומפרש: מאי "ים"? טלפחא, והיינו עדשין דהכא. וכן עקלים מצוין בבר, בפרק "זה בורר" (סנהדרין כ"א, א) לעקל בית הבר אני צריך, ובי"הגול בתרא" (בבא קמא קט"ב, א) כשעקל בית הבר כרוך עליה. ואף על גב דפחת בתרת: "גתיו ובית בדיו טמאים" – גת, שיריה. כדקאמר ב"החולין" (יבמות ל"ח, ב) כתובה לבית שמאי, שיריה. ומיהו קשה: דלא דמי, אי התם שירי לבית שמאי, מכל מקום תני לבית הלל. אבל הכא, אמאי תנא "גת" כלל, אי לאו לאשמועינן בהו מדיד? אלא על כרחך משמענו בבר, ומינה שמעין דגת כיוצא בו? ועוד קשה: אי לא מיירי אלא בבר, היכי פשיט דגורגי דגויים, דהיינו עקלין דגבי גת דלעיל יין נסך, מעקלין דברייתא דאיירי בכלל ברי? אלא על כרחך צריך לומר דתנא "בר", ומינה נשמע גת כיוצא בו. ורבן שמעון בן גמליאל נמי קאמר "מגת לזה ומכר לבר", ודעין שם, ונעוד אומר רבינו יצחק: דאפילו לפירוש רש"י דפירש דעדרשין היינו גת, ולגירסת הספרים דגרסין "מדיחין" – לא פליג אברייתא דגת ומחין, דקתני "מנגבן וכן טהורין". דהתם – בשל גויים מיירי, לפיכך מחמירין לנגב, אף על גב דאין מוזהבין, כדקתני: אם היו מוזהבין – אסורין. וכן דהכא – איירי בשל ישראל, ונגע בהן גוי. כדקתני: מי שהיו גתיו ובית בדיו טמאין, ומשום הכי גוי בהדחה. וכן צריך לומר לרבא, דאמר התם: "לא שנו" – פירוש: דבעי נגוב, "אלא שופתה, אבל דרך בה בלא ופיתה – לא". ובכך ברייתא קתני "של עץ ושל אבן – מנגבן, והם טהורין. ואם היו מוזהבין – אסורין". אלמא, בלא ופיתה נמי בעי נגוב. אלא מתניתא איירי בשל גוי. ומיהו קשה: דהכי פשיט גורגי דגויים מעקלין דברייתא דשמעתין? דלמא דגויים חמירי ויש לומר: דאף על גב דבגת מפלגינן בין ישראל לשל גויים, יש דברים דלא שייך לאפלוגי בהו כמו גבי נדות, וגבי דבר שמכניסו לקיום, דאפילו לפי שעה גורו בהו רבנן, לא שניא דישאל, לא שניא דגויים. ומשום הכי מייית ראייה שפיר מעקלים, אי בגורגי של שפא ושל גמי איירי, ומייית ראייה דאפילו בשל ישראל מיישנה שנים עשר חדש.

וכי תימא בציר דליכא הא טפי איכא – במסכת קדושין (ע"ט, א) פרש רש"י דלא גרסין ליה (בלבד), דבלאו "בלבד" נמי משמע לא פחות ולא יותר. מיהו נראה דאי לאו "בלבד", מצינו לפרושי הכי: אין שיעור הקטן שבין נערות לבגרות אלא ששה חדשים, והוה משמע שפיר דאיכא טפי. אלא ידויב לה אחת בימי קטנות ושנים בימי נערות כו' – מדמסיק

למין קמי' ליה סברת דכל תלאת ירחי חרא עונה, מכלל דכך היה סבור מתחלה. ועל כן או הראשונה שבקטנות רחוקה מן השניה ששה חדשים והשאר שלשה שלשה, או הרביעית רחוקה ששה חדשים מהשלשית והשאר שלשה שלשה. שאם לא כן, לא היו מתוך שנים עשר חדש. ואם כן, כי מסיק "תלאת בימי נערות, וכל תרי ירחי חרא עונה", לא היה צריך לשנות סדר העונות, אלא כל תלאת ירחי חרא עונה: הראשונה – לפני הנערות, והשניה – בתחלת נערות, והשלשית – באמצע נערות שלשה ירחים אחרים, והרביעית – בסוף נערות! ויש לומר: דניחא ליה להתלמוד להשוות הפסוק הביאות זו מזו כמו שהוא יכול. ואף על גב דביאת קטנות צריך שתהא ששה חדשים לפני נערות, דאם לא כן – לא היו שנים עשר חדש, מכל מקום נראה דלא דוקא בשלל בעל אלא ששה חדשים לפני נערות. דהא אפילו בעל כל ימי משך קטנות, קאמר דאינו אלא בעילה אחת. הלכך, אי כל חרא תלאת ירחי – תהיה השניה שבתחלת נערות סמוך לביאה אחרונה של קטנות. משום הכי קאמר "כל תרי ירחי חרא עונה", השניה תהיה בסוף שני חדשים של נערות רחוק מסוף קטנות, והשלשית – לסוף ארבעה חדשים, והרביעית – לסוף ששה חדשים, וריחוקם שוה – תרי ירחי ירחי. וכן כדא סלקא דעתא מעיקרא בכל תלאת ירחי חרא עונה היא, שזה בזה הענין שלשה חדשים לפני קטנות, ונמשכות הביאות עד סוף קטנות, דאינה אלא ביאה אחת. ומשם – לשלשה חדשים באמצע נערות, ומשם –

לשלשה חדשים בסוף נערות, ורביעית – שלשה חדשים בבגרות. סבר למעבר עובדא בוותיה דרב ואפילו ראתה – ואם תאמר: והא אפילו אי לא היה מפליג בין ראתה ללא ראתה, מכל מקום לא היה ליה למעבר כרב, דהא מסקינן לקמן "רב ושמואל דאמי תרייהו: הלכה, בועל בעלת מצוה ופורש" ויש לומר: דאי לא עביד כדך דלקמן – לא היה מקפיד שמואל, דמכל מקום היה עביד כמתניתין. אבל כדך שהיה רוצה לעשות מה שלא אמר רב מעולם – בזה היה מקפיד שמואל. הדפין והלולבים והעדרשין – העדרשין, פירש הקונטרס: זו היא הגת עצמה, שהענבים נתונים בה. ובסוף פרק בתרא דמסכת עבודה זרה (ע"ה, א) קאמר: בעו מיניה מרבי אבהו, הני גורגי דגויים מהו? פירש רש"י, וכן בערוך: "גורגי" – עקלים. ופשיט ליה מהא מתניתין ד"הדפין והלולבין" וכו' דעקלים – מנגבן. ופירש רש"י: הן: דמדפשיט כדך מתניתין, שמע מינה דעיקר דיא. הלכך, סמכין עלה למשרי גת בהדחה. ולא סמכין אברייתא דלעיל "הגת והמחין". דקתני: גת עץ ושל אבן – מנגבן, וכן פירש רש"י. וזהו תימא אי מייית הדיא ברייתא ד"הדפין" לגבי עקלין, דליכא דפליג גבי שאר דברים דפליג איך ברייתא עלה, ולכא טעמא למסמך עליה: ומיהו, מטעם ד"בשל סופרים הלך אחר המיכל" היה מצי פסיק בוותיה. ועוד: דבתוספתא דטהרות גרסין "הדפין והלולבין והעדרשין – מנגבן, וכן טהורין". ומיהו אומר רבינו יצחק: דאפילו אי גרסין "מדיחין" כגירסת הספרים, לא קשיא לברייתא דלעיל. ד"עדרשין" – לאו גת עצמה הוא, אלא עיגול של טיט שמכביר על ענבים שבגת לדורכן, וכן פירש בערוך בערך "טלפח". והוא "ים" דאמר בפרק "המוכר הבית" (בבא בתרא ס"ז, ב) מאי "ים"? טלפחא. ולפי שהוא עגול קרי "עדרשין" ו"טלפחא". ונקרא "ים" – על שם שהענבים נעצרים על ידו, ומתמלאת יין כמים יכסו על ים. ומה שלא שנה הכא דין גת – היינו משום שהיא כבדה, ואינה מטלטלת כל כך, ומשתמרת יותר מטומאה מכל כלי הגת, שיד הכל משמשין בהן, וכן ב"המוכר הבית" אלא הוצרך ללשון גת – כי פשיטא שגת גת עצמו. ומכאן את דקתני בגמרא – לא חיינו גת כפירוש רבינו שמואל א' מאיר, אלא כמנא שפירש הערוך: טלים שמביאין בהן זיתים לבית הבר. ורבינו תם מפרש דין הגת עצמו, בכלל בית הבר איירי. כדאמר ב"אידוה נשך" (בבא מציעא ע"א, ב) גבי "מעטן של זיתים": והא מחסר מכמר ועוילוי לבי דפי? וגבי "עביש של ענבים" נקט: ועוילוי לבי מעצרתא. וכן עדין דפרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא ס"ז, ב) קאמר להו גבי בית הבר, דקאמר: המוכר את בית הבר – מכר את הים. ומפרש: מאי "ים"? טלפחא, והיינו עדשין דהכא. וכן עקלים מצוין בבר, בפרק "זה בורר" (סנהדרין כ"א, א) לעקל בית הבר אני צריך, ובי"הגול בתרא" (בבא קמא קט"ב, א) כשעקל בית הבר כרוך עליה. ואף על גב דפחת בתרת: "גתיו ובית בדיו טמאים" – גת, שיריה. כדקאמר ב"החולין" (יבמות ל"ח, ב) כתובה לבית שמאי, שיריה. ומיהו קשה: דלא דמי, אי התם שירי לבית שמאי, מכל מקום תני לבית הלל. אבל הכא, אמאי תנא "גת" כלל, אי לאו לאשמועינן בהו מדיד? אלא על כרחך משמענו בבר, ומינה שמעין דגת כיוצא בו? ועוד קשה: אי לא מיירי אלא בבר, היכי פשיט דגורגי דגויים, דהיינו עקלין דגבי גת דלעיל יין נסך, מעקלין דברייתא דאיירי בכלל ברי? אלא על כרחך צריך לומר דתנא "בר", ומינה נשמע גת כיוצא בו. ורבן שמעון בן גמליאל נמי קאמר "מגת לזה ומכר לבר", ודעין שם, ונעוד אומר רבינו יצחק: דאפילו לפירוש רש"י דפירש דעדרשין היינו גת, ולגירסת הספרים דגרסין "מדיחין" – לא פליג אברייתא דגת ומחין, דקתני "מנגבן וכן טהורין". דהתם – בשל גויים מיירי, לפיכך מחמירין לנגב, אף על גב דאין מוזהבין, כדקתני: אם היו מוזהבין – אסורין. וכן דהכא – איירי בשל ישראל, ונגע בהן גוי. כדקתני: מי שהיו גתיו ובית בדיו טמאין, ומשום הכי גוי בהדחה. וכן צריך לומר לרבא, דאמר התם: "לא שנו" – פירוש: דבעי נגוב, "אלא שופתה, אבל דרך בה בלא ופיתה – לא". ובכך ברייתא קתני "של עץ ושל אבן – מנגבן, והם טהורין. ואם היו מוזהבין – אסורין". אלמא, בלא ופיתה נמי בעי נגוב. אלא מתניתא איירי בשל גוי. ומיהו קשה: דהכי פשיט גורגי דגויים מעקלין דברייתא דשמעתין? דלמא דגויים חמירי ויש לומר: דאף על גב דבגת מפלגינן בין ישראל לשל גויים, יש דברים דלא שייך לאפלוגי בהו כמו גבי נדות, וגבי דבר שמכניסו לקיום, דאפילו לפי שעה גורו בהו רבנן, לא שניא דישאל, לא שניא דגויים. ומשום הכי מייית ראייה שפיר מעקלים, אי בגורגי של שפא ושל גמי איירי, ומייית ראייה דאפילו בשל ישראל מיישנה שנים עשר חדש.

היינו תנא קמא – ואם תאמר: טובא איכא בינייהו, דהא תנא קמא מצריך שנים
עשר חדש, ורבן שמעון בן גמליאל קאמר דכשנטמא בזה הגת – ישתמש
בזן בגת הבאה. אם כן, הוא מסוף גת לתחלת גת, וחסר משנה כל ימי משך הגת
ויש לומר: דסבירא ליה דתנא קמא לא מחמיר טפי משנים עשר חדשי לבנה, ובישול
פירות הולך אחר החמה, אם כן מסוף גת
לתחלת גת איכא שנים עשר חדשי לבנה.
ומשני: "איכא בינייהו חרפי ואפלי" – כלומר,
אשתדק הוה אפלי, ועבשו חרפי, ואיכא
פחות משנים עשר חדשי לבנה מגת לגת. אי
נמי: פשיטא ליה דתנא קמא לא קאמר שנים
עשר חדש משנתרוקנה הגת – דאם כן, כלו
ימי בציר, ולא יכול להשתמש עד עשרים
וארבעה חדש, והוא גת אחרת. אלא "שנים
עשר חדש" דקאמר תנא קמא – עם זמן
שהיו בו. והיינו כרבן שמעון בן גמליאל
דאמר "לגת הבאה!" ומשני: "איכא בינייהו
חרפי ואפלי, כדפירש רש"י: "חרפי" –
שממרה הבציר של שנה זו משל אשתדק.
רבן שמעון בן גמליאל מיקל, דליכא שנים
עשר חדש, "ואפלי" – שמאחר הבציר של
שנה זו משל אשתדק. רבן שמעון בן גמליאל
מחמיר. אבל תנא קמא מודה נמי, דכל זמן
שיש בו שנים עשר חדש עם זמן שהיו בגת
– די בכך, וזו היא קולא.

ובבולן ששופעות ובאות מתוך ארבעה
לילות לאחר ארבעה לילות כולן
צריכות לבדוק את עצמן – אומר רבינו
יצחק: דלאו דוקא כששלמו כל ארבעה
לילות, דהוא הדין מכל לילה מתוך ארבעה
לילות ליום של אחרי כן. דהא אם ראתה
ביום – טמאה ללוי, דאמר: ארבעה עונות.
ואפילו לרב, דאמר: לא הפסידה לילות, מכל
מקום מודה דאם נשתנו, תהא ראייה טמאה.
הילכך, צריכה לבדוק אולי נשתנה. אף על
גב דבליה נמי אם נשתנה טמאה – מכל
מקום לא בעיא בדיקה. אבל ביום בעיא
בדיקה, ולא סמכינן למימרו: הואיל ושופעת
דם בתולים. והך דרבן בדיקה, אפילו לרבנן
דפליגי לקמן עליה דרבי מאיר דאמר: כל
מראה דמים אחת הן. דודאי אית להו הא
דסוף פרק קמא (נדה יא.א): אם נשתנו מראה
דמים שלה – טמאה. ולקמן לא פליגי
בנשתנה הדם מבתולה, אלא אם בין זה ובין
הראשון דומה לדם נדה. והכי פירוש:
"ובבולן רבי מאיר מחמיר בבית שמאי" –
בכל מחלוקת שבין בית שמאי ובית הלל
(ובית הלל) דמתניתין מחמירין. דדוקא באותן
ארבעה לילות לתינוקות שלא הגיע זמנה
לראות, ובליה לתינוקות שהגיע זמנה,
מטהר רבי מאיר, אפילו דומה לדם נדה –
תלינן ליה בדם בתולים. "ושאר ראיות שבין
בית שמאי ובית הלל" – כגון מארבעה

לילות ועד שתחיה המכה לתינוקת שלא הגיע זמנה, וכגון מלילה הראשונה לארבעה לילות בהגיע זמנה. ולבית הלל תלינן
בבתולים אפילו דומה לדם נדה. הנהם מחלק רבי מאיר שאם דומה לדם נדה – טמאה, אף על פי שבתוך הלילות או הלילה היינו תולין בדם בתולים, עכשיו לא נתלה. ואם
דומה כל הדם שאחרי הארבעה לילות או הלילה לדם בתולים – טהור. והבנים אומרים: כל מראה דמים אחת הן, וסבירא להו לגמרי בבית הלל. ולעולם תלינן בדם
בתולים, עד שתחיה המכה או עד ארבעה לילות, רק שלא ישתנה הדם מכמות שהיה. ושפיר סבירא להו לרבנן הך דסוף פרק קמא דאם נשתנו מכמות שהיו מראה דמים
שלה – טמאה. וכל כפירוש רש"י שפירש: דאפילו נשתנו מכמות שהיו מראה דמים – טהורה לרבנן. ואם תאמר: מאי קמשמע לן בך בדיקה, והא אפילו בתוך זמן תלית
דם בתולים, כמו בלא הגיע זמנה לראות לבית הלל, ותלינן בדם בתולים עד שתחיה המכה, אמר בפרק קמא (נדה יא.ב) דבתולה בדיקת שחרית וערבית, שנת נשתנו מראה
דמיה. כל שכן לאחר שעבר זמן תליתיה בבתולים, שצריכה לבדוק, דהך בדיקה שחרית היא! וכי תימא: משום שופעת נקט. דכיון דשופעת, איכא למתלי בבתולים חוץ לזמנה
כמו תוך חזון – אדרבה, כיון דאפילו בשאינה מרגשת בשום ראיה צריכה לבדוק, כל שכן כשמרגשת בראיה! ויש לומר: דבדיקה דלעיל שחרית וערבית אוקמינן לטהרות,
אבל לבעלה – לא בעיא בדיקה. והכא איירי לבעלה – דבעיא בדיקה. אי נמי: הך בדיקה היא בשופרת, אם בא ממקור או מן הצדדים, וכן משמע בתוספתא. וגיחא,
דמשום הכי קתני בסיפא "דם נדה בא מן המקור".

העקלים – דרדו"ש. יש מקומות שקושרין את התפוח של חרצנים בעקלים סביב.
בצבון – קנבוס. מנבן – שאינם בולעין כל כך. שיפא – גומא גליי"ד בלעז. חרפי
ואפלי – לרבן שמעון, פעמים שהן יותר משנים עשר חדש, פעמים שהן פחות. לא
פליגי – רבי חייה ורבה בר בר חנה. בתקופת ניסן ותשרי – שהיו והלילה שוים,
או יום או לילה. בתקופת תמוז וטבת –
שאינם שוין, חצי יום וחצי לילה – דהוי עונה
שלימה של שנים עשרה שעות. שאני
כתובה דמגיה בה טפי – יש עיכוב בדבר
לדקדק בכל ולחזותה, הילכך בעינן לילה
שלימה וחצי יום. הלכה בועל בעלת מצוה
– בין הגיע זמנה, בין לא הגיע. כי הוה מעייני
בתינוקות – בהאי פרקא שמונה "תינוקות".
תעלא = שועל. מבי כרבא – מן המורחשה,
שאינו מוציא משם אלא אבק ברגליו. הכי
נמי לא ילפינן מפרקא דמתניתין מידי, אלא
מבריייתא. וכרבותינו, דאמרי: בועל בעלת
מצוה, ופורש. מתוך ארבעה לילות – ללא
ראתה בבית אביה. או מתוך הלילה, לראתה
בבית אביה – צריכות לבדוק, שאין סומכות
לומר: הואיל ושופעות דם – מדם בתולים
הוא, ואפילו אחר ארבעה לילות. אלא
בדיקת אם נשתנו מראה דמים, כדמפרש.
ובבולן רבי מאיר מחמיר בדברי בית שמאי
– לקטנה, ארבעה לילות. להצריכה בדיקה,
אם שופעת מתוך ארבעה לאחר ארבעה.
ולנערה, לילה אחת. ושאר ראיות – היכא
דאינה שופעת, שבין בית שמאי ובית הלל.
דלביית הלל – טהורין, ואפילו נשתנו. ואמר
רבי מאיר: הך אחר מראה דמים. ובהא לא
סבירא ליה בבית שמאי לגמרי. דלביית שמאי,
אפילו לא נשתנו – טמאין, כיון דאינה
שופעת מתוך ארבעה לאחר ארבעה לקטנה,
ומתוך לילה לאחר לילה להגיע זמנה ולא
ראתה. הרוואה דם – לאו בבתולה קא מיירי,
אלא בדם נדות.

ותנשא

הוה רבי יוחנן וריש לקיש בתינוקת, לא הוה
מסקי מינה אלא פדמסיק תעלא מבי כרבא, ומסימי בה הכי: בועל בעלת מצוה, ופורש.
אמר לו רבי אבא לרב אשי: אלא מעשה – בעל נפש לא ימור ביאתו! – אמר לו: אם
כן, לבו נוקפו ופורש. תנו רבנן: ובולן שהיו שופעות דם ובאות מתוך ארבעה לילות לאחר
ארבעה לילות, מתוך הלילה לאחר הלילה – בולן צריכות לבדוק את עצמן. ובבולן רבי מאיר
מחמיר בדברי בית שמאי. ושאר ראיות שבין בית שמאי ובית הלל – הלך אחר מראה דמים.
שהיה רבי מאיר אומר: מראה דמים משונים הן זה מזה. פיצד: דם נדה – אדום, דם בתולים
– אינו אדום. דם נדה – זיהום, דם בתולים – אינו זיהום. דם נדה – בא מן המקור, דם
בתולים – בא מן הצדדין. אמר רבי יצחק בר רבי יוסי, אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי מאיר,
אבל חכמים אומרים כל מראה דמים – אחת הן. תנו רבנן: הרוואה דם מחמת תשמיש
משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית. מכאן ואילך – לא תשמש, עד שתתגרש,
ותנשא

לילות ועד שתחיה המכה לתינוקת שלא הגיע זמנה, וכגון מלילה הראשונה לארבעה לילות בהגיע זמנה. ולבית הלל תלינן
בבתולים אפילו דומה לדם נדה. הנהם מחלק רבי מאיר שאם דומה לדם נדה – טמאה, אף על פי שבתוך הלילות או הלילה היינו תולין בדם בתולים, עכשיו לא נתלה. ואם
דומה כל הדם שאחרי הארבעה לילות או הלילה לדם בתולים – טהור. והבנים אומרים: כל מראה דמים אחת הן, וסבירא להו לגמרי בבית הלל. ולעולם תלינן בדם
בתולים, עד שתחיה המכה או עד ארבעה לילות, רק שלא ישתנה הדם מכמות שהיה. ושפיר סבירא להו לרבנן הך דסוף פרק קמא דאם נשתנו מכמות שהיו מראה דמים
שלה – טמאה. וכל כפירוש רש"י שפירש: דאפילו נשתנו מכמות שהיו מראה דמים – טהורה לרבנן. ואם תאמר: מאי קמשמע לן בך בדיקה, והא אפילו בתוך זמן תלית
דם בתולים, כמו בלא הגיע זמנה לראות לבית הלל, ותלינן בדם בתולים עד שתחיה המכה, אמר בפרק קמא (נדה יא.ב) דבתולה בדיקת שחרית וערבית, שנת נשתנו מראה
דמיה. כל שכן לאחר שעבר זמן תליתיה בבתולים, שצריכה לבדוק, דהך בדיקה שחרית היא! וכי תימא: משום שופעת נקט. דכיון דשופעת, איכא למתלי בבתולים חוץ לזמנה
כמו תוך חזון – אדרבה, כיון דאפילו בשאינה מרגשת בשום ראיה צריכה לבדוק, כל שכן כשמרגשת בראיה! ויש לומר: דבדיקה דלעיל שחרית וערבית אוקמינן לטהרות,
אבל לבעלה – לא בעיא בדיקה. והכא איירי לבעלה – דבעיא בדיקה. אי נמי: הך בדיקה היא בשופרת, אם בא ממקור או מן הצדדים, וכן משמע בתוספתא. וגיחא,
דמשום הכי קתני בסיפא "דם נדה בא מן המקור".

ממשיכה הבריייתא: הַעֲקָלִים – כעין חבלים, שקושרים את ערימת
הענבים הדרוכים, כדי שלא יתפורו מכובד הקורה. אם הם שֶׁל
נָצִירִים – ענפים, כגון מערבה קלופה, וְשֶׁל בָּצֵבוֹן – קנבוס, מִנְגֵּבָן –
מנקה אותם במים ובאפר. ואם הם שֶׁל שִׁפָּא וְשֶׁל גָּמִי – סוגים שונים
של גמי, מִיִּישָׁן – משהה אותם זמן, עד שיתיישנו, ויאבד הטעם.
שואלת הבריייתא: וְכֵּמָּה זמן מִיִּישָׁן. משיבה הבריייתא: שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי
חֳדָשׁ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, מִנִּיחָן מִגַּת לָגַת, וְמִפֶּד לְפֶד
– מזמן הגת או הבר של שנה זו, עד הזמן שלהם בשנה הבאה.
מקשה הגמרא: דברי רבן שמעון בן גמליאל הֵינִינוּ תָנָא קָמָא. שהרי
הגת הבאה של הענבים תהיה בעוד שנים עשר חודש, אחרי הבציר
הבא, ומדי המחלוקת בין רבי שמעון לתנא קמא. מתרצת הגמרא:
אֵיכָא בִּינְיֵיהוּ חֲרָפִי – כשהבציר של שנה זו היה מוקדם מהבציר
בשנה שלפניה, שלדעת רבן שמעון בן גמליאל הגת כבר כשרה, אף
שעברו פחות משנים עשר חודש. וכן יש הבדל ביניהם בִּאֲפָלִי –
כשהבציר בשנה זו היה מאוחר מהשנה שלפניה, שאף שעברו שנים
עשר חודש, לדעת רבן שמעון בן גמליאל צריך להמתין עד זמן הגת
הבאה.
הגמרא חוזרת להביא את המשך דברי הבריייתא: רַבִּי יוֹסִי אָמַר,
הַרְוִיצָה לְמַחֵר עֲקִלִים שֶׁל שִׁיפָא או שֶׁל גָּמִי מִיָּד מִבְּלִי לִישָׁן,
מִנְעִילָן בְּמִים רוֹתְחִין, או חוֹלְטִין בְּמֵי יוֹתִים – שופך עליהם מים
שהרתיתו בהם ויתים כדי להוציא שמנון. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל,
אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי, מִנִּיחָן תַּחַת הַצִּינּוֹר שְׁמִימִי מְקַלְחִין או
בְּמַעְיָן שְׁמִימִי רוֹדְפִין.
שואלת הבריייתא: וְכֵּמָּה זמן להשהותם. משיבה הבריייתא: עוֹנָה.
מסיימת הבריייתא: וְכִדְרָךְ שְׁאֲמָרוּ לְהַכְשִׁיר כֻּלָּם הַבְּלוּעִים בֵּין נֶסֶךְ,
כֶּךָ אֲמָרוּ לְהַכְשִׁיר אֶת הַכֻּלָּים בְּתַהֲרוֹת – כדי להשתמש בהם
בטהרות.
תמדה הגמרא: בְּלָפִי לָיִא – להיכן פונה דבר זה, כלומר, הלא היה
לתנא לומר להיפך, שהלא אנו בְּתַהֲרוֹת קְיָיִמִין. מתרצת הגמרא:
אֵלָּא כִּי יֵשׁ לַגְרוֹס בְּבִרְיָתָא, בְּדִרְךָ שְׁאֲמָרוּ בְּתַהֲרוֹת, כֶּךָ אֲמָרוּ בֵּין
נֶסֶךְ.
שואלת הגמרא: וְכֵּמָּה זמן הוא עוֹנָה. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי
הֵיִיא בַר אֲבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁיעוֹר עוֹנָה הוּא אִי יוֹם או לֵילָה.
שמועה שונה בשם רבי יוחנן: רַבִּי הֵנָּה שְׁאֲוֹנָא וְ–על שם מקומו),
וְאֲמָרִי לֶה רַבִּי הֵנָּה בַר שְׁאֲוֹנָא וְ–על שם אביו), אָמַר רַבָּה בַר בַּר
חֲנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁיעוֹר עוֹנָה הוּא חֲצִי יוֹם וְחֲצִי לֵילָה.
מבארת הגמרא: וְאֲמָר רַב שְׁמַיָּאל בַּר רַב יִצְחָק, וְלֹא פְלִיגִי, ולדעת
שניהם שיעור עונה הוא שתיים עשרה שעות. הָא – שיעור יום או
לילה נאמר בְּתַקּוּפַת נִיָּסן וְתַשְׁרִי שהימים והלילות שווים, הָא –
שיעור חצי יום וחצי לילה נאמר בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז וְתַכַּת שהימים
והלילות אינם שווים, שאז חצי יום וחצי לילה, הוא עונה אחת שלמה
של שתיים עשרה שעות.
נמצא אם כן שלדעת רבי יוחנן, שיעור עונה הוא יום או לילה,
בימים השווים. וקשה ממה ששנינו בבריייתא לעיל (סה). לגבי טהרת
הכלים, וְכֵּמָּה עוֹנָה שלמה, פירש רבן שמעון בן גמליאל, לילה וחצי
יום. מתרצת הגמרא: הֵכָּא נָמִי, אֵיכָּא – אף כאן אמור לַגְבִי נְדָה,
חֲצִי יוֹם וְחֲצִי לֵילָה. תמדה הגמרא: וְהָא 'לֵילָה וְחֲצִי יוֹם' קָאָמַר.
מתרצת הגמרא: אֵלָּא, כוונת רבן שמעון בן גמליאל לומר ששיעור
עונה הוא אִי וְ–או) לֵילָה דְנִיָּסן וְתַשְׁרִי, אִי וְ–או) חֲצִי יוֹם וְחֲצִי לֵילָה
שבימים דְּתַכַּת וְתַמּוּז.
מתרצת הגמרא באופן נוסף: וְאֲבָעִית אֵיכָּא, לגבי בעילת בתולה
הוסיף רבן שמעון בן גמליאל חצי יום מפני ששְׁאֲנִי בְּתוּקָה (דמגבי)
[דמגבי] בַּה מַפִּי עַד דְּחֲתָמִי – שמגיהים בה הרבה עד שחותמים
עליה. שיש עיכוב בדבר, לדקדק בכתובה ולחותמה, ומחמת כן
מתעכבים חצי לילה, ובינתיים אינם יכולים לשמש, לכן הוסיף רשב"ג
עוד חצי יום, כדי שיהיה בין הכל שתיים עשרה שעות, מחצי הלילה
עד חצי היום.

מסקנת ההלכה, עד כמה תולים בדם בתולים: רַב וְשְׁמַוְאֵל, דְּאָמְרִי
תְּרוּיָהוּ, הִלְכָה לַגְבִי כֹל בְּתוּלָה, בֵּין הִגִיעַ זְמַנָּה לְרֹאוֹת וּבֵין לֹא הִגִיעַ,
בּוֹעַל בְּעִילַת מִצּוֹה, וּפּוֹרֵשׁ, ואין הלכה כדברי המשנה, שנתנה
לבתולה שיעור זמן, לכל בתולה ובתולה כדניה. מקשה הגמרא:
מֵתִיב רַב חֲסָדָא, מַעֲשֶׂה בְּתוּלָה שֶׁנִּשְׁאָת וְנָתַן לָהּ רַבִּי הֵיטֵר
לְשִׁמֵּשׁ אֶרְבָּעָה לֵילוֹת מִפְּחוֹרִים מִתּוֹךְ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֳדָשׁ. מבואר
ממעשה זה, שאינה נאסרת אחר בעילת מצוה, ולא כדברי רב
ושמואל.
תמדה הגמרא: אָמַר לִיָּה רַבָּא לְרַב חֲסָדָא, הִדּוּרִי אֲפִירְכָא לָמָּה
(לִי) [לָךְ] – מה לך לחזר אחר קושיות מבריייתות שאינן ידועות לכל
החכמים, אוֹתִיב מִפְּתִיחֵינּוּ – תקשה ממשנתנו, שמבואר בה
שנותנים לה יותר מבעילת מצוה. מתרצת הגמרא: הוּא [–רב חסדא]
סָבַר מַעֲשֶׂה רַב – כיון שעשה רבי מעשה, ודאי שכך ההלכה.
הגמרא חוזרת לקושיא על רב ושמואל: מִכָּל מְקוֹם, בֵּין אִם נִקְשָׁה
מִהַמְשָׁנָה או מִהַבְרִייתָא, לָרַב וְשְׁמַוְאֵל קָשְׁיָא, מדוע אמרו שבוועל
בעילת מצוה ופורש. מתרצת הגמרא: אֵינְהוּ דְּעֵבֶד כְּרַבּוּתֵינוּ –
עשו הלכה כדעת רבותינו. דְּתַנָּא רַבּוּתֵינוּ, הָיוּ לְבַר דִּין זֶה
שנאמר במשנה וְנִמְנוּ – עמדו למנין לקבוע הלכה בדין זה, ופסקו
בּוֹעַל בְּעִילַת מִצּוֹה וּפּוֹרֵשׁ.
הגמרא מביאה דעת רבי יוחנן וריש לקיש בדין זה: אָמַר עוֹלָא, כִּי
הוּוּ בַּה [–כשהיו עוסקים] רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, בְּמַשְׁנָה שֶׁבִּפְרָק זֶה
שֶׁשֶׁמוּ תִּנְזָקְתָּ, לֹא הָיוּ מְסַקִּי מִיָּנָה – לא היו מעלים ממנה אֵלָּא
בְּדַמְסִיק תַּעֲלָא מִבִּי בְּרָפָא – כמו שמעלה שועל מן השדה
שנחרשה, שאינו מוצא בה מזון ורק מוציא מהשדה אבק ברגליו,
כלומר, לא היו לומדים כלום מהמשנה. וּמְסַיְמִי בַּה חֲבִי – וכך היו
מסיימים, בכל הבתולות בּוֹעַל בְּעִילַת מִצּוֹה וּפּוֹרֵשׁ, ולמדה
מהבריייתא כרבותינו.
למדנו בסמוך, בדעת האמוראים, שדם בתולים מטמא בכל אופן.
מקשה הגמרא: אָמַר לִיָּה רַבִּי אֲבָא לְרַב אֲשֵׁי, אֵלָּא מַעֲתָה,
שנחמירים בדם בתולים כאילו הוא דם נדה, אם כן צריך בּוֹעַל נֶפֶשׁ
[–חסיד] שֶׁלֹּא יִנְמֹד בִּיאָתוֹ, שכיון שהדם שותת ויורד, עליו לפרוש
מחשש נדה. משיבה הגמרא: אָמַר לִיָּה אִם כֵּן, וְהִיא לְבֹא נֹקֵפָא –
הוא יתיירא מהעבירה וּפּוֹרֵשׁ כֹּל מַלְבַּעוֹל, ונמצא שלא יבוא על
אשתו לעולם ובטל מפריה ורביה, לכך אף לבעל נפש אין להחמיר
בזה.
שנינו במשנה (סד): שבתולה הנשאת ורואה דם בבעילתה, תולה את
הדם בדם בתולים, ואינה נאסרת ממנו. ומבואר שם, וזמנים שונים
שנתנו לבתולה לתלות בדם הבתולים. שלפי דעת בית הלל, אם הגיע
זמנה לראות ולא ראתה, תולה בדם בתולים ארבע לילות. ואם הגיע
זמנה לראות, וכבר ראתה בבית אביה, תולה בדם בתולים לילה
אחד. ובית שמאי מחמירים מהם. הבריייתא שלפנינו מבארת מה דין
אשה שראתה דם בתוך הזמן שבתולה בביתולים, ודמה לא פסק אף
לאחר הזמן: תִּנּוּ רַבָּנָן, וְכֹלֵין – כל הבתולות שֶׁהָיוּ שׁוֹפְעוֹת דָּם
וְכֹאֲתוּ וְ–וממשיכות לשפוע] מִתּוֹךְ אֶרְבָּע לֵילוֹת שֶׁנִּתְּנוּ בֵּית הַלֵּל לָזוּ
שהגיע זמנה לראות ולא ראתה בבית אביה, עד לְאַחַר אֶרְבָּע לֵילוֹת.
וכן אם הגיע זמנה לראות וראתה בבית אביה, שבת הלל נותנים לה
לילה אחד, והיא ראתה מִתּוֹךְ הַלֵּילָה הראשון, עד לְאַחַר הַלֵּילָה,
כֹּלֵין צְרִיכוֹת לְבָדוֹק אֶת עַצְמָן לְאַחַר הַזְמַן שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ, שאם
השתנה מראה הדם היוצא עתה ממראה דם הבתולים שיצא תחילה,
הן טמאות. ואין סומכים לומר שהואיל ודמן לא פסק עוד מהלילות
שתלינו בהן בבתולים, ודאי אף הדם השופע עתה הוא מהבתולים,
אלא עליה לבדוק.
וְכֹכּוֹלֵן רַבִּי מֵאִיר מְחַמֵּיר בְּבִרְיָ בֵּית שְׁמַאי, שנותנים לבתולה זמן
קצר יותר, כפי המבואר במשנה. ולכך אם שפעה מתוך הזמן שנתנו
בית שמאי, עד לאחר הזמן, צריכה בדיקה שלא השתנה מראה
הדמים כדי להתיירא. ונמצא שבאופן ששפעה מתוך הזמן לאחר
הזמן, דעת רבי מאיר כבית שמאי. אך מכל מקום רבי מאיר אינו סובר

1 וְתִנְשֵׂא לְבַעַל אַחֵר שְׁלֵא הוֹחֻקָּה אֲצִלוּ לְהִיּוֹת רוּאָה מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ.
2 הַבְּרִייתָא מְמַשִּׁיכָה לְבֹאֵר דִּין הָאִשָּׁה שְׂרָאָתָהּ מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ אֲצִל
3 הַבַּעַל הַשֵּׁנִי: נִיפֵת לְאַחֵר, וְשׁוּב רָאִתָּהּ דָּם מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ,
4 מִשְׁמִשְׁתָּ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית, וְאִם רָאִתָּהּ בָּהֶם דָּם הִיא
5 זֹה הוֹחֻקָּה לְהִיּוֹת רוּאָה מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ גַּם בְּבַעַל זֶה. מִכָּאֵן וְאֵילָף
6 לֹא תִשְׁמַשׁ – אִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ, עַד שֶׁתִּתְּנֶנָּה, וְתִנְשֵׂא לְאַחֵר.
7 מְמַשִּׁיכָה הַבְּרִייתָא לְבֹאֵר דִּין הָאִשָּׁה שְׂרָאֵתָהּ מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ אֲצִל
8 הַבַּעַל הַשֵּׁלִישִׁי: נִיפֵת לְאַחֵר, וְרָאִתָּהּ דָּם מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ, מִשְׁמִשְׁתָּ
9 פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית, וְאִם רָאִתָּהּ דָּם גַּם בְּשֵׁלֶשׁ פַּעֲמִים
10 אֵלּוּ, מִכָּאֵן וְאֵילָף, לֹא תִשְׁמַשׁ – אִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ, עַד שֶׁתִּתְּנֶנָּה.
11 עֲצֻמָּה.

12 מְבֹאֵרֵת הַבְּרִייתָא דֶּרֶךְ הַבְּדִיקָה: כִּיצַד בּוֹדֵקֵת אֶת עֲצֻמָּהּ, מִבִּיאָה
13 שְׂפּוֹפֶרֶת – קִנָּה חֲלוּל, וּמִכֻּנְסַת הַשְּׂפּוֹפֶרֶת בְּאוֹתוֹ מְקוּם, עַד מְקוּם
14 שֶׁהִיא יִכּוּלָה, וּבִתְחִילָהּ שֶׁל הַשְּׂפּוֹפֶרֶת מִכָּחֹל [קִיסֵם אֲרוּךְ], וּמוֹדֵק
15 [בְּדֶרֶךְ] מוֹנֵחַ עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל הַמִּכָּחֹל. וְתוֹחֶבֶת הַמִּכָּחֹל עַד שֶׁמִּגִּיעַ
16 הַמוֹדֵק לְמְקוֹם שֶׁהִשְׁמִישׁ דָּשׁ בּוֹ, אִם נִמְצָא דָּם עַל רֹאשׁ הַמוֹדֵק, כִּידוּעַ
17 שֶׁהִדָּם שֶׁהִיא רוּאָה בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ מִן הַמְּקוֹר הוּא בָּא, וְאִם לֹא
18 נִמְצָא דָּם עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל הַמוֹדֵק, כִּידוּעַ שֶׁהִדָּם מִן הַצִּדֵּינִן הוּא בָּא,
19 מִפְּנֵי הָדוּחַק שֶׁנִּדְחָקִים הַצִּדֵּינִם בְּשַׁעַת הַבִּיאָה. וְאִין דִּינָה כֹּאשָׁה
20 הַרוּאָה מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ.

21 הַבְּרִייתָא מְבִיאָה אוֹפֵנִים נֹסְפִים שֶׁאִשָּׁה שְׂרָאֵתָהּ מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ
22 אֵינָה נֹאסֶרֶת: וְאִם יֵשׁ לָהּ מִכָּה [פַּעַץ] בְּאוֹתוֹ מְקוּם – בְּמִקּוֹר,
23 תּוֹלָה בְּמִקְבָּתָהּ, וְאֵינָה נֹאסֶרֶת. וְאִם יֵשׁ לָהּ וֶסֶת לְקַלְקוֹל זֶה, שֶׁהִיא
24 רוּאָה מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ בְּזִמְנִים קְבוּעִים, תּוֹלָה בְּוֶסֶתָּהּ, לֹמֵר שֶׁרָק
25 בְּשַׁעַת וְסֻתָּהּ הִיא רוּאָה, וּבִשְׂאֵר הַזִּמְנִים רִשְׁאִיתָ לְשִׁמּוֹשׁ בְּלֹא בְּדִיקָה
26 שְׂפּוֹפֶרֶת.

27 הַבְּרִייתָא מְבִיאָה אוֹפֵן שֶׁאֵינָה יִכּוּלָה לְתַלּוֹת בְּמִכָּה: וְאִם הָיָה דָּם
28 מִקְבָּתָהּ, מִשְׁוֹנָה – שׁוֹנָה בְּמִרְאֵהוּ מִדָּם רִאִיתָהּ שֶׁהִיא רוּאָה מִחֻמַּת
29 הַתְּשֻׁמִּישׁ, אֵינָה תּוֹלָה בְּמִכָּתָהּ.

30 מְבֹאֵרֵת הַבְּרִייתָא מִנֵּין יוֹדְעִים שִׁישׁ לֹה מִכָּה: וְנִאֲמַנְתָּ אִשָּׁה לִזְמֶר,
31 מִכָּה יֵשׁ לִי בְּמִקּוֹר [בְּרַחֲסֵי] שְׁמִמְנָה דָּם יוֹצֵא, דְּבִרִי רַבִּי. רַבִּין
32 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, דָּם שֶׁל מִכָּה, הֵבֵא מִן הַמְּקוֹר, טָמֵא אֵב
33 הַטּוֹמֵאָה [אֲמַנְם אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶת הָאִשָּׁה כְּנֹדָה, וּמוֹתֵרֵת לְבַעֲלָהּ].
34 וְרַבּוּתֵינוּ הִעִידוּ עַל דָּם הַמִּכָּה הֵבֵא מִן הַמְּקוֹר, שֶׁהִיא טָהוֹר, שֶׁאִין
35 הִלְכָה כְּרֵבֶן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

36 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֵת תַּחֲלִילָה אֶת הַמַּחְלוּקֶת שֶׁהוּבָאָה בְּסוּף הַבְּרִייתָא.
37 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מָאי בִּינְיָיָהּ – מִהּ הַהִבְדֵּל בֵּין רֵבֶן שִׁמְעוֹן בֶּן
38 גַּמְלִיאֵל לְרַבּוּתֵינוּ, כְּלוּמֹר, מִדָּו טַעַם מַחְלוּקָתָם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
39 אָמַר עֻלָּא, 'מְקוֹר, מְקוֹמוֹ טָמֵא' אֵיבָא בִּינְיָיָהּ, שֶׁלְדַעַת רֵבֶן שִׁמְעוֹן
40 בֶּן גַּמְלִיאֵל, הַמְּקוֹר [הַרְחָם] עֲצֻמוֹ טָמֵא, וְלִכְךָ הִדָּם שְׁנוּעָה בְּמִקּוֹר
41 טָמֵא. וְלְדַעַת רַבּוּתֵינוּ הִדָּם אֵינוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּקוֹר עֲצֻמוֹ טָהוֹר.

42 הַגְּמָרָא חוֹזֵרֵת לְעִיקָר דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, שֶׁהוּרָאָה מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ שֶׁלֶשׁ
43 פַּעֲמִים, וְכֵן הִיא אֲצִל שְׁלֹשָׁה בַּעֲלִים, צְרִיכָה בְּדִיקָה בְּשְׂפּוֹפֶרֶת.
44 הַגְּמָרָא תִּמְנָה עַל בְּדִיקָה זֹה: הֲלֹא הַשְּׂפּוֹפֶרֶת, אֲפִגְוִי מִפְּגָרָא לָהּ –
45 סוּרֵת אֶת הָאִשָּׁה וּמוֹצִיא דָּם, מִפְּנֵי שֶׁהִעֵץ אֵינוֹ חֶלְקָן. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא:
46 אָמַר שְׁמוּאֵל, יֵשׁ לְבִדּוֹק בְּשְׂפּוֹפֶרֶת שֶׁל אֶבֶר – עוֹפֶרֶת, וְפִתָּהּ – וְקִצְהָ
47 הַשְּׂפּוֹפֶרֶת, רְצוּף – מְקוּפֵל פְּנִימָה לְתוֹכָהּ, שֶׁלֹּא תִשְׁרוּט.

48 שְׁנִינָה בְּבְרִייתָא, שֶׁאִם רָאִתָּה שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ בְּבַעַל
49 רִאשׁוֹן, עֲלִיהָ לְהַתְּגַרֵּשׁ מִמֶּנּוּ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ
50 לְרַבִּי יוֹחָנָן, מִדּוּעַ אִמְרָה הַבְּרִייתָא, שֶׁעֲלִיהָ לְהַתְּגַרֵּשׁ מִבְּעַל
51 הָרִאשׁוֹן, וְתִבְדּוֹק עֲצֻמָּה בְּדִיקַת שְׂפּוֹפֶרֶת, אַחֲרֵי שְׂרָאֵתָהּ בְּבִיאָה
52 שְׁלִישִׁית שֶׁל פֶּעַל הָרִאשׁוֹן, וְכֵךְ תּוֹכַל לְהִשְׁאֵר אֲצִלוֹ. מִתְרַצֵּת
53 הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, לְפִי שְׁאִין כָּל הַצְּבָעוֹת [אֶבֶר
54 הַתְּשֻׁמִּישׁ] שְׁוֹת, וְאִף שְׂרָאֵתָהּ אֲצִל בַּעַל רִאשׁוֹן, יִתְּכֵן שֶׁאֲצִל בַּעַל
55 שֵׁנִי לֹא תִרָּאָה, וְלִכֵּן מוּטָב שֶׁתִּתְּנֶנָּה וְתִהְיֶה מִתּוֹקֶנֶת בְּבַעַל הַשֵּׁנִי,
56 וְלֹא תִסְמָךְ עַל הַבְּדִיקָה לְהִשְׁאֵר עִם בַּעַל זֶה, שֶׁהַשְּׂפּוֹפֶרֶת אֵינָה
57 בִּירוּר גְּמוּר וְיִתְּכֵן שֶׁאִף לְאַחֵר בְּדִיקָה כִּשְׁתִּשְׁמַשׁ תִּרָּאָה, וְיִבּוּאוּ לִידֵי
58 שִׁגְגַת כֵּרֶת. לִכֵּן אֵינָה בּוֹדֵקֵת, עַד שֶׁתִּתְּחַזֵּק לְרֹאשׁוֹ מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ,

בשלשה בעלים).

59 מְמַשִּׁיךְ רִישׁ לְקִישׁ לְהַקְשׁוֹת: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, וְתִבְדּוֹק עֲצֻמָּה
60 אַחֲרֵי שְׂרָאֵתָהּ דָּם בְּבִיאָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל פֶּעַל שְׁלִישִׁי, וְלֹא נִתֵּיר לָהּ
61 לְשִׁמּוֹשׁ עִמּוֹ בִּיאָה שְׁנִיָּה בְּלֹא בְּדִיקָה, שֶׁהִיא הוֹחֻקָּה בְּשֵׁלֶשׁ אֲצֻבָּעוֹת
62 לְרֹאשׁוֹת מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ. מִתְרַץ רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאֲחֵרֵי בִיאָה אַחַת בְּבַעַל
63 זֶה, אֵינָה מִוְּחָזָקֶת לְרֹאשׁוֹת אֲצִלוֹ מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ, לְפִי שְׁאִין כָּל
64 הַכְּפָחוֹת שְׁוֹת, וְשִׁמָּא בַּעֲלִיהָ זֹה הִתֵּיר בְּכַח מְרֻבָּה. הֲלִכְךָ אֵינָה
65 נֹאסֶרֶת עֲלֵיהּ, עַד שֶׁתִּתְּחַזֵּק בְּשֵׁלֶשׁ בִּיאוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְרַק בְּבִיאָה
66 רַבִּיעִית שֶׁל בַּעַל שְׁלִישִׁי תִצְטָרֵךְ לְבִדּוֹק בְּשְׂפּוֹפֶרֶת.
67 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֲפִשְׁרוּת נֹסֶפֶת לְהַתִּיר אִשָּׁה שֶׁהוֹחֻקָּה לְרֹאשׁוֹת
68 מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ: הִיא רִאִיתָה לְקִמְיָה דְּרַבִּי – מַעֲשֵׂה בִּאשָׁה שֶׁהִתֵּירָה
69 רוּאָה מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ, שְׁבֹאָה לְפָנֵי רַבִּי. אָמַר לִיה רַבִּי לְאַבְדֵּן
70 תְּלִמִּידוֹ, וְיֵל בְּעֵתָה – לֵךְ וְתִבְהִיל אוֹתָהּ פְּתָאוּם, כְּדִי לְרַפָּא אוֹתָהּ
71 מִחֻלִּיהָ. אֲוֹל בְּעֵתָה – הֲלֵךְ אֲבֹדָן, וְהִבְהִילָהּ, וְנִפְּל מִמֶּנָּה חֲרָרֶת דָּם
72 – חֲתִיכַת דָּם. אָמַר רַבִּי, נִתְרַפָּאָה זֹאת, וְלֹא תִרָּאָה עוֹד מִחֻמַּת
73 תְּשֻׁמִּישׁ, וּמוֹתֵרֵת לְבַעֲלָהּ.

74 מַעֲשֵׂה נֹסֶף: הִיא רִאִיתָה אֶתֶּמָּה – מַעֲשֵׂה בִּאשָׁה שֶׁהִתֵּירָה רוּאָה דָּם מִחֻמַּת
75 תְּשֻׁמִּישׁ דְּרַבִּי לְקִמְיָה דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל, אָמַר לִיה מֵר שְׁמוּאֵל לְרַב
76 דִּימִי בְּרִי יוֹסֵף, וְיֵל בְּעֵתָה. אֲוֹל בְּעֵתָה – הֲלֵךְ רַב דִּימִי וְהִבְהִילָהּ, וְלֹא
77 נִפְּל מִמֶּנָּה לֹא מִיָּד [כְּלוּם]. אָמַר שְׁמוּאֵל, אִשָּׁה זוֹ וְזוֹ מְקִיפָה
78 וְנִזְפָּצָה הִיא – הִיא מִתְמַלֵּאת דָּם וּמַעֲרָה אוֹתוֹ מְגוּפָה בְּשַׁעַת
79 הַתְּשֻׁמִּישׁ, וְכָל הַמְּקִלָּה וְנִזְפָּצָה, אִין לָהּ תִּפְקֵנָּה.

80 מַעֲשֵׂה נֹסֶף: הִיא רִאִיתָה דְּרַבִּי לְקִמְיָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – מַעֲשֵׂה בִּאשָׁה
81 שְׁבֹאָה לְפָנֵי רַבִּי יוֹחָנָן, דְּכָל אִימַת דְּהוֹת סִלְקָא מְטַבִּילַת מִצְוָה,
82 הוֹת קְהוּיָא דְמָא – שְׁבַכַל פַּעַם שֶׁהִתֵּירָה עוֹלָה מְטַבִּילַת מִצְוָה, הִתֵּירָה
83 רוּאָה דָּם. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמָא דִּימָת – הִידּוּבִירִים שְׁמִדְּבוּרֹת
84 עֲלִיךְ בְּנוֹת עִירֶיךָ, שֶׁמִּתְקַנְאוֹת בְּךָ בְּחִיבָה שְׁבִינִךְ לְבִין בַּעֲלֶךָ, עֲלִתָּה
85 בִּיךְ – הֵם גּוֹרְמִים לֵךְ לְרֹאשׁוֹת אֶת הָדָם כְּשֶׁאֵת נִכְנַסֶת לַעִיר. לְכִי
86 וְהַצְעִלִי לוֹ עַל גְּבִי הַנְּהָר שְׁטַבְלַת בּוֹ, לְפָנֵי שֶׁתְּכַנְסִי לַעִיר.

87 שְׁמוּעָה אַחֲרֵת בְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיבָא דְרַבִּי – יֵשׁ מִי שֶׁאִמְרָה, שְׂרִבִּי
88 יוֹחָנָן אָמַר לָהּ, תְּגַלִּי – תְּסַפְּרִי אֶת הַצִּהָר שֶׁלךְ לְחִבְרוּתֶיךָ, כִּי הִיכִי
89 דְּתִהְיֶה עֲלֶיךָ לְחֵד גִּיסָא, נִתְּהוּוּ עֲלֶיךָ לְחֵד גִּיסָא – כְּשֶׁשֶׁם שֶׁתִּמְדּוּ
90 עֲלֶיךָ עַד עֵתָה לְצַד אַחֵר, שֶׁאֵת חִבְיָהּ מֵאֵד עַל בַּעֲלֶךָ, מַעֲתָה יִתְמַדּוּ
91 עֲלֶיךָ לְצַד הַשֵּׁנִי, שֶׁאֵת שְׁנוּאָה עֲלֵיהּ, וּבִכְךָ תִּשׁוּב הַקִּנְאָה מִמֶּךָ.

92 שְׁמוּעָה נֹסֶפֶת בְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן: וְאֵיבָא דְרַבִּי שְׂרִבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָהּ,
93 גִּלִּי לְחִבְרוּתֶיךָ אֶת הַצִּהָר שֶׁלךָ, כִּי הִיכִי דְלִבְעוֹ עֲלֶיךָ רַחֲמִים – כֵּךְ
94 שִׁיבְקֶשׁוּ עֲלֶיךָ רַחֲמִים, בְּתַפִּלָּה. מְבִיאָה הַגְּמָרָא רִאִיָּה שִׁישׁ לְאֹדָם
95 לְהוֹדִיעַ צַעֲרוֹ לְרַבִּים כְּדִי שִׁיבְקֶשׁוּ עֲלֵיהּ רַחֲמִים: דְּתִנְיָא בְּבְרִייתָא,
96 נֹאמַר בְּפִסְקוֹ בִּנְעָן מִצְוֶרֶת שִׁיּוּצָא מִחוּץ לְמַחֲנֶה (וְיִקְרָא יֵג מַדָּ) 'וְיִסְמָא
97 טָמֵא, יִקְרָא', לְלַמֵּד שֶׁהוּא צָרִיךְ לְפַרְסֵם דְּבַר זֶה כְּדִי לְהוֹדִיעַ צַעֲרוֹ
98 לְרַבִּים, וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עֲלֵיהּ רַחֲמִים.

99 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה הַרְסִיעַ לְלִשׁוֹן הַשְּׁלִישִׁי, שִׁישׁ לָהּ לְהוֹדִיעַ אֶת
100 צַעֲרָה לְחִבְרוּתֶיהָ: אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, הָיָה עוֹבְדָא – הִיא מַעֲשֵׂה
101 בְּפּוֹמְבִּדְיָתָא, בִּאשָׁה שֶׁהִתֵּירָה רוּאָה דָּם מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ, וְהוֹדִיעָה אֶת
102 צַעֲרָה לְרַבִּים, וְהִתְפַּלְּלוּ עֲלֶיהָ, וְאַתְּכִי – וְנִרְפָּאָה מִזְּחֻלִּי שְׁלָהּ.
103 אִשָּׁה הַרוּאָה דָּם תַּחֲלִילָה, אוֹ הַרוּאָה בּוֹמֵן הָרָאִי לְנֹדָה [כְּפִי שִׁבּוּאָר
104 לְהֵלֶן], הִיא הִיא נֹדָה, וְעֲלִיהָ אִמְרָה הַתּוֹרָה (וְיִקְרָא טו יט) 'שְׁבַעַת יָמִים
105 תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ'. וְנִטְמָאת שְׁבַעַת יָמִים, וּבִלִּיל הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, הִיא טוֹבֵלֶת
106 לְטַהֲרָתָהּ, וְאֵינָה צְרִיכָה שְׁבַעַת נְקִיָּם. לִכֵּן בֵּין אִם רָאִתָּה יוֹם אֶחָד,
107 וּבֵין אִם רָאִתָּה כְּמָה יָמִים, טוֹבֵלֶת בִּלְלִי הַשְּׁמִינִי לְתַחֲלִילֵת רִאִייתָהּ.
108 וּבִלְבַד שֶׁתִּפְסֹק מִלְרֹאשׁוֹת דָּם לְפָנֵי סוּף הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי.

109 אַחֲרֵי שְׁבַעַת יָמִים אֵלּוּ שֶׁנִּקְרָאִים 'יָמֵי נֹדָה', מִתְחִילִים יָמֵי הַזִּיבָה,
110 בְּמִשְׁרָי אַחֵר עֶשֶׂר יוֹם. וְהוּא מִזֶּה שֶׁאִמְרָה הַתּוֹרָה (וְיִקְרָא טו כה, כח)
111 'וְאִשָּׁה כִּי יִזּוֹב זֹבֵב דָּמָה יָמִים רַבִּים, בְּלֹא עֵת נִדְתָּהּ, אוֹ כִּי תִזּוֹב עַל
112 נִדְתָּהּ וְגו' וְסִפְּרָה לָהּ שְׁבַעַת יָמִים, וְאַחֲרֵי הַתְּקִיר'. וְאִשָּׁה שֶׁרָאִתָּה דָּם
113 בְּיָמֵי הַזִּיבָה, דִּינָה לְהַתְּחַלֵּק לְפִי אוֹרֶךְ הָרִאִיָּה: אִם רָאִתָּה דָּם רַק יוֹם
114 אֶחָד, עֲלִיהָ לְהַתְּחַלֵּק לְפִי אוֹרֶךְ הָרִאִיָּה יוֹם נֹסֶף, נְקִי מִדָּם, וְטוֹבֵלֶת, וּבִיּוֹם
115 הַשְּׁלִישִׁי הִיא טוֹהֵרֶת. וְכֵן אִם רָאִתָּה דָּם יוֹמִים רַצּוּפִים, עֲלִיהָ לְהַתְּחַלֵּק
116 הַמִּשְׁכָּר בַּעֲמוּד קִנָּה

1 ותנשא לאחר — בדמפרש לקמיה, שאין כל האצבעות שוות. ותנשא לאחר —
2 דתלתא זימני בעינן לחוקה, כרבן שמעון בן גמליאל. בכולה גרסינן "ושלישית".
3 מכחול — קיסם ארוך, ומוך על ראשו של מכחול. מן הצדין — וטהור. ואם יש
4 לה וסת — לקלקל חוה, שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים —
5 תולה בוסתה, ומשמשת בלא בדיקה בין וסת

6 לוסת. דברי רבי — הך מילתא לחודה
7 ד"נאמנת אשה" קאמר רבי, אבל רישא —
8 כולה רבן שמעון היא. אפגור מפגרא —
9 שהעץ אינו חלק, ומסרטט ומוציא דם. רצוף
10 = כפול. ותבדוק בביאה שלישיית של בעל
11 ראשון — כלומר, מבאה שלישיית של ראשון
12 ואילך, תשמש על ידי בדיקה, ולמה תתגרש?
13 לפי שאין כל האצבעות שוות — ושמן
14 בבעל אחר לא תצטרך בדיקה. ומוטב
15 שתתגרש ותתקן, ולא תבא לידי כרת. הלכך,
16 מתגרשת עד שתתחזק בשלש אצבעות.
17 ותבדוק בביאה ראשונה של בעל שלישי —
18 משבא עליה פעם אחת — לא תשמש שניה
19 בלא בדיקה, שהרי החזקה בשלש אצבעות.
20 ומשנין: אין חזקת ביאה אחת — חזקה, דאין
21 כל הכחות שוין, ושמן בעילה זו היתה בכח
22 מרובה. הלכך, עד שתתחזק בשלש ביאות
23 לכל אחד ואחד, וחדר חבתי בדיקה לביאה
24 רביעית של בעל שלישי. הדיא דאתאי —
25 שדיתה רואה דם מחמת תשמיש. בעתה —
26 הבדילה פתום. מלאה ונופצת —
27 מתמלאה דם ומנופצת בשעת תשמיש. דימת
28 עיריך — בנות עיריך, שהיו מתקנאות בך
29 בחיבה שבינך לבעליך. "דימת" לשון ליעז
30 פרליריך, כמו (ויבמות נב) "מידם דיימא",
31 וכמו (טוטה כו) "לא ישא אתם דומה". כי
32 היכי דתהו עילך — עד השתא להאי גיסא,
33 על חיבה יתירה שביניכם. נתהו עילך לאידך
34 גיסא — ויאמרו "כמה שנואה זו", ותשוב
35 קנאה ממך. הוה עובדא — וגילתה צערה
36 לרבים, ובקשו עליה רחמים, ונתרפאה.
37 בשדות — מקום שאין בני תורה, ואינן
38 יודעות למנות פתח נדות, מתי קן ימי נדה.
39 מתי קן ימי זוב ששה נדות — כדן תורה
40 ושמן בימי נדה הוא. שנים תשב ששה והן
41 — לחומרא, שמא ראשון — סוף זוב, ושני —
42 תחלת נדה, ורציבה עוד ששה. אבל שלשה,
43 דאילו הוה ימי זיבה — צריכה שבעה נקיים,
44 השתא נמי תשב שבעה נקיים, שמא בימי
45 זיבה עומדת. קשתה שנים — וראתה בימי
46 זוב. איסורא — דאפילו היכא דלא אחמור —
47 תשב על כרחא מן התורה. צריכה לישב
48 שבעה נקיים — שמא מחמת תאות חימוד
49 ראתה דם. איעכב שכעה יומי — בתר יומא
50 שנתפיסה לזינשא.

1 ותנשא לאחר. נישת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש
2 - משמישת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך
3 - לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר. נישת לאחר
4 וראתה דם מחמת תשמיש - משמישת פעם ראשונה
5 ושניה ושלישית, מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק
6 עצמה. כיצד בודקת את עצמה - מביאה שפופרת
7 ובתוכה מכחול, ומוך מונח על ראשו, אם נמצא דם
8 על ראש המוך - בידוע ששמן המקור הוא בא, לא
9 נמצא דם על ראשו - בידוע ששמן הצדין הוא בא.
10 ואם יש לה מכה באותו מקום - תולה במכתה, ואם
11 יש לה וסת - תולה בוסתה. ואם היה דם במכתה
12 משונה מדם ראיתה - אינה תולה. ונאמנת אשה לומר
13 "מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא", דברי רבי. רבן
14 שמעון בן גמליאל אומר: דם מכה הבא מן המקור -
15 טמא. ורבותינו העידו על דם המכה הבא מן המקור
16 שהוא טהור. מאי בינייהו? אמר עולא: מקור מקומו
17 טמא איכא בינייהו. שפופרת, אפגור מפגרא לה! -
18 אמר שמואל: בשפופרת של אבר, ופיה רצוף לתוכה.
19 אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: ותבדוק עצמה בביאה
20 שלישיית של בעל הראשון? - אמר ליה: לפי שאין כל
21 האצבעות שוות. - אמר ליה: ותבדוק עצמה בביאה
22 ראשונה של בעל שלישי? - לפי שאין כל הכחות
23 שוות. ההיא דאתאי לקמיה דרבי, אמר ליה לאבדן:
24 זיל בעתה. אזל בעתה, ונפל ממנה חרדת דם. אמר
25 רבי: נתרפאה זאת. ההיא אתתא דאתאי לקמיה דמר
26 שמואל, אמר ליה לרב דמי בר יוסף: זיל בעתה! אזל
27 בעתה, ולא נפל ממנה ולא מיד. אמר שמואל: זו -
28 ממלאה ונופצת היא, וכל הממלאה ונופצת - אין לה
29 תקנה. ההיא דאתאי לקמיה דרבי יוחנן, דכל אימת
30 דהות סלקא מטבילת מצוה הות קחויא דמא. אמר לה:
31 שפא דימת עיריך עלתה ביד, לכו והבעלי לז על גבי
32 הנרה. איכא דאמר, אמר לה: תגלי לחברותיך. פי היכי
33 דתהו עילך להך גיסא - נתהו עילך להך גיסא. ואיכא
34 דאמר, אמר לה: גלי לחברותיך, פי היכי דלבעו עילך
35 רחמים. דתניא: "ומא טמא יקרא" - צריך להודיע
36 צערו לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים. אמר רב

1 ונאמנת אשה לומר וכו' דברי רבי — פירש רש"י: דדוקא דך סיפא ד"נאמנת" כרבי,
2 אבל כולה רישא כרבן שמעון בן גמליאל, דסבירא ליה בתלת זימני הוי
3 חזקה. ורבינו יצחק מפרש: דאפילו רבי מודה ברואה מחמת תשמיש, דבעי תלת
4 זימנן לאחזוקה. דומיא דהך דלעיל, דאמר: "לימים — שנים, ולמה שלא מנו חכמים
5 — שלשה, כגון אכלה שום או פלפל".
6 דאפילו לרבי בעי תלת זימני.

7 ותבדוק עצמה בביאה שלישיית כו' —
8 פירש בקונטרס: מבאה שלישיית
9 ואילך, תשמש על ידי בדיקה, ולמה תתגרש?
10 מתוך לשונו משמע דאסורה לראשון, אפילו
11 בבדיקה. והוא הדין דהוה מצי למיפרך לפי
12 פירושו: דגם לשני לא תשתרי אלא על ידי
13 בדיקה, כיון דלא ידע שניא דלא כל
14 האצבעות שוות. ורבינו תם מתיר לראשון
15 בבדיקה. ויש להעמיד הברייתא כשאינה
16 רוצה לטרוח בבדיקה, או שאינה יודעת
17 לבדוק. וכן משמע בירושלמי בפרק "דם
18 הנדה", דפרקי: ותבדוק עצמה בבעל שני?
19 ומשני: לפי שאין כל האצבעות שוות. כן יש
20 לומר דהתלמוד דין נמי פריך אשני.
21 ובתוספתא (פרק שמיני) נמי תניא: עד כמה
22 מותרת לינשא? עד שלשה כו' — פירוש: עד
23 כמה מותרת בלא בדיקה. ומדלא מהדר
24 איסורא לפרש "עד כמה היא אסורה",
25 אפילו בבדיקה, משמע דבבדיקה שריא,
26 אפילו לראשון, ואתי שפיר לפירוש רבינו
27 תם, דפירכא קמיתא הוי כמו פירכא שניה.
28 ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל
29 שלישי — תימה: למאי דלא ידע
30 שניא ד"אין כל הכחות שוות", לפירוק:
31 דתבדוק עצמה בביאה שניה של בעל שני.
32 דלענין אצבע שול, אין לומר "לא כל"
33 האצבעות שוות, שהרי כבר ראתה פעם
34 ראשונה על ידי בעילתה. ומשום
35 חזקת כחות אין להיתירה, שהרי החזקה
36 בשלשה כחות של בעל ראשון. ואין להיתיר
37 אלא מטעם זה ד"אין כל הכחות שוין", ואין
38 חזקת כחו של ראשון מועלת לשני, ואבתי
39 לא ידעין דך טעמא.
40 כי היכי דתהו עילך להך גיסא — פירש
41 רש"י: תחת אשר קנא באהבת אישך,
42 יאמרו "כמה שנואה גידולה", ותשוב קנאתם
43 ממך. ובערוך פירש: ששלטו בך עינים
44 להתרחק מבעליך, תודיעם עכשיו שאת בת
45 דמים מרובים, שבניך מרובין ביותר. ויחנן
46 עיניהם בך, ויאמרו "אשריה שדמיה מרובים",
47 שמתוך כך בניה מרובים, ומתוך העין שיתנו
48 בך יפסקו הדמים ותתרפא.
49 שנים תשב ששה — שמא ראתה יום ראשון
50 דם ירוק, ואינו מן המנין.

1 יוסף: הוה עובדא בפומבדיתא — ואתפי. אמר רב יוסף, אמר רב יהודה, אמר רבי
2 ששה והוא, שנים — תשב ששה והן, שלשה — תשב שבועה נקיים. אמר רבי יוסף:
3 טפת דם בחדל — יושבות עליה שבועה נקיים. אבריה רבא לרב שמואל ודרש: קשתה שני ימים
4 ושלשית הפילה — תשב שבועה
5 נקיים. קסבר: אין קשוי לנפלים, ואי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. אמר ליה רב פפא לרבא: מאי אריא, קשתה שני ימים — אפילו
6 משהו בעלמא! דהא אמר רבי יוסף: בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טפת דם בחדל — יושבות עליה שבועה נקיים!
7 אמר ליה: אמנא לך איסורא, ואת אמרת מנהגא? היכא דאחמור — אחמור, היכא דלא אחמור — לא אחמור. (תבעוה, נתר, בחמין,
8 לטבול, קמטים, על גבי, נמל, סימן). אמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה — צריכה שתשב שבועה נקיים. רבינא אישכס ליה לבריה פי
9 רב חנינא, אמר ליה: סבר ליה מר למכתב בתובה לארבעה יום? אמר ליה: אין. פי מטא לארבעה — נטר עד ארבעה אחרנא, איעכב
10 שבועה יומי בתר ההוא וימא. אמר ליה: מאי האי? אמר ליה: לא סבר לה מר להא דרבא. דאמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה —
11 צריכה לישב שבועה נקיים. אמר ליה: אימר דאמר רבא — בגדולה דקחויא דמא, אכל בקמנה דלא חויא דמא — מי אמר? אמר ליה:
12 בפירוש אמר רבא לא שגא גדולה לא שגא קמנה. גדולה טעמא מאי? — משום דמחמרא, קמנה נמי מחמרא. אמר רבא: אשה

כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו — ואם תאמר: הא בכמה מקומות כתיב "בלולה", ונימא: שנה עליו הכתוב לעכבו? ויש לומר: דכולהו צריכי לגופיהו. וקשה: דנימא, מדרגא בהו קרא בפרשת נשיאים תריסר יומני "בלולה בשמן", דמעכבא. דהכי אמרין ב"הקומץ רבא" (מנחות יט,ט), דפרץ לשמואל גבי מנחה

דלא יליף דורות משעה, דכתיב "וימלא כפר מנחה" — לומר דשנה עליו הכתוב לעכב על מלא קומצו. ופרץ: והא אמר שמואל, מורקות מקדשים את היבש, דכתיב "שניהם מלאים סולת" ומושני: שאני התם, דתנא בהו קרא תריסר יומני לעכבו ויש לומר: דשמא יש שום דרשא בשום מקום דבילה לא מעכבא. ואם תאמר: כיון דלא מעכבא, היכא דאין ראוי לבילה נמי לתכבול? ויש לומר: דסברא הוא, דכיון דקפיד קרא לכתחלה לעשות המצוה, בעינן שיהא ראוי לכך, אף על פי שאינו מעכב. דאם לא כן, נתבטלה המצוה לגמרי, שלא היה יכול לעשותה. וכן בכמה מקומות, כגון ביאת מים, דכתיב "כל בשר", וממעטים בית הסתרים, ומכל מקום בעינן ראוי לביאת מים בכל בשרה. וכן בכמה דוכתי. וגבי ערל וטמא, דמשלחן קרבנא אף על פי שאינן ראויים לסמיכה. ולא מעכבין, דהא רבינו דר' ירמיהו ו"לא מנגעו" ולא מקרא בהבאת קרבן מיירי. ואמאי? הא לא מצי סמיון וברקא "כל פסולי המוקדשין" (נזרים ג,א), דחפץ לסמיכה חושש אדורייטא, ואף על גב דלא טהר מנגעו, משלח קרבן זיבה. ואם תאמר: אמאי לא בעינן ביאת מים לכתחילה בבית הסתרים, נמו בילה וקריאה בחליצה ובביכורים? ויש לומר: דאין סברא גבי טבילה, שלא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם. ואין לומר: דלכתחילה לבעי — דכיון דבדיעבד טהור, לכתחלה נמי לא בעי, ותעלה לו טבילה. אבל ביה ומקרא בכורים וחליצה — מצות ניהו, הלכך לכתחלה לעכבו. ואם תאמר: כיון דלכתחלה בעינן בילה במנחות (יח,ב) גבי עשר מילתיה דרבי יואי, דקאמר: מתנבא אדם מנחה של ששים עשרין, ומביאה בכלי אחד. מנחה של ששים אחד, ומביא בכלי אחד, דקסין להו דששים נבללן, וששים ואחד אין נבללן, ופרץ. וכי אין נבללן, מאי הוי? והא תנן "אם לא בלל — כשר!" ומשני, אמר רבי יואי: כל הראוי וכו'. ומאי פירכא, כיון דלכתחלה מצוה לבלול, משום הכי מצוה להביא בשני כלים, לקיים בה מצות בלילה? ואומר רבינו יצחק: כיון שגדר מנחה של ששים אחד — אינו יוצא ידי נדרו אם לא יביא מנחה גדולה. הלכך, כיון דדיעבד כשר בלא בילה, יש לו להביא בכלי אחד, לקיים נדרו. ואף על גב דגבי שני עשרונים קאמר "אם רוצה מביא בשני כלים", מכל מקום גבי ששים ואחד מוכח מילתא דנתכין לקרבן גדול. אי נמי: "מתנבא אדם מנחה" קאי אמנחה אחת דאמרין התם לעיל. ומשום הכי לא בעי לפלוגניהו בשני כלים משום בילה, כיון דאינה מעכבת. מיהו קשה: דרך סוגיא דהתם לרבי שמעון, דאית ליה דרששים ואחד אינן נבללים, ורבי שמעון פליג אדרבנן דקאמר: "הרי עלי מנחה להביא בכלי אחד", והביא בשני כלים, דאף ידי נדרו נתקן. וכיון דדיעבד יצא בשני כלים, שפיר אית ליה לפלוגניהו, כדי לקיים מצות בלילה. ואכתי קשה: מאי פירכא? ויש לומר: דמנחה של ששים אחד משמע יותר מנחה אחת ממנחה קבועה סתם. אף על גב דפירש בהדיא "בכלי אחד", אי נמי: דף פירכא ד"רבי אין נבללן, מאי הוי? לרבנן פריך. ונאמר: דאית ליה להוואו תנא טעמא דרבי שמעון דרששים ואחד אין נבללים יפה. **אם** סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול — והא דאמר בפרק קמא דחולין (י,א): טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אפילו נתעסק באותו המין כל היום כולו, לא עלתה לו טבילה, עד שיאמר "ברי לי שלא היה עלי קודם לכן" — התם בשלא טבל סמוך לחפיפה, אף על גב דהתם לא מפליג. ועוד אומר רבינו תם: דההיא דחולין — לטהרות, ומחמירין טפי, דאפילו טבל סמוך לחפיפה — לא מועלת לו טבילה. והכא איירי לבעלה. והא דאמרין בסוף שמעתי: ולית הילכתא בכל הני שמעתתא, כי איתמר הני, לטהרות — לא קאי אהך מימרא, אלא קאי אכולהו מימרות דמכלי חרס ואילך. ועוד אומר רבינו יצחק: דאי דף דחולין מיירי לטהרות — איכא לאוקמיה בשלא חפפה כלל, כדאיתא בירושלמי דמסכת פסחים סוף פרק "כל שעה": נדה — חופפת וסורקת וטובלת, כהנת — אינה חופפת וסורקת. נדה כהנת — חופפת וסורקת. שלא תחלוק בין נדה לנדה. וטעמא מפרש התם: לפי שכבהנת תדירה בטבילה — לא חתמהו עליה, ובעינינו טי לה. ושבוש פירש רבינו תם: דחפיפה לא שייכא אלא בראש, דף דחולין איירי בשאר הגוף דליכא חפיפה. וכן משמע לעיל, דקאמר "אשה לא תחוף אלא בחמץ" כו', וקאמר: טעמא, דמשרו מויה. ומולא קאמר "לא תחוף ראשה" — שמע מינה דבכל מקום חפיפה שייך טעמא דמשרו מויה, דבמקום שער הוא. ועוד מביא רבינו יצחק ראיה: דאמרין בפרק "מרוכח" (בבא קמא פב,א) גבי עשר תקנות דעורא "שתהא אשה חופפת וטובלת". ופרץ: מדאורייתא הוא וכו', מאי ניהו שערות? ומשני: לעיני — מדאורייתא, דילמא מיקטר. ואתא אידו ותקן חפיפה. ומדקאמר "דילמא מיקטר", שמע מינה: דאיכא חפיפה בראש. ובכמה מקומות הוזכרה חפיפה אצל הראש. אבל במחזור הרב רבינו שמריה מפרש בשם רש"י דבכל הגוף שייך חפיפה, כדאמרין בפרק "כל תבש" (שבת קכ,ב): הרי שהיה שם כתוב על בשרו — הרי זה לא יחוף. ומיהו בכל הספרים ליכא אלא "לא ירחץ ולא יסוך". ועוד מביא ראיה: דמדייתא לקמן (סו,א) תהאיה ר' יאשה חופפת בלילה וטובלת בלילה" מעובדא דהוה בי ריש גלותא, ורבינו תם, דודי חסרת, שטשקי חסרת?

— פירוש "עבדי חסרת": להביא מים להחם לרחוץ כל הגוף. דאילו חפיפת הראש — לא בעי כולי האי. ומיהו לפירוש רבינו תם — אין חסרת, שפירש "עבדי חסרת": להחם מים להטיל לתוך מי הטבילה הצוננן להחם, ו"שטשקי" — הוא שטשקי דפיא, והוא כסא לישב עליו בבית המרחץ. ורבינו סעדיה פירש "שטשקי" — מסרקות, היינו לחוף הראש. והלכך אין לנו ראיה שיצטרך חפיפה בגוף, אלא לעיני בעלמא, כמו בראש מדאורייתא. ואף על פי שאנו מדמין — אין לעשות מעשה, אלא צריך לחפוף כל הגוף. וכן מנהג כל הגוים לרחוץ כל הגוף עכשיו. ותנין תוספות בבא קמא פרק שני דבור המתחיל "ושתהא" **איכא** בנייהו סמוך לחפיפה טבילה — לא מיירי הכא מדי בחצרבת סמוך לחפיפה טבילה, אלא לענין תללות אחר הטבילה אם נמצא עליה דבר חוצץ קאמר דפליגי, אם צריך לענין זה סמוך לחפיפה טבילה. **על** גבי כלי חרס — גריסין דשייך ביה גזירות מרחצאות, שרגיל להיות ומצוי שם כלי חרס לצורך חמין. **אשה** לא תטבול בנמל — כתוב בספרים: אף על גב דהשתא ליכא "אימור ברידניו נפל" ופירש רש"י: "בנמל" — מפני שהספינות רגילות להיות שם, כל שעה מצוי שם טיט. ואף על גב דהשתא ליכא עליה טיט, "אימור ברידניו" — בצאתה מן המים כשכשה רגליה במים, ונפל. ופירש נמי: "מפצי ביומי תשרי" דבסמוך — מחצלות תחתיהן מפני הטיט. ולרבינו תם נראה כפירוש רבינו חננאל: "לא תטבול בנמל" — כי בני אדם מצויין שם, ובעייתא וממהרת מפני שבושה מבני אדם המצויין שם. והוי דומיא דסילתא, דהוי טעמא משום דבעייתא. ופירש "מפצי" — מחצלות כמין גדר בנהר, לצניעות שלא יראהו עורבין ושבין, ולא גריסין הכא "אף על גב דהשתא ליכא" כו', עד בסמוך גבי "נתנה תבשיל לבנה וטבלה" — לא עלתה לה טבילה. אף על גב דהשתא ליכא — אימור ברידניו נפל. ומפרש רבינו תם: בשני דלתיין, לשון נדידה. ורבינו חננאל פירש: לשון החללקה, ונפל בירידה. ובערוך פירש: מפצי — משום צניעות. ורבינו חננאל פירש: מקוואות ביומי ניסן — משום דחיישי לשאובין, וכן פירש בערוך. ותימא הוא: מה שאיבד שייך? ויש לומר: כי כמה צניעות מושכין לתוך הנהרות, שהם בכלים שחקין ולבסוף קבען. אבל פירוש רש"י עיקר: דנטופן במקוה, ואינם משהרין אלא באשבורן, ולא דרך חוליה. ומשום מים חיים ליכא לפרוש, כדפירש רש"י: דתנא בתוספתא, חומר בוב מבובה — שדוב טעון מים חיים וכו'.

לא תחוף — שעה. מקטף — נותק שער, ומתבלבל, וחוצץ. סריך — מדביק השער, וחוצץ. ואפילו בחמי חמה — די לה בחמץ שהחמו בשמש. דמשרו מויה — מקשין את השערות, ואין לבלולן עובר. קטפיה — בית השחי ובית הסתרים שלה. כל הראוי לבילה — במסכת מנחות: ששים עשרונים הבאים בכלי אחד — ראין לבלול, ואין בילה מעכבת בו, שאם לא בלל — כשר.

ושאין ראוי לבילה, כגון שטשקי ואחד עשרונים בכלי אחד — בילה מעכבת בו, ופסולה. הואיל ואי בעי לבלול, לא מצי למבלל. אינה צריכה לחוף ולטבול — דודאי לאחר שטבלה בא עליה. איכא בנייהו כו' — ללישנא קמא בעינן סמוך לחפיפה טבילה. גזירות מרחצאות — שדרך מרחצאות לישב על גבי אצטבאות של אדמה, דרמי כללי חרס, ואתי למימרא: טבילה עולה בהן. סילתא — בקעת עבה, כמו "בחברתה ולא בסילתא", (ביבמות סג,ב). דבעייתא — שלא תפול, ולא טבילה שפיר.

בנמל

רב אדא, אמר רבי יצחק: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה, ונמצא לה עץ חוצץ בין שניהם, והצריכה רבי טבילה אחרת. ואמר רבא: טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבילה — אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו — צריכה לחוף ולטבול. אפא דאמר: אם באותו יום שחפפה טבילה — אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו — צריכה לחוף ולטבול. מאי בנייהו? אפא בנייהו: למסמך לחפיפה טבילה, למיחף בימימא ולמטבול בליליא. אמר רבא: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס וטבול. סבר רב כהנא למימר: טעמא מאי — משום גזירת מרחצאות, הא על גבי סילתא — שפיר דמי. אמר ליה רב חנן מנהרדשא: התם טעמא מאי — משום דקעית, סילתא נמי קעיתא. אמר רב שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל

בחליצה ובביכורים? ויש לומר: דאין סברא גבי טבילה, שלא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם. ואין לומר: דלכתחילה לבעי — דכיון דבדיעבד טהור, לכתחלה נמי לא בעי, ותעלה לו טבילה. אבל ביה ומקרא בכורים וחליצה — מצות ניהו, הלכך לכתחלה לעכבו. ואם תאמר: כיון דלכתחלה בעינן בילה במנחות (יח,ב) גבי עשר מילתיה דרבי יואי, דקאמר: מתנבא אדם מנחה של ששים עשרין, ומביאה בכלי אחד. מנחה של ששים אחד, ומביא בכלי אחד, דקסין להו דששים נבללן, וששים ואחד אין נבללן, ופרץ. וכי אין נבללן, מאי הוי? והא תנן "אם לא בלל — כשר!" ומשני, אמר רבי יואי: כל הראוי וכו'. ומאי פירכא, כיון דלכתחלה מצוה לבלול, משום הכי מצוה להביא בשני כלים, לקיים בה מצות בלילה? ואומר רבינו יצחק: כיון שגדר מנחה של ששים אחד — אינו יוצא ידי נדרו אם לא יביא מנחה גדולה. הלכך, כיון דדיעבד כשר בלא בילה, יש לו להביא בכלי אחד, לקיים נדרו. ואף על גב דגבי שני עשרונים קאמר "אם רוצה מביא בשני כלים", מכל מקום גבי ששים ואחד מוכח מילתא דנתכין לקרבן גדול. אי נמי: "מתנבא אדם מנחה" קאי אמנחה אחת דאמרין התם לעיל. ומשום הכי לא בעי לפלוגניהו בשני כלים משום בילה, כיון דאינה מעכבת. מיהו קשה: דרך סוגיא דהתם לרבי שמעון, דאית ליה דרששים ואחד אינן נבללים, ורבי שמעון פליג אדרבנן דקאמר: "הרי עלי מנחה להביא בכלי אחד", והביא בשני כלים, דאף ידי נדרו נתקן. וכיון דדיעבד יצא בשני כלים, שפיר אית ליה לפלוגניהו, כדי לקיים מצות בלילה. ואכתי קשה: מאי פירכא? ויש לומר: דמנחה של ששים אחד משמע יותר מנחה אחת ממנחה קבועה סתם. אף על גב דפירש בהדיא "בכלי אחד", אי נמי: דף פירכא ד"רבי אין נבללן, מאי הוי? לרבנן פריך. ונאמר: דאית ליה להוואו תנא טעמא דרבי שמעון דרששים ואחד אין נבללים יפה. **אם** סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול — והא דאמר בפרק קמא דחולין (י,א): טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אפילו נתעסק באותו המין כל היום כולו, לא עלתה לו טבילה, עד שיאמר "ברי לי שלא היה עלי קודם לכן" — התם בשלא טבל סמוך לחפיפה, אף על גב דהתם לא מפליג. ועוד אומר רבינו תם: דההיא דחולין — לטהרות, ומחמירין טפי, דאפילו טבל סמוך לחפיפה — לא מועלת לו טבילה. והכא איירי לבעלה. והא דאמרין בסוף שמעתי: ולית הילכתא בכל הני שמעתתא, כי איתמר הני, לטהרות — לא קאי אהך מימרא, אלא קאי אכולהו מימרות דמכלי חרס ואילך. ועוד אומר רבינו יצחק: דאי דף דחולין מיירי לטהרות — איכא לאוקמיה בשלא חפפה כלל, כדאיתא בירושלמי דמסכת פסחים סוף פרק "כל שעה": נדה — חופפת וסורקת וטובלת, כהנת — אינה חופפת וסורקת. נדה כהנת — חופפת וסורקת. שלא תחלוק בין נדה לנדה. וטעמא מפרש התם: לפי שכבהנת תדירה בטבילה — לא חתמהו עליה, ובעינינו טי לה. ושבוש פירש רבינו תם: דחפיפה לא שייכא אלא בראש, דף דחולין איירי בשאר הגוף דליכא חפיפה. וכן משמע לעיל, דקאמר "אשה לא תחוף אלא בחמץ" כו', וקאמר: טעמא, דמשרו מויה. ומולא קאמר "לא תחוף ראשה" — שמע מינה דבכל מקום חפיפה שייך טעמא דמשרו מויה, דבמקום שער הוא. ועוד מביא רבינו יצחק ראיה: דאמרין בפרק "מרוכח" (בבא קמא פב,א) גבי עשר תקנות דעורא "שתהא אשה חופפת וטובלת". ופרץ: מדאורייתא הוא וכו', מאי ניהו שערות? ומשני: לעיני — מדאורייתא, דילמא מיקטר. ואתא אידו ותקן חפיפה. ומדקאמר "דילמא מיקטר", שמע מינה: דאיכא חפיפה בראש. ובכמה מקומות הוזכרה חפיפה אצל הראש. אבל במחזור הרב רבינו שמריה מפרש בשם רש"י דבכל הגוף שייך חפיפה, כדאמרין בפרק "כל תבש" (שבת קכ,ב): הרי שהיה שם כתוב על בשרו — הרי זה לא יחוף. ומיהו בכל הספרים ליכא אלא "לא ירחץ ולא יסוך". ועוד מביא ראיה: דמדייתא לקמן (סו,א) תהאיה ר' יאשה חופפת בלילה וטובלת בלילה" מעובדא דהוה בי ריש גלותא, ורבינו תם, דודי חסרת, שטשקי חסרת?

— פירוש "עבדי חסרת": להביא מים להחם לרחוץ כל הגוף. דאילו חפיפת הראש — לא בעי כולי האי. ומיהו לפירוש רבינו תם — אין חסרת, שפירש "עבדי חסרת": להחם מים להטיל לתוך מי הטבילה הצוננן להחם, ו"שטשקי" — הוא שטשקי דפיא, והוא כסא לישב עליו בבית המרחץ. ורבינו סעדיה פירש "שטשקי" — מסרקות, היינו לחוף הראש. והלכך אין לנו ראיה שיצטרך חפיפה בגוף, אלא לעיני בעלמא, כמו בראש מדאורייתא. ואף על פי שאנו מדמין — אין לעשות מעשה, אלא צריך לחפוף כל הגוף. וכן מנהג כל הגוים לרחוץ כל הגוף עכשיו. ותנין תוספות בבא קמא פרק שני דבור המתחיל "ושתהא" **איכא** בנייהו סמוך לחפיפה טבילה — לא מיירי הכא מדי בחצרבת סמוך לחפיפה טבילה, אלא לענין תללות אחר הטבילה אם נמצא עליה דבר חוצץ קאמר דפליגי, אם צריך לענין זה סמוך לחפיפה טבילה. **על** גבי כלי חרס — גריסין דשייך ביה גזירות מרחצאות, שרגיל להיות ומצוי שם כלי חרס לצורך חמין. **אשה** לא תטבול בנמל — כתוב בספרים: אף על גב דהשתא ליכא "אימור ברידניו נפל" ופירש רש"י: "בנמל" — מפני שהספינות רגילות להיות שם, כל שעה מצוי שם טיט. ואף על גב דהשתא ליכא עליה טיט, "אימור ברידניו" — בצאתה מן המים כשכשה רגליה במים, ונפל. ופירש נמי: "מפצי ביומי תשרי" דבסמוך — מחצלות תחתיהן מפני הטיט. ולרבינו תם נראה כפירוש רבינו חננאל: "לא תטבול בנמל" — כי בני אדם מצויין שם, ובעייתא וממהרת מפני שבושה מבני אדם המצויין שם. והוי דומיא דסילתא, דהוי טעמא משום דבעייתא. ופירש "מפצי" — מחצלות כמין גדר בנהר, לצניעות שלא יראהו עורבין ושבין, ולא גריסין הכא "אף על גב דהשתא ליכא" כו', עד בסמוך גבי "נתנה תבשיל לבנה וטבלה" — לא עלתה לה טבילה. אף על גב דהשתא ליכא — אימור ברידניו נפל. ומפרש רבינו תם: בשני דלתיין, לשון נדידה. ורבינו חננאל פירש: לשון החללקה, ונפל בירידה. ובערוך פירש: מפצי — משום צניעות. ורבינו חננאל פירש: מקוואות ביומי ניסן — משום דחיישי לשאובין, וכן פירש בערוך. ותימא הוא: מה שאיבד שייך? ויש לומר: כי כמה צניעות מושכין לתוך הנהרות, שהם בכלים שחקין ולבסוף קבען. אבל פירוש רש"י עיקר: דנטופן במקוה, ואינם משהרין אלא באשבורן, ולא דרך חוליה. ומשום מים חיים ליכא לפרוש, כדפירש רש"י: דתנא בתוספתא, חומר בוב מבובה — שדוב טעון מים חיים וכו'.

ואינה יודעת אם דבר זה היה עליה בשעת הטבילה, אם סמוך
 לחפיפה מכלה, ודאי שאחר הטבילה בא עליה הדבר החורץ, ואינה
 צריכה לא לחוף ולא למבול פעם נוספת. ואם לאו, שלא טבלה
 סמוך לחפיפה, אלא חפפה ביום וטבלה בערב, יש לחוש שמא
 החציצה היתה עליה כבר בשעת הטבילה, ולכן היא צריכה לחוף,
 ולמבול פעם נוספת.
 הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רבא: איכא דאמרי שכך אמר
 רבא, אם באותו יום שחפפה מכלה, אינה צריכה לא לחוף ולא
 למבול שוב, אפילו אם הטבילה לא היתה סמוך לחפיפה. ואם לאו,
 שחפפה ביום אחד וטבלה ביום אחר, צריכה לחוף ולמבול.
 הגמרא מבררת את ההבדל בין שתי הלשונות. שואלת הגמרא: מאי
 בינייהו בין שתי הלשונות. משיבה הגמרא: איכא בינייהו, למסמך
 לחפיפה מכלה – לסמוך את החפיפה לטבילה. שלפי הלשון
 הראשון, יש לסמוך את החפיפה לטבילה, ולפי הלשון השני די לנו
 שהחפיפה תהיה ביום הטבילה, ואין צריך לסומכם זו לזו. ויש ביניהם
 הבדל נוסף, האם מותר למיחה ביממא ולמטבול בלילא – לחפוף
 בסוף היום סמוך ללילה, ולטבול מיד בתחילת הלילה. שלפי הלשון
 הראשון מותר לעשות כן, שהרי סמכה את החפיפה לטבילה. אך לפי
 הלשון השני, אין לעשות זאת, שהרי החפיפה והטבילה אינן באותו
 יום.
 הגמרא מביאה שמועה נוספת של רבא בדין טבילה: אמר רבא,
 אשה לא תעמוד בשעת הטבילה, על גבי כלי חרס ותמבול.
 מבאר הגמרא את טעמו: כבר רב כהנא למימר – לומר, מעמא
 מאי, משום גזירת מרחצאות – גזירה מחשש שיטבלו במרחצאות,
 מפני שבבית המרחץ דרך לישב על איצטבאות – ומבנה המתוקן
 לשיבה העשויות מאדמה, הדומות לכלי חרס, ואם יטבלו על גבי
 כלי חרס, יש לחשוש שיאמרו שטבילה בבית מרחץ מועילה כמו
 מקוה. לפי זה ממשיך רב כהנא, שאין איסור לטבול אלא על גבי כלי
 חרס, שהוא דומה לאצטבאות שבמרחץ. הו – אבל לטבול על גבי
 סילתא – בקעת, חתיכת עץ רחבה, שאינה דומה לאצטבאות
 שבמרחץ, שפיר דמי – מותר, מפני שלא ימשכו על ידי כך לטבול
 במרחץ.
 דוחה הגמרא: אמר ליה רב חנן מנהרדעא לרב כהנא, הוה תסמך
 מאי, לא מפני גזירת מרחצאות אלא משום דבעיתא – שהאשה
 פוחדת בשעת הטבילה, שלא תפול מעל גבי הכלי, ומפני כן אינו
 טובלת כראוי. ולפי טעם זה על גבי סילתא – בקעת עץ – נמי בעיתא
 – גם היא מתיראת ואינה טובלת כראוי, ולכן יש לאסור לטבול גם
 בעומדת על בקעת עץ.
 הגמרא מביאה דין נוסף בדין טבילה: אמר רב שמואל בר רב
 יצחק, אשה לא תמבול

לא תחוף – (תחפוף) את שערך, לא כנתר – מין אדמה לבנה, ולא
 כחול. כנתר, משום דמקלף – שהוא מנתק את השיער, והשערות
 עלולות להסתבך וחורץ. וכחול, משום דמסריד – מדביק את
 השיער זה לזה וחורץ.
 דין נוסף בדין חפיפה: ואמר אמימר משמיה דרבא, אשה לא
 תחוף, אלא כחמין, אבל לא כצונן. ורשאת לחפוף אפילו בחמין
 חמה – מים שהתחממו בשמש, ואין צריך דווקא חמי האור – (האש).
 מבררת הגמרא את טעם הדין: צונן, מאי מעמא לא. משיבה
 הגמרא: משום דקריי (ומשרו) [משרו] מוויא – שצוננים מקשים
 את השיער, ואין הלכלוך עובר ממנו, ויש לחשוש לחציצה.
 דינים נוספים שהאשה צריכה לחזור בהם לפני הטבילה: ואמר
 רבא, לעולם ולמור אדם בתוך ביתו, שלפני הטבילה תהא אשה
 מדיחה בית קמטיה – בית השחי ובית הסתרים, במים, כדי להסיר
 משם את הדברים החוצצים.
 מקשה הגמרא: מיתיבי שנינו במקואות (פ"ח מ"ה), בית הקמטים –
 בית השחי, ובית הערה ובית הסתרים – כגון תוך האוזן ותוך החוטם
 ותוך הפה או קמטים של זיקנה, אינן צריכין לביאת מים – אין צריך
 שיגיעו אליהם מים בשעת הטבילה. ואם כן, אף אין להקפיד על
 חציצה במקומות אלו, ומדוע אמר רבא שיש להדיחם במים.
 מתרצת הגמרא: הוי דביאת מים לא בעינן – הן אמנם שאין אנו
 צריכים שיבואו בהם מים, מקום הראוי לביאת מים, בעינן – אנו
 צריכים. ולכן יש להסיר ממנו את כל הדברים החוצצים, כדי שיהיה
 ראוי שיבואו בו מים.
 בדרבי וירא – כמו שאמר רבי זירא. דאמר רבי וירא, לגבי הבאת
 קרבן מנחה לבית המקדש, כל הראוי לביילה – כל מנחה שראוי
 לבוללה, שאין בה יותר מששים עשרון סולת בכלי אחד, אין בילה
 מעקבת בו, ואפילו אם לא בלל את הסולת עם השמן, המנחה
 כשרה, כיון שהמנחה ראויה להבלל. ושאין ראוי לביילה – ומנחה
 שלא ניתן לבוללה, מפני שהיא בכלי אחד יותר מששים עשרון, ואין
 הסולת והשמן נבללים יפה, בילה מעקבת בו, ומנחה זו פסולה, מפני
 שלא ניתן לבוללה. וכך גם לגבי חציצה בבית הסתרים, המקום צריך
 להיות ראוי לביאת מים, אף שאינו צריך ביאת מים בפועל.
 הגמרא מביאה סיוע לדברי רבא, שבית הסתרים צריך להיות ראוי
 לביאת מים: אמר רבין בר רב אדא, אמר רבי יצחק, מעשה
 בשפתתו של רבי, שמכלה ועלתה מטבילתה, ונמצא לה עצם
 חוצץ בין שניה, והצריכה רבי, מכלה אחרת ללא חציצה. ואף
 שחלל הפה הוא בית הסתרים ואין צריך שיבואו בו מים, מכל מקום
 כיון שהיתה בו חציצה ולא היה ראוי לביאת מים, לא עלתה לה
 טבילה.
 הגמרא מביאה שמועה נוספת של רבא, בדין חפיפה וטבילה: ואמר
 רבא, אשה שמכלה ועלתה מטבילתה, ונמצא עליה דבר חוצץ,

בְּנָמְל – מקום שהספינות עוצרות שם, והספינות מעלות טיט עבה
החוצץ בטבילה. ואף בדיעבד, אם טבלה בנמל, טבילה פסולה שמא
היתה עליה חציצה. ואף על גב דהשתא ליכא – ואף שעכשיו, אחרי
הטבילה, אין עליה טיט, אימר בְּרִדְיִינִי נָפַל – יש לחשוש ולומר
שבשעת הטבילה היה הטיט עליה, וכששכסכה את רגליה בעלייתה
מהמים, נפל הטיט מעליה.

שנינו בתורת כהנים (שמיני פ"ט) שהטבילה במעין, הנובע מהקרקע,
מטהרת כשמימיו זוחלים. אך הטבילה במקוה, שנאספים בו מי
גשמים, אינה מטהרת כשהמים זוחלים, אלא רק כשהם מכונסים
במקום אחד. ושנינו במסכת מקואות (פ"ה מ"ה), 'הזוחלין כמעין
והנוטפין כמקוה'. כלומר, המים הזוחלים שבנהרות דינם כמעין,
ומטהרים בזחילה, והמים הנוטפים מההרים (שהם מי גשמים או מי
הפשרת שלגים), הרי הם כמקוה ואינם מטהרים בזחילה. אך אם
התערבו מי גשמים במי הנהר, אם רוב המים שבו הם מהמים החיים
שהם מי נביעה, הטבילה כשרה, ואם רוב המים ממי גשמים, הטבילה
פסולה.

הגמרא מבארת, מה עשה אביו של שמואל מפני החששות שיש
בטבילה בנהרות: אָבֹוּהּ דְשִׁמְוֵאל עָבַד לְבְנֵיהָ – עשה לבנותיו
מְקוֹאוֹת מים מכונסים בְּיוֹמֵי נִסָּן – אחר ימי החורף, ולא היה מניח
להם לטבול בנהר, מפני שבמימי ניסן הנהר מתרבה ממי גשמים, ויש
לחשוש שמא רוב המים בנהר הם מי גשמים, שאינם מטהרים
בזחילה. וכן עשה להם מִפְּצֵי – מחצלאות של קנים בְּיוֹמֵי תִשְׁרִי
שהם אחר ימי הקיץ, כדי שיעמדו עליהם בשעת הטבילה בנהר.
שבימי תשרי מותר לטבול בנהר, לפי שמי הנביעה מרובים על מי
הגשמים ומטהרים בזוחלים, אך כיון שיש בנהר טיט עבה החוצץ
בטבילה, עשה להן מחצלאות והניחם בתוך המים, כדי שהטיט לא
ידבק ברגליהן.

הגמרא מביאה דין נוסף בדיני הטבילה: אָמַר רַב יִצְחָל אָמַר רַב,
האשה שחפפה עצמה כדי לטבול, ובין החפיפה לטבילה נִתְּנָה
תְּכַשִּׁיל לְבָנָהּ, ואחר כך מְבַלָּה, וְעָלָתָה – יצאה מהמקוה, לא
עָלָתָה – לא הועילה לה מְבַלָּה. אָף עַל גַּב דְּהִשְׁתָּא – שעכשיו,
לאחר הטבילה, לִיכָא – אין נמצא עליה חציצה, אִימַר בְּרִדְיִינִי נָפַל
– יש לומר שבשעת הטבילה היה עליה חציצה, וכששכסכה את
רגליה בעלייתה מהמים, נפלה החציצה.

הגמרא מביאה כמה דינים בהלכות חציצה: אָמַר רַמִּי בַר אֲבָא, הֲנִי
רַבְרִי דְכּוֹסְלִיתָא – אותם הפצעים, שנוצרים מהקות הדם, עַד תִּלְתָּא
יּוֹמֵי לֹא חִיִּיצִי – עד שעברו שלשה ימים משעת ההקוה, אינם
חוצצים, מפני שגלדם עדיין רך ומחובר לגוף, והרי הוא כגוף הבשר.
מִכָּאֵן וְאֵילָךְ, חִיִּיצִי, מפני שגלדם יבש ונפרד מהגוף, ואינו כגוף
הבשר.

אָמַר מַר עֻקְבָא, לְפָלוּף שְׂפָעֵין – צואת העין, שמתקבץ בעין מפני
החול, אם הוא לַח, אִינוּ חוֹצֵץ, לפי שאין אדם מקפיד עליו. ואם

הוא יָבֵשׁ, חוֹצֵץ, מפני שאדם מקפיד עליו. אִמְרֵי נִקְרָא יָבֵשׁ,
מִשְׁעָה שְׂמַתְחִיל לִירֶק – להיות ירוק, מרוב יבשותו.
אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּחֹל – צבע שמניחים בעינים שְׂבִיתוֹךְ הָעֵין, אִינוּ
חוֹצֵץ, מפני שאין דרך להקפיד עליו, ואדרבה רוצה בו. כחול שְׂעָל
גְּבִי הָעֵין, חוֹצֵץ, מפני שדרך להקפיד עליו ולהעבירו. אִם הָיוּ עֵינֶיהָ
פּוֹרְחוֹת – שהיא פותחת ועוצמת את עיניה תדיר, אִפְּלוּ עַל גְּבִי
הָעֵין אִינוּ חוֹצֵץ, מפני שנדנדו העין מעביר את הכחול ואינו עב על
גבי העין, ולא נשאר שם ממשות שיחצוץ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, פְּתַחַה עֵינֶיהָ בְּיוֹתֵר, אוּ עֲצָמָה עֵינֶיהָ בְּיוֹתֵר בשעת
הטבילה, לֹא עָלָתָה לָהּ מְבַלָּה, מפני שכשפתחה ביותר הרי זו
חציצה למעלה, וכשעצמה ביותר הרי זו חציצה למטה.

לעיל (סו:) התבאר, שקמטי האשה ובית סתריה צריכים להיות
ראויים לביאת מים, אך אין צריך שיבואו בהם מים בפועל. אך
במקומות הגלויים שבה, צריכים המים לבוא בפועל. הגמרא מבארת
כיצד תעמוד האשה בשעת הטבילה, כדי שיבואו בה המים כראוי:
אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, הָאִשָּׁה לֹא תִטְבֹּל אֶלָּא דְרָךְ גְּדִילָתָה – כלומר,
שלא תדחוק וזרועותיה על בשרה, ולא רגליה ושוקיה זה בזה, שאז
המים נמנעים מלהגיע למקומות הגלויים, שצריכים ביאת מים. אלא
תעמוד בדרך הליכתה ושימוש תמיד. ואף שגם בעמידה זו יש בה
קמטים שאין מגיעים אליהם המים, אינה צריכה לפשטם, שהם בית
הסתרים, שאינם צריכים ביאת מים.

ריש לקיש מביא ראייה לדבריו, שהמקום שמכוסה בדרך ההילוך
והשימוש הרגיל, הוא בית הסתרים: בְּדִתָּנָן במסכת נגעים (פ"ב מ"ד),
לגבי מי שיש לו נגע צרעת שצריך להראותו לכהן, ואם הגע בבית
הסתרים אינו מטמא. ועל כך מבארת המשנה, הָאִישׁ נִרְאָה אֶל הַכֹּהֵן
בְּעוֹדָר, וּמוֹסֵק זֵיתִים – מלקט זיתים מהקרקע אחרי שנשרו
מהאילן. שאם הגע בבית השחי, עליו להראות את נגעו לכהן
כשזרועותיו מוגבהות למעלה בדרך שהעודר מגביה זרועותיו
להגביה את המעדר, ואינו צריך להגביה זרועותיו יותר מדאי. ואם
נגעו בבית הערוער, עליו להראות לכהן את נגעו כשהוא שוחה
(מתכוּפֵּן), בדרך ששוחה אדם המלקט זיתים מהקרקע. ומה שהכהן
אינו רואה באופנים אלו, הוא בית הסתרים, ואין האיש צריך להגביה
זרועותיו יותר, או לשחות יותר. אִשָּׁה שיש לה נגע, נִרְאָה לַכֹּהֵן
בְּאֶרְבֶּתָהּ, אם הגע בבית השחי. ואם הגע בבית הערוער היא כופפת
את עצמה כְּמִנִּיקָה אֶת בִּנָּהּ.

ממשנה זו אנו למדים, שהמקומות שאינם נראים בדרך השימוש
הרגיל, הם בית הסתרים. ומכאן יש ללמוד לטבילת נדה, שיש לאשה
לטבול בדרך גדילתה, ובכך יגיעו מים לכל אותם המקומות שאינם
בית הסתרים.

הגמרא מבארת דין שערות הקשורות, אם הם חוצצות: אָמַר רַבָּה
בַּר רַב הוּנָא, נִימָא אַחַת קְשׁוּרָה – שערות אחת הקשורה בעצמה,
חוֹצֵצָתָהּ, מפני שהקשר שלה מהודק ולא נכנס בו מים.

המשך ביאור למס' נדה ליום רביעי עמ' ב

הגמרא מבארת דעת חכמים בבדיקת מראה הדמים: אָמַר רַבִּי יִצְחָק
בַּר רַבִּי יוֹסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זוּ דְבַרִּי רַבִּי מֵאִיר, אֶבֶל חֲכָמִים
אוֹמְרִים, כָּל מִרְאֵה דְמִים אַחַת הֵן ואין לקבוע לפי מראה הדם אם
הוא דם נדה או דם בתולים.

אשה שהיתה טהורה לבעלה וראתה דם מהרדם מחמת התשמיש,
נטמאת. מלבד זאת, לפעמים היא החוזקה להיות רואה דם מחמת
תשמיש, ואסרו עליה לשמש פעם נוספת מחשש שמא גם בפעם זו
תראה דם בשעת תשמיש, ונמצא בוועל נדה. הגמרא מבארת כיצד
אשה נעשית מוחזקת בראיה מחמת תשמיש, ומה תקנתה: תִּנְּוּ רַבָּנָן
אשה שאינה בתולה הִרְוָהָ דָם מִחֲמַת תְּשֻׁמִּישׁ פעם אחת, אינה
נאסרת מפני כך. לכן מְשַׁמֵּשׁת פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית.
מִכָּאֵן וְאֵילָךְ אחרי שראתה בכל שלש הפעמים, לֹא תִשְׁמֵשׁ –
אסורה לשמש, עַד שֶׁתִּתְּגַרֵּשׁ

לגמרי כבית שמאי. ולדעתו בְּשֹׁאֵר רְאִיזוֹת שְׂפִינֵי בֵּית שְׁמַאי וּבֵּית
הֵלֵל – אם לא שפעה מתוך הזמן לאחריו, אלא ראתה תוך הזמן
שנתנו בית שמאי, ופסק דמא, ושוב ראתה לאחר הזמן שנתנו בית
שמאי, ועדיין היה זה בתוך הזמן שנתנו בית הלל, שביט הלל
מטהרים בכל ענין כיון שהוא בתוך הזמן, ובית שמאי מטמאים בכל
ענין לפי שהוא לאחר הזמן, בזה רבי מאיר אומר הֲלֹךְ אַחֵר מִרְאֵה
דְּמִים, שלפי מראה הדם אפשר לקבוע אם היא טמאה. וטעמו, מפני
שְׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מִרְאֵה דְמִים מְשׁוּנִים – (שונים) הֵן זֶה מִזֶּה,
ואפשר להבחין בין דם נדה לדם בתולים.

מבארת הברייתא: בִּיצָד מִבְּחִינִים בֵּין דָּם נִדָּה לְדָם בְּתוּלִים. דָּם נִדָּה
אֲדוּם, דָּם בְּתוּלִים אִינוּ אֲדוּם כֹּל כֵּךְ. דָּם נִדָּה, וְיָהוּם – מזהם את
היד במשמוש בו, ואילו דָּם בְּתוּלִים, אִינוּ וְיָהוּם. דָּם נִדָּה בָּא מִן
הַמְקוֹר – הרחם, ודָּם בְּתוּלִים בָּא מִן הַצֶּדֶדִין.

בגמל — ופרט"ו, מקום שהספינות נקבעות, שמעלות טיט, חורצין. ברדיוני נפל —
הטיט מעליה. "ברדיוני" — איני יודע לשונו, ונראה שהוא לשון שיכשוך,
שכשכשכה רגילה במים בצאתה נפל. מקוואות בימי ניסן — מקוה מים מכותסין.
ואינן טובלות בנהר — לפי שרבו המים בימות הגשמים מגשמים שנפלו, וחייש שמא
ירבו נוטפין על הווחלין. ותנאי בתורת כהנים:

מה מעין מטהר בווחלין, אף מקוה מטהר
בווחלין. כלומר, שמטבילין במכותסין דרך
ווחלין קודם שנקו ונחו במקוה — תלמוד
לומר "אך מעין" — מעין מטהר בווחלין,
והמקוה מטהר באשבורן. ומהו "אשבורן"?
דקו וקיימי. דאין מטבילין במכותסין אלא
משנקו למקויהם ונחו מווחלין. ותנן
במסכת מקוואות (פרק ה' משנה ה'): "ווחלין"
— כמעין. כלומר, ווחלין שבנהרות —
כמעין. "והנוטפין" — כמקוה. ומים הנוטפין
מההרים, הרי הן כמקוה, ואין מטהרים
בווחליה. הילכך, בימי ניסן שנותרה הנדה על
ידי גשמים — חייש שמא רבו נוטפין שבו על
חיים שבו, ובטלו ווחלין, ואין מטהרין את
הטמא הטובל בהן דרך ווחליה. וכל הנהרות
לעולם הן הולכים ווחלין — לפיכך עבד להו
מקוה באשבורן לטבול בתוכו. יש מפרשים:
דבעינן מים חיים לזבה — ולא מילתא היא,
דתניא בתוספתא: חומר בזב מבוכה, שהוב
טען מים חיים כו'. ומפצי בימי תשרי —
שטובלין בנהר, שהווחלין מרובין, אבל מפני

חציצת הטיט, נותן מחצלות בנהר שעוברות עליהן. רבד —
פפלומו"א, ודרכן של מכות של הקות דם להעלות גלד. תלתא יומי — גלדן דך
ומחובר, והיו כגוף הבשר, ולא חייצי. לפלוף — קציץ"א. פורחות — פורתות ועוצמת
תדיר בין כך ובין כך. אינו חורצין — לפי שפריחתה מעבירתה, ואינו עב על גב העין,
ואין בו ממש. לישנא אחרינא: דומעות. שהדמעה מלחלחת את הכחול, ואינו חורצין.
פתחה עיניה ביותר — היא חציצה למעלה. עצמה עיניה ביותר — היא חציצה
למטה. לא תטבול אלא בדרך גדילתה — כלומר, לא תדחק וזרועתיה על בשרה,
ולא רגליה ושוקיה זה בזה, אלא בדרך הליכתה ושמשה תמיד. ומה שנכסה וקמטו,
ואין מים באין בו — לא איכפת לן. ואינה צריכה לפשט בית קמטיה וסתריתה, אלא
כדרכן תמיד. כדתנן — גבי ראיית נגעים, שטיהר בהן הכתוב בית הסתרים, וכתבי
(ויקרא יג) "לכל מראה עיני הכהן", ותנן: איש מראה נגעו לכהן כעודר וכמוסס
ויתים. כעודר — בבית השחי, וכמוסס ויתים — בבית הערוה. דאם יש לו נגע בבית
השחי — אין צריך להגביר ורעותיו יותר מדאי להראותה, אלא כעודר שמגביה ואינו
מאנס עצמו. ומה שיוכל כהן לראות — יראה, ואם לא יוכל לראות — טהור. ובבית
הערוה — אין צריך לכוף ולשוש יותר מדאי, אלא כמוסס ויתים אחר שנשרו מן
האילן ומלקטן על הארץ. והאשה נראית — לכהן בנגעה. כאורגת — בבית השחי,
ואם בבית הערוה — היא כופפת עצמה כמניקה את בנה. נימא אחת — מיהדקא
שפיר, וחורצת.

שלש

בגמל, נתנה תבשיל לבנה, פתחה עיניה — ואי לטהרות היה, לא היה צריך להזכיר בכל פעם "אשה" ועוד: דתניא בפרק "החולץ" (יבמות מז, ב): כל דבר שחורצין בטבילה
— חורצין בגר ועבד משוחרר ובנדה. והיינו, נדה לבעלה. דאי לטהרות — מאי שנא דנקט נדה? ועוד: דומיא דגר ועבד משוחרר דאירי בטבילת איסור היתר. והכי קאמר:
כל החורצין בטבילת טומאה וטהרה — חורצין בטבילת איסור היתר. וכן פירש רש"י בתשובתו: דכל חומרות דהך שמעתתא נהוגות עכשיו בטבילת נדה לבעלה. אבל רבינו
תם פירש שנראה כגירסת הספרים, ואיתא נמי בפירוש רבינו חננאל והלכות גדולות ובהלכות נדה שפירש רב סעדיה. וכן צריך לחלק, דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא
בעיא ביאת מים, ובפרק תשעי דמסכת מקוואות (משנה ב) גבי "ואלו חורצין באדם", ומחשב "בית הסתרים שבאשה" — אלמא, בעיא ביאת מים! אלא דאי היא לטהרות,
ובשמעתין — לבעלה. ודך "דחולץ" (יבמות מז, ב) דכל שחורצין בטבילה חורצין בו? ובגדיר קיימא. אהני חציצות דפרק תשעי דמקוואות דחציץ לעין בעלה. שכן דרך
הברייתא לעמוד על המשנה. אבל הך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפצי ומפשל ויבירא ולפלוף, שמחמירות יותר מן המשנה. דקתני בפרק תשעי: לפלוף שבתוך
העין — אינו חורצין. ומשמע: בין לח בין יבש אינו חורצין, מדלא מפליג. ובסילתא ופתחה עיניה ועצמה ובכל הך חומרי — לית הילכתא כוותיהו, אלא בהך חומרא דריש
לקיש, דאיתא אפילו לבעלה. ומיהו קשה לפירוש רבינו תם: דהך משנה דפרק תשעי דבית הסתרים שבאשה חורצין, דמוקי לטהרות, קתני נמי דין לפלוף שבעין. שחורצין לעין
— חורצין, שבתוך העין אינו חורצין. דהא מוקים לה לבעלה. וכן פירוש דהך "דחולץ" "וכל דבר שחורצין בטבילה" קיימא אמשנה דטהרות דאירי לבעלה. ומה שדקדקה מבית
הסתרים דשמעתין למתניתין דמקוואות — לא קשה מידי, דבספא גבי "ואלו שאין חורצין" קא חשיב בית הסתרים שבאיש, והיינו כשמעתין. וצריך ליתן טעם בהך בבא
גופה: מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה? ונראה: שיש בית הסתרים, שהאשה מקפרת ולא האיש. ובהו קא מפליג בין איש ובין אשה. ולפלוף שבעין, איירי דוקא
בלה, כדפירשתי. ובמניקה את בנה — פירש רש"י: לענין בית הערוה. ואין נראה: דבתורת כהנים תני לה גבי הודי, כדפירשתי לעיל. והכי תניא: "לכל מראה עיני הכהן"
— פרט לבית הסתרים. מכאן אמרו: האיש נראה כעודר וכמוסס כו', כעודר — בבית הסתרים, וכמוסס — בין השחיין. והאשה כאורגת וכמניקה את בנה, מניקה את בנה —
תחת הדוד, כאורגת — ביד הימנית. רבי אומר: כטוהר פשתן — ביד השמאלית. ובפרק שני דנגעים (משנה ד) תנן נמי "כעורכת" — פירוש: כעורכת פת, לענין בית הסתרים.

משום

נתנה תבשיל לבנה — בפירוש רבינו חננאל כתוב עוד מימרא אחרת, שאינה
כתובה בספרים שלנו, וזו היא: "מפשל את בנה וטובלת — לא עלתה לה
טבילה". יש לפרש: "מפשל את בנה" — לאחוריה, והיא ערומה ולא היו בגדיה
עליה, וטבלה. לא עלתה לה טבילה — דחיישין שמא הוה עליה דינוקא טיט וכירצא
בו, ותרבב באמו, וחורצין בטבילתה, ולא ידעה
לה. אף על גב דחזינו לה השתא לליכא ממדי
עליה — חיישין דלמא בעלייתה מן הטבילה
"נפל ברדיוני" — ההחלק ונפל דרך ירידה,
כפירוש רבינו חננאל. וצריך לומר: שהיתה
מפשלת בנה אפילו לפני טבילתה בסמוך,
ולאו דוקא בטבילתה.
לפלוף שבעין לח אינו חורצין יבש חורצין —
דדוקא שבתוך העין, מפני
שהדמעה שבעין מלחלחתו ואינו מניחתו
להיות יבש. אבל לפלוף חוץ לעין, אפילו לח
— חורצין. והכי משמע במסכת מקוואות פרק
תשעי (משנה ב) דגבי "אלו חורצין" קתני
לפלוף שחורצין לעין, וגבי "שאין חורצין"
קתני "לפלוף שבעין", ולא מפליג בין לח
ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין. והיינו,
בלח דיבש — בעין נמי חורצין. וצוואה שתחת
הצפור יבשה — חורצין. והא דתנן התם
במסכת מקוואות גבי "ואלו שאין חורצין"
בטבילה: לכלוכי צוואה שעל הצפור וצוואה
שתחת הצפור (וצפור המדולדלת) — בימרי
בלה, דומיא דלכלוכי צוואה שעל הבשר. דאי
יבש, אמאי לא חייצי? ועוד: דלעיל גבי "ואלו חורצין" קתני "גלדי צוואה שעל
בשרה ובצק שתחת הצפור".

פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר — לכך יש ללמוד לכל אשה הטובלת,
שלא תטבול ותפתח עיניה, ולא תעצום עיניה ביותר, לפירוש רש"י דלא
גרסינן בסמוך דהני שמעתא "לטהרות". ולכל הפירושים, צריך ללמוד לפתוח פיה,
שהוא ראוי לביאת מים. כדאמרין לעיל דכל בית הסתרים בעינן שיהא ראוי לביאת
מים. ומייתי נמי משפחתו של רבי, שטבילה ונמצא עצם בין שניהם, והצריכה רבי
טבילה אחרת. ותנן נמי בהדיא במסכת מקוואות בפרק שמיני (משנה ה'): נדה שנתנה
מעט בפיה, ירידה וטבילה — טהרה מטומאתה. אבל טמאה אגב רוקה. נתנה שער
בפיה, קפצה ידיה, קמצה שפתותיה — כאילו לא טבלה. וגם צריך ללמוד להרחיק
ירכותיה קצת, כדאמרין בסמוך: כאורגת וכמניקה את בנה, לענין הגבהת הדד קצת
מעל החזה. פתחה עיניה כו' — אחר זה כתוב בפירוש רבינו חננאל ובמקצת
הספרים "לית הילכתא בכל הני שמעתתא. דכי איתמר הני — לטהרות, אבל לבעלה
— טהורה. כי הא דאמר ריש לקיש: אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה". ובתשובה
אחת כתב רש"י דלא גרסינן דאדא דקאמר "אבל לבעלה" — טהורה, כי הא דאמר
ריש לקיש, מה ענין ריש לקיש להך דלעיל? ועוד: דכל הני שמעתתא דרב ודרב
גידל ורמי בר חמא, וכולן היו בבבל, ולצורך מקומן היו צריכין. וזהו דחוק דלכני
ארץ ישראל היו מדברין ועוד: דאבוה דשמואל דעבד לבנתיה מקוואות בבבל! ועוד:
דכולהו בלשון נקבה נקטינהו, "אשה לא תעמוד על כלי חרס, אשה לא תטבול

בגמל, נתנה תבשיל לבנה, פתחה עיניה — ואי לטהרות היה, לא היה צריך להזכיר בכל פעם "אשה" ועוד: דתניא בפרק "החולץ" (יבמות מז, ב): כל דבר שחורצין בטבילה
— חורצין בגר ועבד משוחרר ובנדה. והיינו, נדה לבעלה. דאי לטהרות — מאי שנא דנקט נדה? ועוד: דומיא דגר ועבד משוחרר דאירי בטבילת איסור היתר. והכי קאמר:
כל החורצין בטבילת טומאה וטהרה — חורצין בטבילת איסור היתר. וכן פירש רש"י בתשובתו: דכל חומרות דהך שמעתתא נהוגות עכשיו בטבילת נדה לבעלה. אבל רבינו
תם פירש שנראה כגירסת הספרים, ואיתא נמי בפירוש רבינו חננאל והלכות גדולות ובהלכות נדה שפירש רב סעדיה. וכן צריך לחלק, דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא
בעיא ביאת מים, ובפרק תשעי דמסכת מקוואות (משנה ב) גבי "ואלו חורצין באדם", ומחשב "בית הסתרים שבאשה" — אלמא, בעיא ביאת מים! אלא דאי היא לטהרות,
ובשמעתין — לבעלה. ודך "דחולץ" (יבמות מז, ב) דכל שחורצין בטבילה חורצין בו? ובגדיר קיימא. אהני חציצות דפרק תשעי דמקוואות דחציץ לעין בעלה. שכן דרך
הברייתא לעמוד על המשנה. אבל הך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפצי ומפשל ויבירא ולפלוף, שמחמירות יותר מן המשנה. דקתני בפרק תשעי: לפלוף שבתוך
העין — אינו חורצין. ומשמע: בין לח בין יבש אינו חורצין, מדלא מפליג. ובסילתא ופתחה עיניה ועצמה ובכל הך חומרי — לית הילכתא כוותיהו, אלא בהך חומרא דריש
לקיש, דאיתא אפילו לבעלה. ומיהו קשה לפירוש רבינו תם: דהך משנה דפרק תשעי דבית הסתרים שבאשה חורצין, דמוקי לטהרות, קתני נמי דין לפלוף שבעין. שחורצין לעין
— חורצין, שבתוך העין אינו חורצין. דהא מוקים לה לבעלה. וכן פירוש דהך "דחולץ" "וכל דבר שחורצין בטבילה" קיימא אמשנה דטהרות דאירי לבעלה. ומה שדקדקה מבית
הסתרים דשמעתין למתניתין דמקוואות — לא קשה מידי, דבספא גבי "ואלו שאין חורצין" קא חשיב בית הסתרים שבאיש, והיינו כשמעתין. וצריך ליתן טעם בהך בבא
גופה: מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה? ונראה: שיש בית הסתרים, שהאשה מקפרת ולא האיש. ובהו קא מפליג בין איש ובין אשה. ולפלוף שבעין, איירי דוקא
בלה, כדפירשתי. ובמניקה את בנה — פירש רש"י: לענין בית הערוה. ואין נראה: דבתורת כהנים תני לה גבי הודי, כדפירשתי לעיל. והכי תניא: "לכל מראה עיני הכהן"
— פרט לבית הסתרים. מכאן אמרו: האיש נראה כעודר וכמוסס כו', כעודר — בבית הסתרים, וכמוסס — בין השחיין. והאשה כאורגת וכמניקה את בנה, מניקה את בנה —
תחת הדוד, כאורגת — ביד הימנית. רבי אומר: כטוהר פשתן — ביד השמאלית. ובפרק שני דנגעים (משנה ד) תנן נמי "כעורכת" — פירוש: כעורכת פת, לענין בית הסתרים.

הגמרא מביאה את הברייתא, שבהם נשנו דברי רבי שמעון: **וְתִנְיָא**
 לגבי טהרת הזבה שאמרה התורה (ויקרא טו כח) **וְסִפְרָה לָהּ שִׁבְעַת**
יָמִים וְאַחֲרֵי תִטָּהֵר. דורשת הברייתא את הפסוק, **אַחֲרֵי תִטָּהֵר**,
אַחֲרֵי, **אַחֲרֵי לְבֹלֶן** – לכל שבעת הנקיים, **שֶׁלֹא תִהְיֶה טוֹמְאָה**
מִפְסָקָת בִּינִיָּהוּ, שאם ראתה דם בתוך שבעה נקיים, נסתרה ספירת
 השבעה ומתחילה לספור מחדש, ולא די להשלים יום אחד נקי על
 יום זה.
 ממשכה הברייתא: **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר**, **אַחֲרֵי תִטָּהֵר**, **אַחֲרֵי מַעֲשֵׂה**
תִּטָּהֵר, שאחר מעשה הספירה שספרה שבעה ימים, יכולה להטהר
 בטבילה. ולכן יכולה לטבול כבר בתחילת היום השביעי, מאחר
 שכבר עבר מקצת היום וספרה יום זה. **אֲבָל אִמְרוּ חֲכָמִים, אֲסוּר**
לַעֲשׂוֹת כֵּן – לטבול ביום השביעי, **שָׁמָּה תִשְׁמַשׁ, וְתֵבֵא לִידֵי סֶפֶק**
 כרת, שהרי אם תראה דם אחר התשמיש עד סוף היום השביעי,
 נמצא סתירה מנין שבעה נקיים ועליה לספרם מחדש, וטבילה
 פסולה, ונמצא ששמש עם בעלה בעודה זבה.
 מצינו אם כן בדברי רבי שמעון, שזבה אסורה לטבול ביום השביעי
 לנקיים שמא תבא לידי ספק. וזהו מה שתיקנו אביי ורבא לרב פפא,
 שמתעם זה אף בזמן הזה שכל הנשים ספק זבות וסופרות שבעה
 נקיים, מכל מקום אסורות לטבול ביום.
 אשה העומדת לטבול, צריכה לחפוף קודם לכן את גופה וראשה
 מחשש חציצה. ויש לסמוך את החפיפה לטבילה, כדי שלא תבא
 עליה חציצה חדשה בין החפיפה לטבילה. הגמרא דנה עד כמה מותר
 להרחיקן זו מזו: **אָמַר רַב הוּנָא, אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּאַחַד בִּשְׁבָּת,**
וְטוֹבֵלַת בְּשִׁלְשִׁי בִּשְׁבָּת, כלומר בליל שלישי. ואף שהיא מרחיקה
 את החפיפה מהטבילה יום שלם, אין לחשוש לזה, **שָׁכָן** [שהרין]
אִשָּׁה שְׁחַל טְבִילָתָהּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, חוֹפֶפֶת בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת, וְטוֹבֵלַת
בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שהרי אסור לה לחפוף בשבת, ונמצא שהיא מרחיקה
 יום שלם בין החפיפה לטבילה. ואף שבמוצאי שבת מרחיקה את
 החפיפה מהטבילה רק מחמת שאי אפשר לסמכן, שהרי אסורה
 לחפוף בשבת, מכל מקום סובר רב הונא, שיש ללמוד מכך אף לימים
 שיכולה לסמוך בהם, שרשאת להרחיק יום שלם.
 ממשיך רב הונא: **אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּאַחַד בִּשְׁבָּת וְטוֹבֵלַת בְּרִבְעִי**
בִּשְׁבָּת, כלומר בליל רביעי. ואף שהיא מרחיקה את החפיפה
 מהטבילה שני ימים, אין לחשוש לזה, **שָׁכָן** מצאנו הרחקה כזו, שהרי
אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת, וְטוֹבֵלַת בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שָׁחַל לְהִיּוֹת
אַחֲרֵי הַשַּׁבָּת, לפי שאסורה לחפוף בשבת וביום טוב.
 ממשיך רב הונא: **אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּאַחַד בִּשְׁבָּת, וְטוֹבֵלַת בְּחִמְשִׁי**
בִּשְׁבָּת, אף שהיא מרחיקה את החפיפה מהטבילה שלשה ימים, **שָׁכָן**
אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת, וְטוֹבֵלַת בְּמוֹצָאֵי שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שָׁל
רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁחַל לְהִיּוֹת אַחֲרֵי הַשַּׁבָּת.
 נמצא, שלדעת רב הונא האשה יכולה להרחיק את החפיפה
 מהטבילה עד שלשה ימים. מפני שלמדים ממקום שאי אפשר למקום
 שאפשר, וכשם שאם חל טבילה במוצאי שבת ויום טוב מרחיקה על
 כרחא את החפיפה מהטבילה, כך מותרת להרחיק גם בזמנים
 שיכולה לסמכן.
 הגמרא מביאה דעה נוספת החולקת על רב הונא: **וְרַב חֲסִידָא אָמַר,**
בּוֹלְהוּ אֲמִרְיָן – את כל ההרחקות שהם בעל כרחא, אנו אומרים.
 ודיינו שאם חל טבילה במוצאי שבת, או במוצאי יום טוב שאחר
 השבת, או במוצאי שני ימים טובים שאחר השבת, האשה חופפת
 ביום שישי. אך **שָׁכָן** לא אֲמִרְיָן, כשהטבילה במוצאי יום חול,
 שהיא יכולה לחפוף סמוך לטבילה, אין אומרים שבכל זאת מותרת
 להרחיקן זו מזו **שָׁכָן** מצאנו הרחקה כזו במוצאי שבת ויום טוב.
 היבא דאֲפִשְׁרָא אֲפִשְׁרָא, היבא דלא אֲפִשְׁרָא לא אֲפִשְׁרָא – אין ללמוד
 ממקום שאי אפשר, למקום שאפשר.
 הגמרא מביאה דעה שלישית בדיון זה: **וְרַב יִימֵר אָמַר, אִפִּילוּ שָׁכָן**
נָפִי אֲמִרְיָן כלומר, מותר לאשה להרחיק את החפיפה מהטבילה גם
 במוצאי יום חול, כשם שמרחיקתן במוצאי שבת ויום טוב, וכדעת רב
 הונא. לָבֵר – חוץ מִהֵדִין שאמר רב הונא, **אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּאַחַד**

שָׁלֹשׁ שַׁעֲרוֹת הַקְּשׁוּרוֹת יַחַד, אֵינָן חוֹצְצוֹת, מפני שהשיער קשה
 ואינו מתהדרק, והמים נכנסים בקשר. שְׁתֵּימָס, אֵינִי יוֹדֵעַ. וְרַבִּי יוֹחָנָן
 אָמַר, אֲנִי אֵין לָנוּ שִׁיחְצוּץ אֶלָּא שַׁעֲרָה אַחַת הַקְּשׁוּרָה, אבל שתי
 שערות הקשורות אינן חוצצות.
 הגמרא ממשיכה לבאר דין חציצה בשער: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דָּבָר**
תּוֹרָה – הלכה למשה מסיני, רובו – רוב שער הקשור אחת אחת,
 וגם הָאָדָם מִקָּפִיד עָלָיו, חוֹצֵץ. רובו, וְאֵינוֹ מִקָּפִיד עָלָיו, אֵינוֹ
 חוֹצֵץ מִן הַתּוֹרָה. וְגִזְרוּ חֲכָמִים עַל רֹבּוֹ שְׁאֵינוֹ מִקָּפִיד שִׁיחְצוּץ,
 מִשּׁוּם רֹבּוֹ הַמִּקָּפִיד. וְכֵן נִזְרָו עַל מִיעוּטוֹ הַמִּקָּפִיד, מִשּׁוּם רֹבּוֹ
 הַמִּקָּפִיד. שואלת הגמרא: וְלָגִזְרוּ נָמִי [ונגזור גם] עַל מִיעוּטוֹ שְׁאֵינוֹ
 מִקָּפִיד שִׁיחְצוּץ, מִשּׁוּם מִיעוּטוֹ הַמִּקָּפִיד. משיבה הגמרא: הִיא
 גּוֹפָה זָרָה, וְאֵנָּה נִקְיָה וְנִגְזָרָה זָרָה לְגִזְרָה.
 מדין תורה, אשה הרואה דם בתחילת וסתה, הרי היא נדה, ונטמאת
 לשבעה ימים. ואינה צריכה שבעה נקיים, לכן בין אם ראתה יום
 אחד, ובין אם ראתה כמה ימים, טמאה שבעה ימים מתחילת
 ראייתה. ובלבד שתפסוק מלראות דם לפני סוף היום השביעי.
 אחרי שבעה ימים אלו שנקראים ימי נדה, מתחילים אחד עשר ימים
 הראויים לזיבה. ואם ראתה בהם דם רק יום אחד או יומיים, עליה
 להמתין אחרי הראיה יום נוסף, נקי מדם, וטובלת. אבל אם ראתה
 בהם שלשה ימים רצופים, עליה להמתין שבעה ימים רצופים נקיים
 מדם, וטובלת.
 הגמרא מבארת האם נדה טובלת ביום או בלילה: **אָמַר רַב, נִדָּה**
 דאורייתא, שלא ספרה שבעה נקיים, הרוצה להטהר בַּזְמָנָה, שהוא
 בסוף היום השביעי לנדרתה, אֵינָה טוֹבֵלַת אֶלָּא בַּלַּיְלָה – בליל שמיני,
 אחרי צאת היום השביעי לספירתה. מפני שאמרה בה התורה (ויקרא
 טו ט) **שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ**, ללמוד שהיא בנדרתה עד סוף היום
 השביעי. וְשֶׁלֹא בַּזְמָנָה, כלומר בשמיני לנדרתה, טוֹבֵלַת בֵּין בְּיוֹם בֵּין
 בַּלַּיְלָה, שכיון שעברו שבעת ימי נדרתה, רשאית לטבול אף ביום,
 ואינה צריכה להמתין ללילה. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בֵּין בַּזְמָנָה – בשביעי,**
וּבֵין שֶׁלֹא בַּזְמָנָה – בשמיני, אֵינָה טוֹבֵלַת אֶלָּא בַּלַּיְלָה, והטעם שאף
 בשמיני עליה לטבול דווקא בלילה, מִשּׁוּם כֶּרֶךְ בְּתָהּ, שבתה נמשכת
 אחריה במעשיה, ואם תראה את אמנה טובלת ביום, תטבול גם היא
 ביום, ואפשר שתטעה לטבול ביום השביעי ותשמש בו ביום ותבא
 לידי כרת, ואינה יודעת שאמנה טבלה ביום השמיני.
 הגמרא מבררת דעתו של רב: **וְאָף רַב הִדְרָא בִּיה – חזר בו, ולדעתו**
 אין הנדה טובלת אלא בלילה. **דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַ אִשִּׁי, אָמַר רַב,**
נִדָּה, בֵּין בַּזְמָנָה בֵּין שֶׁלֹא בַּזְמָנָה, אֵינָה טוֹבֵלַת אֶלָּא בַּלַּיְלָה, מִשּׁוּם
כֶּרֶךְ בְּתָהּ.
 נמצא שלכל הדעות, אסור לנדה לטבול ביום, ואף ביום השמיני אין
 לה לטבול, אלא להמתין ללילה. הגמרא מביאה אופנים שהתירו
 לטבול בשמיני ביום: **אֶתְרִין** [התקין] **רַב אִידִי בְּגִרְשִׁי** [שם עיר],
לְמִטְבֵּל בְּיוֹמָא דְתַמְנִיָּא – שהנשים יטבלו ביום השמיני, מִשּׁוּם
אֲרִיזוֹתָא, מִשּׁוּם שֶׁהֵיוּ מְצוּיִים שֶׁם אֲרִיזוֹת בִּלְיִלָה בִּדְרָךְ לְבֵית
 הַטְּבִילָה. **רַב אֲחָא בְּרִי יִצְבָּה, הִתְקִין כֵּן בְּפִיפּוֹנִיָּא, מִשּׁוּם גִּנְבִי** –
 גנבים שהיו מצויים שם. **רַב יְהוּדָה הִתְקִין כֵּן בְּפִיפּוֹנִיָּא, מִשּׁוּם**
צִנָּה – הקור שהיה שם. **רַבָּא הִתְקִין כֵּן בְּמַחוּזָא, מִשּׁוּם אֲבוּלָא** –
 השומרים שבשער, שהיו גויים, והיה חשש שיויקו לנשים היוצאות
 לטבול בלילה.
 מקשה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב פָּפָא, לָרְבָא וּלְאֲבִי, מִכְּדִי הָאִידִנָּא**
בּוֹלְהוּ סֶפֶק זְבוֹת שְׁוִינְהוּ רִבְנָן – מכיון שעתה, בזמן הזה, עשו
 חכמים את כל הנשים שהיו כספק זבות, ובכל ראייה סופרות שבעה
 ימים נקיים מדם, לִיטְפְּלִינְהוּ בִּימְמָא דְשִׁבְעִיָּאָה – שיטבלו ביום
 השביעי לספירת הנקיים, מכלי להמתין עד הלילה. שהיה ממנה נפשוך
 אם היא נדה, שאינה טובלת עד ליל השמיני מתחילת הראייה, הלא
 כבר עברו עליה שבעה ימים מתחילת הראייה. ואם היא זבה, היא
 רשאית לטבול, מפני שהזבה טובלת ביום השביעי לנקיים.
 השיבו לו רבא ואביי: שאסור לטבול ביום בזמננו מִשּׁוּם דְּרַבִּי
 שְׁמַעוֹן.

תסגי אייתי למחר – די לך אם אטבול מחר. וידע רב נחמן בר יצחק
מאי קאמר ליה – מה כוונתה לומר, שמחמת שלא חפפה, אינה
יכולה לטבול היום. אמר לה, מדוע לא תחפפי היום, דורי חסרת –
וכי חסרות לך קדרות לחמם בהן מים חמים, משמקי חסרת – וכי
חסר לך כסא לישב עליו בבית המרחץ, עברי חסרת – וכי חסרים לך
עבדים, להביא מים ולחמם אותם.

וממעשה זה מוכח שהאשה יכולה לחפוף בליל טבילתה, ועל פי זה
הקשה רב אדא על רב חיינא מטורא (לעיל סז), שאסר לאשה לחפוף
בליל טבילתה.

הגמרא לעיל (שם) הביאה כמה אמוראים, הסוברים שטבילה
במוצאי שבת ויום טוב יש להקדים את החפיפה לערב שבת, ודנו אם
אפשר ללמוד מכך לטבילה במוצאי יום חול. סוגייתנו דנה בעיקר
האם בטבילה במוצאי שבת אכן יש להקדים את החפיפה
לערב שבת: דרש רבא, אשה שחלה טבילתה במוצאי שבת, חופפת
בערב שבת, וטובלת במוצאי שבת.

מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא לרבא, והא שלח רבין באגרתיה
– והרי רבין שלח איגרת מארץ ישראל, שבה כתוב בשם רבי יוחנן,
אשה לא תחוף בערב שבת, ותטבול במוצאי שבת, אלא תחפוף
במוצאי שבת ותטבול מיד. ונאמר באיגרת טעם הדבר, ותמה על
עצמך היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה אפילו בטבילה
במוצאי יום חול, הא בעינן תכף לחפיפה טבילה – לטמון את
החפיפה לטבילה, וליבא. ובקושי התיירו זאת, כדי שתחפוף בנחת,
שאם תחפוף בליל הטבילה, שמא לא תחפוף כראוי, מתוך שממחרת
לביתה. אך ודאי שאין להתיר לחפוף בערב שבת ולטבול במוצאי
שבת, שהיא הרחקה מרובה.

כיון ששמע רבא את דברי רב פפא, הדר אוקי רבא אמוך עליה
וידרש – חזר רבא והעמיד מתורגמן לפניו לדרוש ברבים, דברים
שאמרתי לפניכם, טעות הן בידי, ברם – אבל כך אמרו משמיה
דרבי יוחנן, אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת,
ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה הא בעינן
סמוך לחפיפה טבילה וליבא.

הגמרא מביאה את מסקנת ההלכה: והלכתא, אשה חופפת ביום
וטובלת בלילה. והלכתא, אשה לא תחוף אלא בלילה – בליל
טבילתה.

מקשה הגמרא: (אלא) קשיא הלכתא אהלכתא שהן הלכות
הסותרות זו את זו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא דאפשר לחפוף
ביום, כשטובלת במוצאי יום חול, אין לה לחפוף בלילה, שמא תמחר
לשוב לביתה ולא תחפוף כראוי, הא דלא אפשר לחפוף ביום, כגון
כשטבילתה חלה במוצאי שבת, שאז עליה לחפוף בליל הטבילה, כדי
לא להרחיק כל כך את החפיפה מהטבילה.

משנה

אשה שראתה דם בתחילת וסתה נקראת 'נדה', וטמאה שבעה ימים.
ובדין ראיית הנדה, לא הצריכה התורה שבעה נקיים, לכן בין אם
ראתה יום אחד, ובין אם ראתה כמה ימים, צריכה לבדוק שפסק הדם
לפני סוף היום השביעי, וטובלת לטהרתה בליל שמיני. אחרי שבעה
ימים אלו שנקראים 'ימי נדה', מתחילים הימים הראויים לזיבה,
במשך אחד עשר יום. ובימי הזיבה, אם ראתה דם רק יום אחד או
יומיים, עליה להמתין אחרי הראייה יום נוסף נקי מדם, וטובלת, וביום
שאחריה היא טהורה. והיא הנקראת 'שומרת יום כנגד יום', או 'זבה
קטנה'. אבל אם ראתה דם שלשה ימים רצופים, עליה להמתין שבעה
ימים רצופים נקיים מדם, וטובלת, וביום השמיני היא טהורה. והיא
הנקראת 'זבה' סתם, או 'זבה גדולה'.

הנדה צריכה לבדוק את עצמה ביום השביעי, כדי לברר אם פסק
דמה, שאז היא יכולה לטבול בלילה לטהרה מטומאת הנדה, או
שמא היא ממשיכה לראות בימי זיבה, שאז היא נטמאת בטומאת
זיבה. בדיקה זו קרויה בלשון המשנה 'הפרשה'. משנתנו מבארת דין
הפרשה בטהרה של הנדה.

נדה שבדקה עצמה יום שביעי לנדתה שחרית – בבוקר, ומצאה
טהורה – שאינה רואה דם, ובין השמשות לא הפרישה – וסמוך
ללילה לא בדקה שוב את עצמה אם פסק הדם, ואף על פי כן טבלה
בליל שמיני לטהרתה, ולאחר כמה ימים בדקה ומצאה טמאה –
שרואה דם, הרי היא בחזקת טהורה – שאינה רואה דם בימים שבין
הטבילה למציאת הדם, וטהרות שנגעה בהן לאחר שטבלה בליל
שמיני, טהורות.

דין נדה שלא פסקה בטהרה וטבלה, ואחר זמן מצאה עצמה טהורה
מדם: בדקה עצמה ביום שביעי לנדתה שחרית – בבוקר, ומצאה
טמאה – שהיא רואה עדיין דם, ובין השמשות לא הפרישה, לא
בדקה עצמה שוב בין השמשות לבדוק אם פסק הדם, וטבלה
לטהרתה בליל שמיני, שחשבה שודאי בבין השמשות כבר פסק הדם,
ולאחר זמן בדקה ומצאה טהורה – שאינה רואה דם, הרי זו
בחזקת טמאה ולא הועילה טבילתה, שיש לחוש שמא ראתה בכל
אותם הימים עד בדיקה זו.

המשנה חוזרת לאופן שנוכר ברישא, בדין הנדה שבדקה עצמה
בשביעי ומצאה טהורה, ואחר זמן מצאה עצמה טמאה, שהיא
בחזקת טהורה בימים שבין הטבילה למציאת הדם. המשנה מבארת
מה דין הטהרות לפני מציאת הדם: ומטמאה את הטהרות שנגעה
בהן מעת לעת – בעשרים וארבע שעות שלפני הראייה, ומפקידה
לפקידה – או משעה שבדקה את עצמה. שאם היא בדקה את עצמה
בתוך עשרים וארבע שעות אלו ומצאה טהורה, אינה מטמאה את כל
הטהרות שבתוך עשרים וארבע שעות, אלא רק עד שעת הפקידה.
ואם יש לה וסת קבוע, ובדקה בשעת וסתה ומצאה טמאה דיה
שעתה – אין מטמאים את הטהרות למפרע, אלא רק את הטהרות
שנגעה בהן בשעת המציאה. שאין לחוש שהדם יצא קודם זמנו.

המשנה ביארה עד כה את דעת תנא קמא, שלדעתו הזמן הראוי
לבדיקה הוא היום השביעי בלבד, וביום זה גם בדיקת שחרית
מועילה. המשנה מביאה את דעות התנאים החולקים על דבריה ורבי
יהודה אומר, כל נדה שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה
– מזמן הראוי לתפילת מנחה ואילך, הרי זו בחזקת טמאה, ואם
טבלה בלילה נשארה בטומאתה, וכל הטהרות שנגעה בהן טמאות,
שאין בדיקת שחרית מועילה.

וחכמים אומרים, אפילו בשנים – ביום השני לנדתה בדקה בבוקר
ומצאה עצמה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, וטבלה בליל
השמיני, ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה, הרי זו בחזקת טהורה.
נמצא שבמשנה יש שלש דעות לדעת תנא קמא זמן הבדיקה של
הפסק טהרה הוא כל יום השביעי, אפילו משחרית. רבי יהודה
מחמיר, וסובר שזמן הבדיקה הוא רק בבין השמשות של היום
השביעי. וחכמים מקילים משניהם, וסוברים שאפילו בדקה ביום
השני שחרית, הועילה הבדיקה.

נמרא

במשנה התבאר דין אשה שבדקה את עצמה פעמיים, ובתחילה
מצאה טהורה ואחר כך טמאה, או שבתחילה מצאה טמאה ואחר כך
טהורה. הגמרא דנה האם היא מוחזקת בראיית דם בין הבדיקה
הראשונה לשניה: אימור, רב אמר, זבה ונדא, שודאי ראתה דם
בימים שבינתיים ונהייתה זבה גדולה. ולוי אמר, זבה ספק, שיתכן
שבימים שבין הבדיקות היא לא ראתה דם, ולא נהייתה זבה גדולה.
הגמרא מבררת במה עוסקת מחלוקת זו. שואלת הגמרא: אהייא –
על איזה חלק במשנה נאמרה מחלוקת זו. אייליא ארשא בדין אשה
שבדקה עצמה בשביעי שחרית ומצאה טהורה, ולאחר ימים מצאה
טמאה. אין לומר כן, שכן 'הרי זו בחזקת טהורה' קתני ואינה זבה
ודאי ולא זבה ספק. אלא אסיפא בדין אשה שבדקה עצמה בשביעי
שחרית ומצאה טמאה, ובין השמשות לא בדקה, ואחר זמן בדקה
ומצאה עצמה טהורה. דוחה הגמרא: בשלמא ספק זבה אמרינן –
מובנת הדעה שאומרת שהאשה ספק זבה, שאפשר לומר כן בדין
המשנה. שכיון שלא הפרישה בטהרה כלל ביום השביעי, יתכן

כך אמרו משמיה דרבי יוחנן אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול למוצאי שבת ותמה על עצמן היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה – שהרי בקושי התיירו לה להרחיק חפיפתה כל כך, אלא משום דאי חופפת בליל טבילה – אימור: לא חייאא שפיר, מתוך שמדומה לביתה ממחרת לטבילה. ופירש רש"י: "הא דאפשר"

— לחוף ביום, כגון בימי החול, חופפת ביום וטובלת בלילה. "הא דלא אפשר" — לחוף ביום, כגון שאירעה טבילה במוצאי שבת, ואם תחוף בערב שבת, תרחיק יותר מדאי מטבילה, חופפת בליל טבילה במוצאי שבת. ואם תאמר: הא דפקינן לעיל הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר, לא קאי. דהכא אמרין דאינה חופפת ערב שבת וטובלת למוצאי שבת ויש לומר: דאיכא לאוקמי פסק דלעיל, שליל טבילה במוצאי שבת והוא יום טוב — אז ודאי תחוף מערב שבת, ולא תפסיד עונתה. הואיל ואינה יכולה לחוף בליל טבילה, ולא ביום שלפני טבילה. מכל מקום לפירוש רש"י נראה דמותר לחוף בליל טבילה, אלא שטוב לה יותר לחוף ביום, מפני שמדומה לביתה. וכן משמע מדקאמר "אשה חופפת ביום", ולא קאמר "אשה לא תחוף אלא ביום" בדקאמר "אשה לא תחוף אלא בלילה". וכן משמע לעיל בעובדא דבי ריש גלותא, דמותר לחוף בליל טבילה, ולא מסתבר לפלוגי משום דאיקוט — מדמייית מההוא עובדא דגדה חופפת בלילה, ששמו: אף בלא אונס. ובשאלות דרב אחאי פרשת אחרי מות וסימן צו פירשה: "הא דאפשר" — לחוף בליל טבילה שהוא חול, לא תרחיק חפיפה מטבילה כלל. ואפילו אם היום כמו כן חול — לא תחוף אלא בלילה. ו"הא דלא אפשר" — כגון שליל טבילה יום טוב או שבת, אז תחוף ביום שלפני הטבילה. ואפילו אם יום שלפני הטבילה כמו כן יום טוב או שבת, אז תחוף מערב שבת או מערב יום טוב, כפסק שלמעלה דדרש מרימר דהילכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר. ולדברי השאלותיו, כל זמן שתוכל — אין לחוף אלא בליל טבילה, מיהא לפי מנהג אנשים של עכשיו ששוהות במרחץ עד הלילה — מותר לחוף ביום, אף לפי השאלות. ואינו אסור אלא לחוף מבעוד יום, ולצאת מן המרחץ קודם הלילה. אבל בששהתה שם עד הלילה — חפיפה אריכתא היא, שכל שעה עוסקת בחפיפת גופה ושערה, ותבא עליה ברכה. ועוד יש שמחמיר: אף על פי שחופפת, נשאות עמון מסרק, וסורקות עצמן בבית

הטבילה. ורבינו תם פירש: "ותמה על עצמן" — זהו כפל מלה. כלומר, היאך אתה אומר דבר זה שאשה חופפת ביום וטובלת בליל מוצאי שבת. והא בעינן "סמוך לחפיפה טבילה"? ואומר רבינו יצחק: דכי האי גונא איכא בפסחים "פרק כל שעה" (בגא); ותמה על עצמן היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה.

והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה — פירוש: בערב שבת, וטובלת במוצאי שבת. "והלכתא: אשה לא תחוף אלא בלילה" — פירוש: במוצאי שבת, ולא תמחר לחוף בערב שבת. **הא דאפשר** — לחוף במוצאי שבת שהוא חול, ולא תמחר לחוף מערב שבת. ו"הא דלא אפשר" לחוף במוצאי שבת ליל טבילה, כגון שהוא יום טוב — חופפת מערב שבת, אף על פי שטבילה למוצאי שבת, או ליל שני בשבת וזה שני ימים טובים אחר השבת. ולא איירי כלל התלמוד באיסור חפיפה שחרית וטבילה ערבית בלא הסקת יום, וכן לא איירי באיסור חפיפת לילה. ואומר רבינו יצחק: דאם אירע טבילה ליל תשעה באב — אסורה לטבול, דלית הלכתא כהך ברייתא ד"כל כתבי הקדש" (שבת קיא, א) דכל חייבי טבילות טובלין בדרבנן, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים. אלא קיימא לן כרבי חנינא סגן הכהנים דאמר טוף פרק קמא דתענית (דף יג, א): כ"י הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה. ואומר עלה בירושלמי בפרק שני דביצה: אורי רבי לוי כהודא רבי חנינא סגן הכהנים. ועוד יש לפרש: דההיא ד"כל כתבי" — בימי התנאים, שהיו עסוקים בטהרות, והיו צריכים ביום תשעה באב להתעסק בטהרות, לפיכך טובלת מבערב. אבל בזמן הזה, דלבעלה דוקא — אפשר לה לחוף ולטבול במוצאי תשעה באב. ואם אין לה פנאי לרחוץ ולחוף בלילה — תרחוץ ותחוף ערב תשעה באב, כדי שיהיה בקל לה עדיין לחוף קצת מוצאי תשעה באב ולטבול.

תסגי אייתי למחר — די לך אם אטבול למחר. וידע — רב נחמן. מאי קאמרה ליה — שלא חפפה. עכדי חסרת — להביא מים ולחמם. דודי — קדרות לחם בהם חמין. מששקי — פלרושטול לישב עליהן. ותמה על עצמן היאך אשה כו' — שהרי בקושי התיירו להרחיק חפיפתה מטבילה כל כך, אלא משום דאי חפפה בליל טבילה — אימור: לא חייאא שפיר, משום דממחרת לטבילה, מתוך שמדומה לביתה. **הא דאפשר** — לחוף ביום — חופפת ביום. **הא דלא אפשר** — לחוף, כגון מוצאי יום טוב — לא תחוף אלא בלילה. **משנה לא הפרישה** — לא בדקה עצמה להפריש בטהרה. הרי זו בחזקת טהורה — בימים שבינתיים, וטהרותיה שנגעה בהן לאחר שטבלה בליל שמיני — טהורות, דהשתא הוא דחזאי ומטמאה מעת לעת — ארישא קאי, דקתני "אחר ימים בדקה ומצאה טמאה" — מטמאה מעת לעת של ראיה זו. **אפילו בשנים לנדתה בדקה** — שחרית ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, ולסוף שבעה טבלה, ואחר ימים בדקה ומצאה טמאה — הרי זו עד עכשיו בחזקת טהורה. ושלש מחלוקות דבריה: לתנא קמא: שביעי הוא דמטהרתה בדיקת שחרית, אבל שני — לא. ולרבי יהודה: אפילו בדיקת שביעי שחרית — לא מטהרה, עד שתפריש בין השמשות. ולרבנן בתרא: אפילו בשני. **גמרא** וזה ודאי — מפרש ואזיל. **אחריי** — קאי? **אסיפא** — "בדקה שביעי שחרית ומצאה טמאה, ובין השמשות לא הפרישה". בשלמא ספק וזה לחיי — דכיון דלא הפרישה בטהרה, לא שחרית ולא ערבית — איכא לספוקי ברואה שמיני ותשיעי ועשירי. אלא וזה ודאי נמי — בתמיה, והרי בדקה לאחר הימים ומצאה טהורה, ואיכא למימר: כיון דמצאה טהורה, עד השתא נמי לא חזאי? **באפי נפשה** — ולא אמתניתין.

וכן

ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה — הרי זו בחזקת טהורה. **גמרא** איתמר, רב אמר: וזה ודאי, ולוי אמר: וזה ספק. **אחריי**? **אילימא** ארישא — "הרי זו בחזקת טהורה" קתני. **אלא אסיפא**. **בשלמא** ספק וזה — אמרין, **אלא וזה ודאי נמי**? הרי בדקה ומצאה טהורה! — **אלא כי איתמר דרב ולוי** — שמעתא **באפי נפשה** איתמר: נדה שבידקה עצמה ביום השביעי שחרית ומצאה טמאה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה, רב אמר — וזה ודאי, ולוי אמר — וזה ספק. **רב אמר: וזה ודאי**, כיון דמעיקרא נמצאת טמאה, ועכשיו נמצאת טמאה — טמאה ודאי. **ולוי אמר: ספק וזה**, אימר, פסקה ביני וביני.

וכן

אמר ליה הרי זו בחזקת טהרה – ואם תאמר: תקשה דרבי יוסי דהכא דקאמר דסגי לה בהפרשה שחרית, אדרבי יוסי דפרק "בא סימן" (נדה גג,א) דקאמר: ומה אילו נדה שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה לא תהא בחזקת טומאה – אלמא, בעי הפרשה מן המנחה ולמעלה ויש לומר: דהתם מיירי כשהפרישה ביום

שראתה בו שחרית, והכא מיירי בבדקה שחרית ומצאה טהורה. וקשה: דאם כן, כי פרכין לרבי יהודה "אילו ידיה בעיניה כל בין השמשות" וכו', לימא רבי יוסי לנפשיה, דהא איהו נמי מצריך הפרשה מן המנחה ולמעלה כשהפרישה ביום שראתה, ומה מועיל עיכוב זה? שמא עם סילוק ידיה ראתה? ויש לומר: לנפשיה לא קשה, דכיון דהוחזקה רואה שחרית – דין הוא להצריכה הפרשה מן המנחה ולמעלה בלא חומרא אלא מן הדין. ואין לנו להחמיר ולספק שמא עם סילוק ידיה ראתה, להצריכה בדקה בסוף היום. אבל רבי יהודה, שבא להחמיר ולספק דאפילו בשלא ראתה שחרית אלא בבדקה עצמה ומצאה טהורה הוא מצריך הפרשה – גם בסוף היום היה לו להחמיר ולבדוק מספק שמא עם סילוק ידיה ראתה. אבל הלכה כרבי אליעזר – אף על גב דאין למדין הלכה מפי התלמוד, דהא פסקין בפרק קמא לעיל (ו,ב) כרבי אליעזר בארבע, והא חד מנייהו.

והכא

יהודה: אלמלי ידיה מונחות בעיניה כל בין השמשות – יפה אתה אומר, עכשיו – אימר עם סילוק ידיה ראתה, מה לי הפרישה בטהרה בשביעי מן המנחה ולמעלה – מה לי הפרישה בטהרה בראשון. – בראשון – מי איכא למאן דאמר? אין, והתניא, אמר רבי: שאלתי את רבי יוסי ורבי שמעון פשהיו מהלכים בדרך, נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר הימים בדקה ומצאה טמאה, מהו? אמרו לו: הרי זו בחזקת טהרה. ששי, חמישי, רביעי, שלישי, שני, מאי? אמרו לו: לא שגא. בראשון לא שאלתי, ומעתי שלא שאלתי. אפוא בולחו לאו בחזקת טומאה קיימי? ובין דפסק – ראשון נמי, בין דפסק – פסק. ומעיקרא מאי סבר? הואיל והוחזק מעון פתוח. משנה הוב והזב שדקו עצמן ביום ראשון ומצאו טהור, וביום השביעי ומצאו טהור, ושאר ימים שבינתיים לא בדקו, רבי אליעזר אומר: הרי הן בחזקת טהרה. רבי יהושע אומר: אין להם אלא יום ראשון ויום שביעי בלבד. רבי עקיבא אומר: אין להם אלא יום שביעי בלבד. גמרא תניא, אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: לדבריך אתה מונה בסירוגין, והתורה אמרה "אחר תטהר" – אחר אחר לבולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן! – אמר לו רבי יהושע: ואתה, אי אתה מודה בזב שראה קרי, ובגזיר שהילך סככות ופרעות, שמונה בסירוגין? והתורה אמרה "והימים הראשונים יפלו". – ורבי אליעזר: בשלמא התם – "לטמאה בה" אמר רחמנא – שאינה סותרת אלא יומה, ואי משום איחלופי – זב כבעל קרי לא מיחלף. נזיר שהילך על גבי סככות ופרעות נמי מדאורייתא אהל מעליא בעיניו, ורבנן הוא דגזרו – ורבנן בדאורייתא לא מיחלף. אבל הכא, אי חיישין דלמא חזאי בספק, אתי לאיחלופי בודאי. תני, רבי יוסי ורבי שמעון אמרי: נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע, ודברי רבי עקיבא מדברי בולן, אבל הלכה כדברי אליעזר. איפשיא להו: הזב והזבא שדקו עצמן יום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור, ושאר הימים לא בדקו,

וכן תנא לוי במתניתא: אחר הימים, בין בדקה ומצאה טהורה, בין בדקה ומצאה טמאה – הרי זו ספק זבה. לומר שאינה מטמאה מעת לעת – בפרק "בנות כותים" (נדה לט,א) קתני: כל אחד עשר – בחזקת טהרה. ואמרין: למאי הלכתא? ואמר רבא: לומר, שאם תראה בתוך אחד עשר – אינה מטמאה מעת לעת. ומתניתא קתני "מטמאה מעת לעת" – ארישא, דקתני "אחר הימים, בדקה ומצאה טמאה". ומתמה התלמוד: ולא אותבינה בפרק "בנות כותים" (שם), ולא איפרוק? כי קתני – "ומטמאה מעת לעת". אריש פירקין קאי – "ראתה ועדה בבית אביה – בית הלל אומרים: כל הלילה שלה", וקאמר: דאם ראתה לאחר מכאן – מטמאה מעת לעת. בתחלת נדה – כבתולת דמים, דקיימא לן (נדה זא,א): דיה שעתה בראייה ראשונה. ואם יש לה וסת – קא סלקא דעתך: דקתני "אחר הימים בדקה ומצאה טמאה – מטמאה מעת לעת". ואם יש לה וסת קבוע לאחר הימים, דהיינו ימי זיבה וראתה בו – דיה שעתה. לומר שאינה קובעת – בפרק "בנות כותים" גבי "כל אחד עשר בחזקת טהרה". אמר לך שמואל – כי אמרי אנא: לקולא, דלא בעינן תלת יומי למיעקריה. דהא קתני "כל אחד עשר, בחזקת טהרה" – דהיינו קולא, דדמיה מטולקין. אבל לענן "דיה שעתה" – כל שכן דהוי וסת, דהא דמיה מטולקין. עם סילוק ידיה ראתה – ואפילו הכי אמרת טהורה. הלכך, מה לי הפסיקה בטהרה בראשון כו'. מי איכא למאן דאמר כו' – והא אפילו רבנן בתראי – בשני שלה הוא דקאמרי, אבל בראשון דהוי פתחת מעינה – ליכא למאן דאמר דאם בדקה בצהרים ומצאה טהור, דתהוי הפרשה. ומעתי שלא שאלתי – שאילו שאלתי, הוי מטהרין. מעיקרא מאי סבר – שלא רצה לשאל? משנה הוב והזב שדקו, שפסקו, והתחילו לספור שבעה, ובדקו יום ראשון ושביעי כו'. רבי עקיבא אומר אין להם אלא שביעי – שמא ראו בינתיים, וסתרו ספירתן הראשונה. גמרא אי אתה מודה בזב שראה קרי – בימי ספירו, שאינו מונה אותו יום, דקיימא לן דסותר יום אחד ומונה לסירוגין. נזיר שהילך סככות ופרעות – שזן ספק אהל – אין אותו יום עולה למנן נזירותו, ונמצא שמונה שלשים יום של סתם נזירות בסירוגין. התם – זב שראה קרי. לטמאה בה כתיב – "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע" וגו' (ויקרא טו) – מה זיבה סותרת, אף קרי סותר. אי מה זיבה סותרת הכל, אף קרי סותר הכל? תלמוד לומר "לטמאה בה" – אין כל סותרת אלא בטומאתה האמור בה, מה טומאת קרי יום אחד, אף סותרתה יום אחד. ואי משום

לרבי

ואמר רבא: לומר, שאם תראה בתוך אחד עשר – אינה מטמאה מעת לעת. ומתניתא קתני "מטמאה מעת לעת" – ארישא, דקתני "אחר הימים, בדקה ומצאה טמאה". ומתמה התלמוד: ולא אותבינה בפרק "בנות כותים" (שם), ולא איפרוק? כי קתני – "ומטמאה מעת לעת". אריש פירקין קאי – "ראתה ועדה בבית אביה – בית הלל אומרים: כל הלילה שלה", וקאמר: דאם ראתה לאחר מכאן – מטמאה מעת לעת. בתחלת נדה – כבתולת דמים, דקיימא לן (נדה זא,א): דיה שעתה בראייה ראשונה. ואם יש לה וסת – קא סלקא דעתך: דקתני "אחר הימים בדקה ומצאה טמאה – מטמאה מעת לעת". ואם יש לה וסת קבוע לאחר הימים, דהיינו ימי זיבה וראתה בו – דיה שעתה. לומר שאינה קובעת – בפרק "בנות כותים" גבי "כל אחד עשר בחזקת טהרה". אמר לך שמואל – כי אמרי אנא: לקולא, דלא בעינן תלת יומי למיעקריה. דהא קתני "כל אחד עשר, בחזקת טהרה" – דהיינו קולא, דדמיה מטולקין. אבל לענן "דיה שעתה" – כל שכן דהוי וסת, דהא דמיה מטולקין. עם סילוק ידיה ראתה – ואפילו הכי אמרת טהורה. הלכך, מה לי הפסיקה בטהרה בראשון כו'. מי איכא למאן דאמר כו' – והא אפילו רבנן בתראי – בשני שלה הוא דקאמרי, אבל בראשון דהוי פתחת מעינה – ליכא למאן דאמר דאם בדקה בצהרים ומצאה טהור, דתהוי הפרשה. ומעתי שלא שאלתי – שאילו שאלתי, הוי מטהרין. מעיקרא מאי סבר – שלא רצה לשאל? משנה הוב והזב שדקו, שפסקו, והתחילו לספור שבעה, ובדקו יום ראשון ושביעי כו'. רבי עקיבא אומר אין להם אלא שביעי – שמא ראו בינתיים, וסתרו ספירתן הראשונה. גמרא אי אתה מודה בזב שראה קרי – בימי ספירו, שאינו מונה אותו יום, דקיימא לן דסותר יום אחד ומונה לסירוגין. נזיר שהילך סככות ופרעות – שזן ספק אהל – אין אותו יום עולה למנן נזירותו, ונמצא שמונה שלשים יום של סתם נזירות בסירוגין. התם – זב שראה קרי. לטמאה בה כתיב – "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע" וגו' (ויקרא טו) – מה זיבה סותרת, אף קרי סותר. אי מה זיבה סותרת הכל, אף קרי סותר הכל? תלמוד לומר "לטמאה בה" – אין כל סותרת אלא בטומאתה האמור בה, מה טומאת קרי יום אחד, אף סותרתה יום אחד. ואי משום

איחלופי – דלא ליתי למנות לסירוגין בויבה גמורה? אהל מעליא בעיניו – אין נזיר מטמא אלא באהל מת דאי, כרתיב (במדרש ו'): "כי ימות מת עליו" – במחזורת עליו, כדאמר ב"כיצד צולץ" (פסחים פא,ב). ורבנן גזרו כיה – לסתור אותו יום. ואם תאמר: אתי לאיחלופי באהל מת גמור, ולא יסתור אלא יום אחד? דרבנן בדאורייתא – אהל ספק דרבנן באהל דאורייתא – לא מיחלף. אבל הכא – אי חיישין ולא תמנה יום שבינתיים, משום דלמא חזאי בספק – אתי למיחלף בודאי, דאמרין: מדלא מנינן יומי ימים, דאי חזאי בינתיים, וקא מניא לראשון, ואתי למנות דאי יראה בסירוגין. נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע – דכיון דהייש רבי יהושע לשמא ראה בינתיים, היה לו לסתור אף הראשון. ודברי רבי עקיבא מדברי בולן – דבעי ספורין ובדוקין. יום שמיני – כבר עברו ימי הספירה, ולא היה סופן בטהרה, דלא בדקה יום שביעי.

אחת לומר שושתה נעקר. וְכִינּוּ דְמִיָּה מְסוּלָקִין יש להקל בה יותר, לומר דִּיהָ שְׁעָתָה.
שנינו במשנתנו: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה, הרי זו בחזקת טמאה. והיינו, שלדעתו רק בדיקה בבין השמשות מועילה כדי להפריש בטהרה.
תַּנְיָא, אָמְרוּ לוֹ חכמים לְרַבִּי יְהוּדָה, אֲלֵמְלִי - אילו היית אומר שצריכה האשה שיהיו דִּיהָ מוֹנְחוֹת בְּעֵינֶיהָ וְאוֹתוֹ מְקוּם כָּל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, יָפָה אֶתָּה אָמַר, שלעולם אתה חושש שמא ראתה מיד אחרי שסלקה ידה מהבדיקה. עָבְשׂוּ עִם סְלוֹק יְדֶיהָ ולמעלה, מה הועיל שבדקה ומצאה טהורה, אִימָר עִם סְלוֹק יְדֶיהָ רָאִתָּה. וכיון שאין אתה חושש לכך, מַה לִּי הַפְּרִישה בְּמִתְהַרָה בְּשִׁבְעֵי מִן הַמִּנְחָה וְלַמְעַלָּה, שאין חוששים שמא ראתה אחרי הבדיקה, מַה לִּי הַפְּרִישה בְּמִתְהַרָה בְּרָאשׁוֹן לראייתה בצהרים, שגם בו לא נחושש שמא ראתה אחרי הבדיקה.
בלשון התנאים שחלקו על רבי יהודה, מבואר שגם בדיקת שחרית ביום הראשון מועילה. הגמרא תמדה על כך. מקשה הגמרא: 'בְּרָאשׁוֹן' מִי אֵיכָא לְמָאן דְּאָמַר. והלא במשנתנו, גם חכמים שהקילו בדין הבדיקה, התירו רק מהיום השני והלאה, אבל ביום הראשון שבו נפתח מעיינה, אין דעה הסוברת שאם בדקה בצהרים, תועיל הבדיקה.
משביבה הגמרא: אֵין, יש תנא שסובר כך. וְהַתַּנְיָא - זהו ששנינו בברייתא, אָמַר רַבִּי, שְׁאֵלְתִי אֶת רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשִׁבְעֵי מִן הַמִּנְחָה בְּדִקָּה, נָדָה שֶׁבְּדִקָּה עֲצָמָה יוֹם שְׁבִיעִי שְׁחָרִית וּמִצָּאָה מְהוּרָה, וּבֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת לֹא הִפְרִישָׁה, וְלֵאחֶר הִימִים בְּדִקָּה וּמִצָּאָה מְטָמָה, מָהוּ, האם הועילה בדיקת שביעי שחרית להחזיקה בטהרה. אָמְרוּ לוֹ, הֲרִי זוּ בְּחֻזְקַת מְהוּרָה, והבדיקה הועילה להחזיקה בטהרה. חזר רבי לשאול: נדה שלא בדקה ביום השביעי לנדתה, ובדקה ביום שְׁשִׁי, חֲמִישִׁי, רְבִיעִי, שְׁלִישִׁי, שְׁנִי, מָאן, האם הוחזקה בטהרה. אָמְרוּ לוֹ, לֹא שְׁנָא - אין הבדל בין בדיקה בימים אלו לבין בדיקה ביום השביעי.
ממשיך רבי לספר: בְּרָאשׁוֹן, לֹא שְׁאֵלְתִי מפני שהייתי סבור שבדיקה לא תועיל. וְעֵתִי שֶׁלֹּא שְׁאֵלְתִי, שאם הייתי שואל היו מטהרים. נמצא שיש הסוברים שאפשר להפריש בטהרה ביום הראשון שחרית, שכן סובר רבי, בדעת רבי יוסי ורבי שמעון.
הגמרא מבארת את טעמו של רבי במסקנתו, מדוע בדיקה תועיל גם ביום הראשון: אֲמַר בּוֹלְהוּ לֹא בְּחֻזְקַת מוֹטָמָה קְרִימִי - וכי בכל שאר הימים אין מדובר שהאשה היתה בחזקת טומאה, וְכִינּוּ דְפֶסֶק, פֶּסֶק ואין חוששים שתשוב ותראה, רָאשׁוֹן נָמִי - גם יש לומר, בֵּין דְּפֶסֶק פֶּסֶק.
שואלת הגמרא: וְעֵינֶיהָ כְּשֶׁלֹּא רָצָה לשאול, מָאן סָבַר, מדוע היה סבור ששונה היום הראשון משאר ימים. משיבה הגמרא: הוֹאִיל וְהוֹחִיךְ מֵעֵין פְּתוּחַ, שהתחילה בו לראות דם, ואין דרכה של אשה לפסוק מראיית הדם ביום שבו התחילה לראות.

משנה

זב או זבה גדולה שפסקו מלראות זיבה, צריכים לספור שבעה ימים שלא יראו בהם, ואחר כך טובלים לטהרתם. המשנה מביאה מחלוקת תנאים לגבי מנין הימים: הַזֶּב וְהַזָּבָה שֶׁבִּדְקוּ עֲצָמָן בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן לספירתם וּמִצָּאָה מְהוּרָה - שהם נקיים מזיבה, ובדקו בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמִצָּאָה מְהוּרָה, וְשָׂאָר יָמִים שְׁבִינְתִּים לֹא בִּדְקוּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, הוֹאִיל וְתַחֲלִילָתָם וְסוּפָם בְּטַהֲרָה הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת מְהוּרָה אֵף בַּיָּמִים שְׁבִינְתִּים, ועלו להם למנין שבעה נקיים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, אֵין לָהֶם - לא עלו להם לחשבון אֵלָּא יוֹם רָאשׁוֹן וְיוֹם שְׁבִיעִי בְּלָבָד, ולא הימים שבינתיים, לפיכך צריכים לבדוק עצמם במשך חמשה ימים נוספים להשלים שבעה נקיים, ואחר כך יטבלו. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אֵין לָהֶם אֵלָּא יוֹם שְׁבִיעִי בְּלָבָד, ולא היום הראשון, שמא ראו בינתיים, לפיכך צריכים לבדוק עצמם במשך חמשה ימים נוספים, ואחר כך יטבלו.

וְכִן תַּנְיָא לִי בְּמִתְנִיָּא - וכך לוי שנה ברייתא, שנשנתה על סוף דברי המשנה, שכתוב בה כך 'בדקה שביעי שחרית ומצאה טמאה ובין השמשות לא הפרישה, אַחֶר הַיָּמִים בֵּין בְּדִקָּה וּמִצָּאָה מְהוּרָה, בֵּין בְּדִקָּה וּמִצָּאָה מְטָמָה, הֲרִי זוּ פֶּסֶק וְזָבָה'. הרי לנו, שאף שמצאה עצמה טמאה ביום השביעי שחרית, וגם אחר ימים, לדעת לוי אינה אלא ספק זבה.
שנינו לעיל (לח): שאחרי שבעת ימי נדה והפסק טהרה, 'האשה בחזקת טהרה' אחד עשר יום והם הימים הראויים לזיבה. ונחלקו האמוראים (לעיל לט). איזה דין באה המשנה ללמד בכך. רבא פירש, שאף שכל אשה שמוצאת דם, מטמאה את כל הטהרות שנגעה בהן במעת לעת הקודמים למציאת הדם, מלמדת המשנה שאם היא מצאה דם בימי זיבה, אינה מטמאה מעת לעת, מפני שבימים אלו האשה בחזקת טהרה ואין דרכה לראות דם. ורב הונא בר חיאי פירש בשם שמואל, שהמשנה באה ללמד שאינה קובעת וסת בימי זיבה.
שנינו במשנתנו: נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טהורה, ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה, הרי זו בחזקת טהורה (בימים שבינתיים), וּמִטָּמָה מֵעַתָּה לְעַתָּה וְקוּדָם מִצִּיאַת הַדָּם. מקשה הגמרא: לִימָא תַּהוִי תְּיוֹבְתָא דְרַבָּא, דְּאָמַר רַבָּא, שהמשנה לעיל (לח): באה לוֹמַר, שְׁאֵין הָאִשָּׁה מְטָמָה את הטהרות שנגעה בהן מֵעַתָּה לְעַתָּה, אם מצאה דם פְּתוּחַ יָמִי וְיָבֵתָה. ובמשנתנו מבואר שלא כדבריו, שהלא היא דנה באשה שראתה בימי זיבתה, ואמרה המשנה שהיא מטמאה מעת לעת.
הגמרא תמדה על קושיא זו: וְלֹא אֹתְבִינִי לְרַבָּא תַּדָּא וְיָמָנָא - וכי לא פרכנו דבריו כבר במקום אחר בקושיא שאין עליה תירוץ, ונדחו דבריו. משיבה הגמרא: הִכִּי קְאָמְרִינָן - כך היא כוונת קושייתנו, לִימָא תַּהוִי תְּיוֹבְתָא דְרַבָּא נָמִי מָהָא - האם נאמר שתהיה פירכא לרבא, גם ממשנתנו.
מתרצת הגמרא את הקושיא על רבא: אָמַר לָךְ רַבָּא, בִּי קִתְּנִי 'מִטָּמָה מֵעַתָּה לְעַתָּה', אינו חוזר על תחילת המשנה בדין אשה שראתה בימי זיבתה, אלא אֲרִישׁ פֶּרְקִין קָא, אֶרְאִתָּה וְעוֹדָה בְּבֵית אֲבִיָּה - הוא נאמר על הדין שזוהר בתחילת הפרק (לעיל סד): שתינוקת (ילדה) שראתה כבר דם נדות בבית אביה לפני נישואיה, ואחרי נישואיה נבעלה וראתה דם בתולים, לדעת בית הלל כל הדמים שהיא רואה באותו הלילה טהורים. ובאה משנתנו לבאר, שכשתראה דם טמא אחרי לילה זה, היא מטמאת את כל הטהרות שנגעה בהן מעת לעת. סָלְקָא דְעֵתָךְ אֲמִנָּא - שהיה עולה בדעתך לומר, בֵּין דְּבִין הָרְאוּת בְּבֵית אֲבִיָּה לְבִין רְאוּיָהּ זוּ מְפַסְקִי לְהוֹי יָמִים מְהוּרִין בְּלִיל נִישׁוּאִיהָ, שכל הדמים שרואה בו טהורים, לכן היה מקום לומר שבראייה זו בְּתַחֲלַת נִדְתָּה דְמָנָא - היא דומה לאשה הרואה בפעם הראשונה בחייה שמתמאה רק מראייתה ואילו ואינה מטמאה למפרע (לעיל ז). וְלֹא תַמְטָא מֵעַתָּה לְעַתָּה, קָא מְשַׁמַּע לָן - משמיעה לנו משנתנו שאין הדבר כן, אלא שמתמאה מעת לעת. ואם כן, רבא יכול לבאר את משנתנו כשיטתו, ואין ממנה קושיא עליו.
שנינו במשנתנו: וְאֵם יֵשׁ לָהּ וְזָבָה, דִּיהָ שְׁעָתָה. הגמרא הבינה, שדין 'אם יש לה וסת', דִּיהָ שְׁעָתָה, חוזר על הדין ששנינו במשנה האשה שראתה בימי זיבתה. מקשה הגמרא: נִימָא תַּהוִי תְּיוֹבְתָא, דְּרַב הוֹנָא בְּרַי אֲמַר שְׁמוּאֵל. דְּאָמַר רַב הוֹנָא בְּרַי חִיָּא אָמַר שְׁמוּאֵל, לגבי מה ששנינו (לעיל לח): שבאחד עשר יום שאחרי ימי נדה האשה בחזקת טהרה, שמשנה זו באה לוֹמַר, שְׁאֵין הָאִשָּׁה קוֹבְעַת לָהּ וְזָבָה בִּימֵי יָבֵתָה, כגון שרגילה לראות מחמשה עשר יום לחמשה עשר יום, לא קבעה וסת לדעת שמואל. שהלא יום חמשה עשר מתחילת נדה הוא היום השמיני בתוך אחד עשר ימי זיבה. ואילו משנתנו אמרה על הוראה בימי זיבה וְאֵם יֵשׁ לָהּ וְזָבָה דִּיהָ שְׁעָתָה, ומשמע שהאשה יכולה לקבוע וסת בימי זיבה.
דוחה הגמרא: אָמַר לָךְ רַב הוֹנָא בְּרַי חִיָּא, בִּי אֲמְרִינָן - מה שאנו אומרים 'אֵין אִשָּׁה קוֹבְעַת לָהּ וְזָבָה בִּימֵי יָבֵתָה', כוונתנו דווקא לקולא, דְּלֹא בְּעִיָּא תַּלְתָּא וְיָמֵי לְמַעַקֵּר - שאינה צריכה לעקר שלש פעמים, ואם שניתה ראייתה פעם אחת שוב אינה חוששת לוֹסַת בפעם הבאה, דְּאֲמְרִינָן שְׁבִימִים אֵלּוּ דְּמִיָּה מְסוּלָקִין וְדִי בִּשְׁנֵי פַעַם

יֹסִי שִׁשָּׁה יָמִים וְשָׁעוֹת וְסִתּוֹת. מִפְּרִשְׁת הַבְּרִייתָא, כְּגוֹן שֶׁהֵיִתָּה
 לְמוֹדָה [–רְגִילָה] לְהִיּוֹת רוֹאֵה מִיּוֹם עֶשְׂרִים לְיוֹם עֶשְׂרִים – בַּהֲפִלְגַת
 עֶשְׂרִים יוֹם, שֶׁכֵּל עֶשְׂרִים יוֹם רוֹאֵה דָם, וּבְיוֹם רֵאִייתָהּ רְגִילָה לִרְאוֹת
 מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת לְשֵׁשׁ שָׁעוֹת – בִּשְׁעָה הַשִּׁישִׁית שֶׁל הַיּוֹם, אִם הִגִּיעַ יוֹם
 עֶשְׂרִים וְלֹא רָאִתָּה, אִסּוּרָה לְשִׁמֵּשׁ כָּל שֵׁשׁ שָׁעוֹת רֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל
 הַיּוֹם, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שֶׁכֵּל עוֹנֵת רֵאִייתָהּ אִסּוּרָה, וְלִכְן
 אִסּוּרָה מִתְחִילַת הַיּוֹם. וְרַבִּי יוֹסִי מְתִיר לְשִׁמֵּשׁ עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת – עַד
 תְּחִילַת הַשְּׁעָה הַשִּׁישִׁית, מֵאֲחֵר וְלִדְעוֹתוֹ אֵין לֵאסְרָה אֲלָא בִשְׁעָה
 שֶׁהִיא רְגִילָה לִרְאוֹת, וְחֻשְׁשָׁתָּ בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת – וְחֻשְׁשָׁתָּ בִשְׁעָה
 הַשִּׁישִׁית שֶׁהִיא הַשְּׁעָה שֶׁרְגִילָה לִרְאוֹת בָּהּ, שְׁמָא תִּרְאֶה, וְאִסּוּרָה
 לְשִׁמֵּשׁ בָּהּ. מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא, וְאִף אִם עָבְרוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְעֵדִיין לֹא
 רָאִתָּה, אִסּוּרָה לְשִׁמֵּשׁ כָּל הַיּוֹם כּוֹלּוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שֶׁכֵּל
 עוֹנֵת וּסְתֵר רֵאִייתָהּ אִסּוּרָה. וְרַבִּי יוֹסִי מְתִיר לְשִׁמֵּשׁ מִן הַמִּנְחָה
 וְלַמַּעֲלָה – מִזְמַן תְּפִילַת מִנְחָה וְהַלָּא, כְּלוֹמֵר מִתְחִילַת שְׁעָה שְׁבִיעִית
 וְאֵילַךְ, שְׁמֵאֲחֵר שֶׁעֲבָרָה שְׁעַת וּסְתֵרָה שׁוֹב אֵינָה חֻשְׁשָׁתָּ.
 הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל שִׁטַּת רַבִּי יְהוּדָה. שֶׁנִּינוּ בִּמְשֻׁנָּה: 'הֵיִתָּה לְמוֹדָה
 לְהִיּוֹת רוֹאֵה עִם הַנֶּץ הַחֲמָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הַיּוֹם שֶׁלֹּא. מְקַשֶּׁה
 הַגְּמָרָא: וְהִתְנַיֵּא – וְהָרִי שֶׁנִּינוּ בְּבְרִייתָא לְהִפְךָ שֶׁרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,
 כָּל הַלַּיְלָה שֶׁלֹּא – מוֹתֵרֶת כָּל הַלַּיְלָה וְאִסּוּרָה בְּיוֹם. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא:
 לֹא קָשְׁיָא, הָא – מָה שֶׁנִּינוּ בְּבְרִייתָא 'עִם הַנֶּץ הַחֲמָה' פִּירוּשׁוֹ
 דְּרַבִּי יְהוּדָה לְרֵאִוֹת בְּתַחֲלֵת יָמָא – בְּתַחֲלֵת הַיּוֹם מִיֵּד לֵאחֲרֵי הַנֶּץ
 הַחֲמָה, וְכִיּוֹן שֶׁרֵאִייתָהּ הִיא בְּיוֹם, מִתּוֹרֵת בְּלִילָה. וְהָא – וְמָה שֶׁנִּינוּ
 בִּמְשֻׁנָּה 'עִם הַנֶּץ הַחֲמָה' פִּירוּשׁוֹ דְּרַבִּי יְהוּדָה לְרֵאִוֹת בְּסוֹף לַיְלָה – בְּסוֹף
 הַלַּיְלָה מֵעַט קוֹדֵם הַנֶּץ הַחֲמָה, וְכִיּוֹן שֶׁרֵאִייתָהּ בְּלִילָה, מוֹתֵרֶת בְּיוֹם.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁתֵּי בְרִייתוֹת בְּהֵן דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה סוֹתֵרִים אִלּוּ אֵת
 אִלּוּ: תְּנִי תְּרָא – שֶׁנִּינוּ בְּבְרִייתָא אַחַת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹסְרָה לְפָנֵי
 וְסִתָּה [–הַשְּׁעָה שֶׁרְגִילָה לִרְאוֹת], וּמְתִירָה לְאַחֵר וְסִתָּה. וְתִנְיָא
 אֵידֶךְ – וְשֶׁנִּינוּ בְּבְרִייתָא אַחֶרֶת, שֶׁרַבִּי יְהוּדָה אוֹסְרָה לְאַחֵר וְסִתָּה,
 וּמְתִירָה לְפָנֵי וְסִתָּה.
 מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: וְלֹא קָשְׁיָא, מִשּׁוּם דְּהָא – מָה שֶׁנִּינוּ שֶׁאִסּוּרָה
 לְפָנֵי וּסְתָה, מְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּרַבִּי יְהוּדָה לְמַחֲנֵי שֶׁרְגִילָה לִרְאוֹת בְּסוֹף
 לַיְלָה וְכִיּוֹן שֶׁרֵאִתָּה בְּלִילָה הָרִי לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה אִסּוּרָה כֵּל הַלַּיְלָה,
 וְהוּא שֶׁנִּינוּ שֶׁאִסּוּרָה 'לְפָנֵי וּסְתָה' כְּלוֹמֵר לְפָנֵי הַשְּׁעָה שֶׁהִיא רְגִילָה
 לִרְאוֹת בָּהּ, בְּכָל הַלַּיְלָה. הָא – מָה שֶׁנִּינוּ שֶׁאִסּוּרָה לְאַחֵר וּסְתָה,
 מְדוּבָר בְּאוֹפֵן דְּרַבִּי יְהוּדָה לְמַחֲנֵי בְּתַחֲלֵת יָמָא, וְכִיּוֹן שֶׁרֵאִתָּה בְּיוֹם הָרִי
 לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה אִסּוּרָה כָּל הַיּוֹם, וְהוּא שֶׁנִּינוּ שֶׁאִסּוּרָה 'לְאַחֵר
 וּסְתָה' כְּלוֹמֵר לְאַחֵר הַשְּׁעָה שֶׁהִיא רְגִילָה לִרְאוֹת בָּהּ, בְּכָל עוֹנֵת הַיּוֹם.
 אֲמַר רַבָּא, הִלְכָּהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה. מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא. וְיָי אֲמַר רַבָּא הָכִי
 – וְכִי כִךְ אָמַר רַבָּא, וְהִתְנַיֵּא – וְהָרִי שֶׁנִּינוּ בְּבְרִייתָא, נִאֲמַר בְּתוֹרָה
 (וַיִּקְרָא טו לֹא) 'וְהִתְנַחֵם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטּוֹמְאָתָם' – תִּפְרִישׁוּ אֵת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטּוֹמְאָתָם, וּבִסְמוּךְ לַפְּסוּק זֶה (שֵׁם טו לֹג) נִאֲמַר 'וְהִתְנַחֵם
 בְּנִדְתָּה, מִכָּאן אֲמַר רַבִּי יְדִמְיָה – סְמִיכוֹת הַפְּסוּקִים הֵלְלוּ מַלְמֹדֶת
 אוֹתָהּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁפְרָשׁוּ מִנְּשׁוֹתֶיהָ כְּמוֹךְ לְוִסְתָּה. שֶׁכֵּךְ
 מִתְפָּרֵשׁ הַפְּסוּק, וְהִפְרָשְׁתָּם אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאִסּוּר בַּעֲלִילַת נִדָּה.

כְּלוֹמֵר, תִּפְרִישׁוּ אוֹתָם מִנְּשׁוֹתֶיהֶם סְמוּךְ לוֹסְתָן וְלֹא יִבְאוּ לִידֵי אִסּוּר
 נִדָּה. וְשֶׁאִלּוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְכִפְּהָ זִמְנָן סְמוּךְ לוֹסְתָן יֵשׁ לְפָרֹשׁ, אֲמַר
 רַבָּא, צָרִיךְ לְפָרֹשׁ עוֹנָה סְמוּךְ לוֹסְתָן. וּמִבְרַרְתָּ הַגְּמָרָא: מֵאִי לֹא –
 הָאִם אֵין כּוֹוֵנוֹתוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֹשׁ עוֹנָה אַחֲרִיתִי – עוֹנָה אַחֶרֶת שֶׁאֵינָה
 עוֹנָה וּסְתָה, שֶׁמִּלְבַּד בְּעוֹנָת וּסְתָה [בְּיוֹם אוּ בְלִילָה] צָרִיכָה לְפָרֹשׁ
 עוֹד עוֹנָה קוֹדֵם. וְזֶה סוֹתֵר לְמָה שֶׁפִּסְק רַבָּא עֲצֻמו כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאֵין
 צָרִיךְ לְפָרֹשׁ אֲלָא בְּעוֹנָת הוֹסֵת בְּלַבַּד.
 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: לֹא, אֲלָא כּוֹוֵנָה רַבָּא שֶׁצָּרִיכָה לְפָרֹשׁ אוֹתָהּ עוֹנָה
 שֶׁרְגִילָה לִרְאוֹת בָּהּ וּכְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה.
 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְתִרְתִּי לְמָה לִי – מְדוּעַ הוֹצַרְךָ רַבָּא לְהַשְׁמִיעַ
 פְּעֻמִּים שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֹשׁ בְּעוֹנָת וּסְתָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: צָרִיכָא – צָרִיךְ
 הִיָּה רַבָּא לְהַשְׁמִיעַ זֹאת גַּם בִּמְשֻׁנָּה וְגַם בְּבְרִייתָא. דָּאִי אֲשִׁמּוּעִינָן הָא
 – שֶׁאִם הִיָּה מְשִׁמֵּעַ כֵּן רַק בִּמְשֻׁנָּתוֹ הָיָה אֲמִינָא – הֵיִתִּי יוֹכֵל לוֹמֵר
 הֵנִי מִלִּי לְמַחֲרֹת – שֶׁדְּבָרִים אִלּוּ אֵינָם אֲלָא לְעֵנִין טְהוֹרוֹת שֶׁהַחֲמִירוֹ
 לְפָרֹשׁ מִנְּגִיעָה בְּטְהוֹרוֹת כָּל עוֹנָת הוֹסֵת, אֲכַל לְבַעֲלָה – לְעֵנִין
 פְּרִישָׁה מִבְּעֻלָּה, לֹא צָרִיכָה לְפָרֹשׁ כָּל עוֹנָת הוֹסֵת, קָא מְשַׁמֵּעַ לָן
 רַבָּא בְּדִבְרֵיו עַל הַבְּרִייתָא הַעוֹסֶקֶת בְּעֵנִין פְּרִישָׁה מִבְּעֻלָּה שֶׁאֵין הוֹדֵר
 כֵּן, אֲלָא אִף לְעֵנִין פְּרִישָׁה מִבְּעֻלָּה צָרִיכָה לְפָרֹשׁ כָּל עוֹנָת הוֹסֵת. וְאִי
 מְהֵרָא – וְאִם הִיָּה רַבָּא מְשִׁמֵּעֵנוּ כֵּן רַק עַל דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא הָיָה
 אֲמִינָא שֶׁהַכּוֹוֵנָה שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֹשׁ כְּמוֹךְ לְוִסְתָּה עוֹנָה אַחֲרִיתִי –
 בְּעוֹנָה שְׁקוֹדֵם עוֹנָת הוֹסֵת, קָא מְשַׁמֵּעַ לָן רַבָּא שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה
 שֶׁאֵינָה צָרִיכָה לְפָרֹשׁ אֲלָא אוֹתָהּ עוֹנָה שֶׁרֵאִתָּה בָּהּ בְּלַבַּד.

משנה

הַמְּשֻׁנָּה מִבְּאֵרֶת דִּינִי קְבִיעַת וְעֻקֵּרֶת וּסְתָה, וְכֵן שֵׁשׁ לְחוּשׁ לוֹסְתָן אִף
 קוֹדֵם שֶׁנִּקְבַּע: הֵיִתָּה לְמוֹדָה [–רְגִילָה] לְהִיּוֹת רוֹאֵה בְּיוֹם חֲמִשָּׁה
 עֶשְׂרִי מִיּוֹם טְבִילָתָהּ, כְּלוֹמֵר, שֶׁרְגִילָה לְהִרְחִיק עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם יוֹם
 מִרֵּאִייתָהּ לִרְאוֹתָהּ, וְשִׁנְיָתָה פֶּעַם אַחַת מוֹסְתָהּ הַקְּבוּעַ לְהִיּוֹת רוֹאֵה
 לְיוֹם עֶשְׂרִים מִיּוֹם טְבִילָתָהּ, וְזֶה וְזֶה אִסּוּרִין – אִסּוּרָה בְּפֶעַם הַבֹּאֵה
 גַּם בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לְטְבִילָתָהּ [וְשֶׁהוּא וּסְתָה הַקְּבוּעַ שֶׁעֵדִיין לֹא
 נִעְקַר] וְגַם בְּיוֹם עֶשְׂרִים לְטְבִילָתָהּ [וְשֶׁחֻשְׁשִׁים לִרְאוֹתָהּ הָאֲחֵרוֹנָה
 אִפִּילוּ בְּפֶעַם אַחַת].
 וְאִם שִׁנְיָתָה מוֹסְתָהּ הַקְּבוּעַ פְּעָמִים – שֶׁרֵאִתָּה שְׁתֵּי פְּעָמִים לְיוֹם
 עֶשְׂרִים, עֵדִיין זֶה וְזֶה – יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר וְגַם יוֹם עֶשְׂרִים אִסּוּרִין. יוֹם
 חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר לֹא נִעְקַר כָּל זִמְנָן שֶׁלֹּא עָקְרוּתוֹ שֶׁל פְּעָמִים, וְאִילוּ יוֹם
 עֶשְׂרִים אֵין שֶׁעֵדִיין לֹא נִקְבַע יֵשׁ לְחוּשׁ לוֹ כּוֹסֵת שֶׁאֵינָה קְבִיעַ.
 אֲבָל אִם שִׁנְיָתָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים מוֹסְתָהּ הַקְּבוּעַ וְרֵאִתָּה בְּשִׁלְשַׁת
 הַפְּעָמִים לְיוֹם עֶשְׂרִים, מַעֲתָה הוֹתֵר יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר שֶׁעָקְרוּתוֹ שֶׁל
 פְּעָמִים, וְנִקְבָּעָה לָהּ וּסְתָה לְיוֹם עֶשְׂרִים שֶׁרֵאִתָּה בּוֹ שֶׁל פְּעָמִים,
 שֶׁכָּלל הוּא, שֶׁאֵין אִשָּׁה קוֹבֶעֶת לָהּ וְסִתָּה עַד שֶׁתִּקְבָּעָה שְׁלֹשׁ
 פְּעָמִים, וְאֵינָה מְסַהֲרֶת מִן הַיּוֹסֵת לְהִיּוֹת מוֹתֵרֶת בְּיוֹם וּסְתָה הַקְּבִיעַ,
 עַד שֶׁתִּעָקֵר מִמֶּנָּה הוֹסֵת, שֶׁלֹּא תִּרְאֶה דָם בְּיוֹם וּסְתָה הַקְּבִיעַ שְׁלֹשׁ
 פְּעָמִים.

המשך ביאור למס' נדה ליום שבת קודש עמ' א

הַשְּׁמִשּׁוֹת לֹא תִּפְרִישָׁה, וְלֵאחֶר יָמִים בְּדָקָה וּמִצָּאָה טָמְאָה. נִמְצָא
 שֶׁהִיָּתָה טָמְאָה בִּין בְּתַחֲלִילָה וּבִין בְּסוֹף. בְּדִין זֶה חֲלָקוֹ רַב וְלֹוֹ, רַב
 אֲמַר, וְזֶה וְדָא, וְלֹוֹ אֲמַר, וְזֶה סָפֵק.
 מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא אֵת טַעְמֵיהֶם: רַב אֲמַר וְזֶה וְדָא, בֵּינָן דְּמַעֲיָקְרָא
 בְּיוֹם שְׁבִיעִי בְּבוֹקֵר נִמְצָאָה טָמְאָה, (וְעִכְשִׁיו נִמְצָאָה טָמְאָה, מִמָּאָה
 וְדָא, שׁוּדָאִי רֵאִתָּהּ בְּיוֹמִים שְׁבִיעִיָּהּ. וְלֹוֹ אֲמַר סָפֵק וְזֶה, אֲמַר
 פְּסָקָה בִּינֵי וּבִינֵי – אִפְשָׁר לוֹמֵר שֶׁהִיא פְּסָקָה בִּינֵיתִים מִלְּרֵאוֹת, וְלֹא
 רֵאִתָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּיוֹם יוֹזֵבָה, וְעִכְשִׁיו רֵאִתָּה שׁוֹב.

שֶׁהַמְּשִׁיכָה לִרְאוֹת בְּיוֹמִים שְׁמִינִי תִּשְׁעִי וְעִשְׂרִי שֶׁלֹּא בִּדְקָה אֵת
 עֲצֻמָּה בָּהֶם, וְלִכְן הִיא סָפֵק זָבֵה. אֲלָא וְזֶה וְדָא נָמִי – וְכִי אִפְשָׁר
 לוֹמֵר שֶׁהִיא זָבֵה וְדָא, הָרִי לְאַחֵר כְּמָה יָמִים בְּדָקָה וּמִצָּאָה מְהוּרָה,
 וְאִפְשָׁר שֶׁאֵין בָּאוֹתָם יָמִים שְׁבִיעִיתִים לֹא רֵאִתָּה.
 מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֲלָא, כִּי אֵיתָמַר דְּרַב וְלֹו – כִּשְׁנֵאֲמַרָה מִחְלוקָת רַב
 וְלֹו, שֶׁמִּעֲתָא בָּאִי נִפְשָׁה אֵיתָמַר – הִיא נִאֲמַרָה כִּשְׁמוּעָה בְּפָנֵי
 עֲצֻמָּה, וְלֹא עַל אַחַד מִזְהֵדִינִים בִּמְשֻׁנָּה. וְכִךְ נִאֲמַרָה שְׁמוּעָה זֶה, נִדָּה
 שֶׁבְּדָקָה עֲצָמָה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁתִּרְתִּי וּמִצָּאָה טָמְאָה, וּבִין

1 יום נוסף נקי מדם, וטובלת, וביום הרביעי היא טהורה. והיא הנקראת
2 'שומרת יום כנגד יום', או 'זבה קטנה'. אבל אם ראתה דם שלשה
3 ימים רצופים, עליה להמתין שבעה ימים רצופים נקיים מדם, שנאמר
4 (שם) 'וספרה לה שבעת ימים'. וטובלת, וביום השמיני היא טהורה.
5 והיא הנקראת 'זבה' סתם, או 'זבה גדולה'.
6 ולפיכך, אשה שאינה יודעת אם היא בימי הנדה או בימי הזיבה,
7 יכולה לבא לידי איסור. שהרואה יום אחד בימי הנדה טמאה שבעה
8 ימים, ואם היא סבורה שהיא בימי הזיבה, תטעה ותמתין רק יום אחד,
9 כדן שומרת יום כנגד יום. וכן אשה שהיתה בימי הזיבה וראתה
10 שלושה ימים, צריכה להמתין שבעה נקיים. ואם היא סבורה שהיא
11 בימי הנדה, תטעה ותטבול מיד בלילה השמיני לראייתה, מבלי
12 להמתין שבעה נקיים. הגמרא להלן תבאר תקנות שתיקנו חכמים,
13 כדי למנוע חשש איסור.
14 **אָמֵר רַב יוֹסֵף, אָמֵר רַב יְהוּדָה, אָמֵר רַב, הִתְקִין רַבִּי בְּשָׁדוֹת –**
15 **בכפרים, שאין מצויים שם בני תורה, והנשים שם אינן יודעות להבחין**
16 **אם הן בימי נדות או בימי זיבות. שכל אשה שראתה דם יום אחד,**
17 **תִּשָּׁבַע שְׁשָׁה יָמִים נְקִיִּים מִדָּם, וְהָיָה – מַלְבָּד יוֹם הָרִאשִׁי. כִּדָּן תּוֹרָה**
18 **שֶׁל נָדָה, שֶׁנִּטְהַרְתָּ אַחֲרֵי שֶׁבַע יָמִים מִרְאִיִּתָּהּ. וְלֹא דִי לָהּ לְהִמָּתֵן**
19 **יוֹם אֶחָד כִּדָּן זֹבֶה קֶטְנָה, שֶׁמֶּא הָרִאשִׁי הִיָּתָה בִּימֵי נָדוּת.**
20 **הַמֶּשֶׁךְ תִּקְנָת רַבִּי: אִשָּׁה שֶׁרֹאֲתָה שְׁנַיִם – שְׁנֵי יָמִים, תִּשָּׁבַע שְׁשָׁה יָמִים**
21 **נְקִיִּים מִדָּם, וְהָן – מַלְבָּד שְׁנֵי הַיָּמִים שֶׁהֵיא רֹאֲתָה בָּהֶם. לְחֻמְרָא,**
22 **לְהִמָּתֵן שְׁמוֹנֶה יָמִים, וְלֹא שֶׁבַע כִּדָּן נָדָה. שֶׁמֶּא הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן הִיָּה**
23 **סוֹף יָמִי זֹבֶה, וְהַיּוֹם הַשֵּׁנִי תַּחֲלִילַת יָמִי נָדוּת, לִכֵּן צָרִיכָה לְהִמָּתֵן עוֹד**
24 **שָׁשָׁה יָמִים, אַחֲרֵי רִאִיִּיתָּ הַיּוֹם הַשֵּׁנִי.**
25 **הַמֶּשֶׁךְ תִּקְנָת רַבִּי: וְאִם רֹאֲתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים, תִּשָּׁבַע שְׁבַע יָמִים**
26 **נְקִיִּים מִדָּם, שֶׁמֶּא שְׁלֹשׁ הָרִאשִׁי הִיָּה בִּימֵי זִיבָה, וְצָרִיכָה שֶׁבַע נְקִיִּים**
27 **כִּדָּן זֹבֶה גְדוּלָּה.**
28 **הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה חֻמְרָא נֹסֶפֶת שְׁנֵהֲגוּ, יוֹתֵר מִחֻמְרֵי רַבִּי: אָמֵר רַבִּי**
29 **יִרְמְיָה, בְּנֹת יִשְׂרָאֵל הִחְמִירוּ עַל עֲצָמָן, שֶׁאִפְּלִי רֹאזוֹת טָפַת דָּם**
30 **קֶטְנָה בְּגִרְעִין חֲדָרָל, יוֹשְׁבוֹת עָלֶיהָ שְׁבַע נְקִיִּים, כִּדָּן אִשָּׁה**
31 **שֶׁרֹאֲתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּימֵי הַזִּיבָה.**
32 **כִּדָּן יוֹלֶדֶת אִמְרָה הַתּוֹרָה (ויקרא יב ב, ה), 'אִשָּׁה כִּי תוֹרִיעַ וְיָלְדָה וְכָר**
33 **וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים וגו' וְאִם נָקְבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים בְּיָדֶיהָ.**
34 **וְהִינֵנּוּ, שֶׁהַיּוֹלֶדֶת זָכָר טְמֵאָה שְׁבֻעָה, וְהַיּוֹלֶדֶת נָקְבָה טְמֵאָה שְׁבֻעִיִּים,**
35 **וּמִיד לֵאחֹר מִכֵּן טוֹבֵלֶת וְנִטְהַרְתָּ. וְדִין הַמֶּפְלֵת כִּדָּן הַיּוֹלֶדֶת.**
36 **אִמְנָם אִשָּׁה שֶׁהִיָּתָה זֹבֶה גְדוּלָּה לִפְנֵי לִידָתָה, אֵינָה נִטְהַרְתָּ אַחֲרֵי**
37 **שְׁבֻעָה לִזְכָּר, או שְׁבֻעִיִּים לְנָקְבָה, עַד שֶׁתִּמָּתֵן שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים מִדָּם,**
38 **כִּדִּי לְהִטְהַר מִטּוֹמְאֵת הַזִּיבָה. אֲבָל הָאִשָּׁה שֶׁכָּרְעָה לִילֵד בְּתוֹךְ הַיָּמִים**
39 **הָרְאוּיִים לִזִּבָּה, אֵף שֶׁרֹאֲתָה דָם בִּימֵים שְׁלֹפְנֵי הַלִּידָה, אֵינָה נִטְמָאֵת**
40 **בְּטוֹמְאֵת זִיבָה, אֲלֹא רַק בְּטוֹמְאֵת יוֹלֶדֶת, וְאֵינָה צָרִיכָה שֶׁבַע נְקִיִּים**
41 **לְטַהֲרָתָה. וְדָם זֶה נִקְרָא 'דָּם קוֹשִׁי'.**
42 **מִבִּיָּאָה הַגְּמָרָא מֵעֵשָׂה: אֲדָרְבֵּיָּה רַבָּא, לְרַב שְׁמוּאֵל – רַבָּא הוֹלִיךְ**
43 **אֶת רַב שְׁמוּאֵל, וְטִיִּיל עִמּוֹ בְּרַחוּבוֹת הָעִיר, וְיָדָשׁ רַבָּא בִּדְרָכּוֹ דִּין**
44 **בְּחִלּוֹת טוֹמְאֵת יוֹלֶדֶת: הָאִשָּׁה שֶׁכָּרְעָה לִילֵד בִּימֵים הָרְאוּיִים לִזִּבָּה,**
45 **וְכִשְׁתָּה בְּלִידָתָה שְׁנֵי יָמִים וְרֹאֲתָה בָּהֶם דָּם, מִחֻמַּת קוֹשִׁי הַלִּידָה,**
46 **וְלִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הִפִּילָה אֶת יוֹלֶדָהּ, לֵלֵא דָם. הִרִי הָיָה טְמֵאָה טוֹמְאֵת**
47 **זִיבָה, וְלִכֵּן תִּשָּׁבַע שְׁבַע נְקִיִּים כִּדִּי לְהִטְהַר כִּדָּן זֹבֶה גְדוּלָּה.**
48 **וְדִבְרֵי צָרִיכִים בִּיאוּר, שֶׁכֵּן דִּין זֹבֶה גְדוּלָּה שֶׁצָּרִיכָה לִישֵׁב שֶׁבַע**
49 **נְקִיִּים, הוּא דוּקָא כְּשֶׁרֹאֲתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְאִילוּ רַבָּא אָמַר שֶׁהֵיא**
50 **זֹבֶה, אֵף שֶׁרֹאֲתָה רַק שְׁנֵי יָמִים. וְעוֹד צָרִיךְ לְהַבִּין, מִדּוּעַ עָלֶיהָ לִישֵׁב**
51 **שֶׁבַע נְקִיִּים, הֲלֹא שְׁנֵי יָמִים אֵלּוּ הֵיא רֹאֲתָה מִתּוֹךְ קוֹשִׁי הַלִּידָה.**
52 **וְהַתּוֹרָה הִתִּירָה אֶת דָּם קוֹשִׁי הַלִּידָה, שֶׁאֵינוּ מִטְמֵא טוֹמְאֵת זִיבָה. לִכֵּן**
53 **הַגְּמָרָא מִבִּאֲרַת אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבָּא: קֶקְכֵּר – סוֹבֵר רַבָּא, שֶׁהַתּוֹרָה**
54 **הִתִּירָה דָּם קוֹשִׁי רַק אִם נוֹלֵד לְבֹסָף וְלֹד חֵי, אֲבָל אִין קָשׁוּי – דִּין דָּם**
55 **קוֹשִׁי לְנִפְלִיָּם. וּמִפְּנֵי כֵךְ, הָדָם שֶׁרֹאֲתָה בְּשְׁנֵי הַיָּמִים הַקּוֹדְמִים לְהַפְּלָה**
56 **הִיָּה דָם זִיבָה. וְעוֹד סוֹבֵר רַבָּא, שֶׁאִי אִפְּשֵׁר לְפַתִּיחַת הַקֶּכֶר – שִׁפְתָּה**

57 **הַרְחֵם, בְּלֹא שִׁיעָא מִמֶּנּוּ דָּם. וְלִכֵּן כִּשְׁנַפְתָּה הַרְחֵם בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי**
58 **לְהַפִּיל אֶת הַיּוֹלֵד, וְדֹא יֵצֵא מִמֶּנּוּ גַם דָּם, וְיַחַד עִם רִאִיִּית הָדָם בְּיוֹמֵימִים**
59 **שְׁלֹפְנֵי כֵן הִרִי רֹאֲתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְלִכֵּן צָרִיכָה שֶׁבַע נְקִיִּים, כִּדָּן**
60 **זֹבֶה גְדוּלָּה.**
61 **רַב פֶּפֶא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבָּא: אָמַר לִיה רַב פֶּפֶא לְרַבָּא, מָא אֲרִיא**
62 **– מִדּוּעַ אִמְרַת שְׁדוּקָא אִם קָשְׁתָּה שְׁנֵי יָמִים וְהִפִּילָה, צָרִיכָה לִישֵׁב**
63 **שֶׁבַע נְקִיִּים. הֲלֹא אִפְּלִי אִם רֹאֲתָה מִשְׁהוּ דָם בְּעֶלְמָא בְּכָל זִמָּן**
64 **שְׁהוּא, צָרִיכָה לִישֵׁב שֶׁבַע נְקִיִּים. דִּהָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, בְּנֹת**
65 **יִשְׂרָאֵל הִחְמִירוּ עַל עֲצָמָן, שֶׁאִפְּלִי רֹאזוֹת טָפַת דָּם בְּחֲדָרָל**
66 **יוֹשְׁבוֹת עָלֶיהָ שְׁבַע נְקִיִּים.**
67 **תִּירֵץ לוֹ רַבָּא: אָמַר לִיה רַבָּא פֶּפֶא, אִמְיָנָא לָךְ אִיסוּרָא וְאַתָּה**
68 **אִמְרַת מְנַהֵגָא – אֲנִי אוֹמֵר לָךְ שְׁבֹאֲפֹן זֶה יֵשׁ אִיסוּר גְּמוּר מִן הַדִּין,**
69 **שֶׁאִפְּלִי בְּמִקּוֹם שֶׁלֹא הִחְמִירוּ, תִּשָּׁבַע שֶׁבַע נְקִיִּים, עַל כְּרַחֲךָ, מִדָּן**
70 **תּוֹרָה. וְאַתָּה מִקְשָׁה עָלֶי, לִמָּה לֹא אִמְרַתִּי אֲפֹן אַחֵר, שֶׁאִסוּר מִצַּד**
71 **הַמִּנְהָג. אִין מִקּוֹם לְקוֹשִׁיִּתְךָ, הִיָּכָא דְאִחְמִירוּ אִחְמִירוּ הִיָּכָא דְלֹא**
72 **אִחְמִירוּ לֹא אִחְמִירוּ – בְּמִקּוֹם שֶׁהִחְמִירוּ כְּחוֹמֶרֶת רַבִּי יִזְרָא הִחְמִירוּ,**
73 **וּבְמִקּוֹם שֶׁלֹא הִחְמִירוּ לֹא הִחְמִירוּ. לִכֵּן יֵשׁ לֹמֵר אֶת הַדִּין, לְהוֹדִיעַ**
74 **שֶׁאִפְּלִי בְּמִקּוֹם שֶׁלֹא הִחְמִירוּ כְּרַבִּי יִזְרָא, הַמִּקְשָׁה שְׁנֵי יָמִים וְהִפִּילָה**
75 **חַיִּיבַת מִן הַתּוֹרָה לִשְׁבַע שֶׁבַע נְקִיִּים.**
76 **הַתִּיבּוֹת לְהֵלֵךְ הֵם סִימָן לְמִימְרוֹת שִׁיבּוּאָו בְּסִמּוֹן: (תְּבַעְיָה, נִתְרָה,**
77 **בְּחִמּוֹן, לְמַבּוֹל, קְמִטִּים, עַל גְּפִי, נִמָּל סִימָן).**
78 **הַגְּמָרָא מִבִּאֲרַת דִּין טַהֲרַת אִשָּׁה הַבָּאָה לְהִנְשָׂא: אָמַר רַבָּא, אִשָּׁה**
79 **שֶׁתִּבְעִיָּה לִינְשָׂא, וְנִתְפַּיִסָּה – בִּיקְשׁוּ מִמֶּנָּה לְהִנְשָׂא, וְהִיא הִתְרַצְתָּה**
80 **לִכֵּךְ, צָרִיכָה שֶׁתִּשָּׁבַע שְׁבַע נְקִיִּים, שֶׁמֶּא רֹאֲתָה דָם מִחֻמַּת תַּאוֹת**
81 **חִימוּד.**
82 **הַגְּמָרָא מִבִּיָּאָה מֵעֵשָׂה, לְהוֹכִיחַ שְׁדִּבְרֵי רַבָּא הֵם גַּם בְּקֶטְנָה שֶׁנִּתְפַּיִסָּה**
83 **לְהִנְשָׂא: רַבִּינָא אֵיעֲסַק לִיה לְכַרְיָה בִּי רַב חֲנִינָא – רַבִּינָא שִׁידֵךְ**
84 **לְבִנּוּ, אֶת בְּתוּלָה שֶׁל רַב חֲנִינָא. אָמַר לִיה רַב חֲנִינָא לְרַבִּינָא, סָבֵר לִיה**
85 **מִרְ לְמַכְתָּב בְּתוּבָה לְאַרְבָּעָה יוֹם – הָאִם נִרְאָה בְּעִינֵי שֶׁנִּכְתּוּב אֶת**
86 **הַכְּתוּבָה בְּעוֹד אַרְבַּעַה יָמִים. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב חֲנִינָא, אִין וְ– כֵן.**
87 **כִּי מָטָא לְאַרְבָּעָה – כִּשְׁהִיָּע הַיּוֹם הָרַבִּיעִי, וְכִתְבוּ הַכְּתוּבָה, נִסָּר –**
88 **הַמֶּתֵן רַבִּינָא וְלֹא הִכְנִיס אֶת בְּנוֹ לְחוּפָה, עַד שֶׁעֲבָרוּ אַרְבָּעָה יָמִים**
89 **אֲחֲרֵינָא מִזְמָן כְּתִיבַת הַכְּתוּבָה. וְכִיּוֹן שֶׁהִתְעַכְּבוּ אַרְבַּעַה יָמִים עַד**
90 **כְּתִיבַת הַכְּתוּבָה, וְעוֹד אַרְבַּעַה יָמִים עַד לִיּוֹם הַנִּישׁוּאִין, נִמְצָא**
91 **שֶׁאֵינָם שְׁבַע יוֹמִים בְּתֵר הָהוּא יוֹמָא – שֶׁרַבִּינָא הִתְעַכֵּב שֶׁבַע**
92 **יָמִים. לְאַחֵר הַיּוֹם שֶׁבְּתוּלָה שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא הִתְרַצְתָּה לְנִישׁוּאִין.**
93 **אָמַר לִיה רַב חֲנִינָא לְרַבִּינָא, מָא הָאִי שֶׁהִתְעַכְּבַת אַרְבַּעַה יָמִים**
94 **נֹסְפִים אַחֲרֵי כְּתִיבַת הַכְּתוּבָה. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב חֲנִינָא, לֹא סָבֵר**
95 **לָהּ מִרְ לְהָא דְרַבָּא – הָאִם אִין אֶתָּה סוֹבֵר אֶת הַדִּין שֶׁאִמַּר רַבָּא,**
96 **דְּאָמַר רַבָּא, שֶׁאִשָּׁה שֶׁתִּבְעִיָּה לִינְשָׂא, וְנִתְפַּיִסָּה, צָרִיכָה לִישֵׁב**
97 **שְׁבַע נְקִיִּים. וְאִם כֵּן, לֹא הִיָּה אִפְּשֵׁר לְהַשִּׁיאָם בְּיוֹם כְּתִיבַת הַכְּתוּבָה,**
98 **שֶׁהִיָּה רַק אַרְבַּעַה יָמִים מִיּוֹם שֶׁתִּבְעוּהָ.**
99 **אָמַר לִיה רַב חֲנִינָא, אִימֵר דְּאָמַר רַבָּא לְחִשּׁוֹשׁ לְדָם חִימוּד, בְּגְדוּלָה,**
100 **דְּקָחוּיָא דְמָא – שְׁרֹאֲהָ דָם נָדוּת. אֲבָל בְּקָמְנָה, דְּלֹא חֻיָּא דְמָא –**
101 **שֶׁאֵינָה רֹאֲהָ דָם, מִי אָמַר.**
102 **אָמַר לִיה רַבִּינָא, בְּפִיִּישׁוֹ אָמַר רַבָּא לֹא שְׁנָא גְדוּלָה לֹא שְׁנָא**
103 **קָמְנָה. גְדוּלָה, מְעֵמָא מָאִי שֶׁהִצְרִיכוּ שֶׁבַע נְקִיִּים, מִשּׁוֹם דְּמַחְמָדָא**
104 **– שְׁחֻמּוֹת וּמַחְמַת כֵּן בֹּא דָם, קָמְנָה נְפִי וְ– גַם כֵּן) מְחַמְדָּא, וְגַם בָּהּ**
105 **יֵשׁ לְחִשּׁוֹשׁ לְדָם וְצָרִיכָה שֶׁבַע נְקִיִּים.**
106 **מִן הַתּוֹרָה, כָּל חַיִּיב טְבִילוֹת, צָרִיכִים לְטַבּוֹל לֵלֵא חֲצִיצָה לֹא עַל**
107 **גּוֹפֶם, וְלֹא עַל שְׁעֵר, וְלִכֵּן חוֹבָה עֲלֵיהֶם לַעֲיִין בְּגוֹפֶם וּשְׁעֵרָם תַּחֲלִילָה**
108 **לְדַעַת שֶׁאִין בָּהֶם חֲצִיצָה. עוֹזָא הַסּוֹפֵר הוֹסִיף וְתִיקֵן, שֶׁכָּל אִשָּׁה**
109 **הַבָּאָה לְטַבּוֹל, תַּחֲפוֹף גּוֹפָה לִפְנֵי הַטְבִּילָה. הַגְּמָרָא שְׁלֹפְנֵינוּ תִּבְאֵר**
110 **דִּינֵי חֲפִיפָה, וְדִינֵים נֹסְפִים לְהַקְפִּיד בָּהֶם לִפְנֵי הַטְבִּילָה: אָמַר רַבָּא,**
111 **אִשָּׁה הַחוּפֶפֶת עֲצָמָה לִפְנֵי טְבִילוֹהָ,**

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **מ.** יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאִין מְקַדְשִׁים עַל יַיִן מְבוּשֵׁל^{כב} וְעַל יַיִן שֵׁשׁ בּוֹ דְּבַשׁ^{כג} שְׁאִין מְקַדְשִׁים אֲלָא עַל הַיַּיִן הָרְאוּי לְנִסְדָּךְ
2 עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁלֹא מֵעֲמֹטוֹ אֲלָא יַיִן שְׁאִינוֹ רְאוּי לְנִסְדָּךְ מִפְּנֵי גְרִיעוּת שֶׁבּוֹ כְּגוֹן מְגוּלָה וְשִׁדְחוֹ רַע
3 אֲבָל הַמְבוּשֵׁל אֵין פְּסוּלוֹ לְמִזְבֵּחַ אֲלָא מִפְּנֵי שְׁנִשְׁתַּנְּה מְבָרִיתוֹ אֲבָל לֹא נִשְׁתַּנְּה לְגְרִיעוּת אֲלָא לְעִילוּי כַּמֹּ"ש בְּסִימָן
4 ר"ד³⁶ לְפִיכָךְ מְקַדְשִׁים עָלָיו וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר יַיִן שֵׁשׁ בּוֹ דְּבַשׁ שְׁאִין פְּסוּלוֹ לְמִזְבֵּחַ מִחֲמַת עֲצָמוֹ אֲלָא מִחֲמַת הַדְּבַשׁ
5 שֶׁנֶּאֱמַר³⁷ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ וְגו' וְכֵן עֵיקָר וְכֵן נִזְהָגִים לְקַדֵּשׁ עָלֵיהֶם אֲפִילוּ יֵשׁ לוֹ יַיִן אַחֵר אֲלָא שְׁאִינוֹ טוֹב
6 כְּמוֹתָם^{38 כ"ד}:

חלק ב סימן ערב, על איזה יין מקדשין סעיף ט

הלכתא רבתא

- כב] יין מבושל - היינו שנתבשל עד שנתמעט ממדתו
ונשתנה טעמו³⁴.
כג] יין שיש בו דבש - והוא הדין יין שמעורב בו סוכר³⁵.
כד] טוב כמותם - במקומות בהם מתארחים כאלה שיש
חשש בנגיעתם ביין - מעדיפים ליקח יין מבושל³⁹ בו אין

צינונים והוספות

- (34) שו"ע יו"ד סי' קכג ס"ג ובש"ך שם, וראה שו"ת מנחת
שלמה ח"א סי' כה.
וראה להלן בהערה לענין יין מפוסטר.
(35) פמ"ג מש"ז סק"ג, ומטעם זה (וכן מטעם יין מבושל, ויין
מזוג) יש להעדיף יין משובח המיוצר במקום מומחים בו לא
מעריבים סוכר וכד' (אא"כ מצויין בפירוש).
(36) סעיף ז: יין מבושל לא נשתנה לגריעותא אף על פי שאין
כל אדם שותה יין מבושל כחי מפני חזקו מכל מקום טעמו
וריחו הם משובחים יותר ולפיכך לא נשתנית ברכתו ומברכין
עליו בורא פרי הגפן.
(37) ויקרא ב, יא: כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ
כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה'.
(38) עד"ז סימן תעב סכ"ז: כל היינות הכשרים לקידוש בשאר
ימים טובים ושבתות כשרים לארבע כוסות כגון יין מבושל
וקונדיטון דהיינו יין שמערבין בו דבש ופלפלין ואפילו
לכתחילה יכול לצאת בהם אם אין לו יין אחר משובח כמותם
כמו שנתבאר בסי' ער"ב.
(39) רוב הפוסקים מחשיבים יין מפוסטר כיון מבושל (שו"ת
אגרות משה יו"ד ח"ב סי' נב), אבל ישנם המחמירים ומצריכים
בישול ממש (שו"ת מנחת שלמה סי' כה, ולדעתו יין מפוסטר
עדיף על יין מבושל כיון שנחשב כיון שאינו מבושל), וישנם
המחשיבים אותו כמבושל לענין מגעו של ישראל מחלל שבת,
אבל לענין מגעו של נכרי יש להחמיר (שו"ת מנחת יצחק ח"ז
- סי' סא).
ונהגו כיום להקל ולהשתמש בשעת הצורך במיץ ענבים
מפוסטר, אלא שלכתחילה יש לזהר ממגע עכו"ם (אף כשלא
נזהרים במגע ישראל תינוק שנשבה), וכן יש להשתדל ליקח יין
או מיץ ענבים שעבר פיסטור של 80 מעלות בו מתאדה מעט
מהיין, וישנם כו"כ מפעלים המקפידים על זה.
(40) אף שבמקום שהיין המבושל אינו טוב יותר יש ליקח יין
שאינו מבושל (וכן נהג כ"ק אדמו"ר), מכל מקום כיון שאסור
לשתות יין שנגע בו נכרי, מומר או מחלל שבת בפהרסא - לכך
מעדיפים יין מבושל בו נגיעת נכרי אינה אוסרת.
והנה מנהגנו להחמיר שלא לשתות היין גם כאשר ראהו נכרי
(שהוא טעם ע"פ קבלה - אף שאינו אסור כלל מעיקר הדין),
אמנם חומרא זו אינה אלא כשראהו נכרי - ולא כשראהו ישראל
מחלל שבת, וכן אינה אלא ביין לקידוש והבדלה וכוס של ברכה
ולא בשתיית יין אחרת (עיין 'נתיבים בשדה השליחות' פט"ו),
ולכך המקדשים על יין שאינו מבושל במקום צבורי - יעטפו
הבקבוק בשקית אטומה (כן נהג כ"ק אדמו"ר אפילו בביתו (ס'
חקרי מנהגים חלק ב ע' קעה)), ובדיעבד כשראה הנכרי היין
בתוך בקבוק זכוכית שקופה אפשר להקל כדעת המקילים
שראיה מבעד לזכוכית אינה פוגמת (לוקטו בס' חקרי מנהגים
שם).
(41) שהרי לכמה דיעות יין מפוסטר נחשב כמבושל, ולהעיר
שיינות משובחים אינם מפוסטרים בד"כ.

שולחן ערוך – הלכות שבת

טז אם שכר הנכרי שיסיקנו לו בכל יום ויום כל ימות החורף
והסיקנו גם בשבת כשאין הקור גדול הרי זה כעושה מעצמו
וא"צ לצאת מביתו אלא שלכתחלה צריך למחות בו:

יז והנהוגים היתר אף ביום שאין הקור גדול מכל מקום אין
מוחזין בידם שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים ואף
ביום שהקור גדול אין לחמם בית החורף שני פעמים ביום
השבת כי די במה שהסיק התנור פעם ראשון בבקר ומכל מקום
הכל לפי הקור ולפי בית החורף אם ממשיך החום זמן מרובה
והחכם עיניו בראשו:

חלק ב סימן רעו דיני נר שהדליק הנכרי בשבת סעיפים טד"ז

א נר דולק שהוא מונח קרוב אל הדלת (נגד פתיחת הדלת
ממש) בענין שכשיפתחו הדלת יוכל לכבות אם ינשב הרוח
מבחוץ אסור לפתוח הדלת כנגדו שמא יכבנו הרוח ואף שאינו
מתכוון לכיבוי ודבר שאינו מתכוין מותר מכל מקום כיון שאם
ינשב הרוח אי אפשר שלא יכבה ופסיק רישיה ולא ימות הוא
לפיכך אף בשעה שאין רוח מנשב בחוץ אסור לפותחה שמא
יתחיל לנשב מיד שיתחיל לפתוח ואפילו אם הנר הוא מונח
אחורי הדלת כגון דלת שנפתחת לפנים ומאחריה מונח בבית נר
דלוק אסור לפותחה אם הנר הוא קרוב לדלת והוא (מכוון נגד
פתיחת הדלת ממש דהיינו נגד החלל שבין הדלת למזווה
שהצירים קבועים בה מבפנים שחלל זה נעשה ע"י פתיחת
הדלת).

אבל אם הדלת פתוחה כבר מותר לנעלה בשביל שלא יכבה הנר
ואין בזה משום גרם הבערה וכן החלון שכנגד נר שעל השלחן
מותר לנועלו ואסור לפתחו אם הנר קרוב אליו קצת:

ב ואם הנר קבוע בכותל אחורי הדלת אסור לפתוח הדלת
כדרכו בחול שמא תהא הדלת נוקשת בנר שאחוריה ואי
אפשר שלא תכבנו כשתנקש בו ופסיק רישיה הוא אלא יזהר
לפתוח בנחת שלא תגע הדלת בנר שאחוריה אבל לנועלה מותר
בכל ענין.

ואם הוא בענין שכשינעול בחוזק כדרכו תנקש הדלת על המזווה
בחוזק כל כך עד שיתנדנד כל הכותל ויתנדנד נר הקבוע בו
ויתקרב קצת השמן שבנר אצל הפתילה ויתחייב משום מבעיר
או יתרחק קצת ממנה ויש בזה משום מכבה צריך לזהר בין
בפתיחה בין בנעילה שתהא בנחת (בענין שלא יהא פסיק
רישיה) אף אם הנר רחוק מהדלת:

ג ואם הנר קבוע בדלת עצמה אם הוא של שמן אסור לפתוח
או לנעול הדלת כדרכו בחול שעל ידי הפתיחה ונעילה

כדרכו אי אפשר שלא יתקרב קצת השמן אל הפתילה (ויתחייב
משום מבעיר) או יתרחק קצת ממנו (ויש בו משום מכבה) אלא
פותח ונועל בנחת בענין שלא יהא פסיק רישיה.

ואין אסור בטלטול הדלת משום הנר המוקצה הקבוע בה לפי
שהדלת לא נעשית בסיס לנר מפני שהיא חשובה שמשמשת
לבית ובטלה אצלו ולא להנר.

ואם הוא נר של שעה וכיוצא בו מותר לפתוח ולנעול כדרכו
אלא א"כ הוא בענין (שיש לחוש) שיכבה לגמרי אם לא יזהר
לפתוח ולנעול בנחת אבל אם יפול ע"י כך לארץ אין בכך כלום
כמו שיתבאר.

וכן אם הנר הוא אחורי הדלת והוא בענין שאין לחוש להרוח
שמבחוץ (כגון שהדלת נפתח מחדר לחדר) אלא שיכבה מחמת
הדלת עצמה שמנשבת עליו אם פותחה כדרכו בחול צריך לזהר
לפותחה בנחת (בענין שלא יהיה פסיק רישיה):

ד אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה הקרובה קצת אל הדלת
אם הרוח מנשבת מבחוץ שהרוח מבערת המדורה יותר
ואפילו אין שם אלא רוח מצויה שאינה מבערת בודאי את
המדורה גזרה משום רוח שאינה מצויה שהיא מבערת בודאי
ופסיק רישיה הוא אבל אם היתה פתוחה כנגד המדורה מותר
לסגרה ואין בזה משום מכבה:

ה הניח נר על גבי טבלא מבעור יום ושכח לסלקו ממנה קודם
שחשכה ונצרכה לו הטבלא לטלטלה ולהשתמש בה בשבת
מנער את הטבלא והנר נופל מעליה על הארץ ומטלטלה לכל
מקום שירצה ובלבד שלא יתכוין לכבות הנר בניעור זה ואף אם
נכבה מאליו על ידי נפילתו אין בכך כלום שדבר שאינו מתכוין
הוא ואין כאן פסיק רישיה שאפשר שלא יכבה ע"י כך.

במה דברים אמורים כשכבר כלה השמן מהנר ולא נשאר בו רק
פתילה דולקת או שהוא נר של שעה וכיוצא בו אבל נר שיש
בו שמן אסור לנער הטבלא להפילו מעליה לפי שאי אפשר שלא
יתקרב השמן קצת אל הפתילה ויתחייב משום מבעיר או יתרחק
קצת ממנו ויש בו משום מכבה וכל שכן אם ישפוך ממנו קצת.

ומכל מקום מותר לומר לנכרי לנערה שכל פסיק רישיה מותר
על ידי נכרי כמו שנתבאר בס' רנ"ג ולפיכך אף בנר של שעה
וכיוצא בו טוב שלא יעשה הישראל בעצמו אלא על ידי נכרי
אם אפשר בקל למצוא נכרי או שא"צ לטבלא כל כך.

ואם צריך למקום הטבלא יכול לטלטלה עם הנר שעליה אפילו
הוא של שמן לאיזה מקום שירצה כמו שיתבאר בס' ש"ט:

חלק ב סימן רעו שלא לגרום כבוי הנר סעיפים א"ה

לקוטי תורה

השבת" - אע"פ שכל המצוות ניתנו לישראל דוקא,
ומ"מ דוקא גבי שבת מודגש שבנ"י הם השומרים
מצוה זו - משמע, שיש קשר מיוחד בין בני ישראל
והשבת, שמחמתו רק הם נצטוו על השבת.

תוכן הפרק: עניינה של "שמירת שבת" - להתקדש
בקדושתו ית', "כמוני כמוהם כביכול"
ושמרו בני ישראל את השבת.
מלשון הכתוב, שמדגיש "ושמרו בני ישראל את

1 כי הנה ענין השבת שבו שבת ה'.

2 להבין זה יש להקדים ביאור ענין השבת, שהרי
3 יסודה של שבת הוא - שביית הקב"ה ביום זה, "כי
4 ששת ימים עשה ה' גו' וביום השביעי שבת וינפש",
5 אשר מזה מובן, שאם נבין ענין שביית הקב"ה ביום

6 השבת, יובן ג"כ ענין "שמירת" השבת שנצטוו עלי'
7 בני ישראל, וממילא יתבאר גם הקשר המיוחד בין
8 שבת ובני ישראל דוקא.

ושמרו בני ישראל את השבת פרק ראשון

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (יח) וזהו וה' יגיה חשכי פי' וה' בתוספ' וי"ו מפני
2 שהוא כפל הדבר להזכיר שם הוי"ה בפ"ע על
3 מה שיגיה חשכי וכל וי"ו הוא מחבר כידוע והיינו לחבר
4 ב' הוי' הללו כא' בלי הפסק ביניהן כלל והענין הוא
5 משום דבי"ג מדה"ר נז' ב"פ הוי"ה בפסיק טעמא בגוייהו
6 כמ"ש ויקרא ה' ה' אל רחום וחנן ופסיק טעמא בין ב'
7 הויות הללו כידוע וע"כ אמר כאן וה' בוי"ו המחבר לחבר
8 ב' ההויות יחד היפך פסיק טעמא שבין ב' הויות די"ג
9 מדה"ר כו' וביאור זה הנה יש להקדים ענין מה שלפעמים
10 מקדים חנון ורחום לה' כמ"ש דוד חנון ורחום ה'
11 ולפעמים מקדים ה' לרחום וחנון כמו בי"ג מדה"ר שא'
12 ה' אל רחום וחנון כו' כי הנה ידוע דעצמות אא"ס ממש
13 למעלה מכל מדה וספ"י וכמ"ש ולא מכל אינון מדות
14 כלל גם למעלה מרצון ותענוג וכמו שאו' יהי רצון כו'
15 וא"כ כדי שיבא לכלל מדות דרחום וחנון גם במדות
16 עליונות שברצון ותענוג הוצרך להיות ע"י שם הוי"ה
17 תחילה שהן ד' אותיות י' צמצום וה' התפשטות ויו
18 המשכה וה"א התפשטות שע"י ד' אותיות אלה בא דילוג
19 האור להיות בבחי' מקור למדות שברצון כמו להיות רחום
20 וחנון וארך אפים וכה"ג והוא שם הוי"ה הב' שבי"ג
21 מדה"ר שלפני אל רחום כו' ומה שא' חנון ורחום ה' היינו
22 כדי שיבא לכלל צמצום והתפשטות כו' שהוא שם הוי"ה
23 הנה לזה עצמו צריך שיתעורר תחלה בעצמות רק מצד
24 עצמו כי חפץ חסד הוא בעצמותו ונק' רחום וחנון בעצם
25 שמחמת זה יבא לכלל שם הוי"ה בצמצום והתפשטות
26 כו' להיות מקור למדות דרחום וחנון שברצון ותענוג (כמו
27 שאנו או' יהי רצון מלפניך כו' הרי צריך לבקש שיומשך
28 א"ס ברצון וזהו ויהי רצון לפניו והיינו ממדות דרחום
29 וחנון שבעצמות א"ס ממש שע"י יבא להיות גם בחי'
30 אל רחום וחנון ברצון וה"ז דילוג האור ביותר כידוע
31 וד"ל) וזהו שמקדים לפעמים רחום וחנון לה' להיות שם
32 הוי"ה גם ברצון העליון שהוא בחי' א"א דאצילות מקור
33 לע"ס דאצילות (וכידוע שבחי' הכתר נק' ממוצע בין
34 עצמות המאציל לנאצלים וכל ממוצע כלול מבחי'

35 האחרונה שבמאציל וכתר וראש לנאצלים וכפי הכלל
36 הידוע בכל השפעה מעליון לתחתון הרי מבחי' מל'
37 שבעליון נעשה כתר לתחתון ואמצעי זה כולל בעצמו
38 מבחי' מל' שבעליון וכתר לתחתון והיינו ענין ב"פ הוי"ה
39 שבי"ג מדה"ר הא' בחי' אחרונה שבעצמות והב' כתר
40 וראש לנאצלים והוא בחי' א"א וע"י שפנימי ע"י וא"א
41 מאיר שם ממל' דא"ס בכלל והוא ג"ר דע"י בכלל ובחי'
42 ז"ת דע"י שמלוב' בג"ר דא"א כמו חו"ג דע"י שבגלגלתא
43 דא"א וח"ס כו' הוא שרש וראש לנאצלים כו') וזהו
44 דפסיק טעמא בין ב' הויות די"ג מדה"ר לפי שאין ערוך
45 כלל בין כתר דאצילות למל' דא"ס שבפנימית ע"י וא"א
46 בכללות ששם אין אתדל"ת מגיע כלל לפי שהוא ית'
47 עצמו נק' מלך מרומם לבד בחי' יחיד שמתנשא מימות
48 עולם דהיינו נשגב ומתנשא מז"ת דע"י כו' הנק' ימ"ע
49 דאצילות כו' אעפ"י שאינו רק בחי' האחרונה שבעצמות
50 א"ס ב"ה שנק' מלך אבל זהו מל' דא"ס עצמו קודם
51 הצמצום דקו"ח כו' וזהו מלך יחיד חי העולמים שכדי
52 שיהי' חי העולמים דאבי"ע בבחי' קו"ח כו' הוא מלך
53 יחיד תחילה ולפעמים אומר יחיד חי העולמים מלך שכדי
54 שיאיר מל' דא"ס בנאצלים הוצרך להיות באתדל"ע מצד
55 עצמו להיות משפיל א"ע להיות מלך כמו ה' מלך גאות
56 לבש כו' שאינו רק לבוש חיצוני לפי שאין ערוך כלל
57 להתנשאות דמלך על כל העולמות דאבי"ע לגבי בחי'
58 התנשאות שמצד עצמו ממש ועכ"ז א' מלכותך ממש מל'
59 כ"ע וכמו לע"ל שאנו אומרים גלה כבוד מלכותך עלינו
60 כו' וזהו ויקרא ה' ה' כו' שקרא והמשיך מהוי' הא'
61 שבהעלם עצמות המאציל שיבא לכלל גילוי שם הוי"ה
62 הב' להיות מקור לנאצלים והיינו להיות אל רחום וחנון
63 ברצון וחכמה כנ"ל וקריאה והמשכה זו היה מצד
64 אתדל"ע שמצד עצמו בלבד כי אין אתדל"ת גם יח"ע
65 דע"ס דאצילות מגיע לשם כלל מטעם הנ"ל שהוא מלך
66 מרומם לבדו מתנשא מימ"ע דאצילות כו' ולכך פסיק
67 טעמא בגוייהו כנ"ל אך כאן א' וה' יגיה חשכי וי"ו זה
68 הוא המחבר ב' הויות הללו בלי הפסק ביניהן כלל כנ"ל

1 והענין הוא דמ"ש כי אתה נרי הוי"ה היינו בחי' הוי"ה
2 הב' די"ג מדה"ר שהוא מקור הי"ג מדות הרחמים שהרי
3 מה שא' אתה נרי הוי"ה היינו להיות מקור האור העליון
4 להאיר בו' נרות דכנ"י עד שיוכל לבא האור למטה כנש"י

5 בגופים ממש וכמ"ש כי אתה תאיר נרי ה' כו' כנ"ל
6 שבהכרח שיבא האור ע"י בחי' ההשתלשלות באבי"ע עד
7 עוה"ז השפל להאיר גם בחשך דק"נ כו' שנק' נה"א
8 שהוא חיבור האור בפחיל' ממש כנ"ל:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 **והנה** דרך כלל משארו"ל הוי זנב לאריות ואל תהי' ראש
2 קאי על מל' דאצי' שיש בה ג"כ שני מדריגות הנ"ל
3 היינו שהמל' הוא שורש ומקור לעולם הבריאה וכמ"ש
4 בכהאריז"ל מל' דאצי' נעשה כת"ר לבריאה, והב' הוא כמו
5 שהוא באצי' קודם שנעשה ע"י לבריאה, וע"ז ארז"ל הוי
6 זנב לאריות ואל תהי' ראש לשועלי' פי' שזה שהמל' היא
7 זנב לאריות הוא יותר נעלה מכמו שנעשית אח"כ ראש
8 לשועלי' היינו ע"י דבריאה, והטעם הוא לפי שהיא באצי'
9 ואף שהיא מדריגה תחתונה היינו הספי' העשירי אעפ"כ
10 היא באצי' משא"כ כשנעשי' ע"י לבריאה כו'. ויובן ממשל
11 זיו השמש אף שהיא מאיר לארץ ולדרי' עלי' אעפ"כ בעת
12 שהזיו כלול בשמש הוא יותר נעלה והיינו מפני שהוא
13 כלול בעצם המאור, וכן יובן מענין יחוד שמשא וסהרא
14 הנה בעת שהלבנה מקבלת הארתה מהשמש היא במדריגה

15 היותר נעלה (מכמו אח"כ שמאיר' על הארץ), שמתיוחדת
16 עם השמש ומקבלת הארה ממנה משא"כ מה שמאיר'
17 אח"כ ונק' הארה דהארה כידוע, וכך למעלה הנה כתי'
18 שמש ומגן ה' אלקי' וזה ששם אלקי' מקבל משם ה' הוא
19 יותר גבוה כו' שנעשה יחוד ה' ואלקי' משא"כ אח"כ ע"י
20 שם אלקי' נראה העולם ליש ודבר נפרד כנ"ל, וכמ"כ יובן
21 בענין יהושע שנק' נער כשהי' מקבל ממשו רבו הי' ג"כ
22 במדריגה היותר נעלה כי הנה ארז"ל פני משה כפני חמה
23 ופני יהושע כפני לבנה וכמו שהלבנה בעת שהיא מקבלת
24 הארתה מהשמש היא במדריגה יותר גבוה כמ"כ יהושע
25 בעת שהי' מקבל ממשו רבו הי' יותר נעלה שהי' מקבל
26 תמיד מבחי' משה שמש ה' כו', ואח"כ כשנעשה משפיע
27 בפ"ע הי' ע"ד כמו הלבנה בעת שהיא משפעת ומאיר' על
28 הארץ ואינו דומה כו'.

קול מצהלות חתנים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **והנה** בתו"א פי' ויהי מקץ שנתיים ימים שבחי' שנתיים
2 ימים הם אצלו בקץ ותכלית שהוא כליון ואיבוד
3 הימים, הוא כפי' הזהר קץ הימים, והוא ע"ד מ"ש הוא
4 השטן הוא היצה"ר והוא בעצמו הממית. ובכדי להבין פי'
5 האריז"ל והזהר צ"ל מהו השנתיים ימים, כי הנה יש שני
6 בחי' שנה, שנה דנוק' הוא מל' כמ"ש נקי יהי' לביתו שנה
7 א', ופי' בכהאריז"ל דקאי על מל' ונק' בשם שנה דכמו
8 שיש בשנה י"ב ר"ח כמ"כ למעלה הוא י"ב בקר והים
9 עומד עליהם הוא מל' דאצי', ופי' שנה מלשון שינוי כי
10 מל' נק' בשם לבנה דכמו שהלבנה שאין לה אור ומקבלת
11 האור מהשמש ומאירה הרי היא משנה אורה שהרי היא
12 מאירה אור אחר שאינה מערך אור השמש וכמו הוולד

13 בבטן האם שנשתנה למהות אחר, כן מה שמאיר ומתגלה
14 ממל' לבי"ע הוא אור אחר שאינו ערוך לשמש הוי'
15 שממנה מקבלת שהרי משם יפרד, ולכן ימות הלבנה שנה"ה
16 ימים כמנין שנה שימי הלבנה הם חסרים. וכן יש שנה
17 דדכורא הנק' בשם שמש ה' וכנגד י"ב ר"ח י"ב גבולי'
18 אלכסון ובהם מאיר ומתגלה אני הוי' לא שנית, וימות
19 החמה שס"ה ימים כי ע"י שס"ה ל"ת הגבוהים ממ"ע עי"ז
20 נמשך גילוי שמש הוי'. ואין זה סותר למ"ש בתו"א
21 שהשנתיים ימים הוא ואהי' אצלו שעשועים יום יום שהוא
22 אאלפך חכמה אאלפך בינה, כי א"א להיות יחוד ו"ה אם
23 לא שיהי' יחוד י"ה כמשנ"ת בשש"ש שיש ב' בחי' כלה
24 הא' כמ"ש כלתה נפשי לחצרות הוי' שפי' לשון תשוקה

1 והיינו ביטול היש דמל' דהיינו שהוא יש ודבר אלא
2 שמבטל א"ע, והב' מלשון כלה שארי ולבבי ותרגומו
3 ואשתיצי גושמי היינו כליון כל הרצונות כליון היש לגמרי
4 כמשנ"ת בכמה דרושים, וכן יש ב' בחי' חתן, וא"א להיות
5 יחוד ו"ה כ"א שיהי' תחלה יחוד י"ה. וזהו שנתיים ימים
6 שיתחברו הב' בחי' שנה כמ"ש בזהר ע"פ משכו וקחו לכם
7 משכו יומין עילאין ליומין תתאין וכמ"ש כימי השמים על
8 הארץ שימי השמים יתחברו עם ימי הארץ וזהו דתב דרגא
9 לדרגא, ועי"ז נזכר יוסף שיהי' לו גאולה כי מה דתב דרגא
10 לדרגא הוא יחוד זו"נ וא"א להיות יחוד בלתי שיתגלה
11 גילוי הגבוה משניהם אני הוי' לא שניתי ועי"ז והי' הוי'
12 לי לאלקים שגם שם אלקים אין מסתיר כי שם אלקים
13 גימט' הטבע, אבל נסים הם יוצאים מדרכי הטבע כמ"כ
14 ביוסף שנתחבר שם אלקים בשם הוי' ונתעלה אלקי'

15 במדריגת הוי' ואין מסתיר ועי"ז נמשך זכירה שיהי' גאולה
16 ליוסף, ועי"ז מס"נ שלו בפוטיפר זכה שיתחברו הב' דרגות
17 וכאשר נתחברו נמשך גאולה. וזהו לדרגא דאית ב' זכירה,
18 כי לשון זכירה אין נופל כ"א על דבר קטן שנופל שכחה
19 וצריך לזכור עליו, וכן לגבי א"ס הסוכ"ע כללות
20 השתלשלות העולמות צריך לזכור עליהם והם דבר קטן
21 ממש והוא דרגא דיוסף יסוד דא"ק העולה כו', ועי"ז מס"נ
22 נתעלה ונתחבר לשרשו, והוא ע"ד מה שאומרים ב"ה
23 פסוקי מלכיות וזכרונות, פסוקי מלכיות הוא מל' לעורר
24 בחי' המל' הנק' שם אלקים, וזכרונות הוא גילוי הוי' כי
25 פסוקי זכרונות הוא וגם את נח באהבה זכרת כו', וזכרתי
26 את בריתי יעקב כו', כי גם נח ע"פ מדה"ד דשם אלקים
27 לא הי' ראוי להנצל ומה שנזכר וניצל הוא עי"ז שם הוי'
28 שלמעלה מהטבע.

ידיה מקץ שנתיים

בס"ד, פ' מקץ, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 ת.
2 אצילות הוא הממוצע וכלול מב' מדריגות – אורות וכלים
3 ויש הבדל בין אופן התהוות, התורה היא ממוצע המחבר.
4 אך אינו מובן על פי כל האמור לעיל, איך אומרים
5 שהאצילות הוא יש מאין ובאין ערוך, מאחר שאצילות הוא
6 בענין ואצילתי כו', שזהו גילוי ההעלם הרי אין זה התחדשות
7 כו' וכמו שכתב המערכת⁸⁴ בענין אצילות שלא נתחדש דבר

8 במאציל ונאצל רק שנתגלה כח הכמוס והחתום מבח אל
9 הפועל כו'⁸⁵, ואיך יצדקו שניהם גם גילוי ההעלם וגם יש
10 מאין.
11 אך הענין הוא דהנה ידוע דאצילות הוא ממוצע בין אור אין
12 סוף המאציל אל הנבראים כו' – הנבראים הם בחינת גבול,
13 ואין סוף הוא בלי גבול, ולכן הם צריכים ממוצע ביניהם –
14 והוא עולם האצילות.

מהגחלת אין חסרון בגחלת. אמנם יש בגחלת על השלהבת מעלה
לעיני הראי' אותה עתה ולא טרם הראותה טרם השלהבת. והנה קדמה
במעלה. כן הוא הנמשל באצילות. כי הספירו' שהם הכחות הם
במאצילים עד עלות הרצון מאתו ית' להתגלות לצאת מהכח אל הפעל.
ר"ל היות כל כח וכח יסוד לפעולה העתידה לצאת ממנו בעולם השפל
בשלמו' תחלת המחשבה ולא יערב דברו בדברו עד עלות הרצון מאתו
כאשר יתבאר הטעם ויזכור מזה בדגל מחנה בנין:

קצרו של דבר אין חסרון במאציל ולא חדוש בנאצל אך מעלת
המאציל על הנאצל בהקדמה כמעלת הגחלת על השלהבת עם מה
שיתבאר עוד טעם מעלתה עם משפטי טעם העבודה בהם. והבן העקר
הזה כי הוא עקר העקרים ויסוד כל הבנין עם מה שנזכיר תמיד
בעבודה הזאת כי עשר ספירות האלה הן הם האלקי' ית' כאשר זכרנו
ושהאלקות ית' מיוחד בהם בלי פירוד ושנוי והוא יסוד כל הענין.

84. 'מערכת האלוקות' הוא ספר קבלה מרבינו פרץ מבעלי
התוספות (שעליו יש פירוש של אחד מגדולי המקובלים הנקרא
"החייט").

85. וזה לשונו המלא שם (פרק שלישי): עוד יש לך לדעת כי ענין
האצילות אשר זכרנו ואשר אזכיר עוד למטה בעבודת הסדר איננו ענין
שנשתנה או שנתחדש במאציל או בנאצל דבר אשר לא היה טרם
האצילות חלילה כי כבר זכרנו כי אצילות הספירות הוא האלוקות ית'.
ואמרנו בדגל מחנה אמונה כי האלקות לא ישתג' מדבר לדבר:

אבל ענין האצילו' הוא שנתגלה הכח הכמוס והחתום מהכח אל
הפעל. והמשל מזה מהדלקת הנר מהגחלת ומעלה להבה כי לא נודע
להבה בגחלת עד יציאתה לפעל לאור העינים. וידוע כי הלהבה בגחלת
בכח ובצאתה מהכח לאור בפעל אין חדוש בלהבה. אך הפעל שהוא
האור שנתגלה הוא חדוש לרואה בה עתה ולא טרם. גם בצאת הלהבה

1 (ועיין מה שיתבאר לקמן פרק ק"ס⁸⁶ ופרק קס"א⁸⁷), - שם
2 מבאר באריכות כיצד עולם האצילות הוא הממוצע בין
3 האור אין סוף לנבראים.
4 וידוע דכל ממוצע צריך להיות כלול מב' המדרגות כדי
5 שיוכל להיות ממוצע ביניהם, ואם כן יש באצילות שהוא
6 הממוצע, את שתי הבחינות מבחינת אור אין סוף המאציל

86. וזה לשונו שם: וביאור הענין הוא, דהנה ידוע דהע"ס דאצי' הן בחי' ממוצע בין אוא"ס המאציל אל הנבראים כו', דכל התהוות וכל השפעה בעולמות הכל הוא מאוא"ס ב"ה והוא ע"י אמצעות האצי' כו'. ולכאורה א"מ הלא הנבראים הן באין ערוך לגבי אוא"ס שאין להם שום ערך ויחוס כלל וא"כ איך שייך ממוצע ביניהם, דענין האמצעות שייך בב' דברים שהן במהות א' רק שזה למעלה הרבה מזה, בזה שייך ענין הממוצע שע"י יכול להיות ההשפעה מהעליון אל התחתון והו"ע ירידת ההשפעה ממדרגתה כמו שהיא בהעליון שנתמעט בזה האור וגם באה בהתלבשות עד שנעשית לפ"ע התחתון כו'. וכמו עד"מ בהשפעת השכל מהרב אל התלמיד דהשכל כמו שהוא אצל הרב גם שהוא מדוד כבר לפי אופן המקבל, ה"ה למע' עדיין מהמקבל לפי שמאיר בזה בחי' העומק והפנימי ע"כ אינו בערך המקבל עדיין כו', וע"י האמצעות שבזה דהיינו שנתמעט האור דהעומק והפנימי מתעלם כו', וגם בא בהתלבשות בענינים שבערך המקבל כו', ע"י יוכל להתקבל אל המקבל כו'. דכ"ז הוא במשפיע ומקבל שהן בערך זל"ז כו', אבל בדברים המובדלים לגמרי בעצם מהותם שבאין ערוך כלל מה שייך ממוצע בזה כו', וכמו שאינו שייך שום ממוצע בין בבע"ג למה שהוא בגבול כיון שלגבי בבע"ג שוה הגבול היותר קטן עם הגבול היותר גדול א"כ אין שום אמצעי ביניהם אלא או גבול או בבע"ג כו'. אך הענין הוא דהנה נת"ל באורך איך שיש ב' מיני המשכות מאוא"ס, הא' הוא בבחי' א"ס ממש, והב' בבחי' גבול ומדה כו', עיין שם המשך הביאור.

ובסיום הפרק שם: ולהיות שהקו הוא משוער מהאוא"ס הבל"ג וגם יש בו רושם מהאוא"ס כו', והוא בבחי' מדה וגבול כו', ע"כ הוא בבחי' ממוצע בין אוא"ס אל העולמות. דבכדי שיהי' התהוות א"כ מאוא"ס שנק' אדם דברי' דכללות זהו ע"י הקו הנמשך מאוא"ס, שזהו ההמשכה שבבחי' מדה וגבול וה"ה הארה ממש מאוא"ס ב"ה, שזהו

7 וגם מבחינת הנבראים, והן בחינת האורות שהם מבחינת
8 המאציל והכלים שהם מבחינת הנאצילים דאצילות כו'.
9 ובהמשך יבאר, שכל מה שאמרנו שעולם האצילות זה גילוי
10 ההעלם זה דרגת האור שבעולם האצילות, ומה שאמרנו
11 שאצילות זה חידוש יש מאין זה בבחינת הכלים.

ל"ב ב' דחג השבועות, תענ"ב

מה שאוא"ס שיער בעצמו להאיר במדה וגבול, דזה שהוא משוער מאוא"ס הבל"ג וגם יש בו רושם הא"ס כו', הרי מצד זה יש בו התדמות אל האוא"ס הבל"ג כו', ומה שהוא בבחי' מדה וגבול ה"ה בבחי' התדמות אל בחי' א"כ כו', וע"כ הקו הוא בבחי' ממוצע להיות ע"י התהוות בחי' א"כ כו'.

87. וזה לשונו שם: אך הנה המדרי' שלפני האצי' הכל הוא בבחי' סתימות והעלם והכל בבחי' פשיטות בבחי' העדר מציאות דבר כו', אמנם כאשר בא באצי' ה"ז שבא בגילוי דאצי' הוא הפרשת הארה מאוא"ס כו', ובבחי' מציאות אור אור החכ' ואור הבינה אור החסד כו', ומ"מ הרי אצי' הוא בחי' אור כו', דאור הוא בבחי' דבקות במקורו כו' כנ"ל (ושרשו הוא מהע"ס הגנוזות במאצילן שהן בבחי' פשיטות ואחדות כו', וגם בהקו הן בבחי' ע"ס בלי מ"ה כו', וכמו"כ הע"ס דאצי' הן בבחי' פשיטות כו', וכנודע מ"ש בע"ח שאין הכלים נעשים אורות אלא מאצי' לבי"ע אבל לא למע' מאצי' כו', וע"כ הן בבחי' פשיטות עדיין כו'), וא"כ הרי גם הע"ס דאצי' זהו מה שהאוא"ס שיער בעצמו כו' וגם יש בזה רושם הא"ס כו'. ונמצא יש בהם ב' הענינים, והיינו שיש בהם בבחי' אוא"ס המאציל שה"ז מה שהאוא"ס שיער בעצמו להאיר בגבול היינו להיות בבחי' חכים ומבין וחסדן כו', והוא מין כנף ממש כו', דמשו"ז האצי' הוא בבחי' דמיון וערך לאוא"ס המאציל כו', וזהו שאצי' נק' אדם ל' אדמה לעליון בחי' אוא"ס המאציל כו'. אמנם מה שהן בבחי' גבול ותכלית ע"ה שזהו כח הא"ס להאיר בבחי' מדה וגבול כו', אעפ"כ כיון שזהו הארה שבבחי' גבול ותכלית, הנה הגם שהגבול ותכלית דע"ס אינו בערך הגבול ותכלית דבי"ע וגם לגבי בחי' היותר אחרונה שבאצי' אין ערוך כטפה לגבי ים אוקיינוס כו', מ"מ כיון שנק' גבול ותכלית לגבי א"ס הרי מצד זה הן מתדמין לבחי' בי"ע כו', ולכן נק' האצי' ממוצע בין המאציל א"ס ב"ה לנבראים כו'. עיין שם המשך הביאור.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 ממ"ח צרופים אחרונים דשם אלקים, נמשכו "בני חם" המפרידים שם אלקים משם הוי',
2 ומחשיבים את ההסתר לעיקר. מגן השמש שרשו משם אלקים, המסתיר על האור דשם הוי'.

10 ושמונה צרופים האחרונים דשם אלקים הרי נמשך על ידי
11 רבוי השתלשלות מדרגת אדמת כני חם שהוא ענין יוחם
12 אבי כנען", שפרידים את השם אלקים משם הוי' ומחשיבים
13 את ההסתר לעקר, וזהו ענין מה שאמרת העולם עובדים
14 לחמה, ומבאר בשל"ה (דף קנו עמוד ב) דהינו חמה בסבוכה
15 שהוא המגן ונרתק של השמש, וכתיב "אשר חלק הוי' לכל
16 העמים" כו', שהניח להם מקום לטעות, דהמגן ונרתק שהוא

3 והנה הגם דזה מה דשם אלקים מעלים ומסתיר על האור
4 דשם הוי' אין זה הסתר אמתי חס ושלום, מפל מקום
5 הרי שם אלקים מסתיר על האור דשם הוי' על כל פנים, עד
6 שיוכל להיות שבאמת מאיר בהנבך אור אלקי ומפל מקום
7 אין הנבך מרגיש את האור אלקי שבו. ואף שאין זה הסתר
8 אמתי, שהרי הנבך יכול להרגיש את האור האלקי, מפל
9 מקום הרי זה הסתר על כל פנים, ולכן הנה מהארבעים

1 המְסִיף על מאור השֶׁמֶשׁ הֵנָּה שְׁרָשׁוֹ מִשֶּׁם אֱלֹקִים הַמַּעֲלִים
2 וּמִסְתִּיר עַל הָאוֹר דָּשֶׁם הָיָה, וּבָזָה הוּא טְעוּתָם מִה שֶׁחֹשְׁבִים
3 אֶת הַהִסְתָּר לְעֶקֶר. וּבְאוֹר הָעֵנָן הוּא, דִּהְיָה אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ
4 שׁוֹחֵר טוֹב (מִזְמוֹר א סִימָן כֹּא): "שִׁפְתֵי חֲכָמִים יִזְרוּ דָּעַת וְלֵב
5 כְּסִילִים לֹא כֵן (מִשְׁלִי טו); שִׁפְתֵי חֲכָמִים יִזְרוּ דָּעַת – אֱלוֹ

6 יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶמְלִיכִין לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם תָּמִיד. וְלֵב
7 כְּסִילִים לֹא כֵן – אֱלוֹ הַמִּינִין שְׂאוּמִרִים טְמֻטֻּם, וְיֵשׁ גִּיְרָסָא
8 אֲבָטוּמָטוּס (וּפְרוּשׁוֹ מְנִיעַ עֲצָמוֹ, בְּלִתִּי מְנִיעַ מַחוּצָה לוֹ) הָיָה
9 הָעוֹלָם", וְהֵם מֵאֲמִינֵי הַקְּדָמוֹת וְאֲשֶׁר הִנְהִיגָה הָעוֹלָם הוּא עַל
10 פִּי רָצוֹן הַגְּלָגָלִים וּמַזְלוֹת.

ד"ה לעולם יהא אדם

לקוטי דיבורים

1 ובזה יובן מה שמצינו לשון עשי' בתלמידים, וכמאמר
2 רז"ל⁵² כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב
3 כאלו עשאו, פי' דעל ידי הלימוד הרי נעשה ברי' חדשה,
4 וכנ"ל דמצד שלימות הנפש הרי גם איש הפשוט שאינו
5 יודע תורה, ה"ה גם כן יכול להבין ולהשכיל בדברי חכמה
6 ושכל, אלא שהמניעה היא מצד חומר מוחו שלא התפתח
7 בדברי חכמה ומדע, אם כן המלמדו תורה הוא עושאו
8 ממש, בדוגמת לידה שנעשה ברי' חדשה, ומ"מ נקרא רק
9 על שמו של המלמדו תורה, וידוע דשם הוא גילוי לבד,
10 ואינו דומה לבן שהוא ילידו ממש, וטעם הדבר הוא לפי
11 שהשפעת השכל עם היותו השפעה ממש, ומ"מ בכללות
12 ענינו הוא רק אור, והשפעה עצמית היא שפע, ואם היות
13 דחושי התלמיד הנה על ידי ריבוי לימוד נעשים כחושי
14 הרב, וכמו שאנו רואים במוחש דרוב התלמידים הרי
15 במשך הזמן מתפתח בהם חושי השכל אם בהשכלה או

16 בהבנה או בהעמקה, היינו באחד הסוגים הללו כמו
17 בהרב, ומ"מ כ"ז הוא אור, לפי דכל אלו הם רק בכלי
18 השכל בלבד, אבל לא בכלי המוח, וכמאמר ראש אי
19 אפשר לשים, א קאפ קאן מען ניט ארויפשטעלין,
20 משא"כ בהשפעה עצמית שהוא בשתייהם בכלי המוח
21 ובכלי השכל, ולזאת הנה הבן והתלמיד מתחלקים גם כן
22 באופן המשכתם את הרב והאב, דעם היות אשר שניהם
23 כאחד קוראים וממשיכים את העצמות, אמנם התלמיד
24 גם אפילו תלמיד היותר נעלה כמו תלמיד המחכים את
25 רבו, הנה הוא קורא רק את הגילויים של הרב לבד, והבן
26 קורא וממשיך את עצמות הרב והאב, ועם היות דגם
27 בהמשכת הגילויים הם עצם האור ממש, ומ"מ אינו דומה
28 כלל לקריאת והמשכת הבן, דקורא וממשיך עצם עצמותו
29 של הרב והאב.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

(52) סנהדרין צט, ב.

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 הראשון שהתענין במצבם המוסרי של היהודים בערי רוסיה הפנימית הי' הוד כ"ק אדמו"ר הזקן
2 אשר שלח צירים מיוחדים לבקר את יהודי רוסיה ולסדר להם שיעורי לימוד ברכים לפני הגדולים
3 במקרא משנה וגמרא מדרש ואגדה וליסד חדרים בשביל הקטנים.

4 ובזה הנני להעתיק לדוגמא רשימה אחת מרשימותי בהיומן⁸⁵ כפי שקבלתי בעתו ובזמנו.

5 הגבול בין מדינת רוסיה ופולין הי' בכפר לוליעקווינא הסמוך כחמש עשרה פרסאות לעיר רודניא,
6 מהכפר ולפנים מדינת פולין ומהכפר ולחוץ – בדרך המלך ההולכת לעיר סמאָלענסק – רוסיה.

7 בעת ההיא הי' עיקר מושב היהודים במדינת פולין ומיעוטם במדינת ליטא, אבל במדינת רוסיה
8 הפנימית – בפלך סמאָלענסק – היו רק משפחות בודדות של יהודים ורובם מעמי הארץ העוסקים
9 במלאכת הנפחות וכדומה במלאכות המתיחסות לעבודת האדמה והיו אנשי כפר, וגם אזרחי הערים –
10 בעת ההיא ובחבל מדינה ההיא – חיו חיי כפר.

(85) הבא לקמן נדפס בשינויים קלים באגרות־קודש ח"ו ע' רמח ואילך.

- 1 אחד מחסידי הוד כ"ק אדמו"ר הזקן ר' יוחנן זאב מעיר האַראַדאָק שהי' בעל צורה למדן מופלג
- 2 ובקי בכמה מסכתות בע"פ עם פרש"י ותוספות, בעל דעה רחבה בידיעת תורת החסידות, והעולה על
- 3 כולנה בעל עבודה ובעל מדות טובות ועסקו וכול בכפרים ובחצרות האדונים בעלי האחוזות ומתפרנס
- 4 בריוח והי' מפריש סכומים הגונים לצדקה.
- 5 פעם אמר לו הוד כ"ק אדמו"ר הזקן שיעשה מהלכו בדבר מסחרו מעבר לגבול בפלך סמאָלענסק
- 6 במדינת רוסיא.
- 7 כל יהודי פולין ידעו אשר מדינת רוסיא בכלל היא מדינה גסה ופלך סמאָלענסק בפרט הנה רובו
- 8 גוים ורק משפחות אחדות של יהודים גרות⁸⁶ שמה וגם המה נתגשמו כל כך עד שאי אפשר להכירם
- 9 כי במלבושיהם וארחות חייהם היו כאזרחי הארץ ההיא.
- 10 החסיד רי"ז עשה כדבר הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, אבל הילוכו זה העציבו ביותר, כי תמורת זה
- 11 שכשהי' עובר בכפרים שבסביבות וויטעבסק והאַראַדאָק הי' מוצא הרבה בני ישראל בכפרים ובתי מלון
- 12 על פרשת דרכים והי' מתאכסן אצלם ועוסק בתורה ולפעמים הי' פוגש גם בבני תורה וגם בבני גילו
- 13 החסידים ועל הרוב הי' חוזר על ש"ק לביתו או שוכת באחת העיירות במסיבת בני גילו החסידים.
- 14 בהילוכו זה הלך כחמשה חדשים וחג השבועות חגג בסמאָלענסק במסיבת אנשים בורים ועמי
- 15 הארץ וכשבא בחודש אלול להוד כ"ק אדמו"ר הזקן ויביא אתו את צרור הכסף – סכום גדול – שהפריש
- 16 לצדקה מאשר הרויח בדרך הילוכו זה – פי חמש ויותר מאשר הי' מרויח בהילוכיו הקודמים –
- 17 ויתמרמר מאד על מצבו ויבך במר נפשו על העבר שהי' במסיבת בורים ועמי הארץ ויתחנן על נפשו
- 18 לפוטרו מעבודה קשה זו ולהתיר לו לסחור כבתחלה בחבל של יהודים.
- 19 ויענהו הוד כ"ק אדמו"ר הזקן קשות, מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ כתיב⁸⁷, השי"ת מכונן
- 20 דרכי⁸⁸ הגבר לפי שהוא ית' חפץ אשר דרכו – דרך ה' – יושלם, ואדם מהו אשר יאמר בזה הנני חפץ
- 21 ובזה אינני חפץ.
- 22 אחר חג הסוכות שוב עשה החסיד רי"ז את הילוכו מעבר לגבול כבתחלה, ולהיות השלג רב והקור
- 23 גדול הוכרח להתעכב בכמה מקומות כשבועיים ויותר, והיהודים שהתאכסן אצלם היו פנויים ממלאכתם
- 24 וישם על לבו לשוחח עמהם ועם בני ביתם להורות להם את דיני התורה ולעורר אותם למדות טובות,
- 25 וה' הצליח לו ובמשך החורף כבר היו לו כמה בעלי תשובה.
- 26 וכשבא להוד כ"ק אדמו"ר הזקן בתחילת ניסן הי' שמח וטוב לב מעבודתו הגדולה אשר הצליח
- 27 בה, ותרומת⁸⁹ פרנסתו לצדקה אשר הביא לכ"ק אדמו"ר הזקן הוציא הוד כ"ק אדמו"ר הזקן על הוצאות
- 28 מלמדים במקומות ההם.
- 29 אחר הפסח קרא הוד כ"ק אדמו"ר הזקן בשם כמה אנשים אשר שלחם לפלך סמאָלענסק לעיירות
- 30 וכפרים ע"פ הוראת החסיד רי"ז ולא עברו שלש שנים⁹⁰ עד שנוסדו שם קהלות מסודרים ברבנים
- 31 שו"בים ומלמדים, בבתי כנסיות ולהבדיל בתי טבילה ומוסדות של צדקה.
- 32 ככה עברו כעשרים שנה⁹¹ וכשפתחה ממשלת רוסיא את שערי מדינתה הפנימית – בשנת תקנ"ד

(89) שם: ובתרומת.

(90) שם: וכשעברו רק כשלוש שנים.

(91) = תקכ"ג-תקמ"ג. כך משמע להלן.

(86) באגרות קודש שם: גרים.

(87) תהלים לו, כג.

(88) באגרות קודש שם: מצעדי.

- 1 — אחרי חלוקת פולין אשר כל מדינת ליטא וואָהלין ופּאָדאָליא נספּחו לרוסיא, ומאות משפחות וביניהם
2 הרבה גדולי תורה העתיקו מושבם לערי רוסיא הפנימית התפלאו על מצבם המוסרי של הקהלות
3 הקטנות במספר חבריהם שהחזיקו בתי כנסיות ורבנים מופלגי תורה ומלמדים מומחים.

אגרות קודש

[אמצע סיון תרפ"א]

- 1 ...כי יעזרינו האל הטוב התחזק בדרך התורה והעבודה.
2 ועתה יואילו נא הודיעוני מהנעשה אתם בגשמיות
3 ורוחניות, איך הוא מצב הפרנסה יברכם האל, והאם יש להם
4 קביעות עתים לתורה, ובמה הם עוסקים, מי ומי הם
5 המתחברים יחדיו ללמוד באגודת חבירים, ואם עד עתה אין
6 להם כזאת, אפשר יכולים ליסד אגודת לומדים בקביעות
7 בזמנים מוגבלים הן שיעורי נגלה ובפרט לימוד חסידות תניא
8 לקו"ת וכתבים, ולהשתדל אשר בש"ק הנה מלבד אשר ילמדו
9 בפנים, במה וכמה שיחליטו, הנה עוד יחזור א' דרוש בע"פ
10 ויחזור בטוב טעם ובשפה ברורה. ונכון הדבר כי יתקבצו יחדיו
11 לעתים קרובים להתדבר, א חסידיתן פארבריינגען, לקרב
12 הלבבות ולחיותם כי זקני החסידים ספרו לנו אשר כה וכה

- 14 התנהגו בימי קדם, להתרועע יחדיו בשבת ובמועד, ובזה ראו
15 פרי טוב בעזהש"י בהתעוררות הלב, אשר זהו עיקר ותכלית
16 הלימוד, המתגלה ומתגדל בעבודת התפלה, ובישחת חסידים.
17 ואבינו שבשמים בזכות הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
18 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר כל מעיינו הי' להרים מצב
19 החסידים ברו"ג והתרפס לפני האלקים בתחינה ותפילה, כי
20 יושיע להם בגו"ר, הנה גם עתה לא יפנה כי מעורר רחמי אל
21 עלינו, על ההולכים ומשתדלים לילך בדרכי אבות העולם, כי
22 יהי האל הטוב בעזרם וישפיע למו שפע ברכה בכל מעי"י ואשר
23 יוכלו לעבוד עבודתם בתורה תפלה וקיום המצוות בעבודת
24 זיכוד ותיקון המדות כרצון וכאוות בורא עולם ית' ויתעלה.
25 והיו ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש משתוקק לראות בטובם
26 ברו"ג בן מורס ורבים.

אג"ק מזהר"י צ כרך יח

המשך ביאור למס' נדה ליום שלישי עמ' ב

- 1 – למה צריך לשנות במשנה 'ארבע לילות', הלא היה לתנא לומר
2 רק 'עד מוצאי שבת'. מתרצת הגמרא: **אורח ארעא קא משמע לן** –
3 התנא בא להשמיענו דרך ארץ, **דררבה דביאח בלילות** – שזמן
4 תשמיש המטה הוא דווקא בלילה, ולא ביום.
5 מקשה הגמרא: **וללוי הסובר שהפסידה לילות, ליתני** – שישנה
6 התנא רק **'ארבע לילות'**, ללמדנו שאין לה אלא ארבע עונות, אך
7 המשך דברי התנא **'עד מוצאי שבת, למה לי'**. מתרצת הגמרא: **הא**
8 **קא משמע לן** – בא התנא להשמיענו בזה, **דשרי למבעל לכתחלה**
9 **בשבת** – שמותר לבעול בתולה בשבת אף שבעל רק שתי בעילות
10 ועדיין הפתח דחוק. **בדשמואל** – כדבריו של שמואל, **דאמר**
11 **שמואל, פריצה דחוקה שבכותל שאין בה די מקום להכנס, והנכנס**
12 **בו עלול להשיר אבנים מדופני הכותל, מותר ליכנס בה בשבת, ואף**
13 **על פי שבכניסותו הוא משייר צדוות** – אבנים קטנות מהכותל, מפני
14 שאינו מתכוין לכך ואינו ודאי שישירו צדורות.
15 הגמרא דנה על אופן נוסף: **איחמר, מי שבעל אשתו הבתולה, ולא**
16 **מצא דם וחזר ובעל בתוך ארבע לילות ובפעם זו מצא דם. רבי**
17 **חנינא אמר, האשה ממאה שזהו דם נדה. ורבי אסי אמר, מהורה,**
18 **שיש לתלות דם זה בדם בתולים.**
19 מבארת הגמרא טעמו של כל אחד: **רבי חנינא אמר ממאה, דאם**
20 **איחא דהנה** – אם אמנם שהיה זה דם בתולים, **מעיקרא הוי אחי**
21 **כבר מתחילה, בבעילה הראשונה, היה הדם בא. ורבי אסי אמר**
22 **מהורה, דילמא אתרמי ליה בדשמואל** – שמא ארע לו כמו שאמר
23 שמואל, **דאמר שמואל, יכולני לבעול בתולה, במה בעילות, בלא**
24 **דם. והבעילה הראשונה היתה באופן שאינו מוציא דם, ובבעילה**
25 **השניה יצא דם בתולים.**
26 שואלת הגמרא: **ואידך** – והאחר (רבי חנינא), מדוע אינו תולה

- 27 שארע לו כפי שאמר שמואל. משיבה הגמרא: **שאני** – שונה שמואל
28 **דרב גובריה** – רב כוחו בדבר זה, שהוא בקי מאד בזה אבל בשאר
29 בני אדם אינו מצוי שיבעלו בעילה כזו, שאין בה דם.
30 במשנה התבאר דין תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, ודין נערה
31 שהגיע זמנה לראות. הגמרא מבארת דין בוגרת: **אמר רב, בוגרת**
32 **בתולה שנשאת, נותנין לה לשמש לילה הראשון בלבד. ואפילו**
33 **לדעת בית הלל, שאמרו שכשהגיע זמנה לראות, נותנים לה ארבע**
34 **לילות, לא אמרו כך בית הלל, אלא לגבי מי שהגיעה לימי הנעורים,**
35 **שזהו הזמן שהגיע זמנה לראות. אבל לבוגרת, אין נותנים אלא לילה**
36 **ראשון, ולא יותר.** מבארת הגמרא: **והני מילי שנותנים לה לילה**
37 **ראשון, בבוגרת שלא ראתה עדיין דם נדות, אבל ראתה, אין לה**
38 **אלא בעילת מצוה, ותו לא.**
39 מקשה הגמרא: **מיתיבי שנינו בבביתא, מעשה בכלה בתולה, שבא**
40 **עליה בעלה בעילה ראשונה וראתה דם, ומיד הלך לדרך ושהה שם**
41 **שלשה חדשים, וחזר ובעל ומצא דם. ושוב הלך וכך חזר על עצמו**
42 **המקרה, שהלך הבעל והשתהה וחזר אחר שלשה חדשים ובעל**
43 **ומצא דם, וכן בפעם שלישית. ושאלו את רבי אם תולים את הדם**
44 **שבכל הבעילות בדם בתולים, ונתן לה רבי** – טיהר לה את הדם
45 **שראתה בכל ארבע הלילות, ואף שהלילות מפוזרים מתוך שנים**
46 **עשר חדש.**
47 ואם במעשה זה, נתן לה רבי לילות גם בבגרותה, אם כן יש להקשות
48 על דבריו של רב, שאמר שאין לה אלא לילה אחת. מבררת הגמרא:
49 **היכי דמי** – באיזה אופן היה המעשה. **אלימא** – אם נאמר **דיהיב**
50 **לה פולחן בימי קטנות** – שכל הארבע לילות שנתן רבי היו בזמן
51 שהיתה קטנה, כגון שנשאת בגיל אחת עשרה או קודם לכן, ואחרי
52 שנים עשר חודש עדיין לא היתה נערה,

פרק ג' הלכה י'

גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה הָיָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר טַפָּח: הָרְגֵלִים וְהַפֶּרֶח שְׁלֹשָׁה, וּשְׁנֵי מַפָּחִים חֶלֶק, וְטַפָּח שָׁבוּ גִבְיַע בַּפֶּתוֹר וּפֶרֶח, וּמַפָּחִים חֶלֶק; וְטַפָּח בַּפֶּתוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילָךְ וְאֶחָד הֵילָךְ, וְנִמְשָׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּח חֶלֶק; וְטַפָּח בַּפֶּתוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילָךְ וְאֶחָד הֵילָךְ, וְנִמְשָׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּח חֶלֶק; וְטַפָּח בַּפֶּתוֹר, וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילָךְ וְאֶחָד הֵילָךְ, וְנִמְשָׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גִּבְהַּ הַמְּנוּרָה; וּמַפָּחִים חֶלֶק; נִשְׁתַּיְרוּ שְׁלֹשָׁה מַפָּחִים, שָׁפְתָן שְׁלֹשָׁה גִבְיָעִים, בַּפֶּתוֹר וּפֶרֶח. וְזוֹ הִיא צוּרְתָּהּ:

נקודות משיחות קודש

המשכן רואים את ציורו של הרמב"ם ופירושו של ר' אברהם בן הרמב"ם, היו גם הם כותבים שאין כל מחלוקת בזה ולכולי עלמא היו הקנים "ביושר".

ואם כנים הדברים, מהנכון להחזיר עטרה ליושנה - שכל העושים ציורים מהמנורה יציירו את קני המנורה באלכסון כדעת רש"י והרמב"ם.

עוד עניין בזה: הציור הרגיל של המנורה שששת הקנים הם כחצאי קשת הוא עפ"י השערה חיקוי מציור המנורה אשר לא יהודים ציירו ברומי, ועל "שער הנצחון" של טיטוס ימ"ש! שנוסף לזה שציור המנורה שעל שער טיטוס אינו מדויק כלל - הרי זה נעשה, כמובן, כדי להראות ולבטא את השליטה והממשלה של רומי על היהודים ר"ל, עד שחקקו שם בכמה מקומות את התיבות "יודעא קאפטא" ("יהודה שבויים"). והיו זמנים שבהם היו מכריחים יהודים לבא להשער, שיראו את הכתוב ורשום שם בכדי להשפילם. נמצא, שציור קני המנורה כחצאי קשת צריך להביא לזעקת שבר - נוסף על זה וגם זה עיקר שזהו היפך רש"י והרמב"ם - גם מפני שזה נותן הסכם מסויים ר"ל להציור שעל שער טיטוס, שנעשה כדי לצער יהודים ולהשפילם!

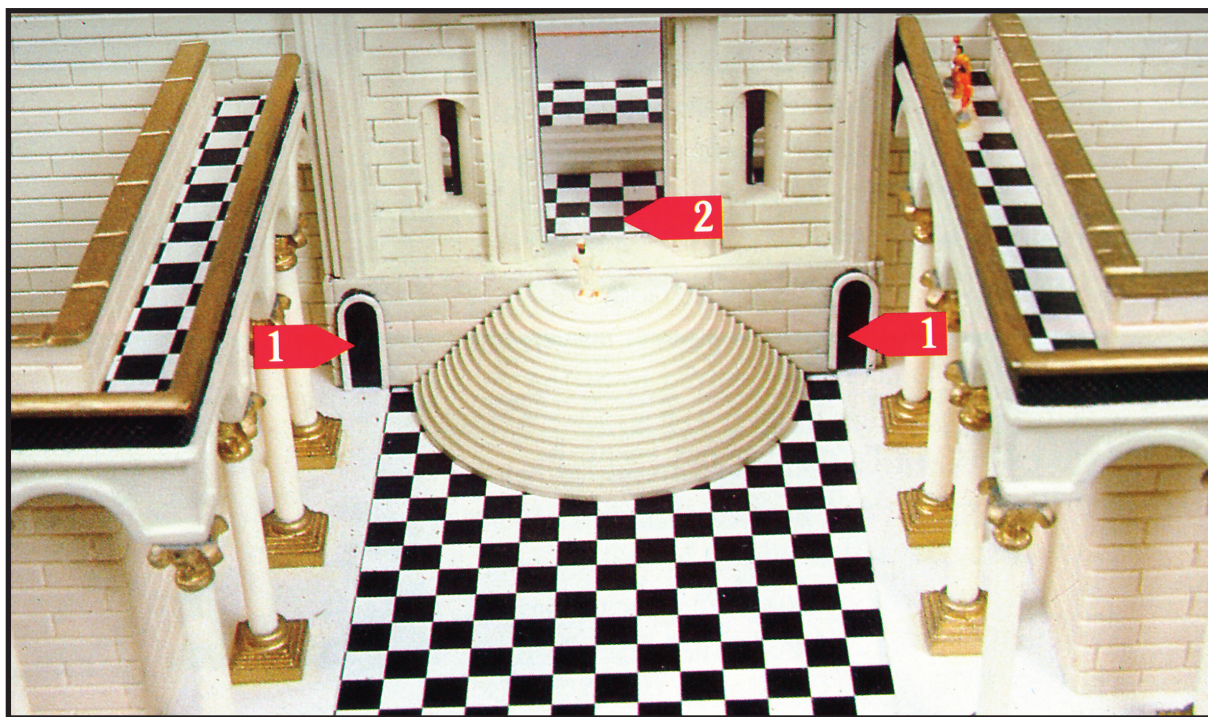
(לקוטי שיחות חלק כ"א, שיחה ג' לפר' תרומה)

בציור המנורה שבגוף כתב יד קדשו של הרמב"ם (בפירושו למשניות), ישנו עוד פרט השונה מבציורים הרגילים של המנורה - ששת קני המנורה נמשכים למעלה באלכסון, דלא כבציורי המנורה הרגילים, שהם נמשכים כחצאי קשת.

ואעפ"י שבנוגע לפרט זה, אולי היה מקום לומר בדוחק הכי גדול, שהרמב"ם צייר "להקל על הציור" - אבל מפורש בפירוש רבנו אברהם בן הרמב"ם: "ששת הקנים ... נמשכים מגופה של המנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו". כך איתא גם בפירוש רש"י על התורה שששת הקנים "באלכסון נמשכים ועולים".

בעל משנת חסידים בספרו "מעשה חושב" כותב בפשטות שששת הקנים "נמשכים בעיגול", ומדייק זאת מדברי הרמב"ם שכתב "נמשכים ועולים". וכן מביא מבעל "חכמת המשכן" שכתב "נראה ... שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול". אולם מאחר שב"מעשה חושב" מפרש ש"נמשכין בעיגול" מסתימת לשון הרמב"ם שלא הזכיר בחיבורו "אלכסון", הרי לאחר שנתגלה גוף כתב יד קדשו של הרמב"ם בציור המנורה, ועדותו של בן הרמב"ם בזה - בטל היסוד ובטל הבנין.

ובמחילת כבוד תורתם, ולפי עניות דעתי נראה ברור, שאם היו המעשה חושב ובעל חכמת

1. לשכת הכנורות 2. שער ניקנור

פרק ג משנה ה

רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. וכל הפורק ממנו עול תורה, נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ:

נקודות משיחות קודש

(לכאורה יש להקשות על זה ממה שידוע שכאשר העבודה היא מתוך תענוג, הרגש מציאותו, ישנה אפשרות לענין בלתי רצוי, ואילו כאשר העבודה היא מתוך קבלת עול וביטול אין לחשוש לכך.

אולם, כד דייקת שפיר אין כאן סתירה. שכן, שם מדובר באדם שלא בירר וזיכך את כח התענוג שלו, כח התענוג כשלעצמו נשאר כמקודם, אלא שברגע זה משתמש בו ללימוד התורה, ואחר כך משתמש בו לדברים אחרים. ואילו כאן מדובר באדם שהתורה חדרה בכל כחותיו, הן כחות הפנימיים, שכל ומדות, והן כחות המקיפים, רצון ותענוג, עד שאין לו תענוג אחר מלבד התענוג בתורה. ופשוט שבמצב כזה אין שום אפשרות שיבוא לידי תקלה, שכן בכל מציאותו אין שום נקודת-אחיזה לענין בלתי רצוי. אולם כאשר הוא מקבל על עצמו "עול תורה", בחינת קבלת עול, הרי אין לו דרך כיצד לבחון היכן מונחת מציאותו⁶.

כל המקבל עליו עול תורה

יש לדקדק בזה: לימוד התורה גורם תענוג ושמחה, ככתוב⁷ "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ואם כן כיצד מתאים הביטוי "עול תורה"?

אלא כוונת התנא היא, שגם כשאין לו לאדם חיות בלימודו, עקב טרדות גשמיות שונות המבלבלות אותו, עליו להתחזק וללמוד תורה מתוך קבלת עול תורה. ועל ידי זה שאינו מתחשב עם טרדות העולם ולומד תורה בדרך קבלת עול, זוכה להשתחרר מהן: "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ובכדי להוציא מדעת אלו הסוברים שהעצה לטרדות הנ"ל היא למעט בלימודו ועל ידי זה יקל לו, ממשיך התנא ללמדנו שלא היא, ואדרבה – "כל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ובכדי להקל על האדם בעבודה זו, הנה מן השמים הראו שגם לפי חוקי המדינה הדבר כן: רבנים ותלמידי ישיבה המקבלים עליהם עול תורה פטורים מ"עול מלכות" – "טורח המלך"⁸ וחיילותיו⁹.

השאלות במשנתנו: א. קבלת עול תורה אינה ענין למדת חסידות דוקא. ב. "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" – כלום אין שכר על קבלת עול תורה אלא זה בלבד? ג. הקשר לבעל המאמר – רבי נחוניא בן הקנה. והביאור:

המקבל עליו עול תורה – היינו מי שלומד תורה מצד קבלת עול, לא מצד התענוג שיש לו בלימודו; מורגש אצלו ה"עול", ולא התענוג. עבודה זו היא בניגוד לטבע האדם, שהרי מטבע הדברים הוא שאדם מתענג ביותר מהבנה והשגה, ולמרות זאת אין הוא עוסק בתורה מצד התענוג שבדבר אלא מצד "עול תורה". ולכן מתנהגים עמו כנגד מדה: מעבירין ממנו עול מלכות – אף שמצד טבע העולם הרי "דינא דמלכותא דינא"¹. ועול דרך ארץ – אף שבדרך הטבע צריך להיות "הנהגה בם מנהג דרך ארץ"².

ואילו הפורק ממנו עול תורה – אלא לימודו הוא מתוך תענוג, שהיא עבודה טבעית, נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ – כפי שמתחייב מצד טבע העולם.

וענין זה קשור לרבי נחוניא בן הקנה, שהי' מופלג בתורה, הן בתורת הנגלה, כמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו³ "נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם", וכן בתורת הנסתר, כידוע שהוא המחבר דספר הבהיר, ואם כן ברור שלימודו הי' בתכלית השלימות, באופן של תענוג; ואף על פי כן דרש ותבע לימוד באופן של "עול" דוקא.

לפי זה יש לבאר גם מה שמצינו⁴ שרבי נחוניא בן הקנה הי' מתפלל בכניסתו לבית המדרש "יהי רצון כו' שלא תארע תקלה על ידי": כאשר לימוד התורה הוא מתוך תענוג, אין מקום לחשש מענין בלתי רצוי, אפילו מצד הגוף והנפש הבהמית, שכן היות שתענוגו של האדם מלוּבש בתורה, חודרת התורה בכל פרטי כחותיו⁵; ואילו כשהלימוד הוא באופן של "עול", שלילת וביטול התענוג, הן התענוג דנפש האלקית והן התענוג דנפש הבהמית, יתכן שמצד הגוף והנפש הבהמית תהי' "תקלה".

6. משיחות ש"פ ואתחנן, עקב תשמ"ה – על פי רשימת השומעים בלבד.

7. תהלים קיט, קסב.

8. פיה"מ.

9. משיחת ש"פ בהר תשי"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. גיטין י, ב.

2. ברכות לה, ב.

3. ב"ב י, ב.

4. ברכות כח, ב.

5. וראה סוטה כא, א: תורה מגנא ומצלא.

פרשת דברים

א «אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בְּעֶרְבָה מִזֶּה סוֹף בֵּין־פָּאָרָן וּבֵין־תַּפֵּל וְלִבְנֵי וַחֲצִרַת וְדִי זָהָב: ב אַחֵר עָשָׂר יוֹם מִחוּרֵב דֶּרֶךְ הַר־שֹׁעִיר עַד קָדֵשׁ בְּרִנֶּע: ג וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בַּעֲשֻׁתֵי־עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחֵד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים: (לח) ד אַחֲרֵי הִפְתּוּ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבּוֹן וְאֵת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בְּעִשְׁתָּרֶת בְּאֲדָרְעִי: ה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: ו יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחוּרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שְׁבֶת בְּהַר הַזֶּה: ז פָּנּוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֵאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל־כָּל־שִׁכְנָיו בְּעֶרְבָה בְּהַר וּבִשְׁפֵלָה וּבְגִבֹּה וּבְחוּף הַיָּם אֶרֶץ הַפְּנִיעוּלִי וְהַלְבֹנוֹן עַד־הַנֶּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת: (ישראל) ח רֵאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת־הָאֶרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם וּלְיֹרְעָם אַחֲרֵיהֶם: ט וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אוּכַל לְבָדִי שְׂאֵת אֶתְכֶם: י יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יא יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יִסֶּף עֲלֵיכֶם כֶּכֶם אֵלֶּף פְּעָמִים וַיְבַרְךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 42)

חמש דברים

י"ל אמרו שאת הספרים הראשונים אמר משה "מפי הגבורה", וספר דברים "מפי עצמו". פרוש: מפי הגבורה – ה' שם את דבריו בפיו והוא העתיק אותן בכתב, באפן שלא התערבה דעתו והשגתו במסירת הדברים. מפי עצמו – דברי ה' נתלכשו בדעתו, הוא דבר מעצמו את דברי ה' שהשיג בדעתו, ולכן מסרם לבני ישראל כאלו "מפי עצמו".

שני יב איכה אשא לבדי טרחכם ומשאככם וריבכם: יג הָבּוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים וּנְבִנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם: יד וַתַּעֲנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב־תִּדְבֹר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת: טו וְאָקַח אֶת־רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים וַיְדַעִים וְאָתַן

אֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: טז וַאֲצִוָּה אֶת־שֹׁפְטֵיכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר שָׁמַע בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: יז לֹא־תִפְּרוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט פֶּקֶטָן בְּגִדֹל תִּשְׁמָעוֹן לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לְאֱלֹהִים הוּא וְהִדְבַּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמַּעְתִּיו: יח וַאֲצִוָּה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: יט וְנִסַּע מִחוּרֵב וְלָלַךְ אֶת כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קָדֵשׁ בְּרִנֶּע: כ וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאֵתֶם עַד־הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: כא רֵאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵיךְ לִפְנֶיךָ אֶת־הָאֶרֶץ עֲלֶה רֵשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְתִּיךָ לְךָ אֶל־תִּירָא וְאֶל־תַּחַת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 209)

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלכש בשכלו. לפי זה יש לבאר מדוע תלה משה בפרשתנו את מנני השופטים בעצמו, לא ביהוה, שכן גם מצד בחינת משה נרגש שצריכים שופטים.

שלישי כב ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את־הָאֶרֶץ וישבו אתנו דבר את־הַיָּרְדֵּן אֲשֶׁר נַעֲלַה־פָּה וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלִיהֶן: כג וַיִּימָבְעֵינוּ הַדְּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ: כד וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁפֵּל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: כה וַיִּקְחוּ בִידֵם מִפְּרֵי הָאֶרֶץ וַיֹּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיִּשְׁבּוּ אֲתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: כו וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתֹּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כז וַתִּרְגְּנוּ בְּאֵהָלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֲתָנוּ הוֹצִיאֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֲתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ: כח אָנָּה וְאֲנַחְנוּ עֲלִים אֲחֵינוּ הַמִּסּוּ אֶת־לִבְכֶּנּוּ לֵאמֹר עִם גָּדוֹל וָרֵם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:

הָאָמַרְי הַיֵּשֶׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם
כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר
עַד-חֲרָמָה: ^מוּתַשְׁבוּ וּתִבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא-שָׁמַע
יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם: ^{מז}וּתַשְׁבוּ בְּקִדְשׁ
יָמִים רַבִּים פְּיָמִים אֲשֶׁר יִשְׁכַּתֶּם: **כ** וַנִּפְּן וְנָסַע
הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנָסַב
אֶת-הָרָשָׁעִיר יָמִים רַבִּים: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 42)

חֲמֵשׁ דְּבָרִים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה'
נחלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מה שאמרו רז"ל ש"אפילו
מאן דלא דריש סמוכים, במשנה תורה דריש", וכתבו ראשונים,
"דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מקדש ומאחר, אבל
משה, שסדר משנה תורה פרשה אחר פרשה, לא סדר אלא
להדרש". כי בספר דברים השיג משה את סדר הדברים בשכלו,
ובהכרח שסדר הפרשיות מובן ומשג.

חמישי ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ^גרַב-לָכֶם סָב אֶת-
הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צִפְנָה: ^הוְאֶת-הָעַם צֹו לֵאמֹר
אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּגִי-עֲשׂוּ הַיֹּשְׁבִים
בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד: ^האֶל-תִּתְּנוּ
כֶּם כִּי לֹא-אַתֶּן לָכֶם מֵאֲרָצָם עַד מִדְּרֹךְ כַּף-רִגְלָה
כִּי-יִרְשָׁה לַעֲשׂוּ נָתַתִּי אֶת-הָהָר שַׁעִיר: ^ואֲכַל תִּשְׁבְּרוּ
מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם-מִים תִּכְרוּ מֵאֲתָם
בַּכֶּסֶף וּשְׂתִיתֶם: ^זכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל
מַעֲשֶׂה יָדְךָ יִדַּע לְכַתֹּף אֶת-הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה |
אַרְבָּעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָּבָר:
^חוְנַעֲבֹר מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּגִי-עֲשׂוּ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר
מִדְּרֹךְ הָעֶרְבָה מֵאֵילָת וּמַעֲצִין גִּבֹּר וְנִפְּן וְנַעֲבֹר דֶּרֶךְ
מִדְּבָר מוֹאָב: ^טוַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל-תִּצַּר אֶת-מוֹאָב
וְאֶל-תִּתְּנָה בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא-אַתֶּן לָךְ מֵאֲרָצוֹ
יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי-לוֹט נָתַתִּי אֶת-עַר יִרְשָׁה: ^יהָאֲמִים
לִפְנֵים יֵשְׁבוּ בָּהָ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֹנָקִים:
^{יא}רַפְּאִים יִחְשְׁבוּ אֶפְיָהֶם כְּעֹנָקִים וְהַמֹּאבִּים יִקְרְאוּ
לָהֶם אֲמִים: ^{יב}וּבְשַׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחֲרִים לִפְנֵים וּבְנֵי
עֲשׂוּ יִירְשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם
כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר-נָתַן יְהוָה

כט וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא-תַעֲרֹצוּן וְלֹא-תִירָאוּן מֵהֶם:
י יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם
כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֹתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:
לא וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵאֵיִשׁ אֶת-בָּגְדוֹ בְּכָל-הַיָּרֵךְ אֲשֶׁר
הִלַּכְתֶּם עַד-בְּאֶכֶם עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה: ^{לב}וּבַדְבָר
הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^{לד}הִהְלִיךְ
לִפְנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לְחִנּוּתְכֶם בְּאֵשׁ |
לִילָה לְרֹאשִׁיתְכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ-בָּהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם:
^{לה}וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשְׁבַּע
לֵאמֹר: ^{לו}אִם-יִרְאָה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדָּרוֹר
הָרַע הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְתַת
לְאֲבֹתֵיכֶם: ^{לז}וּזְלַתִּי כָלֵב בֶּן-יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה
וְלֹא-אַתֶּן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְדַּרְתָּהּ וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר
מָלָא אַחֲרֵי יְהוָה: ^{לח}גַּם-כִּי תִתְּנָנָה יְהוָה בְּגִלְלָכֶם
לֵאמֹר גַּם-אַתָּה לֹא-תִבָּא שָׁם: ^{לט}יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן
הַעֲמִיד לִפְנֵיךָ הוּא יִבָּא שָׁמָּה אִתּוֹ חֹזֶק כִּי-הוּא
יִנְחִלְנָה אֶת-יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"נ א עמ' 250)

חֲמֵשׁ דְּבָרִים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה'
נחלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מה שספר זה נאמר בשנת
הארבעים, שכן התגלות התורה כפי שנתלבשה בדעתו ובהשגתו
של משה פעלה שנקלטו כל עניני מתן תורה בדעתם ובהשגתם
של ישראל, בבחינת "לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע",
ובלשון רז"ל: "ארבעין שנים . . קאי איניש אדעתיה דרביה".

רביעי זט וּמִפְּכֶם אֲשֶׁר אִמְרַתֶּם לְבָן יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר
לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הַמָּה יִבָּאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם
אֶתְנָנָה וְהֵם יִירְשׁוּהָ: ^מוְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וּסְעוּ
הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף: ^{מא}וּתַעֲנוּ | וְהִנֵּמְנוּ אֵלַי
חֲטֵאֵנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כָּל אֲשֶׁר-צִוְנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּתְחַגְּרוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וּתְהִינּוּ
לַעֲלֹת הַהָרָה: ^{מב}וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא
תַעֲלוּ וְלֹא-תִלָּחֲמוּ כִּי אֵינִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגְּפוּ
לִפְנֵי אֲיֹבֵיכֶם: ^{מג}וְאִדְבַּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם
וּתְמַרְוּ אֶת-פִּי יְהוָה וּתְזוּרוּ וּתַעֲלוּ הַהָרָה: ^{מד}וַיֵּצֵא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 18)

שבת חזון

הרה"ק מברדיטשוב אמר, שבשבת חזון "מראין לכל אדם ואחד מישראל המקדש דלעתיד מרחוק" (חזון' מלשון מחנה). ויש לבאר, שהוא על דרך הפרזים השונים שמכריזים למעלה, שהנשמה למעלה שומעת אותם, וזה משפיע גם על הנשמה שבגוף, כמאמר "מזליהו חזי". ואף כאן: ה'מזל' של הנשמה רואה את המקדש, וראיה זו פועלת על האדם למטה.

שישי לא ויאמר יהוה אלי ראה החלתי תת לפניך את־סיחון ואת־ארצו החל רש לרשת את־ארצו: ^א ויצא סיחון לקראתנו הוא וכל־עמו למלחמה יהצה: ^ב ויתנהו יהוה אלהינו לפנינו ונף אתו כתיב ואת־בנו קרי ואת־בניו ואת־כל־עמו: ^ג ונלכד את־כל־עיריו בעת ההוא ונחרם את־כל־עיר מתם והנשים והטף לא השארנו שריד: ^ד רק הבהמה בזונו לנו ושלל הערים אשר לכדנו: ^ה מערער אשר על־שפת־נחל ארנן והעיר אשר בנחל ועד הנלעד לא היתה קריה אשר שגבה ממנו את־הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו: ^ו רק אל־ארץ בני־עמון לא קרבת כל־יד נחל יבק וערי ההר וכל אשר־צוה יהוה אלהינו: ^ז ונפן ונעל דרך הבשן ויצא עוג מלך־הבשן לקראתנו הוא וכל־עמו למלחמה אדרעי: ^ח ויאמר יהוה אלי אל־תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת־כל־עמו ואת־ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמרי אשר יושב בחשבון: ^ט ויתן יהוה אלהינו בידנו גם את־עוג מלך־הבשן ואת־כל־עמו ונפחו עד־בלתי השאירו שריד: ^י ונלכד את־כל־עיריו בעת ההוא לא היתה קריה אשר לא־לקחנו מאתם ששים עיר כל־חבל ארנב ממלכת עוג בבשן: ^{יא} כל־אלה ערים בצרת חומה גבהה דלתים וברים לבד מערי הפרזי הרבה מאד: ^{יב} ונחרם אותם כאשר עשינו לסיחון מלך חשבון החרם כל־עיר מתם הנשים והטף: ^{יג} וכל־הבהמה ושלל הערים בזונו לנו: ^{יד} ונפח בעת ההוא את־הארץ מיד שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן מנחל ארנן

להם: ^{טו} עתה קמו ועברו לכם את־נחל זרד ונעבר את־נחל זרד: ^{טז} והימים אשר־הלכנו | מקדש ברנע עד אשר־עברנו את־נחל זרד שלשים ושמנה שנה עדיהם כל־הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם: ^{יז} וגם יד־יהוה היתה בם להם מקרב המחנה עד תמם: ^{יח} ויהי כאשר־תמו כל־אנשי המלחמה למות מקרב העם: ^{יט} וידבר יהוה אלי לאמר: ^כ אתה עבר היום את־גבול מואב את־עיר: ^{כא} וקרבת מול בני עמון אל־תצורם ואל־תתגר בם כי לא־אתן מארץ בני־עמון לך ירשה כי לבני־לוא נתתיה ירשה: ^{כב} ארץ־רפאים תחשב אף־הוא רפאים ישכורבה לפנים והעמנים יקראו להם ומזמים: ^{כג} עם גדול ורב ורם בענקים וישמידם יהוה מפניהם ויירשם וישבו תחתם: ^{כד} כאשר עשה לבני עשו הישבים בשעיר אשר השמיד את־החרי מפניהם ויירשם וישבו תחתם עד היום הזה: ^{כה} והעונים הישבים בחצרים עד עזה כפתרים היצאים מכפתור השמידם וישבו תחתם: ^{כו} קומו סעו ועברו את־נחל ארנן ראה נתתי בידך את־סיחון מלך־חשבון האמרי ואת־ארצו החל רש והתגר בו למלחמה: ^{כז} היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על־פני העמים תחת כל־השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך: ^{כח} ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל־סיחון מלך חשבון דברי שלום לאמר: ^{כט} אעברה בארצך בדרך בדרך אלך לא אסור ימין ושמאול: ^ל אכל בפספס תשברני ואכלתי ומים בפספס תתן לי ושתיתי רק אעברה ברגלי: ^{לא} כאשר עשוי לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער עד אשר־אעבר את־הירדן אל־הארץ אשר־יהוה אלהינו נתן לנו: ^{לב} ולא אבה סיחון מלך חשבון העברנו בו כִּי־הקשה יהוה אלהיך את־רוחו ואמץ את־לבבו למען תתו בידך כיום הזה: ^{לג} ׀

הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּנֵי־עֵשָׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּלָכֹת
אֲשֶׁר אִתָּה עֵבֶר שְׁמָה: כֹּל לֹא תִירָאוּם בִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: ססס

ק"ה פסוקים, מלכ"ה סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 30)

שבת חזון

בשבת חזון מראים לכל יהודי את הבית השלישי. והנה הבית השלישי, שפנגד יצקב, בא אחרי הראשון והשני, שפנגד אברהם ויצחק, ואף שבת חזון קשורה לפסח, שפנגד אברהם, ולשבועות, שפנגד יצחק. פסח - היא השבת שלפני תשעה באב, שחל תמיד באותו יום שבו חל היום הראשון של פסח. שבועות - החג שלפניה הוא שבועות, והרי השפעת כל חג נמשכת עד לחג הבא.

★ ★ ★

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן פתיכון ובימיכון ובחני דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא וישירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

★ ★ ★

מפטיר כ' עד אשר ילניח יהוה | לאחיכם ככם וירשו גם-הם את-הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם בעבר הירדן ושבבתם איש לירשתו אשר נתתי לכם: כ" ואת-יהושע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראות את כל-אשר עשה יהוה אלהיכם לשני המלכים האלה בן-יעשה יהוה לכל-הממלכות אשר אתה עבר שמה: כ" לא תיראום בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 17)

שבת חזון

שבת זו נקראת 'שבת חזון' על שם התחלת ההפסדה, 'חזון ישעיהו', שמדברת במלי דפוןענותא. לאידך, בשבת זו מראים לכל יהודי את הבית השלישי. וגם לומר, שאין פאן שני דברים הפסיים, שכן בחרבן עצמו 'רואים' כבר את הבית השלישי, שהרי החרבן הוא 'על מנת לתקן', לעבור מ'בנינא דבר נש' ל'בנינא דקדשא בריך הוא'; ונמצא אפוא, שהוא עצמו בגדר בנין.

עדתה חרמון: ט צידנים יקראו לחרמון שרן והאמרי יקראו לו שני: כל | ערי המישור וכל-הגלעד וכל-הבשן עד-סלכה ואדרעי ערי ממלכת עוג בבשן: י" בִּי רַק־עֹג מֶלֶךְ הַבִּשָּׁן נִשְׁאַר מִיַּתֵּר הַרְפָּאִים הִנֵּה עֲרִשׁוֹ עֲרִשׁ בְּרֹלֶה הִלָּה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אֲמוֹת אַרְפָּה וְאַרְבַּע אֲמוֹת רַחֲבָהּ בְּאֲמַת־אִישׁ: י" וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשֻׁנוּ בָּעֵת הַהִוא מִעֲרֵיר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנוֹן וְחֲצִי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרֹאוּבֵנִי וְלַגָּדִי: י" וְיִתֵּר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבִּשָּׁן מִמַּמְלַכַּת עֹג נָתַתִּי לְחֲצִי שְׂבַט הַמְּנַשֶּׁה כֹּל חֶבֶל הָאָרֶז לְכָל־הַבִּשָּׁן הַהוּא יִקְרָא אָרֶץ רְפָאִים: י" יֵאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אָרֶז עַד־גְּבֹול הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבִּשָּׁן חֹת יֵאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספד השיחות תשמ"ט ב עמ' 612)

שבת חזון

הרה"ק מברדיטשוב אמר, שבשבת חזון מראים לכל יהודי את הבית השלישי. וגם לומר, שזה נתגלה על ידו דוקא משום שעבודתו היתה לפעל את הגאולה, וכפי שנקרא גם בשמו: לוי יצחק - שני השמות הם בחינת גבורה, שהיא שרש הגלות. אבל בגבורה מתלבש חסד נסתר, שלמעלה מחסד גלוי, וכך נעשה לוי - התחברות עם הקב"ה, ויצחק - צחוק ושמחה הבאה מ'אתהפכא חשוכא לנהורא'.

שביעי טו ולמכיר נתתי את-הגלעד: טו ולראובני ולגדי נתתי מן-הגלעד ועד-נחל ארנון תוף הנחל וגבול ועד יפק הנחל גבול בני עמון: י" והערבה והירדן וגבול מפגרת ועד ים הערבה ים המלח תחת אשדות הפסגה מזרחת: י" ואצו אתכם בעת ההוא לאמר יהוה אלהיכם נתן לכם את-הארץ הזאת לרשתה חלוצים תעבדו לפני אחיכם בני-ישראל כל-בני-חיל: י" רק נשיכם ומפכם ומקנכם ידעתי כי-מקנה רב לכם יושבו בעריכם אשר נתתי לכם: כ' עד אשר ילניח יהוה | לאחיכם ככם וירשו גם-הם את-הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם בעבר הירדן ושבבתם איש לירשתו אשר נתתי לכם: כ" ואת-יהושע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראות את כל-אשר עשה יהוה אלהיכם לשני

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עִינֵיהֶם הָיָא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּינַעֲסָם, וְכַל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגּוֹלָל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שְׁמִקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת דברים לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום ישעיה פרק א

א חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן־אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָחִיו יַחְזִיקֶיהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה: ב שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ אֶרֶץ כְּנָעַן דְּבַר בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי: ג יָדַע שׁוֹר קָנָהוּ וַחֲמֹר אָבוֹם בְּעַלְיוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן: ד הָיָא גֹי חָטָא עִם כָּבֵד עוֹן זָרַע מְרָעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת־יְהוָה נֹאצוּ אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲזֹר: ה עַל־מָה תָּבוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל־לֵב דָּוִי: ו מִכְּפָר־רָגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־בּוֹ מָתָם פָּצַע וַחֲבוּרָה וּמִכָּה מָרִיָּה לֹא־זָרוּ וְלֹא חָפְשׁוּ וְלֹא רָכְכָה בְּשָׁמֶן: ז אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת אֵשׁ אֲדַמְתֶּכֶם לְנִגְדְּכֶם זָרִים אֹכְלִים אֹתָהּ וּשְׁמָמָה בְּמַהֲפַכַת זָרִים: ח וְנִתְּרָה בַת־צִיּוֹן כְּסָפָה בְּכָרֶם בְּמַלּוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה: ט לֹלֵי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט כְּסָדָם הָיִינוּ לְעַמְרָה דְּמִינוּ: י שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה קִצִּינוּ סָדָם הָאָרְצוֹת תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמְרָה: יא לָמָּה לִי רִב־זִבְחִיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעֲתִי עֲלֹת אֵילִים וַחֲלָב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חָפְצָתִי: יב כִּי תִבְאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיֶּדְכֶם רָמַם חֲצָרִי: יג לֹא תוֹסִיפוּ הִבֵּי־א מִנְחַת־שָׂוִי קְטֹרֶת תוֹעֵבָה הִיא לִי חֲדָשׁ וְשֶׁבֶת קָרָא מִקְרָא לֹא־אוּכַל אֲנִי וְעַצְרָה: יד חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדִיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי הָיָה

קעג

עלי למרח גלאיתי נשא: טו ובפרשכם בפיהם אעלים עיני מכם גם כיתרבו תפלה אינני שמע ידיכם דמים מלאו: טז רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע: ז למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה: יח לכו נא ונוכחה יאמר יהוה אם יהיו חטאיכם בשנים בשלג ילפינו אם יאדימו כתולע בצמר יהיו: יט אם תאכו ושמעתם טוב הארץ תאכלו: כ ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו כי פי יהוה דבר: כא איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילן בה ועתה מרצחים: כב בספק היתה לסיגים סבאך מהול בפנים: כג שריך סורים וחברי גנבים כלו אהב שחד ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם: כד לכן נאם האדון יהוה צבאות אביר ישראל הוי אנחם מצרי ואנקמה מאויבי: כה ואשיבה ידי עליך ואצרף כפר סיגך ואסירה כל בדיליך: כו ואשיבה שפטיך כבראשונה ויעציד כבתחלה אחריכן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה: כז ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לפנו, על פסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
תחילת ליל חמישי, ז' מנחם אב

לוח זמנים לשבוע פרשת דברים - חזון בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:48	5:52	8:43	8:45	9:15	9:17	10:26	10:27	19:46	19:42	20:12	20:08	19:23	20:19
חיפה (ק)	5:44	5:48	8:41	8:43	9:13	9:15	10:24	10:25	19:49	19:45	20:15	20:11	19:16	20:22
ירושלים (ק)	5:43	5:47	8:41	8:43	9:12	9:14	10:23	10:25	19:47	19:43	20:14	20:09	19:04	20:18
תל אביב (ק)	5:47	5:51	8:43	8:45	9:15	9:17	10:26	10:27	19:47	19:43	20:13	20:09	19:24	20:21
אוסטריה וינה (ק)	5:13	5:21	8:33	8:37	9:05	9:09	10:23	10:26	20:48	20:40	21:23	21:15	20:24	21:33
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:25	7:20	9:22	9:20	9:54	9:52	10:45	10:43	17:28	17:33	17:56	18:00	17:14	18:11
אוקראינה אודסה (ק)	5:24	5:31	8:39	8:43	9:11	9:15	10:29	10:31	20:42	20:36	21:16	21:09	20:19	21:13
אוקראינה דונייצק (ק)	4:49	4:56	8:08	8:12	8:40	8:43	9:58	10:01	20:21	20:13	20:56	20:48	19:57	20:52
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:59	5:06	8:18	8:22	8:50	8:54	10:09	10:11	20:33	20:25	21:08	21:00	20:09	21:04
אוק. ז'יטומיר (ק)	5:18	5:26	8:40	8:44	9:13	9:17	10:32	10:35	21:05	20:57	21:42	21:33	20:40	21:37
אוקראינה קייב (ק)	5:08	5:17	8:32	8:36	9:04	9:08	10:24	10:27	20:59	20:51	21:37	21:28	20:35	21:32
איטליה מילאנו (ק)	5:53	5:59	9:07	9:10	9:39	9:42	10:56	10:58	21:06	20:59	21:39	21:31	20:42	21:48
אקוואדור קיטו (ח)	6:09	6:09	8:43	8:43	9:13	9:13	10:15	10:15	18:32	18:31	18:54	18:53	18:14	18:57
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:52	7:48	9:51	9:49	10:24	10:22	11:16	11:15	18:08	18:12	18:34	18:38	17:54	18:50
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:55	8:50	10:51	10:48	11:21	11:19	12:11	12:10	18:48	18:53	19:17	19:22	18:35	19:26
ארה"ב בולטימור (ק)	5:56	6:01	9:00	9:02	9:32	9:35	10:46	10:47	20:30	20:24	20:59	20:53	20:07	20:57
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:40	5:45	8:47	8:50	9:19	9:22	10:33	10:35	20:24	20:19	20:54	20:48	20:02	21:02
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:41	5:46	8:47	8:50	9:20	9:22	10:34	10:36	20:24	20:18	20:54	20:48	20:01	21:02
ארה"ב דטרויט (ק)	6:11	6:17	9:21	9:24	9:53	9:56	11:08	11:10	21:06	21:00	21:36	21:30	20:43	21:44
ארה"ב היוסטן (ק)	6:32	6:36	9:26	9:27	9:58	10:00	11:08	11:09	20:23	20:20	20:49	20:45	20:02	20:56
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:53	5:58	8:53	8:55	9:24	9:26	10:36	10:37	20:05	20:01	20:32	20:27	19:43	20:38
ארה"ב מיאמי (ק)	6:40	6:43	9:29	9:30	10:01	10:03	11:10	11:11	20:14	20:11	20:39	20:36	19:54	20:46
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:36	5:41	8:42	8:45	9:15	9:18	10:29	10:31	20:20	20:14	20:50	20:44	19:57	21:00
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:30	5:36	8:40	8:43	9:11	9:14	10:26	10:28	20:24	20:18	20:54	20:48	20:01	21:01
בוליביה לה פאס (ח)	6:50	6:49	9:14	9:13	9:43	9:42	10:42	10:41	18:28	18:29	18:50	18:52	18:11	18:56
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:51	5:59	9:15	9:19	9:47	9:52	11:08	11:10	21:46	21:37	22:24	22:15	21:21	22:38
בלגיה בריסל (ק)	5:51	5:59	9:16	9:20	9:48	9:52	11:08	11:11	21:46	21:37	22:24	22:14	21:21	22:35
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:45	4:55	8:20	8:25	8:51	8:56	10:15	10:18	21:19	21:09	22:03	21:51	20:53	21:55
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:41	6:38	8:54	8:52	9:25	9:24	10:21	10:20	17:45	17:48	18:09	18:11	17:29	18:18
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:26	6:23	8:39	8:38	9:11	9:09	10:07	10:06	17:33	17:35	17:56	17:59	17:17	18:05
בריטניה לונדון (ק)	5:05	5:14	8:32	8:37	9:04	9:08	10:25	10:28	21:07	20:58	21:46	21:36	20:42	21:58
בריטניה מנצ'סטר (ק)	5:05	5:15	8:36	8:41	9:08	9:13	10:30	10:33	21:25	21:15	22:06	21:55	20:59	22:20
גרמניה ברלין (ק)	5:08	5:17	8:36	8:41	9:08	9:13	10:29	10:32	21:17	21:08	21:57	21:47	20:51	21:51
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:36	5:44	9:00	9:04	9:32	9:36	10:51	10:54	21:27	21:18	22:04	21:55	21:02	21:59
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:45	6:42	8:57	8:56	9:27	9:26	10:04	10:04	17:44	17:47	18:08	18:11	17:28	18:15
הודו בומביי (ח)	6:10	6:12	8:53	8:54	9:26	9:27	10:32	10:33	19:20	19:18	19:43	19:41	19:00	19:45
הודו פונה (ח)	6:05	6:07	8:49	8:50	9:21	9:22	10:28	10:28	19:17	19:15	19:40	19:38	18:57	19:42
הונגריה בודפשט (ק)	5:06	5:13	8:24	8:28	8:56	9:00	10:14	10:16	20:33	20:26	21:08	21:00	20:09	21:04
טורקיה איסטנבול (ק)	5:48	5:53	8:55	8:58	9:27	9:30	10:41	10:43	20:33	20:27	21:03	20:57	20:10	21:01
יוון אתונה (ק)	6:17	6:22	9:20	9:22	9:52	9:54	11:05	11:07	20:46	20:41	21:14	21:09	20:24	21:13

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ו									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	5:30	5:37	8:46	8:49	9:18	9:22	10:36	10:38	20:51	20:44	21:26	21:18	20:28	21:22
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:02	7:04	9:50	9:52	10:20	10:21	11:28	11:29	20:24	20:22	20:48	20:45	20:04	20:49
ניו זילנד קרייטצ'רץ' (ח)	7:50	7:44	9:38	9:35	10:11	10:08	10:59	10:57	17:22	17:28	17:52	17:57	17:08	18:01
נפאל קטמנדו (ח)	5:15	5:18	8:10	8:12	8:41	8:42	9:50	9:51	19:05	19:02	19:30	19:27	18:44	19:31
סינגפור סינגפור (ח)	7:03	7:03	9:32	9:33	10:05	10:05	11:07	11:07	19:19	19:19	19:41	19:41	19:01	19:45
פולין ורשא (ק)	4:37	4:46	8:06	8:11	8:38	8:42	9:59	10:02	20:46	20:37	21:27	21:16	20:21	21:20
פרו לימה (ח)	6:27	6:26	8:46	8:45	9:19	9:18	10:17	10:17	18:03	18:04	18:25	18:26	17:46	18:30
צרפת ליאון (ק)	6:09	6:15	9:24	9:27	9:56	9:59	11:13	11:15	21:25	21:18	21:58	21:51	21:01	22:07
צרפת פריז (ק)	6:07	6:15	9:28	9:32	10:00	10:04	11:19	11:21	21:46	21:38	22:22	22:14	21:22	22:32
קולומביה בוגוטה (ח)	5:45	5:46	8:22	8:22	8:52	8:52	9:56	9:56	18:20	18:20	18:43	18:42	18:02	18:46
קנדה טורונטו (ק)	5:52	5:59	9:04	9:07	9:36	9:39	10:52	10:54	20:55	20:48	21:26	21:20	20:32	21:34
קנדה מונטריאול (ק)	5:24	5:30	8:38	8:41	9:10	9:13	10:27	10:29	20:37	20:30	21:10	21:03	20:13	21:19
קפריסין לרנקה (ק)	5:47	5:51	8:44	8:46	9:17	9:19	10:29	10:30	19:57	19:52	20:24	20:19	19:35	20:23
רוסיה מוסקבה (ח)	5:11	5:21	8:51	8:56	9:21	9:26	10:46	10:49	22:00	21:49	22:46	22:33	21:33	23:00
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	5:45	5:52	9:02	9:05	9:34	9:38	10:52	10:54	21:09	21:02	21:44	21:36	20:45	21:40
שווייץ ציריך (ק)	5:47	5:54	9:06	9:10	9:37	9:41	10:55	10:58	21:17	21:10	21:52	21:43	20:53	22:00
תאילנד בנגקוק (ח)	5:57	5:59	8:36	8:37	9:09	9:10	10:14	10:14	18:51	18:50	19:14	19:12	18:32	19:16

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמו"ר בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.chasidut.tv

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il